

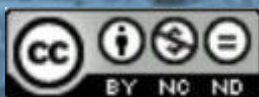
VARU

Varaždinski učitelj

digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje

ISSN 2623-7237

Godina 5 / Broj 10/ 2022.

Varaždinski učitelj

digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje

Varaždin, studeni 2022.

ISSN 2623-7237

Nakladnik

Varaždinski učitelj-digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje

Glavni i izvršni urednik

Zoran Hercigonja, mag.edu.inf.

Grafička priprema i dizajn

Zoran Hercigonja

Izdanje časopisa

Godina 5 / Broj 10/ 2022.

Kontakt

e-mail: zoran.hercigonja@gmail.com

ISSN 2623-7237

Sadržaj:

- 1.RENATA JAVORNIK-UČENICI S DIJABETESOM U PRVOM RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE [6]
- 2.ANKICA GOTIĆ – PLANINARENJE OSNOVNOŠKOLSKE DJECE [13]
- 3.BRANKA DORNIK MESARIČ-POTICAJNO OKRUŽENJE ZA UČENJE U UČIONICI [22]
- 4.ANJA BIZJAK-STVARANJE PROMOTIVNOG OKRUŽENJA ZA UČENJE U 1. RAZREDU [30]
- 5.ANJA BIZJAK-PET OBRAZOVNIH AKTIVNOSTI U ZAHTJEVNIM RAZREDIMA PRVE TRIJADE [35]
- 6.ANTONIJA BUKŠA-ANALIZA ISTRAŽIVANJA-POUČAVANJE I PODRŠKA UČENJU [40]
- 7.NINA KOLETNIK-PRIMJENA WEB-DNEVNIKA (ONLINE BLOGA) ZA UČENIKE S POREMEĆAJIMA DUŠEVNOG RAZVOJA [49]
- 8.NINA KOLETNIK-AUTORSKI ROMAN U OBLIKU „GRAĐE LAGANE ZA ČITANJE“ [56]
- 9.ALEKSANDRA ŽELJ-PRIMJER PROVEDBE TEHNIČKOG DANA NA DALJINU U PRVOM ODGOJNO-OBRAZOVNOM RAZDOBLJU [64]
- 10.VALENTINA BATAGELJ-MEĐUGENERACIJSKO DOPISIVANJE [71]
- 11.VALENTINA BATAGELJ-ISPRAVLJANJE GREŠAKA U TEKSTU NA ENGLJESKOM JEZIKU [79]
- 12.DUNJA KUFNER,IVANA NORAC-UČENIK U SVIJETU ISTRAŽIVANJA [87]
- 13.MARJANCA KRAMERŠEK-STRES I KRETANJE [96]
- 14.SABINA ZALOŽNIK-NASTAVA NA OTVORENOM-POVRŠINA PRAVOKUTNIKA I KVADRATA [102]
- 15.SABINA ZALOŽNIK-ULOGA RAZREDNIKA KAO MOTIVATORA U PROJEKTU ZNAČKE ZA ČITANJE [108]
- 16.STAŠA BERKOPEC-GLAZBENO STVARALAŠTVO U PRVA TRI RAZRDA OSNOVNE ŠKOLE [114]
- 17.SIMONA KOVAČ-USMENO OCJENJIVANJE IZ PREDMETA ŠPANJOLSKI JEZIK [120]
- 18.INGRID FIALA ŠKARABOT-ŠESTAŠI NE ZNAJU UČITI-POMOZIMO IM! [125]
- 19.MARTINA HRIBERNIK-FORMATIVNI TRETMAN VELIKOG SLOVA [134]
- 20.TANJA STARC NOVAK-KAKO SASTAVITI PROVJERU I OCJENJIVANJE ZNANJA? [139]
- 21.SONJA GREGURIĆ-ČITALAČKA PISMENOST DJECE [147]
- 22.SONJA GREGURIĆ-LIKOVNA UMJETNOST U PRVOJ TRIJADI OSNOVNE ŠKOLE [152]
- 23.SONJA GREGURIĆ-MATEMATIKA NA DRUGAČIJI NAČIN ZA NAJMLAĐE [157]
- 24.SONJA GREGURIĆ-POKRET S PLESOM KOD MALE DJECE [162]
- 25.SONJA GREGURIĆ-SELEKTIVNI MUTIZAM-PODRŠKA I PREVLADAVANJE POREMEĆAJA [167]
- 26.NATALIJA ŠRAML-NASTAVA KNJIŽEVNOSTI KROZ FILM [172]
- 27.TATJANA HREN-MATEMATIKA KOD MLAĐIH UČENIKA [180]
- 28.ALENKA ŠTURM-NAŠA ŠUMSKA UČIONICA [186]
- 29.PETRA KRULC-POTICANJE PRAĆENJA AKTIVNOSTI [JOB SHADOWING ACTIVITIS] MEĐU UČENICIMA [193]
- 30.TIHANA BEZDROB-PRIMJER DOBRE PRAKSE:POZITIVNI ODNOSI U RAZREDU [200]
- 31.TIHANA BEZDROB-PRIMJER DOBRE PRAKSE:SNJEŽNA KRALJICA [206]
- 32.MIHAELA ROBIČ RITONJA-RAZVIJANJE RUČNIH VJEŠTINA-ŠIVANJE ČESTITKI U 5. RAZREDU [210]
- 33.DARJA GAŠPERŠIČ-POTICANJE KREATIVNOSTI NA PRIRODOSLOVNOM PODRUČJU [218]
- 34.SINIŠA OPIĆ, ŽELJKA PINTAR-PEDAGOŠKI ODNOS U FROMMOVOM KONCEPTU LJUBAVI [227]
- 35.ALJA DRAŠLER-TJELESNE AKTIVNOSTI POVEZANE S UČENJEM ENGLJESKOG U 1. RAZREDU [235]
- 36.MILENA VENE-KAKO POBOLJŠATI RAZUMIJEVANJE PROČITANOG KOD DJETETA [242]
- 37.VALENTINA BATAGELJ-KORIŠTENJE KUTIJE ZA PITANJA NA SATU RAZREDNIKA [248]
- 38.ZARJA TRČEK-POKUŠAJ AKTUALIZACIJE PITANJA WALDORFSKE ŠKOLE [254]
- 39.MEĐUSOBNI ODNOSI LIKOVNOG ELEMENTA PROSTORA S ELEMENTIMA LINIJA, BOJA I PLOHA [260]
- 40.MOJČA VIDETIČ-PREDNOSTI I NEDOSTACI STRUČNE POMOĆI TIJEKOM EPIDEMIJE [266]
- 41.KATJA ŠUŠTAR-ŠKOLSKI RADIO:OD NASTAVNOG SREDSTVA DO IZVORA MEDIJSKOG ODGOJA [273]
- 42.KATJA ŠUŠTAR-AKTIVNOSTI ZA POTICANJE ČITANJA U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI [281]
- 43.TINA JERKIČ-STARI SEOSKI OBIČAJ I ZIMSKA VEČER [291]
- 44.KSENIJA ERDELA LAH-VEĆ ČITAM! [297]
- 45.KSENIJA ERDELA LAH-KRETANJE I UČENJE [302]
- 46.NATAŠA JOZIČIĆ-MINUTA ZA ZDRAVLJE U UČIONICI [307]
- 47.FILIP ŽIDOV-IMPLEMENTACIJA PAMETNIH KOČAKA U NASTAVNI PROCES [317]
- 48.TINA OMAHNA-IZVANNASTAVNA AKTIVNOST:RAZLIČITI SVJETOVI ISTOGA PLANETA [323]
- 49.ZDENKA KREGAR-TRAJNA MOBILNOST U VRTIČIMA I OSNOVNIM ŠKOLAMA [328]
- 50.SUZANA KODRIČ-SENZUALNI PUT I NJEGOVO ZNAČENJE ZA UČENIKE 1. RAZREDA [333]
- 51.MOJČA RUDOLF-SVEMIR NAS POVEZUJE [341]
- 52.ANDREJA ZALOŽNIK-BUDNOST KOD MALE DJECE [348]
- 53.ANDREJA ZALOŽNIK-UČENJE ASTRONOMIJE KOD MLAĐIH UČENIKA [353]
- 54.ANDREJA OŠLAJ-ČITALAČKO POPODNE U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI [359]
- 55.ANDREJA OŠLAJ-ULOGA MOTIVACIJE U UČENJU NJEMAČKOG JEZIKA [365]
- 56.DONATA TOMAŽIČ-ŠKOLA U PRIRODI, ZAŠTO? [370]
- 57.OLGA DEBELJAK BABNIK-UTJECAJ KAZALIŠNE IGRE NA SAMOPOUZDANJE UČENIKA[380]

58. BARBARA MIHOLIČ-POMOĆ UČENICIMA S DISLEKSIJOM I DISGRAFIJOM [384]
59. NINA FARIČ-IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI U SKLOPU PREDMETA GEOGRAFIJE [391]
60. NATAŠA KUSELJ-ULOGA RAZREDNIKA U PRIPREMI ZAKLJUČNOG DOGAĐAJA NA KRAJU OSNOVNE ŠKOLE [398]
61. LIDIJA PODPEČAN-NASTAVA MATEMATIKE NA DALJINU [403]
62. LIDIJA PODPEČAN-UPOTREBA GRAFIČKOG TABLETA U NASTAVI NA DALJINU [408]
63. VESNA NOSIĆ – PROJEKT:SLASTICE I POSLASTICE IZ LEKTIRA ZA GIMNAZIJE [414]
64. VESNA NOSIĆ- SLASTICE I POSLASTICE ZA GIMNAZIJE (IZBOR) [422]
65. NATAŠA KUSELJ-VAŽNOST NEVERBALNE KOMUNIKACIJE U NASTAVI ENGLESKOG JEZIKA U 1. TRIJADI [441]
66. MELITA ŠTANGELJ-RAZVIJANJE FONOLOŠKE SVIJEŠTI POMOĆU RIMA [447]
67. VESNA VESEL-NEMIRNO DIJETE „BISER“ [454]
68. ALENKA JURŠNIK-(NE)ZAINTERESIRANOST ZA ČITANJE KNJIGA NA ENGLESKOM JEZIKU U OSNOVNOJ ŠKOLI [459]
69. ALENKA JURŠNIK-RADOSTI RAZREDNIŠTVA [466]
70. ALEKSANDRA JAGARINEC-KOMUNIKACIJSKE VJEŠTINE I SURADNJA S ODRASLIMA [471]
71. TATJANA ALAUF-IZRADA DIDAKTIČKIH POMAGALA [476]
72. MOJČA KRAVCAR -VAŽNOST KRETANJA ZA USPJEŠNO UČENJE [484]
73. MAJA ŠUŠTARŠIČ-MEĐUSOBNO UČENJE I JAČANJE POZITIVNE ENERGIJE MEĐU DJELATNICIMA OSNOVNE ŠKOLE [491]
74. ADRIJANA SKOK-UČENJE I AUTOMATIZACIJA TABLICE MNOŽENJA (FAKTORI 1-10) [499]
75. ADRIJANA SKOK-AKTIVNOSTI ZA RAZVIJANJE FINE MOTORIKE U PREDŠKOLSKOM RAZDOBLJU [508]
76. VANDY ŠINIGOJ FRANKO-KAKO PREPOZNATI ODNOS MEĐU UČENICIMA [516]
77. JOŽICA VRŠIČ NOVOSELNIK-NOĆ KNJIGE U OSNOVNOJ ŠKOLI [523]
78. OLIVERA GLAVAŠ-ULOGA DOBI U UČENJU STRANOG JEZIKA [530]
79. TANJA JAGARINEC -MOTIVACIJA ZA UČENJE FIZIKE [539]
80. IVANA JAREBIĆ-UTJECAJ KREATIVNOG PISANJA NA PREVENCIJU EMOCIONALNIH TEŠKOĆA KOD MLADIH [543]

Stručni rad

UČENICI S DIJABETESOM U PRVOM RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE

Renata Javornik, specijalna pedagoginja-profesorica defektologije
Centar Janeza Levca (mobilna specijalno-pedagoška služba), Ljubljana, Slovenija

Sažetak

Šećerna bolest, također poznata pod nazivom dijabetes (profesionalno Diabetes mellitus), pripada skupini metaboličkih bolesti koje karakterizira visoka razina šećera u krvi. Dijabetes se javlja onda gušterača u tijelu ne proizvodi dovoljno inzulina ili ako stanice tijela ne reagiraju pravilno na proizvedeni inzulin. Dijabetes je jedna od najrasprostranjenijih kroničnih bolesti u svijetu i broj oboljelih se iz godine u godinu sve više povećava. Svake godine se na dan 14. studenog obilježava Svjetski dan dijabetesa. Na taj se dan u medijima puno govori o ovoj bolesti. Spominje se dijabetes tipa 2 (koji je poznatiji), ali i dijabetes tipa 1, koji uglavnom pogađa djecu i adolescente. Učitelji koji u svom razredu imaju dijete s dijabetesom trebaju biti dobro informirani o samoj bolesti i o načinu njezinog liječenja, a moraju isto tako svakodnevno surađivati s roditeljima u slučaju komplikacija uzrokovanih ovom bolešću. Dijabetolozi za takve učitelje pripremaju i drže predavanja na kojima ih poučavaju o mogućim komplikacijama bolesti, prehrani i korištenju medicinskih pomagala (inzulinska pumpa i rad senzora za kontinuirano mjerenje glukoze, korištenje glukometra, pomoć kod hipoglikemije i hiperglikemije, itd.).

Ključne riječi: učenici s dijabetesom, dijabetes tip 1, hipoglikemija, hiperglikemija, inzulinska pumpa, edukacija učitelja, pomoć učitelja

1.Uvod

1.1. Dijabetes tip 1 ili dijabetes maloljetnika

Dijabetes tip 1 javlja se kod mladih osoba. Ovo je autoimuna bolest. Prema statističkim podacima više od milijun djece i tinejdžera pati od ovog tipa dijabetesa. Susrećemo ga i u osnovnim školama i vrtićima diljem Slovenije. Svake godine u Sloveniji oboli od 70 do 80 djece od dijabetesa tipa 1, broj oboljelih raste iz godine u godinu [1]. Roditelji dijabetičara rekli su da su znakovi prije postavljanja dijagnoze kratko trajali i bili jako izraženi. Svaki roditelj brzo prepoznaje ako s njegovim djetetom nešto nije u redu i stoga ga vodi liječniku. Dijete pije velike količine tekućine, često ide na WC, dosta gubi na težini, nema energije, ima povišenu razinu glukoze u krvi (hiperglikemija). Neliječeno stanje može završiti smrću. Oko 10 % svih dijabetičara, uključujući djecu i adolescente, boluje od dijabetesa tipa 1 [1]. Liječenje inzulinom potrebno je od trenutka kada se kod oboljelog pojavi bolest. Inzulin se do kraja života mora nadoknađivati injekcijama ili inzulinskom pumpom. Odmah nakon postavljanja dijagnoze počinje liječenje ubrizgavanjem inzulina u potkožno tkivo s pomoću injekcije koju zovemo „olovka“. Ubrzo nakon toga počinje liječenje inzulinskom pumpom kojom djeca lakše barataju, a ona im omogućuje bolju regulaciju glukoze u krvi. Zavod za zdravstveno osiguranje djeci u Sloveniji odobrava senzor za kontinuirano mjerenje glukoze koji je povezan s inzulinskom pumpom, ali se može spojiti i na pametni telefon. S pomoću mobilnog telefona roditelji mogu pratiti razinu šećera i po potrebi poduzeti odgovarajuće mjere.

Slika 1. (R. Javornik): Inzulinska olovka, uređaj za povlačenje glukoze, mjerac i testne trake za mjerenje glukoze u krv

2.1. Inzulinska pumpa

Na tržištu je također dostupna i najnovija pumpa na koju od ove godine imaju pravo sva djeca koja boluju od dijabetesa. Inzulinska pumpa je mali elektronički uređaj veličine pametnog telefona koji se nosi oko struka, u džepu ili se pričvršćuje na grudnjak i tako je gotovo nevidljiv drugima. Uređaj je povezan s tijelom kroz tanku kanilu infuzijskog seta kroz koju se dovodi inzulin. Sustav se povezuje na kontinuirano mjerenje glukoze, što omogućuje pregled razine glukoze u stvarnom vremenu. Inzulinska pumpa zamjenjuje injekciju inzulina olovkom tako da 24 sata na dan tijelu daje inzulin koji brzo djeluje. Najnovija pumpa automatski prilagođava i regulira dozu inzulina. Automatski ispravlja visoke vrijednosti i pomaže u sprječavanju niskih vrijednosti [2]. U osnovnoj školi u Ljubljani, u kojoj radim u sklopu mobilne specijalno-pedagoške službe Centra Janeza Levca s djecom s posebnim potrebama i kao mentorica učenicima za pripremu na natjecanje o poznavanju šećerne bolesti, čak pet učenika predmetnog programa i jedna djevojčica u prvom razredu boluju od dijabetesa. Tijekom cijelog nastavnog sata je u razredu prisutna osoba kao asistent koja brine o dobrobiti djevojčice ili prati razinu šećera u krvi putem inzulinske pumpe ili pametnog telefona te poduzima odgovarajuće mjere u slučaju naglog pada ili porasta šećera u krvi (s roditeljima komunicira telefonom). Ona također nadzire djevojčicu kod unosa ugljikohidrata i inzulina koje pumpa unosi u tijelo djevojčice kada se daje bolus doza (tijekom hranjenja). Učitelji koji poučavaju djevojčicu morali su dobro upoznati način rada inzulinske pumpe koju djevojčica nosi dvadeset i četiri sata na dan i može je skinuti samo prilikom tuširanja, kupanja ili kontaktnih sportskih aktivnosti. Učitelji su također trebali dublje istražiti i usvojiti mnoge nove izraze koje svakodnevno koriste u komunikaciji s djetetom, roditeljima i asistentom djeteta. Kod djevojčice su prisutna česta kolebanja glukoze u krvi pa se učitelji i asistentica u slučaju eventualnih većih mjera obraćaju roditeljima djevojčice i poduzimaju odgovarajuće mjere prema uputama roditelja. Djevojčičina asistentica dobro poznaje dijabetes, jer od te bolesti pate i njezin suprug te njezina kći. Sve u svemu je ovo jedno veliko olakšanje za učitelje, jer se oni tako mogu bolje usredotočiti na poučavanje. Prisutna je manja razina straha i nesigurnosti u to je li zdravlje djevojčice zaštićeno ili ugroženo, jer sama prisutnost asistentice učiteljima daje osjećaj zaštite i sigurnosti da se pravilno vodi briga o zdravlju djevojke. Kako na našoj školi ima velik broj djece koja pate od šećerne bolesti, mi, učitelji, dobro smo upoznati s dijabetesom ovih učenika, s mogućim komplikacijama bolesti i s načinima kako im možemo pružiti pomoć u slučaju komplikacija. Povremeno imamo i predavanja za učitelje na ovu temu.

Slika 2. (Renata Javornik): Inzulinska pumpa

Slika 3. (R. Javornik): Inzulinska pumpa i pametni telefon

2. Prilagodbe i dodatna pomoć učenicima s dijabetesom

Prema Zakonu o orijentaciji djece s posebnim potrebama, djeca s dijabetesom mogu imati određene prilagodbe u školi. Roditelji ovih učenika mogu se obratiti Zavodu za obrazovanje i zatražiti usmjeravanje u obrazovni program s prilagođenom provedbom i dodatnu stručnu pomoć te potrebne prilagodbe u procesu poučavanja i ocjenjivanja. Povjerenstvo će ovisno o vrsti i stupnju deficita, ograničenja ili poremećaja djeteta odlučiti treba li dijete dodatnu

stručnu pomoć. Djetetu se osiguravaju metodičke i vremenske prilagodbe u provedbi nastave te u provjeri i ocjenjivanju znanja. Neki učenici koji boluju od dijabetesa i istodobno imaju poteškoće u učenju dobivaju dodatnu stručnu pomoć od odgovarajuće kvalificiranog stručnjaka (Zakon o orijentaciji djece s posebnim potrebama, 2011). Učenici s dijabetesom mogu s vremena na vrijeme zbog promjene razine šećera u krvi imati poteškoće i tada teško prate nastavu; stoga je potrebno uzeti u obzir određene prilagodbe. U takvim situacijama im se može odgoditi ocjenjivanje ili im se može dopustiti da se povuku na mirno mjesto gdje si mogu izmjeriti razinu šećera u krvi ili ubrizgati inzulin i sl. Prema zakonu, djeca imaju pravo na privremenog pratitelja koji će nadzirati dobrobit djeteta i rješavati eventualne komplikacije kod hipoglikemije (pad razine glukoze u krvi) i hiperglikemije (porast vrijednosti glukoze u krvi) [4]. Za izvannastavne aktivnosti to u Sloveniji po potrebi osigurava škola, a u školi u prirodi ovu djecu prati kvalificirana medicinska sestra, dok mlađu djecu prate asistenti.

3. Edukacija o dijabetesu za učitelje

Pedijatrijska klinika u Ljubljani organizira na početku školske godine edukaciju za učitelje u osnovnim školama i odgajatelje u vrtićima s djecom oboljelom od dijabetesa tipa 1. Slične edukacije odvijaju se i tijekom cijele godine kada odgovarajući roditelji obavijeste školu ili vrtić da njihovo dijete ima dijabetes tipa 1. Slovenski dijabetolozi učitelje dobro opremaju literaturom koja je namijenjena učiteljima osnovnih škola. Za mlađe dijabetičare koji još nisu u stanju brinuti se o sebi izuzetno je važna pomoć roditelja i učitelja, jer ova djeca trebaju stalni nadzor i podršku. Međutim, na razini predmetne nastave, učenici oboljeli od ove bolesti već su samostalni u brizi oko dijabetesa i dobro kontroliraju svoju bolest.

4. Pomoć učitelja kod hipoglikemije

Kada izmjerena razina šećera u krvi padne na 3,5 mmol/l ili manje, ovo stanje nazivamo hipoglikemijom ili kolokvijalno 'hipo'. Djeca osjećaju promjenu raspoloženja i brojne simptome kao što su: razdražljivost, drhtanje, glad, znojenje, ubrzani rad srca, neobično ponašanje, poremećen govor, poteškoće u razmišljanju... [1]. Za povišenje razine glukoze potrebno je uzeti tablete glukoze, čašu voćnog soka ili kocke bijelog šećera. Ova pojava može biti uzrokovana predoziranjem inzulinom, pretjeranom tjelesnom aktivnošću ili bolešću. U takvim slučajevima učitelj često kontaktira roditelje telefonom, koji mu potom daju dodatne upute za odgovarajuće postupanje. Starija djeca su uglavnom samostalna u kontroli hipoglikemije. Povremeno se trebaju samo povući u školsku savjetodavnu službu, gdje si izmjere razinu šećera u krvi, poduzmu odgovarajuće mjere i smire se. Djeca ne bi trebala barem pola sata nakon toga biti izložena mentalnom naporu.

5. Pomoć učitelja kod hiperglikemije

Stanje kod kojega postoji previsoka razina šećera u krvi naziva se hiperglikemija. Dijete s inzulinskom pumpom dodaje si tzv. korekcijski *bolus* koji predlaže pumpa. Ako razina šećera ne padne, učitelj ili učenik kontaktira roditelje koji daju dodatne upute. U slučaju zamjene infuzijskog seta (začepljenje) kod malog djeteta, obično roditelji dolaze u školu, dok su starija djeca samostalna i to mogu učiniti u školskoj savjetodavnoj službi.

6. Zaključak

Dijabetes je bolest koja zahtjeva red i disciplinu. Djeci s dijabetesom potrebno je omogućiti što aktivnije sudjelovanje u aktivnom životu. Imati malo djeteta s dijabetesom u razredu veliki je izazov za svakog učitelja koji ujedno u sebi vodi borbu sa strahom od toga može li pravilno voditi skupinu djece i istovremeno pružiti pomoć i podršku djetetu s dijabetesom. Kako bi olakšali rad učiteljima, stručnjaci Klinike za pedijatriju i Udruge za pomoć djeci s poremećajem metabolizma educiraju učitelje, odgajatelje i kuhare. Svake godine Savez dijabetičkih društava zajedno s učiteljima mentorima organizira natjecanje u poznavanju dijabetesa za učenike, a ja kao mentorica tih učenika i sa stečenim znanjem o šećernoj bolesti često priskočim u pomoć učiteljima kada im je pomoć potrebna.

7. Literatura

- [1]. Doc. dr. Draženka Pongrac Barlović, dr. med., Sveučilišni klinički centar Ljubljana, KOEDBP, (2021.): Materijal sa seminara mentora za pripremu za natjecanje u znanju o dijabetesu
- [2]. Internetska stranica: <https://www.zaloker-zaloker.si/category/novice-in-obvestila/>
- [3]. Internetska stranica: <https://www.sladkorcki.si/>
- [4]. Zakon o orijentaciji djece s posebnim potrebama (2011.), Službeno glasilo Republike Slovenije „Uradni list“, br. 58. Dostupno na <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896>

Stručni rad

PLANINARENJE OSNOVNOŠKOLSKE DJECE

Ankica Gotić

Osnovna škola grofa Janka Draškovića Klenovnik

Sažetak

Učenicima osiguravamo što više sadržaja u slobodno vrijeme putem izvannastavnih aktivnosti. Jedna od izvannastavnih aktivnosti je i skupina „Mladi planinari“ koja je osnovana prije osam godina. Skupina svake godine okuplja dvadesetak učenika. Cilj nam je odgajati mlade naraštaje zdravim načinom života, druženjem na otvorenom sa svojim vršnjacima, promatranje promjena u prirodi i ukazivanje na očuvanje svega što ih okružuje. U članku je prikaz integracije planinarenja u Školski kurikulum, uloge planinarskog vodiča i voditelja skupine u školi kao i dio aktivnosti u protekle dvije školske godine. Svi se izleti planiraju i pripremaju tijekom radnog tjedna, a realiziraju se subotom.

Ključne riječi: mladi planinari, kretanje, druženje, planine, vrhovi

1. Planinarenje u osnovnoj školi

U osnovnoj školi grofa Janka Draškovića Klenovnik školi već osam godina djeluje planinarska skupina učenika od 1. do 8. razreda. Skupina *Mladih planinara* svake godine okuplja dvadesetak učenika. Rado sudjeluju na planinarskim izletima, a u istraživanju navode da im se najviše sviđa druženje s dugom djecom, boravak u prirodi i upoznavanje novih krajeva. Cilj je odgajati mlade naraštaje zdravim načinom života, druženjem na otvorenom sa svojim vršnjacima, promatranje promjena u prirodi i ukazivanje na očuvanje svega što ih okružuje. Do sada su realizirani su mnogobrojni planinarski izleti od užeg zavičaja poput Vukovoja, Tri Žaklja, Ravne gore, Kalnika, Čeva, Grebengrada, Ivanščice, Hama – Pokojca, Strahinjščice, Milengrada, Oštrcgrada, Židovine, Belecgrada, Ivanečke planinarske obilaznice, Vilinske staze, do putovanja na Medvednicu, Risnjak, Velebit, Klek i Snježnik. Mladi planinari bili su aktivni i zadnje dvije godine u doba COVID-a. Na izletima druže se sa svojim vršnjacima te razvijaju pozitivne socijalne vještine. Educiraju se o planinarskim putovima, markacijama i sigurnom kretanju po označenim planinarskim stazama. Kod učenika se podiže svijest o očuvanju okoliša i zaštiti prirode. Planinarenjem učenici unaprjeđuju svoje zdravlje jer su fizički aktivni. Izleti se planiraju Školskim kurikulumom uz obilježavanje datuma poput Svjetskog dana čistih planina, Međunarodnog dana pješačenja, Svjetskog dana šuma, Svjetskog dana voda, Dana planeta Zemlje, Međunarodnog dana biološke raznolikosti, Svjetskog dana zaštite okoliša te Dana zaštite planinske prirode. Mladi planinari promatraju prirodu kroz godišnja doba, vježbaju orijentaciju u prostoru te sve što vide i dožive povezuju s gradivom u školi. Svi izleti se realiziraju zajedno s Planinarskim klubom Ivanec s kojim škola ima potpisan Sporazum o suradnji. Planinarski klub organizira izlet za školu te daje svoje vodiče. U nastavku je opis uloge planinarskog vodiča i voditelja planinara u školi.

2. Uloga planinarskog vodiča i voditelja skupine u školi

Vodička služba HPS-a (Hrvatskog planinarskog saveza) je stručno osposobljena i dobrovoljno organizirana služba HPS-a za sigurno vođenje planinara po planinama u zemlji i inozemstvu u svim godišnjim dobima. [1] Planinarski vodiči su članovi Vodičke službe HPS-a, a osposobljeni su za razne kategorije planinarskog vođenja. Vodiči se školuju putem tečaja za vodiče. Školuju se prema uvjetima određenim programom školovanja u Vodičkoj službi HPS-a i UIAA (Savez međunarodnih planinarskih organizacija). U svojoj knjizi Planinarski udžbenik poznati planinar i pisac Alan Čaplar navodi je glavni preduvjet za vođenje drugih ljudi visoka razina planinarskog znanja i ljudskih vrlina. Akcija vođenja ne sastoji se samo od brige tijekom planinarenja, nego i od raznih radnji koje vodič obavlja prije početka i poslije završetka kretanja skupine po terenu. Osim o kretanju skupine po planini, vodič vodi brigu i o organizaciji njihova putovanja do planine i nazad, boravka u planini (odmor, noćenje, prehrana i sl.) i drugim pojedinostima. Dio poslova koje vodič obavlja prije samog planinarenja su prije svega prikupljanje informacije o terenu koji će se posjetiti, zatim planiranje vođenja, dogovor s pomoćnicima o raspodjeli zadataka, priprema opreme i sl. Osnovne zadaće vodiča su: briga o cjelovitosti skupine,

sprečavanje raspada skupine, briga o orijentaciji i odabiru pravog puta, briga o vremenu (satnici kretanja), briga o sigurnosti, organiziranje pružanja pomoći, promoviranje etičkih i drugim pravila te brzo i racionalno donošenje odluka. [1]

Vođenje školske djece u planinama je vrlo odgovoran zadatak i zahtjeva dodatnu pripremu. Od velike je važnosti da u školama postoji učitelj ili stručni suradnik koji je ujedno planinar i voditelj skupine u školi. Planinarski vodič i voditelj skupine u školi trebaju stalno surađivati. U nastavku navest ću koja je uloga i koji su zadaci voditeljice mladih planinara u OŠ grofa Janka Draškovića Klenovnik. Voditeljica prije svega istražuje interese među djecom za formiranje i uključivanje skupine u planinarenje. Na početku svake školske godine izrađuje Kurikulum sekcije mladih planinara, surađuje s članovima Planinarskog kluba Ivanec, a prije svega s planinarskim vodičima koji su zaduženi za vođenje djece. Brine o obavješćivanju djece o izletima, priprema učenike za izlet, uređenju oglasnu ploču u školi, organizira aktivnosti u školi (predavanja, radionice, planinarske večeri, izložbe i dr.), ostvaruje komunikaciju s roditeljima, te radi plan puta zajedno s vodičem. Voditeljica sudjeluje na svim izletima na koja idu djeca te na samom terenu vodi brigu o skupni kao i o ostvarivanju plana puta. Nakon svakog izleta piše izvješće te svaku aktivnost dokumentira.

3. Dio aktivnosti klenovničkih mladih planinara u protekle dvije školske godine

3.1. Pješaćenje na Ravnu goru

U subotu 6. ožujka 2021. učenici od 4. do 8. razreda pješaćili su na Ravnu goru (680 m). Osamnaest učenika u pratnji pedagoginje, učiteljica Josipe, Marije i Božice sastali su se na polaznoj točki kod lugarnice u blizini Kamenice. Nakon zajedničkog fotografiranja i uputa vodiča, izlet je započeo stazom uz potok Laprnjak. Uz kratke odmore, razgovor, promatranje prirode u rano proljeće kao i fotografiranje na cilj su stigli za oko dva sata. Prvo su posjetili sami vrh s piramidom, spustili se do kapelice Sv. Duha, a odmor i okrpju iz ruksaka ostvarili su kod Filićevog doma. Mladi planinari proveli su oko pet sati u prirodi, upoznali su se s osnovama kretanja po planinarskim stazama, orijentacijom, biljnim svijetom Ravne gore te potrebnom odjećom i obućom za planinarenje. Djecu je vodio vodič Planinarskog Kluba Ivanec Tomislav Gotić uz potporu vodiča i predsjednika PKI, Tomislava Friščića. Na izletu su se pridržavale epidemiološke mjere, učenici su se družili s vršnjacima iz svoga razreda s kojima se inače u školi družu, a po potrebi stavljali su i maske. Veliku podršku samoj organizaciji dali su roditelji koji su djecu do mjesta okupljanja dovezli i odvezli osobnim automobilima. Na kraju bilo je samo pitanje kada će biti sljedeći izlet.

Slika 1 Ravna gora

3.2. Uspon na Čevo

Mladi planinari iz Klenovnika ponovno su krenuli u osvajanje vrhova. Ovaj put na obližnji Čevo koji je visok 562 m (29. svibnja 2021. godine). Početak uspona je bio iz mjesta Podevčeva, gdje se okupilo dvanaest mladih planinara od 4. do 8. razreda uz učiteljicu hrvatskog jezika i učiteljicu tjelesne i zdravstvene kulture i pedagoginju. Nakon pozdravnog govora i upute vodiča Tomislava Gotića, mladi planinari krenuli su planinarskim putem uz praćenje planinarskih oznaka do Malog Čeva na kojem je bio kratki odmor. U dobrom raspoloženju planinari su nastavili svoj planinarski pohod do Velikog Čeva, a ubrzo su stigli i kod vidikovca Balkon na kojem su se odmorili i slasno pojeli svoje sendviče i slatkiše za energiju. Imali su priliku i vidjeti maratonce koji su sudjelovali na svojoj utrci. Nakon nastave na daljinu i ograničavanja druženja učenici su jedva dočekali izlazak i druženje u prirodi. Djeca su vježbala kretanje u grupi, pratili su planinarske oznake, promatrali su prirodu te prepoznavali neke vrste drveća. Ovim izletom obilježen je i Dan planeta Zemlje koji nije bio prije realiziran. Djeca su propješačila oko 4,5 km, na kraju im se vodič zahvalio na osvojenom vrhu te najavio sljedeći izlet koji će uskoro biti od Lepoglave do Ivanca po Vilinskoj stazi.

Slika 2 S vrha Čeva

3.3. Klenovnički mladi planinari po Vilinskoj stazi

U subotu, 5. lipnja 2021. godine, mladi planinari iz OŠ Klenovnik propješačili su Vilinsku stazu od Lepoglave do Prigorca-Žgano vino. Ovo je bio drugi vikend za redom kako su se mladi planinari iz Klenovnika družili u prirodi, a povod je bio obilježavanje Dana zaštite planinske prirode Hrvatske i Svjetskog dana okoliša. Petnaest učenika od 4. do 8. razreda uz učiteljicu hrvatskog jezika i pedagoginju okupilo se u Lepoglavi odakle je i krenulo pješaćenje. Djecu je i ovaj put vodio vodič Tomislav Gotić, koji je i pripremio plan puta. Nekim učenicima koji su već duže vrijeme u planinarskoj skupini ovo je bio i drugi pa i treći put da pješāće po Vilinskoj stazi, a za većinu njih prvi put. Prije samog polaska vodič je dao kratku uputu o stazi. Dobrog raspoloženja i u dobrom društvu prvo su stigli do izvora Oslek, a kod Masnog kamena bio je odmor za sendvič, vodu i slatkiše. Zatim su prošli ispod vrha Koprivnjak do ceste koja vodi na vrh Ivanščice. Po njoj su došli do „Grobeka“, a zatim se po stazi spustili do izvora Mrzljak i Žgano vino. Djeca su propješāčila 11 km, hodalo se polako, pravile su se veće pauze i nikome se nije žurilo. Na izletu je još sudjelovala i Bura (Krstin pas) i ona je vježbala kretanje u skupini i poslušno išla uz učenike koji su je vodili. Ovo je bio zadnji planinarski izlet za školsku godinu 2020./2021. Na jesen se ponovno kreće i to će biti osma školska godina od kako se planinarska skupina okupila u školi u Klenovniku. Djeca su već pitala koji će se sve vrhovi posjetiti, a mi se samo nadamo da ćemo biti zdravi pa će vrhovi biti osvojeni.

Slika 3 Na Vilinskoj stazi

3.4. Mladi planinari na Kalniku

U subotu, 13. studenog 2021. godine učenici iz OŠ Klenovnik osvojili su dva vrha na Kalniku, Peca 624 m i Vranilac 643m. Okupljanje sudionika bilo je kod svetišta Majke Božje Hruškovečke, 1 km od kamenoloma Hruškovec u Ljubelju Kalničkom. Na izletu su sudjelovali učenici od 1. do 7. razreda, a pratili su ih roditelji i učitelji. Nakon pozdravnog govora i tehničkih uputa vodiča Tomislava Gotića uspon je započeo prema prvom vrhu Peca. Na vrhu je bio kratki odmor i okrijepa, a zbog magle nije bio moguć pogled na obližnji krajolik. Na vrhu su se mladi planinari susreli sa svojim vršnjacima iz susjedne škole Maruševac. U dobrom raspoloženju put se šumom nastavio do planinarskog doma Kalnik gdje je bio ponovni odmor. Nakon toga mladi planinari ostvarili su svoj cilj i uspjeli su se na vrh Vranilac. Sami vrh dočekao je planinare okupan suncem, magla je bila ostavljena u podnožju. Mladi planinari upoznali su da je Vranilac najviši vrh Kalnika te da ima oblik rastrgane stjenovite gromade. Pod vrhom stoji TV-toranj, a prema sjeveroistoku pruža se niz stjenovitih zubaca poznatih pod imenom "7 zubi". Povratak je bio jednim dijelom po poučnoj stazi. Mladi planinari imali su priliku upoznati se s prirodnim vrijednostima Kalničke gore. Osim toga, vodič je ispričao priču o kralju Beli IV. i njegovoj vezi s Kalnikom. Osim povijesnog dijela, mladi planinari učili su i orijentaciju u prirodi i promatranje same prirode u jesen. Sudionici su propješačili oko 12 km za 6 sati i 15 minuta. Potrebno je naglasiti da su na izletu sudjelovali i najmlađi učenici npr. Nicol iz 1. razreda i Bruno iz 3. razreda. Učenici su odlično prošli cijeli put, a još su na kraju rekli da će doći i na sljedeći izlet. Ovom prilikom zahvaljujemo svim roditeljima učenika mladih planinara na podršci i sudjelovanju na planinarskim izletima. Vodič je najavio sljedeći izlet koji će biti u prosincu po stazama Ivanečke planinarske obilaznice.

Slika 4 Na stazi za Kalnik

3.5. Mladi planinari na vrhu Ham (Pokojec)

U subotu 5. ožujka 2022. godine učenici iz OŠ Klenovnik osvojili su vrh Ham, 678 m. U pratnji učenika od 4. do 8. razreda bili su klenovnički učitelji kao i roditelji. Cilj ovog izleta je obilježavanje nadolazećeg Svjetskog dana voda. Okupljanje sudionika bilo je u Seljancu, a nakon pozdravnog govora i tehničkih uputa vodiča Tomislava Gotića, uspon prema Hamu započeo je šumskim putem. Tijekom uspona mladi planinari promatrali su prirodu koja se polako „budi“ te su uočavali prve vjesnike proljeća poput visibaba i zvončića. Prvo odredište na današnjem usponu bio je vidikovac Zija odakle se pružao pogled na Seljanec, Belu... Nakon vidikovca laganim hodom i uz kratke odmore stigli su na vrh Ham na kojem je uslijedio odmor te okrpjeka iz ruksaka. U dobrom raspoloženju mladi planinari spustili su se do planinarskog doma Lujčekova hiža gdje je ponovno bio odmor i okrpjeka, ali ovaj put naručile su se palačinke kao i štrukli. Povratak na mjesto polaska bio je kroz Seljanski dol. Na povratku je bio malo drugačiji krajolik, promatrali su porušena stabla, a morali su koji put i preskočiti lokve vode kao i prijeći potok. Sudionici su odlično prošli cijeli put, propješačili oko 12 km za 7 sati s odmorima. Pedagoginja i vodič najavili su sljedeće izlete koje čekaju klenovničke planinare do kraja nastavne godine.

Slika 5 Kod Lujčekove hiže na Pokojcu

4. Zaključak

Ministarstvo znanosti i obrazovanja u rujnu 2021. godine raspisalo je javni poziv za financiranje **preventivnih projekata** u osnovnim školama. OŠ grofa Janka Draškovića Klenovnik prijavila je projekt Mladih planinara pod nazivom „**Planinarenjem do sretnijeg odrastanja**“. Ministarstvo je prepoznalo vrijednost projekta te je odobrilo sredstva za provedbu. Realizacija će biti do kraja tekuće nastavne godine. Od dobivenih sredstava realizirat će se dva izleta i to na planinu Klek i NP Sjeverni Velebit (Zavižan). [2] Iz projekta će se financirati prijevoz autobusima, ulaz u NP Sjeverni Velebit te će se kupiti Planinarski dječji dnevnik. [3] Projektnim aktivnostima klenovničkim mladim planinarima bit će omogućeno kvalitetno provođenje slobodnog vremena, razvijanje životnih vještina, jačanje samopouzdanja, upoznavanje drugih krajeva te pripadanje grupi.

5. Literatura

- [1.] Čaplar A. (2012). Planinarski udžbenik. Hrvatski planinarski savez, Zagreb.
- [2.] Čaplar A. (2011). Planinarski vodič po Hrvatskoj. Mozaik knjiga, Zagreb.
- [3.] Hrvatski planinarski savez. URL: [Dječji planinarski dnevnik - Hrvatski planinarski savez \(hps.hr\)](https://www.hps.hr/) (4.5.2022.)

Stručni rad

POTICAJNO OKRUŽENJE ZA UČENJE U UČIONICI

Branka Dornik Mesarič, profesorica razredne nastave
Osnovna škola Antona Ingoliča Spodnja Polskava

Sažetak

Poticažno okruženje za učenje u razredu ključni je čimbenik odgoja i obrazovanja koji utječe na dobrobit učenika u školi. Da bi to postigao, učitelj mora biti svjestan da u prvi razred osnovne škole stupaju učenici iz različitih sredina, a svima njima potrebno je ponuditi raznolike mogućnosti prihvaćanja škole kao sigurnog, poticajnog i zdravog okruženja u kojem će boraviti dugi niz godina. U takvom okruženju za učenje oni su dugotrajno aktivni, povećava se njihova učinkovitost prihvaćanja, produbljivanja i održavanja znanja, razvijaju se znatiželja, zanimanje i interes za samostalno učenje te prihvaćanje novog i drugačijeg. Predstavljajući nekoliko primjera, opisala sam različite aktivnosti, metode i oblike rada koji među učenicima razreda koji podučavam razvijaju pozitivnu klimu te zdravo i poticajno okruženje za učenje.

Ključne riječi: poticajno okruženje za učenje, razred/učionica, učenici

1.Uvod

Kao učiteljica razredne nastave u 1. odgojno-obrazovnom razdoblju osnovne škole već dugi niz godina uviđam da poticajno okruženje za učenje stvara pozitivnu klimu u razredu, što utječe na dobrobit učenika u školi. Učenici su u poticajnom okruženju za učenje dugotrajno aktivni, povećava se učinkovitost prihvatanja, produbljivanja i održavanja znanja, razvijaju se znatiželja, zanimanje i interes za samostalno učenje. S obzirom na to da jača povjerenje u učitelja i vršnjake, učenici su predani razrednoj skupini, uspostavlja se snažna međuvršnjačka podrška, a učenici u skupini međusobno se povezuju. [1] Svi ti čimbenici ne mogu se zanemariti i učitelj mora biti svjestan da su učenikovi prvi koraci u školi ključni za njegovo pozitivno prihvaćanje škole kao sredine u koju ulazi i koja mu nudi odskočnu dasku za daljnje korake u formiranju samostalne, neovisne i samouvjerene odrasle osobe, s pozitivnim gledanjem na život. Učitelji koji primaju djecu u 1. razred osnovne škole moraju biti svjesni da im je povjerena populacija vrlo male djece koja će preko noći postati populacija starijih učenika. Ova djeca dolaze iz različitih socijalnih sredina. Međutim, njihova okruženja nisu uvijek poticajna. Neki učenici svoje prve korake u školi čine visoko motivirani i zainteresirani za stjecanje novih znanja, drugi ne pokazuju poseban interes za školu i neodlučni su, a treći čak nerado idu u školu, odbijaju je kao ustanovu i opiru se svakom zadatku. Uzimajući u obzir ovu raznolikost učenika u razredu, glavna zadaća učitelja je dovoljno rano uočiti potencijalne negativne obrasce prema školi, a potom različitim metodama i oblicima rada u razredu polako i ustrajno razvijati povjerenje i pozitivan odnos prema školi. Poticajno okruženje za učenje živi je čimbenik i potrebno ga je kontinuirano održavati, nadograđivati i obogaćivati, te učenicima uvijek iznova dokazivati da su također uspješni u procesu odgoja i obrazovanja. [1] Cilj mi je bio kod učenika uspostaviti pozitivan odnos odnosno prihvaćanje škole kao ustanove, njihov aktivan rad, učinkovitost u izvršavanju zadanih zadataka, interes za rad, samoinicijativnost u pronalaženju novih znanja, povjerenje, međuvršnjačku podršku i povezanost cjelokupnog razreda. Raznolikost programa aktivnosti koje izvodimo na nastavi kako bismo postigli opisane ciljeve, predstavljam primjerima dobre prakse.

2.Poticajno okruženje za učenje u učionici

Svaki put kada kao učitelji provodimo vrijeme s učenicima u razredu, stvaramo emocionalno okruženje. Važno je, međutim, stvoriti okruženje u kojem se svi učenici osjećaju sigurno, tako da su aktivni u procesu učenja, da sudjeluju i izražavaju svoja mišljenja. [2] Gotovo svaki dan, nakon mog ulaska u učionicu i prije početka nastavne aktivnosti, pričekaju me s pitanjem koje glasi: »Učiteljice, što ćemo danas učiti?« To pitanje aktualno je već drugu godinu zaredom. Naime, sada su već učenici drugog razreda. U učionici nakon upita zavlada tišina i djeca me radoznalo promatraju u iščekivanju odgovora. Sigurno ćemo naučiti nešto novo, drugačije i zanimljivo. Vrijedno je posvetiti vrijeme takvom poticajnom pitanju učenika, uputiti ih da sjednu na mekane jastučice i rasporede se u krug te jednostavno krenuti s planiranim aktivnostima. Jutro u naš razred najprije donosi već ustaljene aktivnosti. Započinjemo jutarnjim pozdravom i najavom novog dana uporabom razrednog kalendara, kao što je prikazano na slici 1. Pri tome sudjeluju svi učenici, primjereno označavajući strelicama redni broj dana te nazive dana, mjeseca i godišnjeg doba. Razvijaju svijest i razumijevanje dnevnih promjena u kalendaru te produbljuju orijentaciju na njemu. Nakon toga slijede tri vježbe pokreta za buđenje tijela i uma te jedna za uspostavljanje motorike prstiju. Vježbe biraju učenici.

Slika 1: Razredni kalendar

2.1. Učionica je naša velika soba

U razredu jednom tjedno određujemo dva dežurna učenika. Brinu se za red i čistoću u učionici potičući drugare iz razreda na održavanje urednosti učionice, koju smo već u 1. razredu nazvali „naša velika soba“. Dežurni učenik obavlja i ulogu detektivke Muce Copatarice, koja svakodnevno provjerava i izvješćuje jesu li u svlačionici posložene cipele, te se pobrine da kape i jakne propisno vise na vješalicama. Mišćafi odnosno lopatica s metlicom naše je svakodnevno pomagalo, kao i krpa za redovito čišćenje školskih klupa. Svi obavljamo ove zadatke. Razvijamo cjeloživotne vještine u uređenju okoliša u kojem živimo.

2.2. Cjedilo za agrume - nezamjenjivo pomagalo

Naš razred ima i kutak za kuhanje u kojem se svakodnevno koristi neizostavni pribor odnosno pomagalo za kuhanje, cjedilo za citruse. Tijekom 20-minutnog rekreativnog odmora dežurni učenici pripremaju limunadu, kao što je prikazano na slici 2. Zdravim i nezaslađenim napitkom gasimo žeđ i jačamo organizam. Nakon obavljenog posla dežurni učenici čiste korišteni pribor i pospremaju kuharski kutak. Na ovaj način razvijamo brigu za dobrobit, potrebu za konzumiranjem zdrave tekućine i brigu za zdrav način života.

Slika 2: Priprema zdravog napitka – limunade

2.3. Tihe aktivnosti kao podloga za utvrđivanje i produbljivanje znanja

U našem razredu koristimo i kutak za tihe aktivnosti. Ove aktivnosti sadrže različite zadatke i pripremljene su za vježbanje i produbljivanje nastavnih sadržaja matematike, slovenskog jezika kao materinskog jezika, te upoznavanje okoline i glazbe. Po potrebi ih redovito nadopunjujemo ili zamjenjujemo u skladu sa stečenim novim znanjima. Zadaci su spremljeni u mapama koje su pripremljene u kutijama u boji te sortirane po predmetima i razinama težine. S obzirom na to da su ti zadaci namijenjeni utvrđivanju i produbljivanju znanja, učenici ih rješavaju odmah nakon završenog obavljanja zajedničkih zadataka u školskim odnosno radnim bilježnicama. Rješavanje ovih zadataka popraćeno je umirujućom glazbom. Učenik sam odabere zadatak prema predmetu i stupnju težine koji mu odgovara. Pronađe prostor u kojem ga nitko neće ometati, položi prostirku za sjedenje na pod i zauzme svoje mjesto. Izvadi zadatak iz mape i rješava ga tiho te samostalno, kao što je prikazano na slici 3. Nakon dovršenog zadatka provjerava ispravnost rješenja uspoređujući ga s rješenjima koja su obično napisana na poleđini. Nakon dovršetka aktivnosti sprema zadatak u mapu i vraća ga u odgovarajuću kutiju. Rad nastavlja odabirom novog zadatka iz druge mape. Zašto su tihe aktivnosti uvijek dobrodošle u učionici? Zadaci su uvijek pri ruci za uporabu. Učitelj time izbjegava masovno kopiranje radnih listova u obliku dodatnog rada. Učenik se navikava na samostalan odabir relevantnih sadržaja. Tako produbljuje svijest o tome koji mu predmet još uvijek stvara probleme i koji je vrijedan vježbanja. U skladu s tim, provjerava ispravnost rješenja i razvija vlastito vrednovanje obavljenog rada. Rad u razredu odvija se tiho. Učitelj je promatrač koji samo tiho usmjerava učenike tijekom rada i nudi pomoć pojedincima.

Slika 3: Tihe aktivnosti – vježbanje i produbljivanje nastavnih sadržaja

2.4. „Stolica, stol, leđa“

Kao učiteljica u prvom trogodištu pomno pazim na držanje učenika tijekom rada u sjedećem položaju. U razredu dobro poznajemo tri važne riječi i bezuvjetno ih uvažavamo, a to su „stolica, stol, leđa“. Svi učenici poravnavaju svoje tijelo postižući zdrav položaj. Pravilno držanje je bitno, posebno u prvim razredima, kako bi se kralježnica pravilno razvijala

2.5. Određivanje parova uporabom konopaca

Rad u paru vrlo je blizak učenicima, razvija suradničko učenje i jača međuvršnjačku podršku. Mnogo puta sam bila u dilemi kako odabrati heterogene parove. Stoga sam u razredu uvela nasumični odabir koji uključuje jednako duge konopce. Učenici se postavljaju u krug, a učitelj priprema konopce iste dužine s onoliko krajeva koliko je učenika u razredu. Učitelj drži konopce u sredini, pri čemu svaki učenik drži jedan kraj užeta, kao što je prikazano na slici 4. Učitelj zatim spušta konopce, a učenici otkrivaju je li njihov par onaj koji drži isto uže na drugom kraju. Ovakav način odabira parova učenicima je jako zabavan, te tako na satu izbjegavamo loše raspoređenja ili prepirke.

Slika 4: Određivanje parova uporabom konopaca

2.6. Stalni redoslijed

U školi je također nezaobilazno učeničko kretanje hodnicima u koloni. Na satu izbjegavamo prepirke oko toga tko će biti prvi u koloni tako što kroz igru pokreta naučimo učenike da već prvog dana formiraju stalni redoslijed. Kako to postizemo? Najprije odredimo tko stoji prvi u koloni, tko je iza njega, tko je sljedeći i tako dalje,...., sve do onoga koji zauzima zadnje mjesto u koloni. Tijekom prvog tjedna razred vodi onaj koji je prvi u koloni, a u sljedećem tjednu ovaj učenik prelazi na zadnje mjesto u koloni i predaje vođenje kolone sljedećem drugaru iz razreda, koji stoji iza njega. Već dugi niz godina u mom razredu nismo imali problema oko toga tko će biti prvi u koloni, tako da smo zahvaljujući uspostavljanju trajnog redoslijeda izbjegli nemir i naguravanje u koloni. Učenici brzo prihvaćaju pravila ako su ona predstavljena kroz igru i uz objašnjenje o značaju njihovog pridržavanja u razredu.

2.7. Vezanje vijače

U sportu je, osim kretanja i stjecanja raznih motoričkih vještina, važna i priprema sportske opreme, a nakon uporabe i njezino pravilno pospremanje. Najviše problema imala sam pri pospremanju vijača, jer su ih učenici nakon uporabe samo bacali u drvenu škrinju. Vijače su se zbog toga pomiješale i zaplele, pa sam učenike željela potaknuti na primjerenije pospremanje ovog dijela opreme. Već nekoliko godina primjećujem da u školu dolaze učenici koji imaju jako slabo razvijenu motoriku ruku i posljedično velike probleme s osnovnim vezanjem užeta. Stoga im već u 1. razredu pokazujem i učim ih jednostavnoj vještini samostalnog vezanja vijače. Način na koji ovo čine prikazuje slika 5. Najprije zahvate oba kraja i spoje ih, a zatim ponove postupak. Nakon toga stanu na vijaču i vežu je oko stopala. Kada to učine, potisnu je s obuće. Blagi čvor koji se stvorio samo se još učvrsti na kraju. Opisani postupak predstavlja uspješan način samostalnog vezanja i pospremanja vijače.

Slika 5: Samostalno vezanje užeta

2.8. Kontakt očima

Kontakt očima predstavlja jedan od ključnih čimbenika u uspostavljanju tihog dijaloga između učenika i učitelja. Učitelj može postići tišinu i privući pozornost učenika tehnikom kontakta očima bez prigovaranja, zamolbe ili smirivanja razreda koristeći upozoravajuće: „pššššššš!“ . Kako? Daje znak učenicima da dignu ruku i naglas izgovore "kontakt očima". Zatim, bez riječi, traži i promatra oči učenika. Neki se učenici odmah smire kada čuju riječi 'kontakt očima' te uspostave kontakt očima s učiteljem. Dakako, neki od njih nisu u stanju odmah uspostaviti tu pozornost, ali ih na to u trenutku upozore drugi učenici. Potrebno je posvetiti malo više vremena i strpljenja ovoj tehnici, ali nakon nekoliko pokušaja svi učenici uspješno usvajaju način iskazivanja trenutne pozornosti. Nakon što se ova tehnika savlada u učionici, omogućuje učitelju da smiri razred bez puno prigovora ili upozorenja upućenih pojedincima, te pruža postizanje učinkovite učeničke pozornosti prije izvođenja nove aktivnosti, kao i tiho ili barem polutiho kretanje hodnicima.

3.Zaključak

Učiteljevo uspostavljanje poticajnog okruženja za učenje u razredu važan je čimbenik za sve sudionike u procesu odgoja i obrazovanja, kako učenike tako i učitelje koji podučavaju. Stoga posebnu pozornost u nastavi pridajem uspostavljanju pozitivne klime koja stvara poticajno okruženje za učenje u razredu. Paralelno s provedbom procesa učenja u razredu, posvećujem pozornost utvrđivanju mogućih negativnih obrazaca pojedinaca prema školi. U ovom okruženju učenici provode mnogo vremena i važno je da čine dio poticajnog okruženja za učenje. S obzirom na to da je poticajno okruženje za učenje živi čimbenik, koji je neprestano uključen u proces učenja, kontinuirano ga održavam i njegujem. Zahvaljujući različitim aktivnostima, tehnikama, metodama i oblicima rada koje sam prethodno opisala, svim učenicima omogućujem da budu uspješni u procesu učenja. To postižu zajedničkim dogovorima, vlastitom aktivnošću i suradničkim učenjem u obavljanju zadataka. U učionici se gradi samopouzdanje. Pozitivni rezultati odražavaju se na uspješnost pojedinca kao i na uspješnost cijelog razreda. Ustrajnost učitelja u provođenju različitih aktivnosti i tehnika ključna je za izgradnju povjerenja učenika prema učitelju i vršnjacima, jačanje međuvršnjačke podrške i povezanosti cijelog razreda. Sve ove vrline nezaobilazan su putokaz za daljnje školovanje učenika i korake razvijanja u samostalnu te samouvjerenu odraslu osobu s pozitivnim gledanjem na život.

4.Literatura

[1] McGrath, H. in Francey, S. (1996). Prijazni učenici, prijazni razredi. Učenje socialnih veštin in samozaupanje v razredu. Ljubljana, DZS

[2] Sims, P. (1999). Spodbujanje odličnosti; Vsak otrok je lahko dober učenec. Tržič, Učila

Stručni rad

STVARANJE PROMOTIVNOG OKRUŽENJA ZA UČENJE U 1. RAZREDU

Anja Bizjak
Osnovna škola Polje, Slovenija

Sažetak

Djeca se razvijaju putem osjetila, vlastitih aktivnosti i povratnih informacija koje primaju od odraslih kod kuće, u školi ili drugdje. U našoj školi brinemo o poticajnom okruženju za učenje nudeći učenicima motoričke i senzorne aktivnosti s kojima istražuju nove stvari i uče. U školi izvodimo vježbe temeljene na aktivaciji različitih senzornih sustava, uz koje učenici uče vještine grube i fine motorike, komunikacijske, kognitivne, socijalne i emocionalne vještine. Učenici izvode različite vježbe kretanja, barataju konkretnim materijalom, rješavaju probleme i tako postižu različite ciljeve učenja. Takav pristup učenju pokazao se učinkovitim alatom za uvježbavanje različitih vještina, stvaranje pozitivne klime u učionici i poticajnog okruženja za učenje. Pokret obogaćuje nastavu te rasterećuje i opušta učenike. Takvo učenje ih dodatno motivira i bolje obavljaju zahtjevnije zadatke. Na ovaj način stvorili smo poticajno okruženje za učenje u kojem su učenici uspješni, zadovoljni i lakše i brže usvajaju gradivo.

Ključne riječi: osnovna škola, pokret, senzorni sustavi, učenje, osjetilna iskustva

1.Uvod

Djeca se razvijaju putem osjetila, vlastitih aktivnosti i povratnih informacija koje primaju od odraslih kod kuće, u školi ili drugdje. Kretanje, istraživanje i učenje njihovi su urođeni instinkti, jer kroz kretanje uče o sebi i svijetu oko sebe [1]. Igra potiče dijete na spontano kretanje, razvijanje obrazaca kretanja i percepcije te je zabava i zabava. Pokretom djeca izražavaju svoja iskustva, emocije, znanje i razvijaju mišljenje [2]. Za stvaranje poticajnog okruženja za učenje ključan je dobar kontakt između učitelja i razreda. njegovu povezanost s njim. Učitelj cijelim svojim stavom osigurava dobar odnos s učenicima odn. način na koji vodi razred tijekom nastave, kako komunicira s učenicima i kako ih uključuje u nastavu. Uključivanje pokreta i učenja putem osjetila pokazalo se učinkovitim načinom za stvaranje poticajnog okruženja za učenje za učenike osnovne škole.

2. Poticajno okruženje za učenje

Okruženje za učenje škole kombinacija je fizičkog okruženja (opremljenost i uređenost škole, učionica, dostupnost raznih alata za aktivno učenje) i školske klime (svi odnosi unutar škole, koje zajednički stvaraju voditelji, savjetnici i učitelji i roditelji i studenti). Poticajno fizičko okruženje treba biti takvo da učenike što je više moguće usmjerava prema učenju. To se može postići uređenjem učionica, opremljenih suvremenim nastavnim sredstvima koja pospješuju učenje s najviše osjetila, na vidljivom mjestu treba ispisati uspješne strategije učenja, razredna pravila, sat biti ugodnih boja [4] ... Uprava škole sa školskim pravilima i školskim kurikulumom, dobro uhodanom savjetodavnom službom i nastavnicima koji blisko surađuju s učenicima i roditeljima mogu učiniti mnogo za oblikovanje školske klime.

Prilikom brige za dobru klasnu klimu moramo obratiti pažnju na:

- sigurnost, orijentacija, validacija i prihvaćanje učenika,
- njegovanje poštovanja, poticajne i otvorene komunikacije,
- pružanje podrške i pozitivnih očekivanja,
- prihvaćanje različitosti,
- skrb za posebne potrebe,
- briga za pravdu,
- upravljanje konfliktima,
- briga za psihofizičku dobrobit [6].

Dijete uči o svijetu prihvaćanjem znanja od drugih, istraživanjem okoline i kretanjem. On analizira i tumači senzorne podatke koje mu prenose osjetila. Tako, istražujući okolinu kroz tjelesnu aktivnost, uči i interpretirati senzorne informacije. Sve više senzornih podataka omogućuje mu da bude sve učinkovitiji. Ako dobro poznamo zakonitosti razvoja djeteta, možemo osmisliti proces učenja na prikladan, zanimljiv način koji ih motivira i potiče na lakše učenje. Integracija pokreta i učenja putem osjetila pokazala se dobrom praksom u stvaranju poticajnog okruženja za učenje. Pritom se učenici aktivno uključuju u nastavu, razvijaju različite vještine i uče nove stvari. Ljudi uče i percipiraju kroz 7 različitih senzornih sustava. Za holističko učenje i najučinkovitije pamćenje važno je da učitelji u svoje lekcije uključe aktivnosti koje promiču što više različitih sustava. Prvi senzorni sustav je taktilni sustav, koji nam daje informacije o dodiru. Iskustvo kroz ovaj sustav omogućuje djetetu da razvije osjećaj sigurnosti, udobnosti. To je prvenstveno sigurnosni sustav od ozljeda, ali je također jako povezan s emocionalnim sustavom. Njime razvijamo samopouzdanje i interakciju s okolinom. Proprioceptivni sustav je informacija o percepciji vlastitog tijela koja nastaje tijekom istezanja i kontrakcije mišića i očituje se tijekom kretanja. Omogućuje djetetu da bude svjesno položaja svog tijela, kako se kreće i držanja. Proprioceptivna omogućuje djetetu da bez vizualne kontrole spozna položaj svojih udova u odnosu na druge dijelove tijela i prostor. Na taj se način dijete može uspješno obući, držati i držati olovku, penjati se na stablo i izlaziti iz

njega... Propriocepcija nam govori kako se iznutra osjećamo o sebi i kako se krećemo; ako to ne osjećamo, nemirni smo. To je osnova za pažnju. Vestibularni sustav je percepcija linearnog i kružnog kretanja, ravnoteže, gravitacije i gibanja tijela. Predstavlja osjećaj kretanja i utjecaj gravitacije na naše tijelo. Sustav nam govori krećemo li se ili stojimo, koliko se brzo krećemo i u kojem smjeru, a također nam daje osjećaj sigurnosti. Iskustvo kroz ovaj sustav važno je za uspješno hodanje po prirodnim podlogama, u prepisivanju s daske, vožnji biciklom, izvođenju propusnica [3]... Također opažamo vizualnim sustavom odn. s očima. Ovaj sustav nesvjesno i fizički povezuje sve senzorne sustave. Odgovoran je za doživljavanje i percepciju položaja našeg tijela, za prostornu percepciju i govorno-motoričke aktivnosti. Slušni sustav (sluh) djeluje kao zaštita, omogućuje orijentaciju u prostoru, razvoj govora i pažnje. Miris se otkriva njušnim sustavom. Okusnim sustavom (izbočine u ustima) kušamo odn. prepoznamo jestivu i pokvarenu hranu (zaštitna funkcija). Senzorno bogate aktivnosti pozitivno utječu na zdravlje, omogućuju uravnotežen senzorni, mentalni i socijalni razvoj te smanjuju morbiditet [3].

3.Poticajno okruženje za učenje u praksi

Djeca se razvijaju putem osjetila, vlastitih aktivnosti i povratnih informacija koje primaju od odraslih kod kuće, u školi ili drugdje. Putem osjetila (tip, okus, sluh, vid, miris, pokret, gravitacija i položaj tijela) mozak dobiva informacije o tome što se događa u nama i oko nas. Sve te informacije moraju biti pravilno organizirane, klasificirane, usmjerene ili označene od strane mozga kao (ne)relevantne. Ako dijete uspješno obrađuje senzorne informacije, to čini dobar temelj za motorički, kognitivni, socijalni i emocionalni razvoj [3]. Kako bismo učenicima ponudili najrazličitije osjetilno iskustvo, stvorili sigurno i poticajno okruženje za učenje te ojačali njihovo samopouzdanje i samostalnost, mi nastavnici u našoj školi osmislili smo vježbe temeljene na senzornim sustavima. Učenici primaju različite senzorne informacije, analiziraju ih i na njih suvislo reaguju. Vježba se sastoji od dva dijela. Prvi dio su vježbe pokreta koje se izvode u teretani, a namijenjene su jačanju grube motorike. Drugi dio su vježbe za spretne prste koje izvodimo u nastavi i kojima jačamo vještine fine motorike, socijalne i emocionalne vještine, kognitivne i komunikacijske vještine. Vježbe pokreta prvenstveno su namijenjene jačanju grube motorike (razvoj koordinacije, ravnoteže, kontrole trupa, izazovi pokreta). Vježbe se uglavnom izvode na postajama kako bi učenici tijekom samog sata bili što aktivniji. Budući da primjećujemo da učenici imaju dosta problema s prirodnim oblicima kretanja (osobito pri puzanju, puzanju), ovdje ih sustavno jačamo. Puno je puzanja, puzanja, povlačenja, guranja, a između dodamo i neku vježbu za ravnotežu i koordinaciju. Vježbe su tematski obojene, što dodatno motivira učenike – na pr. mi smo vatrogasci jedan školski sat i hodamo po vatrogasnim ljestvama, spuštamo se s visine, postavljamo dugačku cijev, izvlačimo žrtvu ...

Drugi dio su vježbe za spretne prste. S njima smo se pozabavili tako što smo osmislili 6 postaja po učionici, gdje su učenici izvodili različite vježbe u grupama. Potaknuli smo razvoj:

- fine motoričke sposobnosti: posebno pravilno držanje olovke i razvoj hvata pincete, rukovanje s puno različitih betonskih predmeta, razvijanje koordinacije oko-ruka, učenje rukovanja škarama, vezanje vezice, korištenje pribora...
- socijalne i emocionalne vještine: samopouzdanje, jačanje unutarnjeg osjećaja uspjeha, bolja slika o sebi, samokontrola, suradnja, praćenje vođe, čekanje u redu, dijeljenje s drugima...
- komunikacijske vještine: postavljanje i odgovaranje na pitanja, praćenje i razumijevanje uputa, neverbalna komunikacija...
- kognitivne vještine: predmatematičke vještine, slovo, oblik, prepoznavanje boja, razlikovanje, klasifikacija, prilagodba, vještine rješavanja problema...

Vježbe prilagođavamo sposobnostima učenika i ciljevima učenja koje želimo postići. Rad s konkretnim materijalom posebno je dobro povezan s raznim pretpisanim i grafomotoričkim vježbama, pravilnim držanjem olovke, učenjem slova i brojeva, govorom, razvrstavanjem i stvaranjem ugodne razredne klime [5].

4.Zaključak

Učenje s konkretnim materijalom koji aktivira različite senzorne sustave pokazalo se učinkovitim sredstvom za treniranje raznih finih i grubih motoričkih vještina, stvarajući pozitivnu klimu u učionici i poticajno okruženje za učenje. Pokret obogaćuje nastavu te rasterećuje i opušta učenike. Učenici vole aktivnosti koje razvijaju različite senzorne sustave. Takvo učenje ih dodatno motivira i bolje obavljaju zahtjevnije zadatke. Na ovaj način stvorili smo poticajno okruženje za učenje u kojem su učenici uspješni, zadovoljni i lakše i brže usvajaju gradivo.

5.Literatura

- [1.]Ayres, A. J. (2008). Sensory integration and the child: Understanding hidden sensory challenges. Los Angeles: Western Psychological Services.
- [2.]Geršak, V. (2006). Plesno-gibalna ustvarjalnost. V *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk* (str. 53–93). Koper: Univerza na primorskem, Pedagoška fakulteta.
- [3.]Gričar, N., Rabič Por, Š., Bizilj, B. (2020). *Senzorne strategije za vsak dan*. Ljubljana: Zbornica delovnih terapevtov Slovenije – strokovno združenje.
- [4.]Jereb, A. (2011). URL:http://www.sous-slo.net/wp-content/uploads/2016/02/program2_mag-andreja-jereb.pdf
- [5.]Krašovec, B., Sovinc, N., Bizjak, A. (2020). *Vaje za spretne prste: zbirka vaj za zaznavanje in obvladovanje telesa*. Ljubljana: Rokus Klett.
- [6.]Rutar Ilc, Z. (2019). Preventivna vloga pozitivnih psihosocialnih odnosov v šoli. *Šolsko polje*, XXX (3–4), 143–167.

Stručni rad

PET OBRAZOVNIH AKTIVNOSTI U ZAHTJEVNIM RAZREDIMA PRVE TRIJADE

Anja Bizjak

Osnovna škola Polje, Slovenija

Sažetak

Škola je mjesto gdje se odvija sekundarna socijalizacija. Osim znanja, učenici usvajaju i obrasce ponašanja, društvene norme i vrijednosti. Danas se sve više vremena posvećuje odgoju vrijednosti u školi. Jedan od razloga za to je kriza nedostatka vrijednosti. Uz Zakon o osnovnoj školi, Bijelu knjigu, Konvenciju UN-a o pravima djeteta i obrazovni plan škole, učitelj ima okvir kroz koji radi. U ovom članku predstaviti ću 5 odgojno-obrazovnih aktivnosti koje sam provodio u odgojno zahtjevnoj nastavi prve trijade, a to su: cilj dana, semafor, zanima me, kontinuirano praćenje i moć pohvale. Aktivnosti predstavljene u razredu pokazale su se vrlo učinkovitima u reguliranju ponašanja učenika. Učenici su se brže smirivali i više slijedili upute učitelja, a ujedno se poboljšala i klima u učionici.

Ključne riječi: osnovna škola, odgojno-obrazovne aktivnosti, ponašanje, razredna klima

1.Uvod

Škola je mjesto gdje se odvija sekundarna socijalizacija. Osim znanja, učenici stječu i obrasce ponašanja, društvene norme i vrijednosti [3]. Važno je shvatiti da se mentalne i etičke vrijednosti razvijaju isprepletano. Dijete ne može razvijati svoje intelektualne dimenzije neovisno o etičkim načelima, jer dosljednost mišljenja, marljivost učenja, smislenost novih pogleda i istraživanja sadrže određenu etičnost. S druge strane, odgoj za temeljne etičke vrijednosti zahtijeva i razmišljanje, poučavanje i ponašanje [2]. Danas se sve više vremena posvećuje odgoju vrijednosti u školi. Jedan od razloga za to je kriza nedostatka vrijednosti. Pojedinci, grupe i organizacije stječu sve veću moć i utjecaj [1]. Zakonom o osnovnoj školi jasno su definirani ciljevi odgojno-obrazovnog rada koji su prva i najvažnija osnova rada učitelja. Zakon naglašava cjeloviti razvoj učenika – ne samo tjelesni i kognitivni, nego i emocionalni, moralni, duhovni i društveni razvoj. Ističe se odgoj za vrijednosti zajedničke europskoj civilizaciji, a posebno razvoj poštivanja, prihvaćanja različitosti, tolerancije, odgovornosti i uključenosti u demokratsko društvo [5]. Obrazovni ciljevi također se mogu pronaći u Bijeloj knjizi i Konvenciji UN-a o pravima djeteta. Na temelju navedenih dokumenata svaka škola izrađuje odgojno-obrazovni plan u kojem precizira načine ostvarivanja i ostvarivanja odgojno-obrazovnih ciljeva te vrijednost uvažavanja potreba, interesa učenika i šire okoline.

2.Škola – prostor obrazovanja

Odgojno-obrazovni plan sadrži odgojno-obrazovne aktivnosti i oblike suradnje škole i roditelja te njihovo uključivanje u provedbu obrazovnog plana. Odgojno-obrazovne aktivnosti su proaktivne i preventivne, savjetodavne, usmjeravajuće i druge aktivnosti (pohvale, priznanja, nagrade, odgojne mjere...) [4]. Školski obrazovni plan daje svakom učitelju dobar okvir u kojem može postaviti razredna pravila i brinuti se o razrednoj klimi. No, nastava postaje sve edukativnija i učitelju često treba puno novih ideja za aktivnosti koje promiču pozitivnu klimu u učionici i smiruju neželjena ponašanja učenika. Imao sam i vrlo zahtjevan odgojno-obrazovni odjel, u kojem sam testirao razne obrazovne aktivnosti. Neki su bili vrlo učinkoviti, drugi manje. U nastavku ću predstaviti neke učinkovite obrazovne aktivnosti koje sam koristio tijekom nastave u 2. razredu osnovne škole.

2.1.Cilj dana

Svaki dan smo na ploči imali ispisan cilj dana koji su učenici postavili ujutro. U nastavku su neki primjeri koje su osmislili učenici.

Danas ćemo se posebno potruditi da:

- cijeli dan dobre volje,
- pomoći svojim kolegama iz razreda,
- ljubazni prema drugima,
- slijediti upute učitelja,
- tiho dok piše u bilježnicu,
- brinuti o čistoći učionice.

Učenici su obično ujutro imali spremne prijedloge i brzo smo odabrali cilj dana. Također su bili jako sretni kada smo odabrali njihovu pravu destinaciju. Aktivnost je bila zanimljiva u učionici oko dva mjeseca, no onda su se ciljevi počeli ponavljati, pala je i motivacija za postizanje cilja pa smo ovu aktivnost završili.

2.2.Semafor

Na satu sam objesio veliki semafor s tri svjetla u boji – zelenom, žutom i crvenom. Napisao sam imena učenika na drvene štikaljke i pričvrstio stezaljke na zeleno svjetlo. Naš dogovor je bio prvo upozoriti učenika, ako unatoč upozorenju nastavi s neželjenim ponašanjem, pomaknem ga više uz semafor (prvo na žuto pa na crveno). Velika prednost korištenja semafora (u usporedbi s drugim načinima snimanja upozorenja) je u tome što učenici mogu putovati i niz semafor. Tako su na pr. nešto su pogriješili, upozoreni su i na žutom su svjetlu, ali ako im se ponašanje popravi, mogu opet doći na zeleno svjetlo. Učenike je jako motiviralo i to da ako su na kraju dana svi na zelenom svjetlu, obećao sam im i malu nagradu, koju smo zajedno postavili – mogu biti npr. plesali po njihovoj glazbenoj želji, imali malo dužu stanku za igru, igrali smo njihovu omiljenu igru, itd.

2.3.Zanima me

Ponašanje učenika se uvelike poboljšalo kada sam uključila aktivnosti u koje su aktivno sudjelovali tijekom nastave. Budući da su bili jako znatiželjni, postavio sam im kutiju za pitanja o stvarima koje ih zanimaju. Istraživala sam ta pitanja kod kuće i na njih smo odgovarali jednom tjedno. Pitanja su uglavnom bila tehnička - kako radi stroj, avioni, prostor, zanimljivosti o viškovima - tko je najbrži, najveći, najjači... Ovom aktivnošću potaknula sam njihovu znatiželju, učenici su se osjećali uključenijim u sat, pa su se i oni pridržavali uputa i pravila te sudjelovali tijekom sata.

2.4.Kontinuirano praćenje

Za bihevioralno vrlo zahtjevne učenike uvela sam praćenje ponašanja u stvarnom vremenu nakon nastave. Učenik je imao raspored zalijepljen u bilježnicu, u koju smo pečatirali svaki sat. Ako je učenik sudjelovao na satu i nije ometao ostale, dobio je čak i pečat. Kad bih ga nekoliko puta upozorio ili. malo su ga omeli nastava, dobio je pola marke. Ako nije sudjelovao tijekom sata i bio jako dosadan ostalima, nije dobio pečat. Na kraju dana, student i ja smo pregledali kako mu ide. Ako je dan bio jako loš, razgovarala sam i s roditeljima i zajedno smo pravili plan za budućnost. Nakon što je učenik imao nekoliko dobrih dana, smanjio sam praćenje i dobio povratnu informaciju nakon završetka sata i nakon produženog boravka. Monitoring se pokazao kao vrlo učinkovit alat za reguliranje željenog ponašanja učenika. Praćenje uglavnom nije bilo potrebno tijekom cijele godine, već samo dobrih mjesec dana. Iznimka je bio učenik s posebnim potrebama, s emocionalno-bihevioralnim poremećajima, kojeg sam na ovaj način pratila tijekom cijele godine. Kontinuirano praćenje zahtijeva od učitelja dosta dosljednosti, ali i dosta vremena, jer je potrebno nakon svakog sata s učenikom napraviti evaluaciju i potaknuti ga da ide naprijed. No, radi se o aktivnosti koja brzo daje pozitivne učinke, a ujedno daje roditeljima dobar uvid u to kakvo je djetetovo ponašanje tog dana.

2.5.Moć pohvale

Međutim, pohvale su vrlo učinkovito sredstvo za poticanje učenika na dobro ponašanje. Svako dijete želi biti pohvaljeno ili. nagrađeni. Studente sam tijekom studijskog rada nekoliko puta pohvalila, također glasno pred ostalim studentima, jer im pohvala pred vršnjacima puno znači. Također sam dobro promatrao tko se stvarno trudio, pratio nastavu, pratio upute, bio ljubazan i pažljiv prema mojim kolegama iz razreda... Na kraju dana sam pohvalio 3 učenika koji su se posebno trudili taj dan. Također mi se čini važnim u pohvali artikulirati ono konkretno za što se učenik hvali, na pr. pohvaljen za ustrajnost u pisanju, pohvaljen za poštivanje uputa, pohvaljen za pomoć kolegi iz razreda... Pohvaljeni učenici su dobili nagradu. Nagrade nikada nisu bile materijalne, ali su dobili poziciju koju su željeli ili. Ispunio sam im želju. Nagrade su uglavnom bile u smislu da su oni određivali što će raditi zadnjih 5 minuta, glazbene želje, mogli su odrediti kakvu ćemo igru zajedno igrati, mogli su biti moji pomoćnici i mogli su dobiti posebne zadatke... Učitelji moraju biti svjesni da pohvala ima veliku moć i utjecaj na ponašanje učenika. Umjesto da grdimo i ukazujemo što nije u redu, bismo lijepe riječi, pohvale i pokazujemo učenicima u čemu su dobri i u čemu su uspješni.

3.Zaključak

Svaki se učitelj ponekad suoči s nastavom u odgojno zahtjevnom odjelu. Važno je aktivno nastojati stvoriti ugodnu klimu u učionici i poticajno okruženje za učenje kroz različite obrazovne aktivnosti. Gore navedene aktivnosti pokazale su se vrlo učinkovitima u reguliranju ponašanja učenika u mom razredu. Učenici su se brže smirili i više slijedili upute učiteljice. Prije svega važno je da učitelj bude vrlo dosljedan u svim aktivnostima koje obavlja. Djeci trebamo postaviti jasne granice kako bi suživot na odjelu bio ugodan.

4.Literatura

[1.]Divjak, M. (2000). Človekove pravice in vzgoja za vrednote. *Sodobna pedagogika*, 51(1), 210–230.

[2.]Kovač, E. (2000). Etika in vzgoja. *Sodobna pedagogika*, 51(1), 52–62.

[3.]Margan, U. (2012). Šola med znanjem in vzgojo. V N. Štraser, (ur.). *Vzgojno poslanstvo šole: priročnik za načrtovanje* (str. 17–19). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

[4.]Vzgojni načrt OŠ Polje (2012). URL:

http://www.ospolje.si/uploads/5/0/8/6/5086774/vzgojni_nacrt_201415.pdf

[5.]Zakon o osnovni šoli (2016). URL:

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448>

Stručni rad

ANALIZA ISTRAŽIVANJA – POUČAVANJE I PODRŠKA UČENJU

Antonija Bukša

TRGOVAČKA I TEKSTILNA ŠKOLA U RIJECI

Sažetak

Cilj istraživanja je istražiti proces poučavanja i podrške učenju. U tu su svrhu osmišljena su dva istraživanja – mišljenja i stavovi učenika i mišljenja i stavovi nastavnika, a ovaj rad analizira i predstavlja rezultate prvog. Istraživanje je provedeno u drugom polugodištu školske godine 2021./2022. Obuhvaćeno je 147 učenika iz Trgovačke i tekstilne škole u Rijeci. Istraživanje je provedeno anonimno, uz potrebne suglasnosti. Korišten je alat Microsoft Forms. Cilj rada je: zadovoljstvo odabirom škole (zanimanja), motivacija za učenje, aktivno sudjelovanje na teorijskoj i praktičnoj nastavi, atmosfera na satu, komunikacija sa nastavnicima. Izračunati su postotci za svaku tvrdnju prema danim odgovorima. Rezultati istraživanja su pokazali da učenici zadovoljni izabranim zanimanjem i školom. Imaju, također solidan i stabilan odnos sa predmetnim profesorima, iako postoji prostor za unaprjeđenje tog odnosa. Zabrinjavajući je podatak da učenici izjavljuju da teško nalaze motivaciju za učenje.

Ključne riječi: srednja škola, motivacija, aktivnost na satu, sudjelovanje na praktičnoj nastavi, suradnja, razumijevanje gradiva.

1.UVOD

Umijeće poučavanja često se definira kao oblikovanje i upravljanje obrazovnim okruženjem i iskustvom osobe koja uči sa svrhom poticanja i ostvarenja željenih ishoda učenja. Iz toga proizlazi da je preduvjet uspješnog poučavanja poznavanje samog procesa učenja, kao i činitelja koji ga olakšavaju ili otežavaju na različitim obrazovnim razinama. Upravo je (pre)poznavanje potreba učenika, njihovih stavova, sklonosti, afiniteta ili nedostatak istih preduvjet izgradnje stabilnog i konstruktivnog poučavanja. Odnos koji nastavnici stvaraju sa svojim učenicima izravno utječe na stav kojeg zauzimaju učenici prema pojedinom predmetu, usvajanju gradiva, aktivnom sudjelovanju na satu.... Zbog toga ga je potrebno analizirati i proučavati a sve kako bi se spoznali načini na koje se može poboljšati taj proces: primjenom različitih načina poučavanja, metoda, unošenjem inovacija i povezivanjem sa aktualnim događajima iz života i rada. Ovo se nastojanje može postići redovitim ispitivanjem i analizom. Na taj se način može unaprijediti proces poučavanja te izbjeći mnoge zamke koje krije ponavljanje uvijek istog obrasca odnosa s učenicima. Ono što motivira učenika je nastup i interpretacija samog učitelja, zatim uvođenje novih zanimljivih sadržaja, disciplina u razredu, nastava u novom okruženju [2]. Kako bi učitelji ostvarili pozitivne ishode poželjno je koristiti raznolike metode poučavanja, pristupe i zadatke koji potiču kod učenika samostalno, aktivno učenje, aktiviraju više kognitivne procese i potiču samoprocjenu učenika pri učenju. Posebno je važno u nastavi pružiti učenicima mogućnost za primjenu znanja i vještina u za njih smislenom kontekstu, povezivanjem znanja s očekivanjima i prethodnim znanjima učenika, iskustvima iz svakodnevnog života te sa spoznajama iz drugih predmeta i područja. Od ključne važnosti za razvoj zdrave osnove za učenje u školskom okruženju su postupci praćenja, vrednovanja i ocjenjivanja za koje je nužno da budu jasni, transparentni i pravedni. Uz poučavanje o tome kako učiti, za poticanje učenja ključan je i odnos između učitelja i učenika te podrška koju učenici dobivaju od svojih učitelja.

1.1.CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja bio je upoznati stavove i mišljenja učenika naše škole, spoznati moguće negativnosti i manjkavosti, te razvijati konstruktivan i smislen odnos s našim učenicima.

1.2.METODOLOGIJA

Istraživanje je provedeno u drugom polugodištu školske godine 2021./2022. Obuhvaćena ukupno 147 učenika iz Trgovačke i tekstilne škole u Rijeci,.

1.3.POSTUPAK

Istraživanje je provedeno anonimno, a ispitanici su upoznati sa svrhom istraživanja kao i sa samim projektom. Na skali procjene od 5 stupnja: UOPĆE SE NE SLAŽEM, NE SLAŽEM SE, NITI DA NITI NE, SLAŽEM SE, U POTPUNOSTI SE SLAŽEM, trebali su procijeniti svoje stavove prema školi koju pohađaju, učenju, teorijskoj i

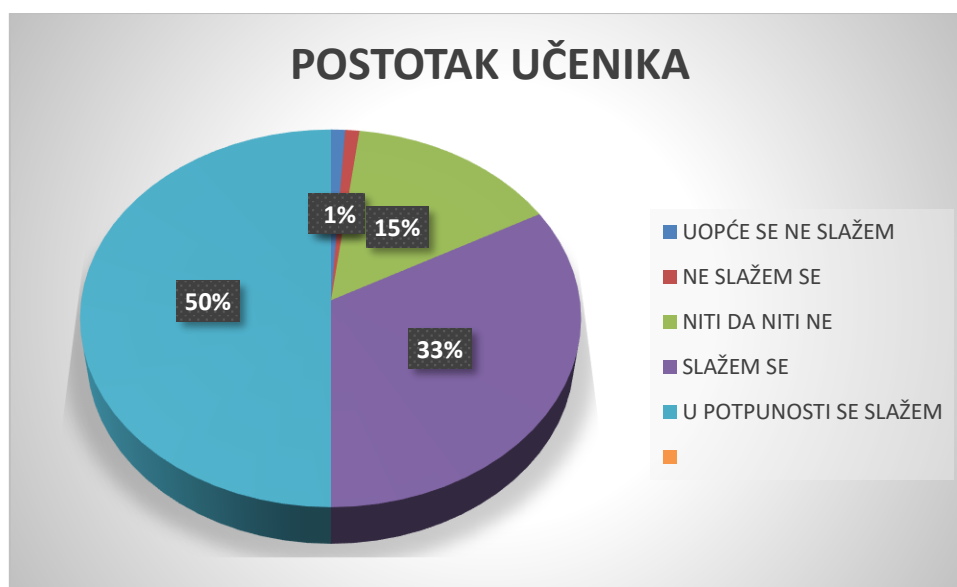
praktičnoj nastavi, motivaciji, odnosu s nastavnicima, svojim postupcima tijekom boravka na nastavi.

DOB UČENIKA	BROJ UČENIKA (U POSTOCIMA)
15 GODINA	18%
16 GODINA	33%
17 GODINA	22%
18 GODINA	25%
19 GODINA	2%

Tabela 1.: Struktura ispitanika

2.REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Istraživanje o učenju provedena je u tijeku drugog polugodišta školske godine 2021./2022. U anketi su sudjelovala ukupno 147 učenika iz Trgovačke i tekstilne škole u Rijeci.

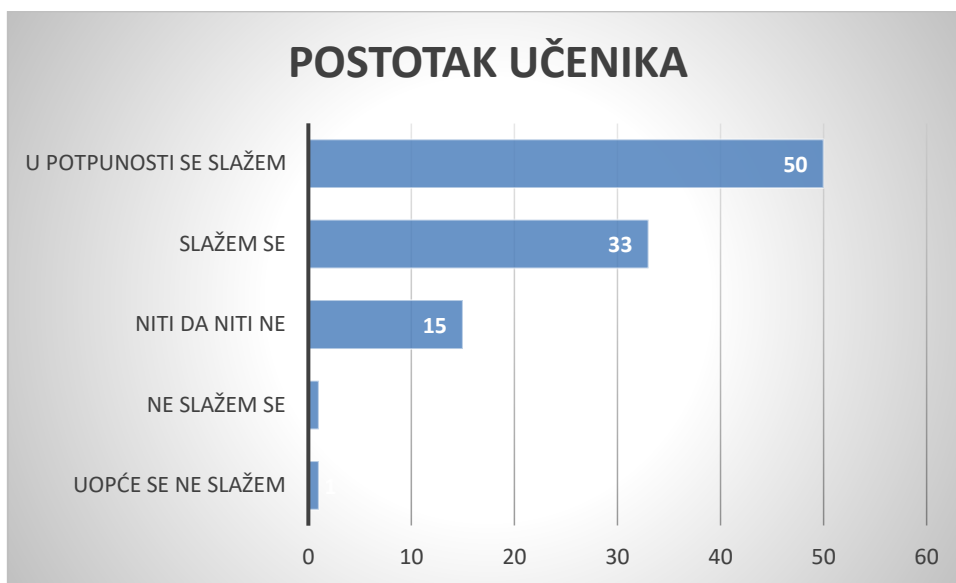

Graf 1: Broj anketiranih učenika po dobnim skupinama

U istraživanju su sudjelovali učenici od 15 – 19 godina. Najzastupljeniji su 16 – godišnjaci (49 ispitanih učenika ili 33%) i 18 – godišnjaci (37 učenika ili 25%). U nešto manjem broju zastupljeni su učenici koji imaju 15 i 17 godina (18%, odnosno 22%). Najmanje je 19 – godišnjaka pristupilo istraživanju – 3 učenika ili 2%. Učenici

svih dobnih skupina izjavljuju da su sretni s odabirom zanimanja (77% od ukupnog broja ispitanika), dok 18% nema stava. Također, 70% učenika je Trgovačku i tekstilnu školu odabralo samostalno, 23% nema stava, a na izbor 6% učenika su utjecali roditelji, braća, sestre ili prijatelji. Podaci nam govore o tome da učenici ne uče redovito, tj. svakodnevno (svega njih 17%), niti izvršavaju svoje zadatke redovito (zadaje, čitanje lektire, vježbanje zadataka,,). Brine podatak i da teško nalaze motivaciju za učenje – čak 84% ispitanih učenika. Motivaciju za učenje unutar sebe (intrinzično) pronalazi 45% učenika pri čemu navode da su im poticaji osobna dostignuća, dok 23% ispitanih učenika nalazi motivaciju ekstrinzično – motivi su im nagrade, pohvale... 30% učenika izjavljuje da na nastavi nikada ne koristi mobitel, a njih 37 % se izjasnilo da barem jedan put za vrijeme sata pogledaju sadržaj poruka na mobitelu ili odgovaraju na poruke. 59% učenika često na nastavi priča s kolegama, a 41% vrlo rijetko. Sudjelovanjem u nastavi zadovoljno je 55% učenika (spremno surađuju, odgovaraju na pitanja i na vrijeme predaju zadaje) dok 45% smatra da bi se mogli više uključiti.

Zanimljiv je podatak o praktičnoj nastavi – učenici vole pohađati praksu, redoviti su i spremno sudjeluju te smatraju da ona upotpunjuje znanje s nastave. Učenici redovito (barem jednom u 3 dana) kontroliraju sadržaj svog e – dnevnika (ocjene, bilješke, ispita) – 65% učenika, dok njih 29% to čini rjeđe a 7% vrlo rijetko.

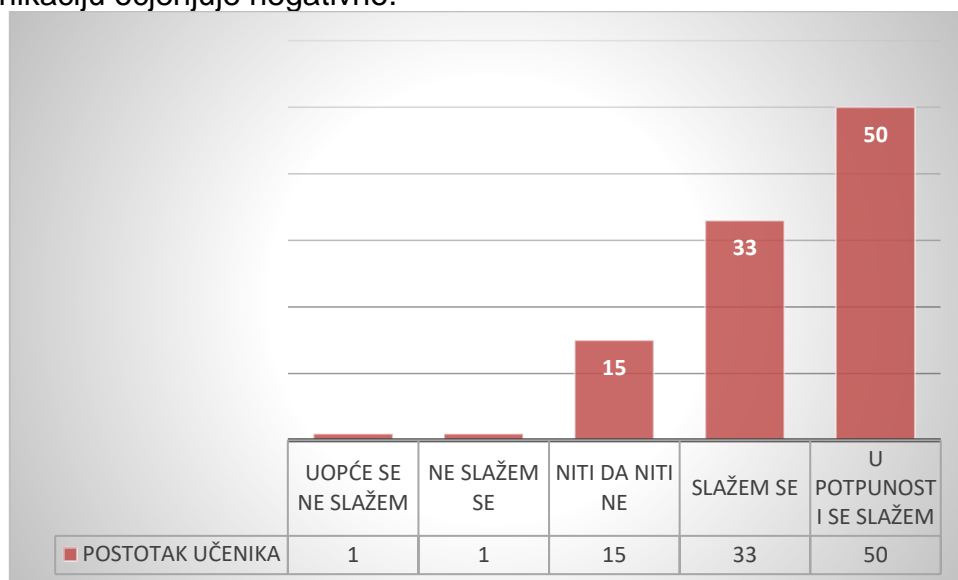

Graf 2.: Imam dovoljno vremena za izvršavanje zadataka na praktičnoj nastavi

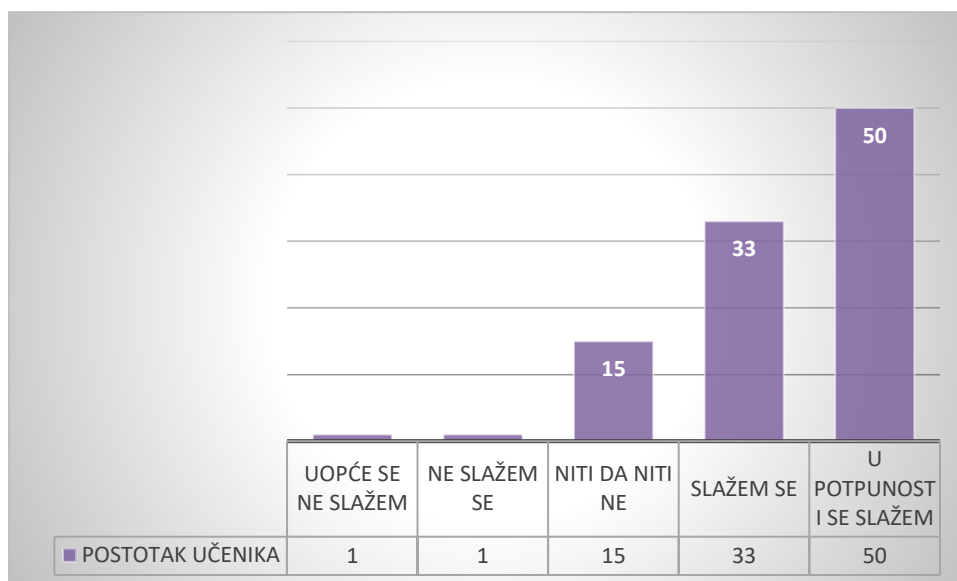

Graf 3: Imam dovoljno vremena za izvršavanje zadataka u teorijskoj nastavi

Natpolovičan broj učenika drži da profesori jasno iznose ciljeve/temu nastavnog sata, da su upute jasne te da su postavljena pitanja jasna. Ipak , samo 39% učenika drži da je tijekom sata jasno što trebaju činiti, a čak 45% drži da je to jasno povremeno a 16% da uopće nije jasno. Djeca koja su odgovorila negativno ističu da bi željeli da im profesori više pomažu tijekom sata, da s njima razgovaraju i da ih potiču. Da profesori pohvaljuju trud učenika i njihova postignuća smatra 55% učenika, 30% nema stava a 15% je negativno odgovorilo na ovo pitanje. Neverbalnu komunikaciju s profesorima 47% ocjenjuje pozitivnom, 37% učenika nema stava dok 17% učenika tu komunikaciju ocjenjuje negativno.

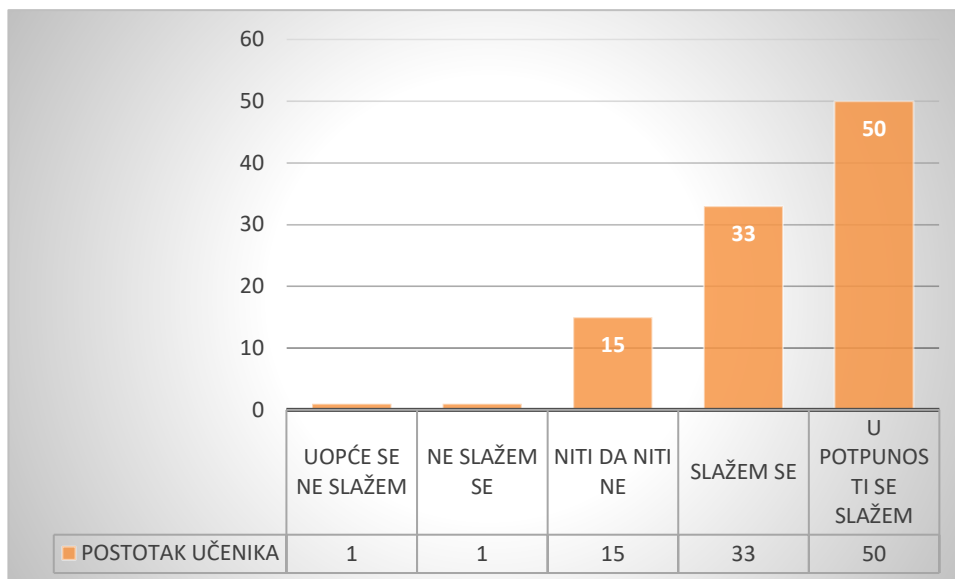
Graf 4.: Profesori/ce u nastavi koriste primjeren humor

Graf 5.: Profesori/ce učinkovito reagiraju na neprihvatljivo ponašanja učenika

Učenici imaju jasno izražen pozitivan stav (62%) o tome da profesori pružaju konkretne povratne informacije učenicima o njihovom radu, slažu se da postavljaju pitanja kojima provjeravaju razumijevanje gradiva te pravodobno objašnjavaju zašto je neki odgovor bio točan ili netočan. Da profesori učenicima/cama različitih interesa ili sposobnosti daju zadatke različite težine misli 34% ispitanih učenika ali podjednak postotak učenika se ne slaže s ovom tvrdnjom dok 32% učenika nema stava.

Ispitani učenici pozitivnim ocjenjuju odnos profesora prema njima: smatraju da nastoje pomoći učenicima koji imaju probleme s usvajanjem gradiva, daju dovoljno vremena da učenik/ca odgovori na postavljeno pitanje, osiguravaju da pojedini učenici ne dominiraju u raspravama ili aktivnostima na satu. Ipak, svega se 39% učenika u komunikaciji s profesorima osjeća sigurno i opušteno, 22% je nesigurno i pod pritiskom, a 29% nema stava.

Graf 6.: Profesori/ce uključuju učenike koji se sami ne javljaju ili ne sudjeluju u aktivnostima na satu

Ispitani učenici izražavaju pozitivan stav prema nastojanjima profesora koji stavljaju naglasak na razumijevanje gradiva, traže od učenika da procijene vlastiti rad i napredovanje, ohrabruju učenike da se kritički osvrnu na sadržaje koje uče, potiču na samostalno vođenje bilježaka i povezivanje sadržaja različitih predmeta.

Graf 7.: U razgovoru s pedagogom se osjećam sigurno i opušteno

3.ZAKLJUČAK

Provođenjem i analizom anketnih upitnika postignut je jedan od ciljeva projekta koji glasi: istražiti odnos učenika (vršnjaka) prema učenju. Anketnim istraživanjem prikupljeni su stavovi i mišljenja 147 učenika u dobi od 15-19 godina iz 3 škole iz Trgovačke i tekstilne škole u Rijeci. U ispitivanju su najzastupljeniji 16 – godišnjaci (49 ispitanih učenika ili 33%) i 18 – godišnjaci (37 učenika ili 25%). Definiranje stava prema školi koju pohađaju kao područja istraživanja pokazalo je da učenici svih dobnih skupina izjavljuju da su sretni s odabirom zanimanja. Također, većina (70%)

učenika je Trgovačku i tekstilnu školu odabralo samostalno, a na izbor ostalih učenika su utjecali roditelji, braća, sestre ili prijatelji. Istraživanje nam je otkrilo i neke zabrinjavajuće podatke: učenici ne uče redovito, tj. svakodnevno, niti izvršavaju svoje zadatke redovito (zadaje, čitanje lektire, vježbanje zadataka,,). Brine podatak i da teško nalaze motivaciju za učenje. Kao poticaje navode osobna dostignuća, nagrade, pohvale... Ispitani učenici pozitivno ocjenjuju komunikaciju i odnos sa profesorima: smatraju da nastoje pomoći učenicima/cama sa usvajanjem gradiva, ohrabruju učenike da se kritički osvrnu na sadržaje koje uče i potiču ih na istraživanje. Ipak, manje se od polovice ispitanih učenika prilikom komunikacije s profesorima osjeća opušteno i sigurno, dok je većina pod pritiskom i pod povećalom. Istraživanje je pokazalo da učenici imaju pozitivan stav o školi koju pohađaju, cijene trud predmetnih profesora iako se ponekad osjećaju neshvaćeno, razumiju pravila i trude se poštovati ih. Iako teško pronalaze motivaciju za učenje svjesni su važnosti obrazovanja i žele biti aktivni sudionici u tom procesu.

4.LITERATURA:

- [1.] Pavlin-Bernardić, N. i Rovani, D. (2009) Zašto nam je ponekad teško učiti? Savladavanje teškoća u učenju. U: D. Čorkalo (ur.), Primijenjena psihologija: pitanja i odgovori. Zagreb: Školska knjiga, 164-181.
- [2.] Vizek-Vidović, V., Rijavec, M., Vlahović-Štetić, V. i Miljković, D. (2003) Psihologija obrazovanja. Zagreb: IEP VERN
- [3.] Desforges, C. (2002) Uspješno učenje i poučavanje – psihologijski pristupi, Zagreb: Educa
- [4.] Pastuović N.:(1978.). Obrazovni ciklus, Zrinski, Čakovec

Stručni rad

PRIMJENA WEB-DNEVNIKA (ONLINE BLOGA) ZA UČENIKE S POREMEĆAJIMA DUŠEVNOG RAZVOJA

Nina Koletnik

Center za vzgoju, izobraževanje in usposabljanje Velenje

Sažetak

Članak predstavlja primjer provedbe nastave na daljinu namijenjene adolescentima s umjerenim poremećajem duševnog razvoja. Budući da posjeduju smanjene intelektualne sposobnosti, ovi učenici teže percipiraju upute za usvajanje znanja, koje pružaju prilagođeni nastavni plan i program te godišnji plan rada. Stoga ovaj oblik nastave odnosno obrazovanje na daljinu predstavlja izazov za učenike, roditelje i učitelje. S obzirom na prisutnost različitih teškoća u učenju i ponašanju učenika, izlaganje nastavnog gradiva zahtijeva individualni pristup, pažljivo planiranje metoda, oblika i strategija rada te uporabu prilagođenih nastavnih sadržaja. Posebne izazove u izlaganju nastavnih sadržaja na daljinu predstavljaju niska čitalačka i digitalna pismenost mladih s različitim teškoćama u razvoju. U cilju pružanja prilagođenih nastavnih sadržaja, učitelji kreiraju web- dnevnik, koje učenici koriste samostalno ili uz pomoć roditelja.

Ključne riječi: podučavanje na daljinu, web-dnevnik, učenici s poremećajima duševnog razvoja

1.Uvod

Tijekom pandemije Covid-19 u mnogim zemljama klasični način rada odgojno-obrazovnih ustanova unutar školskih prostora zamijenila je nastava na daljinu. Promjena je utjecala na psihičku dobrobit i učenje učenika, uključenost roditelja u obrazovanje i rad učitelja, koji su se morali brzo prilagoditi i promijeniti način podučavanja. Uspostavljanje nastavnog procesa na daljinu na različitim razinama školskog sustava zahtijevalo je različite pristupe. Pred velikim su se izazovom našli i specijalni pedagozi/defektolozi te drugi nositelji odgoja i obrazovanja djece i adolescenata s posebnim potrebama. Nastojali smo pronaći najprikladniji način podučavanja na daljinu koji bi odgovarao raznim učenicima sa smanjenim intelektualnim sposobnostima i pridruženim poremećajima.

2.Učenci s poremećajima duševnog razvoja

Prema smjernicama Američke udruge za intelektualne i razvojne teškoće (IYDD), poremećaji duševnog razvoja definirani su kao smanjene intelektualne i adaptivne sposobnosti, pri čemu se deficiti pojavljuju prije 22. godine života pojedinca. Kvocijent inteligencije IQ je niži od 70 odnosno 75, što je dvije standardne devijacije ispod prosjeka. Međutim, teškoće u području adaptivnih sposobnosti, koje uključuju konceptualne, socijalne i praktične vještine, ometaju osobe prilikom prilagodbe svakodnevnim zahtjevima okoline[1].

3.Posebni program odgoja i obrazovanja

Obrazovanje djece s poremećajima duševnog razvoja u Sloveniji odvija se u školama s prilagođenim programom, koje provode program s nižim obrazovnim standardom za učenike s blažim poremećajima duševnog razvoja te poseban program namijenjen učenicima s umjerenim, težim i teškim poremećajima duševnog razvoja te pridruženim poremećajima. Posebni program obuhvaća 6 razina, pri čemu pojedinačna razina obično traje 3 godine. U obveznom dijelu 1., 2. i 3. razine programa provode se sljedeća područja: razvoj samostalnosti, opća poučenost, kretanje i sport, glazbena umjetnost, likovna umjetnost i radni odgoj. Preostale razine nisu obavezne i sadrže dodatna predmetna područja. Posebni program potiče razvoj djece u perceptivnom, motoričkom, emocionalnom, mentalnom, govornom i socijalnom području, usmjerava ih na brigu o zdravlju i samostalan život, omogućuje razvoj različitih vještina te potiče što aktivniju integraciju u okolinu [2].

4.Modeli obrazovanja

U školskom sustavu razlikujemo tri modela obrazovanja:

- klasično obrazovanje, koje se odvija u školskim ustanovama,

- obrazovanje kod kuće, pod kojim se podrazumijeva provedba procesa učenja bez posjeta školi, pri čemu funkciju učitelja preuzimaju roditelji ili drugi nositelji odgojno-obrazovnog procesa,

- obrazovanje na daljinu, kada učenici nisu prisutni u školskim prostorima iz raznih razloga.

Bitna značajka potonjeg je da su učenik i učitelj prostorno odvojeni, a njihova komunikacija se odvija putem uporabe različitih tehnologija i zahtijeva strukturirane nastavne jedinice i specijalne didaktičke strategije[3].

5.Web-dnevnik (online blog)

U literaturi postoje različita tumačenja riječi »web-dnevnik« ili »blog«, koja dolazi od engleske riječi "weblog", što znači online zapis. To je web-lokacija na kojoj autori objavljuju tekstove, slike i snimke koristeći jednostavno sučelje, a čitatelji obično imaju mogućnost komentiranja [4]. Blog je sinonim za riječ web-dnevnik i informativna je web-lokacija za prikaz sadržaja i informacija određenim kronološkim redom, od najnovije objave na vrhu stranice do najstarije na dnu [5]. Za učitelja koji želi koristiti web-dnevnik kao alat za podučavanje na daljinu, važno je da on ne predstavlja jednokratni proizvod, već ga je moguće stalno osvježavati i dopunjavati.

6.Primjena web-Dnevnika za učenike s poremećajima duševnog razvoja

Tijekom epidemije Covid-19 u Sloveniji predavala sam kombiniranom odjeljenju 4. i 5. razine posebnog programa. Obuhvaćalo je 7 učenika u dobi od 16 do 19 godina, s umjerenim poremećajem duševnog razvoja i pridruženim poremećajima kao što su autizam, poremećaji kretanja, dugotrajne bolesti, jezično-govorni poremećaji, teškoće u učenju i poremećaji ponašanja. Učenici također imaju nižu čitalačku i digitalnu pismenost, tako da sam se našla pred velikim izazovom prilikom provedbe procesa obrazovanja na daljinu. Razvila sam ideju o postavljanju i učenju korištenja web-dnevnika.

6.1.Postavljanje web-dnevnika

Web-dnevnik jednostavno je izraditi jer su nam potrebni samo osnovni pristup internetu i malo tehničkog znanja. Na internetu postoje razne platforme za kreiranje web-dnevnika. Jedna od njih je platforma »blogger.com« koja omogućuje besplatnu registraciju i prijavu s Google računom. Dizajniramo ga tako da najprije odaberemo web-adresu putem koje korisnici pristupaju. U našem slučaju to je: <https://cviuppvi.blogspot.com/>. Nakon toga dodajemo kratki početni opis i autore. Za dizajn su dostupni različiti predlošci ili teme. Možemo se odlučiti za jednostavan izgled koji sadrži osnovne elemente (zaglavlje, podnožje, sadržaj, izbornik) i prilagođen je za prikaz na pametnim uređajima. Blog nam omogućuje ograničenje ciljne skupine – može biti privatna i zahtijevati prijavu sa svojim računom, može mu

se pristupiti isključivo putem web-poveznice koju pošaljemo ograničenom broju osoba, ili može biti javan, uz omogućeno pretraživanje putem tražilice, te dostupan svima. U postavkama također možemo odabrati objave članaka prema padajućem izborniku, kronološkim redom prema datumu, te uključiti opciju pretraživanja sadržaja po ključnim riječima kako bi učenici mogli brže pristupiti željenim sadržajima.

6.2.Sadržaj

Najbolji pregled sadržaja omogućen je objavljivanjem po pojedinim nastavnim područjima, uzimajući u obzir tjedne teme u godišnjem planu rada te raspored. Prilikom pisanja sadržaja potrebno je voditi računa o tome da isti mora biti pojednostavljen i prilagođen učenicima te odgovarati različitim sposobnostima učenja. Svaki tematski tjedan započinjemo najavom aktivnosti za cijeli tjedan i objavom video susreta putem aplikacije „Zoom”. Učitelji predmetne nastave unaprijed šalju razredniku nastavne sadržaje za pojedinačne sate, koji zatim objavljuje radove.

6.3.Vrste interaktivnih sadržaja

Web-dnevnik odnosno online blog može sadržavati samo tekst koji nije najprikladniji za učenike s poremećajem duševnog razvoja, jer neki ne čitaju ili im je čitalačka pismenost niska, a razumijevanje nedovoljno, popraćeno smanjenim pamćenjem. Stoga se pri pisanju teksta držimo načela »manje je više« i slijedimo smjernice za izradu lako čitljivih zapisa. Budući da većina učenika u skupini čita velika tiskana slova, formiramo kratke, jasne i nedvosmislene rečenice napisane ovom abecedom. Zapise dopunjujemo fotografijama, snimkama ili drugim interaktivnim sadržajima kojima usmjeravamo pozornost i podižemo motivaciju učenika. Fotografije su ilustrativne, usklađene s temom i dopuštaju mogućnost imenovanja ili opisivanja. Još više pozornosti privlače animirane fotografije koje pokretom (fotografije u pokretu) konkretiziraju važne detalje. Web-dnevnik omogućuje vam objavljivanje vlastitih snimki ili onih već stvorenih s drugih online kanala (YouTube). Možemo uključiti i poveznice do prilagođenih radnih listova ili sadržaja iz vanjskih izvora, kao što su Powerpoint prezentacije. Prilikom objavljivanja različitih materijala moramo navođenjem izvora poštovati autorska prava ili koristiti javno dostupne besplatne izvore na internetu.

6.4.Angažiranost učenika

Putem objava nastojimo privući što više učenika, te ih uključiti i što više motivirati za samostalan rad i odaziv. Učenici aktivno sudjeluju slanjem fotografija svojih (likovnih) proizvoda i videozapisa aktivnosti koje objavljujemo svaki tjedan. Opismenjeni učenici imaju mogućnost odaziva komentarima ispod svakog uratka, pri čemu odgovaraju na postavljena pitanja, rješavaju zagonetke, iznose prijedloge i mišljenja, koje kontinuirano pratimo i na njih odgovaramo.

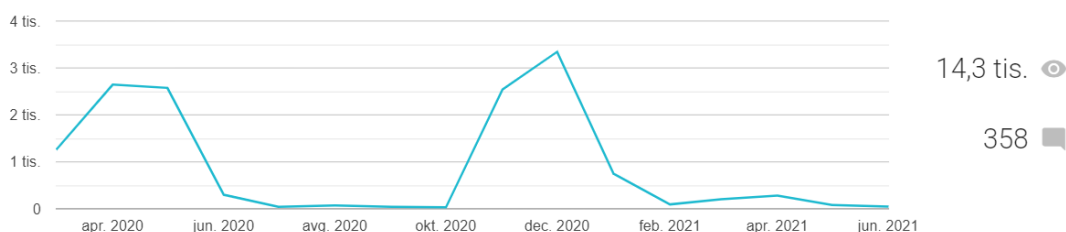
6.5.Statistika

Na online platformi možemo pratiti statistiku posjeta i korištenja web-Dnevnika od strane posjetitelja. Grafikon prikazuje sljedeće ključne podatke:

- odjeljenje (4. i 5. razina posebnog programa),
- datum nastanka (travanj 2020.),
- broj posjetitelja (travanj 2020. – lipanj 2021.),
- broj zapisanih komentara (358).

PPVI 4. in 5. STOPNJA

Ogledi

Slika 1: Statistika web-dnevnika

Tijekom višemjesečne provedbe obrazovanja na daljinu, krivulja rasta pokazuje najintenzivniju uporabu, budući da su učenici svakodnevno pristupali postavljenim nastavnim sadržajima. U ovom razdoblju zabilježene su 292 objave, 14.300 posjeta i ukupno 358 komentara.

7. Zaključak

Sa stajališta učitelja kao organizatora nastave i učenika kao korisnika, web-dnevnik (online blog) pokazao se učinkovitim okruženjem za učenje, jer u usporedbi s klasičnim metodama omogućuje lakše izlaganje nastavnih sadržaja. Klikom na poveznicu učenici mogu potražiti sadržaje prikupljene na jednom mjestu, pronaći prethodnu objavu (post) putem tražilice, ponovno ju pročitati ili izvesti aktivnosti u bilo kojem trenutku. Sadržaji su prikazani kronološkim redom, koji olakšava organizaciju. Tijekom rada učenici su aktivni sudionici nastavnog procesa, razvijaju vještine korištenja suvremene tehnologije i komunikacije u online okruženju te zahvaljujući mogućnosti komentiranja sudjeluju u raspravama. Korištenjem multimedijских sadržaja postiže se veća motivacija za učenje. Za učitelja web-dnevnik predstavlja prostor virtualne učionice, koja mu pruža neiscrpno vrelo digitalnih sadržaja, pri čemu je važno poštovati autorska prava i zaštitu osobnih podataka učenika. Omogućuje povezivanje raznih učitelja predmetne nastave i drugih stručnih radnika koji svojim člancima dopunjuju sadržaj. Uz odgovarajuću didaktičku uporabu, predstavlja koristan alat za učenje koji je posebno namijenjen za pružanje nastavnih sadržaja i postizanje ciljeva kod učenika s umjerenim poremećajima duševnog razvoja.

8.LITERATURA

- [1] AAIDD (2021): Definition of Intellectual Disability. Dostupno na: <https://www.aaid.org/intellectual-disability/definition> [Pristupljeno 16.4.2022.].
- [2] Grubešič, S. (2014): Posebni program vzgoje in izobraževanja. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana. Dostupno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Izobrazevanje-otrok-s-posebnimi-potrebami/OS/Posebni-program-vzgoje-in-izobrazevanja/Posebni_program_vzgoje_in_izob.pdf [Pristupljeno 23.4.2022.].
- [3] Rupnik Vec, T., Slivar, B., Zupanc Grom, R., Deutsch, T., Ivanuš-Grmek, M., Mithans, M., Kregar, S., Holcar Brunauer, A., Preskar, S., Bevc, V., Logaj, V., Musek Lešnik, K. (2020). Analiza izobraževanja na daljavo v času prvega vala epidemije covid-19 v Sloveniji. Zavod RS za šolstvo. URN:NBN:SI:DOC-X3BSQ9IN Dostupno na: <http://www.dlib.si> [Pristupljeno 23.4.2022.].
- [4] Kunčič, Š. (2016). Spletni dnevnik v prvem obdobju osnovne šole [Doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta]. PeFprints. Dostupno na: <http://pefprints.pef.uni-lj.si/3590/> [Pristupljeno 20.4.2022.].
- [5] Spletnik. Kaj je blog in kako začeti bloganje? Dostupno na: <https://spletnik.si/blog/kaj-je-blog/> [Pristupljeno 2. 6. 2021.].

Stručni rad

**AUTORSKI ROMAN U OBLIKU
»GRAĐE LAGANE ZA ČITANJE«**

Nina Koletnik

Center za vzgojo, izobraževanje in usposabljanje Velenje

Sažetak

Teškoće u čitanju ili razumijevanju pročitano­g teksta zapažene su kod mnogih ljudi, koji ih imaju iz različitih razloga. Među njima su i osobe s poremećajima duševnog razvoja koje nedovoljno razumiju nove sadržaje i teško ih usvajaju. Specijalni pedagozi/defektolozi trude se pronaći različite tekstove kojima bi im na jednostavan i razumljiv način približili teme iz svakodnevnog života. U Sloveniji još uvijek postoji problem nedostatka literature koja je napisana u prilagođenom, razumljivom i lako čitljivom obliku. U ovom članku predstavljam teorijske osnove »građe lagane za čitanje« i proces nastajanja autorskog romana u spomenutom obliku građe, pod nazivom Dom je tamo gdje je srce. U njegovoj izradi sudjelovali su adolescenti s poremećajima duševnog razvoja.

Ključne riječi: autorski roman, građa lagana za čitanje, literatura, osobe s poremećajima duševnog razvoja

1.Uvod

Prema nekim podacima, čak 25% ljudi u Sloveniji ima teškoće u čitanju. Riječ je o raznolikoj skupini, kojoj pripadaju osobe s poremećajima duševnog razvoja, starije osobe, osobe s disleksijom, slabovidne osobe i imigranti. Međutim, i ovi ljudi vole čitati i imaju pravo na pristupačnu literaturu. Čitanje je osnovno pravo svakog čovjeka. Stoga informacije u obliku građe lagane za čitanje moraju biti dostupne svim ljudima. Rezolucija o nacionalnom programu kulture diktira što veću dostupnost jezičnog, književnog i drugog materijala u prilagođenim tehnikama, čime se osobama s teškoćama u čitanju osiguravaju jednake mogućnosti sudjelovanja u kulturnom životu [4]. Samo informirani ljudi kojima je omogućena učinkovita komunikacija mogu se aktivno uključiti u sva područja društva, npr. u područja kulture, socijalnog okruženja, zdravstva, obrazovanja, radnog mjesta itd. Kada govorimo o dostupnosti informacija, govorimo o dva aspekta. Prvi je aspekt pismenosti i obrazovanja pojedinca, drugi je pružanje informacija u obliku koji je pojedincu razumljiv.

2.»Građa lagana za čitanje«

Građa lagana za čitanje predstavlja informacije koje se mogu lako pronaći, pročitati i razumjeti. Svakome pruža temeljno pravo na informacije, literaturu i kulturu u njemu razumljivom obliku [2]. Građa lagana za čitanje je proces i metoda komunikacije koja potiče razvoj pismenosti i integraciju osoba s teškoćama u čitanju i pisanju u njihovu okolinu. Poruka sadržaja se prenosi na čitljiv i razumljiv način, a tekstovi su pripremljeni prema posebnim tehničkim i sadržajnim zakonitostima i kriterijima te zakonitostima grafike. Cilj metode i procesa je učiniti informacije lakim za čitanje i razumijevanje, te pristupačnim i korisnim osobama s poremećajima u području čitalačke pismenosti. Tekstovi napisani u obliku građe lagane za čitanje mogu se prilagoditi tako da predstavljaju prilagodbu već postojećih informacija ili mogu biti autorski, pri čemu se vrši tvorba informacija u lakše čitljivom i razumljivom obliku. Građu laganu za čitanje mogu sačinjavati samo tekstovi ili i njima dodani, popratni materijal u obliku slika ili fotografija, a postoji mogućnost i da ga sačinjavaju samo fotografije, simboli, ilustracije, filmovi te audio i video zapisi [5]. Kako bi se olakšalo razumijevanje informacija, potrebno je tehnički i sadržajno prilagoditi različite materijale.

2.1.Nastanak »građe lagane za čitanje«

T. Knapp i S. Fužir smatraju da pisanje tekstova u formatu građe lagane za čitanje nije jednostavno [5]. U slučaju prevođenja teksta u obliku građe lagane za čitanje, sadržaj mora biti usklađen s izvornikom i pritom primjeren odraslom čitatelju. Važno je biti svjestan činjenice da građu laganu za čitanje ne predstavljaju samo dječji tekstovi, već i tekstovi koji su zanimljivi odraslima, ali su napisani na jednostavniji način. Prilikom stvaranja građe lagane za čitanje, možemo ponovno napisati tekst ili ga prilagoditi. Važno je znati tko će čitati tekst odnosno za koga pišemo i što mu želimo poručiti. Prilikom stvaranja tekstova građe lagane za čitanje sudjeluju stručnjaci iz područja pisanja i čitatelji iz ciljne skupine kojoj je tekst namijenjen. Ovi se čitatelji nazivaju testnim čitateljima. Kod njih treba najprije provjeriti razinu razumijevanja, a zatim zajedno s njima testirati tekstove. Testiranje je duži proces u kojem provjeravamo razumijevanje sadržaja uz pomoć raznih pitanja. Važno je da se

tekst provjeri zajedno s testnim čitateljima, jer se jedino tako može utvrditi je li njegov sadržaj jasno pripremljen i jesu li ga čitatelji pročitali te razumjeli.

2.2. Vizualni izgled tekstova

Tekstovi građe lagane za čitanje pišu se prema određenim pravilima koja se moraju uvažavati [3]:

- veličina fonta je 14,
- jednostavan okomiti font (Arial, Verdana itd.),
- kraće rečenice (4 - 5 riječi u retku),
- veći razmak između slova i redaka nego kod uobičajenih tekstova.

Prilikom stvaranja tekstova u formatu građe lagane za čitanje, važno je da su informacije napisane logičnim slijedom, a radi veće preglednosti svaka rečenica može biti napisana u novom retku. Ilustrativni materijal uključen u sadržaj (ilustracije, slike, fotografije, tablice, znakovi, crteži ili grafikoni) mora biti usklađen s tekstom i omogućiti čitatelju bolje razumijevanje napisanog.

2.3. Jezični elementi teksta u obliku »građe lagane za čitanje«

Autori tekstova u obliku građe lagane za čitanje moraju obratiti posebnu pozornost na različite jezične specifičnosti. Tekstovi su napisani na način da se izravno obraćaju čitatelju. Prilikom tvorbe tekstova koristi se isto imenovanje za iste riječi odnosno izraze, izbjegavaju se sinonimi, ne koriste se izrazi na stranom jeziku i koriste se konkretna imenovanja (bez prenesenih značenja i parabola). Često se događa da osobe s različitim teškoćama u čitanju ne razumiju uporabu kratica ili akronima te manje poznatih riječi i složenica, pa se one rijetko pojavljuju u tekstu ili su objašnjene već pri prvoj uporabi uz konkretne primjere. Važno je da rečenice budu kratke i jednostavne.

2.4. Znak i razine »građe lagane za čitanje«

Slovenski znak za građu laganu za čitanje je nasmiješena bijela knjiga na ljubičastoj podlozi. Da bi čitatelji mogli odabrati knjigu prema svojim sposobnostima čitanja i razumijevanja, za djela koja pripadaju ovoj vrsti literature koriste se oznake za četiri razine. Prva razina odnosi se na osjetilno čitanje, druga razina su riječi napisane velikim tiskanim slovima i potkrijepljene slikovnim materijalom, treća razina odnosi se na tekstove napisane kraćim rečenicama, popraćenim slikovnim materijalom, a četvrtu razinu predstavljaju duže rečenice, koje mogu biti složene i sadržavati nekoliko rečenica. Razine građe lagane za čitanje uvažavaju se i pri objavama knjiga, časopisa i online tekstova [3].

Slika 1: Znak »građe lagane za čitanje«

Slika 2: Razine »građe lagane za čitanje«

2.5. Ciljane skupine »građe lagane za čitanje«

Tekstovi su namijenjeni osobama s teškoćama u čitanju i razumijevanju tekstova napisanih u standardnom formatu. To su čitatelji ili slušatelji koji se iz raznih razloga suočavaju s preprekama u pristupu informacijama. Tekstovi u obliku građe lagane za čitanje namijenjeni su osobama s poremećajima duševnog razvoja, osobama koje se oporavljaju od ozljeda glave, moždanog udara, osobama s demencijom, gluhim i nagluhim osobama, adolescentima i odraslima s posebnim poremećajima učenja, starijim osobama, migrantima i ostalim čitateljima s teškoćama u čitanju i razumijevanju [5].

2.6. Osobe s poremećajima duševnog razvoja

Prema najsvremenijoj definiciji, pojam "poremećaj duševnog razvoja" odnosi se na ozbiljnija ograničenja intelektualnih i adaptivnih sposobnosti pojedinca u području konceptualnih, socijalnih i praktičnih vještina, koja se javljaju prije 22. godine života. Osoba s poremećajem duševnog razvoja značajno se razlikuje od prosjeka u najmanje dvama područjima sljedećih adaptivnih vještina: komunikaciji, brizi o samom sebi, životu u obitelji, socijalnim vještinama, samoodlučivanju, zdravlju i sigurnosti, slobodnom vremenu i radu, orijentaciji u širem socijalnom okruženju i funkcionalnim znanjima koja se odnose na usvojene školske vještine.

3. Nastanak romana u obliku građe lagane za čitanje

U školskoj 2019./2020. godini, zajedno s mladima Centra za odgoj, obrazovanje i osposobljavanje Velenje, pripremili smo dramsku predstavu za nastup povodom obilježavanja državnog praznika. Za uprizorivanje nam je poslužio sadržaj televizijskog video zapisa "Slovenija, moja zemlja". Tijekom obrade spomenutog sadržaja video zapisa, mi, mentorice, dobile smo ideju o pretvorbi predstave u pisanu formu. Na satovima izbornih predmeta, koji su bili namijenjeni obradi građe lagane za čitanje, zajedno s učenicima počele smo pisati sadržaj romana pod naslovom "Dom je tamo gdje je srce".

Slika 3: Autorski roman u obliku građe lagane za čitanje

3.1.Zapis i ilustracije

Prije početka stvaranja romana adolescente s poremećajima duševnog razvoja podijelili smo u dvije skupine. U 1. skupini bili su učenici koji dobro čitaju i koji su bili sukreatori priče. Učenici 2. skupine, uglavnom oni koji slabo ili nikako ne čitaju, dali su povratnu informaciju o razumljivosti napisanog. Poseban izazov predstavljalo nam je pronalaženje pravih, tj. odgovarajućih riječi za određene pojmove koji trebaju biti razumljivi svim čitateljima. Na jednostavan način koristili smo izravni govor, što je tekst učinilo raznovrsnijim i privlačnijim za čitanje. Glavne događaje u romanu potkrijepili smo ilustracijama koje je izradio ilustrator Rihard Lobenwein. Posvetili smo mnogo vremena njihovom testiranju odnosno odabiru i raspoređivanju, jer nam je bilo važno da svaka ilustracija doista istakne bit napisanog, a da pritom ne pruži previše informacija.

3.2.Sadržaj romana

Crvenu nit priče predstavlja upoznavanje slovenskih krajolika i njihovih tradicionalnih specijaliteta odnosno posebnosti, kao što su potica, Lectovo srce, najstarija vinova loza, čovječja ribica itd. U romanu smo opisali osobe čije su osobine i interesi slični onima koje imaju učenici, sukreatori romana. Priču o engleskom pustolovu Timu proširili smo raznim ugodnim, uzbudljivim i napetim pustolovinama. Roman je napisan u prvom licu, tako da se čitatelji mogu lakše uživjeti u ulogu glavnog lika. Knjiga sadrži elemente putopisa isprepletene događajima i osobnim doživljajima stranca - putnika Tima, koji istražuje Sloveniju, njezina obilježja, tradicionalno kulinarstvo, prirodne i kulturne posebnosti te raznolikost pojedinih slovenskih krajobraza.

3.3.Razina zahtjevnosti čitanja

Roman je prikladan za nešto starije i iskusnije čitatelje, jer je napisan na 4. razini (stupnju) građe lagane za čitanje. To znači da smo kreirali duže, složene rečenice koje se sastoje od nekoliko rečenica (jednostavnih proširenih i neproširenih), pa smo pri pisanju još dosljednije slijedili sva pravila za ovu razinu:

- obično koristimo mala tiskana slova,
- tvorimo kratke jednostavne rečenice,

- rečenice od više riječi pišemo jasno i razumljivo,
- rečenice mogu sadržavati 10 ili više riječi,
- dijalozi su istaknuti debljim fontom odnosno znakovljem,
- koristimo nekoliko interpunkcijskih znakova (osim točke, koristimo također uskličnik, upitnik, zarez i dvotočku).

Prilikom tvorbe zapisa koristili smo aktivni oblik izvješćivanja i jednostavne oblike glagola. Međutim, izbjegavali smo korištenje kratica i prenesenih (izvedenih, konotativnih) značenja.

Prilikom formiranja teksta kreirali smo pregledan zapis, s većim proredom i nismo koristili Serif fontove.

3.4. Izdavanje romana

S obzirom na to da smo prvi put pisali roman, obratili smo se stručnjacima koji već duže vrijeme obrađuju literaturu ove vrste, kako bi nam pomogli u našem procesu kreiranja. U Sloveniji se razvojem građe lagane za čitanje od 2011. godine intenzivno i sustavno bavi Zavod Risa, koji se svojim programima zalaže za dostupnost informacija i kulturnih sadržaja svim ljudima. Osnivačice Zavoda, Tatjana Knapp i Saša Fužir, zajedno s testnim čitateljima CUDV-a Črna na Koroškem, pročitale su naš roman i dodijelile mu znak »građe lagane za čitanje«. Autorica prvog slovenskog romana u obliku građe lagane za čitanje, pod naslovom Cvijeće i oganj, spisateljica Aksinja Kermauner, pročitala je naš roman i napisala recenziju našeg djela. Objavljivanje romana financijski je podržala Općina Velenje, a za cjelokupni proces izdavanja pobrinula se Nakladnička kuća Centra za komunikaciju, sluh i govor Portorož.

4. Zaključak

Članak možemo završiti mišlju: „Čitanje je prozor u svijet.“, jer nam omogućuje stjecanje novih informacija, učenje novih sadržaja i širenje vidika. Važno je biti svjestan činjenice da svaki pojedinac ima pravo na pristup informacijama koje su prilagođene njegovoj sposobnosti razumijevanja. Osobama s poremećajima duševnog razvoja i drugim ciljnim skupinama građa lagana za čitanje predstavlja temelj za čitanje i razumijevanje informacija. Kroz proces stvaranja autorskog romana "Dom je tamo gdje je srce" u obliku građe lagane za čitanje, omogućili smo sudionicima odnosno adolescentima s poremećajima duševnog razvoja utvrđivanje vještina čitanja i pisanja, veći pristup znanju i razvijanje kreativnosti u oblikovanju vlastitih misli, ideja i iskustava, izgradnju samopouzdanja i razvoj osobnog rasta. Mladi su pritom stekli iskustvo sukreiranja literature u obliku građe lagane za čitanje te su svojim aktivnim sudjelovanjem pridonijeli razvoju građe lagane za čitanje u Sloveniji. Svi imamo pravo ostvarivati dostignuća u području kulture i aktivno sudjelovati u kulturnom toku i razvoju društva. Stoga svim zainteresiranim pojedincima trebamo omogućiti sukreiranje građe lagane za čitanje i pisanje, zahvaljujući kojem će se proširiti spektar dostupnih informacija, knjiga i drugih tekstova za još veću socijalnu odnosno društvenu uključenost, te poboljšanje svakodnevnog života osoba s poremećajima duševnog razvoja.

5.LITERATURA

[1] AAIDD, URL: Dostupno na: https://aaid.org/intellectual-disability/definition#.VmbPYr_fmQU [Pristupljeno 10. 4. 2022.].

[2] Haramija, D. in Knapp, T. (2019). Lahko je brati 1 – Uvod. Nasveti za lahko branje v slovenščini. Podgorje pri Slovenj Gradcu: Zavod Risa, Center za splošno, funkcionalno in kulturno opismenjevanje.

Dostupno na:

<http://www.lahkojebrati.si/Portals/1/Knjige/Lahko%20je%20brati%201%20-%20Uvod.pdf> [Pristupljeno 20. 4. 2022].

[3] Haramija, D., Knapp, T. in Fužir, S. (2019). Lahko je brati 2- Pravila.. Nasveti za lahko branje v slovenščini. Podgorje pri Slovenj Gradcu: Zavod Risa, Center za splošno, funkcionalno in kulturno opismenjevanje

Dostupno na:

<http://www.lahkojebrati.si/Portals/1/Knjige/Lahko%20je%20brati%202%20-%20Pravila.pdf> [Pristupljeno 20. 4. 2022].

[4] Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2022–2029.

Dostupno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2022-01-0559?sop=2022-01-0559> [Pristupljeno 5. 5. 2022.].

[5] Rot, V. (2016). Cilj: brati in prebrano razumeti. Koncept: Lahko branje.

Dostupno na: <https://www.rtvsllo.si/dostopno/clanki/cilj-brati-in-prebrano-razumeti/507775> [Pristupljeno 20. 4. 2022.].

Stručni rad

PRIMJER PROVEDBE TEHNIČKOG DANA NA DALJINU U PRVOM ODGOJNO-OBRAZOVNOM RAZDOBLJU

Aleksandra Želj
Osnovna škola Sladki Vrh, Slovenija

Sažetak

Tehnički dani spadaju u dane aktivnosti koji se provode u osnovnoj školi. U sklopu tehničkog dana izvode se aktivnosti vezane uz ciljeve tehnike i tehnologije, a svrha im je izrada korisnog proizvoda. U 1. odgojno-obrazovnom razdoblju ciljevi se međupredmetno povezuju, a u sklopu tehničkih dana uglavnom su vezani uz predmet Upoznavanje okoline. Provedba tehničkih dana i izrada praktičnih proizvoda preneseni su i u nastavu na daljinu kao posljedica pandemije COVID-19. Predstavljen je primjer tehničkog dana provedenog na daljinu u 1. odgojno-obrazovnom razdoblju, prosinca 2020., pod nazivom Božićna priča. Proveden je u online okruženju MS Teams pomoću alata PowerPoint i YouTube kanala. Predstavljamo planiranje, provedbu i evaluaciju tehničkog dana uz uključene elemente formativnog praćenja.

Ključne riječi: osnovna škola, dan aktivnosti, praktični proizvodi.

1.Uvod

Funkcija dana aktivnosti je međupredmetno povezivanje disciplina i područja u kojima učenici utvrđuju znanja, vještine i sposobnosti, te ih produbljuju, povezuju, konkretno primjenjuju u praksi i nadograđuju kroz praktično učenje [6]. U nastavku će biti predstavljeni tehnički dani, izrada praktičnih proizvoda koje su oblikovali učenici nastave na daljinu te primjer provedbe tehničkog dana na daljinu u prvom odgojno-obrazovnom razdoblju, tijekom prazničkog prosinačkog perioda.

2.Tehnički dani u osnovnoj školi

Tehnički dani, zajedno s kulturnim, prirodoslovnim i sportskim danima, predstavljaju sastavni dio višednevnih aktivnosti (Dana aktivnosti) u osnovnoj školi. U Sloveniji su ovi dani uvedeni u sve osnovne škole i sve razrede školske 2008./2009. godine [1]. U sklopu predmeta Upoznavanje okoline počinju nastajati sadržajne strukture tehnike i tehnologije, nastavljaju se u okviru predmeta Prirodoslovlje i tehnika, a u sklopu predmeta Tehnika i tehnologija spajaju se u cjelinu. Tijekom cjelokupnog osnovnog obrazovanja dopunjuju ih tri do četiri tehnička dana godišnje, a u drugom i trećem odgojno-obrazovnom razdoblju uključeni su i tehnički izborni predmeti. U sklopu ovih nastavnih sati učimo stjecati nova znanja kroz konkretne aktivnosti. Proizvodi su prilagođeni predznanju i vještinama učenika [8]. Motoričke vještine razvijaju se u konkretnoj situaciji koja mora biti praktično usmjerena, što znači da pojedinac može motorički napredovati isključivo kroz praktični rad. Pojedinac koji se primjenom vlastitog iskustva lakše nosi sa životnim problemima smatra se samostalnim. To je glavni cilj školovanja – pripremiti pojedinca za život [5]. U istraživanju [7] učitelji argumentiraju svoju tvrdnju o potrebi za provedbom tehničkih dana činjenicom o razvijanju ručnih vještina. Utvrđuju da je u praktičan rad potrebno uključiti što mlađe učenike, koji bi trebali što više aktivnosti obaviti sami, razvijajući različite vještine, gradeći svoju samostalnost, navikavajući se na čisto radno okruženje, a proizvod bi trebao imati korisnu vrijednost. U svemu tome potrebno je pobrinuti se o sigurnosti na radu. Koristan materijal za provedbu dana aktivnosti na daljinu objavljen je na web-stranici Centra za školske i izvannastavne aktivnosti, gdje su objavljene i upute za učenike te vodiči za učitelje [3].

3.Nastava na daljinu i praktični proizvodi učenika

Uslijed pojave pandemije COVID-19, učitelji su bili prisiljeni preko noći prijeći s tradicionalnog načina podučavanja na online nastavu [11]. U početnom razdoblju nastave na daljinu provedeno je istraživanje [4] u kojem je utvrđeno da kvaliteta podučavanja na daljinu nije usporediva s tradicionalnom razrednom nastavom. S obzirom na to da mnogi učenici nisu imali iste uvjete za ovakvu vrstu obrazovanja kao njihovi vršnjaci, bili su u nepovoljnijem položaju. Predmet istraživanja bio je vjerojatni utjecaj epidemije na obrazovanje [2]. Doneseni su sljedeći zaključci:

- sudeći prema prosjeku podataka, učenici su nazadovali i gubitak znanja bio je uočljiviji kod mlađih učenika u odnosu na starije;
- zapažen je veći raskorak u učenju između učenika koji dolaze iz manje privilegiranih sredina (mlađi učenici, učenici s posebnim potrebama) i vršnjaka koji dolaze iz privilegiranih sredina;

-djeca koja dolaze iz obitelji nižeg socijalno-ekonomskog statusa vjerojatno su izloženi stresnim situacijama od svojih vršnjaka s višim socijalno-ekonomskim statusom,

-ovo će dovesti do dugoročnih posljedica, koje mogu utjecati na uspješnost učenika u budućnosti.

Švajger [10] iznosi saznanje da je obrazovanje na daljinu sa sobom donijelo mnogo nedostataka, kao što su upitna kvaliteta nastave, preopterećenost djece i učitelja, njihove ograničene tehnološke sposobnosti, problemi s pozornošću, motivacijom, društvenom izolacijom itd. S druge strane, postoje prednosti obrazovanja na daljinu, kao što su troškovna i vremenska učinkovitost odnosno ekonomičnost, budući da učenici i učitelji ne moraju biti na istoj fizičkoj lokaciji, već je prisutnost za računalom dovoljna. Prednosti se odnose i na veću količinu slobodnog vremena učenika te lakše usklađivanje s ostalim obvezama. No, naglašava kako će se još dugo osjećati posljedice zatvaranja škola. U porastu su hibridne prakse podučavanja na daljinu, jer kombiniraju sinkronu i asinkronu komunikaciju između učenika i učitelja. Omogućuju ih različita višenamjenska online okruženja za učenje (npr. Moodle, MS Teams), koja imaju različite funkcionalnosti - prijenos datoteka, forume, chat opciju, integrirane sustave za video konferencije itd. [9]. Istraživanje o radu na daljinu [5] potvrdilo je da nisu svi učitelji svjesni važnosti praktičnog rada. Utvrđeno je da su praktični proizvodi izrađeni od materijala koji su lako dostupni, financijski povoljni i laki za obradu. Istraživanje je također pokazalo da mnogi učitelji u svoja podučavanja na daljinu nisu uključili ili su uključili manje praktičnih proizvoda nego što bi to inače učinili u učionici. Oni učitelji čiji su učenici izrađivali proizvode tijekom nastave na daljinu uglavnom su zadavali zadatke koji su se odnosili na papirnate proizvode i ambalažni otpad. Učenicima su materijali bili dostupni u kućnom okruženju, a da to nije zahtijevalo dodatne troškove za roditelje. Urankar i Jamšek [11] utvrdili su da su učitelji praktičan rad u sklopu tehničkih predmeta pretvarali u izradu proizvoda prema dostupnosti materijala i alata koji su učenici nalazili kod kuće. Objavljivanje i dijeljenje fotografija ili videozapisa u vezi s proizvodima učenika značajno je podiglo njihovu motivaciju. Učenici, koji su imali dobro opremljenu kućnu radionicu, uspostavili su kvalitetnu suradnju s roditeljima i znatno bolje proizvode.

4.Primjer tehničkog dana v 1. odgojno- obrazovnom razdoblju

Tijekom podučavanja na daljinu uključili smo i provedbu dana aktivnosti. Predstavljamo primjer tehničkog dana u 1. odgojno-obrazovnom razdoblju koji je proveden u prosincu 2020. godine prije novogodišnjih praznika. Nazvali smo ga Božićna priča. Organizacija tehničkog dana uključivala je planiranje, provedbu i evaluaciju. Svrha je bila izraditi koristan tehnički proizvod [1]. Planiranje se temeljilo na postojećim nastavnim planovima i programima te novoj platformi s digitaliziranim interaktivnim kurikulumovima namijenjenim učiteljima, kako bi im omogućili što fleksibilnije planiranje nastave uživo ili na daljinu [12]. Bilo je potrebno uzeti u obzir i ciljeve označene zelenom bojom, jer su oni izvedivi i u sklopu podučavanja na daljinu. Ciljevi tehničkog dana Božićna priča bili su međupredmetno povezani (SLJ, SPO, LUM, GUM). Zahvaljujući tome učenici:

- se navikavaju na korištenje suvremene tehnologije,
- razvijaju kulturnu i građansku svijest,
- pjevaju dječje narodne i umjetničke pjesme u opuštenoj atmosferi skupine,

- kreativno izražavaju glazbene doživljaje i predstave u komunikaciji pokreta,
- izriču čestitke,
- izražavaju svoje doživljavanje i razumijevanje crtića,
- koriste oruđa i materijale primjerene svojoj dobi,
- znaju koristiti različite materijale i oruđa te primijeniti postupke obrade tako da povezuju svojstva materijala i načine izrade: oblikuju, režu, spajaju, lijepe,
- znaju ih preoblikovati gnječenjem, valjanjem, rezanjem (nožem i škarama),
- znaju povezati svojstva materijala i metode obrade,
- znaju se pripremiti za rad i pospremiti nakon završetka aktivnosti,
- znaju da se dio otpada može ponovno upotrijebiti.

Tijek događanja:

-Jutarnji pozdrav – u skladu s našom svakodnevnom rutinom, kao i obično, sastali smo se sa učenicima putem videopoziva u MS Teams, gdje smo se pozdravili, uputili nekoliko riječi o proteklom danu, budući da smo bili u iščekivanju novogodišnjih praznika. Urankar i Jamšek [11] smatraju da su alati za video online sastanke, odnosno MS Teams i Zoom, koji su također besplatni za tu svrhu, postali najpopularniji za uporabu u obrazovne svrhe.

-Prije Dana neovisnosti i jedinstva školsku proslavu pratili smo putem videozapisa na YouTube kanalu. Proslavu su pripremili učitelji predmetne nastave koji su u nastup uključili učenike svih razreda te učenike područne škole.

-Druženje nakon proslave proteklo je uz upute i kriterije za daljnji rad pomoću PowerPoint alata, te sviranje gitare, pjevanje, slušanje božićnih pjesama i čestitke. Urankar i Jamšek [11] svrstavaju MS Word i MS PowerPoint u osnovne alate za izradu materijala za učenje nastavnog gradiva. PPT se smatra prikladnijim za njihovu pripremu, jer osim teksta, slika i grafikona omogućuje umetanje video i audio zapisa, kao i izradu animacija te interaktivnih opcija s korisnikom. Zahvaljujući postupnom objašnjavanju, možemo postići višu motivaciju učenika za gledanje sadržaja. Učenici mogu pregledavati slajdove vlastitim tempom i imati vremena za razmišljanje, bilješke itd.

-Uslijedio je samostalan rad kod kuće. Učenici su na izbor imali tri crtića koji su dostupni na YouTube kanalu (Srećko - božićni ukras, Božićno drvce i crtić Snjegović). Svrha radionice bila je da učenici nakon gledanja crtića naprave korisne proizvode (ukras, staklenu kuglicu, stalak za olovke, ukras za stol).

-Kriteriji za izradu bili su: pogledati primjer izrade na internetu (dobili su savjete zahvaljujući kojima smo provjerili predznanja o materijalima i njihovom oblikovanju); pripremiti potreban materijal; zaštititi radnu površinu; paziti na preciznost u striženju škarama, lijepljenju, preklapanju papira; pospremiti nakon završetka aktivnosti.

-Kada su učenici poslali dokaze o primijenjenim znanjima (fotografije) putem chata u MS Teams, dobili su od učiteljice povratne informacije o svojim proizvodima. Neki učenici zapisali su s kakvim problemima su se susreli, što im se svidjelo te su kasnije pismeno čestitali učiteljici.

-Učiteljice su prikupile fotografije proizvoda i poslale ih voditeljici tehničkog dana koja je osmislila izložbu proizvoda i objavila je u MS Teams.

Slika 1: Dio izložbe proizvoda, nastalih u sklopu tehničkog dana

5. Zaključak

Usljedili su evaluacija tehničkog dana i izrada izvješća o provedbi koje je prosljeđeno upravi škole. Vjerujemo da je tehnički dan uspješno proveden. Sadržavao je također elemente kulturnog dana. Nastala je online izložba proizvoda te su učenici svoje prve dane novogodišnjih praznika proveli u dobrom raspoloženju, iako im je nakon dvomjesečnog učenja na daljinu motivacija bila vrlo niska.

6. LITERATURA

- [1.] Bracovič, N. (2013). Organizacijski model izvedbe tehničkih dni. *Didakta*, 22 (166), 6-8. Dostupno na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-HMSAW0N8> [Pristupljeno 12.1.2022.].
- [2.] Di Pietro, G., Biagi, F., Coelho, P., Karpinski, Z. in Mazza, J. (2020). Verjeten vpliv epidemije COVID-19 na izobraževanje: razmisleki, ki temeljijo na obstoječi literaturi in nedavnih mednarodnih zbirkah podatkov. Ljubljana, Pedagoški inštitut. Dostupno na: <https://dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-DVPSTM1C> [Pristupljeno 13.1.2022.].
- [3.] Center šolskih in obšolskih dejavnosti. Predlogi za izvedbo dni dejavnosti na daljavo Dostupno na: <https://www.csod.si/stran/predlogi-za-izvedbo-dni-dejavnosti-na-daljavo> [Pristupljeno 21.3.2022.].
- [4.] Krajnc, Ž., Huskić, A., Kokol, Z. in Košir, K. (2020). Učenje in poučevanje na daljavo med zaprtjem šol zaradi epidemije COVID-19: perspektiva pedagoških delavcev v osnovnih in srednjih šolah v prvem mesecu pouka na daljavo. V Lep, Ž. in Hacin Beyazoglu, K. (ur.), *Psihologija pandemije: posamezniki in družba v času koronske krize* (str. 179-189). Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- [5.] Lozinšek, P. (2021). Primerjava izdelave praktičnih izdelkov pred in po zaprtju šol na razredni stopnji pri predmetih spoznavanje okolja in naravoslovje in tehnika v času pandemije [Magistrsko delo, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta]. Creative Commons. Dostupno na: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=154944&lang=slv> [Pristupljeno 22.2.2022.].
- [6.] Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (2007). Dnevi dejavnosti. Dostupno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Dnevi_dejavnosti.pdf [Pristupljeno 12.2.2022.].

- [7.]Rajšp, M., Žic, J. in Glavič, S. (2008). Tehniški dnevi v prvem triletju devetletne osnovne šole. *Revija za elementarno izobraževanje*, 1(1-2), 95-103. Dostupno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-KDOFNT13> [Pristupljeno 12.1.2022.].
- [8.]Rojc, T. (2021). Izbira in načrtovanje izdelkov pri pouku tehnike in tehnologije [Magistrsko delo, Univerza v Mariboru, Fakulteta za naravoslovje in matematiko]. Creative Commons. Dostupno na: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=149736&lang=slv> [Pristupljeno 22.2.2022.].
- [9.]Rupnik Vec, T., Slivar, B., Zupanc Grom, R., Deutsch, T., Ivanuš-Grmek, M., Mithans, M., Kregar, S., Holcar Brunauer, A., Preskar, S., Bevc, V., Logaj, V. in Musek Lešnik, K.. (2020). Analiza izobraževanja na daljavo v času prvega vala epidemije covid-19 v Sloveniji. Zavod RS za šolstvo. Dostupno na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-X3BSQ9IN> [Pristupljeno 12.1.2022.].
- [10.]Švajger, M. (2021). Vzgoja in izobraževanje v času epidemije COVID-19 v Sloveniji – sistematičen pregled raziskav [Magistrsko delo, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta]. Creative Commons. Dostupno na: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=150565&lang=slv> [Pristupljeno 12.2.2022.].
- [11.]Urancar, B. in Jamšek, J. (2020). Učenje na daljavo: spletno učenje v osnovnošolskem tehniškem izobraževanje – pedagoška praksa. V Žemva, A. in Trost, A. (ur.), *Zbornik devetindvajsete mednarodne Elektrotehniške in računalniške konference ERK 2020* (str. 438-442). Slovenska sekcija IEEE, Fakulteta za elektrotehniko v Ljubljani. Dostupno na: [https://erk.fe.uni-lj.si/2020/papers/urancar\(ucenje_na\).pdf](https://erk.fe.uni-lj.si/2020/papers/urancar(ucenje_na).pdf) [Pristupljeno 22.2.2022.].
- [12.]Zavod Republike Slovenije za šolstvo (2020). Okrožnica ZRSS v zvezi s podporo pri izvajanju pouka na daljavo. Dostupno na: https://www.sviz.si/datot/zrss_delo_na_daljavo_28okt.pdf [Pristupljeno 12.2.2022.].

Stručni rad

MEĐUGENERACIJSKO DOPISIVANJE

Valentina Batagelj
Osnovna škola Frana Erjavca Nova Gorica

Sažetak

Članak prikazuje proces međugeneracijskog dopisivanja koji se proveo u Osnovnoj školi Frana Erjavca Nova Gorica u okviru projekta „Djetinjstvo pruža ruku mudrosti“ kao i važnost pisanja rukom za razvijanje grafomotorike.

Ključne riječi: razmjena, pisma, grafomotorika, dopisni prijatelji, UNESCO.

1.Uvod

Projekt „Djetinjstvo pruža ruku mudrosti“ predstavlja međugeneracijsku razmjenu pisama. U Osnovnoj školi Frana Erjavca smo proveli projekt s glavnim ciljem međugeneracijske suradnje između mladih i starih. Uključena su bila djeca iz vrtića, osnovnih i srednjih škola iz cijele Slovenije, a sve pod okriljem projekta UNESCO. Odjel šestog razreda osnovne škole odlučio je ući u proces dopisivanja s Centrom za starije osobe iz Notranje Gorice. U teorijskom dijelu članka prikazane su prednosti koje takvo dopisivanje donosi na području razvoja grafomotorike, u drugom dijelu je prikazan cjelokupni proces dopisivanja, a u posljednjem dijelu su predstavljeni izazovi takvog dopisivanja u praksi.

2.Važnost vježbanja grafomotorike

Razvoj informatičke tehnologije znatno utječe na procese obrazovanja. Jedna od posljedica tog razvoja je napuštanje vještine pisanja rukom. Činjenica je da će današnja djeca u budućnosti puno više tipkati po tipkovnicama nego što će pisati. Većina pisanih riječi danas ne nastaje pisanjem na papiru, već na pametnim telefonima, tabletima i prijenosnim ili stolnim računalima. Obrazovanje djece se stoljećima temeljilo na pisanju rukom, no danas se doima zastarjelim i suvišnim. Dobiva se dojam, koji je osobito izražen pri prijelazu na predmetnu nastavu, što se u Sloveniji događa u šestom razredu, da se današnju djecu nema smisla opterećivati vještinom koja im neće koristiti u životu. Zbog takvih pretpostavki, u mnogim školama, sve manje važnosti se pridaje vježbanju grafomotorike i vještine pisanja. Kakve su posljedice toga? Kako dijete putuje kroz faze procesa pisanja, od planiranja, sastavljanja, zapisivanja, pregledavanja, prenošenja svojih misli i osjećaja, zapravo se događa mnogo više od samog prenošenja ideja na papir. Dr. Berninger i njeni suradnici su dokazali da su djeca u 2., 4. i 6. razredu znala napisati više riječi brže te su izrazili više ideja kada su pisala rukom, umjesto tipkovnicom [1]. Drugi istraživači su, osim učinkovitosti, istaknuli poboljšanje kvalitete pisanja pri pisanju rukom. Istraživanje je pokazalo da su učenici koji su pisali pisanim slovima rukom, napisali više kvalitetnih riječi, upotrebljavali su bolju sintaksu od onih koji su pisali na računalu. U svakom slučaju, oni koji su pisali pisanim ili štampanim slovima rukom stvarali su složenije rečenice, veću količinu riječi i bolje su pisali od onih koji su pisali na tipkovnici ili drugim digitalnim uređajima [2]. Razlika u radovima napisanim rukom i na računalu je kod prvašića bila značajna. Studija iz 2007. godine pokazala je da rad napisan na tipkovnici zaostaje u razvoju za čak 2 godine od rukom pisanog rada [3]. U poznatoj studiji su dr. Karin James i dr. Laura Engelhardt s Columbia University zaključile da je područje mozga povezan s čitanjem aktivno pri pisanju rukom (ne pri tipkanju ili precrtavanju), što dovodi do toga da pisanje rukom pospješuje čitanje i opći pokret ruku [4].

3.Provedba projekta

U sklopu projekta smo si postavili sljedeće ciljeve:

- uspostavljanje i održavanje prisnih prijateljskih odnosa među mladima i starima,
- razvijanje tolerancije među generacijama,
- oblikovanje djetetovog stava prema bolesti, starosti, invaliditetu, smrti – žalovanju,

- suradnja sa starijim osobama iz različitih ustanova, u našem primjeru sa štićenicima doma za umirovljenike,
- učenje „davanja“ i „primanja“,
- upoznavanje života u prošlosti,
- pisanje rukom i razvijanje grafomotoričkih vještina,
- stvaranje novih prijatelja.

Najprije smo s ravnateljicom zavoda, Anom Petrič, dogovorili raspored dopisivanja.

Nova Gorica, 3. 11. 2021.

Poštovana gospođo Ana,

veselim me što zajedno ulazimo u projekt dopisivanja. Da Vam se najprije predstavim. Moje ime je Valentina Batagelj i učiteljica sam engleskog jezika u Osnovnoj školi Frana Erjavca u Novoj Gorici. Slobodno vrijeme najradije provodim na otvorenom sa svojim jednogodišnjim sinom Svitom i šestogodišnjom kćerkom Zarijom koja je ove godine upisala prvi razred. Ove godine sam postala razrednica učenicima koji pohađaju 6. B. razred. Želim Vam prije svega reći koliko su izuzetni, zasigurno ćete o njima još čitati u novinama i časopisima. Osim što su iznimno pametni, srdačni su i ljubazni. Ove godine su razveselili djelatnike škole porukama i pripremili im iznenađenje i to svima, od ravnateljice do čistačice i domara. Sada se žele predstaviti Vama, upravo takvi kakvi jesu te žele stvoriti prijateljstva s Vašim štićenicima.

Naš projekt se zove „Djetinjstvo pruža ruku mladosti“. Unutar spomenutog projekta imamo ove ciljeve:

- uspostaviti i održavati prisne prijateljske odnose među mladima i starima te obostrano uživati u tom odnosu,
- razvijati toleranciju među generacijama,
- oblikovati djetetov stav prema bolesti, starosti, invaliditetu, smrti i žalovanju.

Zamolila sam učenike da u pismima budu kakvi jesu, da se predstave, ispričaju neku posebnost o sebi i opišu najljepše trenutke tijekom praznika. Pročitali smo i Vaš tekst o smrti na internetu. Zato sam ih pozvala da napišu par riječi o tome, a ako žele, da pitaju štićenike o njihovom stavu prema smrti. Na kraju sam ih zamolila da pitaju što god ih još bude zanimalo.

Veselim se što ćemo surađivati s Vama te Vas lijepo pozdravljam,

Valentina Batagelj

Učenici su napisali prvo pismo početkom studenog. Početkom prosinca su primili odgovor. Bili su iznenađeni što su njihovi dopisnici, koji pripadaju starijoj generaciji, imali malo drukčiji rukopis, slova su bila drugačije oblikovana od onoga na što su navikli pa su zbog toga prilikom čitanja trebali pomoć. Na nekoliko pisama nisu dobili odgovor, što smo i očekivali s obzirom da postoje više sile na koje se ne može utjecati kao što su bolesti, problemi s logističkom provedbom samog projekta jer se ponekad pismo izgubi ili zametne. Naravno da su ti učenici zbog toga bili žalosni i razočarani, ali razgovarali smo i o tome jesu li učenici ipak ostvarili cilj kojeg su si zadali na početku godine. Ti su učenici na posljetku odlučili napisati još jedno pismo i time razveseliti još jednog štićenika doma za umirovljenike. Za Božić smo izradili novogodišnje čestitke i naučili pisati čestitku. Učenici su u dom za starije osobe poslali posljednje pismo u travnju 2022. godine.

Slika 1: Učenici sa svojim Božićno-novogodišnjim čestitkama

Slika 2: Izrada čestitke

Slika 3: Priprema za pisanje

4. Zaključak

Nužno je da škole, učitelji i školski programi te školski sustav slijedi napredak tehnologije te pripreme djecu na ulazak u svijet u kojem odrastaju, no svakako je važno da ne odbacujemo neke tradicionalne obrazovne metode koje se možda čine zastarjele, ali su nužne za djetetov razvoj. Zato oduševljenje nad novim mogućnostima i alatima komunikacijske tehnologije ne smije biti opravdanje za to da djeca sve manje pišu i da škole zanemaruju grafomotoričke vještine. Projekt međugeneracijske izmjene pisama potiče razvoj i povezuje dvije generacije koje uče jedna drugu kako bi se među njima razvila tolerancija i prijateljstvo.

5. Literatura

- [1] Berninger, V. W., Abbott, R. D., Jones, J., Wolf, B. J., Gould, L., Anderson-Youngstrom, M., Shimada, S., & Apel, K. (2006). Early development of language by hand: Composing, reading, listening, and speaking connections; three letter-writing modes; and fast mapping in spelling. *Developmental Neuropsychology*, 29 (1), 61-92.
- [2] Christensen, C. A. (2005). The role of orthographic-motor integration in the production of creative and well-structured written text for students in secondary school. *Educational Psychology*, 25(5), 441-453. (52).
- Connelly, V., Gee, D. & Wals, E. (2007). *Ibid*
- [3] Connelly, V., Gee, D. & Wals, E. (2007). A comparison of keyboarded and handwritten compositions and the relationship with transcription speed. *British Journal of Educational Psychology*, 77, 479-492
- [4] James, K. H. & Engelhardt, L. (2012). The effects of handwriting experience on functional brain development in pre-literate children. *Trends in Neuroscience and Education*, 1(1), 32-42.

Stručni rad

ISPRAVLJANJE GREŠAKA U TEKSTU NA ENGLJSKOM JEZIKU

Valentina Batagelj

Osnovna škola Frana Erjavca Nova Gorica

Sažetak

Učenje pisanja na engleskom jeziku je vrlo važno. Članak prikazuje preporučene načine ispravljanja tekstova na stranom jeziku te kako oni utječu na percepciju učenika i sam napredak pri učenju jezika. Važno je da, mi kao roditelji ili učitelji, učenicima ne ispravljamo tekst dodavanjem ispravka, već tako da ih usmjerimo u postupno samostalno traženje grešaka, ovisno o gradivu. Važno je naučiti ih gdje mogu pronaći pravu riječ, bilo da je to u rječniku, udžbeniku, radnoj bilježnici ili bilježnici. U članku se najprije iznosi pogled na greške i metode povratnih informacija, odnosno da tekstove pregledavaju sami učenici, kolege iz razreda ili učitelj. U drugom dijelu su prikazani različiti popravni znakovi, počevši od upotrebe različitih boja te prednosti i mana pri upotrebi različitih boja kemijskih olovaka prilikom ispravljanja. Kao metoda popravnih znakova, članak prikazuje korištenje točaka, zaokruživanje grešaka, korištenje popravnih znakova iz materinskog jezika te zapisivanje komentara. Sve to učenike usmjerava ka samostalnosti što je jedan od glavnih ciljeva pisanja.

Ključne riječi: engleski jezik, pisanje, ispravljanje grešaka, osnovna škola

1.Uvod

Svaki učitelj ima drugačiji pogled na to kako ispravljati svoje učenike, a to se odnosi i na povratne informacije pri pisanju u engleskom jeziku. Greške su ključni dio kreativnog učenja. Upotreba novih i složenih struktura je vrlo zahtjevna pri učenju jezika. Usredotočenost na greške i negativan pristup prema ispravljanju pisanja vodi do toga da učenici radije upotrebljavaju samo jednostavnije rečenične forme nego da riskiraju. Članak prikazuje kako ispravljati učenike bez negativnog utjecaja na njihovo samopoštovanje, a to im omogućava napredovanje u znanju. Skreće pozornost da pretjerano naglašavanje grešaka može biti jako štetno jer može dovesti do otpora prema učenju engleskog jezika.

2.Greške

Truscott je već 1996. godine naglasio da je važno biti svjestan da pretjerano ispravljanje grešaka ne samo da je beskorisno, već i vrlo štetno [7]. Prihvatanje grešaka kao nešto sasvim prirodno ne znači da bi učitelj sve greške trebao u potpunosti zanemariti. Povratna informacija je svakako potrebna, ali samo ako su učenici na nju pripremljeni. To znači da su učenici već na odgovarajućoj razini učenja engleskog jezika. S druge strane, povratna informacija ne smije biti negativno usmjerena kako ne bi demotivirala učenike. Učitelj treba pratiti kako učenici reagiraju na povratnu informaciju. Corpuzovo istraživanje je ispitalo hoće li usmjereno ispravljanje grešaka poboljšati pravilnu upotrebu jezika kod učenika [1]. Rezultati su pokazali da su tri skupine učenika stranog jezika koji su dobili povratnu informaciju dosegli bolje rezultate od kontrolne skupine koja nije dobila nikakve povratne informacije [1]. Davanje povratnih informacija je također korisno za učenike. Mlađim učenicima koji ne žele ispravljati greške možemo predstaviti učenje jezika kao gradnju dvorca. Ponekad su greške poput cigli koje nedostaju pa kroz njih puše. S ispravljanjem riječi uklanjamo neznanje i dodajemo ciglu tako da njihov dvorac bude čvrst, da postane nešto na što su ponosni.

3.Metode povratnih informacija

Najveća poteškoća nastane pri izboru metode ispravljanja pisanih sastavaka. Corpuz spominje da postoje dvije specifične metode [1]. Učitelj može izravno ukazati na grešku te ponuditi ispravak bilo da ju označi podcrtavanjem, zaokruživanjem, zapisivanjem komentara sa strane ili uporabom korektivnog znakovlja [1]. Neki stručnjaci se ne slažu s tim da davanje rješenja smanjuje broj pogrešaka, dok se drugi slažu [1]. Dvije studije koje je proveo Ferris između 1997. i 2001. godine ukazuju da su sudionici radije birali izravne ispravke nego koristili nagovještaje da postoje greške u tekstu te rješenje potražili sami [1]. Koja je metoda učinkovitija nije posve jasno. Važno je uzeti u obzir afinitete učenika. Popravljanje vlastitih grešaka ovisi o dobi i razini učenika. Kod mlađih učenika važno je upotrebljavati metode ispravljanja koje ih neće demotivirati, odnosno neće im uskratiti radost prilikom

procesa učenja jezika. Ta djeca upijaju znanje kroz igru, zato im je nužno pomoći onoliko koliko je potrebno za njihov nivo. Gauvain u svojem članku piše da je već Vygotsky naglasio da trebamo uzeti u obzir razliku između stvarnog stupnja razvoja (što učenici mogu sami) i stupnja potencijalnog razvoja (što učenici mogu naučiti uz vodstvo). To se naziva zonom razvoja. Rassaei dodaje da bi proces učenja trebao biti suradnja između učitelja i učenika [4]. To znači da bi se s učenicima trebale upotrebljavati različite metode kako bi ih se poduprlo na način koji njima najbolje odgovara. Važno je biti svjesni da su neki učenici takvi da im nije teško griješiti, međutim neki radije ništa ne napišu jer ne žele pisati nešto što nije ispravno. Takvi učenici zahtijevaju puno vremena kako bi napisali tekst jer više vremena provode analizirajući što su napisali dok će drugi učenici napisati tekst bez plana i provjeravanja. Prije same aktivnosti nužno je usredotočiti se na to je li nam važnija gramatička točnost ili tečnost teksta. Na primjer, kod stvaralačke priče u devetom razredu, važno je dati veći naglasak na samo stvaralaštvo, na nit vodilju priče, razvoju priče te opisu osoba, mjesta i vremena događaja, nego na gramatiku. Kada to pregledamo onda se tek možemo usredotočiti na samu gramatiku iako je, kod nekih učitelja, često primarna stavka koju pregledavaju.

3. 1. Pregled vlastitih grešaka

Učenici mogu sami ispravljati svoje greške. Učenici se često znaju sami ispraviti, ako ih se pravilno usmjeri, osobito ako je tema već poznata i dobro utvrđena kao što je, na primjer, primjena vremena Present Simple. Ponekad je greška samo lapsus kojeg učenici naprave bez da su je svjesni. Važno je učenicima pružiti mogućnost i vrijeme da se isprave. Ponekad je dovoljno učenika usmjeriti ka pogrešci kako bi ju sam ispravio.

3. 2. Učenici jedni drugima ispravljaju tekstove

Ponekad smo motiviraniji pronaći grešku ako pred sobom imamo tuđi tekst te smo kao učenici postavljeni u ulogu učitelja. Ispravljanje teksta kolege iz razreda može stvoriti pozitivno ozračje jer shvate da nisu jedini koji griješe, a time i lakše uče jedni od drugih. Stariji učenici iz devetog razreda mogu ispravljati tekstove šestašima. To im ujedno pruža potvrdu koliko su znanja već usvojili te da su napredovali do razine mentora ili učitelja. Kakav god put izabrali za ispravljanje pisanih radova učenika, imajmo na umu da trebamo njegovati pozitivno iskustvo za učenika. Tko god je ikad učio strani jezik zna da je konstantno ispravljanje djelovalo demotivirajuće. Tijekom čitanja učeničkih radova trebamo obratiti pažnju i na dobre primjere upotrebe jezika te takve primjere predstaviti pojedincu i skupini.

3. 3. Učitelj ispravlja greške učenika

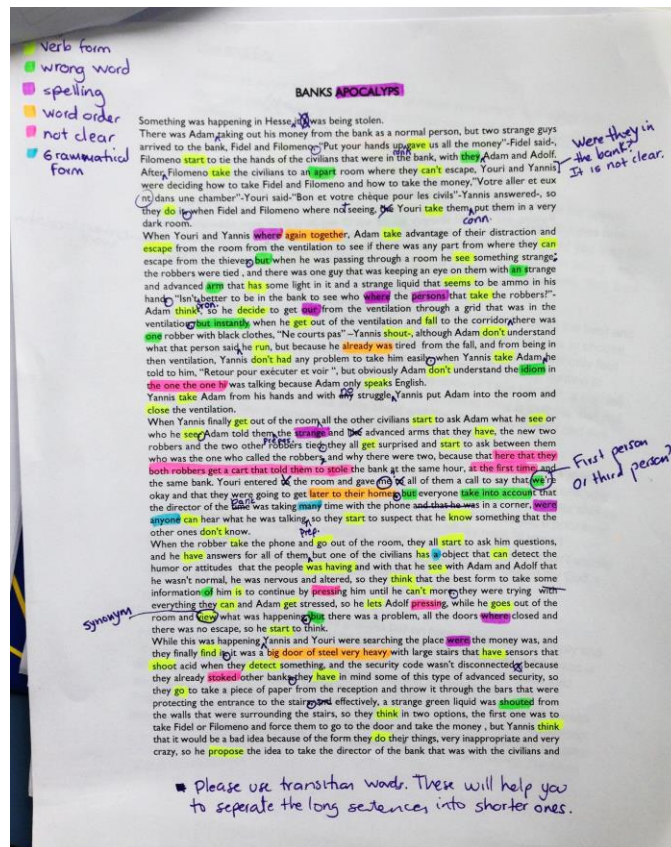
Često rješenja mora dati učitelj kada učenici sami ili u paru ne mogu pronaći rješenje unatoč danim nagovještajima i primjerima. Često je to dobra povratna informacija da gradivo treba utvrditi. Važno je njegovati pozitivan odnos i strpljenje pri objašnjavanju gradiva. Važno je pohvaliti učenike osobito kad se sami jave i postave pitanje o nečemu što ne razumiju te uvjeriti ih da su na dobrom putu učenja jezika te da se učitelji ne ljute kada pogriješe. Tako će razumjeti da je u redu pogriješiti. Samo ako riskiramo imamo mogućnost za poboljšanje.

4. Popravni znakovi

Upitajte učenike kakvu metodu ispravljanja tekstova na engleskom žele. Važno je razgovarati s učenicima o ispravljanju pogrešaka i saznati kako žele da ih ispravljamo. Kada imamo veću skupinu možemo organizirati glasanje među učenicima kako bi izabrali omiljenu metodu, a kod manjih skupina možemo se prilagoditi individualnim željama učenika. Kod starijih učenika možemo ponuditi mogućnost da ih ne ispravljamo, dok drugima možemo ponuditi mogućnost ispravljanja samo onoga što je najvažnije, trećima pak sve što je moguće ispraviti.

4. 1. Korištenje bojica i kemijskih olovaka

Učitelji koriste raznolike popravne znakove. Neki koriste različite boje za različite greške: npr. žutu za primjenu krivog vremena, zelenu za primjenu krive riječi, ljubičastu za pravopisne greške, plavu za nepravilan poredak riječi, te narančastu kada dio teksta nije razumljiv. Takav način ispravljanja koji je vidljiv na donjoj slici koristi Ramirez. Tim načinom ispravljanja, tekst brzo poprima izgled obojenog mozaika.

Slika 1: Tekst s kodiranjem u boji

Dobro je promisliti hoće li se učenici pri kraju osnovne škole, u devetom razredu snaći u takvom tekstu kao u prethodnom prikazu te pravilno ispraviti tekst. Važno je da učenici pri upotrebi kodiranja u boji postepeno usvoje značenje različitih boja i popravnih znakova te započnu s kraćim odlomcima. Ipak, kod takvog je teksta naglasak povratne informacije prije svega na pravopisu, a ne na samoj gradnji priče,

junaka, mjesta i vremena. Stručnjaci upozoravaju i na upotrebu boja kemijskih olovaka s kojima učitelji označavaju greške pismenih radova. Učitelji obično upotrebljavaju crvenu kemijsku olovku kako bi komentari bili lakše vidljivi u odnosu na originalni tekst. Sociolozi Richard Dukes i Heather Albanesi sa Sveučilišta Colorado su u časopisu *The Social Science Journal* istraživali smatraju li učenici učitelje koji upotrebljavaju crvenu boju za dodavanje komentara pri ispravljanju tekstova negativnijima od onih koji koriste drugačije boje. Sociolozi su u studiju uključili 199 studenata. Rezultati su pokazali da su komentari napisani crvenom bojom ostavili stroži dojam na učenike. Dukes i Heather su upotrebu crvene kemijske olovke usporedili s elektronskom porukom (e-mail) ili porukom putem telefona (SMS) koja je u cijelosti pisana tiskanim slovima, a koja se doima poput vriska te smatraju da takav način ne potiče proces učenja. 2010 godine je Sussman objavila dodatnu studiju u *European Journal of Social Psychology* u kojem je spomenula da je upotreba crvenih kemijskih olovki važna jer pridonosi većoj točnosti pronalaska i ispravljanja grešaka u odnosu na druge boje. Upotreba boja je izazvala veliku pozornost u oba smjera tako da je najbolje učenike pitati kakvu boju žele prilikom ispravljanja. Ako je razred malen, možemo se prilagoditi individualnim potrebama, a ako se radi o većoj skupini, upotrijebit ćemo onu boju za koju se opredijelila većina. Kada se podučava u više razreda, ponekad je teško pratiti individualne potrebe učenika, odnosno skupine.

4. 2. Korištenje točaka

Neki učitelji koji primjenjuju metodu pri kojoj učenici sami pronalaze greške, pored rečenica napišu toliko točaka koliko ima grešaka u rečenici. Nakon toga učenici sami traže greške.

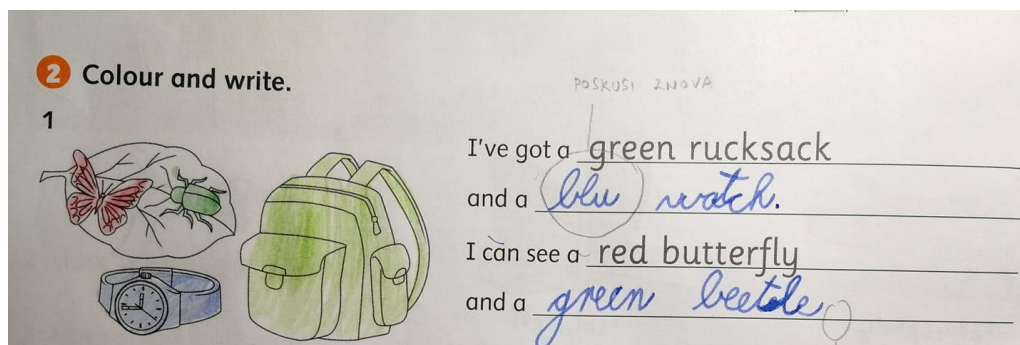
Do you want to play with us?
Do you want to play with us?

Hello, my name is Julie.
Hello, my name is Julie.

Neki učenici tako neće uspjeti pronaći greške. Važno je prethodno dobro obraditi gradivo kojeg ispravljamo u tekstu, kao što je tu iznad slučaj s gramatikom.

4. 3. Zaokruživanje pogrešno napisanih riječi

Mlađe učenike možemo potaknuti na učenje pisanja tako da si zamisle da su istraživači koji imaju lupu s kojom traže greške. U našoj školi koristimo udžbenike koji se zovu *Young Explorers* – mladi istraživači zato im je takav pristup istraživanja poznat. U tekstu možemo zaokružiti riječ u kojoj se nalazi greška te ih pozvati da, kao pravi istraživači, potraže kako se ispravno piše ta riječ. Pritom se smiju služiti udžbenikom, radnom bilježnicom i bilježnicom. Tako ih ujedno učimo samostalnosti kako bi mogli sami pronaći pravilno napisanu riječ bez pomoći učitelja.

Slika 2: Zaokruživanje grešaka u tekstu

4. 4. Korišćenje popravnih znakova iz materinskog jezika

Učenicima u osnovnoj školi je lakše ako se pri ispravljanju tekstova koriste popravni znakovi koji se koriste u učenju materinskog jezika, kao u sljedećem primjeru.

Korekturna (popravna) znamenja	
/ L 7 Z E 7 9 7	popravi
⌊ ⌋	napačen črkovni sklop ali beseda
⊥ ⊥ √	manjka
9	izpusti
↓ ↑ ⇅	piši skupaj
┆ ʸ ʸ	piši narazen
← ← ←	zbližaj vrstici
→ → →	razmakni vrstici
5 2 4 3 1	uredi besede ali vrste po številski vrednosti

Slika 3: Popravni znakovi koji se koriste u slovenskom jeziku

4. 5. Zapisivanje komentara

Kod viših razreda osnovne škole koji već imaju iskustva u ispravljanju tekstova je najsmislenije podijeliti komentare u tri skupine:

- sadržaj
- vokabular
- gramatika

Kako nalaže formativno praćenje, važno je da učenici sami postave kriterije za sve tri skupine te da prije samog ocjenjivanja imaju i provjeru znanja. U nastavku je dobar primjer povratne informacije za učenicu devetog razreda nakon pisane provjere znanja koju redovito koristim u nastavi.

██████████, **sadržaj** tvog pisanog sastavka je bogat, tekst u potpunosti ispunjava sve zahtjeve zadatka. Uzela si u obzir sve smjernice i odlično ih razvila, neke rečenice su i složenije (npr. Finally she goes to bed at ten o'clock BUT before that she brushes her teeth again BECAUSE she likes them white and healthy.) **8/8**

Vokabular je primjeren, raznolik i pravilno upotrijebljen kod svih triju smjernica. Pravopisne greške se pojavljuju samo iznimno (npr. dinNer). Pazi kako zapisuješ slovo b; u kombinaciji s drugim slovima, prije svega sa slovom »r« je riječ ponekad teško čitljiva (npr. BRother BRushes) **6/6**

Gramatika: tekst ima samo nekoliko nepravilno napisanih formi, prije svega kod upotrebe vremena »Present Simple« (spend umjesto spendS, have umjesto HAS, get's umjesto gets). Kada završiš s pisanjem, provjeri da nema takvih grešaka.

Na taj način učenici ispravljaju greške prema skupinama i onome što se stvarno ocjenjuje na testu, u takvom okruženju se osjećaju sigurni pisati jer znaju što mogu očekivati.

5. Zaključak

Kod biranja povratne informacije je najbolje da se učitelji dogovore sa svojim učenicima o tome kakva im metoda najbolje odgovara te da uzmu u obzir njihove individualne razlike kao što su dob, odnos prema učenju jezika i motivacija. Ukratko, ne postoji samo jedan ispravan način kako ispravljati greške kod učenika. Zadatak učitelja je da kod učenika potakne pozitivan stav prema greškama i uklanjanju istih te da nađe metodu koju će prihvatiti većina učenika pojedine skupine.

6. Literatura

- [1.] Corpuz, V. A. F. (2011) Error correction in second language writing : teachers' beliefs, practices, and students' preferences
- [2.] Dukes R. L., Albanesi H. (2010) Seeing red: Quality of an essay, color of the grading pen, and student reactions to the grading process
- [3.] Gauvain M. (2020) Encyclopedia of Infant and Early Childhood Development (Second Edition)
- [4.] Ramirez M. (2016) Zagotavljanje pisanih povratnih informacij z barvnim kodiranjem
- [5.] Rassaei E. (2014) Scaffolded Feedback, Recasts, and L2 Development
- [6.] Rutchick A. M (2010) The Pen is Mightier than the Word: Object Priming of evaluative standard
- [7.] Sussman, D. (2002). Barriers to job-related training. Perspectives on Labour and Income
- [8.] Truscott, J. (1996) The case against grammar correction in L2 writing classes. Language Learning

Stručni rad

UČENIK U SVIJETU ISTRAŽIVANJA

Dunja Kufner, dipl. učiteljica, učiteljica razredne nastave
Osnovna škola Kneževi Vinogradi

Ivana Norac, mag.informatol., stručna suradnica knjižničarka
Osnovna škola Kneževi Vinogradi

Sažetak:

Ovim radom je prikazan način rada s učenicima s poteškoćama koristeći se zbirka različitih predmeta i materijalima odnosno koristeći se tzv. SMART BOX kutijama. Primjenom senzornih, zvučnih, manipulativnih i stvaralačkih kutija u redovnoj i dopunskoj nastavi željelo se potaknuti učenike na kreativnost i stvaralaštvo te lakše svladavanje zadanih tema i obrazovnih ishoda. Kako bi učenici uspješno i u skladu sa svojim sposobnostima ostvarili odgojno-obrazovne ishode bilo je potrebno koristiti različite načine i pristupe poučavanju prilikom vježbanja novih sadržaja kao i postavljanja zahtjeva i zadataka pred njih. Cilj odabira aktivnosti, materijala i igara pridonijeti povećanju motivacije i kreativnosti u radu, a njihova velika prednost laka dostupnost i jednostavna izrada.

Ključne riječi: učenik, poteškoće, aktivnosti, materijali, igre

1. Uvod

Uključivanje učenika s posebnim potrebama učitelj ne treba gledati kao otežavajuću situaciju nego kao izazov, iako proces uključivanja zahtijeva razvoj i stjecanje učiteljevih novih kompetencija. Svaki učitelj tijekom rada s učenicima s teškoćama osigurava aktivnosti u skladu sa svojim sposobnostima i mogućnostima te na najbolji način pristupa ostvarivanju nastavnih sadržaja koristeći se različitom literaturom, obrazovnim i digitalnim sadržajima, stručnom podrškom u školi i izvan nje. Nastavni proces, prema Smjernicama za rad s učenicima s teškoćama, čini oblikovanje poticajnih i raznovrsnih aktivnosti. One omogućuju stjecanje funkcionalnih iskustava učenika i razvoj njihovih kompetencija. Time ostvaruju potpunu uključenost učenika u sadržaje kurikuluma i kurikulumskih aktivnosti. Osmišljavanjem, izradom i primjenom senzornih, zvučnih, manipulativnih i stvaralačkih kutija u redovnoj i dopunskoj nastavi primjenjujemo Smjernice za rad s učenicima s teškoćama, u učionici i školskoj knjižnici. Tako smo kreirali inkluzivnu podršku koja uvažava različite razine ostvarenosti odgojno- obrazovnih ishoda, strategija učenja i poučavanja.

2. Razrada

SMART BOX kutije su zajednički pojam za senzorne kutije, mirisne, zvučne, manipulativne i stvaralačke kutije. SMART BOX kutije se nalaze u učionici na na vidljivom mjestu i time su dostupne svim učenicima. Tijekom godina iskustva u radu s učenicima i učenicima s teškoćama naučili smo kako je važno da sve igre, aktivnosti i materijali budu usmjereni na uvažavanje različitosti i aktivnog uključivanja sve djece unutar zadane aktivnosti na satu. Materijali, igre i aktivnosti su u korelaciji sa nastavnim sadržajima iz svih predmeta te ih učitelj stvara i izrađuje prema potrebama ili prema sadržajima određenog uzrasta učenika. Kutije mogu sadržavati predmete za rad u govornom i pismenom izražavanju, upoznavanju svijeta oko sebe, upoznavanju i shvaćanju matematičkih pojmova, likovnom, glazbenom, dramskom ili nekom drugom kreativnom izražavanju.

2.1 Senzorne kutije

Senzorne kutije su zbirke različitog materijala ili predmeta, logičnog skupa, složenih na temelju kriterija te usmjerene na spoznavanje i proširivanje znanja o određenoj temi putem perceptivnih sposobnosti učenika. Kutija treba biti plitka i prozirna kako bi ju učenici mogli lako koristiti. Učenici mogu samostalno promatrati sadržaj kutije te samostalno rješavati zadane zadatke, a mogu razmišljati i razgovarati u skupini ili uz vodstvo učitelja. Razgovor može biti vođen u smjeru otkrivanja karakteristika skupa jednog predmeta iz zbirke/kutije odnosno traženju sličnosti i/ili razlika među predmetima. U svrhu promatranja se može uvesti i povećalo ili lupa. Kao što se može vidjeti na Slici 1 učenici istražuju senzornu kutiju u kojoj se nalazi zbirka školjki. Slika 2 prikazuje primjer korištenja senzorne kutije na temu Godišnja doba. Učenici su iz kutije vadili sličice s prikazom određenog pojma. Taj pojam su pridruživali određenom godišnjem dobu. Za svaki točan odgovor upisivali su bodove.

Slika 6 Sensorna kutija: Učenci istražuju senzornu kutiju na temu Školjke

Slika 7 Sensorna kutija. Učenci istražuju senzornu kutiju na temu Godišnja doba.

Nakon usvajanja određenih informacija i znanja o ponuđenim predmetima i/ili materijalima, učenici razgovaraju i međusobno raspravljaju te donose zaključke. Sadržaj senzorne kutije može se koristiti za početno opismenjavanje, prepričavanje i opisivanje, prebrojavanje, za motivaciju u Likovnoj i Glazbenoj kulturi, glazbenu igru, sviranje i sl.

2.2. Mirisne kutije

Mirisne kutije/bočice se sastoje od niza bočica koje sadrže različite mirise (vate ili tkanine natopljene esencijom nekog mirisa, iglice jelke ili bora, ružmarina, lavande, osušene laticice cvijeća, kora voća, začini i sl.). Sadržaj kutije je potrebno s vremenom osvježiti zbog intenziteta mirisa. U kutiji je potrebno napraviti bilješke odnosno kontrolne točke za provjeru i identifikaciju mirisa. Bočice trebaju biti prozirne i lake za manipulaciju npr. bočice za čačkalice, lijekove ili parfem. Učenici mogu razgovarati o mirisima i osjetilima, razvrstavati mirise prema karakteristikama, povezati miris s godišnjim dobima i sl. Različite su mogućnosti primjene pa se tako može napraviti i

kombinacija istraživanja okusa, dodira ili sluha promjenom sadržaja u kutiji odnosno bočicama.

Ovisno o sadržaju bočica možemo ih koristiti na satima Prirode i društva, Hrvatskoga jezika ili Likovne kulture. Slika 3 prikazuje primjenu i istraživanje mirisnih bočica na satu Prirode i društva.

Slika 8 Mirisna kutija. Učenici istražuju mirisne bočice na temu Mirisi i osjetila

2.3. Zvučne kutije

Zvučne kutije se sastoje od nekoliko kutija ili posuda napunjenih sadržajima (sol, šećer, pijesak, grah, riža, voda, suho tijesto i sl.) koje protresanjem stvaraju određene zvukove. Sadržaji su trodimenzionalni te su pogodni za prepoznavanje različitih zvukova i razvoju pamćenja. Na satima Glazbene kulture služe za učenje kraćih melodija ili stvaranje glazbene igre. Različiti sadržaji unutar zvučnih kutija nude raznovrsne aktivnosti poput razlikovanja različitih zvukova protresanjem kutije, pronalaženjem kutije sa zadanim zvukom, traženje para, slaganje prema zvuku i/ili težini itd. Zvučne kutije nude veliki izbor kombiniranja ili osmišljavanja igara. Učenici mogu samostalno ili uz vođenje igrati igru poput ponavljanja određene glazbene rečenice ili stihova, izgovaranja rečenice uz ritmičku pratnju zvukom i sl. Kutijama se mogu dodati glazbala ručne izrade. *Maracas* zvečke ili udaraljke napravljene od role toaletnog papira koja je s obje strane zatvorena aluminijskom folijom ili tvrdim papirom pričvršćenim gubicama oko krajeva role. Zvečke napunjene sjemenkama, kamenčićima, čepovima i sl. Bujanj se može izraditi spajanjem dvaju papirnatih tanjura samoljepljivom trakom napunjenih istim sadržajem te se po njemu može svirati olovkama, bojicama ili drvenim štapićima. Slika 4 prikazuje korištenje izrađenih zvečki.

Slika 9 Zvučna kutija. Učenici istražuju zvučnu kutiju na temu Zvukovi oko nas.

2.4. Manipulativne kutije

U manipulativne kutije se slažu i kombiniraju predmeti i materijali pogodni za jačanje fine motorike, jačanje koordinacije među osjetilima (oko- ruka), učenje oblika i tekstura različitih materijala, boja i drugih pojmova iz područja početnog računanja te usvajanja vještina motorike i koordinacije pokreta. Aktivnost nizanja plastičnih, drvenih kuglica i obojane tjestenine na vrpca ili užu utječe na razvoj fine motorike, preciznost, strpljivost i dosljednost u obavljanju zadatka, njegovanje kreativnog izričaja te usvajanje boja kroz manipulaciju sitnim i lakim predmetima. Suha tjestenina može se obojiti temperama. Nakon sušenja, tjestenina se razvrstava prema boji i sprema u kutije. Učenici se mogu njome koristiti svakodnevno i pri rješavanju različitih zadataka u Matematici ili Likovnoj kulturi. Učenici mogu izrađivati narukvice i ogrlice prema osobnoj želji, nizati prema obliku i boji, brojati nanizane oblike, slagati nizove prema slici ili zadatku i sl. U razvoju fine motorike značajnu ulogu imaju i kartice za prošivanje s pomoću kojih dijete uči vezati vezice i orijentirati se na papiru odnosno u prostoru. Kartice za prošivanje mogu biti različitog oblika, izrađene od debljeg kartona (veličine 7 x 12 cm) na čijim su rubovima kružni otvori kroz koje se može provući tanja vrpca.

Kako bi se olakšalo rukovanje, pri ubadanju vrpce u otvore kartice, može se koristiti i drveni štapić. Kartice mogu biti i geometrijskog oblika te se koristiti pri obradi matematičkih sadržaja. Također, mogu biti u obliku neke životinje ili predmeta koji su u skladu s temom koja se obrađuje. Na Slici 5. može se vidjeti primjena kartica za prošivanje izrezanih u geometrijske oblike.

Slika 10 Manipulativna kutija. Učenici istražuju manipulativnu kutiju na temu: Geometrijski oblici

Slika 6 prikazuje nizanje obojane tjestenine na različite niske.

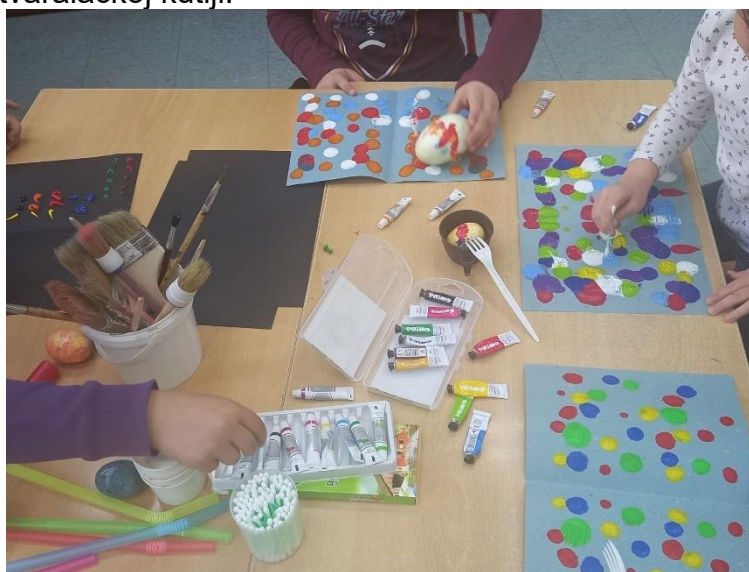

Slika 11 Manipulativna kutija. Učenici istražuju manipulativnu kutiju na temu Niz.

2.5 Stvaralačke kutije

Uporabom stvaralačkih kutija uči se crtati i slikati na neobičan način. Potiče se aktivnost upotrebe likovnih tehnika. Učenicima se zadaju zadatci primjene određenog načina crtanja ili slikanja koji zadovoljavaju potrebu za slobodnim likovnim

izražavanjem. Učenici se time motiviraju za razvoj kreativnosti i jačaju samopouzdanje u vlastite likovne sposobnosti. Aktivnost uporabe različitih likovnih tehnika potiče razvoj mašte i stvaralačkog zamišljanja, kritičkog mišljenja i osobitosti crtanja ili slikanja bojom u boji podloge kao i svojstvo nepropusnosti voska. Učenicima je ponuđena likovna igra „Tajna na papiru“ tijekom koje mogu u potpunosti predstaviti i nacrtati svoje tajne, ali tako da i dalje ostanu skrivene. Na bijeloj podlozi crtaju bijelom pastelom te tako trag biva jedva vidljiv. Ukoliko žele pokazati svoju tajnu drugima crtež prelaze vodenim bojama. Zanimljiva podloga za slikanje može nastati tako da se na polovinu papira nakaplje boja te se papir presavije. S učenicima se može razgovarati na što ih sve dobivena mrlja podsjeća. Slikanje se nastavlja u smjeru asocijacije i mašte. Slika 7 prikazuje slikanje na temu Proljeće materijalima pronađenim u stvaralačkoj kutiji.

Slika 12 Stvaralačka kutija. Učenici istražuju stvaralačku kutiju na temu Proljeće.

Aktivnost oblikovanja glinamolom ili plastelinom potiče razvoj motorike šake i prstiju, preciznost, strpljivost te kreativno razmišljanje i izražavanje. Osim zadanih tema iz Likovne kulture učenici mogu otiskivati prirodne i reciklirane predmete poput kamenčića, školjki, dijelova uporabnih predmeta i sl., a nakon što se rad osuši, otiske mogu bojati temperom. Kasnije mogu pronalaziti koji je predmet ostavio takav otisak. Učenici trećih i četvrtih razreda mogu u stvaralačkim kutijama istraživati reciklažu reciklirati tkanine, korištenjem kaširane tkanine na plastičnoj čaši. Rad se dodatno može ukrasiti perlicama i trakicama. Također, kroz dno čaše može se provući uža s perlicom na kraju te tako dobiti zvonce za sat glazbenog izražavanja. Stvaralačke kutije trebaju biti raznovrsne i bogate različitim materijalima i predmetima koji potiču dječju znatiželju i želju za istraživanjem kako bi učenici što više samostalno stvarali neki sadržaj, promišljali i radili na nekoj novoj ideji, zamisli ili projektu.

3. Zaključak

Smjernice za rad s učenicima s teškoćama naglašavaju da je korištenje različitih metoda, postupaka i oblika učenja, poučavanja i okruženja izrazito važno za učenike. Takvim pristupom se učenicima otvaraju prilike za učenje na način na koji njemu najviše odgovara. Također, učenik doživljava uspjeh i s učenjem povezuje ugodne emocije, samostalno vježba i naučeno fleksibilno koristi. Može se zaključiti da su SMART BOX kutije u nastavi velika pomoć u poučavanju i učenju te uvelike olakšavaju usvajanje novih pojmova koji su učenicima nedostupni kao izvorna stvarnost. Učitelji samostalno odlučuju kako i u kojoj mjeri će ih koristiti, a vrlo je važno da uporaba kutija ima svoju svrhu, tj. cilj koji se njima želi postići u nastavnom procesu. Primjenom senzornih, mirisnih, zvučnih, manipulativnih i stvaralačkih kutija u radu s učenicima s teškoćama poboljšana je komunikacija među učenicima, potaknuto je govorno i pisano izražavanje učenika, potaknuta je preciznost, strpljivost u radu i međusobno uvažavanje mišljenja. Naglasak u radu s učenicima je na razvoju problemskog pristupa rješavanja zadataka. Školstvo napreduje, učionice se osuvremenjuju primjenom tehnologije pa se prema tome mijenja i pristup učenicima i poučavanju. Činjenica jest da nastavni proces ne bi bio jednako uspješan kada se učitelji ne bi koristili različitim didaktičkim materijalima i predmetima koje trebaju uklopiti u nastavu i prilagoditi potrebama i mogućnostima svojih učenika.

4. Literatura

- [1.] Krampač-Grljušić, A.; Marinić, I. (2007.). Posebno dijete: Priručnik za učitelje u radu s djecom s posebnim obrazovnim potrebama.
- [2.] Smjernice za rad s učenicima s teškoćama. URL: <https://mzo.gov.hr/UserDocImages//dokumenti/Obrazovanje//Smjernice%20za%20rad%20s%20ucenicima%20s%20teskocama.pdf> (13.4.2022.)
- [3.] Opić, S.; Bilić, V.; Jurčić, M. (2015.) Odgoj u školi.
- [4.] Burke Walsh, K. (1997.) Oblikovanje dječjeg prostora i okruženja u razredu
- [5.] Burke Walsh, K. (1997.) Stvaranje razreda usmjerenih na djecu. Zagreb.

Stručni rad

STRES I KRETANJE

Marjanca Krameršek
Osnovna škola Šmarje pri Jelšah

Sažetak

Profesija učitelja jako mi se dopada i neizmjereno uživam u svom radu. Međutim, pedagoški radnik sve je više podložan različitim stresnim situacijama. Neke od njih moguće je izbjeći, ali ne sve. Vrlo je važno kako se nosite sa stresom. Otuda izvire i ideja o tome kako pomoći pedagoškim radnicima (učiteljima, odgajateljima, pomoćnicima odgajatelja, pedagozima...) s istim ili sličnim problemima, čije se posljedice reflektiraju na radnom mjestu, tijekom slobodnog vremena, u društvu, domu itd.

Ključne riječi: zdravlje, pedagoški radnik, pomoć

1.Uvod

Temom stresa bavila se B. Youngs, koja je u svom radu Savladavanje stresa za odgajatelje i učitelje napisala: »Danas stres nikoga ne štedi. Gotovo da ne postoji odgajatelj ili učitelj koji ne osjeća stres, uzimajući u obzir današnji opseg posla i problematiku nedostatka vremena potrebnog da se obveze dovrše. Čini se da je u današnjem odgojno-obrazovnom radu stres stalni pratilac profesionalnog života. On predstavlja učiteljev »profesionalni rizik«. Međutim, to ne znači da učitelj mora trpjeti posljedice koje stres uzrokuje. Učitelj mora naučiti kontrolirati pritisak uzrokovan stresom i savladati ga kako ne bi ugrozio svoju produktivnost i zdravlje, te zdravlje učenika i suradnika [3].

2.Što je stres?

Riječ stres dolazi od latinske riječi "stringere", što znači čvrsto vezati. Razvoj koncepta odnosno pojma stresa počinje već u 14. stoljeću, a odnosi se na označavanje nevolje, poteškoće ili nečeg nepoželjnog. Pojam »stres« često se koristi u svakodnevnom životu. Kada čujemo riječ stres, najprije pomislimo na nešto neugodno, nešto što nam prijete, tj. ugrožava nas i na što ne možemo utjecati. Tisućljećima je upravo stres pomagao ljudima da prežive, dok je u današnjem svijetu postao neprijatelj broj jedan. Uzrok je mnogih nesreća, bolesti, preranih smrti, samoubojstava, nezadovoljstva i napetosti [2].

2.1.Pozitivan i negativan stres

Kada smo pod stresom, u nama se pokreće stresna reakcija, što znači da se oslobađaju hormoni stresa koji pripremaju naše tijelo za djelovanje i poboljšavaju našu sposobnost da se odmah suočimo sa situacijom. Kako bi nam stres bio poticaj, nešto pozitivno, situacije koje su izazvale stres moramo razumjeti i doživljavati kao pozitivne. Dakle, kao one koje nas ne ugrožavaju. Učinci pozitivnog stresa su: visoka motivacija, pozitivno uzbuđenje, društvenost, osjećaj zadovoljstva i sreće, smirenost i samopouzdanje, odlučnost. Odaziv na bilo koji stresni životni događaj (gubitak posla, smrt partnera, prometna nesreća) uključuje burne emocije; u slučaju negativnog događaja to su tuga, bespomoćnost, tjeskoba, ljutnja, strah. Kada neki događaj ili situacija kod pojedinca izazove intenzivan osjećaj tuge, bespomoćnosti, tjeskobe, ljutnje i straha te kada stres povezan s tim događajem ili situacijom paralizira i šteti pojedincu, govorimo o negativnom stresu [2].

2.2.Prirodni i umjetni stres

Prirodni stres poznaje svako živo biće. U osnovi se dijeli na obrambenu reakciju preživljavanja i ugodan stres. Stres, kao posljedica osjećaja ugroženosti, javlja se kao reakcija na opasnosti iz okoline i ima zadaću obrane, bijega ili napada. Stres je u ovom slučaju prirodna reakcija i nije štetan za tijelo. Stres kao osjećaj ugone predstavlja ugodnu stranu stresa od koje ljudi dobivaju motivaciju, energiju i kreativnost. Umjetni stres, koji nazivamo i štetnim, nastaje kada zahtjevi premašuju naše mogućnosti. To je nusproizvod uređenog društva koje ljudima nameće sve veće zahtjeve, uzrokujući tako jednu od najgorih bolesti našeg vremena. Ova vrsta stresa nastaje zbog preopterećenosti, kao posljedica stvarnih ograničenja iz okoline na koja ne možemo utjecati, te ih ne možemo ili ne želimo prihvatiti kao činjenicu odnosno

kao rezultat imaginarnih, odgojem nametnutih ograničenja zbog moralnih i etičkih vrednota društva, predrasuda i zastarjelog razmišljanja [2].

2.3.Fiziološki i psihološki stres

Tjelesni stres je sindrom koji nam govori da smo ograničeni u našoj dobrobiti. Naši senzori reagiraju na to. Njihove poruke koje pokreću stresni program toliko su osjetljive da svog neugodnog položaja postajemo svjesni tek kada primijetimo fizičke znakove stresne situacije. Stres nije samo nadražaj ili odgovor, to je prije svega proces u kojem osoba ima aktivnu ulogu i može utjecati na djelovanje stresora putem bihevioralnih, kognitivnih i emocionalnih strategija. Ista stresna situacija na neke utječe više, a na druge manje, tako da neki ljudi u konfliktnoj situaciji ostaju mirni, dok kod drugih napetost naglo raste. Učinak stresa uvelike ovisi o prosudbi da zahtjevi okoline ili unutarnji zahtjevi premašuju sposobnost pojedinca da se nosi sa stresom (suoči s njim, savlada ga). Emocije pokreću odgovor na stres. Bez spoznaje da nas nešto ugrožava, nema odgovarajućeg odgovora na stres. To je pak loše za prilagodbu na opasnu situaciju (kao što je bolest bez boli) [2].

2.4.Normalni i kronični stres

Normalan stres prisutan je kada se osjećamo dobro, a opterećenja doživljavamo kao nešto normalno i svakodnevno. Nemamo osjećaj da smo pod stresom, pogotovo kada se susrećemo sa uobičajenim, svakodnevnim problemima s kojima se znamo nositi, jer su nam poznati iz prošlosti i iz iskustva znamo da nas ne ugrožavaju. Odaziv na stres je stoga u stanju smanjene pripravnosti, ali je uvijek tu i 'vreba'. Ipak, bez obzira na opisano, čini nam se da nismo pod stresom. Kronični stres je stres koji je stalno prisutan ili se ponavlja. Današnji stres značajno se razlikuje od stresa koji je bio prisutan među ljudima milijunima godina unazad. U to vrijeme stres je predstavljao borbu s predatorima/grabežljivcima, borbu za prostor, hranu i egzistenciju, a danas je rezultat suvremenog društva koje donosi brzi tempo života, bombardiranje informacijama, nedostatak vremena, visoke zahtjeve, učinkovitost, globalno natjecanje, otuđenost, nedostatak socijalne podrške i još mnoge druge komponente, posebice psihosocijalni stres. Nemamo dovoljno vremena za kretanje, opuštanje, zabavu, društveni život, odmor i oporavak [2].

2.5.Kumulativni i visokorizični stres

To je stres zbog povećanja obima posla (radnog opterećenja) i smanjenja broja zaposlenih te stalnog smanjenja troškova cjelokupnog poslovanja. Stres se obično percipira kao individualno iskustvo, odnosno nešto što se odnosi na pojedinca i njegovu percepciju zahtjeva i opterećenja [2].

2.6.Stresni životni događaji

Iako netko možda živi uistinu "čarobnim" životom, postoji vjerojatnost da će u budućnosti doživjeti neki traumatičan događaj ili promjenu, poput smrti partnera, razvoda, ozljede djeteta, neželjene trudnoće ili umirovljenja [2].

2.7. Kretanje

Način za savladavanje stresa prema autorima djela Za dobrobit, jednu od osnovnih potreba našeg tijela (Pittroff, Niemann i Regelin), predstavlja kretanje [1]. Ako na radnom mjestu, u autu ili kod kuće mnogo vremena provedemo u sjedećem položaju, tijelo nas kažnjava bolovima, nervozom, prekomjernom tjelesnom težinom... Tijelu su potrebni kretanje i sport. Redovita tjelesna aktivnost održava tijelo u dobroj formi, dakle čini ga zdravim, mladim i lijepim. Međutim, ovo donosi i dodatne prednosti. Suvremena istraživanja pokazala su da sport povećava naše samopouzdanje, pružajući nam istovremeno osjećaj zadovoljstva i sreće. Tjelesna aktivnost u gotovo bilo kojem obliku može djelovati opuštajuće i oslobađajuće, jer ima mnogo dokazanih pozitivnih učinaka na tijelo. Osobe koje vode računa o svojoj kondiciji i dobrobiti vole svoje tijelo, osjećaju se snažnije, pokazuju samopouzdanje i zadovoljstvo. Ne žale se na umor i stres, rijetko im se javljaju strah i depresija, jer im osjećaj da svoje tijelo imaju pod kontrolom daje snagu i povećava sposobnosti izvedbe aktivnosti. Ako redovito vježbamo, naše tijelo proizvodi više hormona, što znači da smo u boljoj formi i da se osjećamo bolje. Dugoročno gledano, redovita tjelovježba smanjuje koncentraciju hormona stresa, a samim time i utjecaj njegovog djelovanja na nas. Ako želimo uživati i ustrajati u tjelesnoj aktivnosti, moramo odabrati sport koji nas privlači i raduje. U slučaju da ne osjećamo zadovoljstvo ili da nam je određena sportska aktivnost nezanimljiva i dosadna, najbolje je odabrati drugu vrstu sporta. Tjelesna aktivnost predstavlja izvrsnu zaštitu od stresa i bolesti koje on uzrokuje.

2.8. Prevladavanje stresa u našoj školi

U našoj školi smo prije 11 godina odlučili da ćemo u suradnji sa SVIZ-om (Sindikatom odgoja i obrazovanja) kroz kretanje i rekreaciju pokušati pronaći način prevladavanja stresa. Svrha je bila kroz susrete upoznati djecu i odrasle s ovom tematikom te ih osvijestiti o važnosti zdravog načina života, kretanja, tjelovježbe i rekreacije za suočavanje sa stresnim situacijama u životu. Neki od naših učitelja stručno su se osposobili za trenere aerobika. Rodila se ideja da se u školi organizira aerobni trening za sve zainteresirane pojedince. Za članove SVIZ-a trening je bio besplatan, dok su nečlanovi uplaćivali simboličan prilog. Aktivnost je zaživjela. Trening smo provodili dva puta tjedno. Osim što smo vodili računa o kretanju, opustili smo se, razveselili i nehotice razmijenili mišljenja i iskustva, jer je u društvu suradnika vrlo teško isključiti razgovore o poslu. Međutim, budući da nismo mogli koristiti prostor naše školske dvorane (zbog dodatnih aktivnosti u okviru programa škole), morali smo potražiti mjesto provedbe treninga. Stoga smo se povezali s Dječjim vrtićem Šmarje pri Jelšah, te su nam dozvolili da izvodimo aerobik u njihovim prostorijama. Naravno, ponudili smo im da nam se pridruže pri izvedbi naših novih aktivnosti prevladavanja stresa. Time smo proširili provedbu treninga na širu populaciju u odgoju i obrazovanju. U tom razdoblju trening aerobika vodile su naše dvije kolegice. Organizirali smo i pohode po okolnim brdima. U početku se to odvijalo svaka 3 mjeseca, ali ova vrsta kretanja nije zaživjela najbolje. Posjećenost je bila vrlo slaba. Nekoliko puta godišnje za članove SVIZ-a imamo višemjesečne ponude za kupanje u Termama Olimpija, kao što je to prije nekoliko godina bilo aktualno na bazenima Rogaške Reviere. Međutim, zbog zatvaranja prostora, ove godine kupanje je omogućeno u hotelu Slatina u Rogaškoj Slatini. Naravno, koronavirus prekinuo je svu uhodanu praksu. Tijekom dvogodišnjeg razdoblja sve se zaustavilo. Sve, osim

stresa koji se povećao i dodatno urezao u naše živote. U ovom periodu postupno vraćamo ustaljene aktivnosti „na noge”. Željeli bismo našim aktivnostima dodati pilates i jogu te potaknuti na aktivan način života zaposlenike koji do sada nisu sudjelovali s nama.

3.Zaključak

Istraživanje (Istraživanje o profesionalnom stresu kod slovenskih odgajatelja i učitelja - SVIZ) potvrdilo je da učitelji osjećaju visoku opterećenost i nezadovoljstvo tijekom obavljanja svog posla, jer je njihov rad zahtjevan i odgovoran, ali nedovoljno cijenjen i slabo plaćen. Posljedice negativnog stresa u pedagoškom području su česte zdravstvene tegobe i psihičke posljedice, poput smanjene radne sposobnosti i raznih negativnih emocionalnih stanja. Sve to utječe na ponašanje, a posebno na rad u učionici i odnos prema djeci. Učitelji pod stresom manje kvalitetno obavljaju svoj posao. Istraživanje o stresu kod slovenskih učitelja i odgajatelja potvrdilo je da je stres realnost učiteljskog rada odnosno podučavanja te da se s njim treba nositi sustavno, kako na individualnoj tako i na sustavnoj razini.

4.Literatura

- [1] Pittroff, Uschka, Niemann, Christina, in Regelin, Petra. 2005. Za dobro počutje wellness: Najbolje zamisli in recepti za sproščanje razpoloženje. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [2] Treven, Sonja. 2011. Stres (online). (9.5.2013; 20.02)
- [3] Youngs, Bettie. 1993. Obvladovanje stresa za vzgojitelje in učitelje. Založba Educy. Ljubljana

Stručni rad

NASTAVA NA OTVORENOM – POVRŠINA PRAVOKUTNIKA I KVADRATA

Sabina Založnik
Osnovna škola Markovci

Sažetak

Učenje na otvorenom više nije novost. Neki se učitelji rado koriste takvim oblicima nastave jer pozitivno utječu na učenike. Radi se o dobrodošloj promjeni u nastavi, vrlo popularnoj među učenicima. U ovom članku predstaviti ću jednu od aktivnosti na satu matematike koju sam provodila na otvorenom s učenicima 6. razreda u neposrednoj blizini škole.

Ključne riječi: nastava na otvorenom, matematika, površina pravokutnika, površina kvadrata.

1.Uvod

Matematika je jedan od temeljnih predmeta u školama, ali svi je učenici ne vole. Kažu da je teška, da ih više zanimaju drugi predmeti. Međutim, nisu svjesni činjenice da je matematika svuda oko nas i da je nesvjesno svakodnevno primjenjuju u raznim aktivnostima. Upravo takvim učenicima matematiku treba približiti na atraktivan način. Učitelj može promijeniti nastavu matematike. Ne u smislu sadržaja, nego u načinu kako je poučavati. Satovi na otvorenom mogu biti zabavni ako su dobro isplanirani. S obzirom na to da naši učenici većinu vremena provode u zatvorenom prostoru (u učionici, kod kuće), ovakav je način nastave dobrodošao. U početku se nastava na otvorenom odvijala samo tijekom dana međupredmetnih aktivnosti, no sve češće nastava se, prema mogućnostima, seli na otvoreno.

2.Nastava na otvorenom

Najšira definicija nastavu na otvorenom određuje kao organizirano učenje koje se odvija izvan školskih zgrada. Poučavanje na otvorenom oslanja se na filozofiju, teoriju i praksu iskustvenog učenja i izobrazbe o okolišu [1]. Brojne studije pokazale su pozitivne učinke nastave na otvorenom na znanje, učenje i dobrobit učenika, kao i na školu kao zajednicu. Nastava na svježem zraku poboljšava ishode učenja, povećava motivaciju, poboljšava tjelesno i mentalno zdravlje, koordinaciju, ravnotežu i manualnu spretnost te omogućava socijalni razvoj učenika [2]. Postoji mnogo različitih razloga za organiziranje nastave na otvorenom. Nastava na otvorenom, između ostalog [1]:

- učenicima pruža stvarno, pozitivno iskustvo
- poboljšava fizičko i psihičko zdravlje učenika
- povećava motivaciju, entuzijazam i samopouzdanje te smanjuje poteškoće s pažnjom
- poboljšava ponašanje učenika u razredu (timski rad, povezanost skupine i sl.)
- povećava manualnu spretnost, koordinaciju i ravnotežu te smanjuje učestalost ozljeda
- poboljšava ishode učenja
- omogućava razvoj socijalnih vještina (suradnja, povjerenje i sl.)
- potiče individualne metode učenja
- povećava odgovornost za okoliš (odgoj i obrazovanje za održivi razvoj)
- omogućava međupredmetno povezivanje.

Učitelji moraju biti svjesni da aktivnosti na otvorenom znatno doprinose zdravom razvoju osobnosti. Kako bi se omogućila kvalitetna nastava, zapravo je nužno s vremena na vrijeme organizirati nastavu na otvorenom.

3.Primjer nastave na otvorenom – površina pravokutnika i kvadrata

U 6. smo razredu učili o svojstvima pravokutnika i kvadrata. Već smo naučili izračunati opseg i pred nama je bio sat računanja površine.

3.1.Planiranje aktivnosti

Učenicima su od pribora trebali metar, bilježnica, radni list sa savjetima i zadacima te olovka. Prvo smo dogovorili pravila kojih ćemo se pridržavati i odredili skupine. Važno pravilo bilo je pravilo sigurnosti. Dogovorili smo se da će se mjerenja obavljati

isključivo u okruženju vrtića, jer je tamošnji parking osiguran branikom i u jutarnjim satima nema prometa. Zajedno smo definirali kriterije uspješnosti i svrhu učenja.

Kriteriji uspješnosti koje smo željeli postići bili su:

- učenik u prirodi pronalazi predmete u obliku kvadrata i pravokutnika
- učenik pokušava točno izmjeriti duljinu i širinu predmeta
- učenik poznaje razliku između pravokutnika i kvadrata
- učenik pravilno izračunava površinu predmeta.

Svrha učenja: znam kako izmjeriti duljinu (i širinu) predmeta koji ima oblik kvadrata ili pravokutnika i izračunati njegovu površinu.

3.2.Provedba aktivnosti

Učenike sam podijelila u skupine. Skupine su odabrane nasumično jer je jedan od ciljeva aktivnosti bilo i vršnjačko učenje. Sve skupine imale su iste zadatke. Učenicima sam bila na raspolaganju kada su osjetili potrebu za usmjeravanjem ili pomoći ili ako sami nisu uspjeli riješiti problem. Svaki je učenik dobio radni list sa smjernicama, savjetima i zadacima.

1. zadatak: Na parkiralištu su oznake za parkiranje automobila. Dobro ih pogledaj i razmisli te dopuni:

Okviri za parkiranje automobila imaju oblik _____.

Izmjeri njegovu duljinu i širinu te zapiši mjere: _____

Razmisli o mjernim jedinicama. U kojoj je mjernoj jedinici najprikladnije zapisati duljinu i širinu okvira?

Procijeni površinu okvira za parkiranje: _____

Izračunaj njegovu površinu.

Učenici su krenuli s mjerenjem. Oni koji su imali dovoljno dugačak metar s lakoćom su izmjerili duljinu i širinu pravokutnika. Problem je nastao kod učenika koji su imali kraći metar, jer su morali biti dovoljno vješti u mjerenju dimenzija. Učenici su predlagali rješenja i odlučili se za jednu od mogućnosti. Prva je bila da upotrijebe dva metra, a druga da označe mjesto posljednjeg mjerenja i pomaknu metar. Problem na koji smo naišli bio je i taj što je u jednoj skupini učenica računala opseg okvira, a ne njegovu površinu. To su članovi skupine odmah primijetili i učenici objasnili razliku između opsega i površine lika.

Slika 1: Mjerenje duljine i širine okvira za parkiranje automobila

Slika 2: Mjerenje duljine i širine okvira za parkiranje automobila

Što se tiče prikladnosti mjernih jedinica, učenici su bili jednoglasni u odluci da mjere treba zapisati u metrima. Složili su se i u zaključku da se radi o obliku pravokutnika.

2. zadatak: Osvrni se oko sebe i u prirodi pronađi još dva predmeta. Jedan predmet treba imati oblik pravokutnika, a drugi oblik kvadrata. Izmjeri duljinu njihovih stranica i izračunaj površinu.

Učenici su najčešće birali prometne znakove, natpisne ploče vrtića i škole, ukrasne elemente na pročelju vrtića, poklopce na kolniku i slično. Pri rješavanju ovog zadatka bilo je manje poteškoća u mjerenju i izračunavanju površine.

Slika 3: Zapisivanje izmjerenih podataka

Slika 4: Računanje površine

Većina učenika oba je zadatka završila u jednom školskom satu, a za one koji su bili brži imala sam spreman dodatni zadatak:

Dodatni zadatak – odaberi aktivnost po želji:

-Jesi li završio/la? Drugi učenici još uvijek mjere i računaju? Potraži još 2 predmeta. Izmjeri duljinu njihovih stranica i u bilježnici izračunaj površinu.

-Prisjeti se što znače mjerne jedinice m^2 , dm^2 i cm^2 . Kredom na tlu nacrtaj kvadrat duljine 1 m. Ono što si nacrtao/la predstavlja $1 m^2$ (jedan kvadratni metar). Nacrtaj drugi kvadrat duljine 1 dm. To što si nacrtao/la predstavlja $1 dm^2$ (jedan kvadratni decimetar). Za kraj nacrtaj kvadrat duljine 1 cm. Nacrtao/la si $1 cm^2$ (jedan kvadratni centimetar). Tri skupine koje su na vrijeme uspjele započeti rješavanje dodatnog zadatka odlučile su se za drugu aktivnost, tj. crtanje kvadrata dimenzija 1 m, 1 dm i 1 cm. Naravno, imali su problema s crtanjem najmanjeg kvadrata kredom. Zato su ga nacrtali u bilježnicu i usporedili veličine. Budući da sa sobom nisu imali kutomjere, jedna skupina poslužila se bilježnicama kako bi povukla pravi kut. Učenici su na satu pokazali kreativnost i bili zadovoljni svojim radom.

4. Zaključak

Bilo je lijepo promatrati radost učenika kada su čuli da ćemo nastavu imati vani, a ne u učionici. I sama priželjkujem više takvih nastavnih sati, ali, nažalost, ne ide nam uvijek sve po planu. Učitelj mora pažljivo razmotriti koje aktivnosti ima smisla provoditi na otvorenom, a koje ne. Nažalost, i vremenska ograničenja stvaraju pritisak na rad učitelja, jer na ovom smo satu riješili samo dva zadatka. Međutim, ta su dva zadatka riješena na drugačiji način nego što bi to bilo u učionici. Ovu sam aktivnost mogla bezbrižno provesti u učionici i tamo izmjeriti i izračunavati površinu pravokutnika, ali sigurna sam da motivacija i polet učenika ne bi bili isti.

Pri završnoj evaluaciji među učenicima je vladalo veliko oduševljenje. Zaključili su da zadovoljavaju gotovo sve zadane kriterije uspješnosti, no najvažnije je da su sami došli do podataka, tražili predmete i stečenim znanjem izračunali površinu.

5. Literatura

[1] Skribe Dimec, Darja. 2014. Pouk na prostem. Raznovrstnost pristopov in razvijanje naravoslovnega mišljenja. (str. 79 – 83). http://pefprints.pef.uni-lj.si/2577/1/Skribe_Pouk_na_prostem.pdf (Pristupljeno: 30. ožujka 2022.).

[2] Skribe Dimec, Darja. 2014. Pouk na prostem. Citirano prema: Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Spoznavanje okolja. Zavod RS za šolstvo. Ljubljana.

[3] Izvori fotografija: osobni arhiv

Stručni rad

ULOGA RAZREDNIKA KAO MOTIVATORA U PROJEKTU ZNAČKE ZA ČITANJE

Sabina Založnik
Osnovna škola Markovci

Sažetak

Razrednik se u svojoj profesiji susreće s brojnim izazovima. Njegov rad obuhvaća mnoga područja. Svakodnevno nailazi na velik broj situacija s kojima se mora nositi. Često mora izaći iz vlastitih okvira te kod učenika poticati razvoj drugih područja, a ne samo onih za koja je osposobljen. I sama sam u vrijeme razredništva naišla na prepreku – učenicima u mom razredu čitanje knjiga bilo je slaba točka. U članku opisujem kako sam kao razrednica nastojala povećati interes za čitanje knjiga i dobivanje značke za čitanje.

Ključne riječi: razrednik, uloga razrednika, čitanje, značka za čitanje.

1.Uvod

Nema škole bez razrednika i učenika. Ne postoji škola bez učitelja ni, uostalom, bez čitanja. Svi se ti čimbenici neprestano isprepliću. Mora se priznati da svi učenici ne vole čitati. Mnogo je čimbenika koji utječu na takvu situaciju. U slovenskim školama već dugi niz godina djeluje Društvo Bralna značka Slovenije (Društvo Značka za čitanje Slovenije), koje svake godine potiče učenike na čitanje. Velik utjecaj na čitanje također imaju roditelji, učitelji i razrednik.

1.1.Uloga razrednika

Uloga razrednika definirana je zakonom [4], prema kojem razrednik vodi rad razrednog odjela, analizira odgojne i obrazovne rezultate odjela, osigurava rješavanje odgojnih i obrazovnih problema pojedinih učenika ili naučnika, surađuje s roditeljima i školskom savjetodavnom službom, donosi odgojne mjere i obavlja druge poslove u skladu sa zakonom.

Različiti stručnjaci različito definiraju rad razrednika. Ažman [3] smatra da su glavni aspekti rada razrednika sljedeći:

- vođenje odjela
- vođenje pojedinog učenika
- suradnja s raznim dionicima unutar škole i izvan nje
- briga o vlastitom profesionalnom razvoju.

Uloga razrednika ovisi o specifičnoj situaciji u razrednom odjelu, karakteristikama odjela, potrebama i izazovima. Razrednik svoju ulogu treba prilagoditi potrebama razrednog odjela, a važno je da u svom nastojanju i radu obuhvati sva navedena područja. Svi koji dolaze u kontakt s razrednikom (učenici, roditelji, suradnici, ravnatelj) imaju svoja specifična očekivanja od razrednika. Razrednik bi trebao biti svjestan tih očekivanja. U skladu sa svojom autonomnom odlukom o najvažnijim aspektima svog rada, trebao bi formirati temeljnu viziju svog rada, koju će uvijek biti spreman prezentirati drugima koje susreće u izvršavanju svoje uloge. Vrlo je važno stalno razjašnjavati očekivanja i stavove o ulozi razrednika, posebice među učenicima, roditeljima i kolegama [5]. Uloga razrednika jedna je od najzahtjevnijih. Razrednik se ne bavi samo pedagoškim radom, već mora biti upoznat s raznim događajima. Mora se dodatno educirati, često je suočen s teškim izazovima, a mora poznavati i razna multimedijiska pomagala. Najvažnije je da ima pozitivnu osobnost. Budući da učenici mnogo vremena provode u školi, moraju se u njoj osjećati sigurno. I to je uloga ne samo razrednika, već i drugih učitelja. Učitelj i razrednik moraju biti pravedni prema svojim učenicima i znati ih saslušati. Ako razrednik želi dobro voditi svoj razred, mora također dobro poznavati učenike i biti upoznat sa svim njihovim posebnostima. O njima, kao i raznim zdravstvenim stanjima svog djeteta, roditelji su dužni obavijestiti razrednika. Svaki je razred cjelina za sebe i svaki je učenik osobnost za sebe. Zbog toga se razredništvo ne može provoditi prema nekom zacrtanom i utvrđenom putu ili po nekom šablonskom modelu. Nije dobro da se razrednik fokusira samo na određene zadatke, već mora pronaći zdravu ravnotežu svih aspekata rada i zadataka razrednika. Sve je to dovelo do inicijative kojom sam odlučila svjesno poticati čitanje i dobivanje značke za čitanje u svom razredu.

1.2.Društvo Značka za čitanje Slovenije

U Sloveniji postoji društvo koje potiče čitanje kod svih generacija. Godine 2002. značka za čitanje organizirana je kao samostalno Društvo Značka za čitanje Slovenije. Značka za čitanje potiče dobrovoljno čitanje u slobodno vrijeme. Neprestano se razvija kao dopuna nastavi slovenskog jezika i književnosti te radu (školske) knjižnice, a istovremeno kao izvannastavna/izvanškolska aktivnost može biti slobodnija, bliža djeci i mladima te time i uspješnija u stvaranju čitatelja za cijeli život. Značka za čitanje stalno je uključena u stručne i društvene napore poboljšanja vještina u području čitanja pojedinca i društva u cjelini [1]. Najveći dio projekta značke za čitanje odvija se u osnovnim školama. Značka za čitanje također je vrlo dobro prihvaćena u vrtićima kao Predškolska značka za čitanje, koja potiče roditelje na čitanje djeci u predškolskom razdoblju. Najnoviji je Program međugeneracijskog čitanja, koji nastoji potaknuti povezivanje i suradnju različitih generacija u čitanju. Najviši ciljevi značke za čitanje ujedno su i najviši ciljevi bavljenja književnošću u školama: težnja da učenik zavoli čitanje, da visoko vrednuje i ima pozitivan odnos prema književnosti te da mu čitanje postane izvor estetskog i svestranog užitka. Znački za čitanje pripisujemo tri glavna cilja koji se prenose na poseban (drugačiji, neformalan) način i kojima pridajemo različitu važnost [2]:

- razvijanje vještine čitanja
- razvijanje kulture čitanja i
- stjecanje znanja o književnosti.

Zadaci značke za čitanje [2]:

- podržavati osnovne ciljeve nastave materinskog jezika razvijanjem svjesnog, kreativnog čitanja i tehnika te vještine čitanja
- razvijati kulturu čitanja učenika i promovirati knjige
- približiti učenicima dobre knjige kako bi zbog njih zavoljeli čitanje
- razvijati kreativne vještine učenika/čitatelja
- na neformalan način upoznavati književnike i njihova djela te potaknuti kritičko prihvaćanje i vrednovanje književnih tekstova.

2.Razredni projekt „Čitajmo zajedno”

2.1.Ideja projekta

Nakon pet godina rada u vrtiću ponudila mi se prilika prihvatiti posao učiteljice u osnovnoj školi. Istina je da sam matematičarka, ali knjige čine velik dio mog slobodnog vremena i to pokušavam prenijeti i na svoje učenike. U vrtiću sam mnogo pažnje posvećivala čitanju raznih priča i rekreiranju pročitano. Nekako sam očekivala da će učenici u školi voljeti čitati i da u školi neće biti problema sa značkom za čitanje. Nakon prve godine razredništva bila sam malo razočarana jer je manje od polovice učenika u razredu osvojilo značku za čitanje (5). Pitala sam se zašto interes za čitanje opada. Znala sam da moram nešto poduzeti po tom pitanju, pa sam u novoj školskoj godini odlučila provesti razredni projekt „Čitajmo zajedno“. Zamolila sam za pomoć učiteljicu slovenskog jezika koja je poučavala moje učenike. Predala mi je popis knjiga uvrštenih u projekt značke za čitanje i popis učenika koji prethodne godine nisu dobili značku kako bih ih posebno motivirala.

2.2. Provedba projekta

Učenici su imali obvezu pročitati pet knjiga. Jednu knjigu mogli su pročitati po svom izboru, dok su ostale morale biti s popisa. Pri svemu tome morala sam biti svjesna toga da svi učenici ne vole čitati. Također sam bila svjesna da u razredu imam učenike s poteškoćama u učenju, koji velik dio poslijepodneva provode učeći i krpajući rupe u znanju. Uz sve to, u razredu je bilo i nekoliko učenika koji su imali vrlo gust raspored poslijepodnevni aktivnosti. Ali to me nije zaustavilo. Želja da se učenicima približi čitanje kao nešto pozitivno i da im čitanje postane podsvjesno bila je prevelika. Pritom sam se neprestano pitala što želim postići i kako ću ostvariti zacrtani cilj, vodeći računa o svim načelima kojih se razrednik treba pridržavati. Već na početku nove školske godine učenicima sam predstavila naš razredni projekt, koji smo nazvali „Čitajmo zajedno“. U početku neki učenici nisu bili oduševljeni čitanjem, ali svi su se uključili u projekt, pogotovo kada su čuli kakvu ćemo si nagradu priuštiti na kraju projekta. Odlučila sam da ćemo prespavati u školi i imati književno-filmsku večer. Na roditeljskom sastanku obavijestila sam i roditelje, koji su podržali ideju. Plan je bio sastati se s učenicima prije nastave ili ostati nakon nastave kako bismo čitali. Također, jednom smo mjesečno sat razrednog odjela posvetili zajedničkom čitanju. Prije nego što smo krenuli s projektom, učenike sam podijelila u skupine. Svaka je skupina zapisala dogovore i predstavila ih razredu. Od svih dogovora odabrali smo najvažnije:

- sate čitanja u školi pohađat ćemo najbolje što možemo
- više slobodnog vremena provodit ćemo čitajući kod kuće
- poticati ćemo jedni druge na čitanje
- u ruke ćemo uzeti knjigu umjesto telefona.

Nakon mjesec dana dogovora naš je projekt zaživio. Učenici su vrlo odgovorno pristupili projektu. Neki su bili svjesni važnosti čitanja te uvidjeli da se i njihova razrednica trudi. Za druge je, međutim, bila primamljiva nagrada. Zanimljivo je bilo i slušati kako su učenici međusobno razgovarali o tome koja im je knjiga bila zanimljiva. Naš razredni projekt trajao je od listopada do svibnja. Sati namijenjenih čitanju u školi nije bilo dovoljno da bi učenici knjige za značku u cijelosti mogli pročitati u školi, pa je bilo potrebno čitati i kod kuće. To se pokazalo na kraju školske godine. Značku za čitanje nisu dobila 4 učenika. No, za to su vrijeme pročitali 3 ili 4 knjige koje inače ne bi pročitali, što su i sami priznali. Ipak, mogu reći da smo cilj ostvarili, jer je 14 učenika dobilo značku za čitanje, a iza nas je bilo mnogo sati čitanja. I sama sam pročitala 5 knjiga koje sam prezentirala učenicima na satu slovenskog jezika, naravno, uz nazočnost učiteljice slovenskog jezika. Odlučila sam se za knjige koje su učenicima bile poznate kako bi mi mogli postavljati pitanja vezana uz sadržaj knjiga. Učenici su u projektu značke za čitanje sudjelovali na uobičajen način. I dalje su imali iste mentore kao i prijašnjih godina, a ja sam djelovala kao motivator i pokretačka snaga. Mišljenja učenika o projektu bila su vrlo pozitivna, posebno učenika koji vole čitati. Ostali učenici također nisu dali negativna mišljenja o projektu. Stekli su osjećaj pripadnosti i razvijali složnost s cijelim razredom. Postali su povezaniji i počeli funkcionirati kao cjelina, a ne kao pojedinačne skupine ili pojedinci.

3. Zaključak

Moj se rad sastoji od poučavanja matematike. Učenicima predmet pokušavam približiti na njima razumljiv način. Svjesna sam i uloge razrednika te koliko su važni čitanje i vještina čitanja. Uz sve zadaće koje razrednik mora obavljati, pronašla sam volju i snagu za ovaj projekt, koji se na prvu nije činio tako opsežan i u koji sam uložila mnogo truda. Iako svi učenici nisu uspjeli osvojiti značku za čitanje, znam da sam donijela pravu odluku. Na kraju godine značku za čitanje dobilo je mnogo učenika koji bi i inače dobili značku. Neki učenici, međutim, pročitali su više nego što su čitali prethodne godine.

Vjerujem i znam da je svaka minuta čitanja bila vrijedna truda. Najveće zadovoljstvo bila mi je želja učenika da nastavimo s ovim projektom i u sljedećoj školskoj godini, no epidemija nam je pokvarila planove. Sa sigurnošću mogu reći da ću se spomenutom razrednom projektu vratiti s novom generacijom učenika kojoj ću biti razrednica.

4.Literatura

[1] Društvo Bralna značka Slovenije. <https://www.bralnaznacka.si/sl/onas/predstavitev/> (Pristupljeno: 27. ožujka 2022.).

[2] Dežman, Sonja. 1998. Bralna značka v osnovni šoli: priročnik za mentorje bralne značke. Skriptorij KA. Ljubljana.

[3] Ažman, Tatjana. 2012. Sodobni razrednik: priročnik za usposabljanje učiteljev za vodenje oddelčnih skupnosti. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana.

[4] Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja.

<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445> (Pristupljeno: 28. ožujka 2022.).

[5] Programske smernice za delo oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti v osnovnih in srednjih šolah ter v dijaških domovih. 2005. Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije. Ljubljana.

http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2011/programi/media/pdf/smernice/Programske_smernice_za_delo_ouz_in_os.pdf (Pristupljeno: 28. ožujka 2022.).

Stručni rad

GLAZBENO STVARALAŠTVO U PRVA TRI RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Staša Berkopec
Osnovna škola Janka Kersnika, Brdo

Sažetak

U ovom članku opisat ću glazbeno stvaralaštvo, jednu od tri ključne aktivnosti u nastavi glazbene kulture. Usredotočit ću se na aktivnosti koje su primjerene i provode se u prva tri razreda te pokušati utvrditi važnost ovih aktivnosti za razvoj dječje mašte, kritičkog mišljenja, estetskog doživljaja i, naposljetku, važnosti odnosa psihomotoričkog razvoja i aktivnosti povezanih s glazbom. Teoriju potkrepljuju dva primjera iz nastave, koji predstavljaju samo ideju, tj. jednu od bezbroj mogućnosti kojima se učitelji mogu koristiti. Smatram da u redovnoj nastavi, s izuzetkom glazbene i likovne kulture, vrijeme ne dopušta kreativno izražavanje, interpretaciju i improvizaciju, dok je kod djeteta upravo taj čimbenik vrlo važan za cjelovit razvoj osobnosti. Zato učitelji moraju biti svjesni dimenzije kreativnosti i poznavati njezine karakteristične oblike.

Ključne riječi: glazba, stvaralaštvo, mašta, likovno izražavanje, igra

1.Uvod

Kreativne aktivnosti prirodna su i nužna sastavnica svake umjetnosti te karakteristično obilježje glazbenog razvoja koje se javlja već na predškolskoj razini. Važno je da ih učitelj održava i potiče kao temeljnu metodu učenja u glazbenoj kulturi. Djeca kroz kreativnost oslobađaju svoju zvučnu imaginaciju, a učitelj kreativnost usmjerava prema zacrtanim ciljevima. Učitelj mora biti svjestan dimenzija kreativnosti i poznavati njezine karakteristične oblike [5]. Kreativno izražavanje uz glazbu proizlazi iz glazbene percepcije, a očituje se u drugim oblicima komunikacije. U prva tri razreda djeca najspontanije izražavaju svoje doživljaje i percipirane karakteristike zvuka kroz kreativno kretanje, veselje i ples. Međutim, pokušavaju ih izraziti i likovno ili verbalno [5].

2.Teorijski dio

„Nastava likovne i glazbene kulture jedino su polje u odgojnom i obrazovnom iskustvu gdje mlada osoba ima priliku istinski pronaći sebe kao jedinstvenu osobnost: jedino ovdje nema spremnih odgovora koji bi diktirali što treba osjećati, vidjeti i misliti te kako pronaći samoaktualizaciju” [4]. Kreativnost u nastavi glazbe stoga je vrlo važna za samog učenika jer upoznaje sebe i prisiljen je razmišljati te izražavati svoje ideje. Važno je da učitelj tu djeluje kao motivirajući čimbenik i da učenika ne ograničava u stvaranju jer je vrlo poželjno da proizvod učenikovog stvaralaštva bude originalan. Prve oblike kreativnosti možemo kod djeteta opaziti već u predškolskom razdoblju. U razvoju glazbenog stvaralaštva dijete raspolaže melodijom, ritmom, formom i ekspresivnim kvalitetama (boja zvuka, tempo, dinamika) [1]. U prva tri razreda osnovne škole tu kreativnost treba nadograđivati. Cijeli kreativni proces u nastavi glazbe ima smisla jer je potkrijepljen operativnim ciljevima učenja [4].

Glazbenu kreativnost razvijamo [1]:

- istraživanjem i upoznavanjem glazbenih elemenata i zakonitosti
- istraživanjem svijeta zvukova
- kroz eksperimentalno instrumentalno i vokalno stvaralaštvo – istraživanje novih zvučnih mogućnosti
- stvaranjem instrumentalnih pratnji pjesama, priča i dramatizacija
- stvaranjem vlastitog instrumentalnog sadržaja
- stvaranjem vlastitog vokalnog sadržaja (izmišljanje stihova i melodije, izmišljanje stihova na poznatu melodiju)
- stvaranjem melodije i teksta nastavljajući nedovršene pjesmice
- melodičnim pitanjima i odgovorima
- osmišljavanjem i izradom dječjih glazbenih instrumenata itd.

U nastavi glazbene kulture danas sve važnije postaje pitanje oblika učenja koji učenike potiču na različite glazbene aktivnosti. „Learning by doing”, tj. učenje kroz praksu, naglašava važnost suradnje učenika i njegovog vlastitog razmišljanja. [4].

Glazbene aktivnosti jedan su od najprirodnijih oblika izražavanja kreativnosti. Dvije su važne razine u kreativnosti učenika, a to su ekspresivna i produktivna.

Ekspresivna razina odnosi se na djetetovo slobodno izražavanje u glazbi i uz nju. Ova je razina izravno pod utjecajem okoline koja prihvaća, potiče ili odbija učenikove

spontane pokušaje. Produktivna je razina, međutim, viša razina glazbenog iskustva i povezana je s razvojem svijesti o oblikovanju glazbe. Ta se razina može povezati s metodom rješavanja problema jer uključuje višu razinu glazbenog znanja i preciznije definiran odgojno-obrazovni cilj pojedinog zadatka [4].

2.1. Glazbeno stvaralaštvo u glazbi

Dijete razvija kritički odnos prema vlastitom stvaralaštvu, a na njegovu kreativnost utječe poticajno okruženje i osobni primjer učitelja. Glazbeno stvaralaštvo vodi do glazbe kao postignuća dječje kreativnosti, što se ogleda u dva oblika glazbenog izražavanja:

- rekreacija – pjevanje ili gluma, koje dijete jedinstveno izražava kroz vlastiti doživljaj i estetsko oblikovanje
- glazbena produkcija – različiti ritmički ili melodijski sadržaji koje djeca stvaraju sama kroz pjevanje i instrumentalnu igru (pjevačka invencija, oblikovanje pratnje i oblikovanje zvučnog sadržaja) [5]

2.2. Glazbeno stvaralaštvo uz glazbu

Dijete izražava glazbene doživljaje ili zvučne predodžbe u okviru kreativnog kretanja i plesa, te likovnog i verbalnog stvaralaštva. Stvaralaštvo uz glazbu znači povratnu informaciju o doživljaju i percepciji određenog glazbenog djela [1].

IZRAŽAVANJE KROZ PLES I POKRET

Stvaralaštvo uz glazbu prevladava kao metoda uglavnom u početnom razdoblju školovanja, kada su djeca najpodložnija ovakvom izražavanju. Pjevanjem, ritmičkim izricanjem, sviranjem glazbenih instrumenata ili slušanjem glazbe potičemo učenike da slobodno i neposredno otkrivaju izražavanje pokretima prema svojim mogućnostima. U prvom je planu kreativni dječji ples koji proizlazi iz glazbenih osjećaja koji se bude i vezan je uz jednostavnu tehniku pokreta i mimike [3].

LIKOVNO IZRAŽAVANJE

Likovno izražavanje kao metoda stvaralaštva najučinkovitije je od 4. do 6. razreda, što ne znači da ga ne smijemo i ranije uključiti u nastavu glazbene kulture. Učenike usmjeravamo na izražavanje zvučne predodžbe ili same glazbe kreativnim traženjem likova koji simboliziraju pojedine zvukove, a svojim slijedom izražavaju mjeru, ritam i sl. Likovna se aktivnost odvija usporedno s glazbom ili slijedi prema predodžbi iz sjećanja [3].

VERBALNO IZRAŽAVANJE

Iako je svojstveno razdoblju od 7. do 9. razreda osnovne škole, već ranije postupno razvijamo sposobnost verbalnog izražavanja glazbenih doživljaja i predodžbi te razumijevanje odnosa riječi i glazbe u pjesmi [3].

Kreativnost u glazbi može uspješno razvijati samo učitelj koji je i sâm kreativan. Važno je da učitelji budu svjesni odgovornosti za ostvarenje odgojno-obrazovnih zadataka te uvijek promišljenih i planiranih nastavnih sati [4].

2.3. Primjeri iz prakse

JUTRO

Ciljevi:

- učenici izražavaju glazbene doživljaje i predodžbe pokretom, plesom i likovnim izražavanjem
- učenici pjevaju, sviraju i rekreiraju glazbene sadržaje
- učenici stvaraju glazbu, oslobađaju vlastite zvučne ideje i maštu te iskušavaju procese oblikovanja glazbe.

Tijek igre:

Učenici su poslušali suitu Peer Gynt Edvarda Griega, Jutro. Dobili su zadatak da se spontano kreću uz glazbu (pokretom interpretiraju ono što čuju). Na kraju ulomka učenicima sam podijelila prazan list papira i bojice, ponovno pustila ulomak i ovaj ih put zamolila da izraze svoje osjećaje uz glazbu. Na kraju sam im predstavila ulomak i podijelila ih u četiri skupine, dajući svakoj skupini listić s tekстом Jutro (Anica Černež):
Jutro nad gorom, nad poljem,
sunašce zlatno je ustalo.
Na zemlju još uspavanu
tisuću slugu je poslalo.

Svaka je skupina odabrala nekoliko Orffovih instrumenata, a onda sam im dala nekoliko minuta da osmisle melodiju i glazbenu pratnju na zadani tekst. Mogli su se koristiti i vlastitim glazbalima. Kada su završili s radom, svaka je skupina predstavila svoje ostvarenje.

BOJE

Ciljevi:

- učenici uz pokret i glazbenu pratnju izražavaju sadržaj kroz maštu i doživljaj
- tijekom izvođenja učenici doživljavaju vlastita ostvarenja, pri čemu osjećaju radost i druge pozitivne osjećaje.

Tijek igre:

učenike sam podijelila u četiri skupine i svaka je skupina izvukla omoćnicu određene boje. Skupinama sam dala 5 minuta da najprije odaberu instrumente po vlastitom izboru, a zatim pokretom i melodijsko-ritmičkom pratnjom interpretiraju nacrtanu boju. Nakon 5 minuta prekinula sam rad i svaka je skupina predstavila svoj proizvod (interpretaciju).

3.Zaključak

U članku je jasno prikazana važnost i značaj glazbenog stvaralaštva u prva tri razreda osnovne škole te način na koji se odvija stvaralačka aktivnost. I sama sam to u praksi iskušala s učenicima trećeg razreda, što je prikazano u dva primjera. Aktivnost „Jutro” uključuje različite kreativne aktivnosti u glazbi i uz nju. U prvom dijelu učenici izražavaju glazbu pokretom i plesom, a u drugom dijelu likovnim izražavanjem. Posljednji je dio produciranje glazbene pratnje i melodije. Aktivnost „Boje” prikaz je glazbene produkcije (glazbeno stvaralaštvo u glazbi), koju možemo prilagoditi sposobnostima učenika. Učenici su aktivnostima stvaranja izuzetno uživali, pokazavši vrlo različita i originalna ostvarenja. Od mlađih učenika (prve tri razreda) možemo očekivati više originalnosti jer pri stvaranju još nisu opterećeni s onim što je ispravno, a što nije. Stvaralaštvo na satu glazbe ne poznaje granice, svatko se izražava onako kao što osjeća i zato vjerujem da stvaranje pomaže u razvoju cjelokupne djetetove osobnosti i otvaranju djeteta prema vanjskom svijetu. Važno je da učitelji budu svjesni važnosti kreativnosti i nastoje učenicima dati što više mogućnosti da je iskažu u nastavi.

4.Literatura

- [1.]Denac, Olga. 2002. Glasba pri celostnem razvoju otrokove osebnosti: priročnik za vzgojitelje, razredne učitelje, učitelje glasbe in glasbenih predmetov v splošnih in glasbenih šolah. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana.
- [2.]Oblak, Breda. 2000. Glasbena slikanica 2: priročnik za učitelje. DZS. Ljubljana.
- [3.]Oblak, Breda. 2003. Glasbena slikanica 3: priročnik za učitelje. DZS. Ljubljana.
- [4.]Oblak, Breda. 1997. Ustvarjalnost v glasbeni vzgoji: Glasbeno-pedagoški zbornik Akademije za glasbo. Svezak 2. Str. 121—128. Akademija za glasbo. Ljubljana.
- [5.]Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. 2011. Učni načrt za glasbeno vzgojo (Kurikulum glazbene kulture). Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana.

Stručni rad

USMENO OCJENJIVANJE IZ PREDMETA ŠPANJOLSKI JEZIK

Simona Kovač
Šolski center Novo mesto, Slovenija

Sažetak

U članku ću predstaviti usmeno ocjenjivanje iz školskog predmeta španjolski jezik. Izvor na kojem sam crpila svoje znanje i iskustvo je bila moja nastava izbornog predmeta španjolski jezik u osnovnoj školi. U uvodu je prikazana teorija provjere i ocjenjivanja znanja kao sastavni dio nastavnog procesa. U glavnom dijelu ću opisati provjeru vještina usmene komunikacije na španjolskom jeziku, prikazane su vrste zadataka za provjeru vještina usmene komunikacije. Na temelju mojih iskustva ću predstaviti još dva primjera dobre prakse koji ilustriraju različite zadatke za usmeno ocjenjivanje na španjolskom jeziku. Ovim zadacima potičemo kreativnost učenika i aktivno ih uključujemo u proces ocjenjivanja.

Ključne riječi: provjera i ocjenjivanje, usmeno ocjenjivanje, usmeno izlaganje, aktivna uloga učenika

1. Uvod

“Učenik od koga se nikada ne traži da učini ono što ne može učiniti nikada neće postići ono što može učiniti” [1]. Provjera i ocjenjivanje znanja sastavni je dio nastavnog procesa, čija je osnovna funkcija usmjeravanje i vrednovanje kvalitete nastavnog rada u svim njegovim dimenzijama. Evaluacija nastavnog rada znači određivanje relevantnih informacija koje će nam omogućiti donošenje odgovarajućih odluka i utvrđivanje kriterija koje moramo uzeti u obzir za odabir i interpretaciju traženih informacija. Dobiveni podaci omogućit će svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa uvid u ostvarenje postavljenih ciljeva, a to su vrijedne povratne informacije o osobinama učenika, o načinu i oblicima učenja i poučavanja te njihovom uspjehu, o postignutom znanju učenika, o adekvatnosti nastavnih sredstava i aktivnosti, o sadržaju, kratko, o nastavnim planovima i programima i kurikulumu općenito [2].

2. Provjera i ocjenjivanje znanja na stranom jeziku

Provjera i ocjenjivanje znanja španjolskog mora temeljiti na situacijama iz stvarnog života koje potiču učenike da smisleno koriste svoje znanje kako bi naučili što su naučili i zašto. Provjera mora omogućiti učenicima da u praksi provedu ono što su naučili u rješavanju određenog zadatka. Ako učenici saznaju zašto im je potrebno određeno znanje i kada će ga moći koristiti, lakše uče i motivirani su za nastavak rada. Težina provjere znanja mora biti u skladu s razinom nastave. Prilikom odlučivanja o načinu provjere ostvarenosti pojedinih nastavnih ciljeva uzimamo u obzir uravnoteženo provjeravanje svih vještina i znanja iz područja španjolskog jezika te usklađenosti metode provjere znanja s ovim područjem [3].

2. 1. Provjera vještina usmene komunikacije

Aktivnosti koje se koriste za provjeravanje sposobnosti usmene komunikacije razlikuju se ovisno o jezičnim vještinama učenika. U ranoj fazi učenja nisu prezahtjevne, ali bi kasnije učenici trebali pokazati više samostalnosti. U interaktivnim zadacima kao sugovornici mogu sudjelovati učitelj ili učenici. Vrste zadataka: u govornim aktivnostima učenici govore o događajima u sadašnjosti, bliskoj prošlosti te o planovima za budućnost; opisuju, predstavljaju sebe ili druge, razgovaraju telefonom itd.

3. Usmeno ocjenjivanje znanja iz španjolskog jezika

Ocjenjivanje se ne odnosi samo na povratnu informaciju, već na dogovoreni zapis u relevantnom dokumentu. Nastavnik odlučuje ocjenjivati kada smatra da je nastavni predmet na odgovarajući način savladan i konsolidiran. U usmenom ocjenjivanju koristim zadatke koji su učenicima dovoljno zanimljivi i sadržajni da ih motiviraju za govornu aktivnost. Najučinkovitiji su oni zadaci koji potiču kreativnost učenika i kojima ih aktivno uključujemo u proces ocjenjivanja.

3. 1. Primer iz prakse – priprema usmenog izlaganja

Priprema teksta za usmeno izlaganje zahtijeva aktivnu ulogu učenika i potiče ga na razvijanje vlastite kreativnosti. Postoji izbor tema koje su učenicima zanimljive i

bliske, npr. praznici, predstavljanje zemlje, praznici u Španjolskoj, slavne osobe iz španjolskog svijeta, tipična jela, itd. Kriterije ocjenjivanja utvrđujemo zajedno s učenicima, ocjenjujemo sadržaj, jezičnu ispravnost, uključeni slikovni materijal, sudjelovanje u nastavi, primjereno navođenje izvora, ...Učenici uče tražiti izvore informacija, pisati tekst i paziti na citiranje izvora. Traže informacije putem interneta, literature ili novinskih izvora. U području vokabulara očekujem od učenika da poznaju osnovni vokabular i da u toj fazi znaju više riječi i izraza na receptivnoj razini (rječnik s kojim se susrećemo čitajući ili slušajući i samo ga prepoznamo ili razumijevamo). Poznavanje pojedinih riječi treba proizlaziti iz konteksta. Također potičem učenike na korištenje rječnika, kako knjižnih tako i online. Zajedno s učenicima sastavljamo pitanja koja pomažu u sastavljanju teksta i zapisujemo ih na ploču. Pitanja služe kao podrška i smjernica. Primjer: praznici u Španjolskoj; učenici najčešće sastavljaju pitanja kao što su:

- što je praznik,
- gdje i kada se održava,
- tko slavi,
- izvor praznika.

Nakon što su učenici pripremili svoj govor, rade u parovima, koje nazivamo kritički prijatelj. Koristeći kriterij ocjenjivanja, kolega iz razreda daje povratnu informaciju kolegi u paru o njegovom/njezinom radu. Na kraju učenici izlažu svoj govor. U govoru učenika obraćam pažnju na:

- točan izgovor;
- ugladenost govora (primjereno razini znanja);
- primjerena upotreba vokabulara prema temi;
- pravilno korištenje komunikacijskih strategija;
- primjerenost govora prema situaciji, komunikacijska svrha.

Ne prekidam učenike tijekom govora da ispravim greške. Zapisujem ih i samo ih poslije komentiram zajedno s učenikom. Konačnu ocjenu formiram na temelju izrađenih kriterija.

3. 2. Primer iz prakse – sastavljanje pitanja za usmeno ocjenjivanje

Tijek aktivnosti:

KAKO: uz pomoć učitelja učenici sastavljaju pitanja za usmenu ocjenjivanje znanja, učenici rade u parovima.

KADA: na kraju nastavne jedinice ili na kraju nastavne cjeline, rad se odvija tijekom nastave.

ULOGA UČITELJA: vodi pitanjima, na kraju prikuplja i slaže sva pitanja.

ZAŠTO:

- ponavljanje prije ocjenjivanja,
- aktivnija uloga učenika,
- učenici preuzimaju odgovornost za svoje učenje,
- osloboditi se straha od ocjenjivanja, osjećaj kontrole.

TRANSPARENTNOST: učenici organiziraju nastavni sadržaj po bojama, radi bolje transparentnosti, npr. brojevi narančasti, osobni podaci žuti, školski pribor plavi, itd. U ocjenjivanju uključujemo sve vještine i znanja iz područja španjolskog.

PRIMJERI ZADATAKA ILI PITANJA:

- nastavi niz 2, 4, 6, ...,

- sastavi dijalog s osobnim podacima,
 - opiši svog najboljeg kolega iz razreda,
 - pogađaj državljanstvo Argentine,
 - dopuni s danima u tjednu: ponedjeljak, ?, srijeda, ?, petak, itd.
- USMENO OCJENJIVANJE: kad prikupim i posložim sva pitanja, ubacim listiće u kutiju. Učenici izvlače ove listiće za usmeno ocjenjivanje.

PREDNOST:

- visoka motivacija učenika za rad,
- poticanje kreativnosti izradom što više originalnih zadataka odnosno pitanja,
- opuštena, ugodna atmosfera u učionici,
- osjećaj poštovanja prema svim sudionicima nastave: učenik - učenik i učitelj - učenik,
- također uključujemo učenike u ocjenjivanje,
- učenici prate svoj napredak.

4. Zaključak

Usmeno ocjenjivanje iz španjolskog je sastavni dio procesa učenja i namijenjeno je ocjenjivanju kvalitete nastavnog rada. Zato je važno da se usmena ocjena pažljivo isplanira. Planiranje treba uključivati potrebne standarde znanja, uključujući kriterije ocjenjivanja i sadržaj koji se ocjenjuje. Zadatci usmenog ocjenjivanja trebaju biti zanimljivi učenicima kako bi ih motivirali za govornu aktivnost. Učenici su uključeni u sastavljanje zadataka, što im daje aktivnu ulogu u procesu učenja i razvija njihovu kreativnost. Uloga učitelja je usmjeravati učenike te formirati konačnu ocjenu na temelju izrađenih kriterija. Učenici tako preuzimaju odgovornost za vlastito učenje i oslobađaju se straha od ocjenjivanja.

5. Literatura

- [1.] Misli o učencih. [online]. Dostopno na: <http://www.ipsos.si/web-content/VIZ-portal/ogled/citati%203%20-%20u%20ucencih.html> (9. 4. 2022).
- [2.] Predmetna kurikularna komisija za španščino (2004). Učni načrt za izbirni predmet španščina. 1. natis. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- [3.] Prav tam.

Stručni rad

ŠESTAŠI NE ZNAJU UČITI – POMOZIMO IM!

Ingrid Fiala Škarabot, univ.dipl.ped.

Osnovna škola Bakovci

Sažetak

Svaki učitelj svjestan je činjenice da je za uspješno i učinkovito učenje novih sadržaja važno znati učiti te da pritom motivacija za učenje ima veliki značaj. Vrsta i razina motivacije određuju temeljitost učenja i kvalitetu postignutih rezultata. Sve više učitelja primjećuje kod učenika nedostatak motivacije, zasićenost, nezainteresiranost i otpor prema učenju, te da djeca uče samo pod prisilom ili za ocjenu [5]. S obzirom na to da i u našoj školi imamo učenike koji ne znaju učiti i koji nisu motivirani za rad u školi, pripremila sam sklop sačinjen od šest radionica čijom provedbom želim osnažiti učenike i potaknuti ih na učenje, koje će im na ovaj način biti olakšano. U ovom članku predstavljam sadržaj radionica i konačna saznanja.

Ključne riječi: navike učenja [radne navike], raspored učenja, misaoni obrasci, stil učenja, motivacija za učenje

1.UVOD

Nakon dvije turbulentne školske godine, tijekom kojih se zbog epidemije covid-19 nastava uglavnom odvijala na daljinu, cjelokupnu školsku 2021./2022. godinu konačno smo proveli tamo gdje nam je i mjesto, odnosno u školi. Sretni, puni energije i s velikim planovima, mi, stručni radnici, zakoračili smo u učionice. Međutim, sudeći prema izvješćima učitelja koji su sudjelovali na pedagoškim konferencijama, u školi se kod velikog broja učenika primjećuje znatno pogoršanje uspjeha u učenju. Ovo se posebno odnosi na učenike šestih razreda odnosno šestaše, koji nisu ni pokazali motivaciju za školski rad. Krenuli smo od pretpostavke da oni ne znaju učiti i da im je potrebna pomoć. Ovo je bio znak da se kao savjetodavna radnica [pedagoginja] trebam aktivno uključiti u planiranje pomoći učenicima. Trebalo ih je podučiti kompetencijama odnosno načinima učenja, tj. učenju »učenja«.

2.KOMPETENCIJA UČENJE »UČENJA«

Sposobnost pravilnog učenja odnosno učenje »učenja« jedna je od ključnih kompetencija koje su potrebne svakoj osobi u današnjem svijetu. Kompetencija znači sposobnost pojedinca da poveže i korisno upotrijebi stečena znanja, vještine i sposobnosti u složenim, raznolikim i nepredvidivim okolnostima. To što znamo učiti u najširem smislu riječi znači da smo kompetentni za učenje. Zahvaljujući učenju »učenja« nadograđujemo svoja prethodna iskustva. To je sposobnost učenja i ustrajnosti u učenju te organiziranja vlastitog učenja. Uspjeh svakog pojedinca, zajednice i naroda ovisi o tome koliko znanja imaju, koliko su sposobni uraditi, koliko brzo se prilagođavaju i usvajaju nova znanja koja su im potrebna na radnim mjestima, kao i za funkcioniranje u društvu [7]. Europska zajednica je učenje »učenja« svrstala među osam najvažnijih kompetencija za osposobljavanje mlađe generacije. Osim stjecanja znanja, jedna od sve važnijih zadaća suvremene škole odnosi se na misaono odnosno mentalno aktiviranje učenika i njihovo osposobljavanje za samostalno stjecanje znanja tijekom školovanja i u kasnijem razdoblju života. Uzimajući u obzir brzi napredak u svim područjima razvoja društva, škola nije u mogućnosti pružiti učeniku sva znanja koja će mu biti potrebna, ali ga može upoznati s tehnikama samoobrazovanja [6].

3.PLANIRANJE I PROVEDBA RADIONICA

S razrednicom 6. razreda dogovorila sam se o provedbi šestosatnih radionica pod nazivom Učenje »učenja«, koje su izvedene u terminu razrednih sati.

Sadržajno sam planirala sljedeće sklopove:

1. NAVIKE UČENJA [RADNE NAVIKE]
2. ZNAM LI UČITI?
3. KOJEM TIPU UČENIKA/-CE PRIPADAM?
4. MOGU UČITI NA RAZLIČITE NAČINE
5. KAKO SE IZRADI MISAONI OBRAZAC?

6.NE DA MI SE UČITI!

Glavni ciljevi radionica:

- učenici se upoznaju sa svojim navikama učenja,
- učenici se upoznaju s različitim strategijama učenja i odaberu one za koje smatraju da su za njih najprikladnije,
- učenici znaju planirati učenje i motivirati se za obavljanje školskih zadataka.

Učenici uspješno usavršavaju svoje učenje ako imaju priliku što aktivnije sudjelovati u radionicama pod nazivom Učenje »učenja« [1]. Temeljna metoda radionica bila je iskustvena metoda [učenik se stavlja u aktivnu ulogu i polazi se od njegovog iskustva]. Primijenjeni su također metoda rada s tekstom [radni listovi], rješavanje upitnika, pisanje refleksija, gledanje video zapisa, razgovor i suradničko učenje. Organizirala sam i primijenila frontalni i individualni rad te rad u parovima.

Za svaku radionicu učenici su dobili unaprijed pripremljeni pisani materijal koji su pohranili u svoje mape i pokazali ih roditeljima kod kuće. Svaka radionica započela je praktičnom vježbom osmišljenom za bolju usredotočenost, bolju koncentraciju ili opuštanje. Uslijedila je obrada planiranog sadržaja, a prilikom svakog napuštanja razreda učenici su ispunili izlazne kartice na koje su napisali 3 stvari koje su naučili na radionici, 2 stvari koje su ih najviše iznenadile i 1 pitanje koje im je palo na pamet tijekom provedbe radionice. Svaki put sam nakon radionice pregledala zapise i po potrebi ih uključila u sadržaj sljedeće radionice. Poslužili su mi kao povratna informacija o prikladnosti prezentiranog sadržaja i eventualnoj prisutnosti dilema te dodatnih pitanja među učenicima. Povremeno su dobivali i neko ozbiljnije [npr. izradu rasporeda učenja] ili zabavno-kreativno zaduženje kao domaću zadaću.

3.1 Navike učenja [radne navike]

1. Uvodna vježba:

5, 4, 3, 2, 1 - vježba za bolju usredotočenost

Učenici pronađu: 5 stvari koje vide i imenuju ih u mislima, 4 stvari koje mogu opipati, 3 stvari koje čuju, 2 stvari koje pomirišu i 1 stvar koju mogu okusiti.

2. Sadržaj:

S učenicima razgovaram o učenju – što je učenje, kako uče kod kuće, gdje uče, tko im pomaže, koja pomagala za učenje koriste, prave li pauze tijekom učenja i sl.

Svaki učenik dobiva upitnik [Znam li učiti?], koji sam sastavila sama. Pismeno odgovori na 24 pitanja koja se odnose na učenje i obavljanje domaće zadaće. Debatiramo o njihovim odgovorima.

U nastavku radionice učenici se upoznaju s pojmom navike učenja. Razlikuju dobre i loše navike učenja te koriste radne listove kako bi saznali koje navike učenja imaju.

3. Umjesto zaključka:

Učenici dobivaju mini plakate pod nazivom Deset koraka na putu do uspjeha [iz priručnika Kako trebam učiti, da bih stekao maksimum usvojenog znanja?] s ciljem da ih kod kuće zalijepe na zidove i što češće gledaju, jer će ih to poticati na dobre navike učenja. Plakat većeg formata objesimo na pano u učionici.

Učenici popunjavaju i Izlazne kartice 3,2,1.

3.2 Znam li učiti?

1. Uvodna vježba:

Disanje.

Učenici dobivaju listove na kojima je nacrtana zvijezda i po njoj strelice. Svaki učenik pomiče prst po strelicama, izvodeći duge i duboke udisaje i izdisaje.

Razgovaramo o važnosti pravilnog disanja.

2. Sadržaj:

Ova radionica obuhvaća dva područja. Najprije razgovaram s učenicima o pripremi prostora za učenje. Gledamo video zapis [youtube: Metode učenja], koji nam jasno prikazuje način pripreme prostora za učenje. Učenici se zatim podijele u parove i razmijene informacije o tome kako izgledaju njihovi kutci za učenje. U drugom dijelu učenici se upoznaju s važnošću izrade rasporeda učenja. Svaki učenik sam utvrđuje, tj. donosi odluku o tome koji mu dio dana predstavlja optimalno vrijeme za učenje, a zatim planira svoje učenje. Važno je početi s učenjem pravovremeno, i naravno, držati se rasporeda. Iz upitnika koji su ispunili na prvoj radionici saznajem da raspored učenja ne izrađuje nijedan učenik u razredu. Na radionici se upoznaju s različitim rasporedima učenja [dnevni, tjedni, mjesečni]. Prave raspored za poslijepodnevne sate tekućeg dana. Zatim, tijekom tog tjedna, kod kuće sami izrađuju svoje dnevne rasporede i donose ih na sljedeću radionicu.

3. Umjesto zaključka:

Učenicima podijelim popise pjesama koje bi im trebale pomoći u učenju. Potičem ih da testiraju kod kuće odgovara li im učiti uz glazbu i da svaki od njih odabere skladbu odnosno pjesmu uz koju najlakše uči.

Učenici popunjavaju Izlazne kartice 3,2,1.

3.3. Kojem tipu učenika/-ce pripadam?

1. Uvodna vježba:

Vježbe za bolju koncentraciju [TR1minute video tutorijali/vježbaonice]

2. Sadržaj:

U uvodnom dijelu s učenicima pregledavam rasporede učenja za čiju su izradu imali na raspolaganju jedan tjedan. Razgovaramo o potencijalnim problemima. Većina učenika odluči se za njihovu izradu i u sljedećem tjednu. Neki od njih uveli su naviku izrade tjednog rasporeda. U nastavku radionice učenici utvrđuju kojem tipu učenika/-ce pripadaju. Uz pomoć upitnika Moj stil učenja [iz priručnika Kako trebam učiti, da bih stekao maksimum usvojenog znanja?] učenici utvrđuju kojem tipu učenika/-ce pripadaju: vidni [vizualni], slušni [auditivni] ili tjelesno-pokretni [kinestetički]. Upoznaju se sa strategijama učenja koje se najviše preporučuju za pojedinačni tip. Ne postoji savršen stil učenja. Svatko od nas primjenjuje mješavinu svih stilova učenja, pri čemu se u nekim slučajevima ističe određeni stil. Među našim šestašima pokazalo se da najčešće koriste vizualni stil učenja. Optimalna je, naravno, kombinacija svih stilova, jer se gradivo lakše pamti ako ga percipiramo na različite načine.

3. Umjesto zaključka:

Učenicima predlažem da kod kuće izrade tablice s natpisima: Ne uznemiravaj, jer učim! ili Psssst, ovdje učimo! ili Dođi kasnije, jer rješavam školske zadatke! ili Tijekom izrade pločice s natpisom učenik treba biti što kreativniji. Nakon kreiranja natpisa tablicu treba objesiti na vrata sobe u kojoj uči.

Učenici popunjavaju i Izlazne kartice 3,2,1.

3.4. Mogu učiti na različite načine.

1. Uvodna vježba:

Vježba opuštanja.

Limuni.

Učenici rade prema uputama: „Kada si ljut/-a, razočaran/-na, napet/-a, možeš zamisliti sebe kako pripremaš limunadu. Najprije se protegni prema gore i uberi dva limuna s gornje grane. Iscijedi limune što intenzivnije kako bi dobio/-la svjež, ukusan sok. Baci limune na pod, protresi i opusti ruke. Ponavljaj ovu radnju dok ne dobiješ dovoljno soka za čašu limunade. Osjećat ćeš se bolje.“

2. Sadržaj:

Učenici se na radionici upoznaju s različitim načinima učenja.

Mnogi učenici na pitanje o načinu njihovog učenja odgovaraju objašnjenjem da jednostavno čitaju gradivo. Međutim, proces učenja obuhvaća mnogo više komponenti od pukog čitanja, te je važno da se učenici upoznaju s različitim načinima učenja. Rad na radionici odvijao se u obliku suradničkog učenja u parovima – učenici su nasumično birali listić s jednom opisanom metodom učenja, koji su zatim pročitali i potom svojim riječima prezentirali svom paru i obrnuto.

- PODCRTAVANJE BITNIH PODATAKA

Podcrtavamo samo one dijelove teksta koji su važni za ponavljanje i pritom koristimo različite sustave podvlačenja: - dvostruka crta, jedna crta, strelica, zaokruživanje važnih pojmova, korištenje markera i označivača, rubna objašnjenja.

- ODGOVARANJE NA PITANJA

Nakon čitanja postavljamo pitanja koja obuhvaćaju bitne, ključne informacije. Pitanja se mogu zapisati, a na njih učenici odgovaraju usmeno [glasno] ili pismeno. Dobro je i ako im netko drugi postavlja pitanja [roditelji, vršnjaci, braća, sestre...].

- PAUKOVA STRATEGIJA

Prije prvog čitanja gradiva učenik uzima prazan list papira koji podijeli nacrtanom linijom. Nakon prvog čitanja slijedi drugo, poslije kojeg ispisuje važne informacije [sažetak, bitne rečenice, objašnjenje] u lijevi stupac. Kada je takav zapis završen, vraća se na početak i upisuje samo ključne riječi iz lijevog u desni stupac. Presavije list ili pokrijte lijevu stranu te ponavlja gradivo uz pomoć ključnih riječi.

- METODA PV3P

Uporabom ove metode najprije „preletimo“ gradivo, zatim se zapitamo, nakon toga pročitamo, ponovno preletimo i na kraju prezentiramo odnosno interpretiramo pročitano.

- KARTICE I SAMOLJEPLJIVI LISTIĆI

Kartice su također dobro pomagalo za učenje novih riječi, datuma, formula i drugih sadržaja. Možete ih pripremiti tako da na prednjoj strani napišete pitanje, a na poleđini odgovor.

Korisnu metodu predstavljaju i samoljepljivi listići. Odlični su za učenje stranih jezika, jer na njih možete napisati strane nazive predmeta koje vidite oko sebe. Na ovaj način možete ponavljati napisane riječi svaki put kada hodate po sobi i lakše ih zapamtiti jer ćete povezati predmet sa stranom riječju.

- MISAONI OBRAZAC

Misaoni obrazac obuhvaća bitne informacije iz gradiva koje su pružene u obliku ključnih riječi [obično imenica]. Određuju se nakon čitanja gradiva. Ključne riječi upisujemo u sredinu i povezujemo ih linijama ili strelicama. Za odvajanje važnih informacija od onih manje važnih koriste se različita slova [velika, mala tiskana], boje i slikovni materijal [4].

3. Umjesto zaključka:

Učenici popunjavaju Izlazne kartice 3,2,1.

3.5 Kako se izradi misaoni obrazac?

1. Uvodna vježba:

Vježbe Brain Gym [gimnastika/tjelovježba za mozak] za bolju koncentraciju P.A.C.E.: voda, moždane tipke, križno gibanje i kvačenja, odnosno vježbe za bolju povezanost i smirenost [petlja] [2].

2. Sadržaj:

Na ovoj radionici učenici nastoje usvojiti znanje o izradi misaonih obrazaca. Upoznajem ih s prednostima učenja uz primjenu misaonih obrazaca i podsjećam ih da je u početku zaista potrebno uložiti malo više vremena i rada, ali i da je učenje nakon toga [utvrđivanje gradiva] lakše i brže, a znanje kvalitetnije i dugotrajnije. Misaoni obrazac izvrsno je pomagalo za učenje koje svaki učenik izrađuje sam, na dnevnoj bazi, za svaki predmet posebno, u skladu s tematikom. Pri tome koristi svoju maštu, kreativnost i domišljatost. Učenje postaje lakše, zanimljivije i kreativnije. Uz misaoni obrazac učenik nauči odvojiti bit odnosno suštinu od manje bitnih dijelova teksta, ali mu on pomaže i u prevladavanju treme te izgradnji samopouzdanja [3].

Učenici gledaju video zapis o izradi misaonog obrasca [youtube: Misaoni obrasci [tekst]]. Komentiramo video zapis, učenici dobivaju dodatna objašnjenja. Zatim počinju s radom, jer sami moraju napraviti misaone obrasce. Svi dobivaju isti tekst. Prilikom izrade misaonih obrazaca moraju slijediti sljedeće upute:

1. Pripremam pribor: list, bojice, flomastere, ravnalo...],

Naslov misaonog obrasca napišem na sredini papira i istaknem ga, tj. označim, a mogu ga i zaokružiti.

2. Iz sredine lista crtam linije [grane]. Za svaku granu mogu koristiti svoju boju.

3. Pišem jasne, kratke KLJUČNE RIJEČI na ili pored linija. Pišem ih VELIKIM TISKANIM SLOVIMA.

4. Iz svake grane povučem nekoliko tanjih kraćih linija – grančica. Na njih ili pored njih napišem nove ključne riječi koje se odnose na riječ s glavne grane. Pišem ih malim tiskanim slovima.

5. Uvijek ispisujem samo ključne riječi, a ne cijele rečenice.

6. Dodajem slike, strelice, naglašavam i koristim boje. Crtam i nastojim biti kreativan/-a.

7. Kad izradim misaoni obrazac, naučim ga napamet. Mogu ga zalijepiti na vidljivo mjesto, kako bih još bolje zapamtio/-la gradivo.

Učenici su se jako potrudili i nastali su divni, šareni i potpuno različiti misaoni obrasci.

3. Umjesto zaključka:

Učenici popunjavaju Izlazne kartice 3,2,1.

3.6 Ne da mi se učiti!

1. Uvodna vježba:

Vježbe za bolju koncentraciju [TR1minute video tutorijali/vježbaonice]

2. Sadržaj:

Među pitanjima koja su učenici pisali na izlaznim karticama nakon provedbe radionica, najčešće su se mogle pronaći sljedeće nedoumice: „Što da radim ako mi se ne da učiti?” Često čujem od učenika da nisu učili dovoljno jer im se nije dalo raditi, da su osjećali nedostatak motivacije ili da su odugovlačili s radom, te im je na kraju ponestalo vremena. Tijekom ove radionice učenici su razmišljali o tome što mogu učiniti odnosno čime si mogu pomoći kako bi se pripremili za učenje. Podijeljeni u tročlane skupine razgovarali su o tome kako provode poslijepodnevne sate nakon škole, kojim aktivnostima posvećuju najviše vremena, jesu li zadovoljni količinom vremena koje posvete učenju, te imaju li potrebu za određenim promjenama u svom načinu učenja...

Zatim su dobili radne listove s prijedlozima o načinima pripreme za učenje. Pročitali smo ih zajedno te nakon toga komentirali:

1. **POSTAVI SVOJ CILJ!** - npr. koju ocjenu želiš dobiti, koliko dugo namjeravaš učiti, koje zanimanje te veseli... Svoje ciljeve možeš zapisati na list papira.

2. **ODMAH POČNI UČITI!** - Jednostavno počni s učenjem. Ne čekaj na inspiraciju, jer nisi umjetnik/ca. Ne odgađaj, počni učiti neovisno o tome je li ti gradivo zanimljivo ili ne, jes li umoran/a... Ne razmišljaj o tome što bi sve sada volio/-la raditi umjesto učenja. Možeš razmišljati o tome kakve će biti posljedice ako ne budeš učio/-la.

3. **UKLONI SVE PREDMETE KOJI TI BESPOTREBNO ODVLAČE PAŽNJU!** – Isključi telefon, televiziju, računalo... Potrebni su ti samo gradivo i tvoj um. Na vrata zalijepi natpis Ne uznemiravaj!

4. **PLANIRAJ UČENJE!** - Napravi raspored učenja i drži se napisanog. Dobra priprema je 90% uspjeha.

5. **TIP UČENIKA/-CE** – Utvrdi kojem tipu učenika/-ce pripadaš i koristi odgovarajuće strategije učenja. Tako ćeš biti brži i učinkovitiji!!

6. **ODABERI ONO ŠTO TE ZANIMA!**– Ako pred sobom imaš gradivo koje te uopće ne zanima, pokušaj u njemu pronaći dio koji te barem djelomično privlači svojim sadržajem. Nauči ga i zatim nastavi s učenjem dodatnog gradiva. Spoznat ćeš da ćeš učiti odnosno pamtit lakše!

7. **NAGRADI SE!** – Nakon dobro obavljenog rada uvijek se nagradi, jer to povećava motivaciju za učenje. Priušti si druženje s prijateljima, gledanje omiljenog filma, šetnju, neku video igricu ili što god voliš raditi.

8. **NE ZABORAVI PRAVITI PAUZE!** – Nakon svakih 20 do 30 minuta učenja napravi pauzu od 5 do 10 minuta. Tijekom pauze radi nešto što je potpuno suprotno učenju – pjevaj, pleši, crtaj, izađi na svjež zrak ili razgovaraj s članovima obitelji. Pij puno vode.

9. **TJELESNA AKTIVNOST** – Ne zaboravi temeljito razgibati svoje tijelo svaki dan. Znaš li da je mozak fizički aktivne osobe drugačiji [razvijeniji] od mozga osobe koja se ne kreće?

10. **I ne zaboravi: SVAKI DAN JE PRAVI DAN ZA UČENJE!**

3. Umjesto zaključka:

Učenici popunjavaju Izlazne kartice sljedećim pitanjima:

Koje od stvari o kojima si čuo/la na radionicama već koristiš u praksi?

Što još od svega navedenog planiraš koristiti u budućnosti?

Koja te područja učenja dodatno zanimaju, odnosno o kojim područjima želiš saznati više?

4.Zaključak

Nakon provedbe planiranih radionica uslijedila je evaluacija rada. Razrednica i učitelji izvijestili su nas o tome da su neki učenici prije početka nastave ili provjere znanja izveli jednu ili više vježbi za poboljšanje koncentracije ili za opuštanje, drugi su sa sobom imali rasporede učenja, a treći su počeli koristiti markere za označavanje ključnih pojmova. Nekoliko učenika imalo je potrebu za individualnim razgovorom, te su me zamolili za dodatne savjete ili pomoć u izradi rasporeda učenja i misaonih obrazaca. Obratilo mi se i nekoliko roditelja koji su prethodno bili upoznati s ciljevima i provedbom radionica. Uglavnom ih je zanimalo na koji način mogu pomoći učenicima tijekom njihovog učenja kod kuće.

Predstavljam završna saznanja:

-Svoje učenike namjeravam konstantno, do kraja školske godine, poticati na uporabu svega što su naučili na radionicama.

-Provest ću još dvosatne radionice na teme Kako se riješiti treme i Refleksija učenika.

-U sljedećoj školskoj godini [u 7. razredu] nastavljam s provedbom radionica u skladu sa željama učenika.

Smatram da su učenici zahvaljujući sudjelovanju na radionicama usvojili mnogo novih sadržaja i da su stekli nova znanja o procesu samostalnog učenja. Iluzorno je očekivati da će se svi oni pridržavati svih navedenih savjeta i preporuka te da će svi odmah popraviti ocjene. U pitanju je proces, napredovanje po malim koracima, koji će definitivno dovesti do boljeg uspjeha u učenju. Treba naglasiti i činjenicu da se najveći uspjeh postiže zahvaljujući kombiniranom radu savjetodavnog radnika i učitelja u razredu.

5.LITERATURA

[1.] Ažman, T. [2008]. Učenje učenja – Kako se učiti in se naučiti spretnosti vseživljenjskega učenja. Ljubljana. Zavod RS za šolstvo.

[2.] Dennison P.E., G.E. [2007]. Telovadba za možgane. Ljubljana: Rokus Klett

[3.] Kunaver, D. [2017]. Učim se učiti. Ljubljana. Društvo naše gore list.

[4.] Marentič Požarnik, B. [1995]. Izziv raznolikosti: stili spoznavanja, učenja, mišljenja. Nova Gorica: Educa

[5.] Marentič Požarnik, B. [2000]. Psihologija učenja in pouka. Ljubljana. DZS.

[6.] Marentič Požarnik, B. [1967]. Učne navade in tehnike učencev. Preliminarno poročilo o raziskavi. Prosvetni delavec, št.10, str.1

[7.] Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje [2006/962/ES]

Stručni rad

FORMATIVNI TRETMAN VELIKOG SLOVA

Martina Hribernik

Osnovna škola Antona Aškerca Velenje

Sažetak

Posao učitelja uvijek zahtijeva nešto novo, nešto zanimljivo. Sa sigurnošću mogu reći da je formativno učenje nešto zanimljivo, izazov. Učenici postaju svjesni svoje odgovornosti, postaju samokritični. Prije nego što se pozabavimo gradivom, važno je saznati kakvo je predznanje učenika i od toga graditi. Učeći o velikom slovu, učenici su samo došli do pravilne uporabe velikog slova prilikom pisanja. Također su sami provjerili svoje znanje. Veliki naglasak stavljamo i na to da učenici pomažu jedni drugima kako bi bili spremni pitati ako nešto ne razumiju. Pritom je važno da su sve svjesniji da su oni odgovorni za svoj rad i znanje, a ne samo mi učitelji ili njihovi roditelji.

Ključne riječi: formativno učenje, odgovornost, međusobna pomoć

1. FORMATIVNO UČENJE

Kad mi kao nadobudni nastavnici dolazimo s fakulteta na službena mjesta, puni smo ideja i planova. Tijek života i učenja povuče nas u vrtlog posla. Ubrzo počinjemo misliti da je naš posao na pravom putu. Uvodna motivacija, objašnjenje, primjeri na tabli, vježbe i domaća zadaća. Učenici su obično pasivni slušatelji i prepisivači. Slijedi provjera znanja. Često se događalo da učenici ne stječu znanja te smo morali ponavljati i utvrđivati gradivo. Slijedila je usmena procjena pred tablom, a kasnije i pismena provjera znanja. Ovakav način rada se ponavljao. Kad smo se sada, nakon korone, vratili u školske klupe, učenici su bili još pasivniji, nezainteresirani, umorni od svega. Shvatila sam da ću morati promijeniti svoj način rada. Peršolja kaže da učenika trebamo uključiti u planiranje ciljeva i omogućiti mu da bude što aktivniji tijekom obrade nove materije koja je u optimalnim okolnostima prilagođena pojedincu. Sve to kako bi se aktivnije uključili u postupak samoregulacije učenja i time prihvatili veću odgovornost za svoje znanje i ocjenjivanje. Formativno praćenje znanja je kontinuirano praćenje napretka učenika. Bitan dio je kvalitetna povratna informacija sa savjetima o poboljšanju znanja. Učitelj može holistički pratiti učenika i imati sveobuhvatan uvid u djetetovo učenje i znanje, budući da se stjecanje informacija ne svodi na uži dio pismenog ocjenjivanja ili povremenog usmenog ocjenjivanja. [1.]

Prepoznavanje formativnog praćenja znanja u učionici

- Učenici su samostalni, aktivni (rade, razmišljaju, postavljaju pitanja) a ne samo pasivni slušatelji.
- Učenici u razredu rade više od učitelja.
- Učenici su svjesni ciljeva, mogu prosuditi što znaju, a što ne, te razviti strategije samopomoći.
- Komunikacija učitelja je drugačija. Koristi frazu: ti ćeš mi pokazati umjesto provjeriti ću. Umjesto da učenicima ponudi odgovor i rješenje, nastavnik im postavlja dodatna pitanja i usmjerava ih na razmišljanje, dijalog i pronalaženje rješenja.
- Vođenje postupka učenja prepušteno je učeniku. To ne znači da sve nauči sam (da nema učiteljevog frontalnog objašnjenja niti rada na tabli). Riječ je o postupnom uvođenju samokontrole i samoregulacije učenja.
- Učenik ima stalnu priliku pokazati znanje i napredovati (prikupljanje dokaza o znanju).
- Učitelji i učenici koriste povratnu informaciju o znanju i napretku. Odričemo se presude u obliku bodova, ocjena i postotaka. [2.]

2. PLAN RADA

Sat započinjem dijagnostikom predznanja, gdje se kod učenika pokazuju zanimljiva razmišljanja i često pogrešno razumijevanje pojmova. Ovisno o dijagnostici odlučujem o nastavku, što može biti frontalno objašnjenje ili otkrivanje u parovima ili grupama. Osnovno načelo je da učenici budu što aktivniji. Nakon toga, slijedi samostalan rad koji se odvija u raspravi u parovima ili u grupama. Učim ih da sami provjeravaju rješenja, učenici znaju tražiti

pomoć ako ne razumiju. [1.] Nakon nekoliko sati slijedi prvi dokaz znanja (proizvod), kada mogu pokazati što razumiju i kako.

2.1 TRETMAN VELIKOG I MALOG SLOVA

U 6. razredu na časovima slovenskog jezika ponavljamo uporabu velikog i malog slova. S obzirom na moje poznavanje kurikuluma 5. razreda, znam da oni već znaju dio gradiva o tome. Nastava koja će se odnositi na ovu temu odvijat će se u obliku formativnog učenja.

2.2. DIJAGNOSTIKA

Na početku sata pokušavam saznati predznanje učenika. Postavljaju sebi pitanja:

- Što već znam o ovome?
- Što me još zanima? Što bi volio znati?
- Kako ću steći znanje koje želim?
- Koji je najlakši način za učenje?
- S kim ću učiti?
- Što trebam prilikom učenja?

Učenici odgovaraju, prave plan rada, a ujedno preuzimaju odgovornost za svoj rad ili znanje.

2.3 POSTAVLJANJE CILJEVA

Zajedno pokušavamo postaviti ciljeve koje želimo postići. S ovim kurikulumom je to lakše jer učenici već imaju neka predznanja. Svoje ciljeve zapisuju u bilježnicu.

Moći ću ispravno napisati:

1. vlastita imena bića s jednom i više riječi,
2. zemljopisna vlastita imena s jednom i više riječi,
3. stvarna vlastita imena s jednom i više riječi,
4. pridjeve iz vlastitih imena,
5. posvojne pridjeve izvedene od vlastitih imena,
6. pridjeve iz vlastitih zemljopisnih imena,
7. nazive dana i mjeseci,
8. imena praznika.

2.4 POSTUPAK RADA

Učenici se podijele u grupe. Sama biram voditelje, oni onda biraju kolege iz razreda s kojima bi željeli raditi. U grupi su četiri učenika. Dije le uloge; voditelja (već sam ja imenovala), pisača, komunikatora s učiteljicom, grupama, ljudima, internetom... i onoga koji će predstavljati njihov rad. Uz pomoć projekcije napišem im 1. izazov. Na papir napišu 10 rečenica bez velikih slova. List se šalje sljedećoj grupi, koja ga mora prepisati u bilježnicu dodavanjem velikih slova. Kada se završi, list se vraća u izvornu grupu na pregled. Drugi izazov je nadogradnja prvog. Svaka grupa dobiva svoje polje istraživanja prema ciljevima koje smo postavili na početku. Učenici koriste udžbenik, internet, priručnike za istraživanje pravila, bilješke i zapisuju primjere. Kad procijene

da su savladali gradivo, za kolege iz razreda pripremaju tabličnu sliku. Posebno ih upozoravam da mora biti jasna, očita, precizna i pravopisno ispravna. Kad završe, komunikator mi donese konačni rad na pregled. 3. izazov je zahtjevan, jer svoje znanje i saznanja moraju prezentirati svojim kolegama iz razreda. Kolege moraju prepisati gradivo u bilježnicu. 4. izazov. Slijede dokazi o znanju. Pitam učenike kako bi dokazali svoje znanje. Oni daju svoje prijedloge. Nekako dolazimo do zajedničkog zaključka da bi svaka grupa sastavila radni list s velikim slovom iz područja koje su istraživali. Napisali bi i rješenja. Kada to učine, prosljeđuju ga sljedećoj grupi. Ona ga ispuni i vraća. Nakon što shvate gdje su problemi, sjednu u parove i pomažu jedni drugima u rješavanju. Ponovno pregledavaju list iz početka ako je sve točno riješeno. Učenica koja je u ovom razredu prepoznata kao darovita ima drugačiji zadatak. Iz svakog zadanog cilja mora napisati primjere pisanja velikog slova. Na samom kraju, provjeravamo gradivo još na način da ova učenica izgovori riječ koju učenici moraju zapisati. Da bi posao bio zabavan, postavimo čašice. Onaj tko je pogodi ping pong lopticom ne treba zapisati riječ. U slučaju da promaši, točno ispisuje postavljenu riječ na tablu.

Slika 1: Proverjavanje (podrijetlo: M. Hribernik – osobni arhiv)

3. ZAKLJUČAK

Nastava je postupak koji predstavlja mnoge izazove i očekivanja. Ima ih puno, jer svi nešto očekuju, bilo da se radi o roditeljima, ravnateljima, i ne manje važno, učenicima. No, budući da se društvo stalno mijenja, moramo se i mi učitelji prilagoditi. Ne možemo više predavati kao prije deset godina. Moramo ići ukorak s djecom, otkrivati njihove prednosti. Naučiti ga da bude svjestan da ima važnu ulogu u tom postupku. Mora postati samokritičan i znati se samovrednovati. A u tome će nam pomoći upravo formativno učenje.

4. LITERATURA

[1.] Peršolja, M. (2019). Formativno spremljanje znanja v praksi. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

[2.] <https://formativno.si/formativno-spremljanje/> (30. 3. 2022)

Stručni rad

KAKO SASTAVITI PROVJERU I OCJENJIVANJE ZNANJA?

Tanja Starc Novak
Osnovna škola Ivana Kavčiča

Sažetak

Učitelj ocjenjuje znanje učenika pomoću odabranog oblika ocjenjivanja. Ispisuje odnosno sastavlja razmatrane ciljeve, standarde znanja iz nastavnog kurikuluma, formira mrežni dijagram, ljestvicu bodova, sastavlja zadatke raznih vrsta te kriterije za stjecanje bodova.

Ključne riječi: standardi znanja, mrežni dijagram, kriteriji

1.Uvod

Učitelj ima želju da učenici kvalitetno usvoje znanje koje im se prenese tijekom nastave. Njihovo znanje provjerava se raznim metodama i oblicima rada. Učitelj je svjestan da će nakon provjere znanja uslijediti i ocjenjivanje znanja. Može ocijeniti isključivo razinu znanja koja se odnosi na sadržaje napisane u nastavnim planovima i programima (kurikulumovima), u standardima znanja. Odabire oblik ocjenjivanja: usmeni, pismeni, uključujući i praktični proizvod ili projektni rad. Kada počne s formiranjem pismene provjere odnosno ocjenjivanja znanja, čeka ga težak zadatak ako želi sastaviti kvalitetnu provjeru znanja. Ispravno je da uzima u obzir i Bloomovu taksonomiju. Pismeno ocjenjivanje treba sastaviti na način da učenici odgovaraju na pitanja i rješavaju različite vrste zadataka. Nedostatak pismenog ocjenjivanja leži u tome što individualizacija nije omogućena, a na ocjenjivanje utječu i čitateljske vještine te sposobnosti učenika. Za svako ocjenjivanje učitelj zapisuje razrađene ciljeve i standarde znanja iz kurikuluma te prema njima izrađuje mrežni dijagram koji prikazuje standarde znanja, ljestvicu bodova i Bloomovu taksonomiju.

2.Sastavljanje provjere i ocjenjivanja znanja

Prije svake obrade nastavnog gradiva potrebno je provjeriti predznanje učenika. Znanje se također provjerava tijekom i nakon obrade nastavnih sadržaja. Za provjeru se koriste različiti oblici i metode rada. Znanje učenika ocjenjuje se nakon obrade nastavnih sadržaja u skladu sa standardima znanja iz nastavnog plana i programa. Standardi moraju biti valjani. Ocjenjuje se objektivno i pravedno. Učitelj može ocjenjivati usmeno, pismeno, koristeći različite vrste zadataka, pri čemu može ocjenjivati i praktični proizvod te projektni rad. Prije početka samog ocjenjivanja, naročito pismenog, pred učiteljem je težak zadatak. Kako sastaviti kvalitetnu provjeru znanja i uzeti u obzir Bloomovu taksonomiju: znanje, razumijevanje, primjenu, analizu, sintezu i evaluaciju (vrednovanje). Donosim kratko objašnjenje Bloomove taksonomije:

- znanje je prepoznavanje i obnavljanje činjenica, podataka, informacija, pojmova, simbola, pravila, postupaka...
- razumijevanje znači da je učenik sposoban objasniti, pojasniti pojmove, interpretirati pjesme svojim riječima...
- primjena se pokazuje u konkretnim situacijama, novim primjerima, kada učenik zna objasniti i riješiti nove problemske situacije na vlastitim primjerima.
- analizom učenik zna rastaviti poruku na njezine sastavne elemente. Na primjer, pronalazi glavne i sporedne ideje nekog umjetničkog ili znanstvenog djela.
- sinteza je povezivanje dijelova i elemenata u novu cjelinu, u nešto što do sada nije postojalo.
- evaluacija je vrednovanje rada prema utvrđenim kriterijima, što uključuje razumijevanje i analizu [10], [6].

»Ocjenjivanje nije sposobnost koja nam je dana, već vještina koju moramo razvijati.« [3] Ovo je misao odnosno tvrdnja koja vrijedi za svakog učitelja. Svaka provjera znanja predstavlja svojevrsni izazov s kojim se učitelj suočava. Prije svakog ocjenjivanja zapitam se jesam li ih dovoljno naučila, je li znanje utvrđeno dovoljno, hoće li znati riješiti zadatke... Usmeno ocjenjivanje obično se odvija tako da najprije

pripremam pitanja na koja učenik odgovara. Između nas se vodi rasprava, tj. diskusija koju ja usmjeravam, a učenik svojim odgovorima potkrepljuje i pokazuje znanje koje je stekao.

Za pismenu provjeru znanja definiraju se teme ili naslovi tema koje učitelj bira prema traženim standardima znanja u nastavnom planu i programu. Učenik odgovara na pitanja i rješava različite vrste zadataka. Preporučuje se da učitelj procijeni koji će od zadanih pisanih oblika najbolje odgovarati njegovim ciljevima u ocjenjivanju [4]. Prednost pismene provjere znanja su ekonomičnost i objektivnost, pri čemu svi učenici odgovaraju na ista pitanja i pod istim uvjetima, sami biraju redoslijed rješavanja zadataka, a roditelji i učenici imaju priliku vidjeti rezultate provjere [3]. Naravno, pismeno ocjenjivanje ima nekoliko nedostataka, jer nema kontakta očima, jedne od komponenti usmenog ocjenjivanja. Nisu omogućene individualizacija i diferencijacija, a na ocjenu utječu čitateljske vještine i sposobnosti učenika te razumijevanje pročitane sadržaja [3]. Vrste zadataka u sklopu pismenog ocjenjivanja znanja su: zadaci eliminacije (isključivanja), zadaci izbornog tipa, zadaci povezivanja, zadaci uređivanja, zadaci dopunjavanja, korektivni zadaci, zadaci raščlanjivanja, zadaci prepisivanja, te diktirajući zadaci (diktat) i zadaci provjere kreativnosti [1].

- a) U zadacima eliminacije učenik bira jednu od ponuđenih opcija: ISTINA / NEISTINA, DA / NE, TOČNO / NETOČNO za napisane tvrdnje.
- b) Zadaci izbornog tipa nude učeniku mogućnost izbora između opcija (a, b, c) kao odgovor na pitanje, ispravak u tekstu, dopunu teksta.
- c) Tekstove dane s ponuđenim naslovima, te nastavke rečenica i činjenica učenik rješava povezujućim zadacima. One za koje smatra da pripadaju istoj skupini može povezati, numerirati, obojati.
- d) U zadacima uređivanja učenik sastavlja riječ od slova, uređuje redoslijed slika, rečenica i dijaloga u tekstu.
- e) U zadacima dopunjavanja učenici unose bitne podatke, dodaju naslov, ključne riječi, popunjavaju prazna mjesta u tekstu, pišu prijedloge, veznike, umeću interpunkciju, brojeve, slova...
- f) Cilj korektivnih zadataka je da učenici pronađu pogreške i isprave ih. Mogu ispraviti riječ, broj, pravopisnu pogrešku, velika i mala slova te druge jezične pogreške.
- g) Zadaci raščlanjivanja, međutim, zahtijevaju od učenika da raščlane riječ i napišu prvo i/ili posljednje slovo u riječi ili podijele riječ na sve moguće načine.
- h) Zadaci prepisivanja su zadaci u kojima učenici transkribiraju (prepisuju) tekst ili ga preoblikuju malo drugačije.
- i) Diktirajući zadaci (diktati) zahtijevaju od učenika usredotočenost i koncentraciju. Tijekom učiteljevog diktiranja zapisuju pojedine riječi, dijelove rečenica ili cijele rečenice. Pritom utvrđuju najviše dva pravopisna obilježja: na pr. velika slova i interpunkciju.
- j) Učenici samostalno sastavljaju tekstove, neverbalne poruke ili verbalno-neverbalne tekstove u zadacima provjere kreativnosti. Također mogu dodati dijelove koji nedostaju u dijalogu, dovršiti ili nastaviti tekst, napisati tekst u oblacima stripa, obnoviti tekst, oblikovati tablicu, dijagram, misaoni obrazac i unijeti podatke, nacrtati sliku, strip pored teksta, kreirati novi tekst (oglas, razglednicu, ispriku, pozdrav...), nacrtati piktogram, napisati razgovor te potvrdne, odrične rečenice itd. [1].

Provjere znanja moraju se sastojati od različitih vrsta zadataka. Time se provjeravaju različite vrste i dubine znanja. Kada bismo koristili samo jednu vrstu zadatka, usredotočili bismo se isključivo na jedan stil rješavanja problema. Međutim, praktično ocjenjivanje nije ništa drugo nego transformacija teorijskog znanja u operativno [4]. Nastavnik provjerava znanje na praktičan način koristeći materijale i alate/pomagala. Svrha ocjenjivanja je pružiti učiteljima, učenicima i roditeljima informacije o znanju, pri čemu ocjenjivanje može biti i motivator za učenje. Ocjene imaju funkcije usmjeravanja i selekcije [5]. One su pokazatelj znanja učenika, povratna su informacija za učitelja, koja mu poručuje koliko znanja je prenio učenicima i koliko je njegovo podučavanje bilo uspješno. Ocjene su namijenjene i upravi škole jer se jedino tako dobiva cjelokupan uvid u napredak učenika. Provjere odnosno ocjenjivanja znanja razlikuju se po obliku, a svima je zajedničko da imaju raspon bodova za pojedinačne zadatke. Prema osvojenim bodovima na testu te unutar pojedinačnih zadataka, učenike je moguće međusobno uspoređivati [2].

2.1. Postupak sastavljanja pismene provjere (ocjenjivanja) znanja

Opisat ću postupak koji koristim prilikom sastavljanja pisane provjere (ocjenjivanja) znanja. Prije svega, potrebno je razmotriti koji će se sadržaji i ciljevi iz kurikuluma ocjenjivati u sklopu pojedinačne materije. Prije ocjenjivanja znanja zapisujem razmatrane ciljeve i standarde znanja iz kurikuluma (nastavnog plana i programa). Pripremam mrežni dijagram u koji ću ih unijeti. Minimalni standardi znanja napisani su u nastavnom planu i programu podebljanim slovima. Pritom uzimam u obzir da udio zadataka koji pokrivaju minimalni standard znanja iznosi 50%. Prilikom sastavljanja zadataka, imam na umu da oni ne pokrivaju samo poznavanje podataka i činjenica, već obuhvaćaju i više razine znanja, a to su razumijevanje i primjena koje bi prema Bloomovoj taksonomiji trebala svladati većina učenika. Ovdje i sama vidim problem, jer je teško osmisliti zadatke na razini razredne nastave gdje bi učenici postigli više taksonomske razine (stupnjeve). Većina zadataka pokriva prve tri taksonomske razine: znanje (poznavanje činjenica), razumijevanje i primjenu.

Br. zadatka	Standardi znanja Minimalni standardi znanja označeni su podebljanim slovima/fontom	Broj bodova minimalni standard	Broj bodova temeljni standard	Bloomova taksonomija
1.				
2.				
	Ukupni bodovi (udio u postocima) za minimalne i osnovne standarde znanja:	(%)	(%)	
	Ukupan broj bodova:			

Primjer tablice mrežnog dijagrama

Prilikom sastavljanja zadataka fokusiram se na njihovu raznovrsnost. Zadatke dopunjavanja ne koristim često, jer smatram da zahtijevaju previše reproduktivnog znanja, kada se od učenika zahtijeva da na crtu napišu samo odabranu riječ. Pri drugoj opciji učitelj ponudi više mogućih riječi, između kojih će učenici odabrati pravi odgovor, a takvo dopunjavanje teksta svakako je za njih mnogo lakše. kada

formiramo zadatke potrebno je obratiti pozornost i uzeti u obzir različite taksonomske razine. Često se događa da je većina provjera znanja sastavljena na način da dosegnu samo prve dvije taksonomske razine (znanje, razumijevanje). Pri sastavljanju procjene znanja moramo imati na umu i vrijeme rješavanja koje će učenicima biti potrebno. U teoriji je zapisano da učenik troši tri puta više vremena na njihovo rješavanje od samog učitelja. Stoga je važno da učitelj prije provedbe pisane provjere znanja zadatke riješi sam. U svojoj praksi to činim tako da zadatke riješi učiteljica susjednog odjeljenja. Smatram da je to pravi pokazatelj. Ako bih zadatke rješavala sama, ne bih dobila objektivan vremenski prikaz, budući da poznajem cilj te odgovor koji sam imala na umu kada sam sastavljala zadatak. Stoga je besmisleno mjeriti vrijeme rješavanja pismene provjere znanja sam sebi. Provjeru znanja mora rješavati drugi učitelj koji ju nije sastavio te ne poznaje ciljeve i odgovore. Osim navedenog, važan je i redoslijed zadataka. Potrebno ih je rasporediti od lakših prema teškima kako se učenici ne bi predugo zadržavali na teškim zadacima. Također je potrebno paziti na redoslijed zadataka koji pripadaju određenim sadržajima, tako da učenik najprije rješava jednu grupu zadataka, a zatim prelazi na zadatke drugog sadržaja, pri čemu ne smijemo miješati zadatke različitih vrsta. Kada sastavljam zadatke, potrebno ih je bodovati i sastaviti opise kriterija bodovanja za svaki zadatak. Ne bodujem polovičnim bodovima, već isključivo dodjeljujem cijele bodove, kao što se boduju Nacionalne provjere znanja (NPZ). Dakle, sve se uvijek boduje cijelim bodom, pri čemu uzimam u obzir pravilnost odnosno nepravilnost odgovora. Prema opisnim kriterijima bodovanja dodjeljujem odgovarajući broj bodova. Prilikom sastavljanja provjere znanja i bodovanja pojedinačnih zadataka izrađujem mrežni dijagram u koji upisujem minimalne i temeljne standarde znanja te broj bodova koje dodjeljujem minimalnim standardima znanja i temeljnim standardima znanja. Na kraju zbrajam bodove pojedinačnih standarda znanja i provjeravam odnos između minimalnih i temeljnih standarda znanja. Trudim se držati se kriterija da minimalni standardi znanja obuhvaćaju 60%, a osnovni 40% provjere. Zatim na temelju bodova formiram mjernu skalu (ljestvicu) namijenjenu za provedbu ocjenjivanja te pretvaram bodove u ocjene. U nastavku pružam primjer popunjene tablice mrežnog dijagrama koja je bila priložena uz pismenu provjeru znanja iz prirodoslovlja i tehnike u 5. razredu.

Br. zadatka	Standard	Broj bodova: Minimalni standard	Broj bodova Temeljni standard	Bloomova taksonomija
1.	Upoznat je s važnošću raznovrsne i uravnotežene prehrane za ljudsko zdravlje i rast.	7		Znanje/Poznavanje
2., 3.	Zna navesti konkretne primjere koji potvrđuju da je odgovoran u području brige o svom zdravlju. Razumije osnove djelovanja ljudskog tijela.	6 1		Primjena, znanje/poznavanje
4.	Zna navesti konkretne primjere koji potvrđuju da	4		Primjena

	je odgovoran u području brige o svom zdravlju.			
5., 6.	Svjestan je da je čovjek odgovoran za održivi razvoj.		6 1	Razumijevanje, primjena
7.	Čita podatke iz grafičkih zapisa	3		Znanje/poznavanje
	Broj bodova:	21 (75%)	7 (25%)	
	Ukupan broj bodova:	28		

Primjer tablice ispunjenog mrežnog dijagrama [7], [8], [9], [11]

3.Zaključak

Prije provjere i ocjenjivanja znanja učitelj ima zadatak provjeriti znanje učenika koje prethodno mora biti dobro utvrđeno. Mora biti svjestan zahtjevnosti ovog zadatka. Mora paziti na uvažavanje godišnjeg nastavnog plana i programa svakog predmeta, njegove ciljeve i standarde znanja, kao i smjernice za pojedine tematske sklopove. Ovisno o sadržaju pojedinih tematskih cjelina, odlučuje se koji oblik ocjenjivanja odabrati. Mislim da je ispravno da u tom trenutku ima na umu svoje učenike i odabere oblik ocjenjivanja koji će odgovarati većini učenika. Prilikom sastavljanja zadataka i pitanja, mora koristiti različite vrste zadataka, uzimajući u obzir Bloomovu taksonomiju znanja. Paralelno sa sastavljanjem provjere i ocjenjivanja znanja izrađuje se mrežni dijagram. U njemu se precizno prikazuje koje je standarde znanja učitelj ocjenjivao, koje je taksonomske razine prema Bloomu koristio u pojedinačnim zadacima i kako se zadaci boduju. Ljestvica bodova prikazuje koliki je udio bodova namijenjen minimalnim standardima znanja i koliki udio temeljnim standardima znanja. Po mom mišljenju, ako učitelj uzme u obzir sve navedene komponente, omogućit će time kvalitetno ocjenjivanje znanja, koje će pokazati razinu znanja učenika.

4.LITERATURA

- [1.]Bešter, M. (ur.). (1998). Preverjanje razumevanja zapisanega neumetnostnega besedila pri pouku slovenščine kot drugega/tujega jezika. Zbornik za učitelje slovenščine kot drugega/tujega jezika. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik.
- [2.]Bucik, V. (1997). Notranje in zunanje preverjanje in ocenjevanje znanja v osnovni šoli. *Sodobna pedagogika*, 48, št. 3/4, str. 177–184.
- [3.]Cencič, M. (2000). Nekaterne ključne značilnosti dobrega notranjega ocenjevanja. V: J. Krek in M. Cencič (ur.). *Problemi ocenjevanja in devetletna osnovna šola*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 99–111.
- [4.]Jurman, B. (1989). *Ocenjevanje znanja: Selekcija ali orientacija učencev*. Ljubljana: DZS.
- [5.]Marentič Požarnik, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- [6.]Marentič Požarnik, B. in Peklaj, C. (2002): *Preverjanje in ocenjevanje za uspešnejši študij*. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete.

- [7.]Navodila za izvedbo nacionalnega preverjanja znanja v osnovni šoli 2021/22. Dostupno na: Pravica do vpogleda (ric.si) [Pristupljeno: 11. 10. 2021.].
- [8.]Državni izpitni center RIC: Pisno preverjanje, Priprava nalog glede na Bloomovo taksonomijo. Dostupno na: kodeks (ric.si) [Pristupljeno: 12. 5. 2021.].
- [9.]Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli. (2013). Dostupno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=113609> [Pristupljeno: 11. 10. 2021.].
- [10.]Rutar Ilc, Z. (2000). Opisni kriteriji znanja kot pogoj za kvalitetno povratno informacijo. V: J. Krek in M. Cencič (ur.). Problemi ocenjevanja in devetletna osnovna šola. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 113–121.
- [11.]Učni načrt naravoslovje in tehnika (2011). Dostupno na: Microsoft Word - UN_naravoslovje in tehnika.doc (gov.si) [Pristupljeno: 11.10. 2021.].

Stručni rad

ČITALAČKA PISMENOST DJECE

Sonja Gregurić

Osnovna šola Frana Roša Celje, Slovenija

Sažetak

Čitanje i pisanje interaktivno su usko povezane aktivnosti, pa autori često ističu zajedničke i različite karakteristike čitanja u odnosu na pisanje. Naučiti čitati i pisati lakše je ako dijete dobro razumije njihov jezik. K dobre jezične vještine, razumijevanje i izražavanje potpomažu se pripovijedanjem i čitanjem i razgovorom o pročitanom odraslih. Roditelji, obitelj i bliski okoliš je od velike važnosti, jer o njima ovisi u kojoj mjeri će to omogućiti djeca doživljavaju aktivnosti vezane uz opismenjavanje. Češće čitanje i pripovijedanje doprinose djetetovom bogatstvu vokabular, širi vidike, povećava interes za čitanje, pisanje, slušanje...

Ključne riječi: čitanje, pisanje, roditelji.

1.Uvod

Čitateljski pismen je učenik koji tečno čita, razumije pročitano i sposoban je koristiti pročitane informacije za rješavanje problema učenja i života. Čitanje pismeni učenik može koristiti različite tehnike čitanja ovisno o vrsti lektiru i prema namjeni čitanja [6].

2. Središnji dio

Mnogi autori sudjeluju u razvoju čitanja i mnogi od njih su osmislili razvojne faze čitanja. Svaku fazu karakteriziraju specifični obrasci i strategije, s koje dijete muči čitanjem. Razina 0 - Ova razina se naziva razdoblje prije čitanja ili razdoblje u nastajanju opismenjavanja, jer se odvija od rođenja do otprilike šeste godine, odnosno u predškolskoj dobi razdoblje. U ovoj fazi dijete razvija razumijevanje svrhe čitanja, kao i postaje svjestan glasova i slova i otkriva veze među njima. Većina djece već imenuje gotovo sva slova abecede, neka se mogu napisati diktatom. U Dodatku uče o unutarnjoj strukturi riječi kao što su rime, aliteracije, početne i završne glasove u riječi, raščlanjivanje riječi u glasove i kombiniranje glasova u riječi. Razina 1 ili početno razdoblje čitanja ili dekodiranja odvija se otprilike od u dobi od šest do sedam godina. U ovoj fazi dijete uspostavlja vezu između glasa i slova, uči sva slova i počinje čitati riječi. Razvoj čitanja odvija se kroz tri faze, i to u prvoj fazi dijete pazi na izgovor ili zvuk riječi, u drugoj usredotoči se na grafičku sliku, a u trećoj fazi na djetetovu grafičku sliku riječi i njezine kombinira značenje i počinje tečnim i točnim čitanjem. Razina 2 označava se kao razina konsolidacije vještina čitanja. U ovoj fazi djeca razvijaju tečnost čitanja. Ova se faza odvija otprilike od sedmog do osam godina starosti. Na razini 2 dijete prolazi kroz vježbe za automatizaciju vlastite tehnike čitanja. Kako postiže veću brzinu čitanja, omogućuje mu i bolji učinak razumijevanje. Na kraju druge faze dijete prelazi s razine učenja čitanja na razina čitanja za učenje. Razina 3 je otprilike od devete do četrnaeste godine i predstavlja početak čitanje za učenje. Dijete čitanjem počinje stjecati nove informacije i tako se širi svoju bazu znanja. U ovoj fazi dijete koristi čitanje kao alat za učenje. Na razini 4 počinju se oblikovati stavovi i stavovi prema pročitano, a ono se negdje odvija od četrnaeste do osamnaeste godine. Dijete dodaje nova već stečenom znanju informacije, a zna i vrednovati pročitano iz različitih perspektiva. Posljednja, ali ne i najmanje važna je razina 5, koju karakterizira kvalitetno čitanje kroz koje prolazite čitatelj oblikuje svoju bazu znanja i svoj pogled na svijet uz pomoć uma procesi kao što su analiza, sinteza i evaluacija pročitano. Čitatelj je u ovoj fazi sposoban za selektivno čitanje, što znači da razlikuje bitno od nebitnog. Ta faza traje od osamnaeste godine nadalje.

Većina autora ističe sljedeće čimbenike o kojima ovisi uspjeh dječje čitanje:

- percepcijski čimbenici [pokret očiju, vizualna i slušna diskriminacija];
- kognitivni čimbenici [opće i specifične sposobnosti];
- motivacija i zainteresiranost djece;
- socio-kulturni čimbenici [socijalno-ekonomski status obitelji, društveni i kulturni utjecaji iz uže i šire okoline] [7].

Postoji niz sociokulturnih čimbenika koji utječu na djetetovo čitanje i proces čitanja, kao i samo čitanje, utječe na te čimbenike. Znanstvenici napominjemo da socio-ekonomski status obitelji ima značajan utjecaj na dijete razlike u jezičnim

karakteristikama, koje utječu na njihovu učinkovitost čitanja. Mnogo je istraživanja koja dokazuju da je socio-ekonomski status obitelji nizak povezana s djetetovom niskom inteligencijom i također s lošim učinkom čitanja. Autor Pečjak [6] navodi da djeca višeg ekonomskog i socijalnog statusa već u predškolskom razdoblju imaju više čitalačkog iskustva od djece nižeg ekonomskog statusa, a ona su neophodna za razvoj njegove čitalačke pismenosti. Također je otkrila da učenici roditelja s boljim znanjem jezika srednje / visoko / visoko obrazovanje. Učenici roditelja nižeg obrazovanja su lošije vokabular, a to utječe i na razumijevanje pročitano. I oni su Slovenci autori I. Toličić i L. Zorman utvrdili su da se djeca stručnih i nekvalificiranih radnika razlikuju po rječniku i razumijevanju pročitano. Te su razlike, međutim, propisane govornim jezikom roditelja te djece. U svom istraživanju autorica J. Hewis utvrdila je odnos čitalačke pismenosti djece i roditeljske participacije. [osobito majke] u djetetovom čitanju. Istraživanja su pokazala da je majka slušanje djetetovog čitanja uvelike je utjecalo na uspjeh njezina djeteta u čitanju.

Faze u razvoju čitanja:

1] Faza učenja čitanja: Učenje čitanja sastoji se od dva procesa, i inače dekodiranje riječi i korištenje jezičnih vještina. Dekodiranje znači uspostavljanje odnosa između slova i glasa, učenika i tako dalje uče slova, glasove koji im pripadaju, a zatim čitaju, što predstavlja kombinaciju nekoliko slova i njihovih odgovarajućih glasova. U uporabi jezičnih vještina misli se na učenikovu upotrebu sintakse i semantike u nadopunjavanju riječi koje nedostaju u rečenicama. Nakon što su učenici vješti u oba procesa, napreduju u identifikaciji riječi i tehnici čitanja.

2] Faza čitanja: U ovoj fazi dolazi i do razvoja sposobnost učenika da razumije pročitano, što je ključno u učenju kroz čitanje [7]. Čitanje i pisanje također se mogu opisati kao suprotni ili paralelni procesi. Čitanje je aktivnost u kojoj je čitatelj pasivniji kada pokušava izvući značenje iz teksta. U pisanju je, međutim, pisac aktivan, jer njegovo pisanje stvara smisao tekstu. Jer od toga se manje mentalnih resursa koristi za čitanje nego za pisanje. Čitatelj u čitanju stječe nova znanja koja su neovisna o kontekstu i u razumijevanju vas pomaže prethodnim znanjem koje posjeduje. Književnik se pomaže postojećim znanja i prema kome se tekst obraća, uzima u obzir kontekst i svrhu njegovog pisanja. S druge strane, čitanje i pisanje su vrlo paralelni i slični aktivnosti. Cilj obje aktivnosti je pronaći smisao [čitanje] odn. dizajnirati smislenu poruku [pisanje]. U to su aktivno uključeni i čitatelj i pisac stvaranje i čitanje teksta: Čitatelj pokušava razumjeti pročitano, a pisac pokušava stvoriti smisljeni tekst. Postojeći su potrebni kako bi čitanje i pisanje bilo lakše prethodno znanje. S oba procesa stječemo nova znanja [5]. Tečnost čitanja i razumijevanje pročitano ovisi o djetetu napredak u svakoj fazi razvoja čitanja, budući da su faze međusobno ovisne. Spojiti. Stoga pojedinačne faze djeteta ne može izostaviti i na koje se vratiti kasnije. Najprije je potrebno dekodirati slova i povezati slova u riječi, a zatim slijedi učvršćivanje tehnika čitanja. Kada je čitanje čvrsto i djeteta nema problema s prepoznavanjem a prisjećanjem slova dolazi do razine razumijevanja pročitano. Nekada je bilo nemoguće, kao što će biti djeteta će se usredotočiti na prepoznavanje slova i neće se usredotočiti na značenje riječi, ali samo na ispravno pročitanoj riječi.

3. Zaključak

U obiteljima se čitanje različito cijeni, ali među obiteljima ima i velikih razlike u uvjerenjima o važnosti čitanja. Upravo te razlike imaju značajan utjecaj na čitajući svojoj djeci u školi i izvan nje. Roditelji koji uživaju u čitanju i vole čitati, znaju i svjesni su da je čitanje važno za osobni razvoj djeteta i školski učinak. Takvi roditelji snažno potiču svoju djecu na čitanje i druge aktivnosti čitanja. Zajedničko čitanje za djecu predškolske dobi kao i za mlađeg školarca ugodno je zbog sadržaja, tople atmosfere, pozitivnih emocija, opuštenog okruženja i fizičke blizine roditelja. Kada roditelji čitaju s djetetom, pokazuju mu da im je čitanje ugodna aktivnost. Mnogi roditelji iskorištavaju zajedničko čitanje i povezuju ga sa spontanom razgovorom uz slike. Na taj način djeca obogaćuju i svoje jezične vještine [učenje novih riječi, korištenje rečenica]. Ako je zajedničko čitanje za dijete ugodno i zanimljivo, ono također može puno naučiti iz ovog iskustva o pisanoj i izgovorenoj riječi. Roditelji mogu čitati zajedno kasnije, kada dijete već čita, obogaćuju se i zajedničkim čitanjem mijenjaju uloge [djeca neko vrijeme čitaju, a odrasli slušaju, zatim se uloge mijenjaju zamijeniti] i također raspravljati o onome što su pročitali. U svemu tome, međutim, važno je da roditelji prate djetetove interese i želje i tako sav taj učinak zajedničkog čitanja još više povećati.

4. Literatura

- [1.] Brumen, D. [2016]. Vpliv glasovnega zavedanja na pravopisno in slovnično korektnost pri opisovanju živali in predmetov ter nareku. Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.
- [2.] Grginič, M. [2005]. Porajajoča se pismenost. Domžale: Izolit.
- [3.] Horvat, L., & Magajna, L. [1989]. Razvojna psihologija. Ljubljana: DZS.
- [4.] Knaflič, L. [2009]. Družinska pismenost v predšolskem obdobju. Branje za znanje in branje za zabavo.
- [5.] Kramar, M. [2009]. Pouk. Nova Gorica: Educa.
- [6.] Pečjak, S. [1993]. Kako do boljšega branja: Tehnike in metode za izboljšanje bralne učinkovitosti. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport.
- [7.] Pečjak, S. [1994]. Didaktična igra in razvoj nekaterih psihičnih funkcij pri opismenjevanju. Trzin: Different d.o.o.
- [8.] Plut-Pregelj, L. [2012]. Poslušanje: Način življenja in vir znanja. Ljubljana: DZS.

Stručni rad

LIKOVNA UMJETNOST U PRVOJ TRIJADI OSNOVNE ŠKOLE

Sonja Gregurić
Osnovna šola Frana Roša Celje, Slovenija

Sažetak

Temeljna zadaća likovnog odgoja i obrazovanja je razvoj likovne sposobnosti učenika koja proizlazi iz razumijevanja vizualnog prostora i izražava se u aktivnoj transformaciji tog prostora u umjetnički prostor. Prilikom stvaranja djeca jačaju samopouzdanje, kreativnost i prije svega razvijaju motoriku. Djeca vole crtati, pjevati, plesati, glumiti... Kvaliteta izvođenja djelatnosti u području umjetnosti ovisi o stručnom planiranju, koje stavlja naglasak na planiranje temeljeno na ciljevima, uz uvažavanje svih ostalih specifičnosti predškolske nastave, interdisciplinarnih poveznica, planiranje na temelju dječjih interesa, razmatranja života i mentalne bliskosti. "Likovni odgoj je obrazovni proces u kojem učenici tvore važne čimbenike osobnosti: emocionalne, intelektualne i motor. Obuhvaća obrazovanje, odnosno formiranje osobnosti, i obrazovanje, tj upravo učenje vizualnih vještina, sposobnosti i osjetila daje osnovu za formiranje stavovi, vrijednosti, estetski izraz.

Ključne riječi: nastava likovne kulture, djeca, likovne tehnike.

1.Uvod

U nastavi likovne kulture koristimo mnogo različitih likovnih tehnika i materijala u pet područja umjetničkog izražavanja. Ova područja su: crtanje, slikarstvo, grafika, kiparstvo i arhitektura. Često se pojavljuju i kombinirane likovne tehnike. Možemo kombinirati različite tehnike jednog područja [npr. slikanje papirom u boji i slikanje bojicama] ili su dizajnirane interdisciplinarno [npr. tisak pečatom i crtanje flomasterom]. U oba slučaja proces likovne umjetnosti odvija se u sljedećem: faza učenja, faza igre, faza stvaranja, faza rada i faza evaluacije [3].

2.Središnji dio

U osnovnoj školi na nastavi likovne kulture koristi se različita likovna umjetnost tehnikama i materijalima. Umjetnička područja definirana su u Nastavnom planu i programu [2011.] za likovnu umjetnost: tri područja dizajna površina - crtanje, slikanje, grafika i dva područja dizajna u trodimenzionalnom prostoru – skulptura i arhitektura. Likovne tehnike crtanja primjerene za rad u prvoj trijadi osnovne škole:

- Crtanje olovkom. Ova tehnika je prikladna za izradu crtanih crteža, za crteže s mnogo crtačkih detalja, te za popunjavanje manjih površina zanimljivom teksturom na gotovo svim vrstama glatkog papira. Podloga može biti grubi papir, karton ili karton, ali može biti i tkanina, keramičke pločice ili drvo.
- Crtanje ugljenom. Ugljen se može koristiti za crtanje užih ili širih linija. Ako želite laganu liniju, nemojte previše pritiskati podlogu, obrnuto jačim pritiskom stvoriti tamnu liniju. Za tehniku rada u prvom trozvuku prikladan je za izradu linijskih, tonskih crteža i za popunjavanje većih površina na nepoliranom, blago grubom bijelom ili toniranom papiru. Crtež moramo popraviti, što znači konsolidirati i zaštititi ga. U školama se obično koriste lakovi za jačanje kose.
- Crtanje kredom. U prvom likovnom trozvuku najčešće koristimo crnu, crvenu ili smeđu kedu u različitim tonovima. Crtamo na papiru slično crtežu ugljenom. Također moramo popraviti crtež kredom. Školskom kredom možemo crtati po asfaltu.
- Crtanje bojicama. Crtanje bojicama može se koristiti u kombinaciji s razrijeđenom [manevriranom] tintom. Crtež crtamo bojom ili bijelom svijećom, koju prekrivamo raskošnim tušem, ili bojama na bazi vode ili prirodnim tekućinama [kava ili čaj]. Budući da su voskovi masni, tekućine se ne lijepe.
- Crtanje flomasterom. Tehnika je prikladna za crtanje linija, koristimo tamne flomastere, uglavnom crne, raznih debljina. Za manje formate koristimo tanji flomaster, a za veće formate deblji. Kod crtanja flomasterom tehniku možemo kombinirati s raskošnom tintom, bojicama i temperama.
- Crtanje s tušem. U prvom razredu kao crtač koristimo bakalar i trsku. Crtanje bakalarom i tintom daje nam drugačiju intenzivnu liniju. Intenzitet linije s vremenom slabi. U drugom i trećem razredu kao olovku možemo koristiti i tanji kist i metalne olovke. Crtanje olovkom i tintom zahtijeva prilično razvijenu motoriku: pravilno držanje olovke i odgovarajući pritisak na podlogu. Ovom tehnikom radimo samo linijske crteže. Učenike i radnu površinu u skladu s tim moramo zaštititi.
- Crtanje kistom. Koristimo tekuću boju i tanke akvarelne kistove. Tehnika je prikladna za izrazite crno-bijele motive - šahovnica, dalmatinski pas, zebra.
- Ugravirani crtež. Pomiješajte tuš s vodom. U prvoj trijadi crtamo tušem i olovkom na mokrom papiru da prolijemo tuš ili tuš i vodu miješamo na bijelim, neupijajućim

površinama [palette, plastične ploče]. Mlađi učenici miješaju tuš s vodom u plastičnim posudama i tom mješavinom manevriraju odabranim površinama. Dio crteža se može crtati i na mokroj podlozi, kada se osuši nastaviti crtanje tušem na suhoj podlozi. Različite teksture također se mogu postići posipanjem krupne soli preko razrijeđenog tuša na mokroj površini. Kada se crtež osuši, uklonite višak soli.

- Crtanje gumicom tintom. U ovoj umjetničkoj tehnici stvaraju se svijetle linije i oblici na tamnoj pozadini – negativan crtež. No, možemo biti malo maštoviti i gumicom prvo nacrtati nevidljivi crtež na listu za crtanje, a zatim list prefarbati tintom. Nakon nekoliko sekundi, na tamnoj pozadini pojavljuje se svijetli crtež. Međutim, budući da gumica briše samo plavu tintu, tu i tamo možete dodati kap tinte druge boje na bazu. Tako će na plavoj tinti biti bijele linije, a tamo gdje je dodana tinta druge boje, crte će biti tamnije.

- Crtajte svijetlom tempera bojom na tamnoj pozadini. Čak i uz ovu tehniku dobivamo negativan crtež. Koristimo gustu boju i tvrde, kistove.

- Ogrebotina linije. Imamo nekoliko vrsta pripreme podloge za ogrebotine. Obojite podlogu svijećom ili bojicama koje su premazane crnom tintom [dodajte malo sapuna ili deterdženta za suđe, radi boljeg prijanjanja na voštane podloge] ili jajčanim temperama. Kod druge metode premažite mješavinu žumanjka i tamne tempera boje ili žumanjka i crne tinte što glatkije na kalendarskom papiru. Osušenu boju ostružite bakalarom, čačalicom, štapićem... Alternativno: podlogu ravnomjerno obojite svijetlim voskom [žuti ili narančasti], ovaj premaz obojite tamnim voskom [crveni, plavi ili zeleni]. Zagrebite čačalicom koja struže gornji sloj, stvarajući crtež vidljiv u boji ispod.
- Jednobojna školjka. Nerazrijeđenom tempera bojom crtajte na papiru manjeg formata. Kada se boja osuši, nanesite tuš na cijelu plahu. Operite suhi crtež pod tekućom vodom. Tempera se otapa u vodi pa dobivamo originalni crtež.

- "Skriveni" crtež. Nacrtajte na listu za crtanje kistom umočenim u limunov sok. Kada se crtež dobro osuši, ispegajte ga toplim glačalom. Nastaju smečkaste pruge dok limunov sok gori na površini.

Tehnike slikanja primjerene za rad u I trijadi osnovne škole na suhom [slikanje olovkama u boji, flomasterima, bojicama i uljanim pastelima te kredama u boji i suhim pastelima], mokrom [slikanje tempera bojama, akvarelima, mokro slikanje, gvaš], slikanje tintom i slikanje šablonama] i naljepnice [naljepnice u boji, papirne naljepnice za časopise i naljepnice s tkaninom i drugim materijalima]. U osnovnoj školi često se pojavljuju i kombinirane likovne tehnike. Kombinirane umjetničke tehnike mogu se osmisliti tako da kombiniraju umjetničke tehnike unutar istog područja, ili se mogu osmisliti interdisciplinarno. U ovom slučaju likovni zadatak je interdisciplinaran [npr. crtanje i slikanje, kada su ponuđene tehnike slikanje papirom u boji i crtanje crnom flomaster]. Primjer kombiniranja likovnih tehnika unutar istog područja je slikanje papirom u boji i tempera bojama. Uspjeh provedbe likovne tehnike ne ovisi samo o poznavanju tehnike, već o cjelokupnom dizajnu sata. Planiranjem razvrstavanja faza postićemo da su učenici stalno motivirani te kognitivno i izražajno aktivni. faze procesa učenja: uvodni dio - motivacija, rasprava o likovnom radu [likovni problem, likovna tehnika, motiv], najava recenzije, upute za rad i konkretizacija likovnog rada, središnji dio - praktični rad učenika i likovna evaluacija i zaključak u završnom dijelu. Na artikulaciju sata utječu metode i oblici rada, složenost likovnog problema i likovne tehnike, dob učenika i vrijeme. te prostor u kojem provodimo likovnu edukaciju.

Uvodni dio sata posebno je važan za motiviranje učenika, stvaranje raspoloženja i pripremu učenika za središnji dio sata.

3. Zaključak

U cjelokupnom procesu likovnog odgoja i obrazovanja najvažnija je zadaća likovnih pedagoga svojom kreativnošću osposobiti učenike za doživljavanje ljepote u prirodi i umjetničkim djelima te vrednovanje umjetničkih djela, uporabnih predmeta i likovne problematike u okruženju. vizualna kultura mediji . Za rad na nastavi likovne kulture vrlo je važno i poznavanje dječjeg likovnog razvoja. Učenici prvoga razreda još uvijek spontano stvaraju, ali počinju se pojavljivati bogata kompozicijska rješenja, raznoliki likovni ritmovi, a uočava se i zadani likovni problem. U tom se razdoblju često pojavljuje RTG, ali rjeđe prekrivanje, izrez i pogled na određeni predmet iz različitih smjerova. Također u ocjenjivanju umjetničkih djela sve su više sposobni opisivati umjetnička djela i vrednovati umjetničke pojave. No, prvašići i dalje svo umjetničko stvaralaštvo doživljavaju kao igru.

4. Literatura

- [1.]Batič, J. [2010]. Arhitekturno oblikovanje pri likovni vzgoji v osnovni šoli. Ljubljana: Genija.
- [2.]Berce Golob, H. [1993]. Likovna vzgoja. Načini dela pri likovni vzgoji. Priročnik za učitelje na predmetni stopnji osnovne šole. Ljubljana: DZS.
- [3.]Duh, M. in Vrlič, T. [2003]. Likovna vzgoja v prvi triadi devetletne osnovne šole. Priročnik za učitelje razrednega pouka. Ljubljana: Založba Rokus.
- [4.]Duh, M. [2004]. Vrednotenje kot didaktični problem pri likovni vzgoji. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- [5.]Duh, M., Zupančič, T. [2013]. Likovna apreciacija in metoda estetskega transferja. Revija za elementarno izobraževanje.
- [6.]Tacol, T. [2003]. Likovno izražanje. Didaktična izhodišča za problemski pouk likovne vzgoje v devetletni osnovni šoli. Ljubljana: Debora.
- [7.]Tomšič Čerkez, B. in Tacar, B. [2010]. Likovne kuharije. Uporabne likovne tehnike. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Stručni rad

MATEMATIKA NA DRUGAČIJI NAČIN ZA NAJMLAĐE

Sonja Gregurić

Osnovna šola Frana Roša Celje, Slovenija

Sažetak

Djeca predškolske dobi u vrtiću imaju mnogo mogućnosti za učenje matematike i to se često javlja kao aktivnost u vrtićima jer nas matematika prati posvuda. Važno je djeci omogućiti takve aktivnosti u vrtiću, gdje će moći vježbati matematiku kako u igricama tako i u raznim dnevnim aktivnostima. Područje matematike može se uključiti u širok raspon aktivnosti. Ove aktivnosti potiču dijete na stjecanje novih iskustava, vještina i znanja o raznim matematičkim sadržajima u igri ili raznim svakodnevnim zadacima. Na taj način dijete uči i razlikuje što je veliko, a što malo, što je više, a što manje, također razlikuje po čemu su stvari slične, a po čemu se stvari međusobno razlikuju, uči o različitim oblicima i zna ih razlikovati. Jedni od drugih., uči i uči različite simbole, uči pojmove sprijeda, straga, prije i poslije. Dijete kroz igru uči i uči matematiku na zanimljiv način. On sam to ne doživljava kao „učenje“ jer se sve događa kroz igru, na zanimljiv i razigran način za dijete. Sa stečenim iskustvom dijete uči da određene zadatke i svakodnevne probleme lakše rješava ako koristi različite strategije matematičkog učenja. Dijete sa zadovoljstvom uči i uči matematiku, sretno je kada nađe određeno rješenje i traži nove situacije koje mu predstavljaju izazov u učenju matematike.

Ključne riječi: matematika, djeca, pokret.

1.Uvod

Matematika je, poput književnosti, fizike, umjetnosti, ekonomije i glazbe, kontinuirani proces. Ima prošlost i budućnost, kao i sadašnjost. Matematika koju učimo i to koji se danas koristi razlikuje se od onog prije 1000, 500 ili čak 100 godina. Učenje matematika je slična upoznavanju čovjeka. Što više znate o prošlosti ovoga, to bolje možete lakše razumjeti i komunicirati s njim ili njom, kako u sadašnjosti, tako i u sadašnjosti budućnost [1].

2.Središnji dio

Za učenje matematike kroz matematičke igre, mlađe djetete koristi svakodnevno okruženje, predmeta, prilika, dok govori, razvija vještine, razmišlja i koristi ruke i noge. Najprikladniji način za rano podučavanje matematike je igranje s djetetom. Odgajatelj/učitelj se uključuje u djetetovu igru i na taj način je obogaćuje matematičkim ciljevima. Moramo se pobrinuti da se dječja igra nastavi i da inicijativa igre ostane djetetova. Stručnjaci bi se trebali uključiti u matematičku igru s djecom. Dobro je da preuzmu ulogu igrača djetetu, ali moraju paziti na odnos između veličine igračke i djeteta, na djetetovu perspektivu, na njegovu upotrebu matematičke terminologije koju koriste drugi stručnjaci. Dijete svladava određene matematičke vještine iz područja matematike od najranije dobi, razmišlja i izražava se na način koji pokazuje da se u svakodnevnom životu koristi matematikom. Djeca kroz igru na zanimljiv način uče različite matematičke sadržaje. Stvorite ih potrebne su nam odgovarajuće situacije, te pobuditi njihovu znatiželju, kreativnost, vještine i drugo vrline koje će im pomoći u izračunavanju i učvršćivanju matematičkih pojmova. S različitim aktivnosti koje pripremamo za djecu povećat će interes djece za i predanost učenju. Kada uče matematiku kroz matematičke igre, djeca stvarno uživaju, s sretni su što rade zajedno, postižu puno bolje rezultate i nemaju osjećaj učiti zbog svega odvija se kroz igru. Zadatak profesionalaca je zadržati djecu u matematičkim igrama promatrati, poticati i pomagati im da prošire svoje matematičko znanje na višu razinu. Djeci trebamo omogućiti da sama dođu do određene spoznaje i da sama do nje dođu utvrđivanje je li određena stvar točna ili ne [2]. Nova matematička znanja i iskustva dijete stječe u vrtiću tijekom svakodnevnih spontanijih događanja aktivnosti i u posebno planiranim aktivnostima kojima odgajatelj stvara uvjete za postizanje ciljeva iz matematike. Stručnjaci u vrtiću nastoje jednako iskoristiti priliku uključivanja matematike u svakodnevne poslove i izvan njih metoda također omogućuje izvođenje u unaprijed planiranim matematičkim aktivnostima. „Matematička igra je aktivnost za koju se smatra da sadrži ili izazov u obliku zadatka ili izazova za protivnika, bilo zajednički zadatak s kojim se pojedinac suočava u suradnji drugi. Jasno je strukturiran skupom pravila, ima jasno definiran završetak i jasno definirane matematičke kognitivne ciljeve. Matematička igra obično uključuje dva ili više igrača izmjenjuju poteze i međusobno se natječu. Potezi sadrže odluke koje utječu konačnu pobjedu. Matematička igra je strateška apstraktna igra” [3,]. Dijete uči matematiku kroz različite aktivnosti koje mu nude stručnjaci u oblik dječje igre. Dijete predškolske dobi koristi takvu matematiku u raznim igrama i voli ovu način poučava matematiku kada se igra. Dijete uči iz pokušaja i pogrešaka jer ste tako odlučni bolje zapamtite sadržaj. Dijete promatra ljude oko sebe, promatra svoje vršnjake, odgajatelje, njegovih roditelja i ostalih članova obitelji, te tako uči ponavljanjem. Uči se matematika polako, malim koracima, kako dijete predškolske dobi ne uči matematiku na zalihama. Učenje kroz igru potiče suradnju među djecom, a mogu se i dokazati u takvoj igri djeca iz marginaliziranih društvenih sredina, te djeca koja kao djeca imaju problema međusobno surađivati i pomagati jedni drugima. Osnovni uvjet za uključivanje matematičke igre je primjereno učenje okoliš. Općenito smo upoznati s igrama uloga, igrama građenja i igrama pravila. Matematičke igre međutim, dijelimo prema kurikularnim područjima; o igrama za aritmetiku i algebru, igrama za geometrija i mjerenje, igre za druge sadržaje. i učinkovitije, pa bi bilo dobro da profesionalci što više uključe pokret.

Autori navode razne igre i aktivnosti koje pružaju može se povezati s pokretom, plesnim aktivnostima i matematikom:

- Broj i brojanje: dijete u aktivnosti broji djecu koja su već stigla i saznaje koliko dijete još uvijek nedostaje u aktivnosti; u pravilu dijele sportsku opremu jedni s drugima; razvrstava stvari u vrste, parove, trojke.
- Simboli i grafički prikazi: bira simbol za sebe i za svoje stvari, označava simbolom redoslijed djece, sa simbolom bilježi pobjede i rezultate u igrama i natjecanjima.
- Uzrok, posljedica, vjerojatnost: dijete prvo govori i objašnjava što se dogodilo kao uzrok i ono što je proizašlo iz određene aktivnosti; predviđa rezultate u samoj aktivnosti; sastoji se od cijelih dijelova.
- Simetrija, geometrijska tijela i likovi: dijete promatra uzorke na odjeći, igračke kretanje, igranje geometrijskim tijelima i likovima.
- Prostor i orijentacija: postavlja se u različite položaje i promatra okolinu; uči pojmove lijevo, desno i jednostavne orijentacije u prostoru.
- Uređivanje, razvrstavanje: dijete slaže predmete prema različitim aktivnostima Svojstva; sprema razno posuđe u sanduke, kutije, torbe.
- Mjerenje: pri skakanju u daljinu broji koliko je pločica preskočio; prilagođeno s priručnim sredstva kao što je npr. stepenice, skok s motkom [2].

Avtor navodi neke primjere uključivanja kretanja u područje matematike:

- crtanje zakrivljenih, ravnih, zatvorenih i nezatvorenih linija cijelim tijelom ili pojedinim dijelovima tijela, crtanje linija hodanjem, crtanje linija na leđima i razne kreativne kretno-didaktičke igre,
- sastavljanje geometrijskih oblika s cijelim tijelom ili s pojedinim dijelovima tijela, hodanje - ples na likovima, oblikovanje geometrijskih likova s gumicama / vrpcama i ples izražavanje kroz geometrijske oblike, prikaz svojstava geometrijskih likova/tijela, simetrija kroz ples, - matematičke operacije [zbrajanje, oduzimanje, množenje, dijeljenje],
- razne pokretne i plesne igre za konsolidaciju rezultata [1].

Prilikom podučavanja djece matematike važno je da stručnjaci koriste različite materijale za učenje prilazi. Važno je uključiti i kretanje u učenje matematike, kao što to djeca mogu mnogi novi sadržaji doživljavaju se tjelesnim radnjama u određenoj situaciji [1]. Marjanović Umek [6] navodi da odgajatelj/nastavnik prilikom planiranja i učenja matematičkih sadržaja mora voditi računa o nekim važnim zakonitostima koje vrijede za ovo područje. Moraju biti svjesni da je matematika vrlo stresna za mlađu djecu, pa dijete može v matematičke aktivnosti aktivno uključene samo kratko vrijeme. Učenje matematike zahtijeva mnogo koncentracija, pa profesionalac mora planirati aktivnosti tako da u svakom trenutku može biti pribran. Matematika je jako povezana s razgovorom, koji je najučinkovitiji kada je individualan. Važno je da profesionalci djetetu ponude razgovor i dodatna objašnjenja u učenju matematike, jer će tako određene teme lakše razumjeti i brže naučiti. U svakodnevnim zadacima dijete ubrzo shvaća da je matematika neophodna za svakodnevni život. Zadaća odgajatelja/učitelja je pratiti svu djecu tijekom cijele matematičke aktivnosti, kako bi im bilo lakše odrediti i planirati matematičke aktivnosti u budućnosti. Tako može pratiti djetetov napredak i razvoj tijekom svakodnevnog promatranja aktivnosti.

3.Zaključak

Djeca se vrlo rano susreću s matematikom i kroz igru je uče na različite načine. S matematikom se dijete susreće u svakodnevnom životu. Dijete ima na pr. pregled svojih igračkaka, odjeće, svakodnevnih predmeta koje dijete broji, mjeri, uspoređuje, razvrstava, grupira, prikazuje simbolima, imenuje ih, opisuje ih, priča o njima i broji. Područje matematike uključuje djecu na vrlo različite načine u sve njihove svakodnevne aktivnosti. Za učinkovit proces odgoja i obrazovanja važno je već u predškolskom razdoblju da stručnjaci vode računa o djetetovim karakteristikama, te da se samo njima prilagođavaju. Važno je da u svoje planirane aktivnosti uključe različite stilove učenja i poučavanja. Djeca uče više pri učenju matematike ako međusobno surađuju, ako komuniciraju sa stručnjacima, nego ako uče samostalno. Pri učenju matematike vrlo je važno učenje prostorne percepcije. Djeca trebaju razumjeti prostor, moraju biti prostorno svjesna, što znači da moraju biti svjesna svog tijela u prostoru, te moraju razumjeti odnos objekata u prostoru. Kako se djetetov mozak razvija, tako se razvija i njihovo razumijevanje odnosa tijela i prostora. Prilikom učenja matematike u geometriji i prostornoj svijesti, vrlo je dobro uključiti niz plesnih aktivnosti. Kroz pokretne i plesne aktivnosti djeca lakše uče matematiku i bolje razumiju matematičke teme.

4.Literatura

- [1.] Horvat, L. in Magajna, L. [1989]. Razvojna psihologija. Ljubljana: DZS.
- [2.] Kohl, F. M. in Gainer, C. [2000]. Mali matematik: spoznavajmo matematične zakonitosti s područja umetnosti. Ljubljana: Educy.
- [3.] Kroflič, B. [1992]. Ustvarjanje skozi gib. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- [4.] Kurikulum za vrtce [1999]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- [5.] Lipovec, A., in Antolin Drešar, D. [2019]. Matematika v predškolskem obdobju. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- [6.] Marentič Požarnik, B. [2000]. Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.

Stručni rad

POKRET S PLESOM KOD MALE DJECE

Sonja Gregurić

Osnovna šola Frana Roša Celje, Slovenija

Sažetak

Ljude prati ples posvuda i u svim razdobljima ljudskog života, jer je i dio ljudskog postojanja i djelovanja. Dijete se dobro osjeća u plesnim aktivnostima, istražuje nove mogućnosti, a potvrđuje se i u plesu. Djeci predškolske dobi trebamo dati priliku da iskuse ples na vlastitoj koži, jer je poznato da najviše učimo iz vlastitog iskustva. Djeca se vole kretati, plesati, skakati i opuštati uz glazbu. Područje plesa može se povezati s raznim obrazovnim područjima. Plesni ili plesni odgoj može se povezati s raznim područjima djelovanja, jer ih dijete međusobno povezuje i na taj način lakše i cjelovitije uči i upoznaje. Ples je vrsta motoričke aktivnosti i u užem smislu riječi označava slobodno stvaranje i izražavanje pokreta uz unutarnju ili vanjsku stimulaciju. Vanjski podražaji u plesu mogu biti glazba koja pokreće ples, a unutarnji podražaji su unutarnje izvedbe iz prethodnih iskustava ili imaginarne izvedbe pojedinca.

Ključne riječi: ples, djeca, pokret.

1.Uvod

Ples je umjetnost u kojoj djeca kroz pokret doživljavaju različite sadržaje. Uz pomoć plesa djeca izražavaju, razvijaju maštu i stvaraju. To je poput govora tijela kroz koji djeca pokazuju što doživljavaju i kako se osjećaju. Plesni izričaj također igra važnu ulogu međuljudskih odnosa i grupnog sudjelovanja. U predškolskom razdoblju vrlo je važno planirati brojne i raznovrsne aktivnosti, jer aktivnosti u koje integriramo različita područja djelovanja vrlo pozitivno utječu na razvoj djece. Ples i plesne aktivnosti vrlo pozitivno utječu na djecu predškolske dobi, a uz pomoć plesnih aktivnosti profesionalci mogu ostvariti mnoge ciljeve koje postavljaju i planiraju za svoje aktivnosti.

2.Središnji dio

Mlađe dijete najviše vremena provodi igrajući se. Igra je njegova središnja aktivnost kroz koju uči, uči nove stvari. Igra utječe na razvoj pojedinca. U igri dijete razvija, obogaćuje, nadograđuje, razvija svoje motoričke sposobnosti koje određuju stupanj razvijenosti osnovnih motoričkih dimenzija čovjeka [10]. "Igra je podložna određenoj razini razvoja pojedinca, kako tjelesnog tako i psihičkog razvoj. Razvoj aktivnosti igre odvija se od vrlo jednostavnih do sve složenijih oblika. Ipak, ne možemo tvrditi da postoji točan početak i kraj neke igrčke aktivnosti. Svako razdoblje karakteriziraju specifični oblici igre i dominacija određene aktivnosti koja u pravilu najopćenitije opisuje ovu fazu razvoja "[1]. Igra je osnovna djetetova aktivnost, pozitivno utječe na razvoj djece, pa je važnost igre za djeca u predškolskoj dobi vrlo velika. Igra je potreba i uvjet svakog djeteta da to bude može se normalno psihički i fizički razvijati. Ima dječju igru u predškolskom razdoblju nezamjenjivu ulogu za cjeloviti razvoj djeteta, jer dijete provodi većinu svog vremena i razvoja preživjeti u igri [4]. "Ples je govor tijela, to je pokret sa zvukom, ritmom, govorom, glazbom i također u tišini. Tisućljećima dio je ljudske kulture, kao što je poznato u svih više od 3000 poznatih kultura u svijetu. Kroz svojim pokretom, kroz pjesmu i glazbu, čovjek je izrazio svoju čežnju, tugu, bol, povezanost s nadnaravnim silama, militantnost, erotizam "[9]. Ples je najstarije sredstvo izražavanja fizičkih, emocionalnih i duhovnih dimenzija. Ritmički pokreti, geste, pjevanje i glazba sastavni su elementi svih kultura na našem planetu. Ples obično počinje od neprimjetnog impulsa naše nutrine i prerasta u svojevrsnu eksploziju energije ili neumornu radost u kretanju. U plesnim i plesnim aktivnostima dijete se može igrati pokretom vlastitog tijela kao pojedinac, može se igrati u paru ili skupini. Uz raznovrsnu glasovnu i glazbenu pratnju, dijete se kreće u ritmu, izražava se na vrlo poseban način, te tako komunicira svoje osjećaje, doživljaje, emocije, misli i na taj način stvara. Dijete razvija razne motoričke sposobnosti u plesnim aktivnostima i plesnim igrama, posebno koordinaciju pokreta nogu, ruku, cijelog tijela, koordinaciju pokreta u ritmu, te uči osnovne pojmove kretanja [7]. Ples se mora promatrati iz više kutova istovremeno, jer se radi o pokretu, veselju, opuštanju, komunikaciji, estetskom doživljaju. Dječje tijelo djeluje kao receptivni posrednik i izvođač jer prima i odgovara na kinestetičke, ritmičke i društvene podražaje. Dijete počinje biti svjesno svog tijela i raznolikosti svojih pokreta, vremena i prostora, a prije svega različitih mogućnosti trošenja svoje energije. Istodobno, razvojem motoričkih sposobnosti djeteta razvija se sposobnost upravljanja tijelom, što, međutim, uvelike ovisi o kontroli kretanja i uvjetuje kognitivni, emocionalni, socijalni i psiho motorički razvoj. U plesnim i plesnim aktivnostima razvijamo dječje motoričke sposobnosti kao što su koordinacija, snaga, pokretljivost, brzina, ravnoteža i preciznost, kao i aerobne i anaerobne vještine, te senzomotoričke sposobnosti s jedne strane, te posebne plesne vještine kao što su ples , prijemčivost za ritam, za odnose u paru ili grupi. Plesom utječemo i na ubrzano funkcioniranje funkcionalnih sustava u tijelu, kao što su kardiovaskularni, respiratorni, probavni, vegetativni, senzomotorički i hormonalni. Ples također potiče rast kostiju i utječe na snagu zglobnih ligamenata, što zauzvrat omogućuje stabilizaciju zglobova i učinkovitu funkciju mišića. U plesnim aktivnostima djecu učimo da

budu svjesni svojih emocija, da pokretom izražavaju svoje osjećaje i doživljaje, a ujedno ih podsjećamo da poštuju emocije drugih [10].

U plesnim i plesnim aktivnostima dijete može oponašati ili sažeti različite pokrete i životne situacije. Dijete se izražava i kreće na temelju raznih podražaja. Poticaji mogu biti glazba, pjevanje, sviranje instrumenata, priče, deklamacije, ilustracije, raznih predmeta, promatranje životinja, osoba i predmeta u okolišu. Poticaji mogu biti takvi crpimo iz različitih područja kao što su jezik, društvo, matematika, priroda itd. Dijete je uronjeno u podražaje i vlastitim načinom kretanja proživljava događaje, odnose, ilustrira predmete, životinje, pojmovi, biljke, junaci bajke. Ples je pokret sa zvukom, ritmom, glazbom ili u tišini. Prema funkciji i upotrebljivosti ples se može podijeliti na narodni, društveno-umjetničku funkciju i upotrebljivost. Naravno, pri plesu moramo voditi računa o izvedbi i zrelosti djeteta, prije svega vlastiti izraz i maštu. Plesni odgoj također može biti uspješan motivacijski sredstva. Ples pretpostavlja drugačiji način komunikacije i može se koristiti kao aktivnost opuštanja ili kreativna metoda učenja. Plesna edukacija sadrži psiho motoričke, iskustvene i kognitivne komponente nastave. Omogućuje neverbalno izražavanje i primanje informacija, ne samo tradicionalnim putevima vida i sluha, već i putem kinestetičkim putovima [6]. Jedna od glavnih zadaća plesnog odgoja je poticanje i razvijanje dječje kreativnosti kroz izražavanje i dizajn kroz pokret. Oni samo mogu uspješno izvršiti ovaj zadatak kreativni odgajatelji koji uvijek traže nove načine rada i nove poticaje za kretanje djeteta kreativnost. U isto vrijeme dijete doživljava uspjeh, razvija se i doživljava zadovoljstvo u svom radu, istražuje i kreativno traži različita rješenja kretanja na različitim sadržajima učenja.

Plesni odgoj je područje estetskog odgoja, čiji su odgojni zadaci:

- odgajati djecu u estetskoj suptilnosti,
- odgajati djecu u umjetničkom stvaralaštvu [vlastito stvaranje pjesama, melodije, priče, plesovi, umjetnička djela...],
- upoznati djecu sa spoznajama o umjetnosti i ljepoti čovjekove okoline [3].

U predškolskom razdoblju razvoj je cjelovit. Područja su međusobno isprepletena i sa utječemo na svaku promjenu u njima. Dječja percepcija i doživljaj svijeta temelji se na podražajima koji proizlaze iz njegova tijela, iskustva i okoline. Pokret razvoj je na prvom mjestu u prvim godinama djetetova života. Dolazi iz forme prirodnim pokretima do složenijih motoričkih aktivnosti u utjecaju učenja, sazrijevanja i vlastite aktivnosti. Glazba je vrlo važna u plesnim aktivnostima. Najbolja kvaliteta je tamo gdje je prepoznatljiv i izrazito naglašen ritam. Glazbeni ritam budi izvjesne u nama osjećaja, u pjesmi brzog i živahnog ritma ne možemo biti ni tužni suprotan. Glazba treba biti bliska djeci, jer o njoj ovisi raspoloženje u njoj plesne aktivnosti [10]. Prilikom pripreme za plesnu aktivnost potrebno je osigurati potrebne rekvizite, zatim upoznajte djecu s elementima zagrijavanja, plesnih tehnika, improvizacije i završetak plesnog sata. Na početku dajemo jasne upute i odgovarajuću glazbu, najvažnije je ipak provjeriti jesu li plesni elementi primjereni dobi razina djece. Moramo biti fleksibilni prema dinamici tijekom provedbe grupe, način izvođenja aktivnosti, poštivanje pravila i broj djece. Na temelju po potrebi mijenjamo aktivnost ako primijetimo da je interes djece drugačiji.

3.Zaključak

Ples pomaže djeci da bolje kontroliraju svoje tijelo, svoje motoričke vještine i istražuju motoričke vještine. Djeca uključena u plesnu edukaciju imaju priliku istražiti kako svoje tijelo koristiti kao instrument, kao sredstvo izražavanja, komunikacije te tako razvijati vlastitu kreativnost. Djeca uživaju u kretanju, ritmu, trčanju kroz prostor, skakanju u zrak, vrtenju, spuštanju na tlo, odmaranju u raznim oblicima, stoga je važno da im to omogućimo. Odgoj kroz ples pomaže djetetu i pozitivno utječe na razvoj samosvijesti, socijalni razvoj, kreativnost, intelektualni razvoj, tjelesni razvoj, kao i pozitivan razvoj na razvoj empatije, estetskog osjećaja i razvoj prostornih predstava. Ples ima brojne pozitivne kvalitete, kao što su tjelesna aktivnost, kreativnost, socijalizacija, opuštenost, ugađanje vlastitog tijela, emocionalnost, a mogli bismo nabrajati još. Dijete se izražava kroz ples, zabavlja se i lakše komunicira nego riječima. Ples je poput govora tijela, kroz koji dijete može stvarati, opušitati se, pokazati kako se osjeća i što doživljava. Djeci trebamo ponuditi što više raznovrsnih i zanimljivih plesova aktivnosti, jer će to razviti vještine koje su im važne razvoj.

4.Literatura

- [1.]Horvat, L. in Magajna, L. [1989]. Razvojna psihologija. Ljubljana: DZS.
- [2.]Jurgec, A. T. [2020]. Osnove plesne tehnike v predšolskem obdobju. Vzgojiteljica, Letnik XXII.
- [3.]Krivec, B. [2013]. SOS? PLES! : priručnik za mentorje plesnega ustvarjanja. Zveza kulturnih društev Ptuj.
- [4.]Kroflič, B. [1992]. Ustvarjanje skozi gib. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- [5.]Kroflič, B. in Gobec, D. [1989]. Plesna vzgoja za najmlajše: priručnik za vzgojitelje predšolskih otrok in učitelje. Novo mesto: Društvo pedagoških delavcev Dolenjske, Pedagoška obzorja.
- [6.]Marentič Požarnik, B. [2000]. Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.
- [7.]Marjanovič Umek, L., Zupančič, M. [2001]. Psihologija otroške igre. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- [8.]Marjanovič Umek, L., Zupančič, M. [2009]. Razvojna psihologija. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- [9.]Rupnik, V. in Rupnik, U. [2014]. Plesna umetnost: učbenik za program predšolska vzgoja, modula Ustvarjalno Izražanje – ples in Plesno izražanje. Ljubljana: Tehniška založba.
- [10.] Zagorc, M. [1997]. Ples - ustvarjanje z gibom. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Stručni rad

SELEKTIVNI MUTIZAM - PODRŠKA I PREVLADAVANJE POREMEĆAJA

Sonja Gregurić

Osnovna šola Frana Roša Celje, Slovenija

Sažetak

Selektivni mutizam rijedak je poremećaj koji zahtijeva specifične načine rada, pristupe i strategije pomoći te visok stupanj sudjelovanja svih uključenih u proces liječenja. Zbog složenosti i specifičnosti koja prati ovaj poremećaj, ne smije se zanemariti ili zakloniti mišlju da je to privremeno stanje koje će samo po sebi proći. Važno je rano otkrivanje i rani, konkretni i odgovarajući tretman. Podrijetlo ili uzroci selektivnog mutizma i danas nisu znanstveno poznati. Kao rezultat toga, s vremenom je razvijeno podosta teorija koje objašnjavaju čimbenike koji pokreću i učvršćuju ovaj poremećaj.

Ključne riječi: selektivni mutizam, pomoć u školi, pomoć roditelja, suradnja s roditeljima

1.Uvod

Selektivni mutizam snažno utječe na djetetov život i ozbiljno komplicira njegovu socijalnu interakciju. Verbalna komunikacija je sfera koja mu stvara problem. Ne radi se o tome da djeca ne znaju govoriti ili da ne razumiju govor. Većina ih ima snažnu želju za govorom, ali zbog nemogućnosti prenošenja krajnje tjeskobnih osjećaja izazvanih socijalnim situacijama i / ili ljudima u njima, od sebe ne mogu proizvesti ni glas. Njihov normalan govor i verbalna komunikacija tako se javljaju samo kad ih ljudi ili situacije ne predstavljaju sa strahom. To su obično članovi obitelji, kuće i nekoliko drugih pojedinaca.

2.Središnji dio

Simptomi i s njima povezane definicije poremećaja, koji se danas naziva selektivni mutizam, potječu iz 19. stoljeća. 1877 godine njemački je liječnik Kussmaul prvi opisao poremećaj u kojem djeca nisu govorila u određenim situacijama, iako su inače mogla govoriti. Bio je uvjeren da su ta djeca dobrovoljno odlučila ne govoriti. Tramer, švicarski dječji psihijatar, razvio je pojam „izborni mutizam“ u kojem je zabilježio iste simptome i u kojem je pošao od iste pretpostavke da je djetetovo ne govorništvo njegov izbor [5].

Tek 2000. godine „izborni mutizam“ službeno je uveden u pojam „selektivni mutizam“ objavljivanjem Američkog dijagnostičkog i statističkog priručnika za mentalne poremećaje, koji nisu u stanju govoriti u određenim socijalnim situacijama u kojima se od njih očekuje da to čine, iako u drugim situacijama govore sasvim normalno, a to su:

- dosljedno odsustvo govora u određenim socijalnim situacijama [u kojima se očekuje govor, npr. U školi], iako je govor potpuno normalan u drugim situacijama [npr. kod kuće];
- poremećaj utječe na školski uspjeh ili radnu uspješnost ili socijalnu komunikaciju;
- trajanje poremećaja je najmanje mjesec dana [prvi mjesec školskog razdoblja ne bi trebao biti pokriven];
- nedostatak govora nije povezan sa nedostatkom znanja jezika kojim govori socijalno okruženje;
- Govorna odsutnost nije odraz poremećaja govora [npr. Mucanje] i drugih poremećaja [npr. Shizofrenija].

U djece s ovim problemom govor je područje koje, unatoč činjenici da „većina njih želi komunicirati, ne govori zbog različitih čimbenika. Njihova nesposobnost da se nose ili toleriraju krajnje tjeskobnu situaciju [očekivanje govora] uzrokuje da se većina "smrzne" na mjestu [1].

Djeca stoga mogu sasvim normalno govoriti i razumjeti govor. Problem nastaje kad se nađu u okruženju ili pred ljudima koje ne poznaju, s kojima se ne osjećaju sigurno, opušteno i zato osjećaju strah. Društvene situacije i ljudi obično očekuju da dijete verbalno komunicira s njima, a upravo to očekivanje tjera tu djecu u tjeskobu i posljedično nesposobnost govora. Kod poznatih situacija i ljudi slika je upravo suprotna - djeca sasvim normalno koriste govor.

Prosječna dob u kojoj se kod djece otkriva selektivni mutizam je između 3 i 8 godina ili kada dijete uđe u školu i tišina postane problem. Uzroci ovog poremećaja nisu u potpunosti poznati. Vremenom se pojavilo mnogo različitih teorija. Jedna se odnosi

na nasljedstvo, druga se teorija odnosi na funkcioniranje moždane žlijezde amigdale, gdje je središte straha. Sljedeće objašnjenje temelji se na teoriji socijalne fobije, a najranije na traumi i zlostavljanju. Stručnjaci upozoravaju da se radi o mješavini različitih čimbenika i da ne postoji jedan uzrok. Trauma ne mora nužno uzrokovati selektivni mutizam. Uz traumu, prestanak govora je univerzalan, na svim područjima. Međutim, znamo da je selektivni mutizam anksiozni poremećaj i vezan je za određene ljude ili prostore [7]. Roditelji su nositelji ključnih informacija i imaju važnu ulogu u životu i odgoju djeteta. Imaju jedinstvene snage, znanje i iskustvo koje mogu pridonijeti i podijeliti o djetetovim potrebama, što je ujedno i najbolji način za podršku djetetu. Stoga je presudno da svi stručnjaci aktivno traže i održavaju suradnju s roditeljima. Rad profesionalca učinkovitiji je kada su roditelji uključeni i daju svoje želje, osjećaje i perspektive o razvoju svog djeteta. Zadatak je socijalnog pedagoga pronaći odgovarajuće pristupe i strategije za pomoć djetetu s selektivnim mutizmom u školi. Svako je dijete različito i svako će imati specifičan, prikladan pristup. Potrebno je osvijestiti ostale zaposlenike u školi o poremećaju kako ne bi nepotrebno izlagali dijete, a također raditi s razredom kako bi razrednici razumjeli zašto se netko u razredu ponaša na takav način i kako mu pristupiti. Dijete s selektivnim mutizmom treba čak i više od ostalih učenika biti uključeno u grupne aktivnosti i međuljudske odnose, jer je važno sklapati prijateljstva i biti aktivno uključeno u interakcije. Prva zajednička točka u kojoj profesionalci mogu roditelje uvesti u koreativni odnos jest izrada individualnog plana za pomoć djetetu. Uz stručno znanje roditelja o svojoj djeci, stručnjak mora prepoznati i saslušati njihove prijedloge i ideje te ih uzeti u obzir paralelno sa vlastitim iskustvom s djetetom. U skladu sa zajednički planiranim i zajednički dodijeljenim pojedinačnim odgovornostima započinje suradnja i pružanje pomoći djetetu. Dijete s selektivnim mutizmom treba podršku i pomoć u suočavanju s pojavom spomenutog problema u sebi. To mogu ponuditi škola ili vanjske institucije svojim radom zajedno s njim, međutim, najveći udio definitivno doprinose roditelji ili obitelj općenito, jer dijete provodi s njima najviše vremena. Objašnjenja fenomena selektivnog mutizma, izlaganja novim situacijama, novih ljudi, pružanje osjećaja sigurnosti tijekom verbalnih pokušaja komunikacije, prihvaćanje djeteta, suradnja s drugima, razgovor o vlastitim strahovima i slično koraci su koji svjesno ili nesvjesno imaju pozitivan učinak na suočavanje djeteta s mutizmom. Prikladnim pristupima prilagođenim djeci možemo postići da poremećaj nestane u koreativnom odnosu.

3. Zaključak

Selektivni mutizam nepremostiv je poremećaj. Potrebni su samo ispravni, djeci prilagođeni i učinkoviti pristupi koje mi kao socijalni pedagozi, učitelji, odgajatelji, roditelji i prijatelji moramo znati. Za pravilan odabir strategija moramo se prije svega educirati o poremećaju, imati pregled mogućih načina podrške, poznavati dijete i stupanj mutizma na kojem se nalazi. Nakon što se to učini, konkretni načini rada čine se prirodnim izborom i razmatranje može započeti. Smjernica bi trebala biti da dijete može napredovati, tako da mu treba samo pomoć i puno poticaja.

4.Literatura

- [1.]Bork, p. M. [2010]. Prospect of selective mutism intervention: techno style. V the international journal of technology, knowledge and society, Canada.
- [2.]Dukes, C. & Smith, M. [2007]. Working with parents of children with special educational needs. London.
- [3.]Jensen, E. & Jensen, H. [2011]. Dialog s starši. Ljubljana: Inštitut za sodobno mladino Manami.
- [4.]Kesič Dimic, K. [2010]. Vsi učenci so lahko uspešni: Napotki za delo z učenci s posebnimi potrebami. Ljubljana: Založba Rokus Klett, d. o. o.
- [5.]Kokot, B. [2010]. Otrok s selektivnim mutizmom v osnovni šoli. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta. Diplomsko delo.
- [6.]Nowakowski, M. E., Schmidt, L. A., Cunningham, C. E., & McHolm, A. [2009]. Language development and selective mutism in children. V M.A. Reed, Children and lagunage: Development and training. Nova sicence publisher: New York.
- [7.]Selective mutism foundation. [2003]. Pridobljeno s:
<http://www.selectivemutismfoundation.org/about.html>
- [8.]Zabukovec, T. [2013]. *Selektivni mutizem – pristopi in podpora*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Stručni rad

NASTAVA KNJIŽEVNOSTI KROZ FILM

Natalija Šraml
Šolski center Novo mesto, Slovenija

Sažetak

Svrha ovog rada je opisati didaktički način korištenja filma Zaljubljeni Shakespeare s aktivnim učenjem o životu Williama Shakespearea i o elizabetanskom kazalištu. Predstavljeni su načini upotrebe filma u nastavi književnosti i dodana teoretska struktura nastavnog sata. Na osnovi strukture dodan je praktičan primjer korištenja filma, pitanja vezana uz sadržaj filma i pitanja koja učitelj upotrebljava za sintezu koja zahtijevaju temeljito promišljanje i samostalnu upotrebu informacija iz raznih izvora.

Ključne riječi: nastava književnosti, film, Zaljubljeni Shakespeare, elizabetansko kazalište

1. Uvod

Film je vrlo popularan među mladima. Kako mladi često i sami posežu za filmovima, postavlja se pitanje je li film primjereno prenijeti u školu. Novija istraživanja pokazuju da je film prikladan medij i zato ga učitelji sve više prepoznaju kao vrijedan alat koji se može koristiti za motivaciju učenika za učenje te za kontekstualiziranje teških područja nastavnih sadržaja. Pritom je vrlo važno pravilno odabrati film i pripremiti se za prikazivanje u učionici. Kad učitelji film prikazuju na odgovarajući način, mogu pružiti zabavan i jedinstven način postignuća ciljeva nastave. Odabranim filmom učenici će istraživati povijesno razdoblje – renesansu, biografiju dramatičara Shakespearea, dobiti uvid u povijesno-društveni kontekst i u elizabetansko kazalište, odnosno u život glumca i pisca. U obradi lektirnog djela učenici će moći pratiti paralele između osuđene ljubavi Romea i Julije i nemoguće ljubavi Willa i Viole.

2. Film u nastavi književnosti

Pri korištenju filma u nastavne svrhe učitelj mora pažljivo planirati projekciju filma i podržati ga raznim aktivnostima. Definitivno nije dovoljno samo pustiti film. Aleksandar Mijalković izlaže pet načina korištenja filma u nastavi književnosti. Prvi način je upotreba filma kao ilustracije nastavnih tema. U tu svrhu mogu se koristiti i audiozapisi na kojima glumci izražajno čitaju, ali je još bolje upotrijebiti YouTube gdje se interpretaciju može slušati uz odgovarajući videosadržaj. Drugi oblik primjene filma u učionici koristi se u glavnom dijelu sata, kao nastavno sredstvo za stilske vježbe i emotivno razumijevanje djela. Učenici na osnovi filma pišu svoja zapažanja, eseje, pjesme ili priče. Pojedine nastavne filmove učenici mogu gledati i kod kuće, učitelj ih uputi na filmove sa sadržajima iz programa nastave književnosti i jezika. Četvrti način je tumačenje filma (teorija, jezik, izražajna sredstva filma). Za razumijevanje filma učenike je prvo potrebno osposobiti za gledanje i interpretaciju tako da usvoje osnovni filmski pojmovnik. Prvi susret s filmom je subjektivan, učenici razgovaraju o tome sviđa li im se film ili ne, potom pretraže podatke o autoru, glumcima i upoznaju se s elementima filmskog izražavanja – fabularni tijek, procjenjivanje postupaka likova, prepoznavanje mjesta i vremena priče, kompozicijska osnova itd. Još se može analizirati razina slike (maska, kostimografija, scenografija, rekviziti, glazba, šumovi, odabir glumca za njihove uloge i slično). Na kraju slijedi rasprava o problemu u filmu. Film je moguće upotrijebiti i kao praktičan rad (pisanje scenarija, sinopsisa, knjige snimanja) [4] Često se film upotrebljava za upoznavanje s romanima koji su filmski ekranizirani. U to svrhu bilo bi dobro pogledati cijelu filmsku ekranizaciju lektirnoga naslova, ali zbog opsežnosti gradiva i nedostatka vremena nastavnik nekada može pogledati samo ilustrativni isječak koji će poboljšati razumijevanje određene teme ili poslužiti kao uvod u raspravu [1]. Uspoređivanjem književnog i filmskog djela učenik će doći do spoznaje da se literarni i filmski likovi razlikuju, da riječ u filmu ne funkcionira na isti način kao riječ u književnom tekstu i da filmska fabula ne mora poštovati iste zakonitosti koje vrijede za književno djelo [3]. Autor još dodaje da se film u nastavi može koristiti za upoznavanje specifične kulture, njihovog ponašanja, razlika. To im pomože da razmotre drugi način gledanja, osjećaja i razumijevanja stvari. Film učenicima pomaže i u drugim aktivnostima kao što su istraživanja o temama vezanim uz film,

kao pomoć u debatama, igranju uloga i tako dalje. Nadalje, filmovi također mogu razviti jezične vještine učenika kao što su čitanje, slušanje i govor jer tijekom gledanja filmova mogu lako zapamtiti, razumjeti i uvježbati jezični koncept te zadržati informacije na duži vremenski period [2]. Veliki broj autora predlaže da učenici pogledaju uvodnu scenu filma, izraze svoja predviđanja o tome kako će se radnja dalje razvijati te prve dojmove o likovima i ugođaju, a zatim se prelazi na interpretaciju književnoga djela.

3. Struktura nastavnog sata s filmom

Nastavni sat s filmom različito se organizira, nastavnik ima slobodu u organizaciji nastavnoga sata, ali nužno je pratiti neki logički slijed. (po Bjedov) predlaže:

- Doživljajno-spoznajna motivacija – označuje emocionalno i racionalno pripremanje učenika na primanje novih sadržaja.
- Najava filma – Na kraju motivacijskog razgovora nastavnik najavljuje film. Treba je navesti osnovne podatke o filmu: autura, zemlju podrijetla, glumce i godinu proizvodnje, scenariste, redatelja, a uvijek je poželjno spomenuti neku zanimljivu informaciju.
- Gledanje filma – gledanje određenog filma ima svrhu i ciljeve, nužno je učenice upozoriti na što trebaju obratiti pozornost tijekom gledanja ili jim pripremiti pisni zadatak.
- Emocionalno-intelektualna stanka – Poslije gledanja bilo kojeg filma učenicima treba dati određeno vrijeme kako bi sredili svoje emocije.
- Objavljivanje doživljaja – učenici samostalno iznose svoje dojmove, ili s crtežom, sastavkom, prepričavanjem, razgovorom ili nekim drugim načinom.
- Uspoređivanje i raščlamba povezujućih sastavnica – to naprimjer mogu biti određivanje filmske vrste, teme, mjesta i vremena radnje, usporedba filmskog i književnog djela, usporedba likova, usporedba izražajnih sredstava ... Film može se koristiti za različite pismene ili usmene vježbe.
- Uopćavanje/sinteza – U ovoj se fazi stvaraju zaključci prema određenim kriterijima na osnovu svih elemenata koje su učenici uočili u prethodnoj fazi. U ovoj fazi primjenjuju se i oblici usmenog i pismenog izražavanja.
- Ponovno gledanje filma (ili samo dijela) – ovisno o zadacima koji se pred učenike postavljaju, nastavnik može s učenicima ponovno pogledati neki njegov dio filma.
- Stvaralački rad – nakon gledanja filma učenici trebaju poustvariti doživljaj filma – crtanje, pisanje, gluma, slušanje filmske glazbe, simuliranje snimanja i drugo [3].

4. Praktički primjer

U prvom razredu srednje škole nastavnim planom i programom obuhvaćeni su razdoblje renesanse i temeljna djela Williama Shakespearea: Romeo i Julija i Hamlet. Učenici su već upoznali opće značajke tog razdoblja, kao i antičko kazalište. Film smo iskoristili za upoznavanje renesansnog kazališta te života i djela Shakespearea tako da smo upotrijebili film Zaljubljeni Shakespeare (1998), izvornog naziva Shakespeare in love. Film donosi kreativan i maštovit pogled na Shakespeareov život dok je pisao Romea i Juliju, pruža duhovit, dirljiv i na trenutke vrlo komičan pogled na život u Engleskoj u vrijeme kraljice Elizabete, posebice kako je bilo raditi za elizabetansko kazalište. Učenici se filmom također potiču na čitanje djela Romeo i Julija.

Povijesna istina u filmu

Sadržaj – U Londonu potkraj XVI. st. mladi Shakespeare je u autorskoj krizi, nema inspiraciju završiti priču Romeo i Ethel, gusareva kći. Inspiracija mu se vraća kad se zaljubi u aristokratkinju Violu de Lesseps, no isprva ne shvaća da se ona prurušava u mladića Thomasa ne bi li dobila ulogu u njegovu komadu jer žene nisu smjele glumiti pa su ženske uloge igrali mladići. Kad shvati Violinu prijevaru, njihova se priča neće rasplesti nego dodatno zakomplicirati: Viola je zaručena za bogatog lorda Wessexa, a Thomas dobije ulogu Romea [5]. Velik dio postavki je točan. Dva kazališta, „Zavjesa“ i „Ruža“ nalazila su se na suprotnim stranama rijeke Temze i natjecala jedno s drugim. Kazalište Rose je, kako je i prikazano u filmu, vodio Richard Henslowe. Iza sebe je ostavio dnevnik koji pruža informacije o radu i organizaciji takvih kazališta. Poznato je i da je bio u lošim odnosima sa svojim glumcima, a jedan dokument optužuje ga za pronevjeru njihovog novca i imovine. Doista je postajalo i kazalište Zavjesa koje je Richard Burbage naslijedio od svog oca Jamesa. Burbage je bio jedan od glavnih glumca. Kasnije, 1599. godine Burbage i njegov brat udružili su snage i izgradili novo kazalište Globe u kojem su odigrali mnogo Shakespeareovih kasnijih djela. Dobro je prikazano i kako žene nisu smjele izlaziti na pozornicu, a njihove su uloge igrali dječaci ili muškarci visokog glasa. Pravilo se promijenilo tek 1660. godine. Mnogi od likova predstavljaju stvarne ljude koji su živjeli u Londonu u vrijeme dok je Shakespeare pisao Romea i Juliju. To uključuje Christophera Marlowea kojeg su smatrali najvećim dramatičarom svog vremena, ali je predstava na kojoj kaže da radi u filmu nepoznata. Shakespeare je glumio u njegovim dramama i moguće je da je posuđivao i koju njegovu ideju za djela. Marloweov život je uistinu i okončan u dobi od 29 godina tučnjavom u baru 1593. godine. U filmu se također pojavljuje John Webster koji je u stvarnom životu nakon Shakespearea napisao dvije tragedije i tako postao slavan, ali se inače malo zna o njegovom životu. U filmu je prikazan kao dijete koje Violinu tajnu izda Majstoru Revelovi. Stvarni elizabetanski glumac iz filma još je Edward Alleyn koji je bio slavljen zbog svog stila te je poznato da se pojavio u brojnim Marloweovim predstavama, uključujući i Tamburlaine the Great, kako je prikazano u filmu. Stvarne osobe još su Richard Burbage, glumac i vlasnik kazališta, i Philip Henslowe, vlasnik Rosea. Naravno, stvarna osoba je i kraljica Elizabeta I. koja je uistinu bila poznata obožavateljica umjetnosti, glazbe, književnosti i drame, ali zbog toga su se tadašnje predstave izvodile na dvoru i sigurno nikad nije otišla u javno kazalište i tamo upoznala Shakespearea. I u stvarnom životu je kraljičino pokroviteljstvo bilo važno za kazalište, a vidjela je i nekoliko Shakespeareovih drama. Pojavljuju se i likovi koji predstavljaju Neda Alleyna i Williama Kempea, oba glumca koji su se pojavili u Shakespeareovim dramama. Ostali likovi su izmišljeni, nema nikakvih dokaza da bi u stvarnom životu postojali ljudi kao što su Viola, glavni ženski lik, i njezin zaručnik, Lord Wessex. U filmu je prikazano kako je Shakespeare iza sebe ostavio ženu po imenu Anne Hathaway i njihovu djecu u Stratford-upon-Avonu. Doista, Shakespeare se oženio s Hathaway kad je imao samo 18 godina, a ona je bila nešto starija (26 godina), kao u filmu. Poznato je da se oko 1592. godine pojavio u Londonu bez nje, ali složenost njegovog bračnog života, kao i sve moguće izvanbračne veze, predmet su nagađanja. Rosaline je također izmišljen lik. Film pružan točan, ali i važan dojam da je Engleska u Shakespeareovo vrijeme bila društvo u kojem bi talent i naporan rad omogućili nekim ljudima da poboljšaju svoj položaj u društvu. Bilo je to vrijeme kad je u Engleskoj zavladała renesansa i kada su se krute klasne podjele i društvene

strukture srednjeg vijeka raspadale. Sam Shakespeare primjer je čovjeka koji se talentom i trudom od skromnih početaka uzdigao do vrha umjetničkog svijeta. U to vrijeme u Engleskoj je postojala velika prijetnja od kuge koja je rezultirala zatvaranjem kazališta kako bi se pokušalo spriječiti širenje bolesti. U nekoliko dijelova scenaristi su dramatično izmijenili povijest kako bi priču učinili zanimljivijom. Na primjer, Britanci su Virginiju kolonizirali tek 1607. godine, otprilike 12 godina nakon prve izvedbe Romea i Julije. Film također sadrži nekoliko sekvenci u kojima Shakespeare i drugi likovi izgovaraju riječi koje će se kasnije pojaviti u njegovim djelima:

Motivacija

Učenicima predstavimo pojedinosti iz života Williama Shakespearea. Naglašavamo da o okolnostima u kojima je živio i radio malo znamo. Povjesničari su pronašli neke dokumente o Shakespeareovim ranim godinama u Stratford-upon-Avonu. Postoje i neki zapisi koji se odnose na vrijeme nakon što je postao uspješan dramatičar u Londonu, ali ipak Shakespeareov život dok je stjecao iskustvo u elizabetanskom kazalištu nije poznat. Postojalo je razdoblje od dvije ili možda tri godine tijekom ranih 90-ih godina šesnaestoga stoljeća kad je Shakespeare napravio izniman umjetnički skok od pisanja drama poput manjkavog i krvavog Tita Andronika do stvaranja svog romantičnog remek-djela, Romea i Julije, koje je vjerojatno prvi put izvedeno 1594. ili 1595. godine. Scenaristi zamišljaju kako se taj skok mogao dogoditi. Film se događa u 1593. godini koja je bilo zanimljiva u Shakespeareovu životu, a o njemu malo znamo – ove godine morao je dobiti veliku svotu novca zbog svoje glumačke tvrtke i otprilike u to vrijeme, kad u Londonu još uvijek vlada kuga, napisao je Romea i Juliju. Scenarij filma tako ispunjava prazninu poznatih događaja.

Najava filma

Redatelj filma iz 1998. godine je John Madden, a za pozornicu ga je 2014. godine adaptirao Lee Hall. Scenarij su napisali Tom Stoppard i Marc Norman. Glavne glumačke uloge preuzeli su Gwyneth Paltrow, Joseph Fiennes, Geoffrey Rush, Colin Firth, Ben Affleck. Film je osvojio sedam [Oscara](#), uključujući i onaj za [najbolji film](#), [najbolju glavnu žensku ulogu \(Gwyneth Paltrow\)](#) i [najbolju sporednu žensku ulogu \(Judi Dench\)](#). Sa sedam Oscara, uključujući i nagradu za najbolji film te zaradom od 290 milijuna dolara u kinima film je postao planetarni hit. Producirao ga je studio Miramax dok je snimljen na lokacijama u Velikoj Britaniji.

Gledanje filma i raščlamba sastavnica

Film traje 123 minute. Prije prikazivanja filma učitelj podijeli radni list Zaljubljeni Shakespeare. Učenici mogu zabilježiti neke odgovore dok gledaju film ili na kraju ogleda koristeći informacije iz filma i predavanja. Između gledanja učitelj ih upozorava na stvarne osobe i druge istinite činjenice koje su prikazane u filmu i navedene u članku. Kad je film gotov, slijedi emocionalno-intelektualna stanka, a nakon toga učenici iznose i uspoređuju svoje dojmove o filmu. Poslije toga učenicima damo vremena da završe radni list koji uključuje sljedeća pitanja o samoj priči:

U koliko sati se igra predstava? U čemu je problem? Kako Shakespeare reagira? Tko bi na početku trebao glumiti Juliju? Što je s tom osobom? Zašto su glumci začuđeni i zabrinuti zbog prisutnosti Lady Viole na pozornici? Što Will pita Violu čim su sami iza scene? Zašto gospodin Tilney, Lord Chamberlain, želi uhititi sve glumce na kraju? Koja je strašna epidemija zahvatila Englesku i bila odgovorna za zatvaranje kazališta u Londonu? Koju frazu glumci upotrijebe kad žele jedni drugima dobar

nastup? Koliko puta to čujemo u ovom prvom dijelu filma? Kako je Rosaline izgubila priliku da bude Willova muza i odigra glavnu žensku ulogu u njegovoj predstavi? Koji komad nakita su renesansni muškarci nosili, a koji su muškarci nedavno ponovno počeli nositi? Jesu li žene imale istu priliku oblikovati i kontrolirati svoje živote kao i muškarci? U tri rečenice navedite primjer i objasnite zašto da ili zašto ne.

Sinteza i stvaralački rad

Nakon gledanja filma i nakon što učenici odgovore na pitanja vezana uz sadržaj, slijedi sinteza. Učitelj pripremi pitanja koja zahtijevaju sintezu cijelog filma i temeljito promišljanje. Na temelju četiriju opisnih pitanja učenici pripremaju pisane odgovore. Pritom si mogu pomoći udžbenikom i, ako je potrebno, internetom.

- Pogledajte kronologiju Shakespeareova života u udžbeniku. Koji su događaji spomenuti u filmu?
- Kako je kontrast između života bogatih i siromašnih u Londonu šesnaestog stoljeća prikazan u filmu?
- Glumci u elizabetanskom kazalištu su bili okruženi publikom 2000 – 3000 ljudi bez zvučne ili svjetlosne tehnike. Što mislite, kako to utječe na glumca? Navedite i druge značajke kazališta ovog doba.
- Odaberite jednog od Shakespeareovih kolega dramatičara prikazanih u filmu „Zaljubljeni Shakespeare“. Napišite kratku biografiju navodeći najpoznatije drame koje su napisali.

Na film se možete vratiti i nakon čitanja Romea i Julije. Tada učenici ponovno pogledaju dio filma o stavovima oca Viole de Lesseps i lorda Wessexa prema braku te se može raspravljati o tome kako to odražava Julijinu poziciju u Shakespeareovoj drami.

5. Zaključak

Film koji koristi dobar učitelj može biti iznimno vrijedna pomoć dok isti film koji koristi loš učitelj može biti manje-više potpuni gubitak vremena. Film je vrlo korisno audiovizualno pomagalo i da bi se film koristio u potpunosti, potrebno je posvetiti veliku pažnju pripremi i prezentaciji. Ako smo ih pravilno pripremili za gledanje filma, učenici će savladati sve zadane ciljeve i biti motivirani za gledanje. Razred je sa zanimanjem slušao stvarne činjenice iznesene u filmu i sa zanimanjem krenuo u posljednji zadatak. Film je također prikladan alat za motivaciju za čitanje domaće lektire koja je slijedila – Romeo i Julija. Inače, kad učenici čuju da će čitati Shakespearea, žale se zbog njegovog jezika i komplicirane radnje, a poslije filma domaću lektiru primili su mirno.

6.Literatura

- [1] Biškič, I. 2015. Filmske ekranizacije Lovrakovih i Kušanovih dječjih romana. Filozofski fakultet. Zagreb.
- [2] Jamalyar, A. R. 2019. The Importance of Using Movie in Learning Literature at English Department. Balkh University. Afghanistan. Dostopnu na: <https://www.ijirmf.com/wp-content/uploads/IJIRMF201909023.pdf>
- [3] Kovačević, R. 2019. Povezivanje filma s nastavnim sadržajima drugih područja Hrvatskoga jezika. Diplomski rad. Filozofski fakultet. Osijek.
- [4] Mijalković A. (2014). Film u nastavi književnosti. *Časopis za nastavnike*. Pridobljeno s : <https://xdocs.net/documents/film-u-nastavi-knjizevnosti-5cb4e2db083c2>
- [5] Leksikorafski zavod Miroslava Krleža. <http://film.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2071>

Stručni rad

MATEMATIKA KOD MLADIH UČENIKA

Tatjana Hren, učiteljica razredne nastave,
Osnovna škola Žužemberk, Područna škola Dvor, Slovenija

Sažetak

Kada učenje matematike u razredu postane monotono i po utvrđenom redosljedu, učitelj može obogatiti nastavu raznim didaktičkim igrama, koje može izraditi sam ili s učenicima. Učenici vole didaktičke igre jer se uz njih opuštaju i na njih djeluju vrlo motivirajuće. Didaktičke igre učitelj može koristiti i u razredu produženog boravka, jer tako učenici utvrđuju gradivo.

Ključne riječi: tablica množenja, didaktičke igre, motivacija

1. UVOD

Matematika je jedan od predmeta u školi kojeg djeca mogu jako voljeti, ali može se desiti upravo i suprotno. Ako učenik ima slabe numeričke predstave, matematika i računanje mogu mu stvoriti gomilu problema. Obično učenici razvijaju otpor prema predmetu koji im je malo teži i teško kreću s radom i učenjem. Takvim učenicima je potrebno dodatno vanjsko poticanje i motivacija da im se povрати zanimanje za matematičke zadatke.

2. UČENJE KROZ IGRU

Pisanje na ploči, u sveske i radne bilježnice s vremenom postaje monotono i dosadno. Dobro je ako učitelj povremeno ponudi djeci drugačiji način poučavanja, koji ih više motivira i potiče za budući rad. Često koristim razne didaktičke igre od kojih većinu napravim sama. Djeca vrlo dobro prihvaćaju nastavu i utvrđivanje materije uz didaktičke igre. Ali najviše vole igre u pokretu. U 3. razredu većinu vremena provodimo u učenju tablice množenja, zbrajanju i oduzimanju do 100 te učenju brojeva do 1000. U nastavku ću vam predstaviti nekoliko didaktičkih igara koje svaki učitelj može koristiti u svom razredu i prilagoditi ih dobi djece i temi koja se obrađuje.

3 DIDAKTIČKE IGRE

3.1 ZBRAJANJE I ODUZIMANJE DO 100 I BROJEVI DO 100

- **RAČUNSKE OPERACIJE POSTAVLJA LUTKA**
Mnogim učenicima može biti vrlo neugodno kada im učitelj postavi zadatke koje trebaju riješiti pred ostalim učenicima u razredu. Ako zadatak postavi lutka, koja djetetu također može pomoći da pronađe rješenje, dijete će biti mnogo opuštenije i neopterećeno.
- **SLAGALICA**
Od starih kalendara možemo napraviti slagalicu. Na bijelom kartonu nacrtamo mrežu. U svaki kvadrat mreže napišemo brojeve i računsku operaciju. Na stražnjoj strani kalendara nacrtamo istu mrežu, samo što u kvadrate zapišemo rezultate izračuna. Moramo napisati rezultate s desna na lijevo kako bismo dobili pravu sliku na kraju.
- **PREDNIK, SLJEDNIK**
Svaki učenik dobije jedan broj do 100. Planiram tri broja (23,24,25) i napišem te brojeve na papir. Tada pozovemo broj 24. Učenik s ovim brojem mora doći ispred ploče, a pokraj njega učenici koji su prednik i sljednik ovog broja.
- **STOPALA**
Izrežemo mnogo lijevih i desnih stopala. Na stopala zapišemo brojeve s računskim operacijama zbrajanja i oduzimanja. Učenik stupa na prvo stopalo, kad pravilno izračuna, može postaviti nogu na drugo stopalo i tako nastaviti svojim putem.
- **MATEMATIČARU, NE LJUTI SE**
Igra je po smislu igre Čovječe ne ljuti se. Na listu za crtanje nacrtamo put iz krugova. Označimo START i CILJ. Dijete ima mnogo matematičkih zadataka na putu. Ako zadatak točno riješi, ide 3 polja naprijed, ako ga riješi pogrešno, ide 2 polja unatrag, ali ako ga ne zna riješiti, ide 3 polja unatrag.
- **MATEMATIČKA MEMORIJA ili CRNI PETAR**

Igru učenici mogu napraviti sami u parovima. Na jednoj kartici napišu brojeve s računskim operacijama, a na drugoj kartici rezultat. Pomiješaju sve kartice i traže parove.

- **POTRAŽI SVOJ PAR**

Svaki učenik ima svoj račun za zbrajanje ili oduzimanje. Svi su računi različiti. Dva računa koja nisu ista imaju isti rezultat. Svaki učenik mora pronaći svoj par s istim rezultatom.

- **VEĆE, MANJE, JEDNAKO**

Svaki učenik na svoje ruke treba upisati jedan broj do 100. Učitelj tada postavlja različite zadatke:

- Tko ima broj veći od 45, neka poskoči, a tko ima manji, treba čučnuti.
- Neka poskoče svi koji imaju broj s 3 desetice.
- Ako broj nema nijednu jedinicu, zaplješći ...

- **KOCKICE**

Na male drvene kocke različitih boja napišu račune množenja, onda jedan po jedan biraju kocke i računaju.

- **PRAVILNO/NEPRAVILNO**

Učitelj kaže račune kao i rezultate. Ako je rezultat točan, učenici plešu svoj pobjednički ples, ali ako je rezultat pogrešan, igraju tužni ples.

3.2 TABLICA MNOŽENJA

- **VIŠEKRAVNICI BROJA**

Sjedimo u krugu i prenosimo loptu jedno drugom. Kada učenik kaže višekratnik određenog broja, on prebacuje loptu sljedećem i igra se nastavlja sve dok ne stignemo do posljednjeg višekratnika broja, koji smo pomnožili s 10.

Učitelj navodi višekratnike određenog broja. Ako je broj koji je učitelj izgovorio višekratnik od odabranog broja, učenici moraju viknuti „JUPI“, a ako broj nije višekratnik od navedenog broja, oni uzviknu „OPAPA“

- **RECI RAČUN I DAJ NAPRIJED**

Učenici su u parovima. Svaki par dobiva loptu. Učenik koji ima loptu započinje s prvim računom, npr. množenje broja 4 (1×4), a zatim je preda drugom učeniku koji nastavlja s drugim računom množenja broja 4. Kada dođu do račun 10×4 , vraćaju se s računanjem natrag do 1×4 . Tijekom računanja, cijelo vrijeme prenose loptu jedno drugome.

- **ZAPJEVAJMO PJESMICU O TABLICI MNOŽENJA**

Za određene brojeve tablice množenja sastavila sam pjesmice na poznate melodije dječjih pjesama. Pjevamo pjesme u uvodnom dijelu lekcije ili na kraju.

- **POTRAŽI PRAVILAN REZULTAT**

Odaberemo sliku (smreka, bubamara ...). Na slici nacrtamo 10 krugova. Zapišite račune tablice množenja u krugove. Napišemo rezultate računa na čepove od plastičnih boca, a zatim pravilan čep postavimo u krug s odgovarajućim računom.

- **BIRAJ ŽDRIJEBOM BROJEVE, POMNOŽI IH I KAŽI REZULTAT**

U dvije posude stavimo što više plastičnih jaja. Na jaja napišemo brojeve od 1 do 10. Zatim iz jedne posude izvučemo jaje, a zatim jaje iz druge posude.

Pomnožimo oba broja i kažemo točan rezultat.

- **DIJELJENJE NA SKOKOVE**

Učitelj kaže račune dijeljenja. Učenik mora skočiti onoliko puta koliki je rezultat dijeljenja.

4 .ZAKLJUČAK

Uključivanje didaktičkih igara u nastavi matematike poboljšava motivaciju djece za učenje. Učenici su puno opušteniji, pokazuju veći stupanj zanimanja i shvaćaju da može biti zabavno i na satovima matematike.

Stručni članak

NAŠA ŠUMSKA UČIONICA

Alenka Šturm

Osnovna škola Simona Jenka Kranj, područna škola Trstenik

Sažetak

U šumskoj učionici učenici istražuju, preispituju, promatraju, stvaraju, razvijaju društvene vještine i brižljiv odnos prema prirodi. Otkrivaju promjene koje se događaju u šumi tijekom različitih godišnjih doba i vremenskih uvjeta. Šuma djeluje umirujuće na učenike. Tu imaju neograničen prostor za igru, kretanje i istraživanje. Nastava u šumi je raznolika jer učenicima pruža velike mogućnosti za učenje kroz iskustvo. Kroz igru učenici uče, stječu različite vještine, samostalno razmišljaju, prosuđuju, razvijaju motoričke i funkcionalne sposobnosti, preuzimaju odgovornost za sebe i druge te potiču kreativnost. Svaka posjeta šume je nešto posebno, s daškom čarolije.

Ključne riječi: šumska učionica, šuma, podučavanje u prirodi, istraživanje, kretanje

1. Uvod: predstavljanje škole

Područna škola u Trsteniku nalazi se na idealnom položaju u podnožju velebnog Storžiča. Školu pohađa 64 učenika. U školu dolaze iz okolnih sela. Zbog udaljenosti, u školu se voze kombijem. U gotovo svakoj kući živi mališan koji već grije ili će tek grijati školske klupe. Zadatak učitelja u školi je prenijeti znanje učenicima, na razigran i zanimljiv način. Nastavu organiziramo u skladu s nastavnim programom i težimo cjelovitom razvoju osobnosti učenika. U školi želimo da svaki učenik razvije pozitivnu sliku o sebi i da znanje stječe suvremenim načinom rada. Različitim sredstvima i pomagalima omogućujemo napredak svakog učenika. Škola je poznata po ljubaznim, vrijednim i zadovoljnim učenicima. Prednost naše male škole je što se svi učenici međusobno poznaju, a svi učitelji poznaju sve učenike. »Mala škola je poput bisera koji raste, bogati se i pokazuje u svojim najljepšim duginim bojama.«(autor nepoznat)

2. Šumska učionica

U neposrednoj blizini naše škole nalazi se šuma. Tijekom školske godine roditelji učenika, uz pomoć mještana, uređuju našu učionicu na otvorenom. Šuma je prostor kojega koristimo kao učionicu, vježbaonicu, igraonicu i kutak za istraživanje. Organiziranje nastave u šumi zahtjeva pažljivu i detaljnu pripremu. Omogućuje neposredno učenje promatranjem i ispitivanjem. Predstavlja kreativni prostor koji pruža iskustvo i osobni razvoj. Učenici se kroz igru uče kontroli i razvijaju društvene vještine. U to su vrijeme fizički aktivni, testiraju vlastite snage i mogućnosti, razvijaju sposobnost komunikacije i suradnje. Iskustvena metoda obuhvaća iskustva i osjećaje, potiče i jača razvoj osobnosti. Želja za istraživanjem nepoznatog motivira i potiče učenike na suradnju, razvija njihovo samopouzdanje i prepoznavanje vlastitih mogućnosti i odgovornosti, što obuhvaća samostalno razmišljanje i rasuđivanje. Nastava ili igra u neposrednom prirodnom okruženju je put do zdravlja naše djece. Rezultat je bolja opća dobrobit, psihičko i tjelesno zdravlje te posljedično više »zdravih vrtića i škola«. Djeca vole takvu vrstu nastave ili vođenih aktivnosti i pritom se dobro osjećaju. Zbog toga ostvaruju i bolji uspjeh [3]. Današnje vrijeme donosi u škole i domove učenika sve više sjedenja i rada na elektroničkim uređajima. Zbog toga često koristimo prirodne blagodati u blizini škole za nastavu u prirodi. Nastava u šumi je vrlo raznolika. Učenicima pruža velike mogućnosti za iskustveno učenje. Naša šumska učionica traje čitavu godinu jer se neprestano mijenja. Učenicima pruža neograničene mogućnosti za kretanje po raznim igračkama (ljestve, debla, odrezani panjevi, ljuljačke...) koje su izradili njihovi roditelji i mještani. Šumsku čaroliju uljepšavaju šatori i razna skrovišta koje su učenici sami izradili od grana i materijala pronađenog u šumi. Šuma je čarobno okruženje za učenike i služi kao izvrsno polazište za istraživanje prirode, uspostavljanje kontakata s prijateljima i jačanje dobrih odnosa.

2.1. Aktivnosti u šumskoj učionici

U poslijepodnevnim satima više puta obilazimo šumsku učionicu u odjelu produženog boravka. U nastavku ću vam predstaviti primjer rada u našoj šumskoj učionici. U svakom pojedinom kutku nalaze se upute za učenike.

SPORTSKI KUTAK

- Trči oko označenog drveća.
- Odaberi drvo i radi skokove oko njega.

- Preskači deblo.
- Hodaj po panjevima, nastavi put po trupcu i završi penjanjem po ljestvama.
- Podiži tijelo na deblu.
- Vrti se na vrtuljku.

GLAZBENI KUTAK

- Pred sobom imaš sličice različitih šumskih životinja (medvjed, vjeverica, jež, lisica, zec).
- Odaberi životinju, zapjevaj pjesmicu i zapleši.
- Primjer pjesmica: Zajček al se ne bojiš; Lisička je prav zvita zver; Ježek teka, teka; Veverica; Medved godrnjavček.

LIKOVNI KUTAK

- Napravi sliku od prirodnih materijala koje pronađeš u svojoj blizini. Upotrijebi svoju maštu.
- Sliku izradi na stoliću ili šumskom tlu.

STVARALAČKI KUTAK

- Napravi nastambu ili šator od grana i materijala koje pronađeš u svojoj blizini.

MATEMATIČKI KUTAK

- Razvrstaj štapove koje pronadeš u šumi po debljini, počevši od najtanjih.
- Razvrstaj drvene palice po veličini, od najvećeg do najmanjeg.
- Razvrstaj plodove i lišće po boji.

ISTRAŽIVAČKI KUTAK

Upotrijebi osjetila:

- vid: Pozorno pogledaj oko sebe. Što vidiš?
- sluh: Zatvori oči i osluhni. Što čuješ?
- njuh: Udahni. Što mirišeš?
- dodir: Zatvori oči. Dodirni deblo, zemlju, češer... Što osjećaš?
- okus: Što bi od svega što vidiš oko sebe mogao/-la isprobati?

KUTAK ZA DETEKTIVE

- Pažljivo promotri (iznad sebe, ispod sebe, oko sebe) i potraži:
- nešto šareno,
- nešto mokro,
- nešto sitno,
- znakove životinjskog prisustva (tragovi, perce, odgrizen list, dio gnijezda...),
- nešto tajanstveno.

3. Zaključak

U današnje vrijeme, kada je zbog epidemije koronavirusa mnogo stresnih čimbenika, učitelji su posebno svjesni važnosti prvih i najosjetljivijih godina prilikom polaska u školu. U područnoj školi dijete može lakše savladati prijelaz iz vrtića u školu, grupe su manje, zbog čega se učitelj može lakše posvetiti svakom pojedinačnom djetetu. Škola svojim učenicima nudi mnoštvo znanja, samopouzdanje i vrednote koje će ih pripremiti za život. Susrećemo se s radostima djetinjstva i poteškoćama koje donosi odrastanje. Nastojimo pomoći učenicima, usmjeriti ih i pokazati da ustrajnim radom mogu postići mnogo. Prednost naše šume je što nastavu možemo izvoditi u prirodi i šumi. U šumi učenici nisu ograničeni, a na vidjelo izlaze njihova istraživačka priroda i domišljatost. Uče se različitim vještinama: ustrajnosti, kreativnosti, rješavanju raznih zadataka, borave na svježem zraku i mnogo se kreću. Šumska učionica je pravi prostor za učenje, oslobađanje energije i učenje novog. Za kraj, kao što je napisao Antoine de Saint-Exupery u knjizi Mali princ: »Samo se srcem može ispravno vidjeti: ono što je važno je oku nevidljivo.«

4.Literatura

- [1.]Cornell, J. (1994). Približajmo naravo otrokom. Celje: Mohorjeva družba.
- [2.]Györek,N.(2012): Povabilo v gozd srečnih otrok. Evalvacijsko poročilo s priporočili za pedagoške delavnice. Kamnik: samozaložba.
- [3.]Györek, N. (2014): Otroci potrebujemo gozd. Institut za šumsku pedagogiju i Vrtić Antona Medveda Kamnik. Kamnik: Institut za šumsku pedagogiju i Vrtić Antona Medveda Kamnik.

Stručni rad

POTICANJE PRAĆENJA AKTIVNOSTI [*JOB SHADOWING ACTIVITIS*] MEĐU UČENICIMA

Petra Krulc, prof.
Školski centar Novo mesto

Sažetak

Rad s mladima učitelju uvijek iznova predstavlja ispunjenje i ostvarenje poslanstva na radnom mjestu. Ujedno predstavlja i brojne izazove, s kojima se susrećemo učitelji kada prenosimo znanje svojim učenicima. I u srednjoj školi je uz obrazovanje vrlo važno da djelujemo i odgojno. Zbog toga što su današnje generacije drugačije od onih prijašnjih, opažamo, da nam znanje pedagogije koje smo usvajali u vrijeme studija ne daje tako velikih i željenih odgojnih rezultata kao što smo ih imali prošlih godina. Na odgojnom području pored znanja dobar odaziv ima praćenje rada [*job shadowing activities*], kojega poznajemo iz radnog okoliša, kada zaposlenik s praćenjem aktivnosti usvaja radne zadatke i kompetencije nekog radnog mjesta. Navikavanje učenika, da prate rad učitelja i potom samoga sebe uz vođenje učitelja, im se čini zanimljivim pristupom koji daje dobre odgojne učinke, jača njihovu samostalnost i samosvijest.

Ključne riječi: odgoj, praćenje [*shadowing*], samosvijest, uzor, učenici.

1. Uvod

Mladi, s kojima se učitelji susrećemo zadnjih godina, su po svojim osobinama, razmišljanju i školskom radu drugačiji od prethodnih generacija. Tome nije doprinjela samo epidemija koja nas je sve primorala da biramo drugačije načine podučavanja. Mladi su drugačiji pri rješavanju problema što proizlaze iz školskih, strukovnih ili osobnih područja života. Želimo li postići uspjeh u svom učiteljskom radu, moramo biti svjesni tih razlika, poučiti se o osobinama novih generacija, kako bi ih bolje razumjeli i lakše približili pomoću novih načina predavanja znanja. Te nove načine nismo učili na fakultetima, a nov i brz tempo života zahtijeva da se što brže prilagodimo svim promjenama bez obzira jesmo li bili upoznati s njima ili ne. Svjesni da je podučavanje zapravo način života i da je čovjek biće koje na svakom koraku mora biti svjestan smisla učenja kroz život, usvajanje novih pristupa prenošenju znanja i usvajanju novih osobina generacija kojima predajemo nije teško. Sve bolje opažamo da ne smijemo biti tek prenositelji znanja nego i poticatelji njihovog aktivnog provođenja pri vlastitoj aktivnosti učenja i upoznavanja s novim gradivom. Dakle, ne radi se samo o prijenosu znanja, nego o učenju o tome, kako da se nauče gdje i kako dobiti informacije za rješenje određenog problema na kojega bi naišli kako u školi tako i na radnom mjestu ili osobnom životu. Time im jačamo i njihovu samosvijest, da uvide kako neke stvari u životu ovise o njima samima.

2. Osobine Z-generacije i praćenje aktivnosti [*job shadowing activities*]

S godinom 1996. se nekako zaključuje generacija milenijanaca [1], a od te godine nadalje je u istraživanjima spomenuto, da se nove generacije odlikuju drugačijim osobinama i htijenjima; te se generacije često nazivaju Z-generacijama. Premda nema znanstvenog postupka za određivanje o tome kada je ime nastalo, no drži se, da se radi o generaciji koja se formira neposredno nakon milenijanaca. Generacijske se granične točke ne mogu precizno odrediti. Godina 1996 se nekako najbolje poklapa s gospodarskim, političkim i društvenim činiteljima koji utječu na kraj doba milenijanaca.

Za Z-generaciju je karakteristično, da se je već od samoga početka susretala s televizijom i računalom, da je bila svjedokom internetnoj eksploziji. Z-generacija je rasla s pametnim telefonima, društvenim i Wi-Fi medijima, koji predstavljaju stalnu povezanost i zabavu na zahtjev. Posljedice odrastanja u stanju *biti stalno uključen* se postepeno tek pojavljuju a među prvima ih opažamo učitelji. Otkrivaju se u ponašanju, životnom stilu i odnosima mladih. Točne karakteristike generacije će se moći odrediti za nekoliko godina kada se bude oblikovala nova generacija. Z-generacija je svjesna lokacije u kojoj se trenutno nalazi i isto je tako svjesna tehnološkog jezika [2]. To predstavlja čudesan upliv na sam pedagoški proces uz činjenicu da su izrazito pismeni u tehnologiji uz pomoć koje im je blizak sam proces učenja.

2.1 Rad pedagoga sa Z-generacijom

Z-generacija očekuje od učitelja da joj ponudi okoliš u kojem će moći komunicirati na sličan način kao u svojem virtualnom svijetu. To znači trenutnu informaciju, vizualni oblik učenja i umjesto komunikacije interakciju [2]. Učitelj mora razmišljati kritično i kreativno kako bi uspostavio okoliš u okviru kojeg će učenici Z-generacije čim uspješnije usvojiti znanje. Spomenuta je studija također zaključila, da je potrebno prihvatiti nov dizajn za učionice, stolovi moraju biti okrenuti jedan prema drugom za poboljšanje interakcije, omogućiti treba podučavanje na otvorenom, uključiti interaktivnu tehnologiju i izlete. Učenici Z-generacije imaju veće tehnološko znanje od učitelja pa je zato potrebno produženo obrazovanje učitelja kako bi se znali koristiti programskom opremom, digitalnim, tehnološkim i društvenim medijima. Zbog stalne uključenosti učenika u računalnu mrežu, što posljedično znači brz pristup do informacija, važno je da učitelji istraže internet kao komunikacijski alat i da ne djeluju izolirano nego jačaju međusobnu povezanost skupine. Zbog toga što učenici dobro poznaju i rabe društvene medije moraju učitelji biti svjesni svog manjkavog vladanja tog komunikacijskog sredstva pa moraju istraživati virtualne procese s pomoću kojih će biti kreativniji i djelotvorniji pri pružanju znanja. Tako učenici umjesto PowerPointa žele otvorene diskusije, živahne debate i strukturiran zajednički rad. Učenici žele više kontakta, što učitelju predstavlja pomak od tradicionalnog podučavanja do podučavanja koje temelji na samom učeniku uz uključivanje vizualnih metoda. Isto tako učenici rođeni u vrijeme interneta ne razumiju drugačiji pogled na rješavanje određenog problema. Učitelji će morati, najvjerojatnije pomoću stručnjaka, prijeći s tradicionalnog na transformacijski model učenja [2]. U literaturi tako nalazimo, da u Z-generaciji istupaju dva specifična pogleda [3]. U jednom su učenici Z-generacije promatrači. Rado gledaju kako drugi obavljaju zadatke prije nego sami posegnu za rješavanjem određenih problema. Taj pogled utvrđuje uvjerenje, da se rado uče preko video materijala. Prema drugom pogledu ne samo da su navikli uključivati se u individualno učenje nego im to omogućava veću koncentraciju, omogućuje im nastaviti svoj tempo i osmisliti svoje učenje prije nego ga podijele s drugim. Zbog njihove želje za promatranjem i s time učenjem na temelju uzora, svaki učitelj treba razmišljati u smjeru toga, da učenicima omogući učenje s praćenjem [*shadowing*]. Pritom ne mislimo samo na praćenje aktivnosti učitelja, nego također na praćenje svojih suučenika u onim segmentima za koje misle da su vrijedni oponašanja jer su se nekom učinili dobrom strategijom usvajanja znanja.

2.2 Praćenje

Đaci nehotice ili hotimice uče različite načine učenja i pristupa rješavanju problema na taj način, da promatraju kako to čine učitelji, suučenici, ili drugi ljudi s kojima stupaju u kontakt. Zato često komentiraju, kao što zaključuje jedna od studija [4], da su određene stvari naučili pomoću promatranja, to jest praćenjem. Misle da je sve što su dosegli posljedica praćenja, a ne zbog same poduke. Praćenje se u školskom prostoru javlja već više od 25 godina, o čemu govore i pojedini istraživači [5] na temelju mišljenja, da se u školama učenici moraju najprije naučiti pratiti slušanje a tek potom govoriti. Zamisao praćenja seže u rane šezdesete godine prošlog stoljeća,

kažu istraživači, pa se tako ne radi o nekoj novoj pojavi. No s pojedinim shvaćanjima vezanim uz praćenje učitelji se rado koriste u svojoj nastavi. Početne su studije pokazale, da je *shadowing* slušno praćenje s određenim tempom [5] a tek se kasnije dodaje praćenje vezano uz govor ili cjelokupno praćenje pojedinca u njegovom radnom okolišu. Praćenje je u literaturi i istraživačka metoda [6], koja uveliko doprinosi i proučavanju organizacija. Omogućuje pogled u svakodnevnicu organizacije, neposredno proučavanje kontekstualiziranih djelatnosti. Na toj osnovi otvara brojne mogućnosti, da učitelji đacima približe smisao praćenja, njegovu namjenu i praktičnu uporabu u životu – ne samo u školskom prostoru, nego i na radnom mjestu. Učenici, koji shvate korist od uporabe određene metode, znaju i kako ju usvojiti. U školskom se prostoru učitelji moraju snaći u različitim pristupima približavanja učenicima, kako bi i jedni i drugi pri usvajanju novih znanja bili uspješni. Đaci na temelju osobina svoje generacije od učitelja ne očekuju samo predaju znanja, nego prije svega povezivanje i interakciju kako sa sadržajem kojeg moraju usvojiti, tako i s ostalim suučenicima i učiteljem koji ih vodi poput jednoga među njima, pa tako oblikuju proces učenja. Žele biti dio procesa učenja i sami ga suoblikovati. Učenici imaju različite osobine i talente. Uz neke sadržaje baš to dolazi do izražaja kod pojedinaca, pa takvi postaju uspješniji od ostalih. Kada učitelj ustanovi koje osobine i načini pri usvajanju novih gradiva učenicima pomažu da budu uspješniji, dobar pristup je, da učenici međusobno jedan drugom budu modeli koje će pratiti u njihovim aktivnostima. Pritom im daju tempo i način u njihovoj domeni. Učenici tako ne osjećaju prisilu. Kada promatraju jedan drugog vide koje stvari i osobine su one koje donose željene rezultate a učitelj ih posebno upozorava na koje stvari trebaju obratiti pažnju, da su poželjne, imaju mogućnost i poticaj da ih se prati. Uz to je naravno učenike potrebno stalno iznova poticati. Učitelj je tako samo moderator, usmjeritelj, a učenik prati suučenika, njegov način usvajanja znanja, njegov način pridobivanja informacija, njegov način ponašanja. Toga naravno moraju biti svjesni oboje, kako đak koji prati suučenika, tako i suučenik koji mu pritom pomaže. Budući da su jaka područja među đacima različita, praćenje se zapravo događa unakrsno među svima. Jednom su u ulozi onoga koji prati, drugi puta u ulozi onoga kojeg se prati. S time učitelj učenicima omogućuje jednakost. To je jedna od temeljnih vrijednosti koja veže đake Z-generacije.

2.3 Praktičan primjer

Posljednjih se godina kao učitelji susrećemo s brojnim izazovima. Jedan među njima je i onaj, kako se približiti učenicima s obzirom na njihove generacijske značajke, kako bi čim uspješnije usvojili znanje, koje im želimo prenijeti. Kao učitelj materinjeg jezika i razrednik sam došla do zaključka, da tehnike i načini podučavanja, koji su u prošlosti donosili rezultate, danas više nisu zadovoljavajući. Poslanstvo učitelja je učenje za cijeli život i takvo shvaćanje želim prenijeti i učenicima; pokazati im, da se sama obrazujem na području prepoznavanja značajki njihove generacije i posljedično usvajanju IKT kako bi im se lakše približila; reći im, da im se želim približiti, razumjeti ih i tako najlakše prepoznati, koje načine učenja im predlagati, da budu čim uspješniji. Pri samoj obradi određenog književnog teksta polazim od shvaćanja, da je predaja nastavnog materijala po navici bila nešto što njima nije blisko. Najviše zanimanja za nastavno gradivo sam primijetila kad sam ih aktivno uključila u sam

proces učenja. Kako pritom ne bi izgubila previše vremena, zajedno smo oblikovali model nastavnog sata kako im najbolje odgovara. Na samom začetku ih pozovem, da potraže kratak film, koji najbolje prikazuje jedno od vrijednosti, koje neko literarno djelo želi predočiti čitatelju. Ponekad im dam zadatak, da nađu sliku, koja predstavlja tu vrijednost, po mogućnosti sliku nekog poznatog slikara. Učenici su vrlo vješti u traženju različitih sadržaja po internetu. Nakon dvije minute izaberemo prve dvije snimke koje su učenici našli i predložili, zajedno ih pregledamo i iz svakodnevnog života potražimo primjere, koji odražavaju te vrijednosti. S time dobijem njihovu pozornost. Učenike potom razdijelim u skupine i svakoj dam zadatak, da potraži informacije o samom djelu i autoru kojeg obrađujemo. Svaka skupina ima na raspolaganju pet minuta. Brz tempo od njih zahtijeva, da se ne dosađuju, stvara se ugodna radna atmosfera u kojoj svaka skupina traži informacije. Svjesni su, da ukoliko tih informacija bude premalo, da će se morati pomoću pitanja, koje kao učitelj imam pripravljeni, sami suočiti s određenim sadržajem, kako bi usvojili svo gradivo koje prema nastavnom planu moraju znati. To, da se svaka skupina nastoji pokazati najboljom, jer time doprinosi dobro izvedenom zadatku, već se je pokazalo praksom. Među učenicima se na taj način tkuju veze, sudjelovanje i šire njihova jaka područja – kako s pomoću interneta doći do najboljih informacija. Isto se tako uče međusobno prebirati informacije, tražiti koje su vjerodostojne, provjerene, a koje to nisu. Razvija se osjećaj odgovornosti ne samo za svoje učenje, nego i za timski rad i odgovornost do drugih. Time dobivaju iskustvo vlastite odgovornosti. Po isteklom vremenu učenicima dijelim dokument, u kojem sve skupine istovremeno upisuju svoja saznanja. Odgovaraju na pitanja koja je pojedina skupina imala i s time unose zapise o radu. Dokument dijelim svim istovremeno, pa tako svaki predstavnik skupine istovremeno upisuje rješenja. U skladu sa saznanjima o karakteristikama Z-generacije, da pri svom radu i učenju osjećaju potrebu po uporabi IKT alata, to im je i omogućeno. Rade na računalu, ukoliko smo u takvoj učionici, inače pomoću pametnih telefona. Po isteku od nekoliko minuta, dokument projiciram na tablu. Sažimam njihove odgovore i po potrebi ih dopunim. Tako oblikovan dokument pohranim i uložim u internetsku učionicu, gdje su gradiva, koja oblikujemo zajedno s učenicima. U svakom su razredu naravno ponešto različito oblikovana, jer dolaze od njih samih, iz njihovih zamisli i spoznaja, plod su njihovog rada. To im daje osjećaj vrijednosti, samosvijesti i zadovoljstvo zbog individualnog rada. Učenike ponovno razdijelim u skupine. Svakoj odredim, koji će odlomak literarnog djela pročitati i uprizoriti pred suučenicima. Nakon nekoliko minuta, što im opet predstavlja izazov da budu što produktivniji i da se s tekstom ne trebaju baviti kod kuće, svaka skupina po redu odglumi sadržaje odlomka onako kako je zapisano u tekstu. Time jačamo govornu vještinu, komunikacijske sposobnosti, tehniku nastupanja i samosvijest svih učenika. Gube osjećaj srama i nelagode kad su izloženi javnom nastupu. To je u vremenu kada je pandemija udaljila učenike jednog od drugoga toliko važnije, jer im mi učitelji moramo omogućiti, da razvijaju komunikacijske sposobnosti i nauče se verbalno i neverbalno izražavati. Na koncu školskog sata u obliku podjele mišljenja, diskusije ili okruglog stola sažimamo zaključke onoga s čime smo se susretali pri obradi određenog literarnog djela. Način izvedbe nastavnog sata je cijelo vrijeme prožet s time, da učenike potičem, da pri raznim radnim zadacima, u različitim situacijama prate suučenike, gledaju kako se oni prihvaćaju određenog zadatka i pokušaju ih oponašati. Neka svakako oponašaju one načine koji su im bliski i koji ih

dovode do željenih ciljeva. Učenici to čine s veseljem, zato što rado promatraju jedan drugoga. Mnogo bi teže pratili upute, koje bi im dali učitelji. Kao učitelji smo uspješniji ako damo povratnu informaciju o dostignutoj uspješnoj spoznaji, ponašanju i rezultatu, a učenici su oni koji jedan drugog promatraju ovisno o njihovim jakim područjima, kako bi do tog cilja došli i sami. Tako se uklanja formalizirana uloga učitelja koja im nije bliska.

3. Zaključak

Teškoće koje nam donosi život možemo uvijek iznova pretvoriti u izazove. Radi se o odluci svakog pojedinca. Učitelji su u prvom redu oni, koji su sa svojim pristupom dužni uhvatiti se u koštac s izazovima, to jest teškoće mijenjati ili shvaćati ih izazovima. Generacije mladih, s kojima smo u doticaju u odgojno-obrazovnom procesu su drugačije od onih, na koje su nas pripremali kada smo se obrazovali za učitelje. Zato je važno, da smo svjesni stalnog učenja i praćenja osobina mladih kako bi stalno tražili nove načine postizanja uspješnosti učenika unutar usvajanja nekog strukovnog znanja. Jedan od učinkovitih pristupa je i praćenje [shadowing], koje učenicima Z-generacije pri usvajanju novoga znanja jako odgovara i donosi učinkovite rezultate.

4. Literatura

- [1] Dimock, M. [2019]. Defining generations: Where Millennials end and Generation Z begins. Pew Research Center, 17[1], 1-7.
- [2] Cilliers, E. J. [2017]. The challenge of teaching generation Z. PEOPLE: International Journal of Social Sciences, 3[1], 188-198.
- [3] Seemiller, C., & Grace, M. [2017]. Generation Z: Educating and engaging the next generation of students. About Campus, 22[3], 21-26.
- [4] Kshetree, A. K. [2020]. Students' Views on Shadowing in English Language Learning. Journal of NELTA Gandaki, 3[1-2], 25-35.
- [5] Hamada, Y. [2019]. Shadowing: What is it? How to use it. Where will it go?. RELC Journal, 50[3], 386-393.
- [6] McDonald, S. [2005]. Studying actions in context: a qualitative shadowing method for organizational research. Qualitative research, 5[4], 455-473.

Stručni rad

PRIMJER DOBRE PRAKSE: POZITIVNI ODNOSI U RAZREDU

Tihana Bezdob
Osnovna škola Gorišnica

Sažetak

Kao razrednica se često pitam kako poboljšati klimu u razredu i kako promovirati pozitivne odnose među učenicima. S njima, stoga, igram razne društvene igre, imam razredne sastanke na kojima razmišljamo kako bi svi zajedno stvarali klimu u razredu. U šestom razredu preuzimam novi razred i na početku školske godine kao razrednica provodim kulturni dan na temu pozitivnih odnosa u razredu. Pet školskih sati posvećujem razvijanju pozitivnih odnosa kroz razne radionice i društvene igre. Učenici aktivno sudjeluju u radionicama, sudjeluju u razgovoru i izražavaju svoja mišljenja.

Ključne riječi: međusobni odnosi, razred, razredna klima, kulturni dan, radionice

1.Uvod

Učenici od 6. do 9. razreda u školi u prosjeku provode 6 sati dnevno. Tijekom tog vremena nalaze se u raznim situacijama. Imaju nastavu, provode vrijeme na odmorima, bave se sportom, ručaju, ... Najviše vremena provode na nastavi, gdje od predmeta do predmeta prevladavaju različite metode podučavanja. U posljednje vrijeme u obrazovanju je puno suradničkog učenja ili grupnog rada. Učenici su tako prisiljeni raditi s onima s kojima se dobro slažu i s onima s kojima su često u sukobu. Za vrijeme odmora se često druže s onima koji su im bliski. Međutim, to često ne mogu izabrati tijekom nastave. Stoga je vrlo važno kakvi su odnosi u razredu. Vrlo je važno da razrednik pazi na klimu i odnose u razredu. Tako može reagirati rano i primjereno. Često je dovoljan razgovor između učenika. Ponekad se, međutim, neki problemi vuku godinama, a ako se ne riješe uspješno, odnosi u razredu će se pogoršati. Kada preuzmemo razred u šestom razredu saznajemo kakvi su odnosi unutar razreda, kako učenici djeluju kao grupa, koji se pojedinci ističu i kako se osjećaju učenici u razredu. Na razrednim satovima igramo različite društvene igre. Potičemo suradnju i uvažavanje različitih mišljenja. Učenici smatraju da imaju različita očekivanja i da se razlikuju jedni od drugih. Želimo ih naučiti da dopuštaju i prihvaćaju mišljenja koja su različita od njihovih. Zato provodimo kulturni dan na temu međusobnih odnosa i pet školskih sati posvećujemo raznim radionicama na temu pozitivnih odnosa u razredu. Vrlo je važna refleksija u kojoj sudjeluju i učenici koji iznose svoja mišljenja i daju prijedloge za daljnji rad.

2.Kulturni dan

Kulturni dan svaki razrednik organizira na svoj način. Razrednik vodi radionice za koje smatra da bi ih bilo dobro provesti. Aktivnosti koje provodi izabire sam. Cilj kulturnog dana je graditi pozitivne odnose i razgovarati o tome. Također angažiramo i učenike da sami razmisle što bi mogli raditi taj dan.

Učitelji provode različite aktivnosti:

- mali i veliki prijatelji,
- radionice na temu odnosa,
- razne kreativne radionice (umjetničke, glazbene, plesne radionice),
- razne igre (društvene igre),
- sportske igre,
- stvaranje kazališne predstave,
- karaoke,
- razne sportske aktivnosti,
- igre na snijegu / izlet,
- pečenje / kuhanje,
- kviz,
- aktivnosti po izboru učenika, ...

2.1.Prvi sat

Prvi školski sat započeli smo s dvije kratke radionice. Prva radionica nosi naziv Pahulje. Nalazi se u priručniku Pozitivna disciplina Janija Prgiča (materijal za polaznike stručnog usavršavanja Pozitivna disciplina). Svrha radionice je utvrditi koliko različitih pogleda imamo na iste stvari. Učenicima sam podijelila A5 listove papira u boji. Rekla sam im da se "sakriju" u jedan kut učionice kako nitko u razredu ne bi vidio što radi prijatelj iz razreda. Tada sam im rekla da dobro slušaju upute i rade što čuju i prije svega da ne postavljaju nikakva pitanja. Učenici su izradili pahuljicu prema uputama.

Upute:

- Uzmite komad papira.
- Presavijte ga na pola.

- Otkinite gornji desni kut.
- Ponovno presavijte papir na pola.
- Otkinite donji desni kut.
- Ponovno presavijte list papira.
- Otkinite gornji desni kut.
- Raširite list papira.

Zatim smo magnetima pričvrstili pahulje na ploču i razgovarali o radionici. Pitala sam ih jesu li slijedili upute. Kada su saznali da jesu, zapitali smo se zašto onda imamo toliko različitih pahulja. Kroz razgovor su shvatili da svatko od njih misli drugačije i da su sve pahulje točne. Shvatili su da ne bismo trebali dijeliti ljude na dobre ili loše ako rade drugačije od njih. Zatim su se podijelili u grupe od po 4 učenika. Ponudila sam ih bombonima. Podijeljeni su u grupe prema bojama papira od bombona. Napisali su svoj akrostih (radionica iz priručnika Pozitivna disciplina). Napisali su svoje ime ili prezime i svakom slovu dodali pozitivne izraze ili riječi koje opisuju pojedinog učenika. Zatim smo njima ukrasili učionicu.

2.2. Drugi sat

Za uvod smo izveli igru Na dvije strane iste linije (radionica iz priručnika Pozitivna disciplina). Svrha ove igre je upoznati učenike sa sličnostima i razlikama među ljudima. Razvukla sam užu preko učionice i time označila crtu, a učenici su stali na njega. Tada sam im pročitala određene osobine. Učenici koji su imali neku osobinu zakoračili su desno od crte, a učenici koji je nisu imali lijevo od crte. Učenici su prešli na određenu stranu reda, gledajući tko je još na istoj strani. Na kraju su iznijeli svoje mišljenje i saznali s kime imaju nešto zajedničko i s kime su se često našli na istoj/drugoj strani crte. Na temelju toga su otkrili po čemu se razlikuju i kako se razumiju. Učenici su ponovno podijeljeni u grupe od po 4 osobe u radionici pod nazivom Poplava. Cilj iste je izraziti i argumentirati svoje stajalište, a istovremeno slušati druge i naučiti se surađivati. Učenicima sam podijelila papire i objasnila da na kraju moraju pronaći zajedničko rješenje. Učenike sam upoznala sa situacijom u kojoj su se našli. Zbog višednevne kiše rijeka koja teče u blizini njihove kuće opasno je narasla. Na radiju su čuli poruku da se moraju odmah iseliti. Imali su samo nekoliko minuta. Nekoliko susjednih kuća već je poplavljeno, a rijeka je još uvijek rasla. Međutim, u tih nekoliko minuta koliko im je preostalo još su imali vremena spasiti barem ono bitno.

Što ćeš ponijeti sa sobom?

- školsku torbu,
- osobni dokument,
- malo hrane za pse,
- kuhinjsko posuđe,
- uštedevinu,
- omiljene knjige,
- vrijednu sliku,
- što više odjeće,
- foto album,
- rukopis knjige koju je napisao jedan od vas i
- toaletne potrepštine.

Najprije je svaki član grupe morao izabrati četiri stvari s popisa i odrediti redoslijed (od 1 do 4). Nakon toga su se svi članovi grupe morali međusobno uskladiti kako bi na kraju dobili iste artikle i isti red. Učenici su uglavnom bez problema pronašli i označili što bi sami uzeli sa sobom. Sudjelovati u grupi bilo je puno teže, pogotovo ako su imali potpuno različite odgovore. Morali su pregovarati i objasniti zašto su mislili da trebaju ponijeti sa sobom neki predmet. Učenici su na kraju iznosili svoja mišljenja i razmišljali o tome koja je svrha ovog zadatka, što im igra govori o njima samima, a što o drugima.

2.3. Treći sat

Sastavili smo nove grupe od po 4 osobe. Izrezala sam četiri različite fotografije na četiri dijela. Dobila sam 16 različitih komada. Svaki je učenik izvukao po jedan komad i prošetao razredom. Kada su složili fotografije, dobili smo grupe. Materijal (jedno jaje, plastična čaša, balon, tri lista papira, škare, selotejp) sam pripremila u kabinetu. Učenicima sam razdijelila samo šalove, a onda sam ih zamolila da u grupi sami odluče tko će glumiti slijepca (tu ulogu su dobila dva učenika), tko će biti bez ruku, a tko nijem. Poslije toga sam u kabinet pozvala učenike koji su odlučili da će igrati ulogu u kojoj će morati šutjeti. U međuvremenu su slijepi povezivali oči, a učenici bez ruku vezali su ruke na leđima. Šutljivi učenici pokrili su usta maramom, a neki su ih i zalijepili selotejpom. Podijelila sam im materijal i objasnila pravila. Svaki je svojoj grupi odnio jaje, papir, škare, balon, plastičnu čašu i selotejp. Rekla sam im da moraju napraviti gnijezdo za jaje. Samo oni su znali što će grupa napraviti i oni su davali upute svojoj grupi, ostali su radili. Nijemi učenik koji je znao upute nije mogao govoriti. Stoga je samo rukama pokazao što drugi moraju raditi. Govorio je onaj koji je imao vezane ruke. Gnijezdo za jaje su napravili slijepi učenici. Igra je bila jako zabavna, učenici su se puno smijali. Nakon nekog vremena nastali su zanimljivi proizvodi. Cilj igre je bio napraviti takvo gnijezdo da se jaje ne razbije kada ga bacim na zemlju s visine od jednog metra. Čekali smo neko vrijeme kako bi provjerili hoće li jaje "preživjeti". Prvo sam učenicima dala priliku da izraze svoje mišljenje o tome kako su se osjećali tijekom igre i što je sve bilo potrebno da zajedno naprave gnijezdo za jaje.

2.4. Četvrti sat

Ponovno smo okupili grupe od po četiri učenika. Od klupka vune sam izrezala istu dužinu špage (po sredini sam povezala dvije). Stisnula sam sve špage u sredini u šaku. Učenici su uhvatili 16 krajeva i svaki je držao svoju špagu. Otvorila sam šaku i dobili smo 4 grupe. Izveli smo radionicu Rezultat komunikacije je u odgovoru koji dobivam (radionica iz priručnika Pozitivna disciplina). Za radionicu nam je bio potreban samo ljepljivi papir na kojeg smo mogli pisati. Svrha radionice je da učenici promatraju reakcije svojih prijatelja iz razreda. Naime, svakom učeniku stavila sam natpis na čelo koji izražava određeno stanje, emociju ili osobinu koju bi pojedinac trebao imati (npr. loše raspoloženje, ljutit, prijateljski raspoložen, vođa, tužan, zabrinut, lažljiv, dosadan, važan). Nitko nije mogao vidjeti njegov natpis, ali je mogao vidjeti natpise ostalih u grupi. Zatim su sjeli u krug. Rekla sam im da idu na vikend putovanje. Morali su se dogovoriti kamo idu i što će učiniti. Grupa je prema pojedincu morala postupati prema njegovom natpisu na čelu, ali nisu smjeli izdati jedni druge i reći što je napisano na čelu. Učenici su morali pregovarati 15 minuta. Prije svega su se jako zabavili, nekima je bilo i neugodno. Drugi su brzo shvatili kakvu ulogu imaju pa su se i oni tome prilagodili i svjesno je igrali. Postigli su dogovor i predstavili ga. Na kraju su pogodili što je napisano na njihovom čelu. Iznijeli su i mišljenja o tome kako sami izražavaju sudove prema drugima i kako se ponašaju prema nekima.

2.5. Peti sat

Početak sata prvo smo provjerili gnijezdo za jaje. To je bio najzabudljiviji događaj čitavog dana, a ujedno i vrhunac. Učenici su željno iščekivali što će se dogoditi s njihovim jajetom. Nažalost, sva jaja su se razbila. Međutim, učenici su ipak uspjeli izraziti svoje osjećaje i razočarenja. Dan smo završili uz razmišljanje. Učenici su iznijeli svoja razmišljanja o danu kulture i osvrnuli se na ono što su toga dana naučili, a na kraju su uz glazbu razmišljali o tome kakvi žele biti za godinu dana (zadnja igra toga dana). To smo izveli u školskoj knjižnici, gdje ima puno prostora, uz nježnu instrumentalnu glazbu u pozadini. Učenicima sam pročitala sljedeći tekst: „Sjedni udobno, zatvori oči. Pokušaj razbistriti svoj

um. Ne misli na računala, telefone, igrice, školu, prijatelje, obitelj, ... Smiri se, diši polako i duboko. Zamisli da si negdje vani, polako hodaj prašnjavim makadamom, nikuda ti se ne žuri. Izdaleka vidiš da ti netko dolazi u susret. Isprva ga ne prepoznaješ. Tada ti se čini da ti je nekako poznat. Sve bliže i bliže je ... Odjednom shvatiš tko je to. To si ti. Ali ne ti, kakav si danas, nego ti, kakav bi htio biti za godinu dana. Zamisli. Što si učinio sa svojim životom u protekloj godini? Kako se osjećaš iznutra? Kako izgledaš? Koje kvalitete posjeduješ? (Zapamti, ti si takav kakav želiš biti za godinu dana.) Sada to možeš vidjeti izbliza. Ljubazan je i smiješi ti se. Shvaćaš da je stvarno. Shvaćaš da je na tebi da ga oblikuješ. Sada se polako možeš vratiti u stvarnost i polako otvoriti oči." Posljednjom igrom učenici su se smirili. Trebalo im je neko vrijeme kako bi počeli izražavati svoje misli. Jedni su govorili što su vidjeli na sebi i kako su izgledali, drugi su bili suzdržani. Pitala sam ih vjeruju li da će u budućnosti uspjeti postići ono što su vidjeli o sebi.

3.Zaključak

Kulturni dan na temu međusobnih odnosa traje pet školskih sati. Taj dan izvodimo razne radionice na temu pozitivnih odnosa u razredu. Vrlo je važna refleksija u kojoj sudjeluju i učenici koji iznose svoja mišljenja te daju prijedloge za daljnji rad. Učenici uživaju u samim radionicama. Taj dan je dobar početak za nastavak sličnih radionica tijekom cijele školske godine na razrednim satovima. Učenici se otvaraju i počinju pričati o svojim osjećajima u razredu. Probleme poslije rješavamo puno brže. Učenici razumiju da moraju samo tražiti rješenja za pozitivne odnose u razredu i dobru razrednu klimu.

4.Literatura

[1.]Prgić, J. Pozitivna disciplina (materijal za polaznike stručnog usavršavanja Pozitivna disciplina).

Stručni rad

PRIMJER DOBRE PRAKSE: SNJEŽNA KRALJICA

Tihana Bezdrob
Osnovna škola Gorišnica

Sažetak

U našoj osnovnoj školi krajem godine organiziramo božićno-novogodišnju školsku priredbu. Organizator napiše vezni tekst i razdijeli nastupe različitim učiteljima. Na priredbi o Snježnoj kraljici glavna nit veže se na priču Hansa Christiana Andersena o Snježnoj kraljici, a izvodi se 8 različitih nastupa. Nastupaju djeca iz vrtića, djeca iz škole, dječji zbor i školska plesna grupa. Nastupi su plesni i pjevački. Priču o Snježnoj kraljici pripovijedaju snježna vila, snježna kraljica, dječak i djevojčica. Na sceni su ledeni dvorac, dječja soba i božićna drvca kao šuma. U pozadini se tiho čuje instrumentalna klasična glazba. Priredba traje jedan sat i petnaest minuta.

Ključne riječi: božićno-novogodišnja priredba, školska priredba, Snježna kraljica, priča, nastup

1.Uvod

U našoj osnovnoj školi svake godine završavamo godinu božićno-novogodišnjom priredbom. Jedne smo godine uprizorili Snježnu kraljicu koju smo pripremili prema priči Hansa Christiana Andersena. Priredbu smo izveli u školskoj dvorani. Pripremili smo pozornicu i oblikovali scenu. Napisali smo tekst koji se sastoji od priče i dijaloga glavnih likova. Potražili smo mirnu instrumentalnu klasičnu glazbu koja se čuje u pozadini. Priredba ima osam različitih plesnih i pjevačkih nastupa. Nastupaju djeca iz vrtića, djeca iz škole, dječji zbor i školska plesna grupa.

2.Hans Christian Andersen: Snježna kraljica

Jednog dana zli duh Đavo napravio je čudnovato zrcalo. Mali Davolići su ga odnijeli na visinu ali im je zrcalo ispalo iz ruku, palo na zemlju i rasulo se na tisuću komadića. Neki komadići razletjeli su se i zabili ljudima u srce pa im je ono postalo hladno i puno mržnje, nekima su se zabili u oči. Dijelovi zrcala postali su sitni kao prašina, vjetar ih je raznosio, ljudi su postali mrzovoljni. U jednom gradu živjeli su dječak i djevojčica, zvali su se Kay i Gerda. Bili su poput brata i sestre, posve nerazdvojni. Jedne noći je Kayu kroz rupicu u prozoru ušla u sobu jedna pahulja. Rasla je i rasla sve dok se nije pretvorila u ženu. Žena je bila prekrasna, obučena kao kraljica, sva je bila od leda. Sutradan su se dječak i djevojčica veselo igrali, kada je Kay povikao kako ga je nešto ubolo za srce. Ono što mu se zabilo u srce, bio je komadić onog Đavoljeg zrcala. Kay se odjednom promijenio. Kay je ostavio Gerdu i otišao se sam sanjkati na glavni trg s ostalom djecom. Na trg su došle i velike bijele saonice na koje se Kay privezao pa su ga vukle. Na njima je bila Snježna kraljica. Pozvala je Kaya da sjedne pored nje. Upregla je konje i otišli su daleko. Gerda je počela lutati naokolo i tražiti Kaya. Dugo ga je tražila dok nije čula priču o saonicama i Snježnoj kraljici. Čula je da je Kay doista kod Snježne kraljice ali da mu je u srcu komadić leda. Ako mu se ne ukloni Đavolje staklo iz srca, nikada neće postati pravi čovjek. Gerda je odlučila sama otići i potražiti Kaya. Za to vrijeme Kay je živio u hladnom dvorcu Snježne kraljice ali njemu nije bilo hladno jer mu je Kraljica oduzela osjećaj hladnoće. Ipak, bio je sav modar i hladan kao led i takvog ga je pronašla Gerda. Zagrlila ga je i zaplakala od tuge. Zbog njenih suza se njegovo srce počelo topiti, iz srca je izbacilo staklo. Kay i Gerda bili su radosni što su ponovo zajedno. Pobjegli su iz dvorca i bili su sretni.

3.Priredba o Snježnoj kraljici

Priredba započinje kada se ugase sva svijetla. Tada se pale samo reflektori koji osvjetljaju dvorac, snježnu vilu, dječaka i djevojčicu. Pripovjedač iz pozadine (dubokim muškim glasom) uz mirnu glazbu počinje pripovijedati priču koju smo sami napisali prema Andersenovoj Snježnoj kraljici. Najprije ispriča priču o tome gdje se nalazi ledeni dvorac čiji zidovi su od snijega. Sobe su prostrane, prazne i ledeno hladne. Dvorac se nalazi toliko daleko da ga još nitko nije vidio. Dječak i djevojčica sjede na sanjkama i igraju domino. U ruci drže novčić koji stavljaju na prozor i gledaju kroz rupicu. Smiju se. Tada na pozornicu dolazi snježna vila. Nastavlja pripovijedati priču koja na početku govori o dječaku i djevojčici. Bilu su siromašni. Nisu bili braća, a voljeli su se kao da su brat i sestra. Uz glazbu na pozornicu dolaze snježne pahuljice. To su ustvari balerine u bijelim baletnim haljinama. To je prva točka naše priredbe. Pahuljice zaplešu balet. Za njima na pozornicu dolaze jeleni koji na sanjkama vuku snježnu kraljicu. Sanjke ostavljaju usred pozornice. Oko njih plešu snježne pahuljice. Slijedi druga točka. Jeleni zaplešu ples. Nakon plesa na pozornicu dolazi snježna vila. Uz njeno pripovijedanje priče se snježna kraljica diže sa sanjki. Kreće prema dječaku. Mahne mu rukom, dječak se prestraši. Kraljica kreće prema dvorcu. Jeleni odvlače sanjke. Slijedi treća točka. Dječji zbor zapjeva pjesmu Let it go. Nakon zbora snježna vila nastavlja pripovijedati priču o čarobnom zrcalu koje je imalo strašnu moć. Ljudima je palo iz ruku i razbilo se na stotine komadića. Zbog toga je bila nesreća još veća nego prije. Komadići zrcala su poletjeli širom svijeta, nekima su se zabili u oko i tamo ostali.

Nekima su se pak zabili duboko u srce koje je postalo ledena gruda. Snježna kraljica uz priču odlazi u svoj dvorac. Zatim slijedi četvrta točka. Na pozornicu dolaze djeca iz vrtića i zaplešu ples zrcala. Zatim dolaze dječak i djevojčica i razgovaraju. Dječaku nešto padne u oko. Snježna vila nastavlja priču o teme kako se njegovo srce počinje pretvarati u ledenu grudu, postaje drugačiji. Počinje zafrkavati djevojčicu, ne želi se više igrati s njom i odlazi. Nakon toga slijedi peta točka kojom učenici prvog razreda prikazuju zimsko veselje na snijegu. Uz glazbu prave snjegovića i grudaju se. Pridružuje im se dječak. Snježna vila počinje pripovijedati priču, a snježna kraljica u međuvremenu sjeda na sanjke. Jeleni staju na noge. Sanjke kreću, dječak se pridružuje snježnoj kraljici i skupa kreću u dvorac. Kraljica upita dečka jeli mu hladno. On joj priznaje da ju je vidio kada je prolazila pored njegovog prozora i kaže da se ne boji. Slijedi šesta točka. Dječji zbor zapjeva još jednu zimsku pjesmu. Nakon toga snježna vila nastavlja pripovijedati priču o tome kako se djevojčica odlučila da krene tražiti dječaka. Obuva si crvene cipele i kreće. Zaustavlja se pred kućicom u kojoj nalazi snježnu vilu. Pingvini su vili ispričali djevojčičinu priču. Zamolili su je da pomogne djevojčici. Djevojčica se zaustavlja kod pingvina, oni je okružuju i pokazuju put do snježne vile. Snježna vila joj kaže da joj ne može reći kakvu moć nosi u svom srcu. Kaže joj da se mora sama probiti do dvorca snježne kraljice i prijatelju izvaditi komadić zrcala iz oka. Do dvorca ima još petnaest kilometara, a na put će ju otpratiti pingvini. Nakon toga slijedi sedma točka. Pingvini zaplešu ples, A poslije toga djevojčici pokazuju put do dvorca. Snježna vila nastavlja pripovijedati priču. Opisuje dvorac i njegove ledene, prazne sobe. Usred dvorca je smrznuto jezero, a na njemu sjedi dječak. Hladno mu je, njegovo srce se sledilo. Dok snježna vila priča priču ulazi djevojčica, ugleda dječaka, potrči prema njemu i stiže ga k sebi. Dječak polako podiže glavu i pogleda ju. Upita ju šta se dogodilo s njim. Primaju se za ruke i kreću kući. Snježna vila nastavlja pripovijedati priču. U međuvremenu snježna kraljica dolazi u dvorac. Priča završava tako da se kraljičino srce počinje topiti. Dječak i djevojčica stižu kući, sjedaju na svoje sanjke i zapjevaju pjesmu. To je zadnja osma točka na priredbi koja završava dolaskom Djeda Mraza koji svoj djeci u dvorani razdijeli bombone.

3.1. Glavni likovi, scena i kostimografija

Priredbu povezuje pripovjedač iz pozadine (čujemo samo njegov glas) i snježna vila. Uz njih nastupaju dječak, djevojčica i snježna kraljica. Važan dio priredbe je scena. Na zavjesi je silueta ledenog dvorca u okviru iz led lampica koje se pale uz pričanje priče. Na početku je osvijetljen samo dvorac, lampice su i na putu do njega, a pale se tek kada ledena kraljica dolazi do dvorca. Dječak i djevojčica sjede uz prozor na sanjkama i griju se uz peć. Na drugom kraju pozornice stoji snježna vila, oko nje su božićna drvca. Na zavjesi je puno snježnih pahuljica. Snježna kraljica nosi dugu bijelu haljinu s bijelim krznom, na glavi nosi bijelu šubaru. Na rukama ima bijele rukavice. Snježna vila je obučena u plavu haljinu s rubom od krzna. Dječak i djevojčica su obučeni kao na ilustracijama iz Andersenove priče.

4. Zaključak

Za božićno-novogodišnjoj priredbi smo prikazali Andersenovu priču Snježna kraljica. Najprije smo napisali priču i dijaloge, zatim smo razmislili kakve točke bi izveli. Uz pripovijedanje priče smo razvrstali različite plesne i glazbene točke. Priredbu koja je trajala jedan sat i petnaest minuta završili smo dolaskom Djeda Mraza.

5. Literatura

[1.] Andersen, H. C. (1994). Snježna kraljica.

Stručni rad

RAZVIJANJE RUČNIH VJEŠTINA – ŠIVANJE ČESTITKI U 5. RAZREDU

Mihaela Robič Ritonja, prof. razredne nastave
Osnovna šola Franceta Prešerna Maribor
Žolgarjeva ulica 2, 2000 Maribor

Sažetak:

S učenicima smo šivali novogodišnje čestitke. Mislim da je jako važno da kod učenika razvijamo ručne vještine, jer su djeca sve manje ručno spretna, što se očituje i u sve lošijem pisanju te manje čitljivim bilješkama u bilježnicama. Iako su učenici imali većih poteškoća na početku šivanja čestitki, uspjeli su izraditi svoju unikatnu čestitku na koju su bili jako ponosni.

Ključne riječi: upornost, preciznost, unikatni proizvod

1.UVOD

„Ruka je organ velikog dara koji smo naslijedili. Dječja se inteligencija, donekle, može razviti čak i bez pomoću ruku. Međutim, ako se razvija uz pomoć ruku, dostići će višu razinu. Djetetov će karakter biti jači.“ [1.] Ruka je izravno povezana sa stilom života koji dijete razvija u različito vrijeme. Razvoj ručnih vještina odvija se paralelno s mentalnim razvojem. Što je rad finiji, to zahtijeva više pažnje i preciznosti [1.]

Razvoj ručnih vještina od rođenja nadalje

Dijete pomiče ruke već u majčinom tijelu, a od rođenja nadalje, ruke su u stalnom pokretu. Djeca se rađaju s refleksom hvatanja. Ako ih pomilujemo po dlanu, dlan se čvrsto stisne. Sa otprilike tri i pol mjeseca većina djece može uhvatiti predmet srednje veličine, poput zvečke, dok manje predmete drže teže. Tada počinju hvatati predmete jednom rukom i prenositi ih u drugu ruku, a sljedeća razina je držanje (ali ne i podizanje) malih predmeta. Između sedmog i jedanaestog mjeseca hvatanje je već toliko usklađeno da pincetom mogu pokupiti mali predmet, poput zrna graška. Kasnije kontrola ruku postaje sve preciznija. S petnaest mjeseci prosječno dijete može staviti jednu kocku na drugu. Nekoliko mjeseci nakon trećeg rođendana dijete već zna dobro precrtati krug [2.]. Koordinacija između ruke i oka iznimno je važna jer omogućava pravilno dohvaćanje predmeta [3.] U ovom ranom djetinjstvu vrlo je važno da dijete što više koristi ruke. Poboljšanje sitnih motoričkih sposobnosti, kao npr. vezivanje vezica i rezanje škarama, omogućuje maloj djeci da se počnu brinuti o sebi. U dobi od tri godine dijete može uliti mlijeko u zdjelicu s pahuljicama, jesti priborom i samostalno ići na WC. Isto tako, zna nacrtati krug i osnovni oblik čovjeka. U dobi od četiri godine dijete zna kako se odjenuti, uz pomoć drugih. Zna rezati duž linije, nacrtati čovjeka sa svim njegovim udovima, praviti skice i velika slova te presavijati papir u dvostruki trokut. U dobi od pet godina može se odijevati gotovo bez tuđe pomoći, precrtati kvadrat ili trokut i nacrtati čovjeka potpunije nego prije [2.]. Do pete godine života, većina djece već piše svoje ime velikim slovima i nekoliko brojeva. Šestogodišnjaci, pak, brže i jednim potezom pišu slova i brojeve. Djeca do dvanaeste godine razvijaju dobru koordinaciju ruku i očiju, znaju jesti sa priborom za jelo i pomažu u kućanskim poslovima kao što su metenje i brisanje prašine. Unatoč dobrom svladavanju svakodnevnih aktivnosti, fina motorika se razvija do adolescencije, uglavnom kroz sportske aktivnosti i hobije. Često čujem roditelje da se ne usude dati djeci škare i slično, jer se boje da im se dijete ne ozlijedi. Međutim, dijete nikada neće naučiti rezati škarama ako to samo ne pokuša. U školi često primjećujem da učenici 5. razreda nisu u stanju precizno izrezati sličicu ili rezati duž linije. Za razvoj ručnih vještina se na tržištu može kupiti mnogo dodataka koji su sigurni i koji su dobrodošli za finu motoriku.

2.ŠIVANJE ČESTITKI

Sve je počelo prije petnaestak godina, kada smo u školi pripremali tehnički dan. Svaki razred je morao napraviti proizvode koje smo kasnije prodavali na novogodišnjem sajmu. Pitala sam učenike da li imaju i sami kakvu ideju, koje bi proizvode mogli napraviti da budu što posebniji i da bi ih kupci kupovali na sajmu. Učenik Nejc je podigao ruku i rekao da njegov djed šije čestitke koje su jako lijepo. Pitao je da li njegov djed može doći u školu i podučiti nas toj umjetnosti. Ideja mi se učinila iznimno zanimljivom, pa sam otišla do ravnatelja i pitala ga da li možemo dan

aktivnosti provesti tako da pozovemo djeda učenika, koji će nas naučiti šivati čestitke. Ravnatelj je bio oduševljen idejom i dodao je da je međugeneracijska suradnja itekako dobrodošla. Zamolila sam učenika da pita djeda bi li bio voljan podijeliti s nama umijeće izrade šivanih čestitki. Sutradan je Nejc s veseljem potvrdio djedovo sudjelovanje na tehničkom danu.

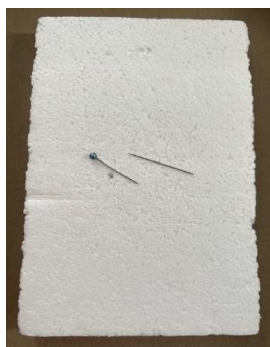
Djed je sa sobom donio sve što mu je bilo potrebno za šivanje čestitki, a za učenike sam ja pripremila potreban materijal. Učenici su sa zanimanjem slušali proces izrade čestitki.

2.1. Proces šivanja čestitki

Pribor:

- Iгла
- Komad stiropora
- Pribadača
- Sjajni ili svileni konac
- Škare
- Karton u boji
- Ljepilo
- Traka

Stavimo bilo koju šablonu s označenim točkama na karton u boji i pričvrstimo je sa spajalicom kako se ne bi pomicala. Ovako izrađenu podlogu stavimo na stiropor i sve iscrtane točkice probušimo pribadačom. Zatim uzmemo tanju iglu i privučemo je (najljepši su proizvodi sa svjetlećim nitima) i šivamo uzorak od točke do točke. Budući da učenici imaju problema sa stvaranjem čvorova na kraju konca, možemo je učvrstiti ljepljivom trakom. Kada je uzorak gotov, zalijepimo karton s motivom na malo veću podlogu, da dobijemo okvir. Oboje zalijepimo na podlogu za čestitku. Za ljepljenje koristimo Mekol, Uhu ili neko drugo, slično ljepilo. Jedino što moramo paziti, je da ga ne uzmemo previše i nanesimo tamo gdje nema rupa, jer ljepilo može prijeći preko rupica. Najljepši proizvodi su šivani sjajnim (metalik) koncem, ali možemo koristiti i svileni konac.

Slika 1. Komad stiropora, pribadača i igla

Slika 2. Sjajni konac

Slika 3. Uzorak pričvrstimo spajalicama na papir u boji i probušimo točkice iglom

Slika 4. Nastaju rupice, kroz koje ćemo šivati uzorak

Slika 5. Djelomično sašiven uzorak Anđela

Slika 6. Primjeri proizvoda

Slika 7. Na kraju zalijepimo sašiveni uzorak na čestitku.

Slika 8. Učenica Sofija je bila toliko oduševljena šivanjem čestitki, da je kod kuće sašila i svoju unikatnu čestitku.

3. ZAKLJUČAK

Za rad je potrebna velika preciznost i upornost. U početku sam bila skeptična i nisam vjerovala da će svi učenici moći napraviti čestitku. Manje vještim učenicima sam pomagala u ručnom šivanju, iako su me pozitivno iznenadili svojim čestitkama. Bili su izuzetno predani poslu, pedantni i uporni. Najveće mi je zadovoljstvo vidjeti da sam toliko oduševila učenike, da me mole ako možemo još koji put, na nekom drugom satu, šivati čestitke. Neki od njih je šivanje toliko obuzelo da su kod kuće izradili šablone te svoje unikatne čestitke. Toliko me se dojmilo šivanje čestitki da od tada, svake godine uoči Božića sa svojim učenicima šivamo čestitke. Međutim, mišljenje sam da su učenici u posljednje vrijeme manje vješti, manje precizni u radu, što je vjerojatno posljedica kompjuterskog vremena.

4. IZVORI

- [1.] Baloh, B. (5. 8. 2009). *Roke – pomemben dejavnik v umskem razvoju*. Bibaleze.si. URL: <https://www.bibaleze.si/dojencek/roke-pomemben-dejavnik-v-umskem-razvoju.html>
- [2.] Papalia, E. D., Olds-Wendkos, S. in Feldman-Duskin, R. (2003). *Otrokov svet: Otrokov razvoj od spočetja do mladostništva*. Educy.
- [3.] Divjak, M. (1971). *Razvojna psihologija otroka in mladostnika*. Pedagoška akademija Maribor. URL: <https://www.knjiznica-celje.si/raziskovalne/4201103962.pdf>

Stručni rad

POTICANJE KREATIVNOSTI NA PRIRODOSLOVNOM PODRUČJU

Darja Gašperšič, učiteljica kemije i biologije
OŠ Šmarjeta

Sažetak

Noviji koncepti školskog učenja ističu važnost međusobne komunikacije, samopotvrđivanja i kreativnog rješavanja problema. Tradicionalni pristup obuke zamjenjuje cjelovito učenje, koji povezuje znanost s umjetnošću i nadopunjuje logičko mišljenje s intuitivnim. U ovom pristupu kreativnost je jednako važna kao i funkcionalna pismenost. Učitelj mora biti svjestan da je promicanje kreativnosti važno, jer u današnjem svijetu, koji se brzo mijenja, neophodno je prilagođavanje promjenama, a kreativnost igra ključnu ulogu u tome. Naši učenici će se u budućnosti morati snaći, morat će se prilagođavati promjenama, tražiti nove putove i informacije, a faktografsko znanje im pri tome neće pomoći. Učitelj se mora osvrnuti na svoj rad i znati izaći iz ustaljenih okvira nastave [8]. Članak govori kako o eksperimentu, praktičnom radu, storylineu i kreativnom pisanju tako i o metodama pomoću kojih možemo razviti kreativnost kod prirodoslovnih predmeta te opisuje konkretne primjere iz biologije i kemije.

Ključne riječi : eksperiment, kreativno pisanje, natječaj, storyline, natjecanje

1.UVOD

Brojni ljudi imaju mišljenje da škola promiče samo faktografsko znanje, a zaboravlja na kreativnost. U današnjem svijetu samo memoriranje podataka nije dovoljno, jer se je potrebno konstantno prilagođavati promjenama i pri tome je od velike važnosti kreativnost. Bijela knjiga iz 2011. navodi da mora škola promicati optimalan razvoj djece i osigurati poticaje za postizanje izvrsnosti nadarenih pojedinaca na različitim područjima, uključujući kreativnost. Za kreativnost nije potrebna natprosječna inteligencija. Kreativnost nam pomaže u postizanju veće uspješnosti u nastavi, pomaže nam u učenju u umjetnosti, u hobijima, dakle u svemu čime se ljudi bavimo [3]. U nastavku ću vam predstaviti kako u nastavi kemije i biologije razvijamo kreativnost i uz to i učimo, oslanjajući se pri tome na raspisane natječaje i natjecanja.

2.KREATIVNOST

Kreativnost je jedna od najsloženijih ljudskih kognitivnih funkcija i baš zato se ne može objasniti jednostavnom definicijom. Stručnjaci je smatraju osobinom koja ovisi o individualnim sposobnostima i karakteristikama, profesionalnosti i motivaciji, a mjerimo je kroz izgradnju ideja ili proizvoda koji su novi i potencijalno korisni [10]. Kognitivna osnova kreativnosti je divergentno mišljenje koje omogućuje originalna, nova i neobična rješenja, ali kreativnost zahtijeva koordinaciju divergentnog i konvergentnog mišljenja koje ima ključnu ulogu u vrednovanju kreativnog postignuća [6]. Konvergentno mišljenje je sposobnost pojedinca da veliki broj mogućih rješenja svede na jedno. Divergentno razmišljanje je upravo suprotno – sposobnost razvoja višestrukih rješenja problema. Zahvaljujući divergentnom razmišljanju, pojedinac može smisliti čitav niz kreativnih ideja za rješavanje problema.

2.1.ŠTO UTJEČE NA KREATIVNOST

Kreativnost se često povezuje s inteligencijom [5]. Međutim, inteligencija sama po sebi još ne znači kreativnosti, pri tome je mnogo važnija znatiželja uzrokovana iznenađenjem, novim pojavama ili predmetima, nedosljednošću, neizvjesnošću, besmislenošću i složenošću, dok monotonija ubija radoznalost [4]. Važan je čimbenik motivacija. Kreativni ljudi često su visoko motivirani, iskazuju interes za mnoge stvari, a unatoč preprekama na koje nailaze, vrlo su uporni. Na kreativnost pozitivno utječe i prirodno okruženje te rad u društvu prijatelja ili rad u ugodnoj obiteljskoj atmosferi. No, učitelji moraju naučiti koristiti različite pedagoške pristupe kako bi potaknuli kreativnost učenika te transformirali i nadogradili sadržaje učenja koji učenicima (još) nisu zanimljivi [8].

2.2.UČITELJEVA ULOGA U RAZVOJU KREATIVNOSTI UČENIKA

Učitelji su važan čimbenik u razvoju djetetove kreativnosti. Kreativnost je u obrazovnom kontekstu još uvijek povezana prvenstveno s područjem umjetnosti [4]. Istraživanja pokazuju da učitelji vjeruju da se kreativnost može povezati s različitim područjima i da svatko može biti kreativan. Slažu se da je potrebno razvijati kreativnost u školi, ali nisu sigurni kako to učiniti ili se ne osjećaju odgovornima za razvoj dječje kreativnosti [9]. Kreativne prakse omogućuju djeci da dublje uđu u sebe, upoznaju sebe i nadograđuju svoje osobnosti. Samo kreativni pojedinci mogu živjeti u kontaktu sa samim sobom, sa svojim unutarnjim potencijalima, što im omogućuje cjeloviti razvoj. Stoga se i u škole mora uvesti kreativnost. Stara poslovice kaže da je promjena jedina konstanta u životu. Takav prijenos znanja i gomilanje podataka za opstanak u današnjem svijetu nije dovoljan – naši će se učenici morati u budućnosti snaći, morat će se prilagođavati promjenama, tražiti nove putove i informacije, a pri tome im faktografsko znanje neće pomoći. [8]. Suvremeni čovjek mora naučiti kreativno razmišljati. Pri tome je važno da je pojedinac u kontaktu sa samim sobom, jer se kreativno rješenje često nalazi u

njegovom nesvjesnom polju kroz intuiciju. Ta je pak povezana s razvojem desne hemisfere mozga, koja se rjeđe koristi u školi; iznimka su nastava sporta, umjetnosti i glazbe, dok je kod ostalih predmeta važnija lijeva hemisfera koja pamti i obrađuje podatke [2]. Kreativno razmišljanje je moguće samo kada smo u pravom (alfa) moždanom valu. Alfa moždani valovi vibriraju na frekvenciji od 8-11,9 Hz. Njihovu dominaciju primjećujemo kada smo potpuno opušteni i imamo zatvorene oči. Kreativne ideje bez opuštanja tijela, uma i duha stoga nisu moguće [2]. Nažalost, u školi nema predmeta kao što su opuštanje, meditacija, mašta ili oslobađanje od stresa, iako bi ti predmeti uvelike pridonijeli razvoju mentalnih i duhovnih sposobnosti djece, a kasnije u životu lakše bi pronalazili rješenja za probleme.

2.3.METODE POUČAVANJA ZA POTICANJE KREATIVNOSTI

Metode poučavanja primjenjuju se i na rad nastavnika i na rad učenika (nastava i učenje). Metode učenja su promišljeni načini planiranog ponašanja i dovode do postizanja ciljeva, a na njihov izbor utječu objektivni čimbenici (ciljevi, sadržaj, didaktičko okruženje, vrijeme) i subjektivni čimbenici (nastavnik i učenici) [1]. Kreativna metoda učenja može biti razgovor ako učitelj potiče postavljanje otvorenih, divergentnih pitanja koja imaju više mogućih odgovora. Kreativno pripovijedanje također je prikladna metoda. Posebna varijanta ove metode, koju također koristim nekoliko puta, je storyline; Nastavnik, ili jedan od učenika, oblikuje okvir priče, drži crvenu nit (line), a učenici vode priču (story), oblikuju okruženje, osobe... Zanimljiva metoda je kreativno pisanje, možemo je koristiti i u prirodoslovnom području; kako sam je ja ugradila u svoj rad, bit će predstavljeno u nastavku.

3.PRIMJERI KREATIVNOSTI KOD BIOLOGIJE

3.1.MODEL MOZGA

Na početku svoje karijere najviše sam voljela učenike koji su bili tijekom nastave tiho, vrijedno su slušali moje objašnjenje i kod ocjenjivanja sve su u najboljoj mogućoj mjeri saželi i ispričali. Međutim, ubrzo mi je ovakav posao postao nezanimljiv, što je još gore, ustanovila sam da je i učenicima dosadno. Danas su informacije lako dostupne i učitelju je teško natjecati se s raspoloživim mogućnostima informacija. Upravo zbog toga sam počela razvijati rad kojim nastojim potaknuti kreativnost učenika, usaditi kritičko mišljenje, a ujedno i ostvariti ciljeve iz nastavnog plana i programa. Kao učiteljica si mogu puno pomoći raspisanim natjecajima i natjecanjima. Na natječaj sam se prvi put javila u školskoj godini 2009/10. Ovo je bilo natjecanje „Skrivnostni možgani“ (»Tajnoviti mozak«) u organizaciji Zavoda za zaštitu i rehabilitaciju nakon ozljede glave Zarja i MMC RTV SLO sa željom da učenici i nastavnici što kreativnije promišljaju o mozgu i prikažu svoj rad u bilo kojoj tehnici (video, audio, umjetnost ili književni uradak). Kad sam učenicima predstavila natječaj, svi su odmah znali da moramo biti originalni, što ne bi trebalo biti preteško u području neurofiziologije, jer se ovdje isprepliću rezultati i znanja medicine, biologije, kemije i fizike. U početku sam koristila metodu razgovora, postavljali smo jedni drugima pitanja i odgovore. Na taj način došli smo i do neobičnih pitanja što bi bilo da je, ako bi ... Jedno dijete je pitalo kako bi bilo da bi pojedini moždani centri emitirali svjetlost tijekom raznih aktivnosti. Bio nam je to poticaj da počnemo razmišljati o izradi uratka koji bi djelovao i koji bi bio i nekoliko interaktivan. Napravili smo model mozga od poliuretanske pjene (slika 1), obojili različite režnjeve različitim bojama, zatim u pojedinačne centre ugradili LED žarulje (koristili smo one od starih božićnih lampica) i na prekidaču svake žarulje napisali koji centar u mozgu označava lampica. Osim što su ove godine uskoro svi učenici zapamtili moždane centre, naučili smo i nešto novo: npr. da je kod led svjetla bitno kako okreneš pol, ako želiš da žarulja svijetli, stekli smo i puno ručnih vještina i upoznali različite materijale. Ali također smo shvatili da je fizika vrlo korisna znanost s kojom se susrećemo gotovo na svakom koraku. Ovo je predmet koji mnogim učenicima stvara velike probleme i stoga pred njim osjećaju strahopoštovanje. Također je

jedan od učenika koji je sudjelovao, inače vrlo dobar u području izražavanja, u to vrijeme ispravljao ocjenu iz fizike. Upravo rad za natječaj u njemu je očito probudio prave sinapse i napisao je zadatak Elektrokemijski hvalospjev fizici, koji je primjer metode kreativnog pisanja.

Slika 1: Model mozga iz poliuretanske pjene.

3.2.ŽAN MOŽGAN U VREMEPLOVU

Godine 2013. smo se u sklopu natječaja pod nazivom „Žan Možgan“ u vremeplovu pitali kako bi izgledao mozak koji bismo mogli vidjeti ako bismo mogli sjesti u vremeplov i s njim poletjeti u prošlost ili budućnost. Nakon posjete knjižnici, otkrili smo da imamo na raspolaganju ogromnu količinu literature o evoluciji ljudskog mozga i dosta ideja o tome kako bi se mozak mogao promijeniti u budućnosti. Ostao je samo problem kako to prikazati na zanimljiv način. Tako se rodila ideja da trebamo napraviti pomagalo koje bi bilo simulacija vremeplova. U tu svrhu koristili smo 2 debla breze, koja smo izdubili i ugradili u njih traku koja prikazuje razvoj mozga kroz evoluciju (slika 2). Traku možemo uz pomoć ručke namotati u jedno ili drugo deblo i na taj način putovati u prošlost ili budućnost. Motanje ručke je bilo zanimljivo svim učenicima i tako su zapamtili mnogo više informacija koje su uz to pročitali nego što bi ih se inače sjećali čitajući iz udžbenika.

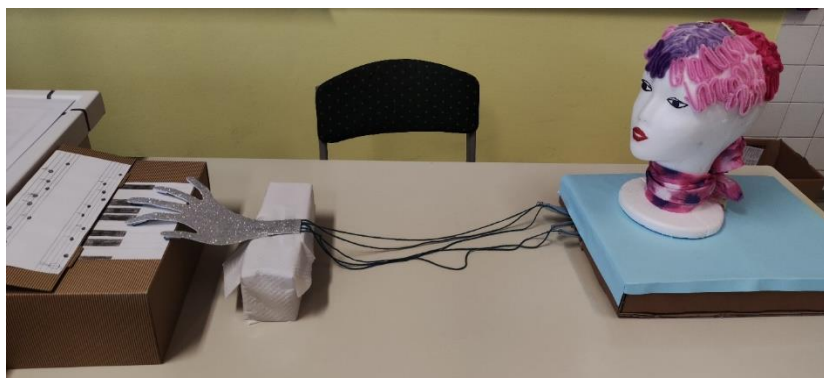
Slika 2: Vremeplov. ref.:

https://www.sinapsa.org/tm/nate%C4%8Daj/2013/TM13_Rezultati_nate%C4%8Daja

3.3.PIANISTKA

Ovogodišnji naziv natječaja Sinapsa bio je „Kapitan in ladja“ („Kapetan i brod“), a svrha mu je bila potaknuti mlade na razmišljanje o odnosu mozga s preostalim dijelovima tijela. Sudionici su morali pokazati kakvu ulogu mozak ima u bavljenju aktivnostima koje vole, a demonstracija je trebala biti što originalnija. Zanimljiv je bio uradak učenika šestog razreda koji je odlučio pokazati moždanu aktivnost dok je svirao klavir. U tu svrhu je izradio i malom pilom prepolovio glavu od stiropora iz trgovine. Unutra je iskopao 5 kanala u koje je umetnuo akvarijske cijevi, te u njih umetnuo vrpce. Vrpce ilustriraju živce i nalaze se u cijevima kako ne bi zapinjale u stiropor pri kretanju. S jedne strane spojene su na ruku od pjenaste gume, koja ima slamke s donje strane prstiju, dlanova i zapešća, a s

druge strane, spojene su na vrhu glave gumbima koji sprječavaju da bi vrpce skliznule u cijev. Krivulje na glavi predstavljaju mozak (slika 3). Kada gumbom izvučemo strunu iz glave, slamke na ruci omogućuju kretanje prstiju po klavijaturi. Možete pogledati video koji pokazuje kako to izgleda na web stranici <https://www.youtube.com/watch?v=gua6Hgh2K4Y>.

Slika 3: Uradak: Pianistka.

4. PRIMJERI KREATIVNOSTI U NASTAVI KEMIJE

Kemija se mnogim učenicima čini složenom i apstraktnom, a svi vole eksperimente, pa ih uključujem u gotovo svaki sat. U eksperimentalni rad uključeni su svi učenici – neki ih izvode samo prema uputama, učeći osnovne laboratorijske tehnike i vještine, dok oni ambiciozniji uče planirati pokuse i sudjelovati u natjecanjima. Često je potrebno pokazati puno kreativnosti prilikom planiranja, jer je potrebno prilagoditi se materijalnim uvjetima školskog laboratorija, sigurnosnim kriterijima, teoretskim znanjima i uvjetima natjecanja, koji su ponekad vrlo zahtjevni – npr. zabranjuju korištenje plinskog plamenika, zahtijevaju plinoviti produkt, promjenu boje, korištenje reagensa, koji su prirodne tvari, nastanak taloga, redoks reakcija ili nešto slično. Problemu uvijek pristupamo prema tome koje su nam tvari dostupne i koje reakcije možemo izvesti tako da su primjerne za školu. Istodobno, ulazimo i u teorijske temelje, koji često izlaze izvan okvira osnovnoškolskog nastavnog plana. Učenici su motivirani za takav rad i mnogo puta su me iznenadili kada su nakon mjesec dana rada na jednom takvom projektu savladali i strukture složenih koordinacijskih spojeva i njihovu transformaciju iz reaktanta preko intermedijata u konačni proizvod. Prilikom pripreme kako ćemo eksperiment prezentirati na natjecanju, vodim računa i o karakternim osobinama učenika. Za suzdržanije, reakciju predstavljamo na ozbiljniji način, a temperamentniji studenti, koji uživaju u nastupima, najčešće se odluče napraviti od eksperimenta cijelu priču. Pri tome važnu ulogu igra i humor, koji opušta izvođače i privlači te potakne druge na promatranje. Za potrebe natječaja već smo napravili veliki set eksperimenata koje smo objavili na youtube kanalu OŠ Šmarjeta, no izdvojiti ću samo tri - duh u boci, domoljub i apokalipsa.

4.1. DUH IZ BOCE

Uvjeti natječaja u godini kada smo pripremali ovaj eksperiment zahtijevali su stvaranje plinovitog proizvoda. U trenutku kada smo tražili ideju za reakciju, učenici su pisali i test iz povijesti, a jedan od njih je na satu kemije izjavio kako bi bilo lijepo imati duha iz boce koji bi ispunio neke njegove želje o ocjenjivanju. Time se rodila ideja da se duh pripremi na kemijski način. Bocu smo umotali u

aluminijsku foliju da se ne vidi iznutra, u nju je uliveno 30 ml 30% vodikovog peroksida, a na vrh boce nevidljivo je čepom pričvršćena filter vrećica u kojoj je čaj zamijenjen kalijevim permanganatom. Kada smo otvorili bocu, vrećica je upala u peroksid, došlo je do burne reakcije koja je proizvela vodenu paru i kisik koji su se poput moćnog duha dizali iz boce (slika 4.). Eksperiment smo uključili u priču koju smo objavili na mrežnoj stranici: <https://www.youtube.com/watch?v=Yv4nTUXRD8I>.

Slika 4: Duh iz boce.

Slika 5: Državni simboli, stvoreni pomoću kemijskih reakcija.

4.2.DOMOLJUB

Domoljub je pokus u kojem se izvodi reakcija koja pokazuje promjenu boje. Ideja za eksperiment nastala je u vezi s predmetom zavičajni odgoj i etika, u kojem učenici uče o nacionalnim simbolima, što im stvara brojne probleme. Stoga sam im, kada smo učili o indikatorima na bazi kiselina, postavila pitanje kao izazov, kako izraditi nacionalnu zastavu uz pomoć kemijskih pokusa (slika 5). Eksperiment s kojim su ispunili zadatak dostupan je na <https://www.youtube.com/watch?v=4dqatVBrSNs>. Naravno, nije sve išlo tako lako kako možda izgleda na snimku. Proveli su dosta vremena birajući indikator. Najboljim se pokazao kongo crveni, koji u kiselinama postaje plave boje, a u bazama crvene. Bijeli komad tkanine za zastavu natopili su do dvije trećine visine u otopini indikatora da se je obojio crveno. Crveno obojeni dio zatim je natopljen otopinom limunske kiseline kako bi se crvena boja promijenila u plavu. Na kraju su donju trećinu natopili u bazičnu otopinu natrijevog hidrogenkarbonata, u kojoj je kongo crveni ponovno postalo crveni. Samoinicijativno su se pozabavili

i grbom, koji je malo kompliciraniji. Žute zvijezde nastale su uz pomoć plave otopine bromotimol plavo, koja pod utjecajem CO₂ iz zraka požuti. Plava baza dobivena je reakcijom škroba iz kućnog škroba i joda, a crveni rub obojan je otopinom kongo crveni.

4.3.APOKALIPSA

Učenicima nikad ne dosadi eksperiment, koji je poznat pod imenom slonova pasta za zube. Kad su me pitali mogu li ga napraviti više puta, odgovorila sam im da mogu ako to povežu s nekim drugim eksperimentom i stvore svojevrsnu lančanu reakciju. Kad su vidjeli da neću popustiti njihovoj želji, počeli su razmišljati kako udovoljiti mojem uvjetu. Prvo su dobili ideju da koriste vulkanski krater, a napravili bi ga od staklenke, poliuretanske pjene i kamenčića. U staklenku bi se dodavao peroksid i deterdžent, a iz igračke kipera bi se izlijevao kalijev dikromat koji bi pokrenuo pjenjenje. Ostalo je otvoreno pitanje kako što maštovitije izliti reagens iz kamiona. Ovdje sam im priskočila u pomoć s idejom laboratorijske rukavice koja bi dignula i pomaknula kamion. Odmah su znali da će rukavicu morati podići ugljični dioksid, te su potražili najjednostavniju reakciju - reakciju između otopine limunske kiseline i sode bikarbone. Obje reakcije - onu između limuna i sode i onu između peroksida i dikromata povezali su u lančani pokus. Kako bi ih uključili u priču, su uz vulkan postavile male figure dinosaura od plastike, koje će, kad se reakcija uspostavi, zaliti pijena te tako prikazati njihovo izumiranje (slika 6). Zato taj pokus ima naziv – Apokalipsa. Snimak je dostupan na https://www.youtube.com/watch?v=_q807j9rs0M.

5.ZAKLJUČAK

Kreativnost se može opisati kao inovativno razmišljanje koje se očituje kao razvoj novih ideja ili novih veza između postojećih ideja da bismo stvorili nešto novo. Glavni kriteriji kreativnosti su originalnost, korisnost, fleksibilnost, mobilnost [7]. Svaki učenik može biti kreativan, ali svoju kreativnost mora stalno razvijati, uz pomoć učitelja koji mora biti spreman žrtvovati mnogo sati svojeg slobodnog vremena. Moramo stalno težiti traženju svježih, neobičnih i drugačijih ideja, jer je u prirodi čovjeka da ostavi nešto što je već ustaljeno i učini nešto što je drugačije. U nastavi kemije i biologije kreativnim ozračjem možemo poticati kreativnost u misaonim i praktičnim aktivnostima, postupcima, izvođenjem odn. prezentiranjem, zaključcima i završecima. Kreativnost na neki način znači zdravlje, jer samo kreativni pojedinci mogu živjeti u kontaktu sa svojim unutarnjim potencijalima, omogućujući im da žive punim, zdravim i zadovoljnim životom. Međutim, djeca koja imaju priliku razvijati se u cijelosti u svojem okruženju bolje će napredovati socijalno, emocionalno, tjelesni, pa i akademski.

6. LITERATURA

- [1.]Cencič, M. (2014.). Učne metode kot spodbuda ustvarjalnosti. Didakta, godište XXIV, broj 171, str. 26-27.
- [2.]Goreta, R. (2014.). Kako biti ustvarjalen v vsakdanjem življenju. Didakta, godište XXIV, številka 171, str. 26-27.
- [3.]Kopačin, B. (2014.). Ustvarjalnost učiteljev predmeta glasbena umetnost. Didakta, godište XXIV, broj 171, str. 22.
- [4.]Marentič Požarnik, B. (2003.). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.
- [5.]Opaka, M. (2008.). Ustvarjalnost – proces, oseba in produkt: pregled nekaterih odkritij o ustvarjalnosti v zadnjem desetletju. Psihološka obzorja, godište 17. broj 2, str. 77-90.
- [6.]Pečjak, V. (1987.). Misliti, delati, živeti ustvarjalno. Ljubljana: DZS
- [7.]Pečjak, V. (2006.). Psihološka podoba vizualne umetnosti. Ljubljana: Debora.
- [8.]Sadar Šoba, N. (2014.). Ustvarjalni gib: ustvarjalnost v gibanju. Didakta, godište XXIV, broj 171, str. 8-11.
- [9.]Štemberger, T. (2014.). Vzgojitelj in spodbujanje ustvarjalnosti pri predšolskih otrocih. Didakta, godište XXIV, broj 171, str. 13.
- [10.]Dostupno na internetskom naslovu: <https://www.seniorji.info/si/aktualno/z-ustvarjalnim-razmisljanjem-lahko-najdemo-veliko-resitev-za-en-sam-problem-10005465> (preuzeto 14. 3. 2022.).

Stručni rad

PEDAGOŠKI ODNOS U FROMMOVOM KONCEPTU LJUBAVI

Siniša Opić, Učiteljski fakultet, Zagreb
Željka Pintar, Dječji vrtić Kustošija, Zagreb

Sažetak

Radom se tematizira odgojna pozicija djeteta u obitelji i društvu. Afirmacija suvremenog djeteta kao socijalnog aktera - osobe autonomnih prava, u velikoj je mjeri doprinijela uvažavajućem pristupu odraslih spram njega. Istovremeno, određivanje djeteta kao subjekta koji u velikoj mjeri određuje svoj život i razvoj, odgojnu ulogu odraslog čini prilično nedorečenom. Suvremeni odgojitelj učestalo je poistovjećen s poticateljem razvoja. Društveni život okarakteriziran konkurentskim suživotom jedinki u natjecateljskom okruženju, orijentira odrasle na ustrajanje u dominantnom doprinošenju spoznajnosti djeteta. Budući da je takav pristup odgojno nedostatan, ovim se radom tematizira pedagoški odnos promotren u Frommovoј perspektivi. Upućuje se na orijentiranost na brigu, odgovornost, poštovanje i znanje kao temeljne preduvjete odgoja samosigurnog, pouzdanog, socijalno zainteresiranog i empatičnog djeteta.

Ključne riječi: Fromm, ljubav, odgoj, pedagoški odnos

1. Uvod

Suvremen obiteljski značaj djeteta pojavno se razlikuje od nekadašnjeg. Caldwellova teorija "tokova sredstava" tumači promjenu u obiteljskom shvaćanju vrijednosti djeteta - od razdoblja usmjerenosti odraslih na dijete čijom se osnovnom zadaćom smatrao koristan rad kojime potpomaže roditelje [osigurava radnu snagu, održava imanje, donosi prestiž obitelji], dolazi do perioda roditeljeve usmjerenosti na djetetovu materijalnu i duhovnu dobrobit pri čemu je roditeljsko ulaganje u dijete veliko, a prethodno shvaćena korist minorna [7]. Dijete je centar suvremene obitelji, njegova uloga snaži, dok roditeljska, u svakom smislu, pa i odgojnom, postaje sve slabija. U zajednici prozvanoj društvom znanja, odgojem se razumije ubrzavanje djetetovog razvoja. Suvremeni skrbnici osobito su visoko informirani o važnosti ranog poticanja djetetove spoznajne sfere. Zbog zabrinutosti da će dijete, ukoliko propusti kritična razdoblja učenja, biti onemogućeno u kasnijem akademskom napredovanju, odrasli učestalo profesionaliziraju njegove aktivnosti, pa je samosvrhovita dječja igra preobražena u vježbu ovladavanja raznim razvojnim zadacima [2]. U zajednici usmjerenoj na uspjeh, umjesto na razumijevanje nastavnog materijala i uživanja u procesu učenja, roditelji su orijentirani na djetetovo postizanje visokih ocjena i testovnih rezultata [24]. Istovremeno, kako su uvjereni da je zadovoljstvo sobom preduvjet osobnog napretka, učestalo preuveličavaju dostignuća svoje djece [8]. S obzirom na to da očekivanje brzog stjecanja mjerljivog obrazovnog znanja, neprestano pohvaljivanu djecu oslobađaju većine uobičajenih kućnih zadataka. Intenzivno poticanje kognitivnog razvoja tako postaje praćeno pretjerano zaštitničkim i kontrolirajućim ponašanjima roditelja [24]. U kontekstu socioemocionaliteta, govori se o epidemiji popustljivog odgoja [21]. Izbjegavajući konflikte s djetetom, roditelji teže njegovom usrećivanju pa iskazane želje poistovjećuju s njegovim potrebama, udovoljavajući svakom zahtjevu. Onemogućavanje suočavanja s neugodom znatno otežava djetetovo razvijanje psihološkog prostora za tugu, frustraciju, ljutnju i razočaranje. Ono zaključuje kako su negativne emocije nesavladive, zato i nedopuštene - ne razvija samopouzdanost u suočavanju s poteškoćama i negativnim osjećajima, nesigurno je i anksiozno. Pretpostavlja kako se očekuje da je neprestano sretno, zadovoljno i uspješno, dok je, sasvim oprečno, zaokupljeno osjećajem slabosti i preosjetljivosti [24]. Nedorečenost odgojne uloge odraslog zamjetljiva je i u kontekstu odgojno-obrazovnih ustanova. Kako suvremeno pedagogijsko poimanje tendira shvaćanju djeteta kao društvenog aktera s autonomnim pravima, koje sukonstruira vlastita znanja, uvježbava vještine, stječe ključne kompetencije za samostalno odlučivanje i odgovornost za vlastiti razvoj [2], odgojni značaj stručnjaka prilično je nedefiniran. U *Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* [17] navodi se kako dijete participira, konstruira i u velikoj mjeri određuje svoj vlastiti život i razvoj. Napominje se kako se dijete u vrtiću razvija u poticajnom socijalnom i fizičkom okruženju, u interakciji s materijalima i drugom djecom, uz neizravnu potporu odgajatelja [17]. Doima se kako je djetetu, koje u predškolskoj ustanovi dominantno samoinicijativno samoorganizira vlastite aktivnosti u kojima samoregulirano uči, odrastao dominantno potreban kao indirektni podržavatelj njegova razvoja. Dijete se predstavlja kao autopoietski sustav koji autonomno procesuirava vanjske impulse ovisno o svojem potencijalu, uz posrednu odgajateljsku pratnju. Pritom se zanemaruje kako dijete brojne psihološke strukture kojima

doživljava svijet tek razvija i to upravo na temelju obiteljske i institucionalne odgojiteljske skrbi koja mu je u ranom djetinjstvu neposredno dana.

Materijale usmjerene učenju djeteta, odgojitelji djece rane i predškolske dobi nazivaju trećim odgojiteljima djece. Tvrdi se kako materijali potiču djecu na postavljanje, provjeravanje, revidiranje vlastitih pretpostavki i osobnih zamisli o problemu koji ih zanima [22]. Materijal djetetu olakšava komuniciranje o idejama i novim spoznajama. Odgojitelji, dominantno upućeni organizaciji učećeg prostorno-materijalnog okruženja, usmjereni su i uvježbavanju tehnika komunikacije s djecom. Tako su upoznati s konceptom dijaloškog čitanja, kojim se obrazlažu karakteristike govorno-poticajnog razgovora odgojitelja i djeteta o slikovnici [6]. Usvajaju i karakteristike učeće komunikacije s djetetom - uvježbavaju postavljanje poticajnih pitanja kojima se ustanovljavaju djetetova postojeća znanja, produbljuje njegovo razumijevanje problema ili potiče primjena usvojenih koncepata [23]. Umjesto kao odraz uspostavljenog pedagoškog odnosa obilježenog međusobnom zainteresiranošću i razumijevanjem sudionika, komunikacija se sagledava kao vještina podložna predmetnom uvježbavanju. Takav pristup, svojom ograničenošću, promašuje bit odgojnog procesa. U prilog razumijevanju pedagoškog odnosa u njegovoj cjelovitosti, on će se u ovome radu razmotriti uvažavanjem Frommove interpretacije ljubavi kao modela uspostave specifično ljudskih socijalnih odnosa.

2. Ljubav kao model pedagoškog odnosa

Suvremeno zagovaranje predodžbe čovjeka kao neovisno-samokonstruktivne jedinice, parcijalno pristupa njegovoj naravi. Težeći slobodnoj autonomnosti, pojedinac je istovremeno socijalno određen. Njegova je samospoznaja povezana sa značajkama ostvarenih socijalnih kontakata s okolinom. Najdublji osjećaj o tome tko je zapravo, povezan je s razinom čovjekove bliskosti s značajnim drugima [14]. Temeljna egzistencijalna potreba svake jedinice, po Frommovom shvaćanju, zasniva se na nadvladavanju izoliranosti vlastite egzistencije i pronalasku puta ka drugome. Dok je jedan od regresivnih odgovora na navedenu, ishodišnu čovjekovu potrebu konformizam, poželjan je onaj koji se zasniva na uspostavi međuljudske ljubavi. Tematizirajući ljubav kao razvijenu pojedinčevu orijentaciju prema drugome i svijetu, te izdvajajući je kao odgovor na problem ljudskog stanja dostojan čovjeka, obrazlaže se kako je konstruirana međuodnosom brige, odgovornosti, poštovanja i znanja [10]. Ljubav podrazumijeva brigu. U kontekstu pedagoškog odnosa ona implicira odgojiteljevu skrb o djetetovim fiziološkim, psihološkim, socijalnim potrebama. Briga usmjerava odgojitelja na djelatnu zaokupljenost njima. Odgojiteljeva skrbnost u zadovoljavanju potreba djeteta upućuje na razumijevanje njegovog stanja. Uz brižnog odgojitelja, ono uviđa da je shvaćeno s prihvaćanjem, da je prepoznato, da mu je dozvoljena autentičnost i da, sveobuhvatno, u odnosu ne ostaje stranac. Djetetovo samoprepoznavanje u oku bitnog drugog, nužna je pretpostavka njegovog kognitivnog i emocionalnog razumijevanja ostalih. Odgovoran odgojitelj upućuje dijete na shvaćanje načina na koji ono utječe na svijet, usredotočuje ga na posljedice vlastitih čina. Vrijednosno formirajući dijete, usmjerava ga prema drugima kao zasebnim entitetima sa specifičnim potrebama i pravima. "Odgovoran" pojedinac spreman je i sposoban "odgovarati" [10]. Onaj koji odgovara - voli; ljubav pretpostavlja doticaj s moralnim osjećajima srama, žaljenja, krivnje. Odgovoran

odgojitelj razumije kako je primjeren sram regulator međuljudskih odnosa. On je razvojno postignuće koje upućuje na djetetovo prepoznavanje vanjskih normi prema kojima može biti procjenjivana vlastita vrijednost, kapacitet za procjenjivanje u kojoj mjeri vlastito ponašanje i osobine zadovoljavaju te standarde i procjenjivanje razloga za usklađenost ili odstupanje od normi [3]. Evolucijski razmotreno, jedinstvena ljudska osobina crvenjenja lica u nelagodi ukazuje kako su čovjekovi preci davali prednost objavljivanju pouzdanja nad njegovanjem oportunitizma. Poželjan partner za zajedničke poduhvate oduvijek je onaj na koga se pouzdano može osloniti upravo zahvaljujući jakom unutarnjem kompasu koji ga čini osjetljivim na doživljaj krivnje i srama. Onaj tko laže bez da se zacrveni, tko nikada ne pokazuje kajanje, i tko u svakoj prilici zaobilazi pravila ne ostavlja dojam onoga koji bi bio poželjan kao prijatelj, partner ili kolega [26]. Ipak, u suvremenoj, narcizmu sklonoj psihokulturi, sram je učestalo shvaćen kao znak slabosti koju si pojedinac, od djetinjine dobi, u svojoj nepogrešivosti ne može dopustiti. Zaokupljen samim sobom, vlastitim potrebama i interesima, on je sklon samouvjerenosti do nadmenosti i bahatosti, neodmjerivosti preko granica decentnosti, egoističnom hedonizmu i individualizmu, nemilosrdnoj kompetitivnosti [12]. No sebičnost samofokusiranih jedinki upućenih na dominantnu odgovornost prema samima sebi, umjesto do zadovoljstva, dovodi ih do osobne neproduktivnosti, osjećaja praznine i prikraćenosti. U besramnom grabežu za životnim zadovoljstvima, krije se i kompenzira njihov neuspjeh pokušaj brige za vlastito ja [10]. Poštovan drugi priznat je kao zasebna, jedinstvena osobnost koja se razvija na autentičan način. Poštujući odgajatelj prihvaća djetetovu specifičnu zasebnost, podržava izvornost njegovog individualiteta. On ga istovremeno odgojno upućuje na zainteresirano prepoznavanje iznimnosti drugoga. No, osim međusobnih razlikovanja, potiče djetetovo intuitivno uviđanje zajedničkih obilježja svih ljudi. Razlike u talentima, inteligenciji ili znanju, zanemarive su o odnosu na ljudsku bit, zajedničku svima [10]. Dijete koje se odgaja u brižnom i odgovornom okruženju doživljava poštujuće jedinstvo sa ljudima. Između ostalog, ono je sposobno za uvažavajuće suosjećanje i solidarnost. Solidarnost ravnopravnih, onemogućuje da se činu pomaganja sudjeluje zbog afirmacije vlastite moći. Ugroženog se ne svodi se na deficitarnost i bijedu; on je poštivajuće promatran kao cjelovito biće [9]. Suosjećajan pojedinac razumije kako je bespomoćnost privremeno stanje individue, dok je sposobnost da se osovi i korača vlastitim nogama stalna i zajednička osobina svih ljudi [10]. Ljubav zahtjeva nadvladavanje iluzija - ona teži znanjem objektivno pristupiti stvarnosti. Potreba za spoznajnim obuhvaćanjem sebe, drugoga i svijeta nužna je kako bi čovjek izbjegao iracionalno iskrivljene slike. On želi otkriti tajnu svijeta i čovjeka. No, iako je misaono znanje nužan uvjet za potpuno spoznavanje u činu ljubavi, ono je ipak ograničeno. Rastavljanjem se upoznaje predmet. Rasijecanjem životinje stječe se spoznaja o njoj. Ipak, okruženje ne može u cijelosti biti misaono zahvaćeno, ono nije podložno potpunoj pojedinačnoj spoznajnoj kontroli. Priznanje granice vlastite racionalne spoznaje bližnjih i svijeta, individuu upućuje na doživljaj jedinstva s njima [10]. Čovjekovu racionalnu spoznajnost odgojno je potrebno odrediti brigom, odgovornošću i poštovanjem. Vrijednosno neodgojena naučnost tendira zlu. Zapadni pristaše eugenike zastupali su racionalno opravdane planove oslobađanja nacije od neprilagođenih i nepodobnih pojedinaca [27]. Nacistički znanstvenici, tretirajući ljude kao istraživačke objekte, stjecali su spoznaje zanemarivanjem ljudske patnje [1]. Suvremeni se naučnici nazivaju akademskim

poduzetnicima - kalkulabilno, proračunatim stručnjacima čiji spoznajni ciljevi obuhvaćaju povećanje nečije financijske koristi [19]. Moralno neomeđena racionalnost je, dakle, bezvrijedna. Dominantan poticaj pojedinčevoj spoznajnosti u odgojno ispražnjenom pedagoškom procesu, nije samo nedovoljan, već i štetan.

Čovjek koji brine, odgovara, poštuje i poznaje sebe i drugoga spreman je konstruktivno pristupiti stvarnosti. Pedagoški odnos, suglasan s Frommovim poimanjem suživota ljudi, usmjeren je odgajanju upravo takve osobnosti koja se je sposobna autonomno, s integritetom i znanjem, ujediniti sa drugima i svijetom, u ljubavi.

3. Zaključak

Da bi se ljudski mozak razvio, potrebna mu je ljubav. Jedinka dolazi na svijet s jednom trećinom odraslog ljudskog mozga. Da bi se razvio ostatak, potrebna je ljubav majke, obitelji i cijele okoline. Izvan majčine maternice, bez nježnosti - nematerijalnog informacijskog psihičkog i duhovnog inputa, razvoj neće biti dovršen [5]. Ipak, smatranje kako je dijete samodovršavajući sustav, u čijem odgoju odrastao treba dominantno sudjelovati u smislu poticanja razvoja mjerljivog testovima, jasno je ukoliko se sagledaju neka obilježja zajednice. Pojedinaac je, u suvremenom društvenom kontekstu, razmatran kao kapital usmjeren gospodarskom napretku. Nakon zemlje i stroja, on postaje osnovni resurs koji jamči ekonomsku uspješnost zajednice. Prioritetnom ulogom obrazovanja zato se smatra povećanje čovjekovih proizvodnih kapaciteta [4]. *Deklaracijom o znanju* [18] upućuje se kako je znanje temeljna proizvodna snaga suvremenog društva i glavni uvjet uspješnosti zajednice, a najvažniji prirodni resurs u tome procesu su daroviti mladi ljudi. Zato od najranije dobi treba maksimalno potaknuti razvoj pojedinčevih kapaciteta. Kako je znanje upućeno gospodarskom probitku, ono treba biti funkcionalno i praktično primjenjivo. U suvremenom kontekstu zato se osobito cijene znanja STEM područja. Kako se klasičnim ciljem znanja smatralo *razumijevanje* svijeta bez jednoznačne usmjerenosti na praktičnu svrhu, pojedini autori suvremen pristup znanju smatraju prilično okrnjenim [13]. Osim znanja, i etičke se vrednote u suvremenom kontekstu razmatraju kroz praktičnu upotrebljivost i korisnost. Subjekt propituje značaj vrijednosti kroz njihovu oportunitet za vlastito samoodržanje [10]. Tako se, umjesto na razvoj karakternih vrлина, suvremena jedinka upućuje na razvoj instrumentalnih navika koje omogućuju dobar suživot u miroljubivoj i prosperirajućoj zajednici [11]. Suvremeno društvo time jasno razdjeljuje koncept dobrog čovjeka od dobrog građanina [25]. O vrijednosnoj ispražnjenosti suvremenog odgojno-obrazovnog koncepta jasno svjedoči angažirano tematiziranje *odgoja i obrazovanja za vrijednosti* [20]. Vrijednosti podrazumijevaju koncepte koji se odnose na poželjna stanja ili ponašanja [16], odnosno vjerovanja da je specifičan način ponašanja ili cilja egzistencije društveno ili osobno poželjniji u odnosu na onaj suprotan [16]. Ukoliko odgojem podrazumijevamo proces namjernog razvijanja karakternih osobina čovjeka, a obrazovanjem sustavno razvijanje kognitivnih sposobnosti i učenje pojedinca [15], jasno je da su upravo vrijednosti pokretački i regulacijski čimbenik odgoja [16]. U tome je smislu svaki odgoj i obrazovanje vrijednosan, odnosno *za vrijednosti* jer je drukčiji nemoguć. Suvremena potreba da se odredi *odgoj za vrijednosti* ukazuje na neshvatljivu mogućnost da se odgoj razumije kao bezvrijednosan ili vrijednosno

neutralan koncept. Vrijednosno neodređen model reduktivno shvaćenog odgoja kao poticanja razvoja, u društvenom okruženju obilježenom nesigurnošću, orijentira dijete na uspjeh, kompetitivnost i individualizam, dok ono, kao osobnost, ostaje na periferiji - u njegovu se socijalnu i emocionalnu pismenost, psihosocijalni razvoj, razvoj društveno adekvatnog ponašanja ulaže premalen trud. U rješavanju svoje ljudske zadaće - nadvladavanju skučenosti vlastite egzistencije i konstruktivnom sjedinjavanju sa sobom, drugima i svijetom, prepušteno je samo sebi. Permisivnost odgoja, šticećenje djeteta od neugodnih emocija, potenciranje ideje o njegovom jedinstvenom, uzvišenom položaju među drugima, onemogućavanje vrijednosnog oblikovanja sirovih ambicija, otežava djetetovo povezivanje s drugima. Život u svijetu virtualne stvarnosti koja mimikrijski oponaša doba svemoći početka života [u kojem nema doživljaja ograničenja vremena, prostora niti odgode zadovoljenja potreba] [3], čini nadvladanje regresivnog doživljaja vlastite svemoći još zahtjevnijim. Karakter suvremenog društva pogoduje nedefiniranosti koncepta odgoja. Sveobuhvatno odgojno zahvaćanje čovjeka u njegovom cjelovitom shvaćanju, suvremen je pedagojski zadatak. Doprinoseći navedenom, pedagoški odnos potrebno je promatrati tematiziranjem brige, odgovornosti, poštovanja i znanja kao neophodnih sastavnica temeljnog uvjeta razvoja čovjeka i zajednice - ljubavi.

4.Literatura

- [1.] Baron-Cohen S. Psihologija zla. Beograd: Clio; 2012.
- [2.] Bašić S. Kriza djetinjstva. Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu namijenjen stručnjacima i roditeljima. 2012; 18[67]: 10-12.
- [3.] Bilić V. Promjena srama u čovjeka 21. stoljeća. U: Marčinko D, Rudan V, ur. Nelagoda u kulturi 21. stoljeća. Psihodinamska rasprava. Zagreb: Medicinska naklada; 2018. str. 64-101.
- [4.] Bogdanović M. Prilog teoriji ljudskog kapitala: koja svojstva radne snage treba smatrati bitnim sastavnicama ljudskog kapitala. Ekonomija. 2008; 15[1]: 45-81.
- [5.] Brajša P. Umijeće ljubavi. Pula: C.A.S.H.; 1997.
- [6.] Čudina-Obradović M. Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja. Zagreb: Školska knjiga; 2008.
- [7.] Čudina-Obradović M, Obradović J. Želja za djecom i apstinencija od djece: odrednice, korelati i mogućnosti društvene intervencije. Revija za socijalnu politiku. 1999; 6[3]: 241-258.
- [8.] Ehrensaft D. [Raz]maženo dijete: kako dobronamjerni roditelji daju djeci previše - ali ne ono što im treba. Zagreb: Mozaik knjiga; 2002.
- [9.] Filić A. Promišljanja o kristološkom utemeljenju međuljudskoga milosrđa na tragu izabranih crkvenih otaca. Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja. 2018; 16[1]: 39-57.
- [10.] Fromm E. Umijeće ljubavi. Zagreb: Naprijed; 1986.
- [11.] Fukuyama F. Kraj povijesti i posljednji čovjek. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada; 1994.
- [12.] Jakovljević M, Jakovljević I. Od "nelagode u kulturi" do psihopatologije i homo deusa sutrašnjice. U: Marčinko D, Rudan V, ur. Nelagoda u kulturi 21.

- stoljeća. Psihodinamska rasprava. Zagreb: Medicinska naklada; 2018. str. 46-64.
- [13.] Liessmann KP. Teorija neobrazovanosti. Zablude društva znanja. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk; 2008.
- [14.] Marčinko D. Od neprorađenog žalovanja u prošlosti do perfekcionizma u sadašnjosti. U: Marčinko D, Rudan V, ur. Nelagoda u kulturi 21. stoljeća. Psihodinamska rasprava. Zagreb: Medicinska naklada; 2018. str. 1-34.
- [15.] Mijatović A. Leksikon temeljnih pedagoških pojmova. Zagreb: EDIP; 2000.
- [16.] Miliša Z, Dević J, Perić I. Kriza vrijednosti kao kriza odgoja. Mostariensia: časopis za društvene i humanističke znanosti. 2015; 19[2]: 7-20.
- [17.] Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Zagreb [HR]: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta; 2014 Mar 18 [ažurirano 6. veljače 2020; citirano 4. lipnja 2022]. Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Obrazovanje/Predskolski/Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf>.
- [18.] Pastuović N. Deklaracija o znanju: Hrvatska temeljena na znanju i primjeni znanja. Zagreb: HAZU; 2004.
- [19.] Peračković K. Društvena uloga znanstvenika danas. Znanstvenik kao homo economicus i homo sociologicus versus homo academicus universalis. Filozofska istraživanja. 2016; 36[3]: 581-593.
- [20.] Rakić V, Vukušić S. Odgoj i obrazovanje za vrijednosti. Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja. 2010; 9[4-5]: 771-795.
- [21.] Shaw R, Wood S. Epidemija popustljivog odgoja: zašto su djeca nevesela, nezadovoljna, sebična te kako im pomoći. Zagreb: V:B:Z; 2009.
- [22.] Sindik J. Poticajno okruženje i osobni prostor djece u dječjem vrtiću. Metodički obzori. 2008; 1[5]: 143-154.
- [23.] Slunjski E. Tragovima dječjih stopa. Zagreb: Profil; 2012.
- [24.] Šeparović Lisak M. [2018]. Odrastanje pod pritiskom perfekcionizma. U: Marčinko D, Rudan V, ur. Nelagoda u kulturi 21. stoljeća. Psihodinamska rasprava. Zagreb: Medicinska naklada; 2018. str. 145-155.
- [25.] Vujčić V. Liberalizam i politika općeg dobra. Politička misao: časopis za politologiju. 1995; 32[1]: 123-141.
- [26.] Waal F. Prirodno dobri: podrijetlo ispravnog i pogrešnog kod ljudi i drugih životinja. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk; 2001.
- [27.] Zimbardo P. Luciferovu ucinak: kako dobri ljudi postaju zli. Zagreb: Tim press; 2009.

Stručni rad

TJELESNE AKTIVNOSTI POVEZANE S UČENJEM ENGLESKOG U 1. RAZREDU

Alja Drašler
OŠ Vodmat, Ljubljana, Slovenija

Sažetak:

Potreba za tjelesnim aktivnostima jedna je od osnovnih razvojnih karakteristika učenika u ranom razdoblju, pa dio učenja stranih jezika u 1. razredu moraju biti i komponente sporta (mogu biti kao uvodne motivacije, u glavnom dijelu, igre opuštanja, zaključak). U ovom članku iznijela sam neke ideje kako možemo uključiti engleski pojmove i izraze u tjelesne aktivnosti ili kako s tjelesnim aktivnostima obogatimo učenje engleskog jezika u 1. razredu, kako tijekom redovite nastave tako i tijekom produženog boravka. Tjelesne aktivnosti i igre, koje sam također praktički isprobala, većini su djece zabavne i zanimljive. Uz njihovu pomoć djeca brže uče, a njihovo znanje je trajnije.

Ključne riječi: tjelesne aktivnosti, engleski jezik, učenje, igra, 1. razred.

1. Uvod

Metoda tjelesne igre kao metoda učenja jedna je od najučinkovitijih tehnika podučavanja. Djeluje integrirano na dijete i omogućuje mu razvoj svih dimenzija, sposobnosti i znanja uz mnoštvo motoričkih zadataka. Tjelesnim aktivnostima održavamo unutarnju motivaciju učenika, što utječe na njihovo veće sudjelovanje u nastavi, interes i radost u učenju stranog jezika. Jedan od najvažnijih aspekata tjelesnog odgoja, čiji se utjecaj proteže na dubinu i širinu, jest činjenica da je upravo motorička aktivnost ta koja djetetu u najvećoj mjeri omogućuje učenje i razumijevanje svijeta oko sebe. Motoričko iskustvo je korisno i za zdravlje i dobrobit kao i za obogaćivanje djetetove kreativnosti. Važno je da dijete sa zanimanjem i radošću prihvati svaku aktivnost, a upravo u nastavi sporta možemo postići visoku motivaciju djece. Satovi sporta nude brojne mogućnosti povezivanja s drugim aktivnostima, uključujući upoznavanje prvih engleskih riječi kod prvašića.

2. Međupredmetna integracija nastave sporta i engleskog jezika u 1. razredu osnovne škole

Zbog težnje ka cjelovitom razvoju djeteta, potreba za međupredmetnom integracijom u podučavanju učenika sve je važnija. Proces učenja nekih teorijskih i praktičnih sadržaja drugih predmeta učinkovitiji je uz pomoć tjelesne aktivnosti. Ciljeve sporta treba uključiti i u nastavu stranih jezika kao način opuštenog i integriranog učenja koji povezuje ciljeve gotovo svih predmeta u prvom razredu. Među općim ciljevima, kurikulum sportskog odgoja navodi primarnu potrebu učenika za kretanjem i igrom, stvaranjem pozitivnih obrazaca ponašanja, promicanju motoričke kreativnosti, rasterećenja i opuštanja, što su i ciljevi učenja stranog jezika, budući da je tjelesna aktivnost važan čimbenik kreativnih podciljeva, koji nadilazi granice govora. Nastavni sadržaji iz predmeta sport u 1. razredu koji su prikladni za nastavu prvog stranog jezika:

- Prirodni oblici kretanja.
- Pravila jednostavnih igara i poštovanje sportskog duha.
- Štafetne igre s elementima trčanja, skakanja i bacanja.
- Gimnastičke vježbe, također s raznim pomagalicama i uz glazbenu pratnju.
- Ritmika (uz glazbenu pratnju).
- Preskakanje užeta.
- Kretanje pojedinih dijelova tijela i cijelog tijela (imitacija predmeta, životinja, biljaka, bajkovitih junaka uz pantomimu – uz glazbu ili ritam).
- Kretanje uz unutarnje i vanjske podražaje (različite vrste glazbe, različiti predmeti, mala pomagala).
- Interpretacija raznih jednostavnih ritmova plješćući rukama i jednostavnim pokretom.
- Vježbe disanja i opuštanja.
- Dječji plesovi: brojalice, zabavne igre, plesne igre itd.
- Igranje se balonima i raznim loptama s rukom, nogom, glavom, štapom ili reketom na mjestu i pokretu.
- Nošenje i kotrljanje različitih loptica na različite načine.

- Vođenje lopte rukom, nogom i štapom na mjestu, s kretanjem ravno i mijenjanje smjera.
- Pogađanje raznih stacionarnih ciljeva kotrljanjem lopte, bacanjem rukom i udaranjem lopte nogom ili štapom.
- Štafetne igre s loptom.
- Osnovne i male timske igre loptom.

3. Primjeri tjelesne aktivnosti - povezani s učenjem stranog jezika(engleski) u 1.razredu

Djeca upoznaju i doživljavaju sportske aktivnosti uglavnom kroz igru. Igre kretanja upravo mogu biti sredstvo kojim se dijete upoznaje s prvim riječima stranog jezika.

U nastavku ću prikazati neke primjere tjelesnih aktivnosti i igara koje su primjerene djeci u ranom razdoblju (od vrtića do nižih razreda osnovne škole) i kojima odabrani sadržaji, oblici i metode rada omogućuju postizanje ciljeva u području tjelesne aktivnosti i istovremeno učenje i učvršćivanje engleskih riječi. Primjeri koje ću iznijeti u ovom radu odnose se na sljedeće tjelesne aktivnosti:

- prirodni oblici kretanja,
- osnovne igre,
- igre s loptom,
- plesne igre.

U sve te aktivnosti možemo postupno uključivati engleske pojmove i izraze te tako omogućiti učenicima upoznavanje stranog jezika.

3.1.Prirodni oblici kretanja

- **Dan– noć**

Kad voditelj uzvikne »Day!«, učenici trče ili šetaju po sportskoj dvorani, a kad on uzvikne »Night!«, legnu na pod.

- **Čarobnjak**

Učitelj hoda po prostoriji i govori: »Abrakadabra, ti si zmija! (Abracadabra, you are snake!)«. Učenici oponašaju kretanje spomenute životinje, postupno mijenjajući nazive slovenskih životinja engleskim (krokodil – crocodile, lav – lion, tigar – tiger, kornjača – turtle).

- **Mama, koliko je sati?**

Jedan učenik je »mama« i postavlja se s jedne strane sportske dvorane, a ostali učenici s druge strane. Učenici pitaju: »Mama, koliko je sati? (Mother, what's the time?)« i »mama« odgovori: Npr. »Četiri slona - elephant (zec - rabbit, miš - mouse medvjed - bear,...) korak naprijed (natrag).« Učenik koji prvi dođe do »mame«, postane »mama«. Učenici mogu govoriti broj koraka ili životinju ili oboje na engleskom.

3.2.Igre s loptom

- **Voće**

Lopte različitih boja i različitih veličina i težina slobodno su raspoređene po sportskoj dvorani ili učionici. Za svaku različitu veličinu ili boju lopte određujemo voće - npr.: jagoda (strawbery), pomaranča (orange), jabuka (apple), limun (lemon), breskva (peach), šljiva (plum)... Kada učitelj izgovori određeno voće, učenici moraju u koš donijeti loptu koja označava to voće.

- **Zmija**

Djeca vode loptu po igralištu, jedno dijete ima uže(zmiju) u rukama. Kad učitelj uzvikne »Zmija! (Snake!)«, dijete s užetom trči po igralištu, ostala djeca bježe pred užetom. Koga uže dotakne postaje zmija.

- **Pozdravi prijatelja**

Učenici kotrljaju loptu po poligonu, na znak učitelja svako dijete nađe prijatelja, pozdravi se (»Halo!«), razmjenjuje loptu i kaže zbogom (»Goodbye!«). Učenici kotrljaju novu loptu naprijed do sljedećeg znaka učitelja, kada moraju pronaći novog prijatelja.

- **Ja volim...**

Djeca stoje u krugu, u sredini je učitelj koji drži loptu od meke pjene. On nasumično baca loptu djeci, koja je moraju uhvatiti i vratiti učitelju. U isto vrijeme, kada dijete baci loptu natrag učitelju, ono na engleskom kaže što voli jesti ili piti. Tko ne uhvati loptu ili se ne sjeti naziva hrane od. pića, radi dodatni zadatak tjelesne aktivnosti (tri skoka, pet čučnjeva,... ..). Osim hrane i pića, djeca uče i frazu »I like«. Npr: I like pasta (ice cream, milk, juice).

- **Odbijanje balona**

Učenici se podijele u parove ili male grupe, svaka grupa (par) dobiva svoj balon. Učenici na engleskom broje koliko su puta odbili balon u zrak, a da nije pao na tlo.

3.3.Plesne igre

- **Oponašanje**

Učenici imitiraju različite životinje uz glazbenu pratnju i izmišljaju vlastiti ples, te prikazuju predmete i emocije. Na engleskom jeziku učitelj imenuje životinju (može biti i predmet ili emocija), a učenici to pokušavaju prikazati. Ulogu učitelja kasnije može preuzeti učenik.

- **Pjesma automobili**

Pjevamo pjesmu »The weels on the bus« i pokretima prikazujemo.

- **Pjesma o dijelovima tijela**

Pjevamo pjesmu »Head, sholders, knees and toes« i pritom dodirujemo dijelove tijela koje spominjemo u pjesmi.

3.4.Osnovne igre

- **Skriveni predmeti**

Po sportskoj dvorani skrivamo mnoge predmete koji su u tri različite boje. Definiramo tri skupine djece i svaka skupina ima svoju boju (npr.: narančasta - orange, ljubičasta - violet, crno - black). Boju kažemo na engleskom. Na učiteljev znak učenici počinju tražiti predmete svoje boje i nositi ih u svoju košaru. Na kraju igre, zajedno na engleskom jeziku, izbrojimo koja je grupa pronašla više predmeta i odredimo pobjednika.

- **Zamijeni mjesto**

Učenike podijelimo u tri jednake grupe, svaka grupa je nazvana po svom omiljenom jelu ili piću (npr. čokolada (chocolate), sladoled (ice cream), bomboni (candy), svaka grupa ima svoj označeni prostor na podu. Kada učitelj pozove dvije grupe, ove dvije moraju promijeniti mjesto što je prije moguće. Sva djeca moraju biti u označenom prostoru. Skupina koja prva obavi zadatak dobiva bod.

- **Abeceda**

Tijelom učenici stvaraju slova u različitim položajima (stojeći, ležeći, sjedeći). Slova mogu biti sastavljena od pojedinaca, parova ili cijelih grupa. Možemo napraviti inicijale, ime, englesku riječ... Polovica djece može »čitati« što drugi pišu (skupine se mogu i međusobno natjecati).

- **Šaljivi lov**

Jednog učenika odredimo za lovca, a on na znak počinje loviti ostale učenike. Koga dotakne, postaje lovac. Novi lovac se mora držati za dio tijela gdje ga je prethodni lovac dodirnuo tijekom lova. Prije nego što krene u lov, naglas na engleskom jeziku imenuje ovaj dio tijela, npr. kosa (hair), ruka (arm), rame (shoulder).

- **Semafor**

Učenici trče po sportskoj dvorani ili po igralištu. Učitelj predstavlja semafor. Kad uzvikne »Crvena! (Red!)«, učenici se zaustave, kad uzvikne »Žuta! (Yellow!)«, trče na mjestu, kad zelena »Zelena! (Green!)«, hodaju naprijed.

- **Lisice, što voliš jesti?**

Učenici su raspoređeni s jedne strane dvorane, s druge strane je učenik - lisica, okrenut prema ostalim učenicima. Svaki put kad učenici pitaju lisicu što voli jesti, pomaknu se korak naprijed. Lisica im na pitanje odgovara s različitim jelima (sir - cheese, juha - soup, čokolada - chocolate, puding - pudding, pizza - pizza, kruh bread.....). Kad lisica odgovori »Pile! (Chicken!)«, učenici trče natrag na početnu točku što je brže moguće kako ih lisica ne bi uhvatila. Uhvaćeni učenik preuzima ulogu lisice. Prvo igramo igru na slovenskom jeziku, zatim djecu naučimo riječi »chicken«, a kasnije postupno i ostalu hranu. Pravilo je da lisica mora reći barem jednu hranu na engleskom.

4. Zaključak

Smatramo da su motorička aktivnost i metoda igre vrlo prikladne metode za upoznavanje učenika s prvim engleskim riječima. Učenje prvih riječi stranog jezika kroz tjelesne aktivnosti zadovoljava djetetovu potrebu za kretanjem i promjenom načina učenja. Osim toga, dijete s iskustvom pokreta učvršćuje usvajanje jezika kada riječju kaže i pokretom prikaže rečeno. Predstavili smo praktične primjere motoričkih aktivnosti kroz koje se učenici mogu upoznati s prvim engleskim riječima. Učenje na ovaj način učenicima je zabavno i zanimljivo, ali i vrlo uspješno. Teme su preuzete iz dječje svakodnevice, to su npr. životinje, boje, brojevi, obitelj, jer dijete lakše pamti riječi koje su mu bliske.

5. Literatura

- [1.] Drašler, A. (2002). Gibalna igra kot sredstvo seznanjanja s prvimi angleškimi besedami pri predšolskih otrocih. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport
- [2.] Videmšek, M., Drašler, A., Pišot, R. (2003). Gibalna igra kot sredstvo za seznanjanje s tujim jezikom v zgodnjem otroškem obdobju. Ljubljana. Fakulteta za Šport, Institut za Šport.
- [3.] UČNI načrt. Program osnovna šola. Tuji jezik v 1. razredu [Elektronski vir] : neobvezni izbirni predmet / [članice delovne skupine za pripravo učnega načrta Katica Pevec Semec ... [et al.] ; uredila Katica Pevec Semec]. - 1. izd. - El. knjiga. - Ljubljana : Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2013
- [4.] UČNI načrt. Program osnovna šola. Športna vzgoja [Elektronski vir] / avtorji Marjeta Kovač ... [et al.]. - El. knjiga. - Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo, 2011

Stručni rad

KAKO POBOLJŠATI RAZUMIJEVANJE PROČITANOG KOD DJETETA

Milena Vene

Osnovna škola Šmarjeta, Šmarjeta 1

Sažetak

Mnogo djece u osnovnoj školi slabo čita, što rezultira lošim razumijevanjem pročitano. Od iznimne je važnosti, da što ranije kroz igru i zanimljive vježbe pomognemo djetetu da nadoknadi taj manjak. U svojoj dugogodišnjoj praksi napravila sam zbirku određenih vježbi za djecu koja slabo čitaju. Čitanje može biti zabavno i može se odvijati kroz igru. Bitno je i da ne zaboravimo na jaka područja djeteta. Mnoga djeca, koja imaju poteškoća s čitanjem, izvrsna su na drugim područjima (sport, glazba, ples, crtanje, praktične aktivnosti...). Bitno je da ih pohvalimo, da primjećujemo njihov napredak, čak i ako je mali. Malim koracima svi zajedno dolazimo do cilja i tome se najviše raduju naša djeca.

Ključne riječi: čitanje, razumijevanje, igra, napredak

1.Uvod

Učenici s poteškoćama u učenju, unatoč uloženom trudu, ne postižu očekivane rezultate na području učenja. Često najveći problem predstavlja razumijevanje pročitano. Učenici ne vole čitati, neugodno im je čitati u razredu pred publikom, gdje im se često rugaju. Često griješe prilikom čitanja i krivo pročitaju riječ, zbog čega su mnogi zadaci pogrešno odrađeni. Spori su i time rješavaju zadatak puno kasnije od ostalih vršnjaka. S druge strane, često su to djeca koja su vješta u drugim aktivnostima (vole crtati, pjevati, plesati, baviti se sportom, izrađivati proizvode od drva, vole pomagati roditeljima oko kućnih poslova i uživaju u njima) ...Sat dodatne stručne pomoći uvijek nastojim započeti aktivnošću koju pojedino dijete voli i koju dijete dobro radi. To može biti i kao motivacijski razgovor, kompliment za određeni rad koji je radio u razredu ili kod kuće.

2.Vježbe za bolje razumijevanje pročitano

U satima dodatne stručne pomoći učenici rado rješavaju razne vježbe za bolje razumijevanje pročitano. Ponekad je to didaktička igra ili interaktivne vježbe na računalu. Zanimljive su djeci, neke od njih predstavljam u nastavku.

2.1.U tekstu prekrijemo riječi

U tekstu pojedine riječi prekrivamo flomasterom. Zadatak djeteta je čitati tekst glasno i pogoditi skrivene riječi. Skrivanje je za dijete igra pa tako prihvaća i skrivene riječi. Iako je čitanje takvog teksta teže, dijete čita koncentriranije, pravilnije i čak sabranije prati sadržaj. Međutim, važno je koje riječi prekrijemo. Najbolje je koristiti poznati tekst [1].

Crvenkapica

Jednom je u selu na rubu šume živjela [REDACTED], koju su svi voljeli. Uvijek je nosila crvenu [REDACTED], koju joj je isplela [REDACTED], stoga su je svi zvali [REDACTED]. Jednom joj je [REDACTED] rekla: »Ondesi baki dobrote, koje su u košari i nigdje u šumi se ne zaustavlja, jer u njoj boravi strašni [REDACTED]! [REDACTED] je nasmijano požurila u šumu. Prije jednog stabla ugledala je šumske [REDACTED] i zaustavila se da ih ubere za [REDACTED].

2.2.Dopunjavanje teksta

Upute: Učenik dopuni riječi koje nedostaju, tako da će dobiti smislene rečenice.

Primjer:

U ribnjaku plivaju tri _____.
 _____ se popela na stablo i počela da mijauče.
 Jan se vozi _____.
 Danas sam za doručak jeo _____ i _____.
 Mama kuha _____
 U trgovini sam kupio nove _____.

2.3.Kratak sažetak pojedinih dijelova teksta

Važno je odabrati tekst koji je primjeren dobi djeteta i sposobnosti koncentracije tijekom čitanja. Doznat ćemo je li dijete tijekom čitanja pratilo sadržaj ili ne i koliko dugo. Moramo obratiti pažnju i na to je li dijete prilikom govorenja sažetka koristio iste

riječi kao u tekstu ili je govorio svojim riječima i nadopunilo priču vlastitim doživljajima.

Djeca si pri čitanju rado pomažu ravnalima za čitanje u boji.

Slika 1: Čitanka

Slika 2: Ravnala za čitanje u boji

3.Vježbe za slaganje rečenica

Učenici s jezičnim poteškoćama često imaju poteškoća sa slaganjem ispravnih rečenica [2]. Uz pomoć igrica i različitih pomagala, sve postaje zabavnije.

3.1.Slaganje rečenica uz slike – s karticama pričalicama

Slika 3: Kartice pričalice

Primjer: Maja je bila jako dobro volje. Romobilom se odvezla u park. Sijalo je sunce i pokraj nje proletio je plavi leptir.

3.2.Slaganje rečenica pomoću napisanih riječi

Upute: Od napisanih riječi složi rečenicu te zapiši je u bilježnicu.

Primjer:

Jan – bicikl – cesta
 mama – palačinke – peći
 njiva – traktor – krumpir
 oblaci – vjetar – kiša
 Tim – torba - bilježnica

3.3.Razrezane rečenice

Učitelj rečenicu razreže te pomiješa njezine dijelove. Učenik zatim pokušava pravilno složiti rečenicu.

Primjer:

Upute: Sastavi rečenice od pojedinih riječi.

Vani	sija	sunce.
------	------	--------

Mama	peće	kekse.
------	------	--------

Na	zidu	je	slika.
----	------	----	--------

Jan	se	vozi	biciklom.
-----	----	------	-----------

Za	ručak	je	rižoto	i	salata.
----	-------	----	--------	---	---------

3.4. Ispravljene rečenice

Primjer:

Volim peći palačinka.

On se vlakom odvesti u Ljubljanu.

Na satu matematike imali smo domaća zadaća.

U pekara sam kupila tri krafne.

Bubamara je odletjela na cvijet.

3.5. Što na slici nije ispravno?

Uputa: Učenik kaže što je na slici pogrešno.

Slika 4: Svijet naopako

4. Zaključak

Interes za čitanje jedan je od temelja unutarnje motivacije – kada pojedinac razvije zanimanje za neku aktivnost, to mu postaje zadovoljstvo i istovremeno predstavlja i održava njegovu unutarnju motivaciju. Istraživanja na školskoj djeci i mladima pokazuju da je dobro razvijena motivacija za čitanje ključna za razvoj uspješnog i učinkovitog čitatelja. Posebno je važno biti svjestan da se interes za čitanje uvijek "natječe" s interesom za druge aktivnosti (npr. sport, računala, priroda, tehnika...). Odluka za čitanje uvijek je rezultat interesa pojedinca, a istodobno i interesa pojedinca za alternativnu aktivnost. Nikako ne bismo smjeli zaključiti da dijete nema interes za čitanje ako će biti između dvije ponuđene aktivnosti, npr. zanimljiva knjiga ili zanimljiva računalna igrice, odlučiti za ovu drugu. Ako su djetetovi interesi u prvom planu u drugim aktivnostima, onda se mi odrasli moramo potruditi povezati te interese s knjigom i tako mu pomoći da razvije interes za čitanje. Svi volimo biti

nagrađeni kada dobro radimo posao. Isto je i s djecom. Nagrađivanje je također korisno u održavanju motivacije za čitanje. Primjerice, kada dijete završi svakodnevnu obvezu čitanja, nagrađujemo ga komplimentom ili omiljenom aktivnošću. Uspješan i učinkovit način nagrađivanja čitanja su i naljepnice koje dijete lijepi u tablicu ili dnevnik čitanja [3]. Zanimljivo je da se djeca koja su svjesna svojih prednosti i jakih područja, lakše nose sa svojim nedostacima. Ponekad mi smeta jer kod djece toliko naglašavamo samo slaba područja, a ne primjećujemo dovoljno njihova jaka područja. Djeca često sama nadoknađuju svoje nedostatke i pronalaze načine da su uspješnija čak i na slabijim područjima. Važno je ohrabriti dijete i pokazati mu pravi put kako bi moglo biti uspješno u životu. Roditelji i učitelji očekuju da će učenicima s posebnim potrebama biti ponuđeno što više prilagodbi koje će doprinijeti boljem rezultatu. Pitanje je, međutim, što to za njega dugoročno znači, kako će se kasnije u životu biti spreman nositi s tim svojim problemom.

5.Literatura

- [1] Žerdin, T. (2003). Motnje v razvoju jezika, branja in pisanja. Ljubljana: Svetovalnicenter za otroke, mladostnike in starše in društvo Bravo.
- [2] Pečjak, S. (2000), Ali slišiš – ali videš? Priročnik z vajami za razvoj metajezikovnega zavedanja. Ljubljana: Založba Izolit, Trzin.
- [3] Bucik, N. (2009). Razvijanje otrokove motivacije za branje v domačem okolju. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Stručni rad

KORIŠTENJE KUTIJE ZA PITANJA NA SATU RAZREDNIKA

Valentina Batagelj
Osnovna škola Frana Erjavca Nova Gorica

Sažetak

Biti razrednik izazov je za svakog učitelja. Kao studentu engleskog jezika u Sloveniji, tijekom studija se veliki naglasak daje stjecanju znanja o morfologiji engleskog jezika, književnosti, povijesti, teoriji književnosti, izgovoru i lingvistici. Kada nam se kao učiteljima otvore vrata u svijet razredništva, nismo dobro pripremljeni kako se povezati učenicima što je ključno za učitelja razredne nastave. U Sloveniji se često dešava da učitelj koji predaje predmetnu nastavu, od 6. do 9. razreda, ostaje razrednik istoj skupini učenika. Stoga je esencijalno postaviti čvrste temelje i pridobiti povjerenje učenika u 6. razredu. Jedan od načina povezivanja s učenicima je izrada kutije za pitanja koja učenicima nudi odgovore na anonimno postavljena pitanja. U članku je predstavljeno što je to kutija za pitanja, kako ju koristiti te su navedeni prijedlozi kako odgovoriti na takva pitanja i kako njeno korištenje može pomoći razredniku u svom poslu.

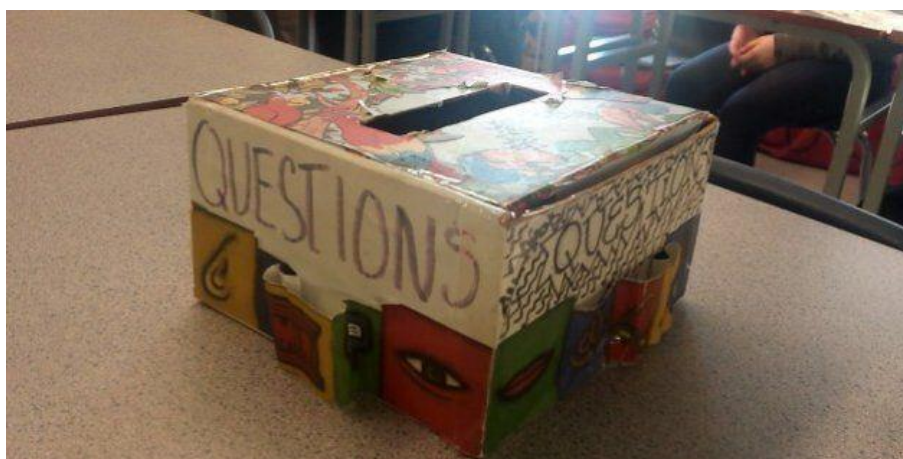
Ključne riječi: sat razrednika, razrednik, kutija za pitanja, osnovna škola

1.Uvod

Korištenje kutije za anonimna pitanja je obrazovni alat koji u inozemstvu često upotrebljavaju pri poučavanju spolnog odgoja prvenstveno zato što nudi povjerljivost pri postavljanju pitanja. Korištenje tog obrazovnog alata u učionicama nudi mnogo mogućnosti za potporu učenicima i razredniku. Korištenje kutije smo prvi puta predstavili učenicima Osnovne škole Frana Erjavca nakon tragične prometne nesreće u kojoj je poginuo otac jednog od učenika. Njegovi kolege su poslije pogreba došli u školu s natečenim očima, šokirani i nepripremljeni za primanje bilo kakvih informacija od strane učitelja. Nešto je trebalo poduzeti i kutija za pitanja bila je pravi odgovor.

2.Što je kutija za pitanja i kako ju koristiti?

Kutija za pitanja je idealna za korištenje tijekom sata razrednika kako bi upoznali učenike, njihove interese, trenutne brige koje učenici ne žele reći na glas jer ih je sram ili strah. Napravljena je od obične kutije s pokrovom kao što je kutija za cipele. Mogu je izraditi učenici tako da svatko nacrtá ilustraciju po njoj

Slika 1: primjer kutije [1]

Možemo upotrijebiti i torbu, šešir ili neki drugi neproziran predmet kako bismo osigurali povjerljivost. Učenici uzmu komad papira i zapisuju pitanja. Ako postoji neka tema o kojoj, kao učitelj, ne želite raspravljati napomenite da na tu temu nećete odgovarati. Učenike zamolimo da ne gledaju što su napisali njihovi kolege te nakon što su napisali pitanje, uputimo ih da preklope list te ga stave u kutiju. Na pitanja odgovara učitelj, glasno, pred cijelim razredom. Ako vi, kao učitelj, ne volite improvizirati, učenicima objasnite da će pitanja biti odgovorena na idućem satu razrednika. Tako imamo više vremena za pripremu odgovora. Ako je previše pitanja na određenu temu, a mi se ne smatramo dovoljno upućeni u nju, možemo pozvati stručnjaka na sat koji će nam reći više o području koje ih zanima. Učenici će nakon postavljenog pitanja dobiti potvrdu da nisu jedini koji imaju slična pitanja. Osim toga, tako se može pronaći tema koja se inače ne bi obrađivala u učionici, a koja je učenicima zanimljiva.

3. Odgovori na pitanja

Pri odgovaranju na pitanja je ključno da se pridržavamo sljedećih preporuka:

- stvorimo siguran prostor u kojem će se učenici osjećati opušteno. Pomoći će ako s njima podijelimo osobni problem kojeg smo imali kad smo bili njihove dobi ili nešto s čime se trenutno suočavamo. To će stvoriti prostor u kojem mogu i sami podijeliti svoje brige i interese;
- moramo uzeti u obzir kulturološke razlike, vrijednosti, uvjerenja pojedinaca;
- prilikom komuniciranja budite topli te pri odgovaranju nemojte preuveličavati niti pridavati težinu potencijalnim problemima s kojima se učenici susreću. Govorimo iskreno. Nemojmo kritizirati niti umanjivati probleme;
- razgovarajmo o poštivanju pitanja drugih kolega iz razreda;
- ako osjetite nelagodu zbog nekog pitanja, izrazite to. Ako ne znamo odgovor na pitanje, recite i to. Naglasite da je odgovor samo naše mišljenje, a ne općeprihvaćena istina;
- kad ponudimo odgovor upitajmo učenike za njihovo mišljenje o pitanju;
- brinimo o diskretnosti. U slučaju ozbiljnijeg problema kojeg treba riješiti, razgovarat ćemo sa savjetnicom te ćemo ju pozvati na sat kako bismo razgovarali o toj ozbiljnoj temi;
- nijedno pitanje nije glupo niti trivijalno. Svatko zaslužuje svoj odgovor;
- kod odgovaranja koristimo jednostavan jezik, osobito ako smo u osnovnoj školi. Važno je da učenike ne prenatrpamo informacijama. Ako će ih nešto dodatno zanimati, mogu postaviti dodatna pitanja – uživo ili uz pomoć kutija.
- pazite na govor tijela i ono što njime izražavate.

4. Primeri pitanja

Učenici u osnovnoj školi, osobito u šestom razredu, postavljaju pitanja koja se odnose na različite teme.

Često ih brine školski uspjeh:

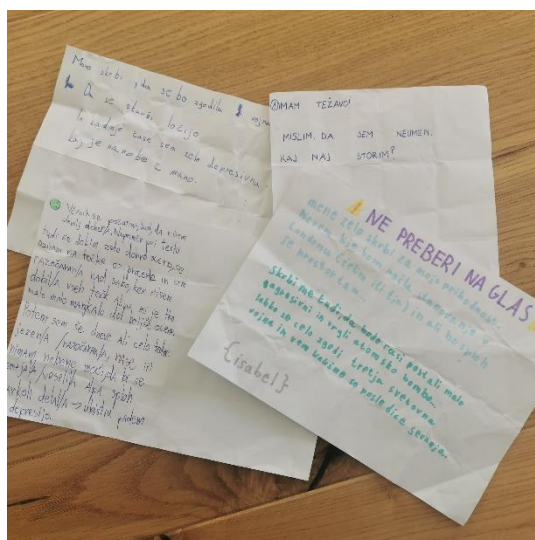
- brine me što imam loše ocjene u školi i to da sam loš u školi. Što mogu učiniti?
- ponekad mi se čini da nisam dovoljno dobra. Na primjer, čak kad na testu dobijem dobru ocjenu, gledam bodove. Zatim sam ljuta po cijele dane ili čak tjedne
- imam poteškoća, mislim da nisam sposobna. Što mogu učiniti?

Pitanja se često nadovezuju na razumijevanje u obitelji:

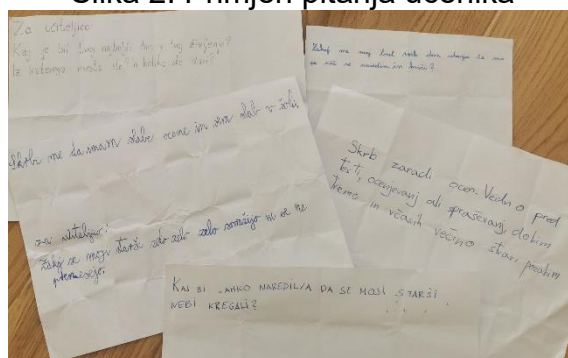
- brine me hoće li se moji roditelji ljutiti
- što mogu učiniti kako se moji roditelji ne bi svađali?
- zašto me moj brat svaki dan udara i viče na mene iako mu ništa nisam učinio?

Neki su zabrinuti za budućnost, osobito u ovo vrijeme rata u Ukrajini:

- jako me brine budućnost. Ne znam hoću li pronaći stan u Londonu;
- bojim se da će započeti treći svjetski rat;
- bojim se da će Rusi baciti bombu na nas.

Slika 2: Primjeri pitanja učenika

Slika 3: Primjeri pitanja učenika

Neke učenike zanima više o učitelju pa postavljaju i takva pitanja, a neki pak nemaju nikakvih pitanja. Potrebno je prihvatiti i takve učenike te ih nije potrebno siliti na postavljanje pitanja. Kad smo kutiju za pitanja upotrijebili s učenicima iz istog razreda kao i učenik koji je izgubio oca u prometnoj nesreći, naš razgovor je trajao tri školska sata. Gotovo svi učenici su plakali dok su pričali svoje osobne priče što ne bi bilo moguće postići tijekom uobičajenog školskog sata. Učenici su međusobno dijelili svoje brige, tješili se te je njihova povezanost trajala sve do devetog razreda kad su napustili osnovnu školu.

5. Zaključak

Kutija za pitanja učenicima omogućava da postave anonimna pitanja na koja dobivaju odgovor odrasle, stručne osobe. Puno znači već to što slušaju kako kolege iz razreda imaju slična pitanja i brinu ih slične brige. Ponekad, samo pisanje pitanja vezano uz brigu ili neki izazov oko učenja te čitanje tog pitanja naglas, učenicima pomaže jer se osjećaju uvaženi i saslušani čak i bez dobivanja ikakvog odgovora. Učitelj na taj način upoznaje svoje učenike i može ih poduprijeti, a svojim odgovorima učenici podupiru jedni druge. Tako ujedno učitelj uči prepoznati kako razmišljaju učenici te kako im može pružiti najbolju podršku. Uče kako poštivati različitosti drugih te se međusobno povezuju kao skupina koja je podijelila ono što ih najviše muči. Sve to utječe pozitivno na atmosferu u razredu, međusobnu suradnju i motivaciju pri učenju jer im pitanja ne oduzimaju koncentraciju tijekom učenja, a time ujedno lakše prate nastavu. Često postavljena pitanja o određenoj temi su odlična odskočna daska za obradu te teme tijekom sljedećih sati s obzirom na to da učenici sami od sebe teško predlažu temu o kojoj bi voljeli razgovarati pri idućem susretu.

6. Literatura

[1.] Forster L. (2016). Cardboard Question Box Beats Google Search Box Any Day.

Stručni rad

POKUŠAJ AKTUALIZACIJE PITANJA WALDORFSKE ŠKOLE

Mag. Zarja Trček
OŠ 8 talcev, Logatec, Slovenija

Sažetak

U ovom članku predstaviti ću waldorfsku pedagogiju i njezinu povezanost s aktualnošću s obzirom na sve promjene koje se događaju u odgoju djece i u svijetu.

Ključne riječi: Waldorfska škola, pedagogija, aktualnost

1. Uvod

Zdenko Medveš, istraživač waldorfske pedagogije, napisao je da je inicijativa Rudolfa Steinera za osnivanjem waldorfske škole nastala kao posljedica razočaranja nakon strahota Prvog svjetskog rata. "Raspad starog, prijeratnog svijeta koji je, prema Steineru, značio i raspad starih vrijednosti i tradicije općenito, a što je ukazalo na korijene laži nekadašnje građanske sigurnosti i istine, značio je i potrebu za ukidanjem stare škole koja nije mogla zadovoljiti potrebe i uvjete novog života." Steiner je svoj pogled na tadašnje društvo pojasnio u predavanju koje je održao radnicima duhanskog koncerna Waldorf Astoria u Stuttgartu 1919. godine, a u kojem je identificirao i objasnio tri samostalna stupa društvenog života. Rudolf Steiner je zapravo zagovarao teoriju socijalno pravedne države, kao i mnogi filozofi prije njega, ali ju je prenio na područje pedagogije. Pri tome je polazio od premise da je za zlo klasnih nepravdi (koje, primjerice, samo bogatima otvaraju vrata svih razina obrazovnog sustava) kriva država, pa je treba - kako je smatrao - odvojiti od škole. Moto francuske revolucije o odvajanju crkve i države parafrazirao je u zahtjevu za odvajanjem škole i države. U prvom slučaju, to je bila želja da se zaštiti država (država je ta koju treba zaštititi) i građani od neposrednog utjecaja crkve, a u drugom želja da se škola zaštiti od države (i sada se država ne smatra slabijom stranom u odnosu, nego obratno). Kao što je istraživač **Medveš(?)** već utvrdio, polazišta Rudolfa Steinera o socijalno pravednoj školi prihvatila je i političko-pedagoška teorija nekadašnjih istočnoeuropskih komunističkih zemalja, gdje je jednaka mogućnost školovanja za sve bila jedna od temelja državnog uređenja u kojem su svi "jednaki". Riječ "jednaki" namjerno je pod navodnicima, jer društva potpuno jednakih nikada nije bilo, a zbog niza objektivnih i subjektivnih činjenica ne može ni biti i ostaje utopija, što je pak posebna tema. Duhanski koncern Waldorf Astoria prihvatio je Steinerovu ideju i dao mu priliku da je ostvari za djecu zaposlenih u toj velikoj tvornici duhana. Ova prva škola, koja je po koncernu dobila i ime, nastala je zbog društvenih ciljeva, diktiranih zahtjevom za jednakim mogućnostima školovanja za sve. Pritom, treba imati na umu da je u trenutku nastanka ideje i realizacije Waldorfske škole, u Europi već postojala država koja je načelo jednakih mogućnosti školovanja za sve podigla na državnu razinu - to je bila Sovjetska Rusija, a u jednom kratom periodu 1919. godine i komunistička Mađarska. No, iako su sovjetski školski sustav i Waldorfska škola nastali u istom razdoblju, svaki je krenuo svojim putem i zapravo su postali potpuna suprotnost jedan drugom. Stoga je teško objašnjivo zašto su komunistički teoretičari pozitivno tretirali nešto što je, u praksi, bilo sušta suprotnost njihovom školskom sustavu. Ako su ideja socijalno pravedne škole i ista takva pedagoška rješenja bila u skladu s univerzalnim zahtjevima socijalnog društva, odnosno suvremene pedagogije, skretanje u antropozofiju bilo je nešto što nije imalo nikakve veze s društvenim pitanjima vezanim za školstvo. Kako praksa pokazuje, Waldorfska se škola ubrzo nakon svog nastanka okrenula potpuno drugačijim ciljevima u odnosu na one zbog kojih je nastala. Ideja o posebnoj školi, kako ju je predstavio Rudolf Steiner, bila je prihvaćena zbog svoje socijalne komponente, a u praksi je najvažnija karakteristika novog školstva postala pedagoška komponenta načina rada. Štoviše, budući da su škole koje su nastale po uzoru na Waldorf ili pod samim tim imenom ostale u prilično ograničenom broju, zapravo su bile postavljene u ulogu nekih posebnih, ekskluzivnih škola. Objektivna je činjenica da je to daleko od njihovog cilja i suštine izvorne ideje.

2. Aktualnost duhovnosti u školskom sustavu

Kako je antropozofiju u već spomenutom izlaganju objasnio istraživač Zdenko Medveš, riječ je o kritici znanosti o čovjeku, sa zahtjevom za njenim usmjeravanjem ka duhovnosti ili dopunom sa duhovnošću. Rudolf Steiner je objasnio što i kako misli pod duhovnošću, a danas se tome može dodati još nešto, što Rudolf Steiner 1919. godine nije mogao ni predvidjeti. Duhovnost nisu prazne riječi. U tradiciji ljudske civilizacije duhovnost je usko povezana s religioznošću i, u svakom okruženju,

s konkretnom religijom. Iako je Steinerov zamišljeni svijet imao primjese karme iz indijske religije, duhovni svijet njegove škole, ili bilo koje druge škole u Njemačkoj 1919. godine, mogao je biti samo kršćanski. Bilo bi nepojmljivo, barem teoretski, dopustiti mogućnost da se - samo na primjer - temelji na muslimanskom duhovnom vjerovanju, budizmu, hinduizmu ili bilo kojoj drugoj religiji. Ne država, prihvatili ga ne bi roditelji, a da o snažnom, odlučnom otporu dviju glavnih njemačkih crkava - protestantskoj i katoličkoj - niti ne govorimo. Tako je bilo 1919. godine, ali je li 2022. moguće govoriti o istom društvenom okruženju i istim ili barem sličnim polazištima koja su 1919. omogućila tada zamišljenu duhovnost Waldorfske škole? Gotovo jednonacionalna Njemačka, kakva je bila 1919. godine (ako zanemarimo dansku i lužičko-srpsku manjinu), danas je država u kojoj 8% stanovništva nisu Nijemci. U Njemačkoj živi čak šest milijuna stranaca, većinom iz azijskih zemalja. Prema vjeroispovijesti, 28 milijuna Nijemaca je protestantske vjere, 27 milijuna katoličke, a među strancima su čak 2 milijuna turskih muslimana. Grčka pravoslavna crkva broji 350.000 vjernika, da ni ne spominjemo ateiste itd.

Dakle, kada bi Savezna Republika Njemačka prihvatila ideju Waldorfske škole kao univerzalnog principa u njemačkom obrazovanju, postojale bi samo dvije mogućnosti: ili bi ta duhovnost značila nešto apstraktno što ne bi imalo veze ni s jednom od navedenih religija, ili bi škole bile odvojene s obzirom na vjersku pripadnost djece, uz posebne škole za djecu iz obitelji koje nisu vjerski opredijeljene i ne pripadaju nijednoj vjeri ni crkvi. Treće opcije nema. U praksi se, dakle, pokazalo da je ideja Waldorfske škole, iz perspektive religioznosti, u suprotnosti sa načelom o odvojenosti crkve od države i univerzalnim pravom svih ljudi na slobodu vjerskog izražavanja. Nikome se ne može nametnuti vjera različita od one kojoj želi pripadati. U protivnom bi zanijekali sva prava suvremenog svijeta i temeljna prava iz svih modernih ustava i Povelje UN-a.

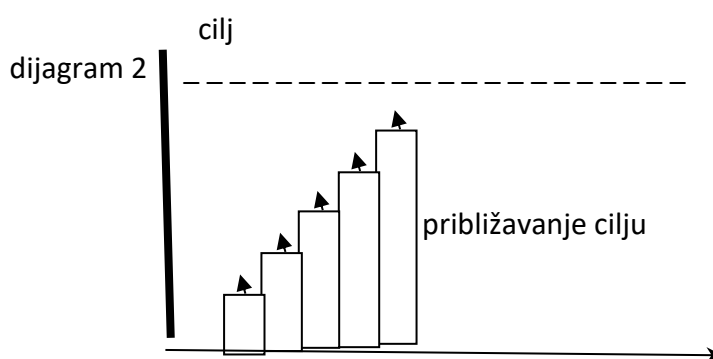
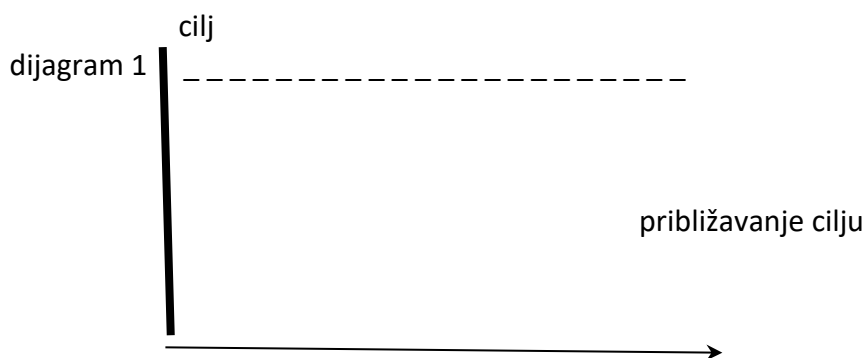
3. Waldorfska škola i moderna pedagogija

Prema riječima istraživača Zdenka Medveša, cilj pokreta protiv "stare škole" nakon Prvog svjetskog rata bio je približiti školstvo i nastavu djetetu, omogućiti školovanje i razvoj djece bez tradicionalne represije, stresa, straha i trauma. Zagovarali su školu u kojoj će se dijete ne samo prilagođavati racionalnom svijetu znanosti, gospodarstva, rada i politike, već će u školi radije njegovati umjetnost i kulturu duha. Zato su se pokreti za "novu školu" zalagali i zalažu se za školu koja proizlazi iz djetetovih aktivnosti, doživljaja i iskustava, vodeći računa o njegovim interesima i željama, što je naravno usmjereno protiv škole s apstraktnim nastavnim planom i programom kojega, u ime znanstvenog i političkog razvoja, propisuje država. Opismenjavanje djece nije samo proces izobrazbe i proces stjecanja novih znanja i vještina, već i prilika za edukaciju te razvoj osobnih kvaliteta i vrijednosti djece. Kod drugih istraživača ove tematike sigurno bi se moglo pronaći još sličnih, a vjerojatno i detaljnijih analiza, ali kao polazna točka za pitanja koja postavljam i ovo je dovoljno. Namjerno naglašavam da su to pitanja, jer odgovori su daleko od jednostavnih. Sa stajališta strukture društva i suvremenog svijeta, prvo se postavlja pitanje može li u tom suvremenom svijetu, znanosti, gospodarstvu, radu i politici školski sustav dati prednost umjetnosti i kulturi duha nad potrebama znanosti, gospodarstva i svega ostalog što omogućava funkcioniranje suvremenog svijeta. Barem u ovom slučaju, možemo pouzdano reći da je moguć samo jedan odgovor. Stvarnost diktira i zahtijeva svoje. Lijepa načela Waldorfske škole mogu te zahtjeve oplemeniti i obogatiti, ali ne mogu ih zamijeniti. Ako bi, pak, određeni školski sustav zaista želio ostati pri navedenim načelima, mogao bi to uvesti samo za dio školske djece. U protivnom, kada bi se cijela škola temeljila prvenstveno na umjetnosti i kulturi duha, izumrlo bi moderno gospodarstvo i funkcioniranje modernog društva.

- Dakle, škola s posebnim programom samo za odabrane?
- Nije li to najveća moguća ekskluzivnost i nešto što je u potpunoj suprotnosti s izvornim načelom nastanka Waldorfske škole?
- Nadalje: je li moguća škola bez represije, stresa, straha i trauma?
- Je li, kao što je rečeno, takva škola uopće moguća (budući da je psihički stres posljedica subjektivne reakcije na iskušenja, pri čemu nije najvažnija ni jačina ni količina izazova, ako to tako možemo nazvati) ili je moguće govoriti samo o približavanju takvom cilju, dakle školi sa što manje represije, stresa, straha i trauma. Na prvi pogled, ovo je retoričko pitanje, ali smo na prvi pogled. Temelj i bit, međutim, leže u razumijevanju cilja, a zatim uzročne veze između sredstva i cilja. Ako se cilj (škola bez represije, stresa, strahova...) prihvati kao neupitan, onda je sasvim jasno da je nedostižan i samim time utopija. (dijagram br. 1)

Ništa nismo postigli.

Ako ostanemo pri kompromisnoj ideji (približavanje cilju u skladu sa realnošću), naravno da se ne može govoriti o njegovoj potpunoj realizaciji, ali i djelomično ostvarenje je više od ničega. To se najbolje može ilustrirati dijagramom. (dijagram br. 2)

4. Zaključak

U konačnici, postavlja se pitanje koje zasigurno nije postojalo u vrijeme nastanka Waldorfske škole, ali bi bilo apsurdno tvrditi da ne postoji ni danas. 1919. godine štap je, kroz tjelesno i drugo nasilje, bio tradicionalno i samo u rijetkim krugovima sporno nastavno pomagalo. U stoljeću koje je od tada prošlo mnogo se toga promijenilo u svijetu, a posebice u Europi, naravno. Našim školama već odavno nije poznat štap ni bilo kakav drugi oblik nasilja nad djecom. Svaki povratak nečemu sličnom opravdano bi i roditelji i javnost shvaćali skoro kao povratak u mračno, srednjovjekovno doba. Dakle, više nema potrebe (pojedinačni ekscesi su iznimka, a ne dio sustava) zauzimati se za školu bez prisile u pedagoškom procesu. Takva škola je kod nas realnost. Međutim, javlja se nešto drugo i na to također treba odgovoriti u smislu načela Waldorfske škole: kako s pojedinom djecom, pa i skupinama djece, koja zbog različitih uzroka (a koji ne proizlaze iz škole) nisu spremna slijediti nastavu i njene ciljeve, postići barem prihvatljivu razinu motivacije za rad i na taj način omogućiti pedagoški rad učitelja i profesora. U vrijeme u kojem dolazi do verbalnih napada na pedagoške djelatnike, pa i premlaćivanja te, u iznimnim slučajevima, i ubojstava učitelja (gledajući cjelinu takva je pojava zanemariva, ali ne može se reći da je nema), to također predstavlja pitanja koja još treba riješiti. Pritom si ne možemo pomoći iskustvom iz 1919. godine, jer bismo inače poricali evoluciju i neospornu činjenicu za koju svijet zna još od Heraklita i drugih grčkih filozofa, a to je da se sve mijenja.

5. Literatura

- [1.] Medveš, Z. (1989): Antropozofski temelji waldorfske pedagogike, v: Sodobna i. Pedagogika (SP), št. 5-6, s. 228-241.
- [2.] Strmole-Ukmar B. (1999): Waldorfske šole in proces opismenjevanja, v. Razredni 1. pouk, let. 2, št. 1, s. 12-15.
- [3.] Veliki splošni leksikon, (1998): DZS, Ljubljana.
- [4.] Carlgren F. (1993): Vzgoja za svobodu, Epta, Ljubljana.
- [5.] Edmunds F.L. (1991). Umetnost Waldorfske vzgoje, Slovensko društvo 1. Raziskovalcev šolskega polja, Ljubljana.
- [6.] Kroflič R. (1997): Avtoriteta v vzgoji, Znanstveno in publicistično središče, i. Ljubljana, s. 246-259.
- [7.] Steiner, R. (1994): Pogledi waldorfske pedagogike, DZS, Ljubljana.
- [8.] Steiner, R. (1994): Vzgoja otroka v luči duhovne znanosti, Kortina, Ljubljana.
- [9.] Seitz M., Hallwachs U. (1996): Montessori ili Waldorf, Educa, Zagreb, 1996.

Stručni rad

MEĐUSOBNI ODNOSI LIKOVNOG ELEMENTA PROSTORA S ELEMENTIMA LINIJA, BOJA I PLOHA

Mag. Zarja Trček

OŠ 8 talcev, Logatec, Slovenija

Sažetak

U ovom članku predstaviti ću prikaz prostora u nižim razredima osnovne škole, sve od crtanja, slikanja, izrade skulpture i prostornog oblikovanja. Taj koncept uvodim u razred kroz detaljne zadatke.

Ključne riječi: likovna umjetnost, likovni prostor, prikaz prostora, praksa

1. Uvod

Likovni prostor temelji se na zakonitostima naše percepcije i poimanju stvarnog prostora. Ostvarujemo ga umjetničkim i likovnim sredstvima, uređujući intervale između svjetlina, boja, oblika, linija, točaka, veličina, položaja... ukratko, s ritmičkim gibanjima koja proizlaze iz napetosti između likovnih elemenata. Zato likovni prostor nije prirodni prostor; za usporedbu, šuma nije katedrala, a katedrala nije šuma. U katedrali se, na mjestima na koje ih je postavio arhitekt, nalaze arhitektonska obilježja kojima je izraženo njegovo shvaćanje čovjeka i svijeta kroz točno određeni raspored tih obilježja, dok u šumi drvo raste na mjestu na kojem za to postoje uvjeti. Umjetnik može stvarati unutar dvije dimenzije, tj. iluziju prostora ili u tri dimenzije. Ograničenja i karakteristike dimenzija određuju prirodu likovnih sredstava. Obje vrste prostora zahtijevaju specifičan pristup u stvaranju. U trodimenzionalnom likovnom prostoru obično ne postoji unaprijed određen referentni okvir, pa umjetnik može sam odabrati potrebne točke ili objekte u prostoru kao svoj referentni okvir; u urbanom prostoru referentni okvir obično daju gradske zgrade, ceste ili ulice. Ali svugdje je čovjek, umjetnik, sam glavno mjerilo prostora i ravnoteže u njemu. Toj mjeri prilagođava fiksne točke, linije i plohe kojima oblikuje likovni prostor. Nekoliko točaka u nizu precipiramo kao liniju, jer se oči kreću od točke do točke. Vrh olovke u pokretu crta svoj trag i stvara liniju. Linija nastaje kao posljedica nekog gibanja, primjerice gibanja olovke ili drugog pisala. Liniju koja nastaje iz svojega vlastitog gibanja, na primjer gibanja pisala, nazivamo aktivnom linijom. Kao liniju također doživljavamo sve rubove na kojima se susreću područja različite svjetline ili boje, rubove između tijela i prostora te rubove između različito prostorno orijentiranih i stoga obično različito svijetlih površina tijela. Takvi susreti nazivaju se pasivnim linijama jer nastaju djelovanjem drugih vizualnih ili likovnih elemenata koji imaju vlastitu boju, svjetlost ili prostorna svojstva. Međutim, i tako nastale linije izražavaju gibanje u likovnom smislu, jer vode oči u kretanje kroz prostor na isti način kao i aktivne linije. Informacije koje dobijamo iz okoline zahvaljujući razlikama u svjetlosti odnose se prvenstveno na oblik stvari i njihovih površina te na dubinu prostora. Gradacija svjetlosti je jedan od načina na koji svjetlost otkriva dubinu prostora i reljefne stvari. Od izvora svjetlosti, svjetlost se širi na sve strane i tako stvara sferno zatamnjene svjetlosne razine na svim stranama iz ove točke u prostoru. Međutim, taj općeniti princip ne znači da ono što gledamo doživljavamo samo kao trodimenzionalno i samo onda kada precipiramo svjetlosne razlike. Kako bi se stvorila jasna percepcija prostora, svjetlosne razlike se moraju kombinirati s jednim ili više prostornih ključeva. Ipak, među pokazateljima prostorne dubine, svjetlosne su razlike jedne od prvih i najvažnijih.

Kada u prostornom, odnosno likovnom kontekstu imamo dvije primarne dimenzije, duljinu i širinu, bavimo se ploham. Ploha je svaki dvodimenzionalni prostor omeđen aktivnom ili pasivnom linijom. Likovne plohe mogu biti različitih oblika i ne moraju biti u potpunosti ravne. Njihova površina može varirati u prostornoj orijentaciji. Sa stvarnim plohamo radimo u stvarnom prostoru, a sa imaginarnim, samo likovno ostvarenim, **ali u slikovnoj ravnini**. Usmjerenog gibanje ploha važan je način ostvarivanja treće dimenzije, kako **u stilskoj ravnini**, tako i u stvarnom prostoru, jer nam omogućuje da dubinu prostora napravimo uočljivom. S plohamo možemo "uhvatiti" i oblikovati trodimenzionalni prostor, što nam govori svaka kutija i svaka zgrada. Kod slikanja i crtanja izražavamo se na plohi, a kod izrade skulpture izražavamo se volumenima u prostoru.

2. Prikaz prostora

a) Prikaz prostora slikanjem

Slikanjem prenosimo stvaran, trodimenzionalan prostor, na dvodimenzionalnu površinu. Likovna površina sa svojim granicama konstanta je u kojoj se likovnim znakovima može ucrtati više ili manje dubok prostor. Umjetnički prostor gradimo maštom. Bit prostora, kako se može shvatiti u njegovoj svestranosti, leži u beskonačnim mogućnostima njegovih unutarnjih odnosa. Kada osoba pokuša reproducirati tijela točno prema svojem dojmu temeljenog na osjetilu vida, tada se gubi njihova oštra, zatvorena kontura, zamagljuje se njihova jasna plastičnost i pojavljuju se kao kompleksi svjetlosnih i kolorističkih ploha.

b) Prikaz prostora crtanjem

Prikaz prostora gradacijom i gustoćom linija, crta i točaka. Prostorne predodžbe razvijamo u svakom likovnom djelu, uključujući i crtež. U likovnom izražavanju na plohi, susrećemo se sa pitanjima kako na toj površini prikazati stvari koje stoje u prostoru i same su dio prostora. Crtanjem motiva pravilnih geometrijskih ploha koje sežu u prostor, djeci razvijaju prostorne predodžbe u većoj mjeri nego crtanjem motiva nepravilnih, izrazito rasčlanjenih oblika. Crtanje prikladnih motiva za tu svrhu mora biti u skladu s dječjom dobi. Prije nego što djeca crtaju npr. stubište, prvo ga opišemo, razgledamo i općenito ga dobro upoznamo.

c) Prikaz prostora skulpturom

Izrada skulpture je jedna od likovnih umjetnosti. Skulpture od čvrstih materijala (glina, gips, metal) stvaraju trodimenzionalne oblike koji mogu biti slike ljudi, životinja ili mogu biti apstraktni oblici. Umjetnik oblikuje prostorne oblike u prostor. Izražajno sredstvo skulpture su volumeni, obično ispunjeni prostorno oblikovanom masom, što znači da je površina mase na nekim mjestima izbočena, a na nekim udubljena. Pri izradi skulpture pomažemo djeci da osjete i oblikuju svoj rad kao skulpturalni volumen, upućujući ih da ga tijekom rada vrte skulpturu i promatraju je sa svih strana. Što su stariji, to su sposobniji oblikovati skulpturu u prostoru za gledanje sa svih strana. Djeca bi trebala vrtjeti kako skulpture ljudskih i životinjskih glava, tako i glinene posude. Kiparska djela su kipovi ili reljefi.

d) Prikaz prostora prostornim oblikovanjem

Kreiranje i oblikovanje prostora zadatak je graditeljstva. Arhitektura, umjetnost građenja, jedna je od likovnih umjetnosti koja se izražava kroz oblikovanje i dizajn prostornih organizama. Arhitekt oblikuje same prostore u kojima se krećemo i živimo. Te prostore stvara unutar ljsuske, omeđujući ih od beskonačnog prostora. Ljuske su podovi, zidovi, strop, krov, vrsta stupova, ograda, vrsta drva... Arhitekt oblikuje unutarnje i vanjske, otvorene i zatvorene prostore - zgrade, parkove, skupine zgrada, naselja. Također oblikuje i ljsuske svojih prostora. Prostor osjećamo i doživljavamo kao umjetnički element samo onda kada nas okružuje i kada se njime krećemo. Djeca samostalno oblikuju male i velike prostorne modele. Takvim konstrukcijama razvijamo osjećaj za izražavanje u trećoj dimenziji.

3. Emocionalna tematika koja mi je zanimljiva

Najviše su me privukle slike koje prikazuju prizore iz prirode i, naravno, odmah sam se zapitala zašto je tome tako? Kakva je veza između same slike i mojih osjećaja? Moguće je da već same neke linije u meni izazivaju ugodne osjećaje, a neke neugodne. Pri pogledu na neki prostor misli mi odlutaju daleko, a pri pogledu na drugi prostor, samo ga nejasno percipiram, tj. prođem okom preko njega i već sljedeći trenutak ga zaboravim. Mnoga istraživanja pokazuju povezanost između samih boja i naših osjećaja te kome je koja boja draža. Primjerice, meni se najviše sviđa slika mora i zalaska sunca. Sve je obojano tako živim bojama i pogled na nju me smiruje. Na njoj uočavam povezanost između prirode i ljudi, jer jedrilica predstavlja ljude, a sve oko nje prirodu. Sve zajedno je neka vrsta suživota, bez svakodnevnog ludila i žurbe.

4. Tri zadatka za djecu

- a) 1. i 2. razred = lik. problem: prostor i oblikovanje prostora
poveznica: mat., slo., upoznavanje okoliša
materijal: otpadni materijal (kutije različitih veličina)
tehnika: prostorno oblikovanje
Oblikovanje prostora pomoću kartonske ambalaže.

Sve skupa prelijepe raznim nijansama, npr. kolažom, i škarama oblikuju razne prikaze zgrada, gradova, parkova... U učionici bi si uredili mali prostor (1m x 1m) i u njemu napravili pješčanik. U pješčaniku bismo napravili valovit, raznovrstan teren i na njega posložili kutije te pokušali barem približno oblikovati okolicu škole.

Kroz ovaj zadatak dobivali bi osnovni osjećaj za uređenje vanjskog prostora.

- b) 3. razred = lik. problem: oblikovanje skulpture od gline
poveznica: upoznavanje prirode
materijal: glina
tehnika: izrada skulpture, kiparstvo
Iz gline bismo oblikovali razne prikaze životinja o kojima trenutno učimo.

Uz pomoć videozapisa iz zoološkog vrta, učenici bi samostalno i po sjećanju oblikovali razne životinje.

- c) 4. razred = lik. problem: prostor i gradnja prostora
poveznica: mat., upoznavanje okoliša, tjelesni odgoj
materijal: otpadni materijal (kutije različitih veličina)
tehnika: prostorno oblikovanje
Oblikovanje prostora za predstavu.

Najprije je potrebno razgovarati općenito o predstavi, zatim postavljamo pitanja npr. kakav nam prostor treba, što sve mora sadržavati te na koji način što bolje povezati taj prostor sa pričom koju ćemo kasnije uprizoriti. Učenici su podijeljeni u grupe i obavljaju različite zadatke. Jedni crtaju i boje pozadinu, drugi postavljaju veće predmete po prostoru dok ih neki nadopunjuju manjim detaljima, ostali sastavljaju i farbaju kostime. Sve se to može odvijati samo u fazi izrade makete koja će kasnije pomoći u realizaciji prave scene.

5. Zaključak

Svaki dan, svaki naš trenutak vezan je za neki prostor. Samu riječ "prostor" često shvaćamo kao neki zatvoreni prostor i ne razmišljamo o tome da je prostor zapravo sve što nas okružuje. Upoznajemo ga od trenutka kad prvi put otvorimo oči. Upoznajemo ga pomoću naših osjetila, ali percipiramo ga u tri dimenzije. Mi smo dio njega, možemo ga promatrati, mijenjati, a u konačnici i prikazati. Kako ga doživljavamo ovisi, pak, o razdoblju razvoja u kojem smo trenutno. U svakom razvojnom razdoblju postoje velike razlike među djecom zbog misaonog razvoja, socijalnog okruženja, motoričkih sposobnosti i razlika između spolova.

Stručni rad

PREDNOSTI I NEDOSTACI DODATNE STRUČNE POMOĆI TIJEKOM EPIDEMIJE

Mojca Videtič

Osnovna škola dr. Ljudevita Pivka Ptuj

Sažetak

Obrazovanje tijekom epidemije postavilo nam je velike izazove. Novo okruženje za učenje zahtijevalo je razne prilagodbe. U ovom radu pokušavamo prikazati prednosti i nedostatke obrazovanja na daljinu. Na temelju istraživanja nalazimo da obrazovanje na daljinu ima dobre posljedice u mnogim aspektima. Učenici su se mogli više prilagođavati vremenu posvećenom školskom radu, nisu morali nastupati pred drugim učenicima i imali su stalnu podršku roditelja u svom kućnom okruženju. Skrećemo pozornost i na slabosti obrazovanja na daljinu, koje su najviše osjetile ranjivije skupine učenika, među kojima su i učenici s posebnim potrebama koji imaju dodatnu stručnu pomoć u školi. Nedostaci obrazovanja na daljinu uključuju socijalnu distancu, puno vremena provedenog iza ekrana i ograničene mogućnosti komunikacije.

Ključne riječi: obrazovanje na daljinu, epidemija, posebne potrebe, učitelji i podrška.

1. Uvod

Epidemija koronavirusa snažno je obilježila živote svih nas, posebno su ometale obrazovni proces. Iako znamo da je način života u današnjem društvu obilježen nepredvidljivošću i brzim promjenama, svi uključeni u VIZ proces tijekom epidemije našli smo se u potpuno nepoznatoj situaciji. Tijekom izvanrednog stanja promjene u obrazovnom procesu posebno su utjecale na učenike i nastavnike, a posredno i na roditelje. Zatvaranje škola i uspostavljanja obrazovanja na daljinu donijela je promjene za učenike, kojima škola nije samo prostor za učenje i stjecanje znanja, već i prostor društvene interakcije, formiranja slike o sebi i učenja vještina za suočavanje s različitim životnim okolnostima i problemi. Jedno od važnih ograničenja tijekom učenja na daljinu bilo je socijalno distanciranje, koje je onemogućavalo fizički kontakt između nastavnika i učenika, što je uvelike utjecalo na način komunikacije. Uspostavljanje i održavanje kontakata pokazalo se vrlo važnim, pa su koristili različite metode i oblike komunikacije. Neki su bili fleksibilniji i koristili su se vrlo različitim oblicima i metodama komunikacije. Zbog nedostatka suvremene tehnologije pristup pojedinim studentima bio je vrlo ograničen, iz čega proizlazi koliko je važno u obrazovanju na daljinu da se uspostave komunikacijski kanali. U slučaju obrazovanja na daljinu, posebno u pružanju povratnih informacija i interakciji s učenicima, tehnološke su mogućnosti ozbiljno ograničene, što je zahtijevalo veliku prilagodbu i domišljatost od strane svih. Istraživanja pokazuju da je u drugom valu epidemije nastava bila kvalitetnija, a nastavnici tehnološki bolje pripremljeni. Učenje na daljinu uglavnom je bilo videokonferencija. To predstavlja značajnu promjenu u odnosu na prvi val, kada je većina materijala učitana u online učionice. Učitelji su uglavnom slijedili stručne smjernice za učenje na daljinu.

2. Obrazovanje na daljinu

Tijekom epidemije obrazovanje na svim razinama bilo je pretežno učenje na daljinu. Razvoj obrazovanja na daljinu počeo je u prošlosti sa tendencijama samostalnog izbora sadržaja, oblika i programa nastave. Razvoj suvremene tehnologije u mnogočemu je olakšao obrazovanje na daljinu, što također može biti prepreka kada govorimo o obrazovanju mlađih učenika [2]. Najvažnija značajka obrazovanja na daljinu je prostorna odvojenost nastavnika i učenika.

Obrazovanje na daljinu definirano je sljedećim karakteristikama:

- Učenik je rijetko ili nikad u izravnom kontaktu s učiteljem.
- Nastavnik prenosi znanje učenicima posredno, uz pomoć nastavnih sredstava (tiskani materijali, audio i video resursi, računalni programi i sl.).
- Komunikacija između nastavnika i učenika obično se odvija pomoću različitih medija.
- Učenici u pravilu uče sami [1].

Učinci implementacije učenja na daljinu ovise o mnogim čimbenicima. Važno je osigurati sve uvjete koji odlučujuće utječu na kvalitetu obrazovanja, čak i u normalnim okolnostima. Među uvjetima uspješnog učenja na daljinu studenti su usmjereni na poučavanje, osjetljivost na individualne razlike među studentima i omogućavanje potrebnih prilagodbi, jasno izražena očekivanja, omogućavanje različitih oblika suradničkog učenja, povezivanje znanja između područja i predmeta. Samoregulirajući učenik nadzire i usmjerava vlastito učenje i prihvaća odgovornost

za postignuća u učenju. Učenik je svjestan svojih snaga i slabosti, planira učenje, postavlja ciljeve, prati i ocjenjuje svoj rad [6]. Raznolikost metoda i aktivnosti pridonosi održavanju radoznalosti učenika i njihove unutarnje motivacije. U obrazovanju na daljinu pokazalo se da nije dobro previše eksperimentirati i unositi previše inovacija, jer to kod učenika može izazvati osjećaj tjeskobe i napetosti. Važno je postići dosljednost, koja učenicima pruža osjećaj stabilnosti i organizacije sata, uz zadržavanje raznolikosti. Kako bi se smanjila tjeskoba, koja može biti uzrokovana korištenjem tehnologije i nepoznatih alata, važno je da imaju mogućnost tehničke pomoći, što se pokazalo problemom u obrazovanju na daljinu, jer mnogi studenti nisu bili ni osnovno opremljeni suvremenom tehnologijom, a kamoli da imaju mogućnost tehničke pomoći [2].

2.1. Prednosti obrazovanja tijekom epidemije

Iako je izazovno razdoblje epidemije mnoge od nas teško pogodilo, prepoznamo i prednosti obrazovanja na daljinu. Učenici u istraživanju o obrazovanju na daljinu kao prednost ističu to što su im ostali članovi obitelji mogli pomoći u školskim poslovima, što su mogli rasporediti posao, što su ujutro mogli duže spavati, što nisu morali obavljati posao pred kolegama iz razreda. Učenici su bili više zainteresirani za zadaće tijekom nastave na daljinu. Prednosti učenja na daljinu koje navode studenti su mentorstvo, vršnjačko učenje i razne simulacije. Obrazovanje na daljinu zahtijeva otvorenost učitelja prema različitim skupinama učenika uz održavanje didaktičke adekvatnosti zadataka i dovoljnu motiviranost učenika [8]. U promijenjenim okolnostima obrazovanja prednost se pokazala u tome što je korištenje digitalnih tehnologija uspješnije u paru nego individualno, a ovu metodu treba nadopuniti grupnim radom ili zajedničkom raspravom [4]. Učenje je najučinkovitije kada dijete ima priliku upotrijebiti i prilagoditi svoja znanja i vještine kada pomaže u učenju, demonstriranju, objašnjavanju drugima, a tih je prilika bilo mnogo tijekom učenja na daljinu. Obrazovanje na daljinu pruža mogućnosti suradničkog učenja, sažete nastave, korištenje strategija formativnog praćenja, diferencijacije, individualizacije, personalizacije, različitih načina konsolidacije i provjere znanja, aktualizacije, interdisciplinarnog planiranja i suradnje [5]. Tehnologija učitelju omogućuje korištenje različitih strategija i individualizacije, a donosi dobre rezultate ako se uzmu u obzir suvremeni koncepti poučavanja i aktivna uloga nastavnika i učenika.

2.2. Nedostaci obrazovanja na daljinu

Rezultati istraživanja obrazovanja tijekom epidemije ističu različite nedostatke takvog obrazovanja (stres, problemi s pažnjom, niska motivacija i slično). Najviše zabrinjava količina vremena provedenog iza paravana, što je bilo još akutnije u prvom valu epidemije. Za mnogu djecu škola je mjesto gdje dobivaju stručnu pomoć kada se nađu u potrebi i u okruženju svoje obitelji. Djeci školski stručnjaci mogu biti sugovornici u situacijama u kojima ne mogu pronaći odgovore na svoje dileme, ali ne mogu o njima razgovarati s roditeljima. Sve ove aspekte školskog prostora tijekom učenja na daljinu nisu mogli osigurati profesionalci ili bi im se mogli pružiti u vrlo ograničenom obliku [8]. Obrazovanje u vrijeme epidemije ovisilo je o tehnološkim mogućnostima. Obrazovanje na daljinu ne može se odvijati bez korištenja paravana, ali možemo u nastavu uvesti radionicu pokreta i tako pridonijeti zdravlju učenika. Korištenje kamere izazivalo uznemirenost i učenika i roditelja, jer je davalo uvid u

njihovo intimno obiteljsko okruženje, koje djeci često nije pružalo poticajno okruženje za učenje. U raznolikosti nastavnih metoda, metoda interpretacije i dalje je važan oblik učenja. To može biti i razlog zašto su učenici, koji su na to već navikli na nastavi, propustili tijekom nastave na daljinu. Neki učenici nisu imali mogućnost dopunske ili dodatne nastave [6].

Nedostatak suradničkog učenja i prečesto nediferencirano rješavanje problema u radnim bilježnicama i radnim listovima najčešći su nedostaci obrazovanja tijekom epidemije. U nekim slučajevima nije bilo pravilno prilagođenih strategija rada na daljinu, što je posebno bilo vidljivo u prvom valu epidemije, kada način rada nije bio ujednačen.

3. Dodatna stručna pomoć tijekom epidemije

Obrazovanje tijekom epidemije imalo je značajan utjecaj na obrazovanje učenika iz ranjivijih skupina, uključujući učenike s posebnim potrebama koji imaju DSP u školi. Mnogo je učenika s DSP-om koji su iskusili financijske, društvene i prostorne poteškoće tijekom obrazovanja na daljinu. Od roditelja su dobili kvalitativno drugačiju podršku. Prepuštanje samo sebi utjecalo je na učinkovitost učenja i kontinuirani rad. Učenicima s posebnim potrebama potrebna je dnevna rutina, stabilno i poticajno obiteljsko okruženje te stručna pomoć [5]. Zbog nesređene situacije, problemi ovih učenika su se produbili jer su u kriznim situacijama skloniji su razvoju nevolje i teže se prilagođavaju okolnostima. Učenici bez DSP-a bili su otporniji tijekom učenja na daljinu. Pojam može biti poznat kao otpornost i otpornost u svim fazama života i označava aktivnu poziciju pojedinca u rješavanju problema, primjereno ponašanje, znatiželju i radoznalost, što uključuje planiranje i preuzimanje rizika, samostalnost i kompetenciju prema razvojnoj fazi, realno postavljanje ciljeva i planiranje budućnosti, dobro samopoštovanje i samopouzdanje [3]. Učenicima s DSP-om često je nedostajao osjećaj sigurnosti, prihvaćanja, poželjnosti i osjećaja pripadnosti zajednici tijekom učenja na daljinu u usporedbi sa studentima bez DSP-a. Učenici s DSP-om posebno trebaju osjetiti da je odraslima stalo do njih. Stabilni odnosi s vršnjacima, socijalne kompetencije i komunikacijske vještine omogućuju ovoj ranjivoj skupini učenika da sagleda problem s različitih stajališta, prilagodi se i koordinira. Učenici s DSP-om su tijekom učenja na daljinu teže gradili povjerenje u vlastitu učinkovitost, poznavali svoje potencijale i slabosti, što je preduvjet za razlikovanje gdje mogu biti samostalan, uspješan, a gdje trebam pomoć. Također su imali više problema s izražavanjem emocija tijekom obrazovanja na daljinu. Važni podaci istraživanja o obrazovanju na daljinu pokazuju da su učenici s DSP-om podršku doživljavali slično kao i njihovi vršnjaci bez DSP-a, što znači da su se osjećali uključenima u obrazovni proces. Dobar odnos između stručnjaka u inkluzivnoj školi ključan je za prevladavanje nedostataka, prepreka i poremećaja [7]. Rezultati pokazuju da su učenici s DSP-om imali više problema tijekom epidemije nego njihovi vršnjaci bez DSP-a i uglavnom su postigli niže ocjene. Učenici s DSP-om su rjeđe obavljali određene zadatke ili aktivnosti, što je na svoj način razumljivo, jer učenicima s DSP-om treba drugačija raspodjela školskih obveza i prilagođeni zadaci. U normalnim okolnostima, DSP se često izvodi tijekom nastave i individualno, tako da učenik nije uvijek prisutan na nastavi u isto vrijeme kao i drugi učenici. Izvrsna je činjenica da su učenici s DSP-om ponekad obavljali zadatke ili aktivnosti koje im tumačimo lakšim (poster, elektronska prezentacija i praktični proizvod). Kod učenika s DSP-om

pokazalo se da su vjerojatnije od svojih vršnjaka bez DSP-a da sami biraju rješavanje zadataka. S druge strane, studenti s DSP-om imali su priliku rješavati i teže zadatke, iako u manjoj mjeri. Učenici s DSP-om trebali su više pomoći u učenju tijekom učenja na daljinu nego učenici bez DSP-a. Impresivan rezultat istraživanja pokazuje da su studentima s DSP-om u većini slučajeva mogli pomoći članovi obitelji. Učenici s DSP-om u višim razredima osnovne škole vjerojatnije su dobivali vršnjačku podršku za školske obveze. Povećana podrška vršnjaka očekivani je ishod povezan s razvojnim razdobljem u kojem vršnjački odnosi imaju značajan utjecaj na zdrav osobni i društveni razvoj adolescenta. Stabilna prijateljstva koja se razvijaju pružaju podršku [8]. Kako je sadržaj učenja u višim razredima osnovne škole zahtjevniji, učenicima s DSP-om u ovoj dobnoj skupini često su pomagali drugi stručnjaci u školi tijekom nastave na daljinu.

4. Zaključak

Priroda rada učitelja zahtijeva visoko razvijene emocionalne vještine, empatiju i razvijenu otpornost na emocionalna opterećenja uz pomoć kojih uspješno vodi pedagoški proces. To je posebno došlo do izražaja u nastavi u izvanrednim situacijama, što je od svih nas zahtijevalo brzu reakciju i prilagodbu promjenama. Obrazovanje tijekom epidemije bilo je uglavnom individualizirano i često je bilo presudno za one koji nisu imali podršku u svom kućnom okruženju. Zbog velikih poteškoća koje su mnogi učenici s DSP-om proživljavali, nastava DSP-a je, barem u početku, uglavnom bila posvećena razgovoru, planiranju i organizaciji rada. Nedostatak tjelesnog kontakta s osobom osposobljenom za rad s njom rezultirao je nižom koncentracijom, ranjivom pažnjom i opadanjem školskog rada kod učenika s DSP.

5.Literatura:

- [1.] Bregar L., Zgamažster M., Radovan M. (2020). E-učenje za digitalno društvo. Ljubljana : Andragoški centar Slovenije.
- [2.] Kastelic, N., Kmetič, E., Lazić, T. i Lea Okretič. (2021). Kako motivirati učenike u učenju na daljinu? Priručnik za učitelje. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani.
- [3.] Kiswarday, V. (2013). Analiza koncepta rezilijentnosti u kontekstu obrazovanja i obrazovanje. *Andragoški nalazi*, 19 (3), 46–64. URL: <https://doi.org/10.4312/as.19.3.46-64/> (20.3.2022.)
- [4.] Marentič Požarnik, B. (2021). Psihologija učenja i poučavanja. Ljubljana : DZS.
- [5.] Opara, B. (2015). Dodatna stručna pomoć i prilagodbe u obrazovanju i obrazovanje djece s posebnim potrebama. *Središnja kontura*.
- [6.] Rupnik Vec, T., Deutsch, T., Jerko, A., Kerndl, M., Košnik, P., Plavčak, D., Skvarč, M. (2022). Nastava slovenskog i matematike i socijalno-emocionalni odgovor učenika u tijekom drugi val epidemije covid-19. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za školstvo. URL: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-VZ2CFDE5/> (22.3.2022.)
- [7.] Videtič, M. (2020). „Socijalna i radna integracija osoba s posebnim potrebama u posebne oblike rada.“ Magistarski rad, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta na Primorskom.
- [8.] Zbor kliničkih psihologa Slovenije. (2020). Mentalno zdravlje djece i adolescenata tijekom epidemije covid-19. Materijal za odgojno-obrazovne ustanove tijekom postupnog otvaranja vrtića i škola. URL: http://klinikna-psihologija.si/wpcontent/uploads/2020/05/ZKP_Dusevno_zdravje_otrok.pdf/ (19.3.2022.)

Stručni rad

ŠKOLSKI RADIO: OD NASTAVNOG SREDSTVA DO IZVORA MEDIJSKOG ODGOJA

Katja Šuštar, univ. dipl. slov.
Osnovna škola Ferda Vesela, Šentvid pri Stični, Slovenija

Sažetak

Pojava radijskog medija dvadesetih godina 20. stoljeća imala je velik utjecaj na svakodnevni život ljudi i ponudila nove mogućnosti pristupa obrazovanju, kulturnim sadržajima i zabavi. Školski radio u Sloveniji je u razdoblju 1931. – 1989. bio važno nastavno pomagalo koje je pratilo nastavne planove i sadržaje nastave te obogaćivalo odgojno-obrazovni rad učitelja. Devedesetih godina prošlog stoljeća moderni školski radio dobio je status kluba, tj. izvannastavne aktivnosti, a u devetogodišnjoj osnovnoj školi, kao jednogodišnji tematski sklop u okviru izbornog predmeta medijski odgoj, usredotočuje se na medijsku pismenost učenika i skreće pozornost na važnost društveno aktivne uloge kritičnog korisnika medija. Prateći smjernice medijskog odgoja, rad na školskom radiju Ferdo poticao je integraciju i nadogradnju znanja, kompetencija i kreativnosti mladih radijskih novinara, koji su pokazali veliku količinu zalaganja i odgovornosti u zajedničkom oblikovanju i vođenju školskog radija. Članak prikazuje vremenski, tj. terminski, programski i provedbeni segment rada školskog radija.

Ključne riječi: osnovna škola, izvannastavna aktivnost, radijski medij, povijest, Slovenija

1. POČETAK RADIJSKOG MEDIJA

Radio, koji potječe iz prve polovice 20. stoljeća (1916. u SAD-u, 1920. u Velikoj Britaniji, 1922. u Francuskoj i Danskoj, 1923. u Njemačkoj), karakteriziraju neposrednost, brzina i neovisnost od vremenskih i prostornih ograničenja. Najvažnija imena zaslužna za nastanak i razvoj radija su Nikola Tesla, Aleksander Stefanovič Popov, Guglielmo Marconi i Lee De Forest, a otac slovenskog radija je Marij Osana. [3] Radio Ljubljana prvi se put oglasio u Sloveniji 1. rujna 1928. godine. Od samog početka, osnivanjem pučkog radio učilišta, težio je širenju nacionalne kulture i podizanju općeg obrazovanja naroda. Radio Ljubljana je 1931. godine, po uzoru na engleski i njemački, osnovao školski radio, koji je svojim postavljanjem u redovnu nastavu obogatio i unio raznolikost u nastavu u svim uzrastima. [3], [4]

2. ŠKOLSKI RADIO KROZ VRIJEME

2.1 Školski radio između 1931. i 1941. godine

Glavni inicijator za uvođenje školskog radija bio je Niko Kuret, koji je na temelju iskustva iz inozemstva izradio plan za slovenski školski radio. Uz dopuštenje Dravske banovine i uz potporu Radio Ljubljane, školski radio počinje s emitiranjem 1931. godine. Prva redovita emisija bila je zakazana za 3. studenoga 1931.; uvodno predavanje „Što bih poručio mladima?“ imao je književnik Fran Saleški Finžgar. [3], [6] O školskom radijskom programu odlučivalo je školsko radijsko povjerenstvo koje je kroz tematske emisije prilagođene nastavnom planu i programu (I. – osnovna škola; II. – građanska i niža srednja škola; III. – viša srednja škola) brinulo o svim predmetima, tipovima škola i dobnim razinama. Rad školskog radija potpomognut je i redovitim objavljivanjem njegova programa u listovima Učiteljski tovariš, Prosveta, Radio Ljubljana i Naš val. Među oblicima emisija prevladavala su predavanja, dijalog, slušna slika, edukativna slika, reportaža, slika u umjetničkom obliku i koncert. [7], [5] Teški financijski uvjeti ograničavali su obim emitiranja slovenskog školskog radija na dva tjedna termina, a široku dostupnost radio nastave u slovenskim školama otežavala je i loša opremljenost vlastitim radijskim uređajima. Tijekom cijele školske godine kontinuirano su emitirani polusatni školski radijski prijenosi, utorkom i petkom u 11.30 sati. U travnju 1941., kada je Radio Ljubljana prestao s emitiranjem, prekinuli su s radom. [7]

2.2 Radijska škola nakon 1945. godine

Školske godine 1947./1948. predratni školski radio preimenovan je u radijsku školu. Pedesetih godina prošlog stoljeća intenzivirala se suradnja Radio Ljubljane i škola. Godine 1954. pri Vijeću za prosvjetu i kulturu osnovano je posebno povjerenstvo koje će pomoći nacionalnom radiju u zajedničkom oblikovanju školskog radijskog programa, a u školskoj godini 1955./1956., priručnik Radio in šola počeo je izlaziti kao prilog glasilu Prosvetni delavec, koji je dva mjeseca unaprijed upoznao učitelje sa sadržajem emisija i tako im olakšavao uključivanje radijskih nastavnih sadržaja u nastavu. Slična publikacija, Radijska šola, izlazila je dva puta godišnje u istu svrhu između 1972. i 1989. godine. [8] Emisije, koje su se do 1956. pripremale za niže i više razine, a od te godine za niže, srednje i više razine, pokrivale su različite školske

predmete, tj. područja učenja i realizirane su u obliku predavanja, razgovora, rasprava, reportaža, pripovijesti, scenskih igara i drama. Uredništvo radijske škole nastojalo je pratiti suvremenu nastavu, u svoj rad uvoditi aktualna pedagoška i stručna znanja te kreativno nadilaziti puko informiranje uključivanjem djelatnika iz različitih područja. [9] Uredništvo radijske škole na Radio Ljubljani djelovalo je do 1989. godine. [2]

2.3 Školski radio nakon 1990. godine

Nakon 1990. godine školski se radio etablirao kao *klub*, tj. *izvannastavna aktivnost* u osnovnim i srednjim školama. Obično donosi razne sadržaje, obavijesti i izvješća o školskim i širim događanjima, tematske emisije, a dio programa posvećen je i zabavnim rubrikama i glazbi. Pušta se najčešće tijekom odmora, jednom tjedno ili jednom mjesečno, ali i povodom važnih školskih priredbi, obljetnica, dana aktivnosti itd. [10] Uvođenjem devetogodišnje osnovne škole počeo se provoditi i školski radio kao *izborni predmet* za učenike posljednja tri razreda, kao jednogodišnji sklop od tri tematska medijska sadržaja (tisak, radio, televizija) izbornog predmeta medijski odgoj. Cilj je predmeta omogućiti učenicima pristup raznim medijima, naučiti ih analizirati, kritički ocjenjivati i stvarati različite oblike komunikacije. Medijski odgoj medijski opismenjuje učenike za kritičko i kreativno korištenje poruka u društvu zasićenom medijima. U predmetu učenici stječu znanja i navike koje ih od pasivnih potrošača formiraju u aktivne građane. *Medijski odgoj – radio* u okviru operativnih ciljeva upoznaje učenike sa sljedećim sadržajima: zajedničke značajke medija; nastanak radija; karakteristike radija; podjela radijskih postaja; novinarska etika; oglašavanje i propaganda; konstrukcija medijske realnosti; novinarski rad na radiju; medijska publika; kako postati kritičan medijski pojedinac. [11] „Kada govorimo o **medijskom odgoju**, dakle, ne mislimo na odgoj uz medije, na **medijsku potporu** nastavi. Tematiziramo *svojstveno* spoznavanje *jezika masovnih medija*, njegovo razumijevanje, shvaćanje i 'govorenje'. Pod medijskim odgojem, dakle, mislimo na *medijsku pismenost*.“ [1]

3. ŠKOLSKI RADIO FERDO

Tijekom mog desetogodišnjeg mentorskog rada sa sudionicima školskog radija, učenicima 6.–9. razreda, upoznali smo zakonitosti i specifičnosti radijskog medija, kako u kontekstu izvannastavne aktivnosti, tako i izbornog predmeta. Zanimanje za rad školskog radija raslo je iz godine u godinu; djevojčice su se uglavnom suočavale s izazovima radijskih žanrova i realizacije originalnih ideja za tematske emisije, dok je kod dječaka bilo prisutno nešto više zanimanja za glazbene sadržaje i tehničku realizaciju programa. Školski smo radio već na početku redovnog emitiranja, tj. u školskoj godini 2008./2009., jednoglasno nazvali **Ferdo** – po slikaru po kojemu naša osnovna škola nosi ime.

3.1 Termini i vrijeme emitiranja

Redovne dvadesetominutne emisije školskog radija mogle su se slušati dva puta tjedno tijekom prijedodnevno odmora za užinu. Utorkom je bila na programu **glazbena emisija**, koju su svojim prijedlozima unaprijed formulirali pojedini odjeli, a petkom je uslijedila **informativna emisija** sa zabavnim i glazbenim umetcima. Termin srijedom bio je namijenjen **tematskim emisijama**, pripremljenima za važne (izvan)školske događaje, dane aktivnosti, obljetnice, posjete, praznike i sl.

3.2 Programska shema

Na početku školske godine programske sadržaje i oblike osmišljavali su sudionici školskog radija svojim inicijativama, prijedlozima i idejama, koje su pratili i konceptualno nadograđivali tijekom cijelog emitiranja. Kao mentorica uglavnom sam usmjeravala tijekom rada i poticala njihovu aktivnu istraživačku i kreativnu ulogu u vođenju školskog radija. Sa sudionicima školskog radija sastajali smo se (najmanje) dva puta tjedno: početkom tjedna školski sat smo posvetili raznim radijskim temama, razgovarali o aktualnim školskim, lokalnim i širim događanjima, planirali smo emisije, definirali zadatke i rokove za slanje tekstova i uvježbavali vještine čitanja i govora. Sve emisije snimane su unaprijed, a u njihovom vođenju izmjenjivali su se novinarski dvojci. Četvrtkom nakon nastave nastala je emisija petkom, a prilozi koji su bili emitirani srijedom obično su snimani ranije na početku tjedna.

3.2.1 Emisije i rubrike

Samostalne **glazbene emisije** temeljile su se na inicijativi učenika školske zajednice. Odjeli su željeli više glazbenog programa pa se emitirao niz odabranih pjesama po unaprijed određenom rasporedu, koje se slušalo **utorkom**. **Informativne emisije petkom** u rubrikama *Ferdo te prati*, *Ferdi se događa* i *Ferdo planira* aktualno su izlagale različita školska događanja, izvještavale o njima, najavljivale ih i dopunjavale tematskim anketama provedenima među učenicima i zaposlenicima. Informativni dio programa petkom obogatili su zanimljivi edukativni, korisni i zabavni sadržaji u stalnim rubrikama *Ferdo čita*; *Ferdo, znaš li?*; *Moda IN*; *Ferdoskop*; *Minuta za smijeh* i *Ferdo ide u kino*. O glazbenom obogaćivanju programa odlučivali su svi učenici škole glasovanjem na školskoj internetskoj glazbenoj ljestvici *Ferdovih 9*. **Srijedom** su na programu bili različiti **tematski prilozi**, npr. *Minute iz bajke srijedom* (u travnju, mjesecu knjige i čitanja), *Božićni i novogodišnji običaji* (o prosinačkim običajima i navikama), *Na tapeti* – intervjui s uspješnim školskim sportašima i kulturnjacima; o obljetnicama, školskim događanjima i projektima, vodili su se fiktivni razgovori s književnicima (slika 1) i pomorcima, ali i pravi intervjui s poznatim imenima iz užeg i šireg kulturnog prostora. Sudionici školskog radija obilježili su i početak čitanja za „Čitalačku značku“ i Međunarodni dan dječje knjige te zajedno s učenicima (izbornih) predmeta i izvannastavnih aktivnosti stranih jezika pripremali emisije povodom Europskog dana jezika.

POGOVOR Z JOSIPOM JURČIČEM (ob 170. obletnici rojstva)

Za današnji pogovor smo morali na dolgo pot. Ja, prav ste slišali, na dolgo pot skozi čas. Vrnili smo se v drugo polovico 19. stoletja in poiskali nekoga, ki 4. marca praznuje svoj rojstni dan. Prihaja z muljavskega konca in je pomembno časnikarsko in literarno ime, hkrati pa se je izkazal kot zelo prijeten sogovorec.

Greste z nami v čas Josipa Jurčiča? Ste pripravljeni na potovanje v drugo časovno in drugačno prostorsko dimenzijo? V leto 1872? Pripnite se, potujmo skupaj! (avizo – potovanje v čas)

Ferdo (F): Gospod Josip Jurčič, na začetku vas prav lepo pozdravljamo in se vam zahvaljujemo, da ste si vzeli čas za pogovor z nami.

Josip Jurčič (J): Z veseljem. Po navadi sem res sam novinar in spraševalec, nič pa nimam proti, če se lahko preizkusim tudi v obratni vlogi, vlogi spraševanega.

F: Doma ste z Muljave, slikovite dolensjske vasi. Odraščali ste na kmetih, med preprostimi ljudmi. Kakšne spomine imate na svoje otroštvo?

J: Res, Muljavo in Muljavce imam neizmerno rad. Zdaj ko sem se s Slovenskim narodom preselil v Ljubljano, mi je bližja in lažje dosegljiva kot poprej. Pogosto grem domov. – No, da ne zaidem preveč. Moj oče Marko se je na Muljavo priženil iz Jablanice pri Kostanjevici. Skupaj z mojo mamo Marijo, ki je skromen Pajštbarjev dom s četrtinko kmetije dobila po svojem očetu, sta nam trem otrokom zagotovila skromno, a lepo otroštvo. – Zelo lepe spomine imam tudi na svojega deda Jožeta. Njegovega pripovedovanja pravljic in pripovedk se nisem mogel nikoli naveličati. Ded je bil neusahljiv vir ljudskih zgodb, znal je pripovedovati tako, da bi ga lahko poslušal neprestanoma. Ko sem ga poslušal, sem si v glavi izrisal vse like, vse njihove podrobnosti in se brez težav poistovetil z meni najljubšimi osebami. – Ja, po dedovem pripovedovanju sem kot šestošolec leta 1863, to je dve leti pred njegovo smrtjo, napisal Spomine na deda, ki sem jih podnaslovil Pravljice in povesti iz slovenskega naroda. – Takrat sem imel 19 let.

Slika 1: Radijski scenarij izmišljenog intervjua (isječak)

3.3 Tehnička realizacija

Za zvučni prikaz, montažu i realizaciju pripremljenih emisija pobrinuo se tehnički dio školske radijske ekipe. Priredio je i takozvanu uvodnu špicu za emisiju petkom, koja je tijekom cijelog emitiranja ostala prepoznatljiva najava središnje informativne emisije. Sve ostale rubrike također su dobile vlastiti radijski karakter sa zvučno-glazbenom podlogom. Radijski tehničari također su redovito sudjelovali u realizaciji zvučnog dijela programa raznih događanja (proslave, mature, revije, projekti, maškare i sl.), koji su se odvijali u prostorijama škole. Radijska ekipa si je u radu pomagala osnovnim računalnim programima i tehničkom opremom, tj. računalom, besplatnim i jednostavnim računalnim programom za snimanje i uređivanje zvuka (*Audacity*), „miks pultom“, mikrofonom i diktafonom.

3.4 Iskustvo na terenu ili praksom do savršenstva

Sudionici školskog radija tijekom godina posjetili su nekoliko radio postaja (Radio Krka, Radio Sraka, Radio Zeleni val, Radio 1, Radio Ekspres, Radio Antena) kako bi osnažili radijske kompetencije, komunikacijske vještine i nastup, razvili (samo)kritičnost i izgradili samopouzdanje. Posvuda su dobili opsežna predstavljanja segmenata rada radija, a uključivanjem u program pruženo im je i korisno radijsko iskustvo (slika 2).

Slika 2: Sudionici školskog radija na Radio Ekspresu, školske godine 2015./2016. (Izvor: privatni arhiv Katje Šuštar)

4. ZAKLJUČAK

Radio, kao najstariji, najbrži i najfleksibilniji masovni medij, do danas je zadržao svoju ulogu korisnog i učinkovitog pružatelja znanja, informacija, opuštanja i zabave. I u suvremenom obrazovnom sustavu popularan je i važan izvor stjecanja iskustva za snalaženje u medijski zasićenom potrošačkom društvu. Na školskom radiju učenici produbljuju, povezuju i osmišljavaju znanja iz različitih predmetnih područja, jačaju jezičnu i komunikacijsku kompetenciju, kroz odnos, sudjelovanje i međusobnu povezanost razvijaju pripadnost skupini, svoje talente, osobnost i sustav vrijednosti. Vodi ih timski duh, a uz izazove radijskog rada, koji uključuje kako odricanje tako i zabavu, postaju samostaliji i zreliji mladi ljudi i korisnici medija. Školski radio ostaje neizostavan učitelj života.

5. LITERATURA

- [1] Košir, M. (2003). Surovi čas medijev. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. 209–222.
- [2] Plut - Pregelj, L. (2010). Radio: škatlica, uporabna v izobraževanju. *Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje*. 19 (2): 263–281.
- [3] Ribarič, M. (2010). Ob razstavi »Šolski radio skozi čas«. *Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje*. 19 (2): 217–225.
- [4] Ribarič, M. (2010). Vzgojno-izobraževalni pomen radia. Razstavni pano 1. *Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje*. 19 (2): 227.
- [5] Ribarič, M. (2010). Kaj je šolski radio? Razstavni pano 3. *Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje*. 19 (2): 229.
- [6] Ribarič, M. (2010). Začetki šolskega radia na Slovenskem. Razstavni pano 4. *Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje*. 19 (2): 230.
- [7] Ribarič, M. (2010). Šolski radio od leta 1931 do 1941. Razstavni pano 5. *Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje*. 19 (2): 231.
- [8] Ribarič, M. (2010). Radijska šola po letu 1945. Razstavni pano 6. *Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje*. 19 (2): 232.
- [9] Ribarič, M. (2010). Ustvarjalci radijske šole. Razstavni pano 7. *Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje*. 19 (2): 233.
- [10] Rupnik, J. (2010). Šolski radio na šolah po letu 1990. Razstavni pano 8. *Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje*. 19 (2): 234.
- [11] Učni načrt. Izbirni predmet: program osnovnošolskega izobraževanja. Vzgoja za medije: tisk, radio, televizija (2006). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 5–7, 11–13. URL: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/izbirni/1-letni/Vzgoja_za_medije_tisk_izbirni.pdf (23. 2. 2022)

Stručni rad

AKTIVNOSTI ZA POTICANJE ČITANJA U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI

Katja Šuštar, univ. dipl. slov.
Osnovna škola Ferda Vesela, Šentvid pri Stični, Slovenija

Sažetak

Jedan od glavnih ciljeva školske knjižnice je poticanje čitanja te razvoj informacijske pismenosti i cjeloživotnih kompetencija. U radu su prikazani ključni zadatci školske knjižnice, detaljnije je prikazana uloga školskog knjižničara u poticanju čitanja i dan je teorijski okvir za razumijevanje motivacije za čitanje. U daljnjem tekstu slijedi prikaz konkretne situacijske pozadine koja je diktirala odabir aktivnosti za poticanje čitanja te detaljan pregled oblika i metoda rada s učenicima Osnovne škole Ferde Vesela iz Šentvida pri Stični. Posljednji dio članka dotiče se radnih izazova školske knjižnice u vremenu prilagodbe na novu stvarnost epidemijskih uvjeta. Ključni pomak od vanjskog na unutarnji motiv za čitanje i posjećivanje knjižnice za učenike svih dobnih skupina može se postići terminski pristupačnom, ugodnom i urednom knjižnicom, osobnim, razumijevajućim i poticajnim pristupom individualnim potrebama korisnika te zajamčenom mogućnošću izbora, sudjelovanja, kao i uspjeha (u čitanju i učenju).

Ključne riječi: osnovna škola, čitanje, čitateljska motivacija, čitateljska pismenost

1. UVOD

U brzom tempu promjena suvremenog digitalnog vremena i stalnom napretku informacijsko-komunikacijskih tehnologija te poplavi raznolikih informacija, potrebno je pomoći mladim čitateljima u shvaćanju značenja, vrijednosti i korisnosti čitanja kako za učenje i informiranje, tako i za zabavu i razonodu. Mladi čitatelji moraju biti svjesni da je razvoj čitateljske pismenosti cjeloživotni proces. Ova vrsta pismenosti, koja uključuje razvijene vještine čitanja, razumijevanje, kritičko vrednovanje i primjenu pročitane te čitateljsku kulturu (razumijevanje čitanja kao vrijednosti i motivacija za čitanje), temelj je za razvijanje drugih pismenosti, za razvoj individualnih sposobnosti i vještina, za uspješan školski rad i kasniju učinkovitu osobnu i profesionalnu integraciju u društvo. [5] Među važnim motivacijskim činiteljima za poticanje čitanja je i školska knjižnica koja svojim prostorom, opremom, nabavnom politikom i rasporedom građe, uz ljubazno, educirano i obučeno osoblje pruža različite aktivnosti koje potiču korisnike na posjet knjižnici i, posredno, na čitanje. [3]

2. ULOGA ŠKOLSKE KNJIŽNICE U POTICANJU ČITANJA

2.1 Zadaci školske knjižnice

Školska knjižnica nezaobilazan je element života i rada škole koji sustavno podupire ostvarivanje odgojno-obrazovnih ciljeva nastave i drugih školskih aktivnosti. Prikuplja, obrađuje, pohranjuje, predstavlja i stavlja na raspolaganje materijale koji su učenicima i nastavnicima potrebni u radu; u sklopu provedbe knjižnično-informacijskih znanja (KIZ) razvija različite vještine i sposobnosti (informacijske, komunikacijske, istraživačke) te uči primjenjivati učinkovite strategije rješavanja problema. Osposobljava korisnike za samostalno, aktivno i kritičko korištenje knjižnicom, njezinom građom i drugim raznovrsnim izvorima informacija. [3], [8] Jedna od najvažnijih zadaća školske knjižnice poticanje je svih vrsta čitanja te razvijanje, produbljivanje i održavanje čitateljskog interesa učenika. Knjižnica to može postići kvalitetnom, raznolikom i aktualnom građom koja odgovara željama, potrebama i interesima mladih čitatelja, kao i raznovrsnim čitateljskim i drugim aktivnostima (događaji, izložbe, razgovori, predstavljanja novosti, itd.), koje daju knjižnici status informacijskog, kulturnog i društvenog središta škole. [3]

2.2 Uloga školskog knjižničara u poticanju čitanja

U svojoj dugogodišnjoj knjižničarskoj ulozi imala sam priliku pratiti generacije osnovnoškolaca, njihove čitateljske navike, interese, želje i potrebe koje su s njima rasle i mijenjale se i transformirale na putu odrastanja te postupnog sazrijevanja mladih čitatelja. Moja knjižnična praksa potvrdila je rezultate istraživanja koji upućuju na to da se motivacija za čitanjem smanjuje pri prijelazu s nižeg na višu razinu osnovne škole. [7] Dok su učenici razredne nastave (otprilike do 5. razreda) i dalje redoviti posjetitelji školske knjižnice i oduševljeni čitatelji, ta se činjenica značajno mijenja prelaskom na predmetnu razinu i osobito je uočljiva kod dječaka. Knjižničar se zato svaki dan prvo zapita tko čita i čita li uopće, a tek onda kako čita i što čita. [6] Različitim motivacijskim pristupima i izborom građe može pristupiti svakom pojedinom čitatelju, individualnim tretmanom identificirati njegova jaka područja,

potaknuti ga da se drži sadržaja i opsega čitateljske građe koje može ovladati te pozvati učenike na sudjelovanje u aktivnostima poticanja čitanja. Slabijim i neodlučnijim čitateljima „knjižnica može ispuniti preduvjete potrebne za razvoj čitateljskih interesa i uživanje u čitanju, pružanje osjećaja sigurnosti i svladavanje teksta, pružajući tako mogućnosti za usavršavanje čitateljskih vještina i na taj način potvrdu u društvenom prostoru.“ [6] S obzirom na to da kod učenika tijekom školovanja opada pozitivan stav prema čitanju (čitanje u slobodno vrijeme i za školu), potrebno je više pažnje posvetiti mogućnostima mladih za samoizražavanje, doživljaj uspjeha i osjećaj smisla. Stručnjaci se slažu da je odnos prema čitanju jedan od najvažnijih činitelja uspjeha u čitanju, ali time i uspjeha u učenju. [7] Poticajna uloga knjižničara u čitanju višestruka je dugoročna misija: uz stručno knjižničarsko, pedagoško-psihološko znanje i iskustvo, njegov rad definiraju i sposobnost empatije, komunikacijske i međuljudske kompetencije, vlastiti primjer čitateljima, praćenje promjena i inovacija u struci te skrb za kontinuiran profesionalni razvoj.

2.3 Motivacija za čitanje

„Motivaciju za čitanje shvaćamo kao nadređeni pojam za različite motivacijske činitelje koji potiču osobu na čitanje, daju smisao procesu čitanja i tako pomažu pojedincu ustrajati prema cilju i poželjeti ponoviti iskustvo čitanja (doživjeti ga ponovno).“ [7] Učenici se odlučuju za čitanje na temelju različitih motiva koji se dijele na unutarnje i vanjske. Unutarnja motivacija dolazi iz unutarnjih želja i potreba pojedinca, pozitivnija je, ima dugotrajan utjecaj, tj. potiče dugotrajniju čitateljsku aktivnost i dovodi do trajnijeg čitateljskog interesa. Vanjsku motivaciju potiču vanjski činitelji (npr. ocjenjivanje, bodovi, pohvale, nagrade, natjecanje i sl.) pa utječe na ponašanje privremeno i ne dovodi do trajnih interesa. [7] U praksi rijetko susrećemo učenike koji su visoko unutarnje ili vanjski motivirani; obično je posrijedi kombinacija obje motivacije. Za manje uspješne čitatelje vanjska motivacija također se pokazala neophodnom i vrlo korisnom, npr. (književnom) nagradom potiče se učenika da se i dalje trudi, da ustraje u čitanju i, posljedično, da bude uspješniji u učenju. Sredstva vanjske motivacije više se odnose na manje uspješne čitatelje, a činitelji unutarnje motivacije na uspješne učenike, tj. čitatelje. Nagrađivanje čitanja odgovarajućim poticajima stoga je učinkovito, osobito za manje uspješne pojedince. [1], [7] Autorica Bucik dodaje kako je motivacija za čitanje raznolika te učenici općenito nisu motivirani ili nemotivirani, već su motivirani na različite načine i za različite čitateljske sadržaje. S obzirom na to da će različite skupine djece različito reagirati na različite motivacijske strategije, pojedinim skupinama treba pristupiti različitim strategijama. [2]

2.4 Aktivnosti za poticanje čitanja u knjižnici Osnovne škole Ferdo Vesel iz Šentvida pri Stični

Pomno planiranim i kontinuirano provedenim raznim čitateljskim i drugim aktivnostima poticala sam učenike na pozitivan stav prema čitanju, poticala interes za čitanjem, jačala čitateljske aktivnosti i, posljedično, povećavala postignuća u čitanju i učenju. S vanjski motiviranim aktivnostima za poticanje čitanje za povećanje čitateljskog angažmana i posjeta školskoj knjižnici (mali znakovi pažnje, korisne i književne nagrade, javne pohvale, objave u školskom i lokalnom časopisu, na školskom radiju i školskoj internetskoj stranici, u školskom prostoru itd.) htjela sam

dugoročno utjecati na unutarnju motivaciju učenika, njihovo prihvaćanje i internalizaciju ovih aktivnosti kao ugodnih i pozitivnih te na njihove osjećaje i uvjerenja o vlastitoj kompetenciji (*mogu*), autonomiji (*biram*) i povezanosti s drugima (*sudjelujem*), a koje detaljnije pojašnjava teorija samoodređenja. [7] Prilikom planiranja aktivnosti vodila sam računa o dobnom rasponu učenika, razlikama u njihovim razvojnim fazama, čitateljskim sposobnostima i iskustvima, interesima, potrebama i željama. Osmišljavanjem raznovrsnih aktivnosti nastojala sam se približiti što širem krugu učenika; željela sam pronaći različite načine poticanja njihovog kreativnog sudjelovanja i samoizražavanja.

Dobri čitatelji i redoviti posjetitelji školske knjižnice redovito su, s veseljem i entuzijazmom, sudjelovali u čitateljskim aktivnostima, a više poticaja bilo je potrebno povremenim posjetiteljima knjižnice, u čitanju i učenju slabijim učenicima i dječacima iz posljednja tri razreda osnovne škole. Kada su bili pohvaljeni i/ili nagrađeni za sudjelovanje u nekoj aktivnosti (na primjer, bili su među dobitnicima književne zagonetke), njihov entuzijazam i interes za daljnje sudjelovanje značajno su porasli. No, budući da preporuka vršnjaka ima posebnu težinu, uspjeli su impresionirati i nekog manje ustrajnog školskog prijatelja da posjeti knjižnicu i sudjeluje u raznim knjižničnim aktivnostima.

2.4.1. Oblici i metode rada za poticanje čitanja

Uloga knjižničara u poticanju čitanja prepoznata je u svim segmentima njegova rada s učenicima: u individualnom referentnom razgovoru tijekom posudbe, u književno-pedagoškom radu sa skupinama u međupredmetnom povezivanju s knjižničnim i informacijskim znanjima te u različitim oblicima i metodama poticanja na čitanje koje priprema i provodi samostalno ili zajedno s učenicima. Realizacija dolje prikazanih aktivnosti uglavnom se odnosila na vrijeme nakon nastave; o njima su izvijestili školski i lokalni mediji.

Kontinuirano upoznavanje korisnika s (novom) građom školske knjižnice

U vitrini ispred knjižnice redovito su se izlagali noviteti stečeni kupnjom ili na druge načine. Sa svojim prijedlozima za nabavu građe sudjelovali su i učenici knjižničarskog kluba.

Rubrika *Preporučam...*

Na panou u školskoj knjižnici nalazio se prostor gdje su učenici pričvršćivali listiće sa svojim prijedlozima za čitanje. Drugim čitateljima preporučivali su knjige koje su ih se posebno dojmile.

Popisi prijedloga za čitanje

Na oglasnoj ploči ispred knjižnice nalazili su se popisi prijedloga za čitanje vezano uz godišnja doba, praznike, aktualne događaje (npr. *Među jesenskim čitateljskim redcima*; *Svibanjski čitateljski izbor*; *Ljetno čitanje*).

Izložbe u školskoj knjižnici

Tematske izložbe knjižnične građe nastajale su u raznim prigodama – o obljetnicama rođenja/smrti književnih stvaratelja, na početku nove sezone čitanja, dodjele književnih nagrada, u okviru Dječjeg tjedna, Nacionalnog mjeseca zajedničkog čitanja, Međunarodnog mjeseca školskih knjižnica, školskog Geografskog tjedna, dana aktivnosti, Međunarodnog dana dječje knjige, rješavanju sveslovenskog MEGA kviza, na spomendane, praznike i važne obljetnice vezane uz knjigu i čitanje itd. Na

panou ispred knjižnice spomenuta događanja također su označena predstavljajima na plakatima (slika 1).

Slika 1: 100. godišnjica rođenja Roalda Dahla, školska godina 2016./2017.
(Izvor: privatna arhiva Katje Šuštar)

Ankete o čitanju i čitateljskim navikama

Najčešće su se provodile u sklopu mjeseca školskih knjižnica i Međunarodnog dana dječje knjige i bile su vezane uz moto književnog obilježavanja (npr. *Zašto volim svoju školsku knjižnicu?*; *Moja omiljena knjiga/slikovnica*; *Školska knjižnica mojih osnovnoškolskih godina*).

Nagradni kvizovi o knjigama

Odaziv sudionika uvijek je bio vrlo velik; posebno su se veselili književnim nagradama. Tematski, kvizovi su se doticali različitih područja i događanja, a učenici su odgovore na pitanja morali pronaći u građi školske knjižnice ili u drugdje, uključujući digitalne izvore informacija (npr. Andersenov, Dahlov, Jurčičev nagradni kviz, kvizovi na temu multikulturalnosti, zdravog načina života, na početku čitanja za „Čitalačku značku“).

Mjesečna književna zagonetka

Ovu zagonetku, koja je bila dostupna za sva tri uzrasta posebno, učenici su rješavali od listopada do svibnja, a rješenja su predavali u kutiju u knjižnici. Zagonetka se odnosila na literarna i poučna djela koja se nalaze u zbirci školske knjižnice, na zanimljive, istaknute događaje u zemlji i inozemstvu te važne obljetnice i spomendane. Na kraju mjeseca učenici knjižničarskog kluba izvukli su po jednog dobitnika u svakoj dobnoj skupini, koji je dobio i književnu ili praktičnu nagradu.

Književne čajanke i okrugli stolovi

Na ovakva druženja i razmjene čitateljskih dojmova, mišljenja i iskustava koja su se odvijala u opuštеноj atmosferi uz čaj i kolače u sklopu aktivnosti Mjeseca školskih knjižnica i knjižničarskog kluba, u vrijeme poslije nastave, pozivani su učenici od 5. do 9. razreda (npr. *Odrastanje*; *Šalica poezije*; *Narodni pripovjedač Anton Dremelj – Resnik*).

„Čitalačka značka“

U našoj školi učenici su u sklopu izvannastavnih aktivnosti čitali za Jurčičevu „Čitalačku značku“. Svake sam godine provjeravala i ažurirala preporučene popise čitateljske građe te ih širila u odnosu na teme i književne vrste kako bih što bolje

zadovoljila različite ukuse i očekivanja mladih čitatelja. Osobni odabir naslova čitatelja uvijek je vrlo poželjan, bilo prema vlastitom ukusu, preporuci vršnjaka ili zbog neke druge vrste čitateljskog entuzijazma. Interes za „Čitalačku značku“ je velik, posebice na razini razredne nastave, a pad čitateljskog žara vidljiv je u posljednja tri razreda osnovne škole. Vanjske poticaje za čitanje prvim i devetim razredima – tzv. zlatnim čitateljima, koji su čitali sve godine osnovne škole, dalo je slovensko čitateljsko društvo, Društvo Bralna značka Slovenije – Društvo prijatelja mladih Slovenije, koje učenike svake godine iznenadi književnim poklonom. Čitateljski pokret „Bralna značka“, koji se zalaže za kulturu čitanja u Sloveniji, 2021. proslavio je 60. obljetnicu postojanja. Svoju aktualnost i popularnost među mladim čitateljima održava zahvaljujući svom slobodnom duhu, koji ustrajno ostaje izvan okvira propisanog i obveznog te aktivno promiče mogućnost izbora, kreativnost i sudjelovanje. [4]

Nacionalni mjesec zajedničkog čitanja

Nacionalna inicijativa za podizanje čitateljske kulture i čitateljske pismenosti svih stanovnika Slovenije, slovenskog pograničnog područja i među Slovencima diljem svijeta, zaživjela je u rujnu 2018. godine. Rado smo joj se pridružili i u našoj školi. Svaki dan smo provodili nekoliko minuta zajedno čitajući naglas, zajedno smo birali i građu za čitanje te pozivali i neke od djelatnika i roditelja. Kao koordinatorica školskog sudjelovanja u projektu, brinula sam se o prijavi događanja te promotivnoj i sadržajnoj potpori u njegovoj provedbi.

Međunarodni mjesec školskih knjižnica

U listopadu svake godine svoj mjesec slave školske knjižnice, a s njima i svi oni koji su svjesni važnosti i dalekosežnosti svog poslanja. Mjesec školskih knjižnica svake se godine odvija pod drugim motom i u svom tematskom okviru potiče sudjelovanje i pripremu raznovrsnih školskih aktivnosti. Mjesec školskih knjižnica uvijek smo s učenicima knjižničarskog kluba predstavljali na internetskoj stranici škole, u školskom listu i na školskom radiju. Pripremali smo i čitateljske i kreativne događaje: ankete, kvizove o knjigama, kreativne i literarne radionice, čitanje u nastavcima, gledanje filmova prema književnim predlošcima, uključili smo se u nacionalnu razmjenu označivača stranica, prikupljali mišljenja o knjigama i čitanju te pripremali prigodne izložbe knjižničarske građe.

MEGA kviz

Slovenski književno-muzejski MEGA kviz suvremeni je oblik knjižnično-informacijskog opismenjavanja. Njegovi su glavni ciljevi spoznavanje kulturne baštine i poticanje suvremene pismenosti; nagradni kviz također potiče međupredmetno povezivanje, čitanje poučnih knjiga i posjet kulturnim institucijama. Namijenjen je prvenstveno učenicima od četvrtog do devetog razreda; između listopada i svibnja može se rješavati u fizičkom obliku ili u internetskom okruženju. S učenicima od šestog do devetog razreda, kviz smo rješavali u okviru međupredmetnih poveznica s poviješću, slovenskim jezikom i satom razredne zajednice. U lipnju 2014. za aktivno sudjelovanje nagrađeni smo pozivom na događanje na kraju sezone rješavanja MEGA kviza pod nazivom *Rimljani na našem tlu*. Posjetili smo izložbu u Gradskom muzeju Ljubljana *Emona: grad u imperiju*, prisustvovali smo i zanimljivom kulturnom događaju s gostima Žigom X. Gombačem i Ivanom Mitrevskim te završnom izvlačenju nagrada.

Noć u knjižnici

Vrlo popularnu školsku priredbu prvi put smo održali tijekom zimskih praznika školske

godine 2014./2015., s učenicima četvrtih i petih razreda. S aktivnostima smo započeli u 18 sati, a završili ih sljedeće jutro u 8.30 sati. Program druženja uvijek je uključivao društvene i sportske aktivnosti, večeru, posjet iznenađenja – posjetili su nas domaći književni umjetnici, održali smo književnu radionicu ili nagradni književni kviz, gledanje filma i popularnu potragu za skrivenim blagom. Uslijedila je priprema za spavanje, a večer je završila čitanjem među policama s knjigama. Sljedećeg jutra, nakon doručka, učenici su skupili dojmove i krenuli u nove avanture školskih praznika.

Knjižničarski klub

U izvannastavnu aktivnost bili su uključeni učenici od petog do devetog razreda. Osim upoznavanja s ključnim knjižničnim temama, sudjelovali su i u pripremi izložbi, radionica, čajanki, zagonetki, kvizova, raznih prezentacija; osmislili su članke za školsku internetsku stranicu, školske i lokalne novine te školski radio; poslanice 2. travnja pročitali su za školski radio na izvornom jeziku, dramatizirali i pripremili za objavu; čitali učenicima u produženom boravku; pomogli su u pripremi označivača stranica budućim prvašićima pri prvom posjetu knjižnici; izvukli su dobitnike mjesečnih književnih zagonetki; oslikali su stol *Ferdov kutak za čitanje*.

Čitateljska kućica

Inspiracija za čitateljsku kućicu, koja bi i našu školu smjestila na kartu razmjene knjiga među slovenskim ljubiteljima čitanja, sazrjela je tijekom aktivnosti Mjeseca školskih knjižnica u listopadu 2017. godine. Dogovorili smo se s učenicima knjižničarskog kluba da upravi škole predstavimo zanimljivu ideju. Naišli smo na povoljan odaziv i čitateljsku kućicu nazvali *Ferdina knjigotrčnica* (slj. *Ferdova knjigobežnica*; slika 2). U proljeće 2018. godine dobila je svoje mjesto u učionici na otvorenom uz školsko igralište. Funkcionira na principu *daruj knjigu – uzmi knjigu*, potiče čitanje i sudjeluje u širenju čitateljske kulture među učenicima škole i lokalnim stanovništvom. Njezina prethodnica zaživjela je nekoliko godina ranije, u sklopu Mjeseca školskih knjižnica. Listopadsku djelatnost razmjene knjiga, takozvani književni bazar nazvali smo *KnjigOkrug* (slika 3) i tijekom svog postojanja bio je pozitivno prihvaćen i od strane učenika i nastavnika.

Slike 2 i 3: Potičemo razmjenu knjiga (Izvor: privatna arhiva Katje Šuštar)

Ljetna akcija čitanja *Ferdo čita – čak i za vrijeme praznika!*

U lipnju su svi učenici pozvani na čitanje tijekom ljetnih praznika. Na panou ispred knjižnice bili su izloženi popisi preporučenih naslova raznolike građe kako bi svaki čitatelj mogao pronaći ideju za izbor štiva za praznike. Trebala se pročitati i u prvom tjednu rujna u školskoj knjižnici prijaviti barem jedna knjiga. Ljetni čitatelji također su dobili mali znak pažnje i javnu školsku pohvalu (na školskom radiju, na panou ispred knjižnice, na školskim internetskim stranicama i na događanjima Dječjeg tjedna).

Kreativnost se računa

Kako je među posjetiteljima školske knjižnice bilo mnogo pojedinaca oduševljenih za različite oblike kreativnosti, dobili su priliku pokazati svoje uratke (pjesme, priče, crteže), koji su bili izloženi na panou ispred knjižnice.

2.4.2 Vrijeme korone – novi izazovi u radu

Kada se školovanje tijekom eskalacije epidemijske situacije preselilo u internetsko okruženje, školske su se knjižnice također susrele s potpuno novim izazovima u svom radu. Prvi je cilj bio ostati blizu svim korisnicima – poticati, usmjeravati, savjetovati – čak i izdaleka, tj. na daljinu. Na školskim internetskim stranicama postavljala sam razne poveznice na korisne e-sadržaje za nastavu i slobodno vrijeme: na kulturna događanja, kazališne i lutkarske predstave, edukativne filmove, čitanje priča, virtualne posjete galerijama i muzejima te razne digitalne, tj. virtualne zbirke. Pozvala sam učenike da putem interneta rješavaju redovite mjesečne književne zagonetke te pitanja i kvizove vezane uz književne događaje i praznike (Slovenski sajam knjiga, Međunarodni dan dječje knjige), a s pomoću internetskih aplikacija (*Educandy, Padlet*) pripremila sam im i zagonetne i kreativne izazove. Čim je to bilo moguće, dopustili smo i posudbu knjižnične građe, uzimajući u obzir zdravstvene preporuke. Jedinice koje su učenici unaprijed naručili mogle su se preuzeti dva puta tjedno. U ovoj situaciji uključenost učenika u aktivnosti i posuđivanje materijala bila je manja nego inače, ali ipak solidna, tj. zadovoljavajuća.

3. ZAKLJUČAK

Školska knjižnica vrlo je važan činitelj u poticanju čitanja kod učenika osnovnih škola. Njezina je središnja zadaća osmisliti čitanje kao (osobnu) vrijednost, uz razvijanje i produbljivanje trajnog interesa za čitanje različitih vrsta tekstova. Cilj njezine misije je biti aktivan i funkcionalno pismen korisnik, osposobljen za samostalno, kritičko i kreativno korištenje knjižnice, njezine građe i različitih izvora informacija. Uspješnost pri radu školske knjižnice na poticanju čitanja osigurava se prisutnošću, dostupnošću, aktivnošću, uključenošću, važnošću i nužnošću školske knjižnice u svijesti korisnika. [9] Različite aktivnosti usmjerene na poticanje čitanja pozitivno su primljene i dobro posjećene od strane učenika naše škole. Tijekom godina jačao se trend unutarnjih motivacijskih razloga učenika za čitanje i posjećivanje knjižnice, što pokazuje redovita godišnja statistika posudbe i posjećenosti školske knjižnice te sve češće uključivanje učenika u sve aktivnosti poticanja čitanja, čak i one bez posljedičnih vanjskih poticaja (uz razumljiv pad tijekom protuepidemijskih mjera). Pravi odgovor o dugoročnom uspjehu naših nastojanja, međutim, pokazat će vrijeme.

4. LITERATURA

- [1] Bošnjak, B., Košir, K. (2020). Motiviranost za branje. Dragica Haramija (ur.): *Gradniki bralne pismenosti: teoretična izhodišča*. 1. izdaja. Elektronski vir. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 61–79. URL: <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/view/515/631/1148-2> (29. 4. 2022)
- [2] Bucik, N. (2003). Motivacija za branje. *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja*. Ljubljana: Mladinska knjiga. 112–118.
- [3] Fekonja, R. (2004): Branje in pismenost: vloga šolske knjižnice pri spodbujanju branja. Melita Ambrožič et al. (ur.): *Šolske knjižnice včeraj, danes, jutri*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 132–139.
- [4] Grosman, M. (2006). Razsežnosti branja: za boljšo bralno pismenost. Ljubljana: Karantanija. 163–211.
- [5] Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030 (2019). 3. URL: <https://www.gov.si/novice/2020-01-15-nacionalna-strategija-za-razvoj-bralne-pismenosti-za-obdobje-2019-2030/> (28. 4. 2022)
- [6] Novljan, S. (1996). Sodobne dejavnosti šolske knjižnice s posebnim ozirom na njene bibliopedagoške naloge pri izvajanju izobraževalnega programa učenja branja v osnovni šoli, doktorsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 47.
- [7] Pečjak, S., Gradišar, A. (2012). Bralne učne strategije, 2., razširjena in dopolnjena izdaja, 1. natis. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 70–89.
- [8] Učni načrt. Knjižnična informacijska znanja: program osnovnošolskega izobraževanja, 1. natis (2005). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 5–6. URL: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Knjiznicna_inf_znanja.pdf (28. 4. 2022)
- [9] Vilar, P., Zabukovec, V. (2020). Vloga šolske knjižnice pri razvoju gradnikov bralne pismenosti. Dragica Haramija (ur.): *Gradniki bralne pismenosti: teoretična izhodišča*. 1. izdaja. Elektronski vir. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 275–294. URL: <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/view/515/631/1148-2> (29. 4. 2022)

Stručni rad

STARI SEOSKI OBIČAJ I ZIMSKA VEČER U PRODUŽENOM BORAVKU

Tina Jerkič, učiteljica u produženom boravku

Osnovna šola Dob

Sažetak

U ovom članku predstaviti ću jednu od metoda rada koja se može koristiti u obrazovanju, a riječ je o projektnom obliku nastavnog rada. Njime smo mi, učiteljice, željele oživiti i učiniti atraktivnijim sate koje naši učenici provedu tijekom produženog boravka. Na ugodan, zanimljiv i dinamičan način željele smo učenicima predstaviti povijest mjesta u kojem živimo, stare seoske običaje, povezanost ljudi s običajima i njihov utjecaj na razvoj samog mjesta. U projekt su bili uključeni učenici razredne nastave koji pohađaju program produženog boravka.

Ključne riječi: produženi boravak, projektni oblik nastavnog rada, rodno mjesto, narodni običaji, upoznajemo se s (temom), zimska večer

1. UVOD

Produženi boravak ne predstavlja samo vrijeme koje učenici provedu radeći zadaću i čekajući roditelje, već je to i vrijeme koje se može sadržajno te konceptualno obogatiti i učiniti zanimljivim zahvaljujući usmjerenom projektnom radu i odabranim sadržajima. Uz predan i planski rad učitelja, sati provedeni u produženom boravku mogu biti još ugodniji, jer učenicima na poseban način prenosimo nova znanja i spoznaje te ih učimo novim vještinama. Rad se ne odnosi samo na propisano školsko gradivo, sjedenje u školskim klupama, slušanje i pisanje, već možemo osmisliti vrijeme i sadržaj prema svojim željama i interesima te tako širiti svoje vidike [1]. U prošloj školskoj godini odlučili smo se detaljnije upoznati s okruženjem u kojem se nalazi naša škola i s njim povezanim aktivnostima koje su bile karakteristične za ovo mjesto u prošlosti. Upoznali smo se s teškim načinom života seljaka, njihovim radom i starim seoskim običajima, koji su imanijima seljaka omogućavali „opstanak“ u starim vremenima.

2. O NAŠEM NASELJU

Naselje Dob pri Domžalah leži uz prometnu cestu Ljubljana-Maribor. Ime je dobilo po vrsti hrasta koji je nekada uspijevao na tom području. Riječ je, naravno, o brojnim hrastovim šumama i vrsti drveta nazvanoj dob [2]. Iz samog naziva naselja možemo zaključiti da je u ovoj zajednici priroda oduvijek predstavljala važnu komponentu života. Stanovnici su se godinama unazad bavili uglavnom poljoprivredom i tako preživljavali. Međutim, u to vrijeme veći broj imanja počeo je propadati, jer su mnogi stanovnici pronašli poslove u većim okolnim tvornicama [3]. Tako je polako nestajao tipični seoski način života, a s njim i težak, mukotrpan seljački rad na poljima i seoskim imanijima. Naše mjesto poznato je po mnogim starim zanatima koje nastojimo očuvati uz pomoć raznih društava. Na veliko oduševljenje učenika, članovi udruge posjećuju škole i tako svoje znanje te tradiciju prenose na najmlađe stanovnike mjesta [7]. Mi, učiteljice produženog boravka, odlučile smo našim učenicima dočarati neke komponente seoskog života u zimskom periodu i pokazati im kako se živjelo na seoskim imanijima kada je prirodu zabijelio snijeg i kada se nije radilo u poljima. Idejna voditeljica zimskog dana u produženom boravku bila je učiteljica Lidija Ručman koja se povezala s kulturnom udrugom iz Krašnje. KUD Fran Maselj Podlimbarski udruga je čiji su se članovi rado odazvali našem pozivu i posjetili nas tijekom našeg produženog boravka. Riječ je o društvu koje se trudi sačuvati stare seoske običaje i rado ih prezentira znatizeljnim učenicima.

3. STARI SEOSKI OBIČAJ

Krajevi oko naše škole u prošlosti su bili poznati po pletenju od strukova pšenične slame. Pletenje od strukova u stara vremena, tijekom zime, predstavljalo je mali, ali značajan prihod na seoskim imanijima [7]. Iako je ova vještina već zamrla, ponovno je oživjela zahvaljujući udruzi. Naime, riječ je o običaju koji se prakticirao u seoskim kućama od kasne jeseni do ranog proljeća. Ovo je vrijeme kada su dani kratki, noći duge, a na imanijima nema posla. Tako su se žene i djeca seljaka okupljali te vrijeme provodili pletući strukove od pšenične slame, koje je sakupljač potom nosio u tvornicu obližnjeg većeg grada. Tamo su od prikupljenih, pletenih strukova pravili slamnate šešire i cekere [6]. Pletenje od strukova bio je spor i dugotrajan posao. Svaki struk sastojao se od sedam slamki, a slama se morala pripremati već u jesen prije sakupljanja zrnja. Sakupljalo se zrnje najkvalitetnije pšenice, a zatim se ona sušila i vezala u snopove. Tako pripremljeni snopovi čekali su zimu [6]. Pletenje slame, međutim, nije bio samo naporan i dugotrajan posao. Ponekad je ova vrsta aktivnosti

bila povod za ugodna večernja druženja. Okupljali su se članovi seljačke obitelji, ponekad i nekoliko obitelji zajedno [5]. Starije gospođe pričale su zanimljive i poučne priče, a nerijetko je tu bio i seoski svirač koji je pripovijedanje popratio harmonikom. Večeri su bile izuzetno zanimljive, te su odisale veseljem i druželjubivošću [4].

4. ZIMSKA VEČER U PRODUŽENOM BORAVKU

Neke komponente ovakvog načina života željele smo mi, učiteljice, dočarati učenicima produženog boravka u Osnovnoj školi Dob. Dan posvećen upoznavanju s ovim običajima nazvan je Zimska večer u produženom boravku. Budući da naša škola ima pet odjeljenja produženog boravka, dogovorile smo se da ćemo aktivnosti podijeliti u pojedinačne radionice. Učenici su tako kružili i imali priliku upoznati se sa svakom pripremljenom aktivnošću. Aktivnosti su se odnosile na život na seoskom imanju i provođenje dugih zimskih dana. U jednoj od učionica ugostili smo ljubazne gospođe iz spomenutog kulturnog društva. Sa sobom su donijele velike količine slame namijenjene pletenju i našim vještim rukama. Učiteljicama i učenicima predstavile su pletenje strukova od pšenične slame, upoznale nas s postupkom pletenja i na kraju nas čak naučile pletiti. Tijekom rada pričale su vrlo zanimljive priče iz razdoblja djedova i baka naših učenika koje smo slušali s veseljem i posebnom pozornošću. Tijekom pletenja shvatili smo da ovaj posao i nije tako lak kao što se čini na prvi pogled. Zamišljeno smo zurili u naše strukove i pitali se što bi o njihovoj korisnosti rekao sakupljač iz onih vremena. Ljubazne gospođe su nas tješile i uvjeravale da će uz nekoliko vježbi naše male »rukotvorine« od strukova odlično poslužiti za izradu košara, sepeta, cekera, slamnatih šešira i ostalih proizvoda od slame.

Slika 1: Pletenje strukova

Slika 2: Pletenje strukova

U susjednoj učionici izrađivali smo i proizvode od vlakana lika. U jesenskom razdoblju na obližnjem imanju zamolili smo za ostatke lika koje smo pohranili i kasnije iskoristili za mnoge proizvode. Između ostalog, gospođe iz društva pokazale su nam kako se pletu strukovi od vlakana lika te se od njih kasnije izrađuju papuče i prostirači. Rad se odvijao uz slušanje slovenskih narodnih priča, koje je čitala jedna od učiteljica produženog boravka.

Slika 3: Proizvodi od lika

Pod budnim očima učiteljica održana je i radionica šivanja, jer je ova aktivnost u to vrijeme predstavljala jednu od najvažnijih ručnih vještina seoske domaćice. Većina odjeće koju su nosili na imanjima šivali su kod kuće. Učenici su shvatili da je šivanje vještina koja zahtijeva mnogo strpljenja i znanja, no gotovi proizvodi bili su ti koji su potaknuli želju učenika za nastavkom šivanja. Posebno je bilo zanimljivo što su i dečki pokazali interes za šivanje.

Slika 4: Šivanje

U svemu tome, naravno, nismo zaboravili da život na seoskom

imanju nije samo težak rad. Tamo su živjela i djeca, koja su se također igrala u slobodno vrijeme, odnosno u doba dana kada njihovim roditeljima pomoć nije bila potrebna. Učenike smo upoznali sa starom drvenom igrom »zvrk (čigra)«. Izrađen je od drveta i brzo se zasuče oko svoje osi te se dalje okreće sam. Na njemu je šest ploha na kojima su ispisani zadaci koje dijete nakon okretanja mora izvršiti. Kada se zvrk zaustavi, igrač koji ga je zavrtio mora pročitati što piše na plohi na kojoj se predmet zaustavio. Zadaci koje mora izvršiti su: daj 1, daj 2, uzmi 1, uzmi 2, daju svi, uzmi sve. U igri može sudjelovati bilo koji broj učenika, koristeći novčiće ili grah. Učenicima je igra bila nepoznata i iznimno zanimljiva. Nisu je se mogli zasititi i prestati igrati sve dok ih u susjednu učionicu nije namamio miris jednostavne, ukusne seljačke večere.

Slika 5: Igra »zvrk (čigra)«

Zamračili smo učionicu, spojili klupe, prekrili ih stolnjacima i pripremili 'ukusnu' gozbu u starim posudama koje su koristili seljaci, uz svjetlost stolnih svijeća. Skuhali smo krumpir, koji su učenici potom sami ogulili i pojeli sa solju i maslacem. Kako bismo utažili žeđ pripremili smo slastan kompot od domaćeg voća. Oduševljenje djece pri pogledu na poslastice bilo je veliko, ali tek kada su zagrizli topli kuhani krumpir, glad je postala neopisiva.

Slika 6: Seljačka večera

Slika 7: Seljačka večera

Kao u stara vremena bio je prisutan i svirač. Otac jedne od učenica rado se odazvao našem pozivu, tako da su sve spomenute aktivnosti bile popraćene sviranjem harmonike čiji su se zvuci širili po cijeloj školi. Osim što smo stjecali nova zanimljiva znanja, veselo smo zapjevali i zaplesali.

5. ZAKLJUČAK

Cilj opisanog dana bio je približiti učenicima stare seoske običaje i upoznati ih s njima. Željeli smo da steknu nova znanja i upoznaju te ožive stare običaje, jer na ovaj način doprinosimo očuvanju tradicije i svoje znanje prenosimo na najmlađe. Učenici su ovog dana mogli spoznati da se život znatno promijenio u usporedbi s vremenom naših baka i djedova. Saznali su kako su djeca nekada provodila dane na imanjima i razmišljali o načinima na koji ih provode danas. Povezivanje starijih i mlađih naraštaja te prenošenje znanja na mlađe generacije danas je od iznimne važnosti. Bilo nam je zaista drago kada smo vidjele zadovoljstvo u očima učenika na kraju dana. Iskreno se zahvaljujem i članicama kulturnog društva iz Krašnje koje su posjetile našu školu i bile voljne podijeliti svoja znanja i vještine s nama. Zaista smo uživali u izvedbi opisanih aktivnosti i vjerujem da ćemo nastaviti s provedbom sličnog programa i u budućnosti.

6. LITERATURA:

- [1] Blaj B., Chwatal B., Čerpnak S., Kos Knez S., Magolič L., Murgelj H. idr., (2005). Podaljšano bivanje in različne oblike varstva učencev v devetletni osnovni šoli, Ministrstvo za šolstvo znanost in šport, Zavod RS za šolstvo
- [2] Krajevne skupnosti Domžale. O Dobu in krajih v KS. URL: <http://www.ks-domzale.si/s11a17/o-dobu-in-krajih-v-ks/o-dobu-in-krajih-v-ks.html> (pristupljeno 11.4.2022)
- [3] Domžale; prostor zadovoljnih ljudi. Dob. URL: <http://www.visitdomzale.si/mi-domzalcani/nasi-kraji/dob> (pristupljeno 11.4.2022)
- [4] Kulturni dom Franca Bernika Domžale. URL: <http://www.kd-domzale.si/pri-nas-pletemo-kite-iz-slame-2020.html> (pristupljeno 8.4.2022)
- [5] Domžalec.si. URL: <https://domzalec.si/kultura/razstave/pri-nas-pletemo-kite-iz-slame> (pristupljeno 1.4.2022)
- [6] Domžalske novice. URL: <https://www.domzalske-novice.si/2020/12/19/pri-nas-pletemo-kite-iz-slame/> (pristupljeno 1.4.2022)
- [7] Srce Slovenije. KUD Fran Maselj Podlimbarski. URL: <http://www.srece-slovenije.si/podjetnistvo/mrezarokodelcev/zgodbe-rokodelcev/kud-fran-maselj-podlimbarski> (pristupljeno 1.4.2022)

Stručni rad

VEĆ ČITAM!

Ksenija Erdela Lah, profesorica razredne nastave
Osnovna škola i vrtić Apače

Sažetak

Veliki izazov za učitelje je kako što više razvijati čitalačku motivaciju učenika u razredu. Ovo nije jednostavno. Veliki utjecaj ima već predškolsko razdoblje. No, istraživanja pokazuju da je također vrlo važno da i roditelji imaju pozitivan odnos prema čitanju te da svojoj djeci omoguće pristup raznovrsnoj literaturi. Važno je da dijete već u predškolskoj dobi ima samo pozitivna iskustva s čitanjem. Vrijeme koje provodi s roditeljima čitajući knjige trebalo bi biti poput rituala u kojem uživa. Ako je djetetu uskraćeno dobro iskustvo knjige u predškolskoj dobi, ono je zasigurno manje motivirano pri polasku u školu od djece koja su rana čitalačka iskustva imala u svom kućnom okruženju. Čitanje treba biti uključeno u djetetovu dnevnu rutinu.

Ključne riječi: čitanje, znanje, obrazovanje, motivacija

1.Uvod

Predajem u prva tri razreda osnovne škole. Od ranog djetinjstva oduševljena sam čitanjem i pisanjem... Moja djeca također čitaju s oduševljenjem. Neki roditelji i sami, kao djeca u predškolskom razdoblju, nisu uživali u čitanju ili su to činili u manjoj mjeri. Rano iskustvo čitanja u kućnom okruženju ključno je za razvoj djetetova čitanja i pismenosti tijekom školskog razdoblja. Mi odrasli smo ti koji igramo ključnu ulogu. O roditelju ovisi kada će dijete upoznati svoju prvu knjigu. Roditelji su ti koji prvi čitaju djetetu, mi smo uzor djetetu svojim pozitivnim odnosom prema čitanju, zajedničkim odlascima u knjižnice, zajedničkim čitanjem kod kuće...

2.Čitanje u početnom školskom razdoblju

Čitanje treba biti pozitivno iskustvo za dijete u predškolskom i školskom razdoblju. Djetetu je čitanje s roditeljima pozitivno iskustvo. Mora se osjećati dobro u tome. Dijete uživa u zamjeni uloga s roditeljem. Voli pričati o onome što je pročitao. Mnoga su istraživanja pokazala da pozitivan odnos roditelja prema čitanju i dostupnosti knjiga ima velik utjecaj na čitalačka postignuća učenika. Čitanje bi trebalo biti svojevrsni ritual u obitelji. Čitanje se čini jednostavnim, ali radi se o jednoj od najtežih kognitivnih aktivnosti. Za njega nismo prirodno osposobljeni, kao što smo za promatranje, slušanje itd. Vrlo mali postotak djece počinje čitati rano i brzo savladava tečno čitanje. Većina djece mora dugo vježbati. U početnoj fazi dijete može brzo odustati. Roditelji i učitelji su ti koji se trebaju pobrinuti da se to ne dogodi. Roditelji trebaju saznati što dijete zanima već u predškolskoj dobi. Zajedno s njim posjećujemo knjižnicu i biramo knjige s temama koje ga zanimaju. S djetetom treba čitati svaki dan. Kada je još malo, može nam sjediti u krilu, može ležati u krevetu. Važno je i vrijeme kada čitamo zajedno s djetetom. Čitanje može biti večernji ili poslijepodnevni ritual... Važno je da je to naš zajednički ritual. Dijete mora uživati u ovom ritualu. Većina djece uživa ako im čitamo prije spavanja. Kako bi se dijete smirilo, dovoljan je smireni glas roditelja koji čita bajku. Međutim, djeca se razlikuju. Dok neka pažljivo slušaju, druga se miču, postavljaju pitanja.

Knjige se mogu birati na različite načine:

- knjigu mogu odabrati roditelji zajedno s djetetom
- dijete može birati samo
- dijete može otići do police s knjigama zavezanih očiju i odabrati knjigu
- možemo čitati priče i pjesme iz dječjih časopisa
- možete pitati baku, djeda, starijeg brata ili sestru za savjet pri odabiru knjige...

U slikovnicama djeca doživljavaju bajku u sprezi s ilustracijom.

Veliki je izazov za sve učitelje kako razviti motivaciju za čitanje u razredu, ali i u školi. Guthriejev portret predanog čitatelja dobra je polazna točka. Strastveni čitatelj je motiviran, ima potrebu za konceptualnim razumijevanjem, koristi se kognitivnim strategijama i dio je društvenog okruženja u kojem se čita.

Nastava koja potiče čitanje treba biti:

- fokusirana na promatranje stvarnog svijeta
- usmjerena na upoznavanje različitih tema, uzimajući u obzir interese učenika
- strateška
- poticajna za suradnju
- usmjerena na pružanje mogućnosti za pismeno i usmeno izražavanje učenika i koherentna. [3]

2.1. Čitamo

Ove godine predajem u prvom razredu. U rujnu su moji učenici, naravno, bili različito motivirani za čitanje. Učenici rado posjećuju školsku knjižnicu. Uvijek je zajedno posjetimo početkom rujna. Nastavni plan i program uključuje i knjižničarsko informacijsko znanje (KIZ). Knjižničarka i učiteljica djeci prezentiraju školsku knjižnicu i pravila, a ona ih naravno pri prvom posjetu oduševljava bajkom. Primaju i iskaznice. U 1. razredu učenici upoznaju knjižnicu kao središnje kulturno-informacijsko središte škole. Također upoznaju sve vrste knjiga te ih uče koristiti, posuđivati i vraćati. Uče i o pravilima ponašanja u knjižnici. Nakon prvog zajedničkog posjeta često i sami odlaze u knjižnicu, a nekoliko puta godišnje održavamo i nastavu u knjižnici. U učionici imamo i kutak za knjige u kojem učenici rado borave. Učenici čitaju knjige i za čitalačku značku. Knjige čitaju kod kuće, a potom u školi uz pomoć slikovnice prepričavaju sadržaj. Sadržaj prepričavaju kolegama iz razreda u našoj posebnoj stolici za bajke. U početku su učenici još tihi, nesigurni, ali ubrzo pričaju opuštenu i doživljenu priču. U prvom razredu roditelji su im prvo kod kuće čitali knjigu. Međutim, kad su učenici pismeni i već čitaju s razumijevanjem, čitaju, naravno, sami. Već na početku školske godine učenici izrađuju zečića na kojem nakon svake pročitane i predstavljene knjige oslikavaju krug. Na kraju školske godine zečića nose kući. Svake godine prave drugu maskotu. U školu vole donijeti svoje omiljene slikovnice i kolegama iz razreda čitati ulomke iz njih. Zajedno smo istražili i što su naši roditelji nekada čitali te što su čitali naši djedovi i bake. Ispunjene upitnike učenici su donijeli u školu gdje smo ih zajedno analizirali. Bili su vrlo sretni kada su otkrili da su mnoge bajke koje danas vole čitati već pročitani njihovi roditelji, bake i djedovi. Učenici također rado čitaju knjigu u nastavcima na nastavi. Ovo je samo nekoliko primjera koji mogu potaknuti djecu na čitanje s užitkom. Kao učiteljica jako dobro surađujem s roditeljima svojih učenika. U 1. razredu uvijek pripremim predavanje o lektiri za roditelje. Upoznajem ih s važnošću čitanja i razvojem čitalačkih vještina. Predavanje izlažem na zajedničkom roditeljskom sastanku. Kako bolje čitati, kako razviti vještine čitanja, kako roditelji mogu pomoći svom djetetu da bolje čita... Ovo je samo nekoliko točaka predavanja. Također je vrlo važno da učenici svaki dan provedu 10 minuta čitajući naglas. Ali nije lako. Važno je pronaći prave materijale, prostor i vrijeme. Mora se odabrati odgovarajući material. Važna je i dostupnost materijala te raznovrsne literature u učionici i školskoj knjižnici. Dodatni poticaj učenicima je i zajednički posjet školskoj knjižnici. U promicanju čitanja u školi vrlo je važna i suradnja učitelja s knjižničarkom. Naša škola također je uključena u mnoge projekte. Jedna od njih je i Naša mala knjižnica. Projekt je namijenjen promicanju čitalačke kulture.

Slika 1: Čitamo. (Izvor: osobni arhiv, Ksenija Erdela Lah)

3.Zaključak

Učenici su različito motivirani. Motivacija također varira između djece u pojedinim obiteljima. Roditelji su ti koji dobro poznaju dijete, a znaju i kakve knjige voli. Ilustracije su također vrlo važne, ne samo sadržaj. Ilustracije može "čitati" i dijete predškolske dobi. Za odabir knjige važna je kvaliteta teksta i ilustracija. Čitanje moramo uključiti u svakodnevni život djeteta. Ako ga oduševimo za čitanje, samostalno će pretraživati police s knjigama i čitati. Čitanje se čini jednostavnim, ali to je jedna od najsloženijih aktivnosti. Ljudi već dugo žive na planeti, ali čitaju tek oko pet tisuća godina. Prirodno smo osposobljeni za promatranje i slušanje, ali ne i čitanje. U početnoj fazi čitanje nije omiljena aktivnost većini djece. Čitanje postaje omiljeno kada dijete čita tečno i bez napora. Međutim, put do ove faze traje dosta vremena. Svakodnevna praksa je neophodna da bi dijete čitalo tečno i s razumijevanjem. Roditelji, odgajatelji, učitelji i knjižničari zajedno nastojimo djetetu olakšati ovaj put.

4.Literatura

- [1.]Knaflič, L., Bucik, N., Matko Lukan, I., Štefan, A., Mlakar, I., Svetina, P., Krivec Dragan, J., Frelih, Č. Peštaj, M., Sitar Cvetko, J., Jelenc Krašovec, S. (2009). Branje za znanje in branje za zabavo. Priročnik za spodbujanje družinske pismenosti. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- [2.]Newman, N. (2017). Vzgojanje strastnih bralcev. Maribor: Hiša knjig, Založba KMSŠ.
- [3.]Pečjak, S., Bucik, N., Gradišar, A. Peklaj, C. (2006). Bralna motivacija v šoli: merjenje in razvijanje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Stručni rad

KRETANJE I UČENJE

Ksenija Erdela Lah, profesorica razredne nastave
Osnovna škola i vrtić Apače, Slovenija

Sažetak

Svaki učitelj želi motivirane i uspješne učenike. Međutim, to nije uvijek lako postići. Prema najnovijim istraživanjima učenici se ne kreću dovoljno. Učenje na daljinu također je ostavilo posljedice. Mi učitelji smo ti koji možemo napraviti veliku razliku. Učenje i poučavanje kroz pokret djeci je vrlo blisko. Početkom godine treba krenuti malim koracima, s jasnim uputama, i trebamo biti dosljedni. Kretanje u učionici može se uključiti u sve dijelove sata, u sve predmete i u sve razrede. Individualnom aktivnošću možemo pripremiti mozak za učenje, možemo ponoviti gradivo, možemo održati aktivnosti samo da odmorimo mozak...U tjelesnim aktivnostima učitelj mora osigurati sigurno okruženje. Učenici također moraju biti svjesni da je prilikom kretanja važno paziti na sigurnost. Učenicima mlađeg uzrasta potrebno je dati manje uputa, što su stariji, uputa može biti više.

Ključne riječi: učenje, kretanje, razred, poteškoće, pažnja

1.Uvod

Kako biti uspješan učitelj? Što mogu učiniti da učenici budu sabrani, što motiviraniji, usredotočeni, da istražuju, slušaju? Kako privući pažnju i zadržati je? Učitelji žele biti uspješni u razredu. Želimo svoje učenike pripremiti za život. To ponekad nije lako. Istraživanje L. Clandfielda i L. Prodrumoua pokazalo je da učenici žele učitelja koji je prijateljski raspoložen, dobro objašnjava, ima smisla za humor, koji vlada predmetom, strpljiv je, ljubazan, vjeruje u učenike... [1] Dobri odnosi ključni su u profesiji učitelja. Ne radi se samo o odnosu s učenicima. To su i odnosi sa suradnicima, ali i s roditeljima. Učitelj može puno reći na satu samo izrazima lica. Međutim, upotreba jezika je vrlo važna. Mora dati jasne i razumljive upute. Razred mora biti miran, mora djelovati ohrabrujuće. Budući da je učionica okruženje za više pojedinaca, važno je izgraditi dobre odnose među njima. Važno je uključiti više aktivnosti u rad odn. aktivnosti koje promiču suradnju i povezanost.

2.Izazovi u razredu

Učitelj se u nastavi susreće s raznim izazovima. Želi da se učenici osjećaju dobro, da budu pribrani, da se upuštaju u rasprave, da budu kreativni. Ovo su samo neke želje. Ali učitelj nema čarobni štapić kojim bi mogao ovo postići. Također nije svejedno predajete li u malom ili velikom razredu. U prvoj godini službe učitelji često imaju problema s glasnicama. Vrlo je važno da se učitelj kontrolira kako ne bi bio preglasan kada govori. Mora zadržati svoj glas. Mora se brinuti za njega. Pažnju učenika ne privlačimo samo glasnim govorom. Ponekad je dovoljna samo podignuta ruka, udarac defa, ritmički pljesak, brojanje do tri... Nažalost, nema čarobnog recepta koji djeluje u svako doba, kod svih učenika. Stoga je važno da učitelj bude taj koji istražuje i obrazuje. Zanimljiva je tvrdnja Sue Cowley da učitelj mora biti »gospodar« u svojim učionicama. Ako kontrolira prostor, ovladat će i ponašanjem i učenjem. Učitelj je i uzor za dobre odnose. U učionici mora postojati jasno pravilo da se ponašamo ljubazno i s poštovanjem. Ako se među učenicima može primijetiti bilo koje drugo ponašanje, treba ga suzbiti na samom početku. Važna je i koncentracija. Istraživanja su pokazala da trajanje koncentracije kod djece odgovara njihovoj dobi kojoj dodamo još dvije minute, što znači da osmogodišnjak može koncentrirano raditi deset minuta.. [2] Vrlo zanimljiva aktivnost koja omogućuje učenicima da se usredotoče samo na jedno osjetilo i povećaju pažnju je aktivnost u kojoj učenik dobrovoljac opisuje sliku koju drugi ne vide. Sami slikaju sliku prema njegovom opisu. Tako će nakon nekoliko vježbi moći obratiti pozornost na detalje koje mogu uočiti svakim osjetilom.

2.1.Kretanje i učenje

Vrlo zanimljiva metoda je i metoda kinestetičkog razreda odn. učenje kroz pokret. Kinestetički stil je metoda podučavanja koja prenosi najnovije neuroznanstvene spoznaje o učenju u okruženje za učenje. Istraživanja također pokazuju da su zdravi i aktivni učenici uspješni u učenju. Također, pokreti tijela utječu na bolje rješavanje problema. [3] Djeca dosta vremena provode sjedeći pa ih je važno poticati na kretanje. Kretanje je također vrlo važno u nastavi. Prgič ističe šest principa »kretanja sa svrhom«:

- priprema mozga na učenje;
- odmor za mozak;
- poticanje vježbanja i bolje kondicije;
- stvaranje međusobne povezanosti u razredu;
- obnavljanje gradiva;
- podučavanje gradiva.

Sva istraživanja pokazuju da učenici nisu bili dovoljno fizički aktivni u učenju na daljinu. Trenutno je naše društvo »društvo sjedenja«. Svi moramo surađivati kako bismo to počeli mijenjati. Vježbanje svakako poboljšava dobrobit učenika, smanjuje stres i poboljšava rad mozga. Ovo su samo neki od mnogih razloga zašto moramo uključiti što više kretanja u naš svakodnevni život. Naša osjetila su uključena u kretanje. Što više koristimo svoja osjetila, veća je vjerojatnost da ćemo zapamtiti podatke. Aktivnosti provodimo tijekom cijelog dana. Učitelj je taj koji procjenjuje kada je smisleno uključiti pojedinačnu aktivnost. Zadatke kretanja može birati iz pojedinačnih aktivnosti učenja, na početku dana kada su učenici nemirni ili umorni. Odabiremo aktivnost koja nam najviše pomaže u postizanju individualnih ciljeva. Predajem u 1. razredu. Kada s učenicima vježbam čitanje i pisanje, često biram aktivnosti u kojima moraju prijeći os torza. Tako su uključene obje hemisfere i učenici su uspješniji. Povremeno učenicima također treba samo odmor za mozak kako bi se lakše vratili na posao. Možemo »pisati tijelom«. Svoje ime možemo napisati laktom, ime ljubimca samo glavom. Učitelj može pronaći mnogo zanimljivih zadataka. Učenici također vole igru »vrućeg kestena«, gdje uz glazbu brzo dodaju mekanu loptu. Lopta ne bi smjela ostati u njihovim rukama kad glazba prestane. Ova igra također može pomoći u obnavljanju i utvrđivanju gradiva. Učenik u čijim se rukama nađe lopta kada glazba prestane mora odgovoriti na pitanje iz gradiva. Također vole obnavljati gradivo uz kretanje. Prvo, mogu ga sami obnoviti, kada učitelj da znak da mogu podijeliti znanje, dijele ga s kolegom iz razreda. Također uživaju u ponavljanju gradiva uz dodavanje lopte. Podijelite učenike u parove. Svaki par dobiva loptu. Mogu ponoviti gradivo dok dodaju loptu. Mogu brojati u određenom brojčanom rasponu, mogu tražiti riječi koje počinju ili završavaju na određeni glas. Mogućnosti za utvrđivanje gradiva su neograničene. Učenici jako uživaju kada dodiruju pete dok izgovaraju abecedu, kada hodaju po učionici dok čitaju, kada dodaju mekanu loptu u krug i ponavljaju brojanje. Ovo su samo neke od aktivnosti. No, važno je i pitanje koliko često bi se učenici trebali kretati? Kinoshita navodi da ako tijelo miruje 20 minuta ili više, dolazi do opadanja komunikacije između živčanih stanica. Prgič navodi da su učitelji zabrinuti ako tjelesne aktivnosti oduzimaju previše vremena na nastavi. Boje se i da će učenici izmaći kontroli. Važno je da se učenici kontroliraju. Moraju biti svjesni svog ponašanja. Ako je samo jedan pojedinac razigran u skupini, brzo privuče još nekoliko kolega iz razreda, a ubrzo i cijeli razred. Učitelj je taj koji mora sve imati pod kontrolom, grupa mora biti sigurna u aktivnostima. Ako razred postane preglasan, razigran, učitelj je taj koji mora smiriti razred. Mora biti razuman, smiren i dobro razmisliti o prikladnoj reakciji. Učenici se međusobno razlikuju po stilovima učenja, tempu učenja, predznanju, motivaciji, osobnim interesima, a također se susreću s različitim društvenim problemima. Svi ovi čimbenici utječu na različite razine znanja učenika i njihove sposobnosti.

3.Zaključak

Biti učitelj je izazovna, ali vrlo lijepa misija. Tijekom nastave kretanje je nužno. No, vrlo je važno našim učenicima na početku godine reći da se ne radi o divljanju, već da se prilikom tjelesnih aktivnosti potrebno odgovarajuće ponašati. U razredu imam 25 učenika pa je sama organizacija i priprema jako bitna. Aktivnosti s učenicima potrebno je uključivati polako – korak po korak. Cilj svake aktivnosti treba pažljivo planirati. Učenici prvo trebaju izvoditi kraće, manje zahtjevnije aktivnosti, a postupno prelaziti na one zahtjevnije. Učenici se kreću po učionici, ali moraju biti svjesni da ih učitelj cijelo vrijeme promatra i prati. Aktivnosti kretanja vremenski su ograničene. Pokret sa svrhom je pokret koji je potrebno i više puta smisleno uključiti u nastavni proces jer istraživanja pokazuju da su zdravi i aktivni učenici uspješniji u učenju. U našoj školi imamo i mnogo različitih podnih igara u hodnicima i školskom dvorištu koje omogućuju i potiču dodatno kretanje, spontano učenje, razvoj ravnoteže, koordinacije... Podne igre su živih boja. Učenici su oduševljeni njima. Kretanje je uvijek važno. Već ujutro, tijekom jutranjeg školskog programa, na nastavi svih predmeta, u svim fazama nastave, tijekom odmora i u produženom boravku. Važnu ulogu imaju i roditelji koji su svojoj djeci primjer. Moramo ih potaknuti da se kreću čak i kada su kod kuće.

Slika 1: Kretanje. (Izvor: osobni arhiv, Ksenija Erdela Lah)

4.Literatura

- [1.]Clandfield, L., Prodromou, L. (2009). Premagovanje težav v razredu. Ljubljana: Založba Rokus Klett, d. o. o.
- [2.]Cowley, S. (2007). Kako umiriti razred. Ljubljana: Modrijan založba, d. o. o.
- [3.]Prgič, J. (2018). Kinestetični razred. Griže: Svetovalno-izobraževalni center MI

Stručni rad

MINUTA ZA ZDRAVLJE U UČIONICI

Nataša Jožičić
Osnovna škola Vojke Šmuc Izola, Slovenija

Sažetak

Kretanje je prirodna potreba svakog djeteta. Međutim, suvremeni način života otežava zadovoljavanje ove potrebe. Današnja djeca mnogo vremena provode u sjedećem položaju, kako u školi tako i kod kuće, za računarom. Svoje slobodno vrijeme posvećuju video igricama, gledanju televizijskih programa i radu s računalom. Zbog toga su sve manje tjelesno aktivni, a njihove motoričke sposobnosti s vremenom slabe. Višesatno sjedenje u školi utječe na učenike tako što ih čini nemirnima, nemotiviranima za rad, umornima i nedovoljno skoncentriranima. U ovakvim trenucima učitelj ima ključnu ulogu u usmjeravanju učenika na tjelesnu aktivnost nakon obavljanja školskog rada. Vrijeme koje posvetimo opuštanju učenika i provedbi sadržaja tjelesne kulture zovemo Minutom za zdravlje. Naša Minuta za zdravlje obično uključuje vježbe za poticanje koncentracije, opuštanja, izražavanja emocija, suradnje ili grupnog rada i istezanja. Ovaj sklop aktivnosti ima pozitivan učinak na naše tijelo jer postajemo aktivni i opušteni. Osjećamo se bolje, te dobivamo novi poticaj i volju za daljnjim radom. Osim toga, na ovaj način kod učenika se postižu bolja koncentracija i uspjeh u učenju. Zahvaljujući provedbi Minute za zdravlje, upoznajemo djecu sa zdravim načinom života. U članku je prikazana provedba Minute za zdravlje u 3. razredu osnovne škole, a time i pozitivni učinci tjelesnih aktivnosti koje izvodimo u sklopu ove tjelovježbe.

Ključne riječi: Minuta za zdravlje, kretanje, tjelesne aktivnosti u učionici

1. Uvod

Živimo u vremenu čija je neizbježna komponenta dugotrajno sjedenje tijekom obavljanja zadataka, a to vrijedi kako za djecu tako i za odrasle. Djeca provode mnogo vremena odnosno nastavnih sati u školi, gdje uglavnom rade sjedeći. Nisu dovoljno tjelesno aktivni, što se očituje u procesu učenja, jer im nakon određenog vremena pada koncentracija, te postaju nemirni, dekoncentrirani i umorni. Potrebni su im kretanje i opuštanje. Učitelj ima priliku promijeniti i prilagoditi školski rad uključivanjem Minute za zdravlje u nastavu. Svaki učitelj može uključiti kretanje u svoje nastavne sate. Na nekoliko trenutaka prekida školski rad, otvara prozore i prozračuje prostor. U sklopu Minute za zdravlje učenici izvode različite tjelesne aktivnosti u trajanju od tri do pet minuta. Na ovaj se način opuštaju, čine nešto dobro za svoje tijelo i zdravlje, te pribranije i motiviranije prate nastavak procesa učenja. Minuta za zdravlje ima veliki učinak na rad i način života učenika, pogotovo ako se provodi redovito.

2. Minuta za zdravlje

Kretanje je prirodna potreba djeteta. Međutim, u suvremenom načinu života učenici mnogo vremena provedu sjedeći, pri čemu se organiziranim tjelesnim/sportskim aktivnostima posvećuje nedovoljan broj nastavnih sati, te se tako ne zadovoljavaju potrebe za tjelovježbom odnosno kretanjem. Stoga bi provedba Minute za zdravlje trebala biti sastavni dio svakog nastavnog sata u razredu [6]. Nastavni plan i program za sport preporučuje da učenici aktivno sudjeluju u Minuti za zdravlje, posebno u prvom i drugom odgojno-obrazovnom razdoblju. To znači da učitelji trebaju prekinuti nastavu na nekoliko trenutaka, te za to vrijeme prozračiti učionicu i opustiti učenike uporabom nastavnih sadržaja o kretanju [4]. Predviđeno je da provedba Minute za zdravlje traje od tri do pet minuta, a učenici bi za to vrijeme trebali izvesti dva do četiri motorička zadatka kretanja ili igru kojom se tjelesno razgibavaju i psihički opuštaju [6]. Uključujemo je u nastavni proces kada primijetimo da su učenici umorni, dekoncentrirani i nemirni. Učitelj sam odlučuje kada je učenicima potrebna provedba Minute za zdravlje. To može biti na početku, na sredini ili na kraju školskog sata. Ne provodimo je uvijek u isto vrijeme, već kada primijetimo da je učenicima neophodna [1].

2.1. Ciljevi provedbe Minute za zdravlje

Dežman [1] navodi ciljeve koje želimo postići provedbom Minute za zdravlje:

- »Otklanjanje negativnih posljedica sjedenja (revitalizacija krvotoka i frekvencije disanja, aktivacija mišićnog tkiva i zglobova).
- Psihičko opuštanje djece.
- Zadovoljavanje osnovnih potreba za kretanjem i igrom.
- Razvijanje trajnih navika za racionalno korištenje slobodnog vremena (privikavanje na zdrav način života).
- Razvijanje opuštenog odnosa između učitelja i učenika.«

2.2. Kretanje

Kretanje je biološka potreba djeteta i utječe na njegov zdrav tjelesni, psihički i socijalni razvoj [1]. Ljudsko tijelo stvoreno je za kretanje. Šetnje prirodom, sportske igre s prijateljima, planinarenje i šetnje brdima, trčanje, vožnja bicikla, ples i druge slične tjelesne aktivnosti blagotvorno utječu na naše raspoloženje. Prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije, tjelesnom aktivnošću smatra se svaki pokret tijela koji je izveden aktivacijom skeletnih mišića, a rezultira potrošnjom energije iznad razine mirovanja. Sport i tjelesno vježbanje percipiramo kao posebnu vrstu tjelesne aktivnosti, pri čemu se sport odnosi na organizirano i planirano vježbanje, ali uključuje i određeni oblik natjecanja, dok je tjelesno vježbanje namijenjeno poboljšanju tjelesne kondicije i zdravlja. Za djecu i adolescente preporučuje se najmanje jedan sat umjerene do visoko intenzivne tjelesne aktivnosti svaki dan u tjednu [2]. Kretanje može biti izvrsno pomagalo za bolju koncentraciju, te poticanje suradnje i dobrih međuljudskih odnosa u odjeljenju, a pomaže i pri motiviranju za školski rad. Kretanjem u učionici možemo obogatiti nastavu, učiniti nastavne sadržaje zanimljivijima, a učenicima olakšati učenje i razumijevanje gradiva. Osim ozbiljnog učenja, učenicima su potrebni i kretanje, opuštanje te vrijeme za igru. Upravo zbog toga svaki oblik raznovrsnosti novog sadržaja i rasterećenje u učionici olakšavaju rad učenika i učitelja [3]. Kretanje u učionici korisno je za učenike, ali i za njihovog učitelja/-icu, jer pruža zdrav način života za njega/nju i učenike. Učitelj se na ovaj način povezuje s učenicima, stvara povjerenje i opušten odnos u razredu, gradi pozitivnu klimu i, što je najvažnije, pruža dobar primjer učenicima kada je riječ o zdravom načinu života.

2.3. Motoričke vježbe (vježbe kretanja) koje se izvode u sklopu Minute za zdravlje

S obzirom na to da Minutu za zdravlje provodimo u učionici, motorički zadaci (zadaci kretanja) moraju se prilagoditi veličini prostorije. Pri tome treba voditi računa o sigurnosti učenika. Tijekom Minute za zdravlje možemo izvoditi razne motoričke zadatke:

- vježbe za koncentraciju,
- vježbe za opuštanje,
- vježbe za izražavanje emocija,
- vježbe za poticanje suradnje odnosno grupnog rada,
- vježbe istežanja i vježbe za pravilno držanje tijela [3].

Motorički zadaci također mogu uključivati gimnastičke vježbe, elementarne igre, društvene odnosno socijalne igre, razne slavljeničke, razvedravajuće i dr. igre te ples. Učitelj odlučuje koji su motorički zadaci najprikladniji za njegove učenike u danom trenutku, a učenici mogu sudjelovati u njihovom odabiru iznošenjem prijedloga.

3. Tjelesne aktivnosti u učionici

Kao učiteljica pratim učenički rad u školi i dobrobit učenika. Kada primijetim da su nemirni i dekoncentrirani, prekidam nastavni proces. Tada prozračimo učionicu i odvojimo tri do pet minuta za razgibavanje. U sklopu Minute za zdravlje s učenicima izvodim razne tjelesne aktivnosti. Slijede primjeri motoričkih zadataka koje učenici rado izvode u učionici, kao i upute za izvedbu vježbi i igara.

3.1. Vježba za koncentraciju (misaono–pokretna igra): Razgovaranje stopalima

Učenik odabere prijatelja, a zatim sjednu jedan nasuprot drugome. Saviju noge čvrsto uz tijelo, a zatim ih polako ispruže. Stopala se približavaju i pozdravljaju. Učenici stopalima obavljaju razne zadatke:

- stopala veselo pričaju (30 sekundi),
- stopala se malo zadirkuju (30 sekundi),
- stopala su znatiželjna, ali ujedno i plašljiva (30 sekundi),
- stopala su ledena i malo se zagrijavaju (30 sekundi),
- stopala žele zdrobiti orah (15 sekundi),
- stopala se pozdravljaju na odlasku (15 sekundi).

Nakon izvedbe vježbe učenici međusobno razgovaraju o zajedničkim iskustvima odnosno doživljajima [3].

Razgovaranje stopalima (slika 1) učenicima je zabavna i korisna vježba za razgibavanje. Ujedno predstavlja i misaonu vježbu tijekom koje učenici stopalima prikazuju emocije, što od njih zahtijeva posebnu koncentraciju.

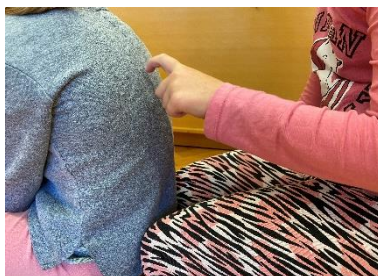

Slika 1: Razgovaranje stopalima (Izvor: vlastiti)

3.2. Vježba opuštanja: Crtanje po leđima

Učenike podijelimo u parove. U svakom paru jedan učenik sjedi ispred drugog, okrenut leđima. Drugi crta prstom po površini njegovih leđa, najprije crte i točke, a zatim počinje crtati jednostavne likove. Kada nacрта jedan lik, prvi učenik mora pogoditi što je na njegovim leđima nacrtao drugi. Učenici mogu crtati i slova, brojeve, jednostavne oblike predmeta. S vremenom odnosno odrastanjem djece crteži postaju sve bogatiji detaljima, što otežava nagađanje, čineći ga zahtjevnijim [5].

Crtajući po površini leđa (slika 2) učenici se opuštaju i smiruju.

Slika 2: Crtanje po leđima (Izvor: vlastiti)

3.3. Vježba za izražavanje emocija: Pantomima – emocije

U košaricu ubacujemo listiće s nazivima pojedinih emocija (radost, strah, oduševljenje, sram, tuga, ljutnja, zabrinutost, sreća). Svaki učenik izvuče listić i tiho pročita ono što je napisano. Zatim odgovarajućim pokretima prikazuje napisanu emociju, a drugi učenici pokušavaju prepoznati ono što on pokazuje [3].

3.4. Vježba za jačanje suradnje: Dlan vodi dlan, prst vodi prst

Učenici se rasporede u parove, stojeći tako da su licima okrenuti jedni nasuprot drugima. Sami odlučuju tko će iz para prvi započeti i voditi igru. Onaj tko vodi igru kreće se tako da ga njegov drug može slijediti. Drugi sudionik prati kretanje partnera u obliku zrcalne slike, tako da se međusobno ne dodiruju. Nakon nekog vremena učenici zamijene uloge. Vježbu mogu izvoditi pokretanjem cijelog tijela ili samo dijelom tijela, tako da prst vodi prst, dlan vodi dlan, noga vodi nogu [3]. Vježba zahtijeva učinkovito sudjelovanje učenika u paru i koordinaciju pokreta. Na slici 3 prikazano je kako učenik vodi drugara tako da može pratiti njegovo kretanje.

Slika 3: Dlan vodi dlan, prst vodi prst (Izvor: vlastiti)

3.5. Vježbe za pravilno držanje tijela

Za održavanje pravilnog držanja tijela učenici izvode vježbe istezanja. Njihova izvedba sklopa vježbi traje maksimalno pet minuta. Vježbe se rade nakon dugog sjedenja, pisanja ili obavljanja određenog školskog rada. Vježbe istezanja nakon dugotrajnog sjedenja mogu uključivati: hodanje, polukružno gibanje glave (u stranu), podizanje i spuštanje ramena, potiskivanje i spajanje lopatica, pogled preko ramena, kruženje kukovima, kruženje gležnjem i stopalom. Nakon dugotrajnog pisanja i pojave bolova u ruci, učenici mogu izvoditi vježbe istezanja za dlanove, zapešća i podlaktice: kruženje zapešćima, istezanje zgloba, istezanje unutarne i vanjske strane podlaktice, ples prstiju [3]. Učenici 3. razreda izradili su plakat pod nazivom Minuta za zdravlje (slika 4), koji sadrži učeničke crteže odnosno prikaze vježbi za istezanje tijela, dlanova i zapešća. Plakat se nalazi na istaknutom mjestu u učionici i usmjerava učenike u provedbi Minute za zdravlje.

Slika 4: Plakat Minuta za zdravlje (Izvor: vlastiti)

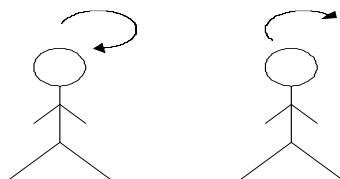
3.6. Društvena igra: Što se promijenilo?

Skupina je podijeljena u dvije podskupine, čiji su članovi raspoređeni u dva reda, jedni nasuprot drugima. Svaki član ima na raspolaganju jednu minutu kako bi mogao pažljivo promatrati učenika koji stoji ispred njega. Zatim se svi učenici iz podskupina okreću leđima, kako ne bi mogli vidjeti jedni druge. Tijekom tog vremena svatko od njih promijeni tri stvari na sebi. Zatim se ponovno okreću jedni prema drugima i pokušavaju uočiti što su sve na sebi promijenile osobe koje stoje nasuprot njima [7].

3.7. Gimnastičke vježbe

U sklopu Minute za zdravlje možemo izvoditi gimnastičke vježbe koje se dijele na vježbe istezanja, vježbe jačanja i vježbe opuštanja. Počnimo s vježbama istezanja:

-Kruženje glavom: učenici kruže glavama u oba smjera, kao što je prikazano na slici 5.

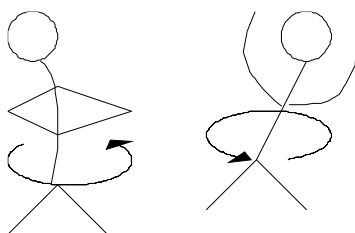
Slika 5: Kruženje glavom (Izvor: vlastiti)

- Kruženje rukama: učenici kruže rukama, kao što je prikazano na slici 6.

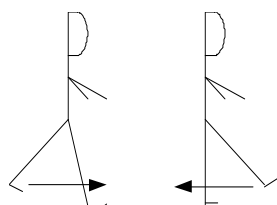
Slika 6: Kruženje rukama (Izvor: vlastiti)

- Kruženje trupom: učenici kruže trupovima, kao što je prikazano na slici 7.

Slika 7: Kruženje trupom (Izvor: vlastiti)

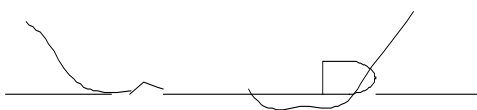
- Zamahivanje nogama naprijed-natrag: učenici zamahuju svakom nogom naprijed-natrag, kao što je prikazano na slici 8.

Slika 8: Kruženje trupom (Izvor: vlastiti)

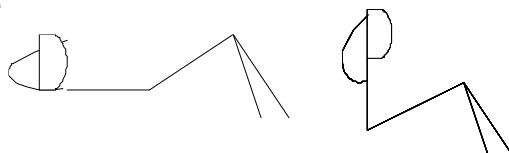
Nastavljamo s vježbama za jačanje trupa:

- Naizmjenično podizanje ruke i noge: Učenici legnu na trbuh i naizmjenično podižu suprotne ruke, a zatim noge, kao što je prikazano na slici 9.

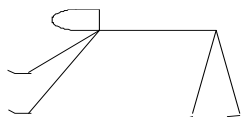
Slika 9: Naizmjenično podizanje ruke i noge (Izvor: vlastiti)

- Trbušnjaci: učenici legnu na leđa, saviju noge i izvode trbušnjake, kao što je prikazano na slici 10.

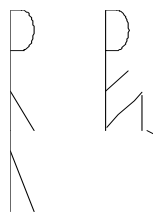
Slika 10: Trbušnjaci-vježbe za trbušne mišiće (Izvor: vlastiti)

- Medvjedi hod: učenici oponašaju hodanje medvjeda, kao što je prikazano na slici 11.

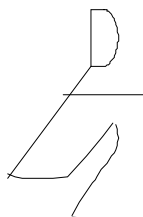
Slika 11: Medvjedi hod (Izvor: vlastiti)

- Skokovi sa skupljenim nogama: učenici izvode skokove sa skupljenim nogama, kao što prikazuje slika 12.

Slika 12: Skokovi sa skupljenim nogama (Izvor: vlastiti)

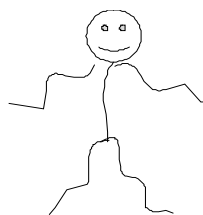
- Čučnji: učenici izvode 8 čučnjeva, kao što je prikazano na slici 13.

Slika 13: Čučnji (Izvor: vlastiti)

Na kraju izvedemo vježbu opuštanja:

- Pajac: učenici se uživljavaju u ulogu pajaca, razgibavaju se tresući rukama i nogama, kao što je prikazano na slici 14.

Slika 14: Pajac (Izvor: vlastiti)

4. Zaključak

Minuta zdravlja može biti sastavni dio svakog nastavnog sata u učionici. Ovom sklopu aktivnosti redovito posvećujemo nekoliko minuta, pri čemu je postignuti učinak vrijedan uloženog truda i vremena. Minuta za zdravlje poticaj je za tjelesnu aktivnost djeteta. Ovaj dio sata potiče na kretanje koje je djetetu potrebno svaki dan. Provedba Minute za zdravlje važna je jer ima pozitivan učinak na učenike i njihove učitelje, a ogleda se u dječjoj opuštenosti i većoj spremnosti za daljnji rad, jer im se povećava koncentracija. Osim toga, pozitivno djelovanje odnosi se i na zdrav rast te razvoj djece. Zahvaljujući provedbi Minute za zdravlje, učitelj potiče zdrav način života svojih učenika. Korisno je da učitelj zadatke razgibavanja izvodi zajedno s učenicima. Budući da predstavlja njihov uzor, djeca se ugledaju na njega. Minuta za zdravlje utječe na poboljšanje procesa učenja, te je iznimno važno provoditi ju redovito kako bismo osigurali dobrobit naših učenika.

5. Literatura

- [1] Dežman, B. (1988). Minuta za zdravje in aktivni odmor z žogo. Ljubljana: Fakulteta za telesno kulturo, Univerza Edvarda Kardelja.
- [2] Drev, A. (2013). Gibanje – telesno dejavni vsak dan. Ljubljana. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije. Dostupno na: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/gibanje_telesno_dejavni_vsak_dan.pdf [Pristupljeno 10. 5. 2022.].
- [3] Fonda, K., Kuštrin, V., Požar, S., Prunk, V. (2010). Minuta za gibanje v razredu. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja. Piran: OŠ Cirila Kosmača.
- [4] Kovač, M. [et. al.]. (2011). Učni načrt Šport: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostupno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_sportna_vzgoja.pdf [Pristupljeno 22. 4. 2022.].
- [5] Schmidt, G. (2008). Igre: Masaže in sprostitve za otroke. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Oddelek za predšolsko vzgojo. Dostupno na: <http://www2.arnes.si/~gschmi/studenti/masaze.pdf> [Pristupljeno 12. 5. 2022.].
- [6] Štemberger, V. (2003): Vključenost učencev prve triade v dejavnosti dodatnega in razširjenega programa športne vzgoje. Kovač, Marjeta, Škof, Branko (ur.): Razvojne smernice športne vzgoje. Zbornik referatov. 16. strokovni posvet Zveze društev športnih pedagogov Slovenije. Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije. 72-77.
- [7] Virk-Rode, J., Belak-Ožbolt, J. (1991). Razred kot socialna skupina in socialne igre. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Stručni rad

IMPLEMENTACIJA PAMETNIH KOCAKA U NASTAVNI PROCES

Filip Židov mag.prim.educ., učitelj mentor
OSNOVNA ŠKOLA DRAŠKOVEC, DRAŠKOVEC

Sažetak

Živimo u svijetu koji se brzo mijenja, a usporedno s tim mijenja se i digitalna tehnologija. Upotreba digitalne tehnologije u nastavnom procesu utječe na profesionalni razvoj učitelja i učenika. Pametne kocke su alat koji podržava aktivno učenje u učionici i donosi vještine za 21. stoljeće. One su pametne i zabavne, lagane i otporne, jedinstvenog oblika i funkcija. Omogućuju učenicima sudjelovanje cijeloga tijela u usvajanju novih nastavnih sadržaja uz poticanje pamćenja i koncentracije. Koriste se u dvije verzije, analognoj i digitalnoj. U digitalnoj verziji koriste se zajedno sa senzorom pokreta (uređajem) koji se stavlja u utor kocke i povezuje s edukacijskim softverom i3LEARNHUB. Kocke potiču učenike na tri metode učenja: dinamično sjedenje, analogno aktivno učenje i digitalno aktivno učenje. Primjenjujući pametne kocke u nastavi, učenici postaju aktivni sudionici nastavnog procesa. Kretanje tijekom školskog dana čini učenike manje nervoznim, više usredotočenim i koncentriranijim na učenje. Vrlo jednostavne za upotrebu.

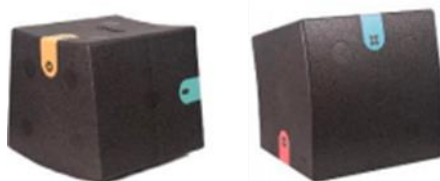
Ključne riječi: pametne kocke, učenik, aktivno učenje.

1. UVOD

Živimo u svijetu koji se brzo mijenja, a usporedno s tim mijenja se i digitalna tehnologija. Današnji učenici dolaze u školu informatički pismeniji od svojih kolega prije dvadesetak godina. Digitalna tehnologija zahtijeva drugačiji način razmišljanja o učiteljevom poučavanju te učenikom usvajanju nastavnog sadržaja. Nudeći različite prednosti poučavanja koje treba iskoristiti u nastavnom procesu. Također, današnja djeca se premalo kreću. Veći dio dana provode sjedeći na svojim stolicama, a znamo koliko je motoričko gibanje važno za rast i razvoj djeteta. Kretanje djeteta često je samo na uvodnim kratkim vježbama te organiziranim satovima poput TZK-e i Glazbene kulture. Važno je pronaći načine kretanja djece tijekom cijelog nastavnog dana, posebno ukoliko ga možemo integrirati s ishodima učenja. Kretanje djece stimulira rad mozga, čini učenika manje nervoznim te pozitivno utječe na proces učenja. Upravo pametne kocke daju učenicima priliku kretanja tijekom nastavnog procesa.

2. PAMETNE KOCKE

i3-Technologies napravio je pametnu i zabavnu kocku koja služi za fleksibilno učenje te za promicanje okruženja u kojem učenici mogu učiti i razvijati vlastitu kreativnost kroz nov pristup učenju – aktivnim kretanjem (i3-tehnologies, 2020.).

Slika 1. Interaktivne kocke

Izvor: Van Erum (2017.): Imo-LEARN (Start to move)

Pametne kocke omogućuju sudjelovanje cijeloga tijela u procesu usvajanja nastavnog sadržaja dodatno potičući pamćenje i koncentraciju. Napravljene su od proširenog prolipropilena što ih čini vrlo laganim za korištenje i otpornim na udarce. Sama kocka teži oko 1,7 kg, a može izdržati masu do 120 kg. S obzirom na svoju težinu, kocke mogu upotrebljavati djeca od najranije školske dobi.

3. METODE UČENJA PAMETNIM KOCKAMA

3.1. Dinamično sjedenje

Na prvi pogled pametne kocke izgledaju nalik običnim kockama, no pažljivijim proučavanjem uočavamo da nemaju sve rubove ravne što omogućuje dinamično sjedenje. Pametne kocke omogućuju tri vrste sjedenja. Obično ravno sjedenje na standardnoj visini praktično je za sve dobne populacije. Pri kosom sjedenju neizbježan je pravilan položaj leđa i nogu. Zakrivljena ploha kocke omogućuje „njihajuće“ sjedenje uz stalno nečujno migoljenje koje je predviđeno za buduće istraživače i istraživačice te djecu s teškoćama. Već samo sjedenje na pametnim kockama unosi u učionicu velike i pozitivne promjene. Također, učenici mogu sjediti jedan nasuprot drugoga, jedan do drugoga ili jedan iza drugoga.

Slika 2.

Slika 3.

Slika 4.

Slika 2. Jedan nasuprot drugoga

Slika 3. Jedan do drugoga

Slika 4. Jedan iza drugoga

Izvor: Van Erum (2017.): Imo-LEARN (Start to move)

Aktivnim korištenjem kocaka u učionici, omogućeni su nam različiti oblici rada u učionici (rad u skupinama, rad u paru, praćenje filma ili prezentacije na bijeloj ploči...) te različite konfiguracije koje možemo integrirati u nastavni proces.

Slika 5. Sjedenje u krugu

Izvor: Van Erum (2017.): Imo-LEARN (Start to move)

Sjedeći u krugu, učitelj i učenici postaju jednaki partneri u razgovoru. Budući da su svi vidljivi jedan drugome, ovo je vrlo koristan i prikladan način za grupni razgovor.

Slika 6. Polukružno sjedenje

Izvor: Van Erum (2017.): Imo-LEARN (Start to move)

U polukružnom sjedenju članovi skupine suočeni su s istom točkom (učiteljem, drugim učenikom ili bijelom pločom). Prazan prostor u sredini može se iskoristiti za različite aktivnosti (čitanje, glumu, pantomimu...).

Slika 7. Krug dijaloga

Izvor: Van Erum (2017.): Imo-LEARN (Start to move)

Pametne kocke postavljaju se u unutarnji i vanjski krug. Pri tome se stvaraju dvije skupine u kojima učenici rade ponuđene aktivnosti u parovima.

3.2. Analogno aktivno učenje

Analogno aktivno učenje zahtijeva kreativne ideje i maštovitost učitelja pri osmišljavanju različitih aktivnosti u učionici. Pametne kocke mogu se upotrijebiti za stotinu različitih aktivnosti: vježbanje, šprint koljenima, utrku, igre ravnoteže i prostorne orijentacije, brod za ljuljanje, bacanje i kretanje, savršeno imitiranje... Također, mogu se implementirati u sve nastavne predmete (Hrvatski jezik, Matematiku, Prirodu i društvo, Likovnu i Glazbenu kulturu, Tjelesnu i zdravstvenu kulturu te Sat razrednika). Same kocke omogućuju suvremeno interaktivno učenje.

3.3. Digitalno aktivno učenje

Povezivanjem senzora pokreta s pametnim kockama, kocke se pretvaraju u puni potencijal pametne kocke. Pametna se kocka bežičnim bluetoothom spaja se na edukacijski softver i3 LEARHUB u kojem se stvaraju digitalni alati za učenje. Edukacijski softver nudi mogućnost izrade različitih interaktivnih aktivnosti: traženje riječi, sortiranje kategorija, odgonetavanje skrivenih pojmova, puzzle, premještaljke, memory, višestruki izbor (kviz), uparivanje slika. Učenici moraju okretati i protresti pametne kocke kako bi riješili odgovarajući zadatak. Na taj način zanimljiv i poticajan način usvajaju ili ponavljaju nastavni sadržaj.

4. ZAKLJUČAK

Upotrebom pametnih kocaka sva djeca mogu sudjelovati u usvajanju ili ponavljanju nastavnih sadržaja razvijajući dodatno suradničko učenje, razvoj komunikacijskih, matematičkih, jezičnih i socijalnih vještina. Izmjenjivanje vježbi poboljšava kod djece sposobnost učenja i veću koncentraciju. Pametne kocke pružaju sposobnost interakcije, komunikacije i suradnje te unose inovativnih načina učenja pomoću pokreta vlastitog tijela.

5.LITERATURA

- [1.] Rukljač, Jurjević Jovanović (2021.): Digitalno učenje u razrednoj nastavi (analogni priručnik za digitalno doba), Zagreb, Školska knjiga
- [2.] Van Erum (2017.): Imo-LEARN (Start to move)
- [3.] Pametnica <<https://pametnica.hr/pametne-kocke/>>. Pristupljeno 6. ožujka 2022.
- [4.] Introducing iMO-LEARN: a new active learning experience <<https://www.youtube.com/watch?v=CeanuVTZuV0>>. Pristupljeno 6. ožujka 2022.
- [5.] ISE 2018: i3-Technologies Talks About iMO-Learn Interactive Teaching Solution for Active Learning <<https://www.youtube.com/watch?v=ulRjkkhrpZM>>. Pristupljeno 6. ožujka 2022.
- [6.] iMO-LEARN INTRODUCTION <<https://vimeo.com/233284548/a063d0458a>>. Pristupljeno 6. ožujka 2022.
- [7.] iMO-LEARN ACTIVE ANALOG LEARNING <<https://vimeo.com/233284604/ef6e93b326>>. Pristupljeno 6. ožujka 2022.

Stručni rad

IZVANNASTAVNA AKTIVNOST: RAZLIČITI SVJETOVI ISTOGA PLANETA

Tina Omahna
OŠ Janka Kersnika, Brdo

Sažetak

Izvannastavne aktivnosti su aktivnosti za koje se učenici odlučuju na temelju vlastitih interesa, talenata i sposobnosti. Učitelji također na temelju vlastitih interesa odlučuju koje će aktivnosti izvoditi. Odlučila sam se za aktivnost koju sam nazvala Različiti svjetovi istoga planeta. Cilj je bio da učenici upoznaju različite oblike zajednica i razviju tolerantan odnos prema različitostima, razumiju različitosti, shvate da u svijetu postoje različite kulture te da smo svi u isto vrijeme povezani i međuovisni. U aktivnost su bili uključeni učenici 4. i 5. razreda. Pokazalo se da su sa zanimanjem upoznawali različite kulture i živote ljudi diljem svijeta jer su aktivno i motivirano sudjelovali u aktivnostima.

Ključne riječi: izvannastavna aktivnost, svijet, kultura, različiti svjetovi istoga planeta

1. UVOD

Izvannastavne aktivnosti su aktivnosti za koje se učenici odlučuju na temelju vlastitih interesa, talenata i sposobnosti. Čini mi se važnim da škola nudi razne aktivnosti koje nude stjecanje znanja i vještina koje možda nisu obuhvaćene nastavnim planovima i programima obveznih školskih predmeta. Izvannastavna aktivnost Različiti svjetovi istoga planeta omogućava učenicima da upoznaju načine života ljudi diljem svijeta, da steknu širu sliku svijeta i da shvate da smo međusobno različiti, a opet vrlo slični. Kroz razne aktivnosti poput plesa, pjevanja, igre, likovne umjetnosti, kvizova, čitanja knjiga, gledanja videozapisa, stekli su uvid u različite „svjetove“ našega planeta.

2. IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI

Izvannastavne aktivnosti daju nam priliku da djeci ponudimo sadržaje koji ih zanimaju.

Ciljevi izvannastavnih aktivnosti definirani nastavnim planom i programom su da učenici:

- zadovoljavaju vlastite potrebe
- biraju i odlučuju o aktivnostima prema vlastitim sklonostima i prema vlastitom nahođenju
- razvijaju vlastite interese, sklonosti, sposobnosti i talente
- razvijaju misaone procese koji omogućavaju širenje i korištenje znanja i doprinose dubljem razumijevanju
- stečena znanja i vještine usmjeravaju na odgovorno ponašanje u prirodnom okruženju i društvenom životu
- razvijaju se moralno, intelektualno i osobno
- upoznaju i razviju poštovanje prema sebi i drugima
- međusobno komuniciraju i razvijaju vještine društvene komunikacije – doprinoseći međuljudskim odnosima,
- razvijaju kreativno i kritičko mišljenje i prosuđivanje
- upoznaju potrebe za korisnim i kulturnim korištenjem slobodnog vremena te posljedično mogućnosti zadovoljenja interesa u kasnijim razdobljima unutar i institucionalnog okvira i izvan njega u smislu cjeloživotnog učenja [2].

2.1 RAZLIČITI SVJETOVI ISTOGA PLANETA

Na temelju vlastitih interesa i na inicijativu učenika zainteresiranih za zemlje svijeta i različite kulture, odlučila sam provesti izvannastavnu aktivnost Različiti svjetovi istoga planeta. Izvodila sam ju s učenicima 4. i 5. razreda. Održavala se jednom tjedno tijekom jedne školske godine. Učenici su ju redovito posjećivali i aktivno sudjelovali. U planiranju sam uvijek vodila računa o interesima i prijedlozima učenika.

Ciljevi izvannastavne aktivnosti bili su da učenici:

- zadovoljavaju vlastite potrebe
- upoznaju i razviju poštovanje prema sebi i drugima [2]
- prepoznaju različite oblike društvenih zajednica i razviju tolerantan odnos prema njima
- shvaćaju da se međusobno razlikujemo
- razvijaju razumijevanje različitosti
- spoznaju o potrebi suradnje i međusobne tolerancije među ljudima
- spoznaju da su ljudi, zemlje i kontinenti međusobno povezani i međuovisni

- šire znanje o različitim kulturama
- spoznaju razloge za putovanja [3].

U nastavku ću opisati neke od aktivnosti koje se provode u svakom pojedinom skupu. U uvodnoj nastavi učenicima sam predstavila svijet. Svaki učenik izradio je svoj globus (tehnika: kaširanje). Zatim smo, kada smo se bavili svakom pojedinom zemljom, napravili malu zastavu i pričvrstili je na globus.

Zajedno smo pogledali globus i odlučili koje zemlje ili kontinenti nas zanimaju i željeli bismo ih bolje upoznati. Naše je putovanje počelo u Indiji, a nastavilo se u Australiji, Meksiku i završilo u Africi.

1. tematski skup: Indija

Putopisno predavanje

Učenike sam upoznala s Indijom i tamošnjim životom kroz slike i snimke koje sam pribavila iz svoje osobne arhive. Upoznala sam ih s osnovnim podacima o zemlji (veličina, glavni grad, jezik, način života, nastambe, priroda). Detaljno sam im predstavila i Indijsku školu za siromašne djevojčice, gdje sam dva mjeseca radila kao volonter.

Kviz

Pripremila sam kviz kojem je kao podloga bio Milijunaš. Učenici su u skupinama odgovarali na pitanja o Indiji.

Hindi – pisanje imena

Upoznali smo hindi. Jedan od službenih jezika Indije. Najprije smo slušali kratku priču na hindskom i pregledali njihovu abecedu i pismo. Zatim je svaki učenik napisao svoje ime na hindskom.

Suradnja s indijskom školom Pisali Ashar Alo

Povezali smo se s indijskom školom. Učenici su im pisali kratka pisma i crtali crteže. Poslali smo ih u Indiju. Bili su zadovoljni našom poštom, a onda su nam i pisali povratno. Učenici su bili oduševljeni sudjelovanjem.

Joga

Naučili smo nekoliko osnovnih vježbi joge i opustili se uz umirujuću tradicionalnu indijsku glazbu.

2. tematski skup: Australija

Pogledali smo isječak o prirodnim i kulturnim obilježjima Australije. Upoznali smo Aboridžine i glavne znamenitosti zemlje.

Bumerang

Učenici su napravili bumerang od papira. Zatim su ga ukrasili tehnikom „dot“, tj. točkanjem. Proizvedene bumerange smo potom i testirali.

Rainsticks

Učenicima sam predstavila tzv. *rainstick* koji su Aboridžini koristili za prizivanje kiše. Napravili su ih od papirnatih tuljaca u koje su stavili aluminijsku foliju i prosenu kašu.

3. tematski skup: Afrika

Predstavljanje kontinenta

Gledali smo videozapise i listali knjige o Africi. Upoznali smo glavne značajke i dobili uvid u njihov način života.

Afrika – rad na računalu

Učenici su na internetu tražili razne informacije o Africi (životinje, klima, priroda, jezik, ljudi, nastambe). Prikupljene podatke prezentirali su na sljedećem školskom satu.

Društvene igre

Upoznali smo i igrali igre u kojima vrijeme provode afrička djeca. Učenicima je najzanimljivija bila igra Diketo. Upute za igru dostupne su na internetskoj stranici *africanvibes* [1].

Ples: Jerusalema

Učenici su se kretali i plesali slušajući afričku glazbu. Zatim smo naučili jednostavnu koreografiju pjesme Jerusalema.

Afrički nakit/bubnjevi

Djevojčice su izrađivale afrički nakit od papira. Dječaci su se odlučili za izradu bubnjeva. Na idućem školskom satu dječaci su nam pripremili „mali afrički koncert“.

4. tematski skup: Meksiko

Činjenice o Meksiku

Upoznali smo razne zanimljivosti o Meksiku: domovini kukuruza, vulkanima, čokoladi, „nemirnom“ tlu, borbama s bikovima, zemlji srebra [4].

Zabava u meksičkom stilu

Učenici su od kuće donijeli ponča i sombrera. Napravili smo i kokice i čokoladu (podrijetlom iz Meksika), uključili tradicionalnu glazbu i napravili pravu meksičku zabavu.

3. ZAKLJUČAK

Izvanastavnu aktivnost Različiti svjetovi istoga planeta učenici su dobro prihvatili. Redovito su ju posjećivali i aktivno sudjelovali u aktivnostima. Bili su motivirani za rad. Provedene aktivnosti dale su im novi, širi pogled na svijet i kulture. Shvatili su da je život u različitim dijelovima svijeta drugačiji. Neki su učenici razvili želju za putovanjima. Također su pokazali veliko zanimanje za indijsku školu i dopisivanje s tamošnjim učenicima. Željeli su daljnje sudjelovanje. Većina učenika odlučila je ponoviti ovu zanimljivu aktivnost u sljedećoj školskoj godini, budući da je još mnogo neotkrivenih dijelova svijeta koji čekaju da ih otkrijemo.

4. LITERATURA

[1]. African Vibes. URL: <https://www.africanvibes.com/10-african-games-to-play-with-family/> (12. 3. 2022.)

[2]. Kolar, M. (2008.). *Izvanastavne aktivnosti za 9-godišnju osnovnu školu*. URL: <https://www.zrss.si/podrocja/osnovna-sola/razsirjen-program/> (12. 3. 2022.)

[3]. Kolar, M., Krnel, D., Velkavrh, A. (2011.). Program osnovne škole. Spoznavanje okoline. Nastavni plan i program. URL: <https://www.gov.si teme/programi-in-ucni-nacrti-v-osnovni-soli/> (12. 3. 2022.)

[4]. Lingula. URL: <https://www.spanscina.org/zanimivosti/spanija/mehika/> (12 .3. 2022.)

Stručni rad

**TRAJNA MOBILNOST U VRTIĆIMA I
OSNOVNIM ŠKOLAMA
Idemo pješke s kokoškom Rozi**

Zdenka Kregar

Osnovna škola Koseze, Ledarska 23, 1000 Ljubljana

Sažetak

U okviru projekta „Trajna mobilnost u vrtićima i osnovnim školama“, od lipnja 2019. godine pa sve do studenog 2020. godine u našoj školi izvodio se razvojno-istraživački rad o načinu putovanja djece u školu. S učenicima smo bilježili načine dolaska u školu: pješke, biciklom, skateboardom, autobusom, s roditeljima u automobilu i drugo. Svrha projekta bila je potaknuti učenike na trajnije dolaske i odlaske iz škole. Tijekom cijele školske godine fokusirali smo se na ovu temu, raspravljajući o prednostima i nedostacima na školskom satu, kako bi se više učenika pojavilo u školi ili barem dio puta do škole propješačio. Jedan tjedan svakoga dana pratili smo i zapisivali kako su učenici putovali u školu. Svakoga dana bilo je sve bolje i u četvrtak smo u školu putovali pješke ili propješačili barem dio puta. Učenici su pisali svoje dnevnike putovanja koje su ponosno pokazivali roditeljima kod kuće. Za nagradu su dobivali kartice za igranje kojima su se u razredu igrali društvenih igara na temu prometa. Budući da su u četvrtak svi učenici pješke došli u školu, dobili smo i simboličku nagradu - igraću kartu ZLATNO JAJE. Učenici su uživali u projektu.

Ključne riječi: mobilnost, učenici, dolazak u školu, promet

1.Uvod

U razdoblju od 11. lipnja 2019. godine pa do 2. studenog 2020. godine, u OŠ Koseze izvodili smo razvojno-istraživački rad u okviru projekta „Trajna mobilnost u vrtićima i osnovnim školama“ u suradnji s Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Ljubljani. Suradnja je obuhvaćala:

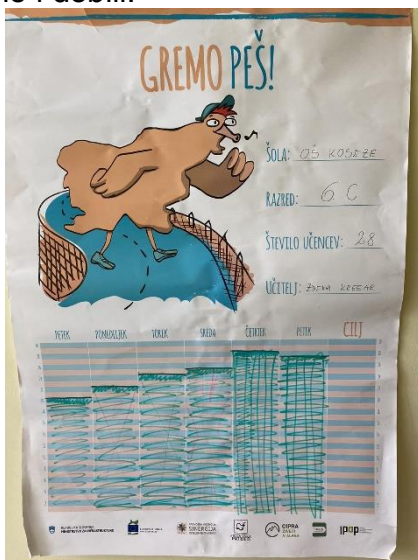
- planiranje i implementaciju najmanje dva različita nastavna sadržaja održive mobilnosti u redovitom odgojno-obrazovnom radu s učenicima
- vođenje, usmjeravanje i izvođenje aktivnosti u okviru projekta „Idemo pješice s kokoškom Rozi“ u razred i igranje didaktičko-edukativnih igara s ciljem promicanja održive mobilnosti među učenicima;
- poticanje učenika na trajnije dolaske u školu i odlaske iz škole različitim nastavnim metodama;
- suradnja s koordinatorom/icom u pripremi izvještaja za općine u svrhu uređivanja školskog okoliša po načelima trajne i održive mobilnosti;
- prikupljanje slikovnih dokaza o napretku projekta;
- suradnja u znanstveno-istraživačkom radu s Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Ljubljani (usmjeravanje istraživanja između učenika s vidika trajne i održive mobilnosti);
- pisano (samo)refleksijom i
- pisano (samo)evaluacijom.

U projektu su sudjelovali učenici i učitelji od prvog do devetog razreda. Bez obzira na veliku starosnu razliku učenika (od 6-14 godina), svi su predano i oduševljeno sudjelovali.

2.Središnji dio

Odlučila sam sudjelovati u projektu jer kao osoba i učitelj želim dati svoj doprinos poboljšanju prirodnog životnog okruženja za nas i naše buduće generacije. Naša je odgovornost da svoj doprinos damo očuvanju prirode. Kao učitelj vidim veliku i sjajnu priliku da se mladim učenicima od malih nogu usađuju navike koje im u budućnosti neće biti strane i koje će automatski pridonijeti poboljšanju. Promet i sve što je povezano s njime - automobilizam, sva prometna sredstva, putne navike i dnevne migracije - putovanje na radno mjesto autom - veliki su zagađivači okoliša i zraka. Zato je mlađe generacije potrebno osvješćivati i isto nastaviti i u srednjoj školi. Učenici su se samoinicijativno međusobno bodrili i razgovarali o najboljim mogućim načinima dolaska u školu – smanjenju prometa, sigurnosti u prometu, o poboljšanju tjelesne kondicije i pozitivnim zdravstvenim učincima. Budući da smo u nastavnom materijalu imali i prometna sredstva i načine dolaska učenika u školu, govorili smo o toj temi na dva sata razredne nastave (igrali smo društvene igre i imali grupni rad na tu temu). Učenici u školu dolaze na različite načine. Unatoč činjenici da mnogi učenici u razredu žive u obližnjim stambenim zgradama i u školu dolaze pješice, rolama ili biciklom, učenici su vrijedno međusobno sudjelovali i bodrili jedni druge. S istim entuzijazmom sudjelovali su i oni koji se voze autobusom i oni koje dovode roditelj. Kasnije su u školu dolazili samo autobusom, biciklom ili pješice - ili su većinu puta propješačili. Učenici su predano pisali dnevnike putovanja koje sam podijelila i ponosno ih nosili svojim kućama. Tijekom ispunjavanja lijepo su surađivali, pratili i zapisivali vrijeme, međusobno su se nadopunjavali i pomagali jedni drugima. Njihov

zadatak bio da roditeljima objasne važnost projekta i da sve članove obitelji potiču na ispunjavanje i realizaciju ciljeva projekta. Na roditeljskom sastanku upoznala sam roditelje s projektom i odazivi su bili vrlo pozitivni, roditelji su pohvalili djecu kojoj su već kod kuće objasnili što moraju raditi i koja je svrha projekta. Učenici su za nagradu dobivali kartice na kojima je bio nacrtan način njihovog dolaska u školu. Sakupljali su kartice kojima su kasnije mogli igrati društvenu stolnu igru. Vikendom su odlazili u planine i biciklirali, poticali roditelje na što više aktivnosti jer su dobivali dodatne kartice, a istovremeno svjesno su jačali svoje zdravlje i dobrobit cijele obitelji. Dok smo izvodili projekt vrijeme je bilo prilično lijepo i zato učenici nisu imali poteškoća s dolaskom u školu. Zaključili smo da u školu želimo dolaziti na najugodniji način (s obzirom na promet, onečišćenje, fizičku spremnost) sve dok su vanjski uvjeti ugodni i dok ne utječu na naše zadatke. No, čim se pojavi prva prepreka, obično klonemo i koristimo najlakši i najsigurniji način. Isto je i kod načina dolaska u školu. U našem razredu trebali smo 4 dana, odnosno u razdoblju od četvrtka u onom tjednu kada smo mjerili dolaske u školu pješke ili propješačili barem dio puta. Čak sam i sama imala velike poteškoće jer se vozim s drugog kraja Ljubljane i moj dolazak u školu je kompliciran čak i s automobilom, a kamoli autobusom ili biciklom. Pješke je vremenski ili fizički nemoguće i neizvedivo. Učenici su, kao i obično, došli prvi dan u školu i kada smo počeli zbrajati načine dolaska u školu shvatili su da je projekt uspješan, unatoč činjenici da smo prije početka projekta puno pričali o ovoj temi. Bilježenje dolaska u utorak bilo je živahno jer su očekivali da će uspjeti i oni koji su zaboravili ili nisu išli pješke, od kolega su dobili motivaciju da će im sljedeći dan uspjeti. U četvrtak nam je veselje bilo neopisivo i svi su željno očekivali zlatno jaje koje smo i dobili.

Slika 1: Bilježenje dolaska u školu (osobni arhiv)

Slika 2: Prikupljanje naljepnica i zlatno jaje (osobni arhiv)

Učenici su se složili da bi, ako bi cijelo vrijeme bili motivirani ili bi ih netko motivirao, uspješno savladali sve prepreke - u ovom slučaju vrijeme. Svjesni su da time pomažu u smanjenju motoriziranog prometa, zagađenja okoliša, očuvanju zdravlja i potiču više kretanja.

3.Zaključak

Smatram da treba više vremena posvetiti prometnoj problematici u školama te da učenike, roditelje i učitelje treba stalno osvještivati o prednostima kretanja i poticati ih kroz različite akcije i slične projekte. Na kraju projekta predložila sam više aktivnosti na ovu temu, zanimljive društvene ili interaktivne igre s obzirom da je učenicima poznat rad s računalom i da im je ovaj način privlačniji. Možda čak i dodatne nagrade za učenike, premda samo simbolične, jer bi ih to još više potaknulo na razmišljanje i realizaciju projekta. Primjerice, poziv na kakvu priredbu ili demonstraciju rada policije, povezivanje osnovne škole s vrtićima i srednjim školama, nagradni izlet za najbolje razrede, natjecanja koja bi djeci ponudila stvaranje društvenih igara ili druge aktivnosti jer djeca velike količine ideja i koncepata koje odrasli možda i ne mogu zamisliti. Projekti na temu mobilnosti uvijek su dobrodošli i tih projekata je doista malo. Mislim da bi učitelji i djeca trebali uvijek surađivati, ali naglašavam da bi upute trebale biti jasne, izvedive i trebale bi imati što više konkretnog rada kako za učitelje, tako i za učenike.

Stručni rad

SENZUALNI PUT I NJEGOVO ZNAČENJE ZA UČENIKE 1. RAZREDA

Suzana Kodrič

OŠ Franca Lešnika - Vuka, Mariborska cesta 4, 2312 Orehova vas

Sažetak

Djetinjstvo je vrijeme za stjecanje iskustva i razvoj životnih vještina. A gdje, ako ne u prirodnom okruženju, možemo djeci ponuditi najviše mogućnosti za to? U prirodnom okruženju djeca stječu konkretna iskustva. Konkretna iskustva su ona koja su trajnija u dječjem sjećanju. Učitelji iznose činjenice koje učenici najčešće vide i čuju. Priroda je mjesto gdje se činjenice mogu osjetiti svim osjetilima. Zato se rodila ideja da se napravi senzualan put. Što je senzualni put? To je put na kojem učenici promatraju vanjski svijet svim svojim osjetilima. Izrada senzualne staze trajala je dvije godine. Radovi su izvedeni u proljeće. Uključeni su učenici 1. razreda. Aktivan način učenja bio je zanimljiv učenicima, a učenici su cijelo vrijeme bili primjerenom motivirani. Aktivnosti su bile zanimljive, zabavne i opuštene. Kada je izgradnja senzualnog puta bila završena, pozvali smo roditelje u školu. Djeca su ih upoznala sa senzualnom stazom koju su nazvali po Lešku, koji je maskota naše škole, a njome su povelili i svoje roditelje. Istovremeno su ih s entuzijazmom poučavali o biljkama koje su posadili.

Ključne riječi: prirodni okoliš, osjetila, djeca, aktivno učenje, biljke.

1. UVOD

Činjenično stanje nam pokazuje da je priroda oduvijek privlačila čovjeka. Priroda privlači čovjeka u sadašnjosti a privlačit će ga i u budućnosti. Ako pažljivo promatramo prirodu, ona nam otkriva sve najbitnije zakonitosti života na našem planetu. To je mjesto našeg kreativnog, istraživačkog i kritičkog učenja i zato je priroda neprocjenjiva i dragocjena. Čovjek promatra i istražuje prirodu od ranog djetinjstva do kasne odrasle dobi, iz generacije u generaciju. Priroda pobuđuje djetetov entuzijazam, usmjerava njegovu pažnju i koncentraciju. Kako dijete raste i razvija se, postaje sve svjesnije onoga što čuje, vidi, dodiruje, miriše i kuša, te tako stječe neposredna iskustva. Na kraju dijete sve to nadahnuto dijeli sa ostalima, jer činjenica je da djeca najbolje razumiju pojmove i najbolje ih pamte kada uče izravno iz osobnog iskustva. [2] Kod djece priroda instinktivno budi znatiželju. Dječju znatiželju treba zadovoljiti, a još bolje je pobuditi dječji entuzijazam. Najčešće im u tome pomažu roditelji, učitelji, te drugi pojedinci i okolina. Jedan od vrlo važnih čimbenika u tom procesu je i učitelj. Važna zadaća učitelja, ili da tako kažem, misija učitelja, je da pouči i pokaže učenicima nešto novo, drugačije. Najvažniji zadatak učitelja je potaknuti učenike i pobuditi njihovu znatiželju. O učitelju ovisi što će ponuditi i pokazati učenicima. Na primer, učitelj treba dati učenicima priliku da promatraju koje je boje naranča. Trebalo bi i pružiti priliku učenicima da pomirišu cimet i okuse limun. Mora ih odvesti do potoka koji žubori da slušaju kako potok zvuči. Treba omogućiti učenicima da osjete koru drveta. Sve što opažamo i prepoznamo prenose nam osjetila, kroz koja upoznajemo svijet i druge ljude te doživljavamo sebe kao pojedince. [4] Osjetila obogaćuju naša iskustva i daju boju našim životima. Osnovna osjetila su vid, sluh, okus, miris i dodir. [6] Kao učiteljica svjesna sam da učenicima najčešće pružam informacije putem vida i sluha. Često pri tome zanemarujem koliko su važna i druga osjetila. Učenicima je vrlo važno ponuditi priliku da dodirnu, pomirišu i okuse ono što vide i čuju, naravno, ako je to moguće. Došla sam do spoznaje da učenici premalo koriste osjetila u odgojno obrazovnom procesu. Nakon pomnog razmatranja donesena je odluka da se u neposrednoj blizini školske zgrade napravi senzorna ili osjetilna staza. Uz moralnu i financijsku potporu uprave škole i fizičku pomoć učenika viših razreda, počeo je nicati projekt zvan senzualni put.

2. SENZORNI PUT

Osobna iskustva mi pokazuju da kad povedem učenike u prirodu, oni su uvijek bez iznimke sretni. Prirodno okruženje kod učenika budi znatiželju, interes, a često i čuđenje. Djeca osjećaju veliko zadovoljstvo od izravnog kontakta s drvećem, travom, biljem, cvijećem, vjetrom i lokvama, pticama. Za djecu u prvom obrazovnom razdoblju važan je senzorni put. Djeca u ovoj dobi još nemaju dobro razvijena osjetila i aktivnosti na senzornom putu omogućuju im da još bolje razviju svoja osjetila. Bili smo svjesni činjenice da se senzorni put mora pažljivo isplanirati. Gdje će se postaviti? Koliko će biti dug i širok? Od koliko će se okvira sastojati? Kojim materijalima ćemo ispuniti okvire? Hoćemo li možda posaditi biljke uz senzorni put? Kako će se odvijati aktivnosti na senzornom putu? Hoće li djeca u procesu držati oči zatvorene/s povezom na očima ili otvorene? Sve su to bila pitanja na koja smo tek

trebali naći odgovor. U aktivnostima s povezom na očima, naše misli se prestaju baviti samima sobom. To nas čini svjesnijima i posvećenijima svijetu oko nas. Osjetilo o kojem obično najviše ovisimo je vid. Ako nam je ukraden vid, moramo se osloniti na svoja manje korištena osjetila kao što su sluh, dodir, miris i okus. Tijek naših misli se usporava jer su ih zaustavile informacije koje su nam istovremeno pružila naša tek probuđena osjetila. [1]

2.1. IZRADA SENZORNOG PUTA

U proljeće smo počeli s radovima na otvorenom. Otac jednog od učenika kumovao je bageru i tako obavio posao sa zahtjevnijim zemljanim radovima. Učiteljice ekipe 1. razreda postavile su okvire i temelje uz pomoć domara i učenika viših razreda. Stvorena je senzorna staza duga 11 metara, koja se sastoji od šesnaest okvira.

2.2. PUNJENJE OKVIRA

Ispunjavanjem okvira senzualni put je počeo dobivati svoj konačni oblik. Ovaj rad su pod našim vodstvom odradili učenici 1. razreda. Bili su vrlo motivirani za rad jer su bili u iščekivanju konačnog proizvoda. Radilo se opušteno, zabavljali su se tijekom rada, za njih je to bila igra, ali i aktivno učenje. Igra je za dijete jednako važna kao hranjenje i spavanje. Ako se dijete ne igra, treba nas zabrinjavati jednako kao kad ne jede ili ne spava. Bez igre nema zdravog i sretnog djetinjstva. Igra oblikuje djetetovu osobnost i sastavni je dio djetetova života. To je unutarnja potreba djeteta, to je aktivnost koja izaziva zadovoljstvo. Kroz igru djeca razvijaju svoje funkcije i stječu nova iskustva, samopouzdanje. Za dijete je igra iznimno važna na početku školovanja, jer mu omogućuje razvoj na svim životnim područjima. Dijete je privučeno, zainteresirano, pa je samim time i sabranije te kroz igru lakše uči. [7] Mala djeca u igri odjednom postaju divovi kojima ništa nije teško. [5] Činjenice su pokazale da učenici ne uče samo glavom, već i rukama i nogama, srcem i svim osjetilima. [3]

Prvašići su istovremeno upoznali i prirodne materijale kojima su ispunili okvire.

Za punjenje smo koristili:

- kamenje različitih veličina (veliko, srednje i malo),
- drvene trupce (duguljaste i okrugle),
- češeri smreke,
- koru,
- pijesak,
- tlo,
- ruševinu trave.

Slika 1: Prirodni materijali za punjenje okvira

Učenici su tijekom rada prepoznali svojstva prirodnih materijala i pravilno ih imenovali. Predmete su gledali, pipali, mirisali, slušali. Uz igru spontano su počeli da si postavljaju i brojna pitanja: Je li kamenje tvrdo ili mekano, glatko ili hrapavo, hladno ili toplo? Koja su svojstva češera smreke? Jesu li glatke ili grube? Možemo li ih prepoznati po mirisu? Kako zvuči kamenje kada udaramo jednom o drugog? Učenici su postavljali i odgovarali na pitanja, razgovarali o predmetima i govorili o svojstvima pojedinih predmeta. Učenici su zatvorenih očiju dodirivali i pipali predmete. Kad su osjetili koru, rekli su da su osjetili daske, a sa većim ravnim kamenjem su rekli da su osjetili drvo. Nisu imali problema s prepoznavanjem predmeta kada su opipali šiške smreke, glatko ravno kamenje, travu i pijesak.

Slika 2 – Dodirivanje predmeta povezima za oči

2.3. KORIŠTENJE

Kad je senzorna staza dobila svoj konačni oblik, učenici su je svakodnevno po nekoliko puta prešli s velikom radošću. Po senzualnom putu su hodali u cipelama, no nekoliko učenika ubrzo je izrazilo želju da senzualnim putem hodaju bosim. Tu se postavlja niz novih značajnih pitanja: Kako se osjećamo kada hodamo bosim po velikom glatkom kamenju? Kako se osjećamo kada hodamo po šiškama, travi, pijesku ili kori? Učenici su izrazili svoje osjećaje i s velikim entuzijazmom pričali o njima. Kada su hodali po šiškama i/li kori, najčešće su govorili da su ih "uboli" u tabane. Hodanje po travi, pijesku i sitnom kamenju opisali su ugodnim. Rekli su da ih je to golicalo.

Slika 3: Obuveni i bosim duž senzualnog puta

2.4. NADOGRAĐNJA

Početak sljedeće školske godine počeli smo planirati kako dovršiti i nadograditi osjetilni put. Pitali smo se hoćemo li uz senzorni put posaditi biljke. Biljke su te koje potiču djecu da koriste sva svoja osjetila: dodir, miris, vid, okus i sluh. Odlučili smo zasaditi višegodišnje biljke, začinsko i ljekovito bilje te postavili nisku drvenu ogradu. U sklopu dana prirode podigli smo nisku drvenu ogradu cijelom dužinom senzornog puta, 50 centimetara od desnog ruba. Nastala je gredica koju smo obogatili zemljom za povrtnjake. Naši roditelji su bili od velike pomoći jer su donijeli ljekovito bilje iz svojih vrtova. Učenici su sadili ljekovito bilje, zalijevali ga, koristili dječji vrtni alat i radili mnoge druge poslove u kojima su vježbali svoje vještine. Učenici su tijekom sadnje upoznavali biljke, davali im imena, pomirisali ih i uživali u njihovom mirisu.

Slika 4: Tijekom rada

Bilje, začinsko i ljekovito bilje koje smo posadili uz put osjetila:

- lavanda,
- ružmarin
- matičnjak,
- metvica,
- timijan,
- origano,
- divlja rukola,
- čema,
- ehinacea,
- kadulja,
- vlasac,
- peršin.

Slika 5: Neke od zasađenih biljaka

2.5. UPOZNAVANJE LJEKOVITOG BILJA

Kako se zove ova biljka? Možemo li je jesti? Zašto je biljka ljekovita? To su bila pitanja koja su postavljala djeca. Pitali su se gdje mogu pronaći odgovore na svoja pitanja. U školu su donijeli materijal koji su uz pomoć roditelja pronašli kod kuće. Donijeli su knjige, slike, časopise. Zaputili smo se u školsku knjižnicu i pretražili web stranice. Zajedno smo pregledali materijal i istražili te pokušali saznati što više o biljkama koje smo posadili uz senzornu stazu. Odlučili smo napraviti nekoliko igrica kako bismo još bolje upoznali biljke koje smo posadili i njihove aktivne sastojke. Igra je oduvijek bila sastavni dio djetetova života. [8]

Učenici su napravili sljedeće igre:

Pamćenje: Učenici su napravili igru sjećanja crtajući biljku na kartici. Karte su bile okrenute naopako sa slikama biljaka i promiješane. Kada je učenik pronašao par, dao je ime biljci.

Domino: Ispisala sam manje slike biljaka za učenike. Učenici su slike izrezali i po dvije različite sličice zalijepili na karticu. Domine su zatim sastavljali tako, da se po dvije slike podudaraju. Učenik je ispravno imenovao odgovarajući par.

Karte: Ispisala sam veće slike biljaka za učenike. Učenici su svaku sliku zalijepili na listić veličine karte. Skupljali su parove karata izvlačeći karte iz ruku suigrača. Na kraju igre dali su imena biljkama na kartama.

U igru smo uključili i kretanje:

Učenici su sjedili u krugu. Svaki učenik je ispred sebe imao karticu sa slikom ljekovite biljke. Učenicima sam objasnila karakteristike biljke. Kada je učenik prepoznao biljku, trčao je u krug oko ostalih učenika. Primjer: ima dlakavo sivkasto lišće i plave cvjetove i liječi upalu grla (kadulja). Listovi imaju miris limuna i liječe želučane tegobe (matičnjak).

Prepoznavanje biljaka po mirisu:

Učeniku sam povezala oči. Prepoznao je biljku po njušenju i potom joj dao ime.

Prepoznavanje biljaka kušanjem:

Za učenike sam pripremila dva pića. U jednu sam dodala matičnjak, u drugu običnu mentu. Učenici su po kušanju prepoznali koju sam biljku koristila.

Slika 6: Različite igre: memorija, domine i karte

3. ZAKLJUČAK

Potvrđeno je da djeca trebaju prirodu. Tijekom izrade osjetilne staze učenici su sve vrijeme bili znatiželjni, vođeni interesom i znatiželjom, kako će sve to izgledati kada završimo s radom. Nakon završenog rada učenici su bili oduševljeni senzualnim putem. Tijekom formiranja senzualnog puta stekli su mnoga nova znanja koja će sada moći primijeniti u svakodnevnom životu. Bili su spremni aktivno učiti i istraživati okoliš kroz vlastiti rad. Produblivali su svoje znanje o osjetilima i njihovom značenju. Najviše su im se svidjele aktivnosti u kojima su koristili svoja osjetila dodira, mirisa i okusa, jer ta osjetila koriste rjeđe u nastavi nego vid i sluh. Ponosili su se i svojim poznavanjem bilja, začina i ljekovitog bilja. Rado su sudjelovali u izradi igrica i kada su se igrali s njima. Neprocjenjivo je što su se djeca i zabavljala, smijala i međusobno surađivala. U budućnosti ćemo nastaviti uređivati postojeći senzorni put. Imamo veliku sreću što u neposrednoj blizini školske zgrade ima dovoljno prostora da u njega možemo smjestiti nove elemente koji će pomoći u poticanju razvoja drugih osjetila kod djece. Razmišljamo i o postavljanju glazbenog stalka, prevjesnih vaga (ljuljačka), a možda i balansa. Prema tome, puno ideja!

4. LITERATURA

- [1] Cornell, J. (1994). Približajmo naravo otrokom. Celje: Mohorjeva družba.
- [2] Cornell, J. (1998). Veselimo se z naravo: naravoslovne dejavnosti za vse starosti. Celje: Mohorjeva družba.
- [3] Jank, W., Meyer, H. (2006). Didaktični modeli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [4] Landa, N. (1997). Z vsemi čuti: ustvarjamo, igrjamo se, odkrivajmo čute. Radovljica: Didakta.
- [5] Markič, M. (1997). Zakaj se otroci igrajo? Moj malček, 1 (6) str 7.
- [6] Musek Lešnik K. in P. (2007). Mi, čuti in čutila. Didaktična mapa za vrtec in 1. triletje osnovne šole. Ljubljana: IPSOS.
- [7] Sotlar, M. (2012). Učenje skozi igro na začetku šolanja (Diplomsko delo). Pedagoška fakulteta, Maribor.
- [8] Toličič, I., Smiljanić, V., (1979). Otroška psihologija. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Stručni rad

SVEMIR NAS POVEZUJE

Mojca Rudolf, mag.

Center šolskih in obšolskih dejavnosti (CŠOD)

Sažetak

Učenici četiriju slovenskih škola su, u sklopu nastave na daljinu, sudjelovali u međunarodnom projektu SpaceLab, koji provodi Zaklada Ramon iz Izraela. Njezina je svrha potaknuti mlade na istraživanje svemira i upoznavanje zakona fizike. Zadatak učenika bio je pripremiti lančani eksperiment, koji je zaključen lansiranjem rakete u svemir. Sa pripremljenim lančanim eksperimentima, učenici su putem videokonferencije sudjelovali na završnom događaju u Izraelu.

Ključne riječi: Zaklada Ramon, program SpaceLab, misija Clark, lančani eksperiment (Rube Goldberg Machine), timski rad

1. Uvod

U Centru za školske i izvanškolske aktivnosti (Center šolskih in obšolskih dejavnosti - CŠOD) već dugi niz godina provodimo program škole u prirodi, unutar kojeg nastojimo promicati zdrav način života i odgovoran odnos prema prirodi i okolišu. [4.] 2021. godine, zbog dugotrajne epidemije, odlučili smo se za potpuno drugačiji način rada s učenicima. Na inicijativu Njezine Ekselencije Andreje Purkart Martinez, veleposlanice Republike Slovenije u Tel Avivu, priključili smo se, kao prva europska država, programu SpaceLab. U njemu sudjeluju mnoge škole iz Izraela i New Yorka, a iz Slovenije su mu se pridružili učenici OŠ Idrija, Cerkno i Velika Nedelja te učenici Gimnazije Jurija Vege Idrija. Kao učitelji CŠOD-a, uključili smo se u spomenuti projekt kao gostujući mentori učenicima u suradnji s učiteljima iz njihovih škola.

2. Zaklada Ramon

U Izraelu još od 2009. godine djeluje Zaklada Ramon (The Ramon Foundation), koju je osnovala gđa. Rona Ramon, žena prvog izraelskog astronauta Ilana Ramona. Ilan Ramon bio je članom posade na Space Shuttle Columbia, STS-107, koji je 16. siječnja 2003. godine poletio u svemir. Cilj ekspedicije bila su razna znanstvena istraživanja. Članovi posade su 1. veljače 2003., 16 minuta prije planiranog pristanka na ulazu u atmosferu, izgubili svoje živote. Zaklada Ramon kroz razne izazove potiče učenike u nadograđivanju njihovog znanja i upoznavanju svemira. [3.]

2.1 Program Ramon SpaceLab

Ramon SpaceLab je dvogodišnji svemirski program koji polaznicima daje jedinstvenu priliku da svoj rad pošalju na ISS (Međunarodnu svemirsku postaju). Program koristi inspirativni svijet svemira kako bi motivirao učenike u ostvarivanju njihovih snova i potencijala. Obilježava sjećanje na živote sedmero hrabrih astronauta koji su predvodili NASA-inu misiju Columbia STS-107. Učenici kroz različite projekte rješavaju zadatke nazvane po članovima Columbia STS-107 tima. Grupe učenika koji sudjeluju u programu vodi mentor iz Zaklade Ramon, uz pomoć njihovog učitelja. Njihova je zadaća učenicima pružiti znanje koje će im koristiti unutar programa, ali i u svakodnevnom životu. Sve grupe uključene u projekt predstavljaju svoje eksperimente na završnom događaju pred astronautima, ministrima, NASA-inim dužnosnicima, Izraelskom svemirskom agencijom i drugim vodećim predstavnicima svemirske agencije koji sudjeluju u ocjenjivanju. Kada se pobjednički eksperiment vrati sa ISS-a, rezultati se objavljuju u časopisima i znanstvenim stranicama. Do danas je, u okviru programa Ramon SpaceLab, na ISS poslano više od jedanaest različitih studija. To je potaknulo učenike i njihove učitelje da se zainteresiraju za svemir i znanstvenu industriju te slijede svoje snove. [3.]

2.2. Članovi posade Columbia STS-107

Posadu Space Shuttle Columbia STS-107 činilo je sedam članova:

- Rick D. Husband, zapovjednik misije
- Kalpana Chawla, specijalistica za misiju
- William C. McCool, pilot
- David M. Brown, specijalist za misiju
- Michael P. Anderson, specijalist za misiju

- Ilan Ramon, specijalist za teret, koji zastupa izraelsku svemirsku agenciju

Laurel Clark, specijalistica za misiju na brodu. U svemiru je preživjela 15 dana, 22 sata i 20 minuta. Prethodno je bila zapovjednica, doktorica medicine i kirurg u pomorskom zrakoplovstvu. Izgubila je život u 41. godini u službi nacionalnog i svemirskog programa. [3.]

3. Naše sudjelovanje u programu SpaceLab

U trotjednom pilot programu sudjelovali su učenici i njihovi mentori iz četiri osnovne škole te učitelji CŠOD-a. Svake godine misija u SpaceLab programu nosi ime po jednom od preminulih članova posade. Naša misija je dobila ime po astronautkinji Laurel Clark - misija "Clark". Misija Clark bila je zajednički projekt slovenskih i izraelskih učenika koji su sudjelovali u programu Ramon SpaceLab (12-16 godina). Na prvom susretu, kao mentori iz slovenskih škola, pridružili smo se video prezentaciji pilot projekta. Bio je to projekt suradnje Slovenije i Izraela na području istraživanja i upoznavanja svemira.

3.1. Ciljevi projekta

Glavni cilj projekta bio je razvijati vještine kroz istraživanje svemira. Područja istraživanja uključivala su:

- Znanstvena načela na Zemlji i u svemiru,
- Međunarodnu svemirsku postaju (ISS),
- Space Shuttle ...

Vještine koje su učenici razvijali bile su usmjerene na dobivanje/prenošenje i primanje povratnih informacija, timski rad i suradnju, grupno i individualno istraživanje, kreativno razmišljanje, rješavanje problema, pripremu prezentacija te javne nastupe.

3.2. Zadaće učitelja CŠOD-a

Mentor iz CŠOD-a surađivao je s mentorom iz osnovne škole koji je vodio grupu od 5 do 8 učenika. Iz svake škole mogle su se natjecati najviše dvije grupe (7.-9. razred). Mentor iz CŠOD-a je sam uspostavio kontakte s učiteljem osnovne/srednje škole i s njim dogovorio način suradnje.

3.3. Timski rad

Tim je skupina koju karakterizira sudjelovanje njenih članova u donošenju odluka i uzajamna pomoć u definiranju i postizanju ciljeva. [1.] Svaki astronaut u svemiru ima točno određeni zadatak. U misiji Clark, učenici su si također podijelili uloge i zadatke slične onima koje imaju NASA-ini astronauti. Saznali smo kako je sastavljena posada i koji su zadaci svakog pojedinog člana. Učitelji, koji su dobro poznavali svoje učenike, savjetovali su ih o tome tko bi trebao preuzeti koju ulogu. Podijelili su si sljedeće uloge:

- **Zapovjednik misije** - vođa ekipe
- **Inženjer** - zadužen za izradu proizvoda

- **Odnosi s javnošću** - dokumentira sav posao, brine o prezentaciji na društvenim mrežama, fotografira, priprema prezentaciju
- **Glavni istraživač** - pronalazi rješenja za probleme, traži članke, istraživanja
- **Stručnjak za misiju** - koordinacija između teoretskog znanja (glavni istraživač) i provedbe u praksi (inženjer)

Učenici su si, kako bi lakše razumjeli koji su njihovi zadaci, mogli pomoći sa sljedećim pitanjima:

- **Zapovjednik misije:** Jesam li se pobrinuo da je svaki član tima razumio i izvršio zadatak za koji je bio zadužen?
- **Inženjer misije:** Jesam li uspio pronaći produktivne i kreativne načine koji su pomogli u izgradnji stroja?
- **Odnosi s javnošću:** Jesam li dokumentirao cijeli proces? Kako bi na najbolji mogući način prezentirao postupak lančanog eksperimenta?
- **Glavni istraživač:** Koja sam znanstvena načela izabrao i smatram ih važnima? Mogu li surađivati sa inženjerom misije i sa stručnjakom za misiju?
- **Stručnjak za misiju:** Kako sam povezao znanstvena načela sa proizvodnjom stroja? Jesam li uspio koordinirati rad inženjera misije i glavnog istraživača?

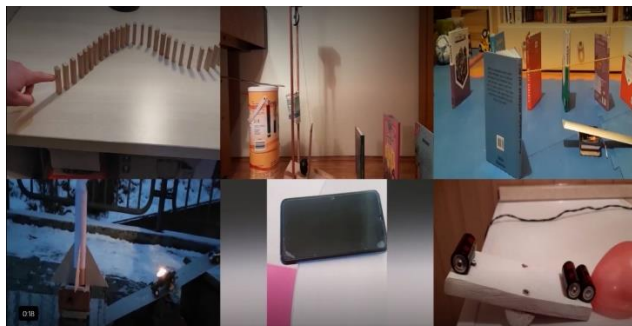
3.4. Značajke misije Clark

Cilj misije Clark bio je demonstrirati znanstvena načela izradom Rube Goldbergovog stroja. Stroj je djelovao kao lančani eksperiment. To je skup naprava koje rade jedna za drugom, na način da prethodna pokreće sljedeću. [5.]

Učenički zadaci:

- Pisanje scenarija koje je moralo sadržavati naredbe i radnje (npr. lopta će se zakotrljati i udariti u knjige koje će padati jedna za drugom,...),
- Svaki učenik je morao pripremiti dva koraka ovog postupka - dva dijela lančanog eksperimenta
- Morali su poštovati tri znanstvene zakonitosti (dvije koje su djelovale na Zemlji i jednu koja je djelovala kako na Zemlji, tako i u svemiru)
- Stroj je, na kraju, morao lansirati raketu u svemir

Izazov za sudionike misije Clark bio je rad u grupama i izgradnja Rube Goldbergovog stroja koristeći opremu ili resurse koje su imali kod kuće. (slika 1.) To je uključivalo pisanje nacrtu scenarija, izradu stroja, snimanje i predstavljanje tog stroja, a sve je to moralo biti povezano sa putovanjem u svemir (znanstvena načela i uporaba stroja na Zemlji i u svemiru).

Slika 1: prikaz lančanog eksperimenta - stroja Rube Goldberg, OŠ Idrija

3.5. Završni *online* događaj

Tijekom Izraelskog tjedna svemira, sudionici su prisustvovali *online* događaju tijekom kojega su prikazani svi videozapisi. (Slika 2.) Sudionici su svoj videozapis morali poslati unaprijed.

Međunarodna *online* konferencija uključivala je sljedeće:

- Uvodno druženje u sobama - društvena interakcija između izraelskih i slovenskih sudionika na virtualnoj svemirskoj stanici (svaki sudionik je imao svoj avatar za šetnju nakon konferencije),
- Interaktivne izložbe, videozapise
- Predstavljanje druge izraelske misije u svemiru
- Predavanje talijanskog astronauta Luce Parmitana
- Završni eksperimenti - proglašenje pobjednika konferencije

Konačni poredak slovenskih ekipa objavila je veleposlanica Slovenije u Tel Avivu, Andreja Purkart Martinez. Prvo mjesto u konkurenciji ekipa iz Slovenije zauzela je OŠ Cerčno.

(https://video.arnes.si/portal/video/api/asset/w1IWUhRPGevoaQEPHP4dVxfc/play.mp4?_=2) [.]

Slika 2: Izdvojeno sa završne *online* konferencije u Izraelu

4. Zaključak

U sklopu naše međunarodne suradnje sa Izraelom, dokazali smo da je i na daljinu moguće sastaviti dobar lančani eksperiment, koji na kraju lansira raketu u zamišljeni svemir. To su dokazali učenici četiriju slovenskih škola koji su sudjelovali u projektu SpaceLab. Projekt je pripremila Zaklada Ramon iz Izraela s ciljem poticanja mladih na istraživanje svemira i upoznavanje sa zakonima fizike. Voditelj projekta u Sloveniji bio je CŠOD. Rad na daljinu predstavljao je dodatan izazov, ali nije stvarao veće probleme sudionicima. Važniji od konačnog proizvoda bio je put do njega - timski rad, problemsko učenje i popularizacija kako znanosti, tako i svemira te prijenos dobre prakse iz Izraela u Sloveniju.

5. Literatura

- [1.] Možina, S., Kavčič, B., Tavčar, M., Pučko, D., Ivanko, Š., Lipičnik, B., Gričar, J., Repovž, L., Vizjak, A., Vahčič, A., Rus, V., Bohinc, R. (1994). *Management*. Radovljica: Didakta
- [2.] OŠ Cerčno poletela v vesolje. URL: <https://www.os-cerkno.si/2021/01/26/os-cerkno-poletela-v-vesolje/> (19.4.2022)
- [3.] RamonFoundation. URL: <https://en.ramonfoundation.org.il/> (25.3.2022)
- [4.] Ustanovitev CŠOD. URL: <https://www.csod.si/stran/ustanovitev-csod> (25.3.2022)
- [5.] Verižni eksperiment. URL: <http://www.verizni.si/vzorčna-stran/> (1.4.2022)

Stručni rad

BUDNOST KOD MALE DJECE

Andreja Založnik

Osnovna šola Frana Roša Celje, Slovenija

Sažetak

Škola kao institucija koja još uvijek igra vrlo važnu ulogu u oblikovanju učenika zanemaruje neke od najbitnijih aspekata života. Previše stavlja naglasak na kognitivno razini, na stjecanju znanstveno dokazanih znanja, a premalo pažnje posvećuje društvenim i emocionalni razvoj djeteta. Budnost pomaže u razvoju emocionalne pismenosti učenika. Tijekom treninga polaznici najprije dolaze u kontakt sa svojim tijelom i smiruju se, što je vrlo važna predispozicija da dođu u dodir sa svojim emocijama, osvijestite, identificiraju uzroke i veze svojih reakcija te nauče bolju samokontrolu. Uči ih svjesnosti sadašnjeg trenutka, ovdje i sada s prihvaćanjem i suosjećanjem. Počinju biti svjesni malih detalja koje prije nisu imali. Raduju se životu punim plućima. Zahvalni su na onome što trenutno imaju i svjesni su da to nije samo po sebi razumljivo. Promatranje vlastitih misli, emocija i tjelesnih osjećaja bez osude značajno pridonosi učinkovitom suočavanju sa stresom. U biti, djeca su budnija od odraslih, ali ciljana tjelovježba može dodatno njegovati i ojačati njihovu sposobnost – prepoznajući da dugotrajni stres značajno narušava učenje i zdrav razvoj.

Ključne riječi: budnost, djeca, emocionalna inteligencija.

1. Uvod

Kada stupimo u kontakt s djetetom, pogotovo malim djetetom, ulazimo u svijet koji tek nastaje. Neuron se još uvijek formiraju, veze među njima se stvaraju i nestaju puno brže nego u odrasloj dobi. Sjećanja djece do dvije godine su prolazna: nestaju ako nisu pojačana iskustvom koje se ponavlja, budući da na njihov nestanak utječu novonastali neuroni. Bebe i mala djeca do dvije godine praktički nemaju dugoročna sjećanja. Djeca žive ovdje i sada. To je stanje koje mi odrasli rijetko postižemo ili doživljavamo, ili samo uz pomoć kontemplativnih tehnika kao što je svjesnost.

2. Središnji dio

Mindfulness kao praksa potječe iz tradicije budizma, iako se u poplavi informacija može činiti relativno novim "Genijalnost." Danas je stručno dobro potkrijepljeno istraživanjem nalazi i široko prihvaćeni. Podsjeća nas na potrebu "unutarnjeg mira", koji na obilje truda i svakodnevnih žurbe svakako nam je potrebno, možda čak više nego ikad - čak i djeca, koja su često uhvaćena u hvatište brojnih zahtjeva, velikih očekivanja i potrebe za multitaskingom, što je jasan odraz modernog društva 21. stoljeća. Budnost je proces aktivnog prihvaćanja psihološkog sadržaja, jer kroz njega pojedinac dolazi u neposredan dodir s događajima u svom mentalitetu [1]. Budnost je suprotna izbjegavanju, a izbjegavanje je uključeno u mnoge oblike psihopatologije, jer se mnogi mentalni poremećaji mogu shvatiti kao nezdravi napor pojedinca da pobjegne ili izbjegne određene emocije, misli, sjećanja i druga unutarnja iskustva [6]. Poznajemo dva različita načina na koje možemo prakticirati mindfulness – u formalnom ili neformalan način. Formalna svjesnost može se nazvati meditacijom. Uključuje unaprijed razvijene prakse kao što su fokusiranje na disanje, mir i tišina, obraćanje pažnje na zvukove, osjetila, misli i osjećaje. Neformalna budnost, međutim, nije konvencionalna. Siegel, Germer i Olendzki to nazivaju "svakodnevnom svjesnošću". Neformalna mindfulness nas podsjeća da smo svjesni u svakodnevnom životu, u svakodnevnim zadacima, kao npr. u hranjenju, šetnji, vožnji i kućanskim poslovima. Također uključuje neke interakcije s drugima, npr. na poslu, kod kuće i u društvenom životu [4]. Za prakticiranje ovog oblika mindfulnessa uzimamo „ostaviti, povući se“ koje je namijenjeno samo njegovanju vještine mindfulnessa – primjerice, tjednog intenzivnog meditativnog povlačenja. Mnogi ljudi koji su iskusili ovaj oblik prakse svjesnosti izvijestili su da su uvidi koji su ovog tjedna došli do izražaja promijenili njihove živote. Budnost pomaže u razumijevanju i upravljanju različitim emocijama, suočavanju sa stresnim situacijama te jačanju samopoštovanja i koncentracije. Na taj način pomaže djeci da se učinkovito nose sa školskim zahtjevima i raznim brigama, a ujedno ih opremi strategijama za „preživljavanje“ u odrasloj dobi. Djeci objašnjavamo osnove mindfulnessa na njima razumljiv i zanimljiv način. Vježbe ne forsiramo, a po potrebi prilagođavamo vrijeme ustrajnosti u određenoj vježbi. Iznad svega, ne treba očekivati da će sve ići glatko, točno prema napisanim uputama. Pristup svjesnosti treba biti razigran, strpljiv i snalažljiv, a vježbe kratke i sažete; oprez treba uvesti tijekom vožnje u autu, prije ručka, navečer u krevetu, tijekom igre, umjesto igre, vani u vrtu ili na hodanje i u kupaonici dok peru zube. Predstaviti ću vam nekoliko primjera vježbi:

1. VRIJEME Za početak ležite na leđa, ali možete sjesti i na stolicu ili na pod. Udobno se smjestite! Zatvorite oči i stavite ruke na trbuh. Tri puta duboko udahnite i izdahnite. Promatrajte kako vam se trbuh diže i spušta pri svakom udisanju i izdahu. Dišite ravnomjerno, vlastitim tempom. Ako vam je pozornost preusmjerena, usmjerite je natrag na trbuh koji se diže i spušta uz disanje. Gledam svoje misli i emocije.

2. DUGA Sjednite uspravno, s ravnom kralježnicom i nogama čvrsto na podu. Držite ruke oko tijela. Nekoliko puta za redom stisnite i raširite dlanove kako biste ih zagrijali. Sada polako ispružite ruke u stranu, dlanovima prema gore. Zatim polako podignite ruke iznad

glave kako biste stvorili dugu. Zadržite se kratko, a zatim ih polako spustite kako biste se vratili u početni položaj s rukama uz tijelo. Tvoja duga je izbljedjela.

3. KRETANJE SLONA Ustanite uspravno i ispružite ruke ispred sebe. Skupite dlanove u šaku. Sjajno! Upravo si napravio slonovsku njušku. Duboko udahnite kroz nos i podignite ruke visoko iznad glave kao što slon podiže njušku. Polako izdahnite kroz usta i spustite ruke uz tijelo kao što slon spušta njušku. Ponovite nekoliko puta.

4. MORSKA ZVIJEZDA Jednom rukom široko raširite prste. Sjajno! Upravo si napravio morsku zvijezdu. Kažiprstom druge ruke nježno obrišite prste na ruci koja predstavlja morsku zvijezdu. Počnite od palca i polako obrišite svaki prst posebno, gore-dolje, gore-dolje. Dok klizite kažiprstom između prstiju, usredotočite pozornost na disanje. Udahnite dok se prstom idete gore i izdišite dok se spuštate. Ponovite nekoliko puta.

5. DISANJE S MEDVJEDOM Ležite na leđa i stavite jastuk ispod glave. Stavite medvjedića [ili drugu plišanu igračku] na trbuh. Duboko udahnite kroz nos i polako izdahnite kroz usta. Kada udišete, trbuh vam se podiže, a kada izdišete, trbuh se spušta. Promatrajte kako vam se medvjed na trbuhu diže i spušta dok dišete polako i ravnomjerno.

6. BALON NA NAPUHANJE Zamislite da je vaš trbuh balon. Duboko udahnite kroz nos i gledajte kako se balon napuhava. Polako izdahnite kroz usta i gledajte kako se balon ispuhuje. Ponovite nekoliko puta.

7. MIRIS CVIJETA Zatvorite oči i zamislite kako držite cvijet u ruci. Duboko udahnite i zamislite da primjećujete osvježavajući miris cvijeta. Polako izdahnite i promatrajte kako se osjećate. Ponovite nekoliko puta.

8. Mjehurići sapuna Duboko udahnite kroz nos i nakratko zadržite dah. Zatim polako izdahnite kroz usta i zamislite kako pušete mjehur od sapunice. Ako imate problem koji vas muči, zamislite da ga otpuhnete u mjehurić od sapunice. Promatrajte kako u nekom trenutku mjehur pukne i problem se rasprši. Ponovite nekoliko puta i uživajte u pogledu na mjehuriće sapunice.

9. TOPLA ČOKOLADA Zamislite da u rukama držite šalicu vruće čokolade – i približite je nosu. Duboko udahnite kroz nos kako biste osjetili miris vruće čokolade. Polako izdahnite kroz usta da se vruća čokolada ohladi. Ponovite nekoliko puta.

10. KAPI KIŠE Nježno i brzo tapkajte prstima obje ruke po tjemenu glave, kao da po njemu padaju kapi kiše. Zatim nastavite nježnim i brzim tapkanjem po zatiljku, a zatim po sjenama i ušima. Promatrajte osjećaje koji nastaju kada vam osvježavajuće kapi kiše padnu na glavu.

3. Zaključak

Djeca žive ovdje i sada. Ako uzmemo u obzir model svjesnosti, kako ga predlažu Bishop i suradnici, možemo identificirati dva čimbenika: njegovu pažnju i samoregulaciju, te usredotočite se na iskustvo. Potonje uključuje znatiželju, prihvaćanje i otvorenost koji su karakteristike djece. Potpuna prisutnost djece ovdje i sada, koja je rezultat njihovog nezrelog mozga, ne uključuje samoregulaciju, ali zbog djetetove nezrelosti znači i potpuno prihvaćanje situacije. Želimo li ući u svijet djece, razumijevajući njihov rad, ali i vlastito majstorstvo u životu ovdje i sada, uvelike nam olakšajte posao. Pomažu nam budnost i meditacija stupite u kontakt ne samo s drugima nego i sa sobom. Zadovoljstvo sobom i svijetom, suosjećanje prema drugima i osjećaj vlastite prisutnosti [živosti], međutim, ispunjavaju naše živote, a ne samo nas isprazne sve većim stresom nego što smo ionako već izloženi.

4. Literatura

- [1.] Brantley, J., Millstine, W. [2012]. Poživljajočih pet minut na delovnem mestu: 100 vaj čuječnosti za zmanjševanje stresa in boljše opravljanje dela. Maribor: Univerza v Mariboru in Izobraževalno raziskovalni inštitut Ljubljana.
- [2.] Černetič, M. [2005]. Biti tukaj in zdaj: Čuječnost, njena uporabnost in mehanizmi delovanja. Psihološka obzorja.
- [3.] Kabat-Zinn, J. [2011]. Kamorkoli greš, si že tam: z meditacijo iz spanca avtomatizma v vsakdanjem življenju. Ljubljana: Iskanja.
- [4.] Kozina, A. [2016]. Anksioznost in agresivnost v šolah: dejavniki, trendi in smernice za zmanjševanje. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- [5.] Poštuvan, V., Tančič Grum, A. [2015]. Program NARA – moč strokovnjakom skozi čuječnost: 6-tedenska oblika: priročnik za izvajanje vaj čuječnosti v okviru programa. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
- [6.] Škobalj, E. [2017]. Čuječnost in vzgoja. Maribor: Ekološko-kulturno društvo za boljši svet.

Stručni rad

UČENJE ASTRONOMIJE KOD MLADIH UČENIKA

Andreja Založnik

Osnovna šola Frana Roša Celje, Slovenija

Sažetak

Dijete također živi u svemiru i može ga promatrati svaki dan. Za promatranje su posebno pogodni Mjesec, zvijezde i neizravno Sunce, no dobro je istaknuti da je i Zemlja dio svemira. Svaki dan je prilika da dijete nauči nešto novo o tome, da promatra i razmišlja. To također može biti korisno u poticanju djetetova razvoja, u kojem prostor u kojem živi ima važnu ulogu.

Ključne riječi: astronomija, učenici, svemir.

1.Uvod

Zemlja je planet, dio Sunčevog sustava, ali za nas je posebna jer je naš dom u svemiru, život na njemu ali ovisi o Suncu, nama najbližoj zvijezdi. Mjesec kruži oko Zemlje, koju svaki put vidimo malo drugačije; čini nam se da mijenja oblik, ali nije. Oblik osvijetljenog dijela koji vidimo ovisi o položaju Sunca i Mjeseca [1]. Svemir se sastoji od svega što postoji. Sunce je naša lokalna zvijezda, koja je središte našeg Sunčevog sustava. Izvor je energije i omogućuje život na Zemlji. Oko Sunca se nalazi osam planeta s mjesecima, a slijede ih asteroidi i kometi. Svaki planet je drugačiji. Razlikuju se po veličini, boji, udaljenosti od Sunca, broju mjeseci, temperaturi, masi itd. Ne možemo ih golim okom odvojiti od zvijezda.

2.Središnji dio

Važan instrument za proučavanje prostora je moćno računalo s kojim se možete profesionalizirati astronomi obrađuju podatke i na temelju njih grade svoje teorije o pojavama u svemiru. Čini podaci dolaze prvenstveno pomnim promatranjem. Međutim, promatrati daleki svemir koristiti:

– **Teleskopi**: Teleskop je uređaj koji se koristi za hvatanje svjetlosti iz žarulja sa žarnom niti svemirska tijela. Teleskopi također hvataju radio valove s objekata koji su udaljeni od Zemlje čak i milijunima godina daleko.

– **Spektrometri** koji analiziraju svjetlost koja dolazi iz promatranog tijela. Omogućiti također određivanje elemenata koji se nalaze u zgradi ili prostoru.

– Interferometre, ki so kot nekakšni pripomočki teleskopa, saj izboljšajo ločljivost slike. Sestavljeni so iz dveh zrcal, ki odbijata sliko sprejetega valovanja na optični ali radijski teleskop in tako nastane infrardeča slika.

– **Radari** pomoću kojih mogu odrediti udaljenost nebeskog tijela i proučavati njegovu površinski. Radar prenosi pakete radio signala protiv npr. Mjesec, gdje su valovi odbija i ponovno ga prihvaća radar [2]. Istraživači već dugi niz godina promatraju svemir. Prije više od 100 godina istraživali su svi astronomi sve pojave u svemiru, ali danas su specijalizirane i detaljno proučavaju samo jedan dio svemira odn. fenomen u njemu. Neki se bave zvijezdama, drugi galaksijama, treći obradom informacije koje dolaze iz svemira, a četvrti ispituje početak, razvoj i prognozu budućnost razvoja svemira. U početku je svemir bio skup vrlo guste i teške tvari. Prije otprilike petnaest milijardi godina, ova teška i gusta tvar eksplodirala je, a njezine su se čestice raspršile na sve strane. Ti su dijelovi formirali galaksije, zvijezde i druga nebeska tijela. Danas se svemir definira kao skup galaksija koje su odvojene jedna od druge i stalno se kreću. S druge strane, galaksije se sastoje od mnogih zvijezda, planeta, kometa, plinskih oblaka i oblaka prašine. Posebnost im je što se stalno vrte oko svog centra [2]. galaksije različitog su oblika; neke su okrugle, druge eliptične, neke ravne, druge lećastih oblik. Galaksija u kojoj nalazimo i našu Zemlju zove se Mliječni put. Nastala je prije desetak milijardi godina. Isprva je bio okrugao i polako se vrtio. Međuzvezdana materija se počela nalaziti u središtu galaksije, a Mliječna se staza kao rezultat toga počela okretati brže. To je i razlog zašto je njegov oblik postajao sve ravniji. Danas je njegov oblik spljošten poput diska. Zvijezde su se počele stvarati i na rubovima Mliječne staze i tako su se počeli stvarati rukavi. V procesu izvajanja novih učnih vsebin uporabljamo različne metode in oblike dela, ki bodo pomagajte otrokom razumeti snov, da bo znanje trajalo dlje [4]. Odgovornost učitelja je, da izbere ustrezne metode in oblike, ki bodo otroku omogočile, da se na dinamičen in zanimiv način nauči nekaj novega. Da pa se boste uspešno spoznali, morate izbrati pravi način oz metoda, ki nam bo pomagala predstaviti nov koncept oz. proces, ki ga želimo predstaviti otrokom. Pri izbiri ustrezne metode upoštevamo število in starost otrok ter njihovo individualne sposobnosti [4]. Metode, ki jih učitelji astronomije uporabljajo pri načrtovanju dejavnosti:

- **Metoda pripovedovanja, razlage.** Ta metoda je monolog – eden govori, drugi poslušaju. Uporablja se lahko pri pripovedovanju določene vsebine ali pri razlagi za boljše razumevanje vsebine. Ta metoda tudi opisuje in razlaga predmete, pojave ali koncepte.

- **Metoda pogovora, pogovor.** Je izmenjava mnenj, vprašanj in odgovorov; uporabljamo ga takrat, ko imajo otroci že nekaj predznanja, da lahko sodelujejo. Poskrbimo, da otrokom damo dovolj časa, da postavijo ali odgovorijo na vprašanje in da so naša vprašanja razumljiva. Metoda je primerna za manjše skupine.

- **Demonstracijska metoda.** Je jasn način prikaza določene vsebine. Otroku je treba dati jasne zaznave in ideje, da si bo lahko oblikoval jasne pojme. Lahko pokažemo slike, modele, predmete, video posnetki itd.

- **Metoda promatranja.** Ova metoda se najčešče koristi vključujući i demonstracijsku metodu. Djecu s pitanjima potičemo na promatranje kako bi uočili što više detalja za jasnu predodžbu o pojedinom predmetu, pojavi ili pojmu.

- **Metoda igre.** Omogućuje djetetu da bude opušteno, kreativno i aktivno te je spontana i izravna metoda rada. Koristila sam igru uloga [izlet na mjesec], igru pravila [I'm Here and Am I the Sun or the Moon] i kreativnu igru [izrađujemo raketu]. Opisat ću tri aktivnosti koje mlađoj djeci omogućuju učenje o prostoru. Važno je da učitelj poznaje djetetovo predznanje i razumijevanje svemira. Aktivnosti koje ću spomenuti predviđene su za desetero djece, ali ih možemo provoditi i u većoj skupini:

1. SUNCE

Prva aktivnost odvija se vani. Prvo pozivamo djecu da pronađu Sunce. Zatim im damo list papira i djeca crtaju horizont i mjesto gdje se nalazi Sunce. Uz njega nacrtamo znak kako bismo znali da smo to Sunce nacrtali ujutro [npr. krevet ili nešto slično što djeca predlože]. Podsjećamo djecu da trebamo nacrtati znak na podu gdje sada promatramo Sunce, kako bismo ga mogli ponovno promatrati s istog mjesta prije ručka. Zatim idemo u učionicu. Pitamo djecu kakvo je po njihovom mišljenju Sunce: je li vruće ili hladno; kako je vruće; opekli bi se kad bi ga dotakli; kako si pomažemo kad Sunce ne pomaže daje svjetlo - ono što palimo; možete naći nešto slično ovdje u kasinu itd. Uzmimo stolno svjetlo, upalite ga i zatim pristupite rukom da osjetite da je i žarulja vruća i emitira svjetlost [poput Sunca]. Kako bismo saznali više o tome od čega se sastoji Sunce, pregledavamo različite izvore kao što su knjige i internet. Koristio sam knjige Slike svemira E. Beaumota i Svemir E. Lepetit. S djecom doznajemo da je Sunce napravljeno od užarenog plina u kojem zbog vrlo visoke temperature nastaju erupcije, koje ne možemo dosegnuti na štednjaku. Zatim uzimamo list gdje smo nacrtali položaj Sunca ujutro. Prošlo je sat vremena otkako smo nacrtaj gdje je Sunce. Gdje je Sunce sada? Pogledajmo. Upozorenje: aktivnost može biti provodi samo zimi, jer ljeti postoji veći rizik od oštećenja vida! Nikada ne gledamo Sunce. Zatim s djecom gledamo u nebo gdje je sada Sunce. Je li se što pomaknulo? Gdje je otišla? pomaknuto? Na crtežu koji smo nacrtali ujutro crtamo Sunce i crtamo pored njega simbol [npr. žlica] koji nam daje do znanja da smo nacrtali ovaj položaj Sunca prije ručka. Djeca imaju na umu da je Sunce nevjerno očima, pogotovo ako ga gledamo bez sunčanih naočala ili drugih adekvatnu zaštitu. I ovdje se djeca prije aktivnosti podsjećaju da bace sjenu na svoje ruke oči i ne gledaj dugo u Sunce. Lego Sunca se zatim promatra i crta u poslijepodnevnim satima [npr. nakon popodnevnog zalogaja] kako bi se vidjelo kako se kreće. Posljednje opažanje se vrši neposredno prije odlaska kući.

2. SVEMIR

Ovu aktivnost prikladno je provoditi samo zimi, kada sunce ne izlazi tako rano. S aktivnostima započinjemo rano i zamolimo djecu da ih nekoliko puta pogledaju tijekom igre kroz prozor i reći kada će vidjeti Sunce. S djecom promatramo njegov istok. Mi pitamo da li već vide Sunce, vani je već svijetlo ili je mrak. Potičemo ih da predvide hoće li jutro će biti svjetlije ili tamnije. Pozovite djecu na list s križem označite prognozu gdje će Sunce biti za sat vremena. Ako treba, objasnimo im da je to isto vremensko razdoblje kao i prije. Zatim ih pitamo o nalazima promatranja zalaska sunca koji radili su to s roditeljima kod kuće. Djeca opisuju kako je sunce zašlo i je li pao mrak čim je zašlo Sunce je sakrilo da li se polako smrači. Uočavamo da je polako padao mrak. Djeca koja su gledajući izlazak sunca ujutro, ali mogu reći kako je bilo ujutro i pokazati i predstaviti sliku promatranja Sunca. Zatim uspoređujemo slike solarnih promatranja i nalazimo da li se Sunce kretalo i u kojem smjeru. Također uspoređujemo položaje Sunca uzastopnih jutara. S djecom saznajemo da je Sunce središte Sunčevog sustava i da planeti, uključujući i Zemlju, kruži oko Sunca. Uz model prikazani su razlozi promjene dana i noći. Zamračimo prostor i pripremimo globus koji predstavlja Zemlju, te stolnu lampu koja predstavlja Sunce. Na kugli zemaljskoj nalazimo Sloveniju, gdje živimo, i stavljamo joj oznaku da vidimo to još bolje. Nalazimo da je polovica Zemlje osvijetljena, a polovica u tami. Potrudimo se da Slovenija bude prosvijećena. Na to skrećem pažnju i djeci. Pitamo ih u kojoj državi živimo. Slovenija se može naći na kugli zemaljskoj. Onda ih pitamo kako trebamo postaviti globus da Slovenija bude osvijetljena. Gledamo i gdje je noć dok je dan s nama. Pojavljuje se jedno od djece neosvijetljeni dio i pročitajte nazive kontinenata [npr. Sjeverna Amerika, Južna Amerika, Australija...] i veći gradovi na njima koji su u neosvijetljenom dijelu. Pozivamo djecu da se igraju globusom i lampom. Neka sami otkriju gdje je noć, a gdje dan. Neka istražuju.

3. RAKETA

S djecom prvo gledamo slike koje su nacrtali nakon promatranja Mjeseca na noćnom nebu. Svako dijete prezentira svoju sliku i kaže što je nacrtalo. Pitamo djecu kakav su Mjesec vidjeli, a pažnju usmjeravamo na oblik svijetlog dijela: je li bio okrugao? Vidimo li Mjesec uvijek na isti način? Djeci pokazujemo slike različitih lunarnih jelovnika [prvi i zadnji kut, pun mjesec]. Za svaku sliku posebno pitamo djecu koja je to. Na kraju slike stavljamo ih jedno do drugog i pitamo jesu li mjeseci istog oblika. Otkriju da nisu. Dalje ih pitamo ima li Mjeseca na svim slikama. Pobuđujemo zanimanje kakav je Mjesec izbliza i govorimo im da su astronauti već otputovali na Mjesec. Razgovarajmo s čime su putovali i pozovimo ih da zajedno naprave raketu. Na pitanje kako to napraviti, pomažemo odgovoriti gledajući snimak leta prave rakete. S djecom također pronalazimo i pregledavamo slike raketa u knjigama; zajedno čitamo važne komponente rakete. S djecom shvaćamo što raketa treba imati da bi poletjela. Raketa se sastoji od nekoliko dijelova. U glavnom dijelu rakete su posada i prostor u kojem se nalazi gorivo. Uz bočne strane rakete nalaze se dodatni spremnici, gdje se također pohranjuje gorivo. Kada raketa leti, najniži dio rakete se prvo isprazni i ispusti. Na kraju samo glavni dio rakete leti bez bočnih dijelova. Zatim s djecom napravimo plan kako ćemo napraviti raketu. Odlučujemo hoćemo li napraviti jednu zajedno ili će svatko napraviti svoju raketu. Izrađujemo plan rakete, imenujemo komponente i njihovu funkciju, a ujedno odlučujemo od čega ćemo ih napraviti i dokumentiramo plan crtanjem na velikom plakatu. Za djecu pripremamo razne materijale za izradu raketa [kutije, boce, karton, plastične i metalne čepove, čahure, alu folije...] i ljepilo. Djeca gledaju materijale, a zatim izrađuju raketu prema planu. Mi ih vodimo i pomažemo im ako im treba pomoć. Kad završimo posao, uspoređujemo plan i našu raketu s djecom. Da vidimo jesmo li sve napravili i jesmo li slijedili plan.

3.Zaključak

Učenici vole izazove, vole tražiti nove izvore informacija i proučavati ih. Pokazuju veliku autonomiju u otkrivanju gdje i kako bi mogli shvatiti što je istina, a što nije. Ako su učenici interno motivirani, posao ide glatko, bez svađa i uz sudjelovanje svih. Između ostalog, učenicima je teško zamisliti veličinu planeta i udaljenosti između njih. Kako bi olakšali prezentaciju i razumijevanje ovoga, učitelji bi zajedno s učenicima u školskom hodniku sa svakodnevnim predmetima mogli postaviti model planetarnog sustava. Prilikom bavljenja astronomskim sadržajima poželjno je da učenici koriste internet, jer na internetu postoji mnogo zanimljivih i edukativnih astronomskih stranica za djecu, a korištenje interneta bi ih također oduševilo i prezentiralo sadržaj na još zanimljiviji način. Neki astronomski sadržaji učenicima mogu biti teški, ali uz dodatno objašnjenje sadržaja možemo im se približiti i na taj način postati zanimljiviji, a na taj način nadograđujemo njihovo znanje.

4.Literatura

- [1.] Beaumot, E. [2011]. Podobe Vesolja. Ljubljana: Oka.
- [2.] Becklake, S. [1989]. Vesolje, zvezde, planeti in vesoljske ladje. Ljubljana: DOMUS.
- [3.] Grego, P. [2010]. Velika knjiga o vesolju. Murska Sobota: Pomurska založba.
- [4.] Kocmut, A. [2010]. Kometek Raketek in Sončeva darila. Nova Gorica: Educa, Melior
- [5.] Polak, A. [ur.]. [2008]. Učitelji, učenci in starši o prvem triletju osnovne šole. Ljubljana: JRZ Pedagoški inštitut.
- [6.] Prosen, S. in M. [2001]. Spoznavajmo Zemljo in vesolje. Ljubljana: DZS.
- [7.] Stott, C. [2003]. Najlepša knjiga o astronomiji. Tržič: Učila.

Stručni rad

ČITALAČKO POPODNE U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI

Andreja Ošlaj
OŠ Sveti Jurij

Sažetak

U članku je opisano značenje školske knjižnice za čitanje. Predstavljena je aktivnost čitalačkog popodneva kao načina poticanja učenika na čitanje, posjetu školske knjižnice i posudbu knjiga. U čitalačkim popodnevima sudjeluju učenici prva tri razreda osnovne škole. Školska knjižnica, kao važan čimbenik u promicanju kulture čitanja među mladima, postala je mjesto popodnevni čitalačkih događanja.

Ključne riječi: čitanje, motivacija, školska knjižnica, yoga s pričama, kreativnost

1.Uvod

Čitanje je jedna od najvažnijih vještina koju djeca uče u školi i koriste cijeli život. Školska knjižnica ima važnu ulogu u podizanju svijesti o važnosti čitanja. Kao što Kropp [2] kaže, „niti jedan prostor u školi nije važniji za razvoj čitalačkih vještina od školske knjižnice. Knjižnica mora biti uvijek otvorena, udobna, puna knjiga, a knjižničar uvijek na raspolaganju“. Uvjeren je da „odličan školski čitalački program zahtijeva predanost, energiju i domišljatost. Ne samo djelomičnu domišljatost, već i zabavnu“. Kako bismo učenicima, uz sve knjižnične aktivnosti koje se odvijaju u školi, ponudili dodatnu edukativnu i zabavnu aktivnost, učenicima od prvog do trećeg razreda ponudili smo „čitalačko poslijepodne“. U svrhu poticanja pozitivnog odnosa prema knjigama i čitanju, učenicima smo omogućili poslijepodne u školskoj knjižnici. Prethodnih godina, za učenike četvrtih i petih razreda, pripremali smo čitalačke večeri jer smo kod učenika na prijelazu iz prvog u drugo odgojno obrazovno razdoblje primijetili pad broja čitatelja. Pad broja čitatelja primjetan je uglavnom kod manjeg broja čitalačkih znački, padom posjeta knjižnici i smanjenom posudbom knjiga. Naš cilj bio je povećati učenicima želju za čitanjem, kao i želju za posjetom knjižnice i posudbom knjiga.

2.Uloga školske knjižnice u promicanju kulture čitanja

Čitalačka pismenost koju učenik stječe tijekom školovanja ključna je za njegov rani i daljnji uspjeh u školi, a kasnije i za uključivanje te aktivno sudjelovanje u društvenom, kulturnom i profesionalnom životu. [3] Kao što kaže Fekonja, školske knjižnice po cijelom svijetu imaju zajednički cilj: poboljšati nastavni proces i učenje za sve te pružiti podršku obrazovnom programu u školi. To svakako uključuje promicanje knjižničnih usluga, a samim time i motivaciju za čitanje. Prema IFLA-i, Fekonja navodi ključne uloge školskog knjižničara: podučavanje, upravljanje, vođenje i suradnju te uključivanje šire zajednice. [1]

3.Čitalačko poslijepodne

Aktivnost “čitalačko poslijepodne” pokrenuta je školske godine 2018/19. u prva tri razreda osnovne škole. Tijekom godina prilagođavali smo i nadograđivali svoje aktivnosti i oblike realizacije programa. Na početku su prijavljeni učenici bili zajedno u školskoj knjižnici. U školskoj godini 2021/22. planirali smo aktivnosti po pojedinim razredima jer zbog epidemije Covid-19 nije bilo dopušteno spajanje većeg broja razreda. Djelatnosti su uvijek bile organizirane u poslijepodnevnom vremenskom razdoblju, kada su učenici završavali s nastavom. U svim slučajevima aktivnost je provela školska knjižničarka koja je pripremila literaturu i poslijepodnevne čitalačke aktivnosti. Uz školsku knjižničarku sudjelovale su i druge učiteljice.

3.1.Aktivnosti prije izvođenja programa

Prije samog bajkovitog poslijepodneva potrebne su temeljite pripreme – organizacijske i sadržajne. Sadržaj se svake godine prilagođavao razdoblju u kojemu se aktivnost provodila i mogućim drugim aktivnostima za obogaćivanje aktivnosti. Bajkovito poslijepodne u većini slučajeva izvodilo se u školskoj knjižnici. Samo kada je bio prijavljen veliki broj djece, aktivnosti smo izvodili u učionici.

a) Priprema programa

Školska knjižničarka najprije se s učiteljicom dogovorila o terminu realizacije programa te, ovisno o vremenu (npr. Uskrsu), raspravljala o raznim idejama za odabir teme i o odgovarajućim literarnim prijedlozima. Zatim je knjižničarka pripremila program odvijanja aktivnosti čitalačkog poslijepodneva.

b) Prikupljanje prijave i suglasnosti

Knjižničarka je roditeljima pripremila odgovarajuće prijavnice i suglasnosti koje je podijelila učenicima i napravila promociju za bajkovito poslijepodne. Budući da se aktivnost odvijala nakon nastave, učenicima je aktivnosti trebalo predstaviti kao ugodne i zabavne i tako potaknuti želju za čitanjem i provođenjem slobodnog vremena u školi. Nakon što su učenici vratili potpisane suglasnosti, knjižničarka se u kuhinji dogovorila za voćnu užinu.

3.2. Izvođenje čitalačkog poslijepodneva

Aktivnosti čitalačkih poslijepodneva podijeljene su na uvodne aktivnosti namijenjene opuštanju, čitanju te kreativnosti nakon čitanja.

a) Opuštanje

Budući da su učenici umorni nakon cijelog dana u školi, prije čitanja morali smo se opustiti. Učinkovit i popularan način je opuštanje i smirivanje učenika yogom kroz priče, odnosno pričama kroz pokrete. Učenici su se rasporedili oko knjižničarke i pažljivo slušali upute. Knjižničarka je počela s pričanjem priče i izvodila različite položaje. Učenici su slušali knjižničarku i oponašali pokrete. Učenici su naučili kako pokretima oponašati planinu, drvo i životinje. Nakon yoge učenici su bili smireni i koncentrirani na priču i očekivali dodatne djelatnosti.

b) Čitanje knjige i razgovor

Čitanje knjiga prilagodili smo određenoj grupi učenika. Stariji učenici koji već znaju čitati, knjigu su čitali samostalno. Mlađim učenicima knjigu je pročitala školska knjižničarka ili učiteljica. Nakon pročitane knjige uslijedio je razgovor s učenicima o sadržaju i razumijevanju pročitane knjige. Učenici su imali priliku odgovoriti na pitanja, podijeliti svoja razmišljanja i iskustva iz vlastitog života.

c) Kreativnost nakon čitanja

Aktivnosti nakon čitanja bile su različite i prilagođene pročitanoj sadržaju. Nekoliko naših aktivnosti:

- izrada plakata,
- rješavanje zadataka,
- izrada društvene igre, predstavljanje igre ostalim učenicima u skupini i igranje igara,
- izrada figurica od gline,
- crtanje po keramičkim pločicama i
- izrada uskrsnih ukrasa.

U kreativnim aktivnostima učenici su radili u grupama gdje su razmjenjivali mišljenja o zajedničkim pročitanim i kreiranim sadržajima.

3.3. Aktivnosti nakon završetka čitalačkog poslijepodneva

Nakon čitalačkog poslijepodneva bilo je potrebno obaviti još nekoliko aktivnosti.

a) Zajedničko fotografiranje s proizvodima

Prije odlaska kućama uslijedilo je obavezno zajedničko fotografiranje. Učenici su na fotografiji ponosno predstavili svoje proizvode za ostale školske kolege, učitelje i roditelje.

b) Izložba fotografija i aktivnosti u školskom hodniku te objava na mrežnoj stranici škole, školskoj televiziji i u školskom almanahu

U svrhu informiranja šire javnosti, a posebno roditelja o aktivnostima u školi, fotografije i tekst objavljeni su na mrežnoj stranici škole, na školskoj televiziji u hodniku škole te na kraju školske godine u almanahu. Kreacije učenika izložili smo u hodniku škole.

c) Evaluacija rada i izvještaj za godišnji plan rada

Čitalačko poslijepodne planira se već na početku školske godine i dodaje u godišnji plan rada škole i učitelja. Stoga se na kraju školske godine, prilikom predaje dokumentacije, podnosi evaluacija i izvještaj o aktivnostima s učenicima.

4. Zaključak

Padom broja čitatelja i mi smo u našoj školi bili suočeni s izazovom kako potaknuti učenike na čitanje knjiga, povećati broj posjeta školskoj knjižnici i posuđivati knjige. Za svaku godinu organiziramo različite čitalačke aktivnosti. Jedna od aktivnosti je čitalačko poslijepodne koje uspješno izvodimo već nekoliko godina zbog vidljivih pozitivnih rezultata kod učenika. Nakon izvođenja čitalačkog poslijepodneva povećava se broj posjeta školskoj knjižnici, posudba i čitanje različitih knjiga. Učenici koji su bili uključeni u čitalačka poslijepodneva nastavljaju uživati u čitalačkim aktivnostima u školi te u narednim godinama još uvijek posjećuju knjižnicu. Bili su ostvareni naši postavljeni ciljevi.

5. Literatura

[1.] Fekonja, Z. (2016). Vloga šolskega knjižničarja pri uporabnikih 21. stoletja. Šolska knjižnica, 25 (3/4), 16-20.

[2.] Kropp, P. (2000). Vzgojanje bralca: naj vaš otrok postane bralec za vse življenje. Učila. Tržič.

[3.] Poučevanje branja v Evropi: okoliščine, politike in prakse. (2011). Ministrstvo za šolstvo in šport. Ljubljana.

Stručni rad

ULOGA MOTIVACIJE U UČENJU NJEMAČKOG JEZIKA

Andreja Ošlaj
OŠ Sveti Jurij

Sažetak

U članku je predstavljeno što je motivacija i koja je njezina uloga u učenju. U nastavku su predstavljena konkretna sredstva i aktivnosti koje koristimo tijekom podučavanja njemačkog jezika za motiviranje učenika i usvajanje novih znanja.

Ključne riječi: motivacija, učenje, podučavanje, njemački jezik

1.Uvod

Poznavanje stranih jezika sve je cjenjenije i poželjnije i sve više se pomiče u niže razrede osnovnih škola. Ponegdje se učenje stranih jezika nudi već u vrtiću. Unatoč prirodnoj želji svakog djeteta za učenjem, određeni učenici imaju poteškoće s usvajanjem novog znanja. Kako bi učenici usvojili znanje stranog jezika potrebni su različiti čimbenici. Jedan od najvažnijih je motivacija za učenje. Učitelji se svakodnevno susreću s izazovom kako tijekom nastave motivirati učenike na učenje stranog jezika. Kao učiteljica njemačkog jezika podučavam njemački jezik u razredima i individualno tijekom nastave kao dodatna stručna pomoć. Kod svih oblika podučavanja od iznimnog je značaja kako motivirati učenika. U stručnom radu najprije je potrebno objasniti pojam motivacije, a zatim na primjerima pokazati kako u praksi motivirati učenike za učenje njemačkog jezika.

2.Motivacija za učenje njemačkog jezika

Jurišević smatra da je motivacija među najvažnijim varijablama koje utječu na učenje jer određuje hoće li učenik uopće učiti strani jezik, kako će se to učenje odvijati i, ne manje važno, kakvo će biti znanje stranog jezika koje će učenik usvojiti. Istraživanja o utjecaju motivacije na učenje stranog jezika potvrđuju da je motivacija za učenje vrlo povezana s rezultatima učenja stranog jezika. Kaže da motivacija učenika za učenje stranog jezika ovisi:

- koliko često i koliko drugo će se učenik posvetiti učenju stranog jezika,
- kako će učiti (površinski, s razumijevanjem te uporabom metakognitivnih strategija učenja) i
- kako će doživjeti učenje i sebe kao učenika stranog jezika (prevladavajući osjećaji tijekom učenja). [2]

Autorica navodi kanadskog psihologa Gardnera kao pionira na području istraživanja čimbenika koji utječu na podučavanje stranog jezika u strukturiranom školskom okruženju. Oblikovao je socijalno-pedagoški model učenja stranog jezika, pri čemu je utvrdio četiri ključna čimbenika:

- utjecaji iz vanjskog okruženja (šire socijalno-kulturno i obiteljsko okruženje, motivacijski poticaji),
- individualne razlike među učenicima (stavovi prema situaciji učenja, integrativnost, motiviranost, sposobnosti),
- kontekst u kojemu se izvodi učenje stranog jezika (formalno, neformalno) i
- rezultati učenja stranog jezika (jezični, nejezični).

Navodi da se u različitim studijama često nalaze dvije motivacijske orijentacije:

- unutarnja koja je utemeljena na unutarnjim atributima učenika (uživanje u učenju, nove spoznaje, rješenja ili problemi, kompetencije za učenje) i
- vanjska gdje prevladavaju atributi koji učenika motiviraju izvana, iz okruženja (ciljevi postignuća i nagrada, regulacija emocionalnog pritiska).

Boekaerts je predstavila osam „ključnih načela motivacije“ na kojima se temelje motivacijska uvjerenja (načela 1 do 5), strategije upravljanja motivacijom (načela 6 i 7) i okruženje za učenje (načelo 8) te njihove implikacije na podučavanje. [1]

Ključna načela koje predstavlja Boekaerts:

- 1) Motivacija se poboljšava kada učenici osjećaju da mogu učiniti ono što se od njih očekuje.

- 2)Učenici su motiviraniji za učenje kada uoče dosljednu usklađenost između određenih radnji i postignuća.
- 3)Učenici su motiviraniji za učenje kada cijene predmet i jasna im je svrha učenja.
- 4)Učenici su motiviraniji za učenje kada dožive pozitivne emocije vezane uz didaktičke aktivnosti
- 5)Negativni osjećaju odvrćaju učenike od učenja.
- 6)Učenici oslobađaju svoje kognitivne potencijale za učenje kada imaju mogućnost utjecati na intenzitet, trajanje i izražavanje svojih osjećaja.
- 7)Učenici su ustrajni u učenju kada mogu samo uravnotežiti svoje potencijale i znaju se učinkovito nositi s ograničenjima.
- 8)Učenici su motiviraniji za učenje i uporabu strategija za uravnoteženje motivacije kada osjećaju da je okruženje naklonjeno njihovom učenju.

3.Praktični primjeri u nastavi njemačkog jezika

Učitelji se tijekom nastave stranog jezika u osnovnoj školi susreću s različitim oblicima podučavanja, na primjer klasično podučavanje čitavog razreda, zajednički rad ili individualni oblik. Kod svih je potreban pravi izbor načina za motivaciju učenika na učenje. Učitelj treba poticati i njegovati motivaciju za učenje jezika tijekom čitavog školskog sata. Dostupno je mnogo različitih sredstava i aktivnosti kojima motiviramo učenike na učinkovitije učenje.

3.1.Sredstva podučavanja

Pored osnovnog gradiva za učenje (udžbenici, radne bilježnice) koji su dostupni za podučavanje njemačkog jezika, koristimo i razna dodatna sredstva. Neka od sredstava koja koristimo na satu njemačkog jezika su:

-Informacijsko-komunikacijska tehnologija

U našoj školi stavljamo veliki naglasak na uporabu informacijsko-komunikacijske tehnologije. Za potrebe podučavanja imamo dostupna stolna računala u informatičkoj učionici, prijenosna računala i tablete koje učenici koriste tijekom nastave. Tijekom podučavanja njemačkog jezika često koristimo prijenosna računala i tablete za utvrđivanje znanja i vježbe. Učenike sustavno podučavamo uporabi računala i informatičke učionice. Učenici unose svoja korisnička imena i lozinku, što im omogućuje pristup uputama učitelja. U informatičkim učionicama učenici dobivaju više zadataka koje rješavaju u školi ili kod kuće.

-Lutke

Lutke su omiljeno sredstvo komunikacije s učenicima, prvenstveno u vrtiću i nižim razredima osnovne škole. Lutku možemo koristiti kao uvodnu motivaciju tijekom razgovora s djecom ili kao crvenu nit tijekom čitave školske godine. Učenici se vesele lutkama i rado s njima razgovaraju.

-Slikovne kartice i slike

Slikovne kartice su svestrano sredstvo za učenje. Koristimo ih za usvajanje novog rječnika, učvršćivanje usvojenih riječi i provjeru razumijevanja. Od učenika tražimo da pomoću slikovnih kartica napišu priču ili usmeno opišu sliku.

-Predmeti

Uporaba različitih predmeta učenicima je uvijek zanimljiva. Predmete donose učitelji ovisno o temi koju podučavaju ili zamolimo učenike da donesu svoje predmete: fotografije članova obitelji, svoju prvu fotografiju, omiljenu igračku i slično. Učenici

zatim opišu doneseni predmet i na njemačkom jeziku predstavljaju ostalim učenicima. Nakon toga slijedi rad u grupama ili parovima gdje učenici razgovaraju s ostalim učenicima i napišu priču, dijalog, usporedbu i slično.

3.2. Aktivnosti na nastavi

Na nastavi njemačkog jezika dobrodošle su različite aktivnosti učenika, kada učenici mogu biti aktivni i pritom učiti:

-Pjevanje i pokrete

Mlađi učenici vrlo rado pjevaju. Tako usvajaju mnogo novih riječi. Učenici uče brojalice, pjesmice i kratke priče. Ako je pjesma, odnosno tekst povezan s određenim pokretima, učenici vrlo brzo nauče nove riječi (npr. pjesma „Guten Tag, sagen alle Kinder“).

-Igranje uloga

Tijekom učenja stranog jezika jedan od najvažnijih ciljeva je usmeno sporazumijevanje. Igranjem uloga učenici se opuste i uživaju u aktivnosti čime zaborave na učenje. Takva motivacija omogućuje spontano učenje, a istovremeno je zabavna aktivnost.

-Diktat s crtanjem

Diktat s crtanjem ili bojanjem često se koristi u nižim razredima. Prema uputama učitelja učenici nacrtaju osobu, životinju ili predmet (npr. nacrtaj veliku okruglu loptu i oboji je žutom bojom).

-Didaktičke igre

Didaktičke igre možemo koristiti kao uvodnu motivaciju tijekom predstavljanja nove materije ili utvrđivanja znanja. Učenje kroz igru lakše je i zabavnije, a didaktičke igre koristimo i kod mlađih i kod starijih učenika.

4. Zaključak

Motivacija je složen pojam s različitim mogućnostima pristupa. Učiteljev zadatak je da učenicima tijekom nastave potakne zanimanje i time njeguje motivaciju za učenje tijekom čitavog sata.

Na njemačkom jeziku dostupno je mnogo različitih sredstava i aktivnosti koje obogaćuju nastavu i motiviraju učenike. Važnu ulogu kod motivacije učenika imaju učitelji, a dio odgovornosti imaju i sami učenici. Zadaća učitelja je predstaviti zadatke na prikladan i originalan način kako bi učenik bio motiviran za usvajanje novih znanja - učenje njemačkog jezika.

5. Literatura

[1] Boekaerts, M. (2013). Motivacija in čustva imajo ključno vlogo pri učenju. O naravi učenja: uporaba raziskav za navdih prakse. 81-101. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

[2] Jurišević, M. (2009). Zaznavanje pouka tujega jezika v prvem triletju osnovne šole in motiviranost učencev za učenje. Učenje in poučevanje dodatnih jezika v otroštvu. 97-114. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Stručni rad

ŠKOLA U PRIRODI, ZAŠTO?

Donata Tomažič, profesorica tjelesnog odgoja

OŠ Antona Aškerca Velenje

Sažetak

Škola u prirodi vrlo je važna u odrastanju adolescenata. U društvu vršnjaka razvijaju različite emocije, samostalnost i stječu mnoga znanja. Današnjim načinom života, posebice u gradovima, djeca na taj način imaju priliku svakodnevno se kretati u prirodi i na igralištima. To ih također odvlači od moderne tehnologije. Važnu ulogu u tome imaju učitelji koji pravilnim pristupima, odgovarajućim metodama rada, poticajima i korelacijama povezuju znanja iz različitih područja. U našoj školi u prirodi naglasak je bio na učenju skijanja. Kroz igru, oponašanje odraslih i rad u skupini, djeca brzo stječu nova motorička iskustva i znanja. Pritom su sretni, opušteni, a svojom pozitivnom unutaršnjom motivacijom, spontanošću i željom za novim saznanjima nevjerojatno napreduju. U školi u prirodi međupredmetno smo povezali sport (kondicijska priprema u školi, tehnička priprema skija, sigurnost na skijaškoj stazi) sa slovenskim jezikom (ispravno imenovanje skijaških pojmova, upoznavanje FIS pravila). Uzorak našeg istraživanja obuhvatio je 58 djece iz 6. A, B, C odjela. Djeca su kroz anketu izrazila svoje mišljenje o sadržajima koji se nude u školi u prirodi. Utvrdili smo da djeca najviše žele skijanje i bowling.

Ključne riječi: samostalnost, znanje, emocije.

1. Uvod

Budući da su pokret i igra dječja potreba koja čuva djetetovu dušu i osigurava pravilan razvoj, važna je zadaća učitelja to omogućiti. U prirodi je takva provedba puno lakša i ugodnija. Ujedno potičemo ugodne osjećaje kod djeteta i tako pružamo lijepo iskustvo. Kroz igru na snježnom poligonu na ugodan i zabavan način „skijaško opismenjavamo“ djecu. Dodatnim ciljano usmjerenim aktivnostima nakon skijanja (društvene igre, bowling, društvene večeri, noćni izleti, astronomija) brinemo se za još raznovrsniji tjedan proveden među vršnjacima izvan školskog okruženja. Druženje i prilagođavanje okolini važan je element u ovakvom načinu poučavanja. Uz sve to vodimo računa i o korelacijskoj povezanosti i tako obogaćujemo nastavu slovenskog jezika i sporta. Ovi satovi time postaju zanimljiviji i privlačniji. U 6. razredu u okviru nastavnog predmeta Sport u listopadu krećemo s kondicijskim pripremama za skijanje. Djecu upoznajemo s primjerenim odabirom skija i štapova, ovisno o visini i težini djeteta. Naučimo deset FIS pravila koja vrijede na skijaškoj stazi. U nastavnom predmetu Slovenski jezik naučili su kako pravilno nazivati pojmove u skijanju (pizza, pomfrit, crveno svjetlo) i što to znači, te gramatički i formalno ispravno pisati pisma i razglednice. Kao sportski pedagog jako sam uključena u ove nastavne sadržaje. U proteklih 20 godina provođenja škola u prirodi ovakva je suradnja uvelike podigla razinu i kvalitetu sadržaja. Na kraju svake škole u prirodi provodimo anketu kako bismo utvrdili prikladnost i dopadljivost završenog sadržaja. To nas je usmjerilo i da iduće godine vodimo školu u prirodi. Također vršimo analizu napretka u skijaškim vještinama svakog djeteta te provodimo motivacijsko skijaško natjecanje zadnji dan.

2. Samostalnost

Riječ samostalnost spominje se u SSKJ (2014) kao: „stanje samostalnosti: mlada osoba želi samostalnost, učenici su pokazali veliku samostalnost u radu, samostalno razmišljanje, ponašanje“. Od malena pripremamo dijete da jednog dana ode od kuće u svijet. Naravno, osim slobode, treba mu i siguran zaklon doma i roditelja. Roditelji ga moraju pustiti da sam radi stvari koje može. Dijete tako s godinama stječe samostalnost. Također je važno da dijete kaže što misli, da si sam pomogne u nevolji te da prevlada i riješi prepreke koje mu stoje na putu [10]. Žgavc [10] navodi: „Istinski se osamostaliti može samo ono dijete koje smije i može učiniti što više stvari u skladu sa svojim psihofizičkim sposobnostima.“ Mi smo uzori djeci. Djeca nas neprestano promatraju, uče od nas, primjećuju sve što radimo i govorimo. Oni promatraju sve naše reakcije i naše ovladavanje emocijama [6]. Također možemo reći da je odgoj za samostalnost djece najbliži demokratskom načinu odgoja. U tome se vodi računa o potrebama roditelja i djece, pravima i dužnostima, a granice se postavljaju prema zrelosti djeteta. Djecu je važno više hvaliti nego kritizirati, odgajati ih s razumijevanjem, razgovarati s njima [1].

2.1. Znanje

Suvremeni život diktira učenje u raznim područjima, bilo da se radi o učenju sporta, raznim stručnim radovima na visokoj razini, borbi protiv onečišćenja okoliša... U prošlosti je život imao jasno definirane zadatke i stabilnija razdoblja. Danas to više

nije slučaj, jer se brze promjene događaju u gotovo svim područjima života. Tako je teško govoriti o nekoj predvidljivosti i stabilnosti. Sve to za čovjeka znači nova i nova učenja. Pogotovo zbog novih tehnologija. Kao rezultat toga, pojedinac se neprestano mijenja, stvara nova znanja, razvija nove vještine, a time i nove vrijednosti, uvjerenja i navike. Stjecanjem znanja osoba se lakše prilagođava, mijenja i posljedično osobno raste [3]. U djetinjstvu u grupnim zadacima kretanja djeca na vrlo ugodan i raznolik način stječu nova znanja. Pritom razvijaju svoja znanja i vještine. U grupi djeca obično oponašaju jedni druge. Na taj način na ugodan način stječu nova znanja. U grupi nisu sami, pomažu jedni drugima, prilagođavaju se, opušteniji su i lakše stječu nova znanja [2].

2.2. Emocije

Emocije su procesi o kojima razmišljamo i doživljavamo ih na dnevnoj bazi. Pitamo se kako ih prepoznati, kako s njima postupati i nositi se s njima [5]. Osoba uvijek emocionalno reagira na određene događaje. Na taj način uspostavlja izravan odnos prema onome što se događa i odnos prema svom odazivu. Istodobno, osoba percipira i osjeća događaj. Emocije mogu biti slabe, srednje jake i vrlo jake. Ovisno o trajanju, mogu biti trenutne, prošle ili buduće. Također ih dijelimo na neugodne emocije: ljutnja, strah, zavist, tuga, krivnja; i ugodne emocije: ljubav, ponos, sreća, veselje [4]. Izražavanje emocija je dio neverbalne komunikacije koji je najvažniji. Naravno, osoba izražava svoje emocije na nesvjestan i svjestan način. To se izražava na našem licu, u našem ponašanju, govoru i gestama [9]. Sve aktivnosti zimi su ugodne prirode i svakodnevno korisne za djecu. Pritom su djeca sretna, radosna, kretanje po snijegu zavole na nenametljiv način. Radosti koje doživljavaju na snijegu, na svježem zraku, dočaravaju poseban svijet u kojem se zabavljaju. Čak i na vjetru i hladnoći, igra na snijegu ih privlači i rado sudjeluju [7].

3. Empirijski dio

Prije odlaska

Prije nego što smo za tjedan dana otišli na skijalište 3 Kralja na Mariborsko Pohorje, u listopadu smo počeli povezivati nastavu **sporta** s kondicijskim treninzima. To je uključivalo mnogo atletskog sadržaja. Vježbali smo, pojačavali i održavali vježbe izdržljivosti. Pritom smo razvili ustrajnost, što je iznimno važno. Motivacijom i odgovarajućim metodama postigli smo dobre rezultate. Nakon mjesec dana dodali smo vježbe snage za različite mišićne skupine. Fokus je bio na mišićima nogu. S ovom vrstom vježbanja nastavili smo do veljače. Učenike 6. razreda učili smo i o izboru ili kupnji skijaške opreme. Kolika bi trebala biti visina skija, veličina pancERICA, duljina štapa, prikladna kaciga. Također smo naučili 10 FIS pravila koja vrijede za sva skijališta. Djeca su sve to naučila s nevjerojatnim zanimanjem. Korelacija sa **slovenskim jezikom** odvijala se mjesec dana prije odlaska u školu u prirodi. Učenje pisanja pisma i razglednice odvijalo se prema prethodnim detaljnim pravopisnim pravilima. Također oblik i stil pisanja. Djeca su točno znala na koji će način i kakvim sadržajem usrećiti svoju obitelj slanjem pisma i razglednice. Učitelji znamo da osim znanja moramo „hraniti“ i djetetovu dušu. Za to imamo puno mogućnosti u školi u prirodi. Uz kretanje u prirodi, nova iskustva, opuštenu atmosferu, boravak s

vršnjacima... djeca mogu doživjeti sreću, ponos, veselje... A kako su djeca 5 dana bez više ili manje brižnih roditelja, to je idealna prilika da se osamostale. Smatramo da u većini slučajeva uspjevaju u tome. Znanja i vještine koje stječu vrlo su bogata, raznolika i zanimljiva.

Odlazak

Počinjemo odlaskom iz škole. Ljubazni roditelji su stavili djeci u autobus teške i preteške koferne i skije. Nakon sat vremena ugodne vožnje stali smo ispred hotela na Pohorju u snježnoj mećavi. Uslijedila je prva lekcija o neovisnosti. Svako dijete moralo je odnijeti svoje stvari u hotelsko predvorje, a zatim uz stepenice do zadanih soba. Uz manje probleme, uspjeli su. Potom smo se okupili u blagovaonici gdje su dobili upute za odlazak do skijališta. Nakon uvodnog skijaškog testa uslijedio je ručak. Ovo je bila druga lekcija neovisnosti. Priprema pribora za jelo i nakon ručka pospremanje tanjura i brisanje stolova. Za neku djecu, „prilično izazovan“ zadatak. Pauza od pola sata je brzo prošla i mi smo se vratili na skijalište. Tamo smo u 5 grupa počeli s zagrijavanjem i stjecanjem skijaških vještina. Posjetio nas je i nadzornik skijališta i upozorio nas na 10 FIS pravila. Budući da smo ih prethodno učili u školi, on je bio zadovoljan dječjim znanjem i zaželio nam je ugodno i sigurno skijanje. Nakon 2 sata skijanja, u hotelu smo pripremili lekciju o praktičnoj pripremi skija (podmazivanje, piljenje, zalijevanje pukotina). Posebno su dečki sa zanimanjem promatrali i pitali za podmazivanje skija s obzirom na različite vremenske uvjete. Nakon večere uslijedio je treći sat samostalnosti. U četverokrevetnim sobama djeca su morala pripremiti sve za spavanje (presvući deku, jastuk, nategnuti plahtu). Uslijedilo je tuširanje, pospremanje kupaonice, sušenje mokre odjeće za idući dan i zasluženi san. Za dio djece koja su prvi put izašla iz zaštitnog kućnog okruženja bila je to prilično zahtjevna, emotivna večer i noć. Sa sobom su imali plišane igračke koje su im pomagale u večernjim nevoljama. Drugi dan škole u prirodi odvijao se prema unaprijed utvrđenom rasporedu, koji je pregledno ispisan u hodniku hotela. Tako su djeca imala detaljan pregled dnevnih događanja. Kako bi razvili samostalnost, uz već spomenuto, morali su svako jutro uređivati sobe. Ocjenjivali smo ih oblakom, munjom ili suncem i zbrajali ove znakove do posljednjeg dana. Skijanje se odvijalo tri sata ujutro i dva sata poslijepodne nakon ručka. Kako smo ove godine bili iznenađeni saznanjem da 35% djece skija prvi put u životu, čekao nas je vrlo zahtjevan zadatak učenja.

Slika 13: Priprema za skijanje
Izvor: Vlastiti

Tako smo počeli učiti skijati igrajući se na snijegu. Djeca su nesvjesno svladala znanje prilagodbe na snijeg, razvila ravnotežu i naučila koristiti skijašku opremu. Na blagoj padini potom smo započeli vježbe sigurnog zaustavljanja (crveno svjetlo na semaforu); penjanje uz rub skijaške staze (pomfrit); i (pizza) zavoj. U trosatnom treningu napravili smo nekoliko kratkih pauza, jer su bila djeca nenaviknuta na tešku skijašku opremu. Ostale skupine usavršavale su svoje skijaške vještine s težim zadacima na obližnjoj strmijoj padini. Postojao je i dogovor učitelja da će djeca koja brzo i uspješno napreduju u skijaškim vještinama prijeći u bolju skupinu. Ovo je svima bila dodatna motivacija. U poslijepodnevnim satima, kako je znanje napredovalo, desetero djece je po prvi put moglo naučiti koristiti žičaru. Djeca su bila vidno sretna i ponosna na sebe zbog ovog uspjeha. Večernja ciljano usmjerena aktivnost bila je priprema za prezentaciju svake sobe, uz pjesmu, ples ili skeč. Uslijedilo je pospremanje soba, spremanje za spavanje i noćni odmor u 22 sata.

Slika 14: Odmor tijekom skijanja
Izvor: Vlastiti

Trećeg dana, nakon doručka, djeca su ponovno pospremila sobe, obukla se za jutarnje skijanje i puna očekivanja za novi dan otišla u dogovoreni vanjski prostor na zagrijavanje prije skijanja. Tri sata marljivo smo učili nove elemente, učvršćivali već poznate, a u opuštenoj atmosferi djeca su vidno napredovala. Poslije ručka napisali su pismo i razglednicu na kućnu adresu. Naravno prema prethodno naučenim pravopisnim pravilima, pravilnom obliku i stilu pisanja. Većina djece brzo je završila zadatak.

Slika 15: Pisanje pisma
Izvor: Vlastiti

Uslijedio je sat iz astronomije, koja je djeci uglavnom nepoznata. Pravim teleskopom pogledali su cijelo zvijezde, tada viđenu „Mliječnu stazu“ i naučili mnogo zanimljivosti

o svemiru. Budući da su na taj dan, uz rijetke iznimke, djeca izuzetno dobro napredovala u znanju u nekoliko područja, zaradila su i bowling. Hotel ima četiri bowling staze i dva sata nove aktivnosti kod djece su probudila ugodne i snažne emocije. Već su njihova lica, govor i geste izražavali krajnju radost, entuzijizam, sreću, ali i ponešto ljutnje i tuge na izgubljenim točkama. Kolektivna kohezija grupa bila je iznimno jaka i pozitivna.

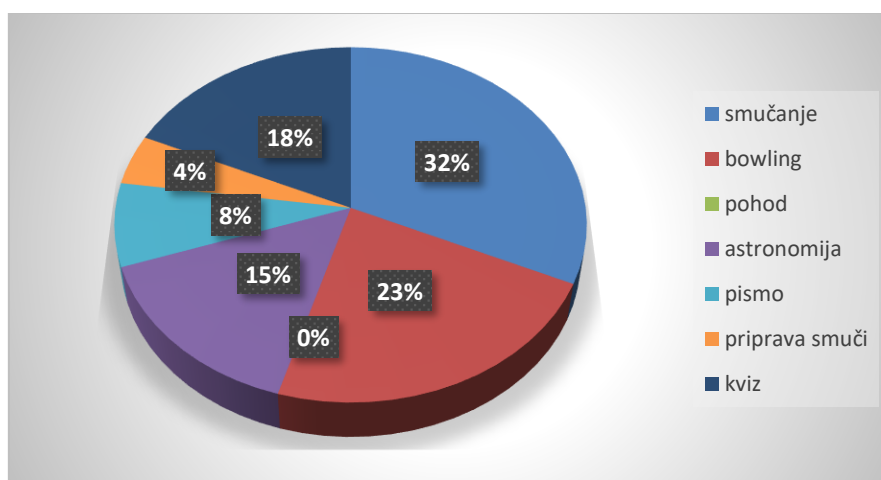
Slika 16: Bowling
Izvor: Vlastiti

Četvrti dan išao je već poznatim tijekom, do kasno poslijepodne. Zatim smo imali skijaški kviz po grupama. I ovdje je kolektivna povezanost bila izvanredna. Napetost bodovanja je rasla do posljednjeg pitanja kviza. Emocije sreće i veselja preplavile su prostor, a djeca su se jedva smirila za večeru koja je uslijedila. Nakon večere djeca su se lijepo uredila u sobama za druženje u dvorani. Uslijedilo je izvlačenje startnih brojeva za skijaško natjecanje u petak i dugo iščekivani ples. Pripremili smo ozvučenje, obojenu rasvjetu prostorije, skupili glazbene želje i plesno druženje je počelo. Unatoč umoru cijeli dan, djeca su plesala, pjevala, veselila se, družila, zabavljala sat vremena, a onda s iskrama sreće u očima otišla u svoje sobe na noćni odmor. Posljednjeg, petog dana, nakon doručka i pakiranja kofera, svi smo se uputili na skijalište na željno iščekivano natjecanje. Učitelji su pripremili veleslalomsku stazu označenu motkama. Prva vožnja je bila probna za sve, onda je počelo stvarno, mjerenjem vremena vožnje.

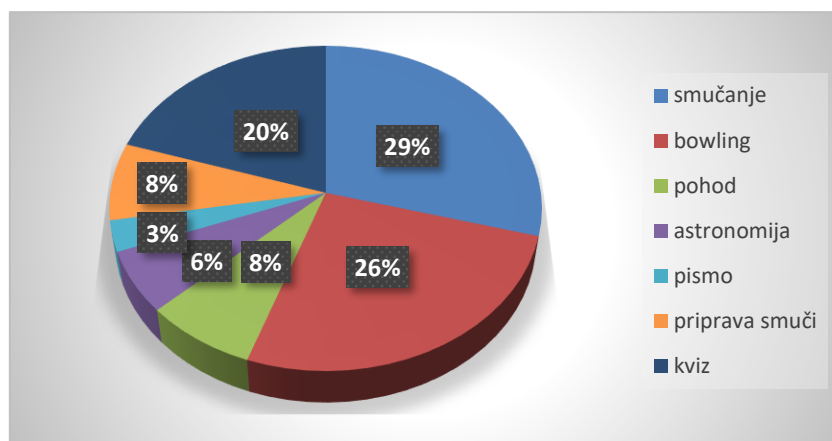
Slika 17: Skijanje
Izvor: Vlastiti

Usljedio je proglašenje rezultata i dodjela medalja. Nagradili smo i najljepše uređenu sobu i pobjednika kviza nakon cjelotjednog ocjenjivanja. Osmijesi na njihovim licima govorili su više od riječi. Budući da je autobus već stigao u naš hotel, djeca su bez problema iznijela svu svoju prtljagu i skijašku opremu iz svojih soba. Usljedio je oproštaj od pohorskih obronaka i ugodna vožnja do naše škole, gdje su ih već čekali njihovi roditelji. Nakon tjedan dana proveli smo još jednu anketu u školi. Pitali smo djecu o najzanimljivijim sadržajima u školi u prirodi. Djeca su mogla zaokružiti nekoliko različitih aktivnosti.

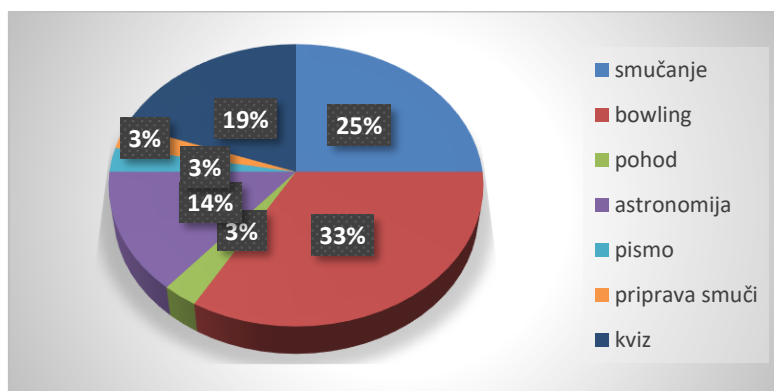
Grafikon 1: Popularne aktivnosti u odjelu 6. A

U odjelu 6. A djeca su bila najviše oduševljena skijanjem (32%), a zatim bowlingom (23%). Nitko nije bio oduševljen pohodom (0%).

Grafikon 2: Popularne aktivnosti u odjelu 6. B

U odjelu 6. B, djeca su pokazala najviše entuzijazma za skijanje (29%), a zatim za bowling (26%). Najmanje zanimanja iskazali su za pisanje pisma (3%).

Grafikon 3: Popularne aktivnosti u odjelu 6. C

U odjelu 6. C djeca su pokazala najviše zanimanja za bowling (33%), a zatim za skijanje (25%). Najmanje su bili oduševljeni planinarenjem, pripremanjem skija i pisanjem pisma (3%).

4. Zaključak

Sve ciljano usmjerene aktivnosti u školi u prirodi, osim skijanja: bowling, kviz znanja, sat astronomije, priprema skija, pisanje pisma i pohod, obogatili su naš petodnevni boravak i druženje u prekrasnoj pohorskoj prirodi. Djeca su ispunjavala ankete, gdje smo željeli saznati koje su aktivnosti izazvale njihov najveći interes. Rezultati su pokazali da je čak 87,5% djece bilo zainteresirano za skijanje, a slijedi bowling sa 78,57%. Na trećem mjestu je kviz sa 57,14%. Slijedile su aktivnosti: astronomija (33,93%), priprema skija (16,07%), pisanje pisma (14,29%) i pohod (10,71%). Time smo dobili povratnu informaciju o aktivnostima koje su im se svidjele, potvrdu našeg dosljednog stručnog rada i smjernice za sljedeću školsku godinu. Potvrda da smo na dobrom putu su zadovoljna i sretna djeca. Oni su naši prvi i najoštrij kritičari. Doživjeli su lijepe trenutke, družili se s vršnjacima na drugačiji način nego u školi. Stekli su mnoga nova znanja, u mnogočemu se osamostalili i razvili prijeko potrebne različite emocije. Naši drugi i također zahtjevni kritičari su roditelji. Oni nas, uz pohvale na povratku, jako razvesele. Treći kritičari smo, međutim, mi sami. Analiza

našeg rada govori nam što bi se moglo poboljšati u budućnosti. U svakom slučaju, ovu vrstu dopunskog obrazovanja želimo zadržati. Na ovaj način uljepšat ćemo i obogatiti školovanje svoj djeci u 6. razredu i brinuti o njihovom zdravlju boravkom u prirodi.

5. Literatura

- [1.] Hrovat Kuhar, E. (2017). *Izzivi sodoben vzgoje. Z ljubeznijo, potrpežljivostjo in postavljanjem meja do sožitja v družini*. Dob: Miš.
- [2.] Jurak, G. (1999). Pomen igralne oblike učenja za otroke in mladino v današnjem in prihajajočem času. V *Zbornik 12. strokovnega posveta Zveze društev športnih pedagogov Slovenije*, Rogaška Slatina (str. 87. – 92.). Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.
- [3.] Ličen, N. (2006). *Uvod v izobraževanje odraslih*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko.
- [4.] Milivojević, Z. (2008). *Emocije: Razumevanje čustev v psihoterapiji*. Novi Sad: Psihopolis institut.
- [5.] Musek, J. (2005). *Predmet, metode in področja psihologije*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.
- [6.] Nolte, L. D. in Hariss, R. (2000). *Otroci so podoba svojih staršev*. Tržič: Učila.
- [7.] Pišot, R. in Videmšek, M. (2004). *Smučanje je igra*. Ljubljana: Zveza učiteljev in trenerjev.
- [8.] *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Provjereno: 1. 5. 2022, iz <https://fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika/3594283/samostojnost?View=1&Query=samostojnost&All=samostojnost&FilteredDictionaryIds=130>
- [9.] Ule, M. (2005). *Psihologija komuniciranja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- [10.] Žgavc, D. (2000). *Sodobna vzgoja I*. Ljubljana: Vrem.

Stručni rad

UTJECAJ KAZALIŠNE IGRE NA SAMOPOUZDANJE UČENIKA

Olga Debeljak Babnik
Osnovna škola Prule, Ljubljana

Sažetak

Kazališna pozornica mistični je prostor OŠ Prule, koji svoj djeci pruža utočište i mogućnost transformacije. Kazališni odgoj je aktivnost, koja pomaže djeci u odrastanju i priprema ih za odrasli život. Kroz kazališnu igru učenici se osposobljavaju za komunikaciju, upoznavanje svojih tjelesnih i duhovnih sposobnosti. U svakoj predstavi koju postavljaju s razredom ili kazališnom grupom, učenici uče dijeliti, pobjeđivati, gubiti, sudjelovati. Između učitelja i učenika postoji nevjerojatna veza, veza koja povezuje, okuplja i poštuje. Učenici su rasli na sceni, afirmirali se, gradili samopouzdanje i gradili pozitivnu sliku o sebi. Uz pomoć kreativnog izražavanja proširili su granice imaginarnog svijeta i ovladali prostorom oko sebe.

Ključne riječi: kazališna pozornica, predstava, transformacija, samopouzdanje.

1. UVOD: KAZALIŠNA SCENA OŠ Prule

Kazališna pozornica ugostila je učenike naše osnovne škole Prule, dječjeg vrtića, učenike škole sa prilagođenim programom Janez Levec. Svake godine pripremali smo igre, koje smo nudili na uvid roditeljima i učenicima. Na kazališnoj smo pozornici pripremili i igrali Snjeguljicu i PRULSKI 9 patuljaka, Muco Copatarico, Matildu, Petru Pan, Drejček i 3 Marsovčke, Mojcu Pokrajculju, Ostržeka, Čarovnika iz Oze. Djeca su otputovala u prošlost i upoznala živote djece u povijesti Erazmu i Iutalici, što je vidio i redatelj Sebastijan Horvat iz ljubljanskog gledališta Drama. Prulski učenici toliko su ga uvjerali, da nas je pozvao da sudjelujemo u tom gledalištu. Šestoro učenika naše škole zakoračilo je s male scene, na veliku scenu s predstavom „Neke poruke za prostor“. Kakav događaj, kakva uspomena za cijeli život. S školom sa prilagođenim programom Janez Levec smo u sastavu inkluzije tijekom cijele godine kreirali projekte: Šareno stablo, Moj mali medo, Pogrešna noć, Brbljavec i Hrustljavec. Učenici su se verbalno izražavali, kretali su se fizički, instrumentalno i glasbeno nadogradili igru. Postali su mentori djeci iz prilagođenog programa, stekli nova poznanstva, prijateljstva, učili o zajedničkoj odgovornosti, jer igra ovisi o svim akterima i u tome su svi važni.

2. KAZALIŠNI PROCES: OD IDEJE DO KAZALIŠNE PREDSTAVE

Gdje i kako početi? Vidjeli smo pozadinu Gradskog kazališta, vidjeli rad kostimografa, okušali se u ulozi scenografa, naučili što je redateljsko djelo, upoznali svjetlosnu tehniku, pogledali probnu vježbu i pridružili se glumačkoj postavi na nekoliko minuta. Učenici su izveli vježbe za lice i bili spremni za prvo čitanje. Počeli su s izrazima lica – grimasama:

- **Kretanje:** usne - lijevo, desno; glava - gore, dolje; ramena- dolje, gore; ruke - dizanje, spuštanje; dlanovi - gore, dolje, šaka.
- **Vježbe disanja za ljepši glas,** nazivaju se i energetskim uglašavanjem. Prilikom udisaja podignite desnu ruku, a pri izdisaju je spustite.
- **Igra emocija.** Na licu i tijelu vidimo pojmove: radost, tuga, uzvišenost, radoznalost, dobrota, nestrpljivost, ljubav, ljutnja...
- **Tehnika izgovora** odnosno dikcija.
- I na kraju **spoznaja teksta.**

Krenuli smo s prvim čitanjem, vodeći računa o didaskalijama, što znači glumčeve primjedbe koje su u dramskom tekstu upisane u zagradi i usmjeravaju glumce kako nešto reći i što učiniti.

Mnogi su se učenici lakše izrazili kroz igru, kroz masku koja prikazuje neku drugu osobnost, biće ili stvar. Na taj su način rasli i postali samopouzdaniji, uspravniji, svjesni svojih kvaliteta, pomagali jedni drugima i bili ponosni što su dio ovog kazališnog obrazovnog procesa.

Pozornica nam je pružila utočište i u nastavi glazbe i slovenskog jezika. Učenici su uživali u deklamaciji na pozornici. Unatoč tremi i ponekad neugodnom osjećaju, lijepo su se zabavili i uživali.

Učenici na pozornici upoznaju karakteristike, orijentaciju i interakciju s drugim izvođačima. Upoznali su vlastito tijelo, govor i vještine kretanja. Kroz glumačke improvizacije ušli su u prostor igre, prostor kazališta.

Pozornica je ponudila nešto više, nešto što će zauvijek pamtiti, nešto više od učenja matematike, nešto više od učenja pridjeva, nešto što mogu doživjeti, nešto čemu se neizmjerljivo raduju, nešto u čemu se mogu transformirati u drugu osobu, nešto u čemu mogu biti neizmjerljivo uspješni, usavršeni, nagrađeni unatoč tome što im ocjene u razredu nisu petice.

Slika 1: Prvo čitanje

3. KAZALIŠTE JE VELIKI POLIGON ZA ŽIVOT

Kazališna je pozornica i simbolički važan prostor. To nije samo hrpa podignutih dasaka i dva zavjesa, već mjesto koje pojedincu daje glas, snagu i prostor da se izrazi u onome što jest. To je prostor za borbu i prevladavanje vlastitih strahova, nudeći neprocjenjive osobne pobjede za dijete. Moglo bi se reći da izlazak na pozornicu znači izlazak iz vlastite zone udobnosti. Bilo da se radi o aktivnom predstavljanju nečega ili samo o prisutnosti na pozornici. Kad si tu, vidljiv si, promatran si, izložen si drugima; sa svime što voliš na sebi, ali i s elementima koji ti se ne sviđaju. I izdržati u ovoj ulozi nije lako, ali zato osobna potvrda može biti važna, pogotovo ako je popraćena pozitivnim povratnim informacijama učitelja ili kolega iz razreda. Zanimljivo je promatrati kako se učenici samoinicijativno prijavljuju za nastup na pozornici, iako upravo tu iskazuju uznemirenost i unutarnji strah sa neverbalnim znakovima. Ali pobjeđivali su ga uvijek iznova i uvijek bolje! Kao što kaže pisac i dramaturg Samuel Beckett: „Pokušaj ponovo. Ponovno padaj. Padaj bolje. Ovo je sjajan poligon za daljnji život, koji te uči upoznati sebe i svoja iskustva, strahove, ali u isto vrijeme, korak po korak, daje povjerenje u vlastitu sposobnost prevladavanja samog sebe.

4. ZAKLJUČAK

Kazališni odgoj je prekrasna aktivnost koja pomaže u odrastanju i priprema za odrasli život. Kroz kazališnu igru upoznajemo svoje tjelesne i duhovne sposobnosti, treniramo u komunikaciji, u stalnom smo kretanju i istraživanju. Kroz igru se afirmiramo i gradimo samopouzdanje.

Slika 2: Predstava Snjeguljica

5. LITERATURA:

- [1.] Kazališna škola: predstava. Dostupno na: https://www.jskd.si/gledalisce-in-lutke/delavnice_gledalisce/jesen_11/gledaliska_sola_igre_11.htm
- [2.] Kazališni rječnik: slovensko stručno nazivlje u kazalištu, filmu i televiziji. Ljubljana: Mestno gledališče Ljubljansko, 1981.
- [3.] Kazališni terminološki rječnik. Ljubljana: Založba ZRC, 2013. Dostupno na: <http://bos.zrc-sazu.si/knjige/Gledali%C5%A1ki%20terminolo%C5%A1ki%20slovar.pdf>
- [4.] Kroflič, B. Kreativno kretanje - treća dimenzija nastave: učinci kreativnog kretanja na neke aspekte intelektualnog, emocionalnog i socijalnog razvoja djeteta. Ljubljana: Znanstveno in publicističko središče, 1999. ISBN 961-6294-13-X.
- [5.] Laban, R. Ovladavanje pokretom. Ljubljana: Mestno gledališče ljubljansko, 2002. ISBN 961-6369-07-5.
- [6.] Radmelič, N. Na školskoj pozornici: radna bilježnica za izborni predmet Kazališni klub za 7., 8. i 9. razred devetogodišnje osnovne škole. Ljubljana: Rokus, 1999. ISBN 961-209-120-X 7. Spolin, V. Improvizacijske vježbe. Ljubljana: Knjižnica Mestno gledališče ljubljansko, 1980.

Stručni rad

POMOĆ UČENICIMA S DISLEKSIJOM I DISGRAFIJOM

Barbara Miholič
Osnovna škola IV, Murska Sobota

Sažetak

Unutar članka predstavljeni su učenici koji se tijekom osnovnoškolskog obrazovanja susreću sa teškoćama čitanja (tzv. disleksija) i pisanja (disgrafija). U nastavku opisuje se različite radne strategije i vježbe koje učenicima pomažu u poboljšanju svog čitanja i pisanja. One mogu pomoći i na ostalim područjima potrebnim za razvoj vještina čitanja i pisanja. Učenici njima postaju opušteniji i pouzdaniji u sebe.

Ključne riječi: disleksija, disgrafija, vježbe za poboljšanje čitanja i pisanja, strategije, multi senzoričko učenje.

1. UVOD

Čitanje i pisanje su najbitniji elementi osnovnoškolskog obrazovanja. Učenicima omogućuju izražavanje vlastitih misli i želja te potiču stvaranje kontakata sa drugim osobama. Oni su itekako bitni u razvijanju mašte i stjecanju novog znanja. Teškoće čitanja i pisanja imaju za vrijeme osnovnoškolskog obrazovanja veliki utjecaj na uspješnost učenja, vlastitu percepciju i sliku o sebi. Zbog toga svakom učeniku treba adekvatna procjena u kojoj se preispituje učenikove jake i loše strane, vještine i poteškoće, rizike i prednosti.

2. DISLEKSIJA

Disleksiju svrstavamo među specifične teškoće učenja. Teškoće je moguće primijetiti u specifičnim jezičnim vještinama, posebice kod čitanja. Teškoće je moguće primijetiti i na drugim jezičnim područjima: slovkanje, pisanje te artikulacija riječi. Pojavljuje se u različitim periodima života. Učenicima je zbog različitih teškoća koje se pojavljuju potrebna dodatna pomoć i različite prilagodbe tijekom cijelog procesa školovanja. [1] Istraživanja su pokazala da 15-20% populacije ima neke od znakova disleksije kao što su sporo čitanje, netočno čitanje, teškoće pisanja i slovkanja. Približno 13-14% cjelokupne svjetske školske populacije predstavljaju učenici u potrebi za nekim oblikom pomoći. Disleksija se donekle prijenosi i genetski, što znači da postoji velika vjerojatnost da djeca čiji roditelji imaju disleksiju naslijede navedeno. [1]

Učenici imaju teškoće na sljedećim područjima [2] :

PODRUČJE	POJAVA TEŠKOĆA
slovkanje	-Teško pamćenje pravila slovkanja. -Slova nisu u ispravnom redoslijedu. -Fonološke greške u slovkanju. -Teškoće u spajanju sufiksa.
pamćenje	-Loše kratkotrajno i dugotrajno pamćenje.
govor	-Loša artikulacija. -Teškoće kod povezivanja glasova u riječi. -Teškoće imenovanja i dozivanja riječi.
organizacija	-Loše organizacijske sposobnosti što vodi lošem planiranju ispunjavanja školskih obaveza (školski rad, učenje, raspored). -Loša organizacija pisanja.
motorika	-Moguće su izražene teškoće u koordinaciji.
čitanje	- Teškoće sa prepoznavanjem glasova u riječima. - Teškoće sa redoslijedom glasova i slova u riječima. - Teškoće sa izgovorom određenih glasova u riječi. - Teškoće u tvorbi i prepoznavanju rima. - Otpor prema čitanju.

pisanje	-Sporo i nedosljedno pisanje. -Zaboravljaju na veliko početno slovo te ne poštuju pravopisna pravila. - Odmor prema duljem pisanju.
----------------	---

Ovi učenici također imaju puno snažnih područja [3]:

- dobre vještine rješavanja problema,
- dobra mašta,
- vrlo dobro povezivanje podataka i informacija,
- divergentno mišljenje, originalnost, kreativnost,
- dobre vještine vizualnog pamćenja i prezentacije,
- sposobnost simultane obrade informacija,
- »umjetnički« način mišljenja,
- dobre sposobnosti novih znanja,...

2. 1. UČINKOVITI NAČINI POMOĆI UČENIKU DA POBOLJŠA ČITANJE METODE I TEHNIKE ZA POBOLJŠANJE BRZINE ČITANJA:

1. Vježbe za razvoj vizualne percepcije

S ovim vježbama postignemo da učenik slijedi određenoj liniji, što je izuzetno bitno za samo čitanje.

- a) Primjer vježbe: učeniku u liniji u bilo kojem slijedu nacrtamo različite znakove. Zajedno sa učenikom imenujemo znakove. Nakon toga učeniku zadamo različite zadatke:

- potraži srce te nakon toga sa očima prati gornju (ili donju) liniju od početka do kraja.
- u 15 sekundi pregledaj cijeli uzorak od početka do kraja. Do kojeg znaka si uspio doći u prvom, do kojeg u drugom pokusu?
- nacrtaj liniju od jednog do drugog znaka, pobrini se da se put nikada ne križa.

- b) U krug napišemo slova. Slova mogu biti spojena – učenik treba pročitati riječ koja nastane. Ako slova međusobno nisu spojena zamolimo učenika da pronađe različite riječi koje mu predlažemo. Učenik može slova spajati u riječi i prema svom izboru.

c) Čitanje rečenica

U okvirima su napisane različite riječi. Riječi se međusobno povezane sa linijom. Učenik treba pratiti liniju i pročitati rečenicu. U slučaju da riječi međusobno nisu povezane učenik treba na različite načine, te u različitom redosljedu sam spojiti rečenice.

2. Vježbe za razvoj vizualne i slušne diskriminacije

Cilj ovih vježba je razvijanje vještine razlikovanja slova i njima pripadajućim glasovima. Vizualna i slušna diskriminacija su vještine od izuzetne važnosti za razvoj pismenosti kod učenika, te kasnije u razvoju pažljivog i preciznog čitanja.

- a) Vježbe za razvoj vizualne diskriminacije:

- Riječi su napisane u redovima. Učenik mora pronaći dvije identične riječi u skupu riječi i podvući ih. Riječi su vizualno vrlo slične jedna drugoj, pa učenik mora biti posebno precizan.
- Na listu su ispisane različite rečenice. U svakoj rečenici postoji jedna riječ koja se ne uklapa u rečenicu. Učenik mora identificirati o kojoj se riječi radi i zamijeniti

je odgovarajućom koja se od zadane riječi razlikuje samo po jednom slovu. Na taj način učenik uči kako jedno slovo može utjecati na cjelokupno značenje riječi.

b) Vježbe za razvoj slušne diskriminacije

- Učeniku čitamo riječ koju mora dobro zapamtiti. Zatim mu čitamo niz riječi koje su po izgovoru slične toj riječi. Kada učenik čuje riječ koju je morao zapamtiti, kimne.

- Učeniku čitamo parove riječi. Učenikov zadatak je shvatiti koji je glas promijenio značenje riječi (npr. prvi glas, srednji glas, zadnji glas).

3. Vježbe za proširenje vidnog polja

Vježbe proširuju vidno polje i poboljšavaju tehniku čitanja. Učenik tako prelazi s tehnike čitanja pojedinih riječi na tehniku čitanja skupina riječi.

- Učenik ima riječi ispisane u stupcima ispred sebe. Mora pročitati ove riječi što je brže moguće, koristeći karticu za čitanje s otvorom za jednu riječ. Kad pročita prvu riječ, prelazi s karticom na drugu i tako sve dok ne pročita sve riječi. Riječi idu od kraćih prema dužima, do maksimalne dužine riječi od 10 slova.

- učenik čita kratke pjesme.

- čitanje grupa riječi (učenik nastoji na prvi pogled pročitati sve riječi ili cijelu rečenicu).

- učenik mora na prvi pogled utvrditi jesu li slova na obje strane crtice ista ili različita.

Ako nisu isti, prekriži crticu (primjerice: b _____ b, p _____ d).[4]

METODE I TEHNIKE ZA POBOLJŠANJE ČITANJA S RAZUMIJEVANJEM

- igre riječima: učenik mora pokušati što prije dovršiti započete riječi (primjerice riječi koje počinju ili završavaju određenim slovom ili slogom);

- mijenjanje slova u riječi za stvaranje nove riječi;

- traženje riječi suprotnog značenja, sinonima,

- traženje rima,

-traženje nametljivih riječi.

METODE I TEHNIKE ZA POBOLJŠANJE KONCENTRACIJE KOD ČITANJA

- U nizu napisanih brojeva učenik zaokružuje sve parne (ili neparne) brojeve,

- prekriži sve brojeve s parnim ili parnim srednjim brojem,

- podvuče sve brojeve koji počinju (ili završavaju) brojem 6 (7, 3, 2, ...),

- zaokruži sve brojeve koji sadrže broj 77 (18, 32, ...),

- zaokruži sve brojeve kojima su sva tri broja jednaka,

- reci učeniku da pronađe određeni broj u skupu brojeva (npr. 532, 697, ...),

- pronađe broj u nizu brojeva koji se ponavlja tri (četiri ili više puta),

- pronađe i zaokruži sve brojeve veće od 15 (23, 45, ...),

- pronalazi i podvlači u nizu sve riječi koje počinju ili završavaju određenim slovom,

- čita riječi tiho i čita naglas samo riječi koje počinju ili završavaju određenim slovom (ž, h,...),

- u nizu riječi učenik podcrtava riječi koje se ponavljaju različitim bojama, a zatim zapisuje koliko se puta svaka riječ ponavlja,

- različita slova su ispisana u mreži 4x4, a učenik nastoji od tih slova napraviti što više riječi,

- učenik glumi detektiva i pokušava dešifrirati rečenicu koja se sastoji od riječi poredanih u mreži. [5]

3. DISGRAFIJA

Disgrafija je poremećaj na razini rukopisa koji nije izraz smanjene intelektualne sposobnosti. Svrstavamo ga u skupinu specifičnih poteškoća u učenju, odnosno specifičnih deficita na razini vidno-motoričkih procesa koji uzrokuju poteškoće pisanja. Riječ disgrafija stoga se odnosi na probleme pisanja slova i vještinama pisanja. Učenici mogu imati problema s čitljivošću, automatizacijom pisanja i brzinom pisanja.

Disgrafija može biti sustavni dio pridruženih razvojnih teškoća. Obično se javlja zajedno s disleksijom, teškoćama na govorno-jezičnom području, ADHD-om i dispraksijom.

U promatranju učenika sa disgrafijom primijetimo kako je njegovo tijelo napeto, pozicija trupa i glave neispravna. Ruka je podignuta u ramenu te izbačena laktom. Zapešće se okreće i diže što može uzrokovati da se učenik žali na bolove u rukama. Hvat olovke je nepravilan, pritisak olovke na podlogu je prejak ili preblag. Pisanje ga zamara. Učenik je loše orijentiran na površini za pisanje i u bilježnici - izostavlja stranice, retke, počinje pisati po sredini. Ima problema s povezivanjem šarenih slova. Teško mu je zapamtiti smjer pisanja sličnih slova (b-d-p, a-o-e). Uz poteškoće u zadržavanju između dva reda - slova su napisana iznad, ispod ili na retku, font je obično veći. Teško je zamisliti samo duljinu riječi, pa često gura slova zajedno do kraja reda. Slova su obično različite veličine, pravopis slova i riječi je komprimiran ili rastegnut. Razmaci između riječi su neravni - jednom veliki, drugi put mali. Povremeno izostavlja linije. Teško je zapamtiti oblike pojedinih slova i njihovu motoričku derivaciju. Njegov je zapis stoga neuredan i nečitak. Budući da pazi na tvorbu slova, zaboravlja pravopis i jezik.[6]

3. 1. UČINKOVITI NAČINI POMOĆI UČENIKU S DISGRAFIJO

Kod učenika s disgrafijom moramo sustavno, svakodnevno i ustrajno izvoditi vježbe kojima razvijamo osnovne grafomotoričke sposobnosti. Vježbe se temelje na multi senzornom učenju.

- **Vježbe za razvoj velikih pokreta:** učenik izvodi velike pokrete ramena prema van prioritetnom rukom, zatim rukom koja nije prioritetna i na kraju objema rukama. Crta velike krugove, petlje i valove po zraku, leđima ili papiru. Prilikom pisanja na papiru koristi deblje olovke koje ostavljaju mekši trag i time potiču tečnost pisanja. Učenik pogledom prati pokrete ruke/a.

- **Vježbe opuštanja ruku** koje učenik izvodi prije, tijekom i nakon pisanja.

- **Vježbe za tečnost pisanja:** učenik piše na foliji, ogledalu, prozoru, balonu - prstima ili pjenom za brijanje, na kukuruznoj krupici, riži. Ove površine potiču fluidnost pokreta ruku.

- **Vježbe za razvijanje taktilne percepcije:** Učenik piše po različitim strukturama (folije, ogledalo, riža, brašno), dok dodirrom razlikuje različite materijale i oblike.

- **Vježbe orijentacije: Učenik izvodi vježbe na sebi, drugome, na podlozi i na papiru.**

- **Vježbe za automatizaciju oblika slova:** učenik oblikuje slova od različitih materijala ili ih oblikuje tijelom. Slova ispisuje na velike plakate, na svako slovo može priložiti sliku predmeta koji će ga podsjetiti na to slovo. Neka slova budu ispisana u zraku, tijelom, zatvorenih i otvorenih očiju.

- **Vježbe za vizualnu usmjeravanje pažnje:** Učenik traži razlike između dvije slike, povezuje točke na slici, traži putove kroz labirint. [7]

4. ZAKLJUČAK

Disleksija i dispraksija su dio učenika. Naš zadatak u nastavi je da učenika naučimo prihvatiti sebe kao takvog, pomoći mu da se nauči živjeti s time. Učenicima je često, bez obzira što se jako trude, jako teško u školi. To uvelike utječe na njihov razvoj slike o sebi. Uz pravilno planiranu pomoć i vježbe opisane u članku, možemo pomoći učeniku da malim koracima napreduje u svim područjima. Pomažemo mu da otkrije svoje snage i talente te se tako razvije kao osobnost. Bitna je ustrajnost, postavljanje jasnih ciljeva i odabir pravih strategija. Ono što je najvažnije je da učenik ima ljude oko sebe koji ga razumiju i prihvaćaju.

5. LITERATURA

- [1.] The International Dyslexia Association. [Internet]. Dostupno na internetskoj adresi: <http://ldonline.org/article/16282>, (pristupljeno 18. 6. 2022).
- [2.] Reid (2007). Disleksija: napotki za učitelje in starše. U Babuder MKiMK. Učenci s specifičnim težavami: skrivi primanjkljaji – skrivi zakladi. Bravo, društvo za pomoć otrokom in mladostnikom s specifičnim učnim težavami.
- [3.] M. Kavkler, L. Magajna, M. Košak Babuder, B. Zemljak, L. Janželj, M. Andrejčič, idr. (2010). Disleksija – Vodnik za samostojno učenje študentov in dijakov. Ljubljana, Bravo, društvo za pomoć otrokom in mladostnikom s specifičnim učnim težavami.
- [4.] N. Holly-Šinkovec, S. Pečjak. (1996). Kako do boljšega branja-Vaje za izboljšanje bralne učinkovitosti. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [5.] Šali B. (1975). Motnje v branju in pisanju. Ljubljana, Zavod RS za rehabilitacijo invalidov.
- [6.] Center Motus. [Internet]. Dostupno na internetskoj adresi: <https://www.center-motus.si/disgrafija-specificna-motna-pisanja>, (pristupljeno 18. 6. 2022).
- [7.] Center Motus. [Internet]. Dostupno na internetskoj adresi: <https://www.center-motus.si/disgrafija-vaje-in-prilagoditve>, (pristupljeno 18. 6. 2022).

Stručni rad

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI U SKLOPU PREDMETA GEOGRAFIJE

Nina Farič

OŠ Majde Vrhovnik Ljubljana

Sažetak

U članku su prikazane aktivnosti koje su se primjenjivale u okviru izvannastavnog programa predmeta geografija u OŠ Majde Vrhovnik u Ljubljani. Program se izvodi s učenicima osnovnih škola od 6. do 9. razreda. Navedene aktivnosti imaju oblike priprema za natjecanje iz geografije, mentorstvo u istraživačkom i projektnom radu te uključivanje učenika u obrazovni proces u suradnji s drugim institucijama. Postizanje viših ciljeva potiče se produbljenim i proširenim sadržajem kurikuluma i različitim metodama rada, kao što su samostalno učenje, problemska nastava i pripreme za natjecanja.

Ključne riječi: izvannastavne aktivnosti, geografija, osnovna škola

1. Izvannastavne aktivnosti

Izvannastavne aktivnosti u okviru predmeta uključuju pripreme za različite razine natjecanja u znanju geografije. Studenti proširuju i produbljuju svoja teorijska znanja proučavanjem potrebnih izvora i literature, a također se upoznaju s metodama rada na terenu. Natjecanje u znanju zemljopisa organizira Zavod za školstvo na školskoj, područnoj i državnoj razini. Posebnost natjecanja je u njegovoj podjeli na dva dijela: teorijski, na temelju zadanih pisanih izvora, te praktični, koji se odvija na terenu, gdje učenici, prema pravilima, promatraju, mjere, bilježe i zaključuju. Nakon praktičnog dijela slijedi ispit koji se temelji na terenskom radu. Opseg pitanja obuhvaća pet kompleksa: orijentaciju, terensko mjerenje i utvrđivanje, prirodno-geografsko zaključivanje i pojašnjenje, društveno-geografsko zaključivanje i pojašnjenje te izračune i statističko dokazivanje.

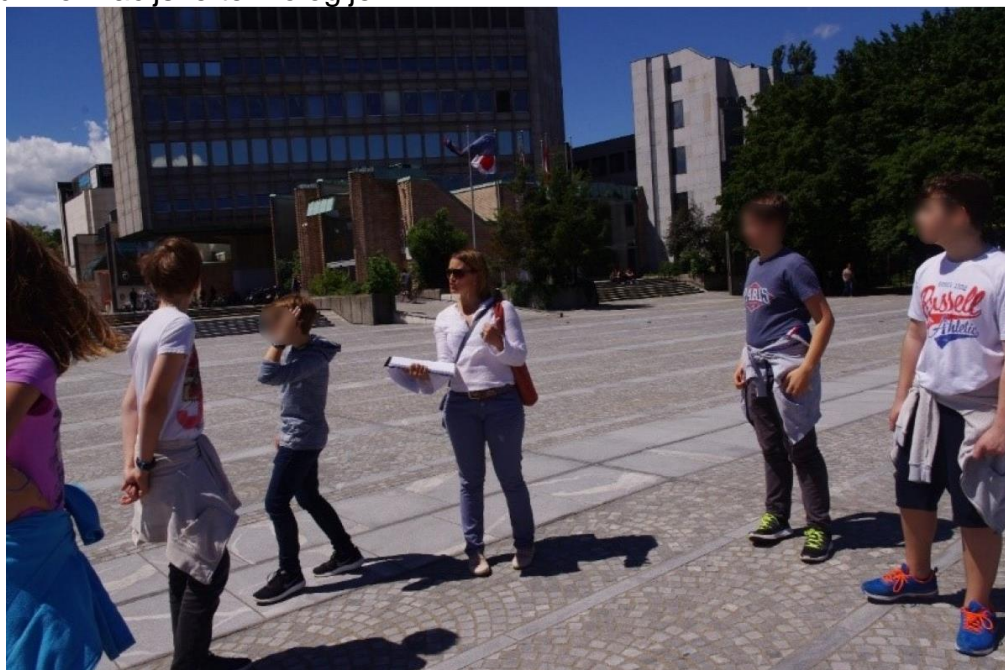
Slika1: Terenski rad (autor: Bor Štrukelj)

Studenti mogu, prema svojim interesima, sami odabrati mentora za svoj istraživački ili projektni rad. Primjerice, jedan od učenika izradio je projekt u obliku serije plakata. Nakon ekskurzije u Trst u sklopu nastave geografije, predstavio je fotografsku studiju grada i njegove zajednice. Njegovu objektivnu foto prezentaciju pratio je i teorijski dio. Cijeli projekt predstavljen je na godišnjem Susretu mladih istraživača u organizaciji Gradskog vijeća Ljubljane.

Slika 2: Fotografska studija Trsta i njegove zajednice (Autorica: Nina Farič)

Istraživački rad drugog studenta pod nazivom "Djetinjstvo u Rožnoj dolini" spada u područje etnologije, ali je ipak primjer međusobne povezanosti različitih predmeta unutar istraživačkog rada. Učenik je iznio ključne čimbenike koji su utjecali na svakodnevni, ali i praznični život djece u njegovom susjedstvu. U zaključku rada se tvrdi da su promjene u prijevoznim sredstvima, prometu, kao i urbanistički i arhitektonski zahvati utjecali na način života djece, lišavajući ih adekvatnog mjesta za druženje. Kao dodatne primjere istraživačkog rada možemo navesti "Mi i klimatske promjene" i "Posjeti planinskim kolibama u Julijskim Alpama učenika osnovne škole Majde Vrhovnik". U sklopu izvannastavnih aktivnosti organizirana je suradnja sa Zavodom za zaštitu kulturne baštine Ljubljana. Konzervatorica u institutu predstavila je svoje zanimanje tijekom vođenog obilaska ljubljanskih kulturnih spomenika uz potporu informacijske tehnologije.

Slika 3: Obilazak Ljubljane pod vodstvom kustosa Zavoda za zaštitu kulturne baštine Ljubljana (Autorica: Nina Farič)

Početakom 2018. godine sudjelovala sam u organizaciji popratnog programa izložbe "Život i djelovanje dr. Janeza Drnovška kao državnika, političara, predsjednika slovenske vlade, predsjednika republike i građanina svijeta". Kao profesorica geografije i društvenih znanosti uspjela sam kroz projekt povezati različita područja. Izložba je istaknula integritet dr. Drnovška i njegov karakter u kontekstu povijesnog razvoja kao uzora suvremenom građaninu.

Predviđeni ciljevi uključivali su:

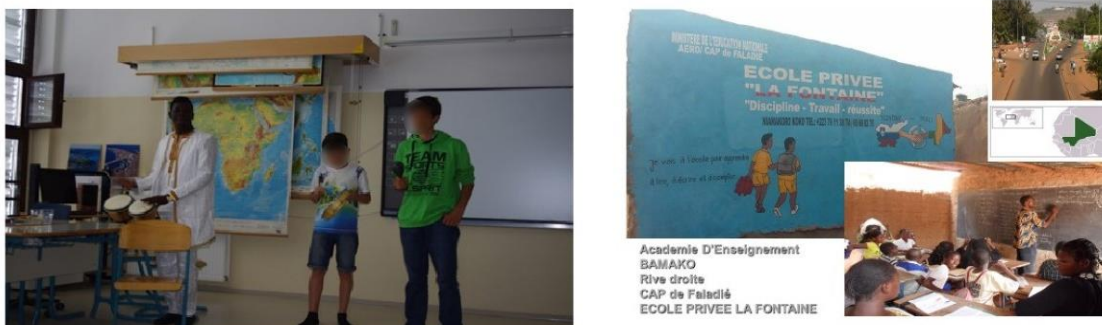
- razumijevanje demokracije kao političkog sustava koji osigurava siguran, organiziran i jednak život svim pojedincima,
- razumijevanje uloge političara,
- otkrivanje lika i držanja dr. Drnovška, kao i razumijevanje kakav je političar građanima potreban, i
- razumijevanje problematike marginaliziranih skupina, poput Roma, stranaca i izbjeglica, posebno u kontekstu aktualne krize.

Jedno od zapaženijih djela dr. Drnovška je bio njegov osobni angažman u ime romske obitelji Strojan iz Ambrusa 2006. Godine. Nekoliko dana prije Božića, nakon prisilne deložacije romske obitelji, dr. Drnovšek im je pokušao osigurati sklonište. Njegov plan da omogući Strojanovima proslavu Božića u stambenoj kontejnerskoj kući spriječila je pobuna stanovnika Ambrusa. Program je planiran kao problemski. Prva skupina zastupala je interese stanovnika Ambrusa, druga je djelovala u korist romske zajednice, dok je treća skupina djelovala kao sudsko vijeće koje je prema iznesenim argumentima donijelo svoju odluku. Na kraju radionice sve tri grupe predstavile su svoje ideje u obliku 3D strukture, omogućujući im da shvate različitost društva kao temelj za poštovanje i toleranciju (most = integracija, stup = integritet političara, šarena tvrđava bez krova s vratima na sve strane = raznolikost ideja i mišljenja, raznolikost političkih stranaka, javni forum).

Slika 4: Prezentacija ideja u obliku 3D strukture u muzeju (Autor: Nina Farič)

Uz sudjelovanje profesorice francuskog jezika organizirana je suradnja sa školom iz Bamaka - (Academie D'Enseignement BAMAKO, Republika Mali). Cilj suradnje bio je potaknuti interes za kulturnu raznolikost među našim studentima. Naša škola je 2016. ugostila gospodina Nathanaela Dembéléa, sina ravnatelja škole i člana pustinjačke blues glazbene grupe iz Timbuktua, Mali. Bend je osnovan u Bamaku nakon prisilnog protjerivanja tijekom građanskog sukoba i nametanja šerijatskog zakona. Tijekom svog posjeta gospodin Dembélé je bio ljubazan da našim studentima predstavi način života, običaje, tradiciju kao i glazbenu baštinu stanovnika Malija.

Slika 5: Cilj suradnje: potaknuti interes za kulturnu raznolikost (Autorica: Nina Farič)

Natječaj "Kreativno predstavljanje mjesta u kojem živim" omogućuje učenicima da uvedu originalne metode u opisivanje određenog mjesta, grada ili regije. U prošlosti su učenici koristili geografske brošure, dok su u prošloj školskoj godini uveli i druga rješenja, poput filmova, postera i foto priča. Učenici naše škole izradili su brošure za naselje Rožna dolina u Ljubljani, ljubljanski okrug Rudnik i Kamnik pod Krimom, malo selo u općini Brezovica. Izradili su i turistički suvenir za Kamnik pod Krimom u obliku igre lova na blago koja se bavi kulturnom i prirodnom baštinom mjesta.

Slika 6: Kreativna prezentacija mjesta (Autor: Nina Farič)

2.Zaključak

Članak prikazuje mnoge aktivnosti koje su se provodile u okviru izvannastavnog programa geografije u OŠ Majde Vrhovnika u Ljubljani. Postizanje viših ciljeva potiče se produbljenim i proširenim sadržajem kurikuluma i različitim metodama rada, kao što su samostalno učenje, problemska nastava i pripreme za natjecanja. Svim tim sadržajima, metodama i oblicima naši učenici stječu, proširuju i produbljuju svoja znanja, prihvaćajući ih na taj način kao važan izvor za otkrivanje zavičaja, što je jedan od nastavnih ciljeva predmeta geografije.

3.Literatura

- [1.]Basic School Act. 1996. URL:
<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448> (20. 2. 2022)
- [2.]Kunaver, J.in sod. (1989). Geografija. Domača pokrajina. Priročnik za geografsko spoznavanje domače pokrajine, Mladinska knjiga, Ljubljana.
- [3.]Območno tekmovanje iz znanja geografije. URL:
<http://sio.si/2017/03/09/obmocno-tekmovanje-iz-znanja-geografije-3/>(20. 6. 2018)

Stručni rad

ULOGA RAZREDNIKA U PRIPREMI ZAKLJUČNOG DOGAĐAJA NA KRAJU OSNOVNE ŠKOLE

Nataša Kuselj, prof.
Osnovna škola Mokronog, Slovenija

Sažetak

Ove godine, kao razrednik, prvi put sam se susrela s organizacijom »valete«, koja je svečani završetak osnovne škole za učenike devetih razreda u Sloveniji. Na događaj su pozvani i njihovi roditelji i ostali članovi obitelji, svi zaposlenici škole, ravnatelj i gradonačelnik. Razrednik ima važnu ulogu u organizaciji i u pripremi programa. U ovom članku predstaviti ću popis ključnih zadataka koji mogu biti od velike pomoći i podrške svakom razredniku u pripremi za ovako važan događaj.

Ključne riječi: zaključak 9. razreda, događaj -"valeta", program, organizacija, uloga razrednika

1. Uvod

»Valeta« je vrlo važan događaj za učenike devetih razreda, ali i za roditelje i sve osoblje škole, pa smo već početkom travnja počeli razgovarati s učenicima o organizaciji ovog događaja sredinom lipnja. Najprije smo mogli odabrati „crvenu nit“ našeg događanja, a zatim na temelju toga zacrtati i isplanirati sve ostalo.

2. Priprema i organizacija zaključnog događaja

Zato što su učenici bili generacija rođena 2007. godine, mislili smo da je super ideja da će glavna tema našeg završetka biti tajni agent "James Bond 007". To, naravno, uključuje poziv na stil crvenog tepiha i slavni zvijezda. Jedna od samih učenica, uz pomoć učiteljice likovne umjetnosti, izradila je nacrt poziva, a onda smo ga zajedno popravili i dobili gotov proizvod. (Učenici su zatim ovaj poziv osobno podijelili svim učiteljima, gospođi ravnateljici, gradonačelniku i svoji obitelji 10 dana prije događaja).

Slika 1: Poziv na zaključni događaj (autorica: Laura Gutman, 9. razred)

Tada smo počeli tražiti način da pronađemo gdje bismo mogli posuditi takav crveni tepih za događaj. Srećom, dobili smo ga od lokalnog fotografa koji nam ga je rado posudio. Slijedio je najteži dio organizacije – priprema programa. Zajedno sa učenicima, u početku smo stvorili skup točaka koje smo mogli imati na »valeti«. Neki od učenika koji idu u glazbenu školu javili su se kako bi odsvirali neku pjesmu. Nakon toga su učenici dobili ideju da naprave kratki video s raznih fotografija od vrtića do kraja osnovne škole, o tome kako je njihova "misija" osnovne škole započela i odvijala se još devet godina, sve do završnog događaja. Također su dobili ideju da će neki učitelji biti ispitani o tome koliko dobro poznaju svoje učenike. Ovaj kviz je proveden tako da su sami učenici odabrali neke fotografije iz ranog djetinjstva, a 3 učitelja tada su pogodila tko je tko. Ako nam je zatrebala pomoć, mogli bismo dobiti tragove s opisima učenika.

Sljedeća stavka programa bila je da su voditelji predstavili važne događaje i prekretnice u određenim razredima, prisjetili se raznih izleta i škola u prirodi. Naravno nisu zaboravili zahvaliti se roditeljima i učiteljima. Međutim, da bi sve ove točke funkcionirale zajedno, formirala sam malu skupinu sa pet učenika koji su pomogli u pisanju scenarija i teksta. Ta se ideja pokazala izvrsnom, jer su ti učenici koji imaju osjećaj za pisanu riječ doista pokazali svoj talent i dokazali se. Također smo izabrali dva para voditelja koji su vodili i povezivali cijeli događaj. Među svim tim točkama uključene su bile još četiri plesne točke. Od siječnja su učenici naporno radili uz pomoć učitelja plesa i željeli da pokazuju to znanje na »valeti«. Dobili su velik aplauz. Na kraju kulturnog programa ravnateljica je pročitala još nekoliko riječi o svakom učeniku i dodijelila mu certifikate i nagrade (brončana, srebrna i zlatna priznanja u znanju, sportske nagrade, nagrada Zlatni čitatelj za 9 godina čitanja značke). Zatim slijedila je dodjela "gradonačelničkih petica" onim učenicima koji su bili izvrsni tijekom 9 godina školovanja. Na kraju su učenici uz pratnju klavira otpjevali pjesmu "Priču o prijateljstvu", grlili se, mahali svim gostima i smješkali se.

2.1. Popis zadataka za pripremu zaključnog događaja

Ispod je kratak popis glavnih zadataka, koji su dobro došli u pripremi i organizaciji »valete«. Ususret programu, nikako ne smijemo zaboraviti na ozvučenje, pripremu prostorije, dizajn scene, kupnju cvijeća za roditelje i učitelje (na zahtjev učenika), zapošljavanje fotografa ili snimatelja ...

STJECANJE SREDSTAVA:

- zbirka starog papira,
- zahtjev potencijalnim sponzorima (poduzećima i obrtnicima u općini; tvrtkama u kojima su zaposleni roditelji učenika; tvrtkama s kojima škola češće surađuje u poslovanju).

POZIVNICE:

- materijal (ljepilo, papir... unaprijed naručeno u registru),
- izrada pozivnica,
- dostava poziva (osobni – zaposlenici; poštom – bivši zaposlenici, gradonačelnik),
- provjeriti tko će od pozvanih prisustvovati.

DAROVI ZA UČITELJE I RODITELJE:

- cvijeće (1 cvijet) ili
- darove koje sami izrađuju.

NASTUP UČENIKA:

- pisanje scenarija, odabir odgovarajućih točaka,
- vježbe i probe,
- zvučni sustav,
- projekcija (računalo , projektor, samostalno platno).

SCENA I PRIPREMA PROSTORA DOGAĐANJA:

- ukrašavanje scene (zavjesa, pozornica),
- ako na mjestu događaja ima cvijeća, ono se naručuje u cvjećarnici ili ih učenici donose od kuće,
- raspored pozornice,
- raspored zavjesa,
- polaganje tepiha na pod u sportskoj dvorani,
- stolice (ovisno o broju gostiju koji su potvrdili prisustvo).

GOZBA:

- dogovor sa kuharima za jelovnik,
- učenici i njihovi roditelji pripremaju kolače i dostavljaju ih u učionicu kućanstva na dan događaja,
- raspored kolača na pladnjeve,
- pladnjevi se odnesu u sobu za gozbu prije početka,
- voće se priprema u kuhinji i transportira u dvoranu prije početka,
- piće: može se naručiti u industrijskoj trgovini koja omogućuje vraćanje neiskorištenih pića,
- hranu dostavljaju kuhari cca. 30 minuta prije zakazanog kraja događaja (moraju biti obaviješteni kada će to biti).

PRIPREMA MJESTA ZA GOZBU:

- tepisi pripreme se na pod,
- stolovi su smješteni u 3 seta (jedan za hranu, jedan za piće, voće i peciva, jedan za odlaganje pribora),
- dekoracija stolova (cvijeće ili nešto drugo),
- uređenje prostora,
- tanjuri i pribor za jelo pripremaju kuhari, i se mogu staviti na stolove u jutro.

SNIMANJE:

Kao dobru praksu pokazalo se da su sami učenici dobili ponude raznih ponuđača koji su fotografirali i snimali takve događaje, a zatim odabrali onu koja im najviše odgovara. Jedna od učenica tada je kontaktirala ovog fotografa sa svojim roditeljima i također organizirala prikupljanje novca.

3. Zaključak

Popis obveza za pripremu događaja »valeta« služi samo u informativne svrhe i dizajniran je kao alat za razrednika zaključnog razreda i njegove pomoćnike u organizaciji. Neophodno je da koristite svoju maštu i sve ostale sposobnosti koje imate. Što je još važnije, glavni kreatori događaja moraju biti učenici. Također razrednik mora roditeljima pružiti i sve relevantne informacije o tom događaju i obavijestiti ih o troškovima. Iako organizacija takvog događaja može biti vrlo stresna za razrednika, sve se to zbog zadovoljstva učenika i roditelja isplati.

Stručni rad

NASTAVA MATEMATIKE NA DALJINU

Lidija Podpečan

Osnovna škola Juršinci

Sažetak

U školskoj godini 2020./21., obrazovanje se odvijalo na daljinu gotovo četiri mjeseca. Učitelji i učenici bili su stavljeni pred velik izazov. Najvažnije je bilo da učenici ostanu aktivni i motivirani u učenju. U članku je prikazana nastava matematike na daljinu. U izvođenju nastave koristili smo se: internetskom učionicom Arnes, videokonferencijom Zoom i programom OneNote.

Ključne riječi: nastava na daljinu, internetska učionica, videokonferencija Zoom.

1. Uvod

U školskoj godini 2020./2021., zbog pogoršanja epidemiološke situacije u zemlji i sprječavanja prijenosa infekcije SARSCoV-2, od 19. 10. 2020. do 12. 2. 2021. obrazovanje se izvodilo na daljinu. S obrazovanjem na daljinu pojavili su se novi izazovi i za učitelje i za učenike. Bilo je potrebno uspostaviti primjerenu komunikaciju i okruženje za učenje koje je za učenike bilo poticajno te ih držalo aktivnima u učenju.

2. Nastava na daljinu

U nastavi i učenju na daljinu učitelj i učenik fizički su odvojeni jedan od drugoga, što ograničava njihovu interakciju. Ovaj problem može se prilično učinkovito kontrolirati uključivanjem sinkrone i asinkrone komunikacije između učitelja i učenika [1]. Asinkrona ili nesimultana komunikacija odvija se u intervalima i vrlo se često upotrebljava u nastavi na daljinu (elektronska pošta, internetska stranica, forum). Sinkronu ili simultanu komunikaciju karakterizira istodobna komunikacija učitelja i učenika ili više učenika. Učitelj i učenik istovremeno su prijavljeni u internetsku aplikaciju, što unatoč prostornoj odvojenosti omogućava međusobnu komunikaciju u realnom vremenu. Takva interakcija prisutna je, primjerice, u videokonferenciji [2], [1]. U prikazanoj nastavi na daljinu isprepliće se sinkrona i asinkrona komunikacija putem internetske učionice i videokonferencije Zoom.

2.1. Nastava matematike na daljinu

U školskoj godini 2020./2021. predavala sam matematiku u šestom i osmom razredu osnovne škole. Nastava je bila organizirana na način da su učenici dva puta tjedno imali po dva školska sata matematike. Za obrazovanje na daljinu u našoj školi koristimo se Arnes internetskim učionicama. U prvom tjednu nastave na daljinu pripremila sam materijal za učenike da ponove i utvrde znanje. Učenici su samostalno rješavali zadatke te ih potom predavali u internetsku učionicu. Zatim sam pregledavala rad učenika i davala učenicima povratne informacije o njihovom radu. Neki su učenici morali ispravljati zadatke i ponovno poslati ispravljeni zadatak u internetsku učionicu. Nakon jesenskih praznika odlučila sam održavati videokonferencije s učenicima kako bih im objasnila gradivo. Odlučila sam se na to jer u tim odjelima ima dosta učenika kojima je nužno potrebno objašnjenje i koji ne bi sami započeli s

radom. Na dan kada je na rasporedu bila matematika, učenici su ujutro dobili materijal objavljen u internetskoj učionici. Materijal je bio pripremljen na način da su učenici uz pomoć udžbenika mogli samostalno obraditi gradivo. Neki učenici, pogotovo oni uspješniji, to su činili s vremena na vrijeme. Za vrijeme dok su učenici na rasporedu imali matematiku, imali smo jednosatnu videokonferenciju. Nakon završetka videokonferencije učenici su imali dodatno vrijeme za samostalno rješavanje zadataka. Nakon završenog rada, predali su zadatke u internetsku učionicu, gdje sam ih i pregledala.

2.2. Internetska učionica

Naša škola upotrebljava internetske učionice Arnes za učenje na daljinu. Svaki razred ima svoju internetsku učionicu, u kojoj učenici imaju sve predmete koje imaju među nastavnim predmetima za pojedini razred. Svaki učitelj pod svojim predmetom objavljuje sadržaj koji učenici moraju obraditi. Internetska učionica omogućava objavu raznih materijala. Svoje sam materijale uglavnom objavljivala u obliku zadatka, što omogućava učenicima da slikaju ili skeniraju svoj rad i predaju ga pod taj zadatak. Učitelj zatim pregledava rad učenika koristeći se alatom koji nudi internetska učionica i daje učeniku povratnu informaciju o njegovom radu. Učenici su imali određeni rok, do kojeg su svoje zadatke morali predati u internetsku učionicu. Ispostavilo se da je taj rok najbolje odrediti na isti dan. Time potičemo učenike da zadaće i predmete koje taj dan imaju na rasporedu odrade također isti dan. Ovo sprječava učenike da nagomilaju previše posla, jer neki učenici vole odgoditi svoje obveze za kasnije. Internetska učionica pokazala se kao vrlo dobar alat za praćenje rada pojedinih učenika. Za svakog učenika možemo pregledati dnevnik, gdje možemo vidjeti kada se učenik prijavio u internetsku učionicu, koje je materijale pregledao i koje je zadatke predao. Sve su aktivnosti također vremenski određene.

2.3. Videokonferencija Zoom i program OneNote

Za videokonferencije koristimo se aplikacijom Zoom. Aplikaciju Zoom upotrebljavala sam tako što sam napravila poveznicu za videokonferenciju i objavila je u internetskoj učionici. Učenici koji su se prijavili za videokonferenciju morali su imati uključenu kameru. Posebno sam koristila dodatni zaslon uz prijenosno računalo prilikom vođenja videokonferencija. Tako sam na jednom zaslonu imala pregled svih

učenika koji su sudjelovali, a drugi sam zaslon dijelila s učenicima, gdje sam imala otvoren program OneNote, kojim sam se koristila za objašnjavanje gradiva i zapisivanje tablične slike. Učenicima je nedostajao međusobni kontakt pa su im se videokonferencije jako svidjele. U početku je trebalo neko vrijeme da sve funkcionira kod svakoga, ali potom je sve išlo vrlo glatko. Zbog neželjenih smetnji tijekom same videokonferencije učenicima sam onemogućila neke alate, poput čavrljanja i dijeljenja zaslona. Zbog neželjenih smetnji tijekom videokonferencije, učenicima su veći dio vremena mikrofoni bili isključeni. Tijekom rada cijelo sam vrijeme pratila rad učenika na dodatnom zaslonu. Učenike sam s vremena na vrijeme prozivala kako bi sudjelovali u rješavanju zadataka.

3. Zaključak

U učenju na daljinu kombinacija unaprijed pripremljenog materijala u internetskoj učionici i videokonferencije pokazala se vrlo dobrom. Učenici su se naviknuli na ovu metodu i jako im se svidjela. Tijekom videokonferencija dobivali su objašnjenje, ali su mogli i u hodu postavljati pitanja ako nešto nisu razumjeli. Tako je učitelj odmah dobio povratnu informaciju o razumijevanju gradiva, što je također olakšalo planiranje rada unaprijed. Većina učenika redovito je sudjelovala u videokonferencijama i ti su učenici u predviđenom roku odradili svoje zadatke te predali radove u internetskoj učionici. Problemi koji su se pojavili ovom metodom su, naravno, učenici koji nisu sudjelovali u videokonferencijama. U svakom odjelu u kojem sam predavala bio je jedan ili najviše dva takva učenika. Riječ je o učenicima koji se nisu odazivali niti iz drugih predmeta i nisu predali svoje zadatke.

4. Literatura

- [1.] Bregar, Lea; Zgamažster, Margerita; Radovan, Marko. 2010. *Osnove e-izobraževanja*. Andragoški center Slovenije. https://arhiv.acs.si/publikacije/Osnove_e-izobrazevanja.pdf (pristupljeno 29. lipnja 2022.)
- [2.] Rupnik Vec, Tanja i dr. 2020. *Analiza izobraževanja na daljavo v času epidemije covid-19 v Sloveniji*. Delno poročilo, julij 2020. Zavod RS za šolstvo. Ljubljana. <https://www.zrss.si/digitalnahnknjiznica/IzobrazevanjeNaDaljavo/> (pristupljeno 29. lipnja 2022.)

Stručni rad

UPOTREBA GRAFIČKOG TABLETA U NASTAVI NA DALJINU

Lidija Podpečan

Osnovna škola Juršinci

Sažetak

Tijekom nastave na daljinu učitelji su naučili mnogo novih pristupa. I sama sam počela upotrebljavati grafički tablet u svom radu, što ću predstaviti u ovom članku. Koristila sam se njime u razne svrhe: pri pisanju materijala, pri ispravljanju zadaća i pri vođenju videokonferencija uz pomoć programa OneNote.

Ključne riječi: grafički tablet, program OneNote.

1. Uvod

Zapisivanje matematičkih jednadžbi, izračuna i formula računalno je zahtjevnije od pisanja teksta. Programi sve više olakšavaju zapisivanje matematičkog teksta u računalnom obliku, ali to ipak može oduzeti dosta vremena. Uz pomoć grafičkog tableta možemo si znatno olakšati rad, a neke metode prikazane su u nastavku članka.

2. Grafički tablet

Grafički tablet vrsta je vanjskog uređaja u kojem se olovka rukom pomiče preko aktivne površine. Računalo prati položaj olovke, što omogućava pisanje i unos crteža. Vončina [1] napominje da je najveća prednost upotrebe grafičkog tableta to što slova, riječi, brojeve itd. pišemo i crtamo tako da sve podsjeća na stvarnost, tj. kao da pišemo ili crtamo na papiru. Tako je zapis mnogo organiziraniji i ljepše prikazan, a ujedno je sve vremenski učinkovitije jer s grafičkim tabletom radimo mnogo brže nego s mišem. Na tržištu postoji mnogo dobavljača grafičkih tableta. U svom radu koristim se grafičkim tabletom Wacom Intuos koji je jednostavan za upotrebu i cjenovno pristupačan prosječnom korisniku (Slika 1).

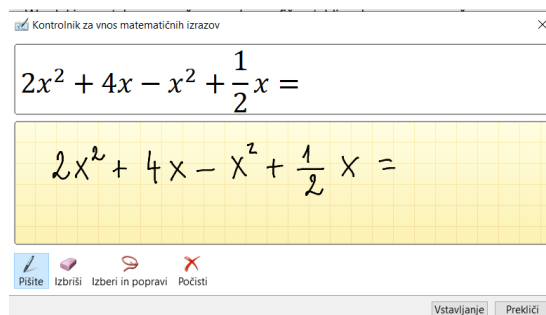
Slika 1: Grafički tablet (vlastiti izvor)

Upotrebljavala sam grafički tablet na različite načine.

2.1. Upotreba grafičkog tableta u programu Word

Materijal sam za učenike napisala u programu Word koji omogućava i upotrebu grafičkog tableta u kartici *Crtanje*. Upotreba grafičkog tableta vrlo je korisna pri pisanju izračuna, razlomaka i formula. To se lako može

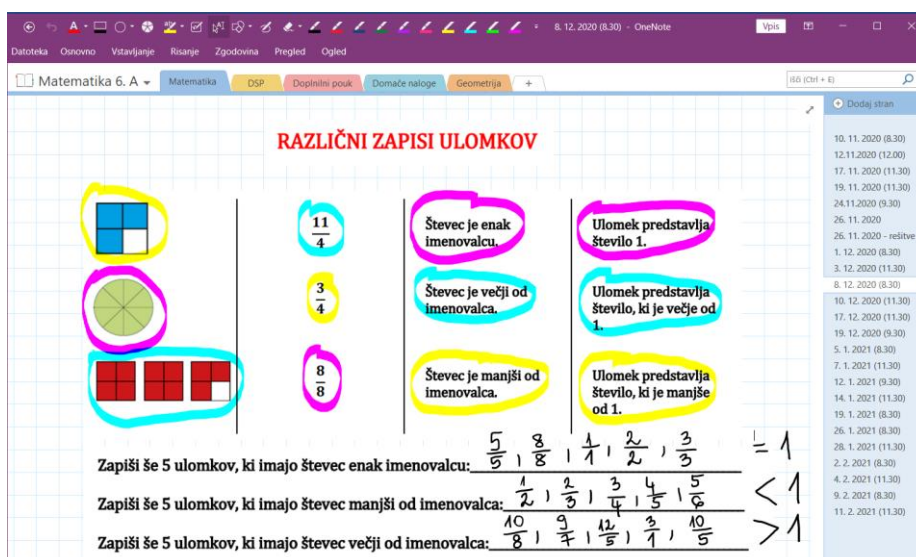
učiniti pomoću gumba *Rukopis u matematičku jednadžbu*, koji nam omogućava da ručno unesemo matematički zapis u žuto polje, dok računalni zapis teksta tj. jednadžbe nastaje u gornjem bijelom polju (Slika 2).

Slika 2: Zapisivanje izraza s varijablama u Wordu (vlastiti izvor)

2.2. Upotreba grafičkog tableta u programu OneNote

U nastavi na daljinu dva puta tjedno imali smo videokonferenciju s učenicima na kojoj sam učenicima objašnjavala gradivo. Koristila sam se programom Microsoft OneNote za objašnjavanje i zapisivanje tablične slike. OneNote je digitalna bilježnica namijenjena raznim bilješkama. Slika 3 prikazuje stranicu u mojoj bilježnici OneNote Matematika 6. Možemo stvoriti različite kartice unutar bilježnice. U ovom sam slučaju napravila kartice Matematika, gdje sam imala stranice s objašnjenjem gradiva, DSP, gdje sam imala stranice za izvođenje sati dodatne stručne pomoći i Dopunska nastava, gdje su stranice s vježbama koje smo radili pri dopunskoj nastavi. U svaku karticu možemo dodati proizvoljni broj stranica. Stranicu kojom se koristimo možemo urediti prema svojim željama. Možemo upotrijebiti različito crtovlje. U bilježnicu unaprijed možemo postaviti materijal, slike ili poveznice koji će nam trebati prilikom objašnjavanja gradiva. Na Slici 3 prikazan je sadržaj šestog razreda. Za ovu sam lekciju unaprijed u bilježnici pripremila materijal koji su učenici imali u internetskoj učionici. Ovaj materijal obradili smo tijekom same videokonferencije. Pomoću grafičkog tableta u programu OneNote pisala sam bilješke. Na krajnjoj gornjoj alatnoj traci postavila sam različite vrste olovaka u programu OneNote za brzi pristup, što je vrlo korisno tijekom izvođenja sata.

Slika 3: Primjer bilješki u programu OneNote (vlastiti izvor)

OneNote se pokazao kao vrlo dobar alat za videokonferencije. U tom programu pomoću grafičkog tableta možete izraditi vrlo lijepe i pregledne bilješke, a materijal ili pojedine zadatke možete pripremiti unaprijed. Na kraju, sve su naše bilješke spremljene i organizirane na jednom mjestu. U slučaju da učenik nije mogao sudjelovati u videokonferenciji, ili je imao problema s bilješkama, svaku stranicu možemo izvesti u PDF dokument i poslati učeniku.

2.3. Upotreba grafičkog tableta u ispravljanju zadataka u internetskoj učionici

U radu na daljinu koristili smo se internetskim učionicama, gdje smo učenicima postavljali materijal koji su morali obraditi. Učenici su odrađene zadatke postavljali u internetsku učionicu, gdje smo i pregledavali učeničke zadatke. U internetskoj učionici ispravljala sam zadatke učenika uz pomoć grafičkog tableta, što je uvelike olakšalo rad. Sama internetska učionica ima gotove gumbe za ispravljanje zadataka kojima se možemo koristiti prilikom ispravljanja, odnosno znakove za kvačicu (točno) ili križić (netočno). Naravno, u matematičkim zadacima često je potrebno nešto i napisati, zaokružiti, ili na neki drugi način označiti. Ovdje se grafički tablet pokazao kao vrlo dobar alat jer je mnogo lakše pisati olovkom, nego mišem.

3. Zaključak

Nastava na daljinu donijela je i korisne stvari jer su se učitelji morali snalaziti u novoj situaciji i tako bili prisiljeni naučiti nešto novo. Prije rada na daljinu nisam se koristila grafičkim tabletom, ali sada ne mogu zamisliti rad bez njega. Osobito je u matematici neizostavna upotreba grafičkog tableta jer možemo jednostavno i brzo zapisivati jednadžbe u Wordu ili napraviti lijepe rukom pisane bilješke zadatka koje možemo pohraniti u elektronskom obliku.

4. Literatura

- [1.] Vončina, Anita. 2020. *Uporaba grafične tablice v času šolanja na daljavo*. Slovensko izobraževalno omrežje.
<https://resitve.sio.si/uporaba-graficne-tablice-v-casu-solanja-na-daljavo/>
(pristupljeno 29. lipnja 2022.).

Stručni rad

PROJEKT: SLASTICE I POSLASTICE IZ LEKTIRA ZA GIMNAZIJE

mr. sc. Vesna Nosić, prof. savjetnica u mirovini
Petra Krešimira IV. 43
(Gimnazija „Matija Mesić“)
HR – 35000 Slavonski Brod

Sažetak

Učenici Gimnazije „Matija Mesić“ napravili su zanimljiv izvannastavni školski projekt pod naslovom Slastice i poslastice iz školskih lektira za gimnazije. Kroz četiri prodajne izložbe učenici 3. D i 3. I razreda u 2018./2019. školskoj godini i 4. D i 4. I razreda u 2019./2020. školskoj godini pripremili su 40 različitih vrsta slastica. Slastice su zastupljene u pojedinim školskim lektirama iz svjetske književnosti od renesanse do kasnog modernizma i hrvatske književnosti od renesanse do postmodernizma. U književnim djelima pripremale su ih profesionalne ili priučene kuharice i kuhari zaposleni u pojedinoj obitelji, krčmi, gostionici ili restoranu, internatu ili slastičarnici; katkad su ih pripremale majke ili rođakinje. U slavonskobrodskoj gimnaziji pripremile su ih učenice i učenici koji su slastice s lektirnih stolova prenijeli na gimnazijske stolove. Gimnazijalci su rado kupovali i kušali ukusne slastice te s oduševljenjem komentirali: „Ovo je PRAVA ŠKOLA za život! Ovo je škola za PRAVI ŽIVOT!“

Ključne riječi: školske lektire, projekt, slastice, učenici

1.UVOD

Slastice i poslastice se pripremaju od davnih vremena. Motivi slastica utkani su u umjetnička djela gotovo svih vrsta umjetnosti pa tako i u književnost. Predmetna nastavnica iz Hrvatskoga jezika namjeravala je s učenicima napraviti projekt Slastice iz školskih lektira za gimnazije¹. Stoga je temeljito iznova pročitala 80 lektira iz Hrvatskoga jezika, zapažala u njima slastice, zapisivala ih i napravila popis koji sadrži 62 različite slastice. Učenice Ana Živić i Ivana Mijić (4. I, opća gimnazija, maturantice 2019./2020. školske godine) te Barbara Domjanović i Lucija Prološćić (4. E, jezična gimnazija, maturantice 2017./2018. školske godine) tijekom gimnazijskog školovanja temeljito su pročitale svaka po 30 istih lektira i u njima zabilježile 27 različitih vrsta slastica.

2.TIJEK PROJEKTA

Projekt je imao sljedeći tijek:

1. Izabrati zanimljivu, neistraženu (ili nedovoljno istraženu) temu za projekt

¹ Lektire su izabrane prema Nastavnom programu hrvatskoga jezika za gimnazije do kurikularne reforme.

Predmetna nastavnica izabrala je temu koja će učenike dovoljno zainteresirati za rad. Učenici

3. D i 3. I razreda (opća gimnazija, školska godina 2018./2019.) s velikim su zanimanjem prihvatili predloženu temu.

2. Pripremiti učenike za odabranu temu

Učenici su za odabranu temu pripremljeni čitanjem školskih lektira iz kojih je proizašao popis mnogobrojnih slastica.

3. Izraditi plan istraživanja koji obuhvaća:

a) utvrđivanje vremenskog roka za izradu cjelokupnog projekta, kao i pojedinih etapa projekta

Za izradu svake pojedine prodajne izložbe utvrđen je rok od mjesec dana.

b) određivanje prostornog okvira

Istraživanje recepata i priprema slastica odvijat će se u obiteljima učenika, a prodaja u školi.

c) definiranje zadataka

Dogovoreno je da će učenici slastice pripremati u parovima.

Izabrana je učenica koja će na računalu prepisati opis svakog praktičnog rada. Opis svakog praktičnog rada nalazio se na papiru u boji A 4 formata; stajao je uz pojedinu slasticu i sadržavao je naziv slastice, ime i prezime književnika, naslov i godinu prvog tiskanja ili prve dramske izvedbe pojedinog djela.

Odabrane su učenice koji će od kuće donijeti i na stolove prostrti šlingane slavonske stolnjake, preuzeti donesene slastice, složiti ih na tanjure, izložiti na stolove, dodati opis svakog rada i prodavati slastice.

d) određivanje odgovarajućih postupaka (metoda, tehnika) rada

Predloženi su sljedeći postupci rada: razgovor, čitanje, pisanje, pokazivanje (istraživanje recepata); izrada i prijenos praktičnog rada, pokazivanje, usmeno izlaganje, razgovor (izrada i prodaja praktičnog rada).

e) podjela učenika u parove

Učenici su sami formirali parove.

f) podjela zadataka svakom paru učenika

Svaki par učenika preuzeo je pripremu jedne slastice.

4. Izvođenje istraživanja (ostvarivanje preuzetih zadataka)a) prikupljanje građe (informacija, radnog materijala i sl.)

Učenici su rado surađivali. Izvrsno su obavili sve preuzete zadatke.

b) izvještavanje o rezultatima sakupljene građe

Svi parovi izvijestili su o rezultatima sakupljene građe (receptata, artikala za pripremu pojedine slastice).

c) uspoređivanje sakupljene građe

Usljedilo je uspoređivanje receptata pronađenih u rukopisnim, knjižnim i internetskim kuharicama te izbor najboljih receptata.

5. Objedinjavanje, odabir i usustavljanje sakupljene građe

Građa (recepti) je objedinjena i sistematizirana u četiri prodajne izložbe.

6. Izrada završnog dijela projekta

Završni dio projekta sadržavao je prodajnu izložbu slastica, fotografije, vijesti na web stranici škole i u novinama *Posavska Hrvatska*.

Organizirane su četiri prodajne izložbe slastica.

Prva prodajna izložba održana je 18. ožujka 2019. Učenici su pripremili 13 različitih slastica: alvu, američke uštipke, baškotin, blini, čajno pecivo, čokoladu, datulje, drezdovski kolač, fritule/prikle, kolač od badema, kriške kruha s maslacem, marcapan i madeleine.

1. travnja 2019. održana je druga prodajna izložba za koju su učenici pripremili 12 slastica: medenjake, paprenjake, piroge, piroške, pitu s jabukama, ratluk, sirnicu, sitne kolače iz Slavonije nazvane toga više nema, štrazburški kolač, štrukle, tortu od čokolade i ušećerene bademe.

Treća prodajna izložba održana je 11. studenog 2019. Učenici su pripremili 15 slastica: američki šećer, biskvit, bombone, čajne kolačiće, čajno pecivo, čokoladnu kremu, keks, med, pekmez od dunja, pitu od dunja i marelica, rožatu, slatko, štapiće kandiranog šećera, tortu saint Honoré i ušećerene kestene.

24. veljače 2020. održana je četvrta prodajna izložba za koju su učenici priredili 13 najprodavanijih slastica s prvih triju izložbi: američke uštipke, baškotin, blini, fritule, kremu od čokolade, madeleine, medenjake, paprenjake, pitu s jabukama, sirnicu, tortu od čokolade, tortu saint Honoré i ušećerene bademe.

Slastice su stigle iz Kruševica, Lužana, Radovanja, Sikirevaca, Slavnskog Šamca, Starih Perkovaca, Strizivojne i Slavnskog Broda. Sve prodajne izložbe fotografirala je učenica Ivana Mijić. Prodajne izložbe odvijale su se na dva mjesta u gimnaziji: u predvorju škole i u zbornici. Sve izložbe bile su humanitarnog karaktera. Slastice su bile besplatne, a dobrovoljni prilozi darovani su Marijinim obrocima i Volonterskom školskom klubu *Carpe diem*.

7. Kritička analiza cjelokupnog rada na projektu

Kritički je analiziran cijeli tijek rada na projektu:

- neuobičajen i zanimljiv način rada na projektu
- stjecanje novih iskustava kroz rad u paru
- ispunjavanje zadanih vremenskih rokova
- upoznavanje različitih postupaka rada
- rješavanje nepredviđenih problemskih situacija.

8. Prezentacija cjelovitog projekta u školi i(li) u javnosti

Cjelokupni projekt, tj. prodajne izložbe slastica prezentirane su u školi i u javnosti.

9. Vrednovanje projekt

Rad na projektu ocijenjen je najvišom ocjenom. Učenici su bili iznimno zadovoljni sudjelovanjem u radu na ovom slatkom projektu.

Istaknuli su ove dobre strane rada na projektu:

- kreativan i praktičan projekt
- sve je predobro, izvrsno
- sjajna nova ideja
- ideja je brutalna
- izvrsna organizacija
- zanimljivo pretraživanje recepata
- lijepo iskustvo pečenja kolača uz druženje s prijateljima iz razreda
- zanimljiva i lijepa prezentacija
- predivna prezentacija kolača
- sve je bilo supač
- mirisni i ukusni kolači lijepog izgleda
- preporuka: organizirati ponovno
- darivanje vremena i novca u dobrotvorne svrhe
- dobra djela, ukusna jela
- izniman odaziv učenika na prezentaciji
- prava škola za život / škola za pravi život.

Učenici nisu istaknuli niti jednu slabu stranu rada na projektu.

3.ZAKLJUČAK

Iz vannastavni školski projekt Slastice i poslastice iz školskih lektira za gimnazije realiziran je Gimnaziji „Matija Mesić“ u Slavonskom Brodu. Kroz četiri prodajne izložbe javnosti je predočeno 40 različitih vrsta slastica zastupljenih u lektirnim književnim djelima iz svjetske i hrvatske književnosti. Djela iz svjetske književnosti pisana su od renesanse do kasnog modernizma (15./16. st. – 1940-ih/1970-ih g.), a djela iz hrvatske književnosti od renesanse do postmodernizma (16. st. – 1990-ih g.). Slastice i poslastice su samo povremeni, usputni motiv u djelima književnika iz svjetske i hrvatske književnosti. U književnim djelima pripremale su ih profesionalne ili priučene kuharice i kuhari zaposleni u pojedinoj obitelji, krčmi, gostionici ili restoranu, internatu ili slastičarnici; ponekad su ih pripremale i majke ili rođakinje. U slavonskobrodskoj Gimnaziji „Matija Mesić“ pripremale su ih učenice i učenici 3. D i 3. I razreda u 2018./2019. i 4. D i 4. I razreda u 2019./2020. školskoj godini. Oni su slastice s lektirnih stolova prenijeli na gimnazijske stolove. Istim slasticama tako su se sladili književni likovi, učenici i profesori.

4. IZVORI

- [1.] ANDRIĆ, Ivo. 1996. *Prokleta avlija*. Zagreb: Mosta.
- [2.] ARALICA, Ivan. 1995. *Psi u trgovištu*. Zagreb: Znanje.
- [3.] BALZAC, Honoré de. 2003. *Čiča Goriot*. Zagreb: Školska knjiga.
- [4.] BECKETT, Samuel. 2005. *U očekivanju Godota*. Varaždin: „Katarina Zrinski“.
- [5.] BEGOVIĆ, Milan. 2003. *Bez trećega*. Zagreb: ABC naklada.
- [6.] BRECHT, Bertolt. 1995. *Majka Courage i njezina djeca*. Zagreb: ABC naklada.
- [7.] BREŠAN, Ivo. 2016. *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja*. Kostrena: Lektira d.o.o.
- [8.] BYRON, George Gordon. 1999. *Childe Harold*. Varaždin: „Katarina Zrinski“.
- [9.] CAMUS, Albert. 2012. *Stranac*. Kostrena: Lektira d.o.o.
- [10.] CERVANTES, Miguel de. 2002. *Bistri vitez don Quijote od Manche*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- [11.] ČEHOV, Anton Pavlovič. 2003. *Tri sestre*. Zagreb: SysPrint.
- [12.] DESNICA, Vladan. 1998. *Proljeća Ivana Galeba*. Varaždin: „Katarina Zrinski“.
- [13.] DOSTOJEVSKI, Fjodor Mihajlovič. 1996. *Zločin i kazna*. Zagreb: SysPrint.
- [14.] DRŽIĆ, Marin. 1991. *Novela od Stanca. Dundo Maroje*. Zagreb: SysPrint.
- [15.] DRŽIĆ, Marin. 1998. *Skup*. Zagreb: SysPrint.
- [16.] FAULKNER, William. 1998. *Krik i bijes*. Zagreb: Školska knjiga.
- [17.] FLAUBERT, Gustave. 2003. *Gospođa Bovary*. Zagreb: ABC naklada.
- [18.] GJALSKI, Ksaver Šandor. 1998. *Pod starim krovovima*. Varaždin: „Katarina Zrinski“.
- [19.] GOETHE, Johann Wolfgang. 2001. *Patnje mladoga Werthera*. Zagreb: SysPrint.
- [20.] GOGOLJ, Nikolaj Vasiljevič. 2011. *Kabanica i druge pripovijetke*. Zagreb: Lektira d.o.o.
- [21.] GOGOLJ, Nikolaj Vasiljevič. *Mrtve duše*. e-Lektire.skole.hr.
- [22.] GOLDONI, Carlo. 2006. *Gostioničarka Mirandolina*. Zagreb: ABC naklada.
- [23.] GUNDULIĆ, Ivan. 2001. *Suze sina razmetnoga. Dubravka*. Zagreb: SysPrint.
- [24.] HEKTOROVIĆ, Petar. 1995. *Ribanje i ribarsko prigovaranje*. Zagreb: Zagrebačka stvarnost.
- [25.] HEMINGWAY, Ernest. 1993. *Starac i more*. Zagreb: EMINEX.
- [26.] IBSEN, Henrik. 2001. *Kuća lutaka*. Zagreb: ABC naklada.
- [27.] IONESCO, Eugène. 2000. *Čelava pjevačica. Stolice*. Zagreb: SysPrint.
- [28.] KAFKA, Franz. 2003. *Proces. Preobrazba i druge priče*. Zagreb: Školska knjiga.
- [29.] KALEB, Vjekoslav. 2002. *Gost i druge pripovijesti*. Zagreb: ABC naklada.
- [30.] KOVAČIĆ, Ante. 1991. *U registraturi*. Zagreb: Školska knjiga.
- [31.] KOZARAC, Ivan. 1996. *Đuka Begović*. Zagreb: SysPrint.
- [32.] KOZARAC, Josip. 1996. *Izabrane pripovijesti*. Vinkovci: Privlačica.
- [33.] KRLEŽA, Miroslav. 1995. *Hrvatski bog Mars*. Zagreb: Tipex.
- [34.] KRLEŽA, Miroslav. 1973. *Michelangelo Buonarroti. Kraljevo. U logoru. Gospoda Glembajevi. Aretej*. Zagreb: Zora, Matica hrvatska.
- [35.] KRLEŽA, Miroslav. 2002. *Povratak Filipa Latinovicza. Gospoda Glembajevi*. Zagreb: Profil.
- [36.] KUMIČIĆ, Eugen. 2002. *Urota zrinsko-frankopanska*. Varaždin: „Katarina Zrinski“.
- [37.] LUCIĆ, Hanibal. 1996. *Robinja*. Zagreb: SysPrint.
- [38.] LJERMONTOV, Mihail Jurjevič. 1999. *Junak našeg doba*. Zagreb: Naklada Fran.

- [39.] LJERMONTOV, Mihail Jurjevič. 2006. *Junak našeg doba*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- [40.] MARINKOVIĆ, Ranko. 2008. *Kiklop*. Zagreb: Školska knjiga.
- [41.] MARINKOVIĆ, Ranko. 2004. *Ruke*. Rijeka: „Otokar Keršovani“.
- [42.] MARULIĆ, Marko. 1991. *Judita*. Zagreb: Školska knjiga.
- [43.] MAUPASSANT, Guy de. 1998. *Na vodi i druge novele*. Zagreb: HENA COM.
- [44.] MATOŠ, Antun Gustav. 1998. *Cvijet sa raskršća i druge pripovijetke*. Zagreb: Nart-trgovina.
- [45.] MAŽURANIĆ, Ivan. 1996. *Smrt Smail-age Čengića*. Zagreb: SysPrint.
- [46.] MOLIÈRE, Jean-Baptiste Poquelin. 1996. *Škrtac*. Zagreb: SysPrint.
- [47.] NEHAJEV, Milutin Cihlar. 1996. *Bijeg*. Zagreb: Divič.
- [48.] NOVAK, Slobodan. 1997. *Mirisi, zlato i tamjan*. Zagreb: Matica hrvatska.
- [49.] NOVAK, Vjenceslav. 1996. *Posljednji Stipančići*. Zagreb: SysPrint.
- [50.] PAVLIČIĆ, Pavao. 2016. *Koraljna vrata*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- [51.] PIRANDELLO, Luigi. 2003. *Šest lica traži autora*. Zagreb: SysPrint.
- [52.] PLAUT, Tit Makcije. 1999. *Škrtac*. Zagreb: HENA COM.
- [53.] POE, Edgar Allan. 2003. *Crni mačak*. Zagreb: ABC naklada.
- [54.] PROUST, Marcel. 1996. *Combray*. Zagreb: ABC naklada.
- [55.] PUŠKIN, Aleksandar Sergejevič. 1991. *Evgenij Onjegin*. Zagreb: Školska knjiga.
- [56.] RABELAIS, François. 2004. *Gargantua i Pantagruel*. Zagreb: Matica hrvatska.
- [57.] RELJKOVIĆ, Matija Antun. 1996. *Satir iliti divji čovik*. Vinkovci: Privlačica.
- [58.] SALINGER, Jerome David. 2004. *Lovac u žitu*. Zagreb: ABC naklada.
- [59.] SARTRE, Jean-Paul. 1983. *Mučnina*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- [60.] SHAKESPEARE, William. 1996. *Hamlet*. Zagreb: SysPrint.
- [61.] SOFOKLO. *Kralj Edip*. e-Lektire.skole.hr.
- [62.] STENDHAL, Henry Beyle. 1977. *Crveno i crno*. Sarajevo: „Veselin Masleša“.
- [63.] ŠEGEDIN, Petar. 1998. *Crni smiješak*. Zagreb: DoNeHa.
- [64.] ŠENOA, August. 2001. *Prijan Lovro*. Zagreb: SysPrint.
- [65.] ŠENOA, August. 1978. *Seljačka buna*. Zagreb: Globus.
- [66.] ŠENOA, August. 1999. *Zlatarovo zlato*. Zagreb: ABC naklada.
- [67.] ŠIMUNOVIĆ, Dinko. 2002. *Alkar. Muljika*. Zagreb: ABC naklada.
- [68.] ŠOLJAN, Antun. 2015. *Kratki izlet*. Varaždin: „Katarina Zrinski“.
- [69.] TOLSTOJ, Lav Nikolajevič. 1996. *Ana Karenjina*. Zagreb: Školska knjiga.
- [70.] TURGENJEV, Ivan Sergejevič. 1980. *Lovčevi zapisi*. Zagreb: Školska knjiga.
- [71.] TURGENJEV, Ivan Sergejevič. *Lovčevi zapisi*. e-Lektire.skole.hr.
- [72.] TURGENJEV, Ivan Sergejevič. *Očevi i djeca*. e-Lektire.skole.hr.
- [73.] VOJNOVIĆ, Ivo. 2004. *Ekvinocijo. Dubrovačka trilogija*. Zagreb: ABC naklada.
- [74.] VOLTAIRE, François-Marie Arouet. 2009. *Candide ili Optimizam*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- [75.] WOOLF, Virginia. 1981. *Gospođa Dalloway*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
- [76.] ZOLA, Émile. 2005. *Thérèse Raquin*. Varaždin: „Katarina Zrinski“.

Stručni rad

SLASTICE I POSLASTICE U LEKTIRAMA ZA GIMNAZIJE (IZBOR)

mr. sc. Vesna Nosić, prof. savjetnica u mirovini
Petra Krešimira IV. 43, HR – 35000 Slavonski Brod
(Gimnazija „Matija Mesić“)

Sažetak

Tradicija pisanja o slasticama i poslasticama potječe od davnih vremena. Motivi slastica i poslastica zastupljeni su i u književnom stvaralaštvu mnogih književnika. U ovaj rad uvrštena su izabrana lektirna književna djela iz Hrvatskog jezika za gimnazije koja povezuju motivi slastica i poslastica: 44 književnika iz svjetske i hrvatske književnosti napisala su 50 djela u koja su unijeli 62 različite vrste slastica i poslastica. Djela iz svjetske književnosti pisana su od renesanse do kasnog modernizma, a djela iz hrvatske književnosti od renesanse do postmodernizma. Rad je strukturiran u tri poglavlja. Prvo poglavlje, Slastice i poslastice u lektirama za gimnazije (izbor), sadrži dva potpoglavlja: 1. Svjetska književnost i 2. Hrvatska književnost; oba potpoglavlja sadrže kronološki popis književnopovijesnih razdoblja, književnika, naslova djela i (po)slastica zastupljenih u pojedinom djelu. Drugo poglavlje, Primjeri slastica i poslastica, sadrži sažeto objašnjenje, a zatim primjer svake (po)slastice zabilježene u izdvojenim lektirama. Treće poglavlje, Osvrt na vrste slastica i poslastica, sadrži dodatni komentar. Slastice i poslastice donose dio gastronomske kulture pojedinog društvenog sloja, vremena i države.

Ključne riječi: Hrvatski jezik, lektire za gimnazije, slastice, poslastice, gastronomska kultura

1. UVOD

Slastice i poslastice pripremaju se od pamtivijeka. Motivi slastica i poslastica zabilježeni su u književnim djelima mnogih književnika. Slastice i poslastice u školskim lektirama neuobičajena su, a ujedno iznimno zanimljiva, tema za proučavanje. Izradi ovoga rada prišla sam s namjerom da iznova pročitam odabrane lektire iz Hrvatskoga jezika za gimnazije¹, uočim u njima (po)slastice i napišem popis (po)slastica, a zatim ukratko objasnim svaku (po)slasticu i navedem primjer(e) svake navedene (po)slastice. Školsku lektiru čine „tekstovi (čitava djela ili ulomci) koje učenici čitaju prema nastavnom planu“ [5]. Za potrebe ovog rada ponovno sam pročitala 80 lektirnih književnih djela. U rad sam uvrstila 50 djela u kojima su autori naveli raznovrsne slastice i poslastice. 27 djela je iz svjetske, a 23 iz hrvatske književnosti; napisala su ih 44 književnika: 24 su iz svjetske, a 20 iz hrvatske književnosti. Što je slastica, a što poslastica? Slastica je „slatko jelo koje se obično jede na kraju ili između obroka“ [5]. Poslastica se razlikuje od slastice. Poslastica je „ukusno jelo koje se odlikuje iznimnošću po kvaliteti i načinu pripreme“ [5]. Rad je, osim uvodnog i zaključnog, strukturiran u tri poglavlja.

Prvo poglavlje, **Slastice i poslastice u lektirama za gimnazije (izbor)**, sastoji se iz

¹ Lektire su odabrane prema Programu hrvatskoga jezika za gimnazije do kurikularne reforme.

dva potpoglavlja: **1. Svjetska književnost** (francuska, španjolska, njemačka, ruska, norveška, engleska i američka) i **2. Hrvatska književnost**. Oba dijela sadrže popis s određenim podacima. Podaci u popisima razvrstani su kronološki po književnopovijesnim razdobljima i književnicima. Uz ime i prezime svakog književnika napisana je godina rođenja i smrti, nacionalna književnost kojoj književnik pripada, naslov lektirnog djela, književna vrsta i godina prvog tiskanja djela ili prve izvedbe dramskog djela. Nakon svih ovih podataka napisane su (po)slastice zastupljene u pojedinom djelu.

Drugo poglavlje, **Primjeri slastica i poslastica**, sadrži sažeto objašnjenje, a zatim primjer svake (po)slastice zabilježene u pojedinom djelu.

Treće poglavlje, **Osvrt na vrste slastica i poslastica**, sadrži dodatni komentar osoba koje pripremaju (po)slastice, prigoda u kojima se (po)slastice jedu, vanjskog izgleda (po)slastica, vrsta najčešćih (po)slastica u svjetskoj i hrvatskoj književnosti, kao i tradicionalnih (po)slastica iz pojedinih država.

2. SLASTICE I POSLASTICE U LEKTIRAMA ZA GIMNAZIJE (IZBOR)

2. 1. SVJETSKA KNJIŽEVNOST

RENEZANSNA (15. i 16. st.)

1. François Rabelais (1494.? – 1553.?)

- francuska književnost

• „**Gargantua i Pantagruel**“ (roman, 1534.)

- pekmez od dunja (123)

2. Miguel de Cervantes (1547. – 1616.)

- španjolska književnost

• „**Bistri vitez don Quijote od Manche**“ (roman, 1.dio 1605., 2.dio 1615.)

- kolači (163), med (163), ukuhano voće (398)

PROSVJETITELJSTVO (18. st.)**1. François-Marie Arouet Voltaire** (1694. – 1778.)

- francuska književnost

- „**Candide ili Optimizam**“ (roman, 1759.)
- čokolada (55), kolači (62), kandirani cedrati (126)

PREDROMANTIZAM (1750. – 1800.)**1. Johann Wolfgang Goethe** (1749. – 1832.)

- njemačka književnost

- „**Patnje mladoga Werthera**“ (roman, 1774.)
- šećer (30)

ROMANTIZAM (kraj 18. st. – 1840.)**1. Aleksandar Sergejevič Puškin** (1799. – 1837.)

- ruska književnost

- „**Evgenij Onjegin**“ (roman, 1833.)
- štrazburški kolač (23), blini (63), slatko (69), blanmanže (129), marmelada (170), medenjaci (176),

2. Mihail Jurjevič Ljermontov (1814. – 1841.)

- ruska književnost

- „**Junak našega doba**“ (roman, 1841.)
- slatkiši (13), med (14)

REALIZAM (1830. – 1890.)**1. Henri Beyle Stendhal** (1783. – 1842.)

- francuska književnost

- „**Crveno i crno**“ (roman, 1830.)
- šećer (161), biskvit (203), sladoled (285), čokolada (379)

2. Honoré de Balzac (1799. – 1850.)

- francuska književnost

- „**Otac Goriot**“ (roman, 1835.)
- slatkiši (33), pržene kruške (53), pekmez od grožđa (115), sitni kolačići (207)

3. Gustave Flaubert (1821. – 1880.)

- francuska književnost

- „**Gospođa Bovary**“ (roman, 1857.)
- čokolada (24), žuta krema (40), svadbena torta (40), kolači s bademima (40), šećer u prahu (60), sladoled od maraskina (63), puding à la Trafalgar (64), komadići šećera (71),

prsne karamele (100), ratluk (100), sljezovi bomboni (100), štapići kandiranog šećera (100), kruh namazan marmeladom (222), pekmez (259)

4. Nikolaj Vasiljevič Gogolj (1809. – 1852.)

- ruska književnost

• „**Kabanica**“ (pripovijetka, 1841.)

- jeftini biskvit (21), kolači iz slastičarnice (37)

• „**Mrtve duše**“ (roman, 1842.)

- lisnata pita (5), medenjaci (6), paprenjaci (6), šećer (7), slatkiši (14), palačinke (26), kolačići (33), uštipci (33), lepinjice sa svakakvim posipom: makov posip (33), med (33), gužvara (36), palačinke sa sirom (58), slatko od krušaka, šljiva i drugog voća (59), rotkva skuhana u medu (59), bomboni (65), ruski suhi uskrсни kolač (70), slatkiši (144)

5. Ivan Sergejevič Turgenjev (1818. – 1883.)

- ruska književnost

• „**Lovčevi zapisi**“ (novele, 1852.)

- med (9), španjolski vjetar (31), drhtalica (31), pita (36), slatko (181)

• „**Očevi i djeca**“ (roman, 1862.)

- slatko (47), pereci (126), slatkiši (126), ukuhano voće (128), pita (195)

6. Fjodor Mihajlovič Dostojevski (1821. – 1881.)

- ruska književnost

• „**Zločin i kazna**“ (roman, 1866.)

- komadići šećera (25), nadjeveni kolač (47), pirogi (115), blini (328), koljivo (333), kolači (472)

7. Lav Nikolajevič Tolstoj (1828. – 1910.)

- ruska književnost

• „**Ana Karenjina**“ (roman, 1875. – 1877.)

- slatko od vrtnih i šumskih jagoda (142), slatki pirogi (317), slatko od malina (428), pirošci (462), kolač (482), bomboni (487)

MODERNIZAM (1857. – danas.)

ESTETICIZAM (prijelaz iz 19. u 20. st.)

1. Henrik Ibsen (1828. – 1906.)

- norveška književnost

• „**Kuća lutaka**“ (drama, 1879.)

- ušećerani bademi (22)

2. Anton Pavlovič Čehov (1860. – 1904.)

- ruska književnost

• „**Tri sestre**“ (drama, 1901.)

- torta (29), kolači (29), pita s jabukama (45), slatkiši (61)

AVANGARDA (1910-ih – 1930-ih)

1. Marcel Proust (1871. – 1922.)

- francuska književnost

• „**Combray**“ (roman, 1913.)

- ušećerani kesteni (21), sladoled (35), mala madeleine (50), provincijalni kolač (56), torta (63), kolačići od slastičara (66), slatko (78), biskvit (78), kolač s bademima (78), krema s čokoladom (78), kolač saint Honoré (135)

2. Virginia Woolf (1882. – 1941.)

- engleska književnost

• „**Gospođa Dalloway**“ (roman, 1925.)

- zašećerani bademi (79), zašećerani kolači (133), ekleri (136), puding (168), sladoled (168)

3. William Faulkner (1897. – 1962.)

- američka književnost

• „**Krik i bijes**“ (roman, 1929.)

- žuti šećer (79), kolač (112), sladoled (113)

KASNI MODERNIZAM (1940-ih – 1970-ih)**1. Bertolt Brecht** (1898. – 1956.)

- njemačka književnost

• „**Majka Courage i njezina djeca**“ (drama, 1939.)

- hladni kolač od peciva i vina (28)

2. Ernest Hemingway (1899. – 1961.)

- američka književnost

• „**Starac i more**“ (roman, 1952.)

- pečene banane (13)

2. Jean-Paul Sartre (1905. – 1980.)

- francuska književnost

• „**Mučnina**“ (roman, 1938.)

- kolači (57), torta (57)

3. Eugène Ionesco (1912. – 1994.)

- francuska književnost

• „**Ćelava pjevačica**“ (drama, 1950.)

- pita od dunja i marelica (26)

• „**Stolice**“ (drama, 1952.)

- sladoled od čokolade (119), karamele (119), kiseli bomboni (119)

4. Albert Camus (1913. – 1960.)

- francuska književnost

• „**Stranac**“ (roman, 1942.)

- čokolada (26)

5. Jerome David Salinger (1919. – 2010.)

- američka književnost
- „**Lovac u žitu**“ (roman, 1951.)
- nabujak od jabuka (47), kolači (228), uštipci (241)

2. 2. HRVATSKA KNJIŽEVNOST**RENEŠANSNA** (potkraj 15. i 16. st.)**1. Petar Hektorović (1487. – 1572.)**

- „**Ribanje i ribarsko prigovaranje**“ (ep, 1568.)
- paprenjaci (31), med (31), jajnik (144)

2. Marin Držić (1508. – 1567.)

- „**Dundo Maroje**“ (komedija, 1551.)
- marcapan (81), tortica (115), sapurić incukarade i s vodicom rusatom (115), torta (162)

- „**Skup**“ (komedija, 1555.?)

- (d)zahara (3), dumanske prikle (33), priganice (33), med (33)

3. Petar Zoranić (1508. - ?, prije 1569.)

- „**Planine**“ (roman, 1569.)
- kolač (185)

BAROK (17. st.)**1. Ivan Gundulić (1589. – 1638.)**

- „**Suze sina razmetnoga**“ (poema, 1622.)
- med (57)
- „**Dubravka**“ (pastorala, 1628.)
- med (132)

HRVATSKA KNJIŽEVNOST 18. STOLJEĆA**1. Matija Antun Reljković (1732. – 1798.)**

- „**Satir iliti divji čovik**“ (ep, 1762., 1779.)
- pita (29), alva (30), gurabije (30), kolači (48), med (97)

PREDREALIZAM (1860. – 1881.)**1. August Šenoa (1838. – 1881.)**

- „**Zlatarovo zlato**“ (roman, 1871.)
- paprenjaci (42)

- „**Prijan Lovro**“ (pripovijetka, 1873.)

- paprenjaci (47), sladoled (59)

REALIZAM (1881. – 1892. / 1895.)

1. Ante Kovačić (1854. – 1889.)

- „**U registraturi**“ (roman, 1888.)
- kolači (34), posne pogačice (230), pogače (281)

2. Ksaver Šandor Gjalski (1854. – 1935.)

- „**Pod starim krovovima**“ (novele, 1886.)
- kolači s umiješanim cvancigama (45), kolači (57), sladoled (125), konfeti (125), medenjaci (130), paprenjaci (130), gibanica (138)

3. Josip Kozarac (1858. – 1906.)

- „**Tena**“ (pripovijetka, 1894.)
- datulje (74), čokolada (74), slatkiši (75)

4. Vjenceslav Novak (1859. – 1905.)

- „**Posljednji Stipančići**“ (roman, 1899.)
- slador (4), kolači (33)

MODERNA (1892. /1895. – 1916.)**1. Ivo Vojnović** (1857. – 1929.)

- „**Dubrovačka trilogija**“ (drama, 1903.)
- kolačići (200)

2. Antun Gustav Matoš (1873. – 1914.)

- „**Camao**“ (novela, u „Novo iverje“, 1900.)
- šećer (43)

3. Ivan Kozarac (1885. – 1910.)

- „**Đuka Begović**“ (roman, 1909.)
- medenjaci (7), kolači (64)

KNJIŽEVNOST OD 1914. DO 1952.**1. Miroslav Krleža** (1893. – 1981.)

- „**Kraljevo**“ (drama, 1918.)
- bomboni (62), London bomboni (62), Griz-Pariz bomboni (62), torte (62), američanski bomboni (62), čokolada (62), krem (62), kolači (63), sladoled (73), američanski šećer (77), drezdovski kolač (78)

- „**Povratak Filipa Latinovicza**“ (roman, 1932.)

- čokolada sa slatkim vrhnjem (13), štrukle (44), čokolada (57), torta od čokolade sa šlagom (71), bijele kockice šećera (114)

DRUGA MODERNA (1952. – 1969.)**1. Vladan Desnica** (1905. – 1967.)

- „**Proljeća Ivana Galeba**“ (roman, 1957.)
- kompot (79)

2. Ranko Marinković (1913. – 2001.)

- „**Kiklop**“ (roman, 1965.)
- crni kruh sa crnom marmeladom (339), bomboni eucalyptus (360), keksi (488)

3. Slobodan Novak (1924. – 2016.)

- „**Mirisi, zlato i tamjan**“ (roman, 1968.)
- keksi (52), samostanski kolačići (100), slatkiši (103)

POSTMODERNIZAM (od 1970-ih do danas)**1. Ivan Aralica (1930.)**

- „**Psi u trgovištu**“ (roman, 1979.)
- med (164), kolač (276)

2. Pavao Pavličić (1946.)

- „**Koraljna vrata**“ (roman, 1990.)
- čokolada (31), rožata (74), napolitanke (87), kolači (137), šećer (159), fritule (160), sirnica (160)

3. PRIMJERI SLASTICA I POSLASTICA**1. alva**

Alva ili halva je „orijentalna slastica od brašna, masla, meda, šećera i drugih dodataka“ [5].

- M. A. Reljković: Turci su ostavili tri „vražje skule“ u Slavoniji. Prva je prelo na kojem djevojke i mladići navečer, između ostalog, peku i alvu (30).

2. američki uštipak

Američki uštipak je „jednostavna slastica od kvasnog tijesta pečena u vrućem ulju“ [5]

- J. D. Salinger: Holden Caulfield naručio je uštipke u jeftinom restoranu, ali ih nije pojeo (241).

3. američki šećer

Američki šećer ili šećerna vuna je „slatkiš od šećernih niti namotanih na štapić“ [5]

- M. Krleža (*Kraljevo*): Uoči Prvog svjetskog rata na kraljevskom sajmu u Zagrebu prodaje se i američki šećer (77).

4. biskvit

Biskvit je „suhi kolač od jaja, šećera i brašna“ [5]

- N. V. Gogolj: Peterburški službenici u stanovima svojih prijatelja navečer kartaju whist, piju čaj i jedu jeftine biskvite (21).

5. blanc-manger

Blanc-manger je „vrsta hladne kreme, žele od bademovog mlijeka“ [33]

- A. S. Puškin: Na imendanu Tatjane Larine poslužen je i blanc-manger (129).

6. blini

Blini su „palačinke od kvasnog tijesta priređene na ruski način“ [1].

- A. S. Puškin: Za vrijeme poklada u obitelji plemića Larina peku se prave ruske blini (63).
- F. M. Dostojevski: Blini se jedu na daći, tj. karminama titularnog savjetnika Marmeladova (333).

7. bombon

Bombon je „mali slatkiš koji se uzima pojedinačno i otapa u ustima“ [5].

- G. Flaubert: Ljekarnik Homais, kum male Berthe, darovao je kumčetu na krštenju, između ostalog, tri kutije sljezovih bombona (100).
- E. Ionesco (*Stolice*): Stara baca karamele i kisele bombone iznad glava nevidljivih gostiju (119).

8. čajno pecivo

Čajno pecivo je „prhki suhi kolačić od maslaca, šećera i brašna, koji se obično jede uz čaj ili kavu“ (Ivanišević 2015: 97).

- N. V. Gogolj: U kući pomoćnika šefa odjela, a u čast nove kabanice Akakija Akakijeviča Bašmačkina, lakaj gostima poslužuje čajno pecivo uz čaj (36).

9. čokolada

Čokolada je „poslastica od kakaa, šećera, mlijeka i nekih drugih dodataka, obično u pločicama“ [5].

- A. Camus: Meursault jede čokoladu na balkonu svoga stana u Alžiru (26).
- J. Kozarac: Najljepše seoske djevojke Leon Jungman časti čokoladom i raznim slatkišima (74).

10. drhtalica

Drhtalica je „desert koji se priprema kuhanjem voća, a hlađenjem se pretvara u želatiniziranu masu; žele“ [53].

- I. S. Turgenjev (*Lovčevi zapisi*): Pripovjedača lovca obližnji vlastelin počastio je drhtalicom i španjolskim vjetrom, kolačima, na kraju nedjeljnog ručka (36).

11. drezdenski kolač

Drezdenski kolač je božićni kruh iz Drezdena.

- M. Krleža (*Kraljevo*): Drezdenski kolač prodaje se na zagrebačkom kraljevskom sajmu (78).

12. éclair

Éclair ili ekler je „duguljasti kolač prekriven na jednom kraju čokoladnom kremom“ [1]

- V. Woolf: Gospođica Kilman jede čokoladne eklere i pije čaj s gospođom Dalloway (135 – 136).

13. fritula

Fritula je „slastica u obliku kuglice; priprema se od tijesta s dodacima mirodija, grožđica, likera, rakije i korice limuna; prži se u ulju“ [5]. Naziva se i prikla i uštipak.

- M. Držić (*Skup*): Sluga Munuo obećava sluškinji Grubi da će ju hraniti priklama, medom i drugim slasticama ako se za njega uda (33).

14. gibanica

Gibanica je „slatko i kalorično pečeno jelo od vučenog tijesta, ima deblju koru od običnih pita, nadjeven i slojevit kolač koji se, ovisno o regiji iz koje potječe, priprema sa sirom, jabukama, makom, orasima“ [5].

• K. Š. Gjalski: Dok jede pred krčmom, Ermenegildu pl. Cinteku iz torbe viri i gibanica (104).

15. gurabija

Gurabija je „orijentalni slatkiš od brašna, jaja, meda ili šećera i masla“ [1]

• M. A. Reljković: Djevojke i mladići na prelu peku i gurabiju (30).

16. gužvara

Gužvara je „vrsta kolača kojemu se razvučeno tijesto ne savija nego gužva, pripravlja se od vodenoga ili dizanoga tijesta s raznim nadjevima“ [5].

• N. V. Gogolj (*Mrtve duše*): U krčmi ljudi naručuju, između ostalog i gužvaru (36).

17. hladni kolač od peciva i vina

• B. Brecht: Eilif, sin Majke Courage, napravio je vojnicima kolač tako da je pecivo stavio u kacigu i zalio vinom (28).

18. incukarada i s vodicom rusatom

To je slatkiš s ružinom vodicom [14]

• M. Držić (*Dundo Maroje*): Pomet se veseli raznovrsnoj hrani pa tako i ovoj slastici (115).

19. jajnik

Jajnik je „slatko jelo od jaja“ (Hektorović 1995: 15).

• P. Hektorović: Ribar Paskoje nudi Petru Hektoroviću i ribaru Nikoli jajnik za objed (144).

20. keks

Keks je „sitno, suho i prhko pecivo (obično slatko)“ [5]

• R. Marinković (*Kiklop*): Maestro u svome stanu nudi Melkiora keksom iz kutije (488).

• S. Novak: Stari Tunina donio je Madoni za božićni dar borovu grančicu, pjetlića, keks i bocu rakije (52).

21. kolač

Kolač je „slastica koja se najčešće sastoji od pečenoga tijesta s različitim dodacima“ [5]

• Voltaire: Candide i sluga Cacambo na kraju ručka u krčmi dobili su i kolača (62).

• I. Aralica: Suada je kolačem serviranom na svome dlanu počastila Dumina (276).

22. kolač saint Honoré

Kolač je „napravljen od različitih vrsta tijesta“ [2]. Naziv je dobio po svetom Honoréu, zaštitniku slastičara, ili po istoimenoj pariškoj ulici u kojoj je svoju slastičarnicu imao Chibouste, slastičar po kojem je dobila ime krema za pripremu ovoga kolača.

• M. Proust: Pripovjedačeva majka moli supruga i sina da donesu kolač saint Honoré u bakinu kuću u Combrayju (135).

23. kolač s bademima

Postoji više vrsta kolača s bademima.

- G. Flaubert: Za Emminu i Charlesovu svadbu slastičar je napravio i kolače s bademima (40).
- M. Proust: Kuharica François servirala je pripovjedačevoj obitelji kolač s bademima na kraju nedjeljnog ručka (80).

24. kolač s umiješanim cvancigama

Cvanciga je „srebrni novac u Habsburškoj Monarhiji u vrijednosti 20 krajcara[2].

- K. Š. Gjalski: U dvorcu Brezovica na Badnjak Vanko, poštujući stari običaj, dijeli sluzinčadi kolače s umiješanim cvancigama (67).

25. koljivo

Koljivo je „kuhana pšenica sa šećerom i orasima, prigodno jelo prema pravoslavnim običajima (za krsne slave, vjerske blagdane i daće)“ [5]. Daća su karmine nakon pogreba u čast pokojnika.

- F. M. Dostojevski: Katarina Ivanovna Marmeladov poslužila je koljivo, blini i dr. na daći nakon pogreba svoga supruga (333).

26. kompot

Kompot je „jelo od voća kuhano u vodi sa šećerom“ [5].

- V. Desnica: Bolničarka je Ivanu Galebu donijela kompot dok je boravio u bolnici (79).

27. konfeti

Konfeti su „uvijeni bomboni ili sitni tvrdi slatkiši koji se bacaju na sudionike karnevala, svadbi itd.“ [5].

- K. Š. Gjalski: U dvorcu Dioniza Balšića uvažanim gostima na kraju objeda ponuđeni su sladoledi i konfeti (125).

28. krema s čokoladom; žuta krema

Krema je „nadjev za torte i kolače“ [5].

- G. Flaubert: Na Emminoy i Charlesovoj svadbi posluženi su i veliki pladnjevi sa žutom kremom; na glatkoj površini kreme bili su ispisani monogrami mladenaca (40).
- M. Proust: Kuharica je pripovjedačevoj obitelji za završetak nedjeljnog ručka pripremila kremu s čokoladom (78).

29. kuglof

Kuglof ili nabujak je „kolač od dizanoga tijesta sa suhim grožđem, okruglasta je oblika sa šupljinom u sredini“ [5].

- M. Krleža (*Gospoda Glembajevi*): Leone objašnjava sestri Angeliki da je uskršnje jutro sluškinjama označeno bijelim stolnjakom, farbanim jajima, kuglofom... „ (193).

30. lepinjice s makovim posipom

Lepinja je „mekana okrugla mala pogača od bijela brašna“ [5].• N. V. Gogolj (*Mrtve duše*): Vlastelinka časti Pavela Ivanoviča Čičikova lepinjicama s makovim posipom i raznim drugim vrstama posipa (33).

31. madeleine

Madeleine ili madlene je „francuski kolačić ugodna mirisa i okusa, načinjen od maslaca, brašna, šećera, s dodatkom ekstrakta vanilije i limuna“ [5]. Kolač je dobio naziv po Madeleine Paulmier koja ga je izmislila. Postao je poznat zbog Proustovog ciklusa

romana *U potrazi za izgubljenim vremenom*. Ovo je vjerojatno najpoznatija slastica u književnosti?!

- M. Proust: Pripovjedač se sjeća tetke Leonie iz Combrayja koja mu je nedjeljom davala jesti kolačić madeleine umočen u običan ili lipov čaj (50).

32. marcapan

Marcapan je „kolač s bademima“ [14] kojeg su u Dubrovniku smjeli jesti samo bolesnici.

- M. Držić (*Dundo Maroje*): Maro govori svome sluzi Popivi što treba kupiti za večeru kod kurtizane Laure; naručio je i vrući marcapan (81).

33. marmelada

Marmelada je „smjesa protisnutoga voća gusto ukuhanog sa šećerom“ [5].

- A. S. Puškin: Na sajam nevjesta, koji će se održati u Moskvi, obitelj Larin nosi i marmeladu (170).

34. med

Med je „sladak gust sok što ga pčele tvore od cvjetnoga soka i medne rose koje skupljaju na cvjetovima i lišću medonosnoga bilja“ [5].

- M. Držić (*Skup*): Sluga Munuo udvara se sluškinji Grubi: ako se uda za njega, hranit će ju i medom (33).

- M. A. Reljković: Slavonci uzgajaju pčele da bi imali meda (97).

35. medenjak

Medenjak je „suhi kolač s dodatkom meda“ [5]

- A. S. Puškin: Kada je Tatjana Larina doputovala u Moskvu, jedna tetka prisjeća se da je Tatjani davala medenjake dok je još bila djevojčica (176).

- I. Kozarac: Đuka Begović prisjeća se oca koji mu je na vašarima kupovao medenjake (7).

36. nabujak od jabuka

Nabujak je „1. zapečeno jelo od laganoga tijesta i tučenih bjelanjaka koje se diže za vrijeme pečenja; 2. kolač od dizanoga tijesta sa suhim groždem, okruglastog je oblika sa šupljinom u sredini“ [5].

- J. D. Salinger: U internatu Pencey Prep učenici su subotom za večeru dobivali i nabujak od jabuka (47).

37. nadjeveni kolač

Nadjeveni kolač ispunjen je nekim nadjevom.

- F. M. Dostojevski: Izgladnjeli Rodion Romanovič Raskoljnikov u gostionici popije čašu votke i pojede nekakav nadjeveni kolač (47).

38. napolitanka

Napolitanka je „slastica tvorničke izradbe, kocke od redova oblatni premazanih čokoladom ili kojom drugom slatkom masom“ [1].

- P. Pavličić: Filolog Krsto Brodnjak kupio je dječaku Irfanu napolitanke i tonik (87).

39. palačinka

Palačinka je „jelo od smjese brašna, mlijeka (i/li) vode i jaja, u obliku okrugla tanka lista pečeno u tavi ili na vrućoj ploči, poslužuje se obično premazana nadjevom“ [5]

- N. V. Gogolj (*Mrtve duše*): Svoje goste redarstveni šef počastio je i palačinkama (87).

40. paprenjak

Paprenjak je „1. a) beskavasan kolač začinjen paprom [papreni kolač]; b) tradicijski suhi kolač s otoka Hvara [starogrojski paprenjak]“ [5].

- P. Hektorović: Petar Hektorović i ribari Paskoje Zet i Nikola Debelja za popodnevni obrok jedu, između ostaloga, paprenjake i med u saću (31).
- A. Šenoa (*Zlatarovo zlato*): U daščari ispred crkve sv. Marka u Zagrebu starica Magda paprenjarka prodaje svoje paprenjake (42).
- A. Šenoa (*Prijan Lovro*): Nakon što je odustao od svećeništva Lovro Mahnič došao je kući i mlađem bratu donio paprenjake (47).

41. pečene banane

- E. Hemingway: Dječak Manolino donio je starom ribaru Santiagu za objed crni kruh, varivo, rižu i pečene banane (13).

42. pekmez

Pekmez je „slatka gusta masa koja se dobiva ukuhavanjem voća sa šećerom [5].

- H. de Balzac: Sestra Eugènea de Rastignaca piše mu da mladi prinčevi uživaju jesti pekmez od grožđa (115).

43. pirog

Pirog je „rusko narodno jelo, pečeno dizano tijesto u obliku kruha, punjeno mesom ili zelenjem, ribom, sirom itd.“ [5]. Postoji slani i slatki pirog.

- F. M. Dostojevski: Sonja Marmeladov donijela je za Božić u zatvor svim kažnjenicima piroga i kolača (472).

44. piroška

Piroška je „uštupak punjen sirom, mljevenim mesom, ribom, džemom i sl.“ [slana piroška, slatka piroška] [1].

- L. N. Tolstoj: Na ručku kod Stjepana Arkadijča Oblonskog servirali su i piroške (462).

45. pita

Pita je „jelo od tankih listova između kojih se stavlja slatki ili slani nadjev“ [5].

- A. P. Čehov: Olga Prozorov najavljuje da će za večeru biti pečeni puran i slatka pita s jabukama (45).
- M. A. Reljković: Djevojke na prelima peku pite i svakakve slastice (29).
- E. Ionesco (*Čelava pjevačica*): Obitelj Smith je za desert nakon večere imala pitu od dunja i marelica (26).

46. pogača

Pogača je „okrugao pšenični kruh bez kvasca“ ili „krušni kolač s maslacem i jajima [uskrsna pogača]“ [5].

- A. Kovačić: Majka Ivica Kičmanovića na Veliki petak peče posne pogačice s mlijekom i maslacem (243).

47. priganica

Priganica je „prženo jelo, kolač od jaja“ [14].

- M. Držić (*Skup*): Sluga Munuo obećava da će Grubu hraniti priganicom ako se za njega uda (33).

48. pržene kruške

- H. de Balzac: Gospođa Vauquer, vlasnica pansiona, zapovijeda služavki da za ručak pripremi ovčtinu s krumpirom i pržene kruške (53).

49. puding

Puding je „hladetinasta slastica od mlijeka u koju se ukuhavaju posebni dodaci različitih mirisa i okusa“ [5].

- G. Flaubert: U dvorcu Vaubyessard nakon večere serviran je i puding à la Trafalgar (64).
- V. Woolf: Kuharica priprema puding za večeru (168).

50. ratluk

Ratluk ili rahatlokum ili ratlokum je „orijentalna slastica za čiju su pripremu najvažniji šećer, želatina i ružino ulje; reže se na kockice i prekriva šećerom“ [5].

- G. Flaubert: Ljekarnik Homais kumčetu je na krštenju darovao i staklenku ratluka kojega je sam napravio (100).

51. rožata

Rožata ili rozata je „dalmatinska poslastica u obliku mase slične pudinga koja se spravlja od jaja, mlijeka i mirisavih začina s preljevom od karameliziranog šećera“ [5].

- P. Pavličić: Tere je za ručak pripremila rožatu (74).

52. ruski suhi uskrсни kolač

- N. V. Gogolj (*Mrtve duše*): Aleksandra Stepanovna donijela je ocu uskrсни kolač i novu domaću haljinu na dar (70).

53. sirnica

Sirnica je „savijača od sira“ [5].

- P. Pavličić: Znanstvenik Krsto Brodnjak sluti miris uskrсне sirnice u dvoru (160).

54. sladoled

Sladoled je „zaleđena slastica od mlijeka, jaja, šećera i različitih dodataka“ [5].

- G. Flaubert: U dvorcu Vaubyessard kod markiza D'Andervilliersa na zabavi je ponuđen i sladoled od maraskina (63).

- E. Ionesco (*Stolice*): Nevidljive goste Stara nudi sladoledom od čokolade (119).

55. slatkiš

Slatkiš je „slatka poslastica (obično bombon, ali i kolač)“ [5].

U mnogim lektirama navedeni su slatkiši bez naziva.

- A. P. Čehov: Kapetan štaba Vasilij Soljoni pojeo je sve slatkiše u gostima kod obitelji Prozorov (61).
- J. Kozarac: Leon Jungman poslao je Teni Pavletić po njezinom ocu tri kutije raznih slatkiša da bi je pridobio da dođe k njemu na zabavu, tj. da postane njegova ljubavnica (75).

56. slatko

Slatko je „voće kuhano u šećeru posebnim postupkom“ [5].

- L. N. Tolstoj: U obitelji Konstantina Levina žene ukuhavaju slatko od vrtnih i šumskih jagoda (142).
- L. N. Tolstoj: Djeca Stjepana Oblonskog igraju se za vrijeme večere: prže u žlicama malinovo slatko na svijećama i zalijevaju ga mlijekom u usta jedno drugom (428).

57. šećer

Šećer je „proizvod od prerađene šećerne trske ili šećerne repe koji služi za zaslađivanje“ [5].

- J. W. Goethe: Dok pije kavu, Werther daje šećer djeci učiteljeve kćeri (30).
- A. G. Matoš: Fanny papigu hrani šećerom (43).

58. španjolski vjetar

• I. S. Turgenjev (*Lovčevi zapisi*): Vlastenin Radilov, pripovjedačev susjed, počastio je pripovjedača kolačima pod naslovom španjolski vjetar i drhtalica (31).

59. štrazburški kolač

• A. S. Puškin: Evgenij Onjegin ruča u poznatom restoranu na Nevskom prospektu; za desert je izabrao štrazburški kolač (23).

60. štrukle

Štrukle ili štrukli su „slano ili slatko jelo od tijesta nadjevenog sirom, kuhano ili zapečeno, hrvatski specijalitet“ (Ivanišević 2015: 380).

- M. Krleža (*Povratak Filipa Latinovicza*): Foringašu Joži Podravcu supruga priprema prave zagorske štrukle (44).

61. torta

Torta je „kolač, najčešće okrugla oblika, s različitim nadjevima ili kremama“ [5]

- G. Flaubert: Slastičar je mladencima, Emmi i Charlesu Bovaryju, napravio prekrasnu tortu (40).
- A. P. Čehov: Mihail Protopopov poslao je Irini Prozorov za imendan tortu (29).
- M. Držić (*Dundo Maroje*): Pomet zamišlja kako će jesti, između ostalog, i tortu (162).
- M. Krleža (*Povratak Filipa Latinovicza*): Sluga Silvija Liepacha pl. Kostanjevečkog servirao je gostima tortu od čokolade sa šlagom (71).

62. ušećereno voće

Ušećereno ili kandirano voće je „voće kuhano u šećeru posebnim postupkom“ [5]

- H. Ibsen: Nora Torvald jede ušećerene bademe skrivajući to od supruga (22).
- M. Proust: Gospodin Swann donio je pripovjedačevoj baki za Novu godinu na dar zamotak ušećerenog kestenja (21).

4. OSVRT NA VRSTE SLASTICA I POSLASTICA

Ponovnim čitanjem 50 lektira dobiven je popis od 62 slastice. Zabilježene su u lektirama koje pripadaju svjetskoj književnosti od renesanse do kasnog modernizma (15. / 16. st. – 1940-ih / 1970-ih g.) i hrvatskoj književnosti od renesanse do postmodernizma (16. st. – 1990-ih g.).

U lektirama iz svjetske književnosti najčešće se navode kolači bez naziva, zatim bomboni pa sladoledi i torte. U lektirama iz hrvatske književnosti isto se tako najčešće navode kolači bez naziva, potom čokolada i med te paprenjaci i torte.

Slastice su tek povremeni motiv u djelima svjetskih i hrvatskih književnika. Književnici obično navode nazive slastica koje će likovi tek jesti ili koje već jedu, a samo ponekad opisuju nabavljanje i(li) pripremanje te izgled slastica. Slastice pripremaju profesionalne ili priučene kuharice i kuhari zaposleni u pojedinoj obitelji, krčmi, gostionici ili restoranu, internatu, slastičarnici; ponekad ih pripremaju majke i siromašne starice. Na završetku romana „Candide ili Optimizam“ pripovjedač navodi podatak da je Candideova supruga Kunegonda postala izvrsna slastičarka [50].

Slastice trebaju privlačiti i vanjskim izgledom i okusom. Najljepši opis vanjskog izgleda poslastice donio je Gustave Flaubert prikazujući detaljno svadbenu tortu Emme i Charlesa Bovaryja: „Za torte i kolače s bademima bili su naručili slastičara iz Yvetota. Budući da je prvi radio u tom kraju, uporabio je svu svoju vještinu, te je na svršetku ručka sam donio umjetnički napravljenu poslasticu nalik na građevinu koja je tako zadivila sve nazočne da su klicali. Podnožje joj, prije svega, bijaše četvorina od plava kartona koja je predstavljala hram s trijemovima, sa stupovima i s malim sadrenim kipovima svuda naokolo u udubinama koje su bile ukrašene zlatnim papirnim zvjezdicama. Zatim se na drugome katu dizala kula od biskvita okružena malim utverdama od bombona, badema, groždica i komadića naranče, a najzad se, gore na terasi, koja je predstavljala zelenu livadu sa strmim stijenama, s jezerom od voćnog soka i brodićima od lješnjakovih ljusaka, vidio mali Amor kako se ljulja u čokoladnoj ljuljački, koja je na kraju svojih dvaju stupića imala dva naravna ružina pupoljka umjesto kuglica“ [16].

Slastice i poslastice jedu se u raznim prigodama: na krštenjima, imendanima, svadbama i karminama, svečanim društvenim plesovima, prelima, za vrijeme božićnih, novogodišnjih i uskrasnih blagdana, u posjetima te u svakodnevicu – uz obroke i međuobroke. U popisu (po)slastica ističu se danas tradicionalne (po)slastice iz pojedinih država. Tradicionalne (po)slastice iz Francuske su blanc-manger, éclair, kolač saint Honoré, madeleine i štrazburški kolač. Iz Njemačke je drezdenski kolač, iz Španjolske je španjolski vjetar, iz Rusije su blini, koljivo, medenjaci, paprenjaci i slatko, a iz Amerike američki uštupak i američki šećer. Tradicionalne (po)slastice iz Hrvatske su fritule, gibanica, paprenjaci, rožata i štrukle.

5. ZAKLJUČAK

Tradicija pisanja o slasticama i poslasticama u književnim djelima potječe od davnih vremena. Motivi slastica i poslastica zastupljeni su u književnom stvaralaštvu mnogih književnika. U ovaj rad uvrštena su lektirna književna djela iz Hrvatskog jezika za gimnazije koja povezuju motivi slastica i poslastica. Četrdeset i četiri književnika (24 iz svjetske i 20 iz hrvatske književnosti) napisala su 50 djela (27 iz svjetske i 23 iz hrvatske književnosti) u koja su unijeli 62 različite vrste slastica i poslastica. Djela iz svjetske književnosti pisana su od renesanse do kasnog modernizma (15. / 16. st. – 1940-ih / 1970-ih g.), a djela iz hrvatske književnosti od renesanse do postmodernizma (16. st. – 1990-ih g.). Roman, pripovijetka i novela te drama najčešće su književne vrste u kojima su zabilježene (po)slastice.

Slastice i poslastice u književnim djelima se pripremaju, prodaju i kupuju, daruju, poslužuju i – jedu. Jedu ih likovi koji žive u raznim državama i vremenima, koji pripadaju različitim društvenim slojevima. Oni donose dio gastronomske kulture pojednog društvenog sloja, vremena i države.

6. IZVORI I LITERATURA

- [1.] ANIĆ, Vladimir i dr. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. 2002. Zagreb: Novi Liber.
- [2.] DUCHENE, Laurent i JONES, Bridget. 2000. *Kolači i deserti*. Rijeka: Dušević & Kršovnik.
- [3.] IVANIŠEVIĆ, Jelena. 2015. *Povijesni rječnik hrvatskog kulinarstva A – M*. Zagreb: Denona.
- [4.] IVANIŠEVIĆ, Jelena. 2019. *Povijesni rječnik hrvatskog kulinarstva N – Ž*. Zagreb: Denona.
- [5.] JOJIĆ, Ljiljana i dr. 2015. *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- [6.] ARALICA, Ivan. 1995. *Psi u trgovištu*. Zagreb: Znanje.
- [7.] BALZAC, Honoré de. 2003. *Čiča Goriot*. Zagreb: Školska knjiga.
- [8.] BRECHT, Bertolt. 1995. *Majka Courage i njezina djeca*. Zagreb: ABC naklada.
- [9.] CAMUS, Albert. 2012. *Stranac*. Kostrena: Lektira d.o.o.
- [10.] CERVANTES, Miguel de. 2002. *Bistri vitez don Quijote od Manche*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- [11.] ČEHOV, Anton Pavlovič. 2003. *Tri sestre*. Zagreb: SysPrint.
- [12.] DESNICA, Vladan. 1998. *Proljeća Ivana Galeba*. Varaždin: „Katarina Zrinski“.
- [13.] DOSTOJEVSKI, Fjodor Mihajlovič. 1996. *Zločin i kazna*. Zagreb: SysPrint.
- [14.] DRŽIĆ, Marin. 1991. *Novela od Stanca. Dundo Maroje*. Zagreb: SysPrint.
- [15.] FAULKNER, William. 1998. *Krik i bijes*. Zagreb: Školska knjiga.
- [16.] FLAUBERT, Gustave. 2003. *Gospođa Bovary*. Zagreb: ABC naklada.
- [17.] GJALSKI, Ksaver Šandor. 1998. *Pod starim krovovima*. Varaždin: „Katarina Zrinski“.
- [18.] GOETHE, Johann Wolfgang. 2001. *Patnje mladoga Werthera*. Zagreb: SysPrint.
- [19.] GOGOLJ, Nikolaj Vasiljevič. 2011. *Kabanica i druge pripovijetke*. Zagreb: Lektira d.o.o.
- [20.] GOGOLJ, Nikolaj Vasiljevič. *Mrtve duše*. e-Lektire.skole.hr.
- [21.] GUNDULIĆ, Ivan. 2001. *Suze sina razmetnoga. Dubravka*. Zagreb: SysPrint.
- [22.] HEKTOROVIĆ, Petar. 1995. *Ribanje i ribarsko prigovaranje*. Zagreb: Zagrebačka stvarnost.

- [23.] HEMINGWAY, Ernest. 1993. *Starac i more*. Zagreb: EMINEX.
- [24.] IBSEN, Henrik. 2001. *Kuća lutaka*. Zagreb: ABC naklada.
- [25.] IONESCO, Eugène. 2000. *Čelava pjevačica. Stolice*. Zagreb: SysPrint.
- [26.] KOVAČIĆ, Ante. 1991. *U registraturi*. Zagreb: Školska knjiga.
- [27.] KOZARAC, Ivan. 1996. *Đuka Begović*. Zagreb: SysPrint.
- [28.] KOZARAC, Josip. 1996. *Izabrane pripovijesti*. Vinkovci: Privlačica.
- [29.] KRLEŽA, Miroslav. 1973. *Kraljevo*. Zagreb: Matica hrvatska i Zora.
- [30.] KRLEŽA, Miroslav. 2002. *Povratak Filipa Latinovicza. Gospoda Glembajevi*. Zagreb: Profil.
- [31.] LJERMONTOV, Mihail Jurjevič. 1999. *Junak našega doba*. Zagreb: Naklada Fran.
- [32.] MARINKOVIĆ, Ranko. 2008. *Kiklop*. Zagreb: Školska knjiga.
- [33.] MATOŠ, Antun Gustav. 1998. *Cvijet sa raskršća i druge pripovijetke*. Zagreb: Nart-trgovina.
- [34.] NOVAK, Slobodan. 1997. *Mirisi, zlato i tamjan*. Zagreb: Matica hrvatska.
- [35.] NOVAK, Vjenceslav. 1996. *Posljedni Stipančići*. Zagreb: SysPrint.
- [36.] PAVLIČIĆ, Pavao. 2016. *Koraljna vrata*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- [37.] PROUST, Marcel. 1996. *Combray*. Zagreb: ABC naklada.
- [38.] PUŠKIN, Aleksandar Sergejevič. 1991. *Evgenij Onjegin*. Zagreb: Školska knjiga.
- [39.] RABELAIS, François. 2004. *Gargantua i Pantagruel*. Zagreb: Matica hrvatska.
- [40.] RELJKOVIĆ, Matija Antun. 1996. *Satir iliti divji čovik*. Vinkovci: Privlačica.
- [41.] SALINGER, Jerome David. 2004. *Lovac u žitu*. Zagreb: ABC naklada.
- [42.] SARTRE, Jean-Paul. 1984. *Mučnina*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- [43.] STENDHAL, Henry Beyle. 1977. *Crveno i crno*. Sarajevo: „Veselin Masleša“.
- [44.] ŠENOA, August. 2001. *Prijan Lovro*. Zagreb: SysPrint.
- [45.] ŠENOA, August. 1999. *Zlatarovo zlato*. Zagreb: ABC naklada.
- [46.] TOLSTOJ, Lav Nikolajevič. 1996. *Ana Karenjina*. Zagreb: Školska knjiga.
- [47.] TURGENJEV, Ivan Sergejevič. 1980. *Lovčevi zapisi*. Zagreb: Školska knjiga.
- [48.] TURGENJEV, Ivan Sergejevič. *Očevi i djeca*. e-Lektire.skole.hr.
- [49.] VOJNOVIĆ, Ivo. 2004. *Ekvinocijo. Dubrovačka trilogija*. Zagreb: ABC naklada.
- [50.] VOLTAIRE, François-Marie Arouet. 2009. *Candide ili Optimizam*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- [51.] WOOLF, Virginia. 1981. *Gospođa Dalloway*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
- [52.] ZORANIĆ, Petar. 1988. *Planine*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.
- [53.] *Rječnik neologizama*. 2016. URL:
<http://rjecnik.neologizam.ffzg.unizg.hr/2016/10/25/drhtalica/> (6. studenoga 2021.)

Stručni rad

VAŽNOST NEVERBALNE KOMUNIKACIJE U NASTAVI ENGLESKOG JEZIKA U 1. TRIJADI

Nataša Kuselj, prof.
Osnovna škola Mokronog, Slovenija

Sažetak

Verbalna i neverbalna komunikacija uvijek su usko povezane kada se podučava engleski ili strani jezik. U nastavi, osim govora, tijelo nastavnika uvijek sudjeluje svojim pokretima, mimikom, kontaktom očima i drugim pokazateljima govora tijela. Često zaboravljamo da više komuniciramo tjelesnim reakcijama nego riječima. Zbog velike moći koju ima neverbalna komunikacija, važno je biti svjestan kako se ona može učinkovito koristiti za postizanje ciljeva nastave stranih jezika. Važnost govora tijela posebno je važna pri podučavanju mlađih učenika koji prvi put uče strani jezik. Neverbalna komunikacija može se vrlo uspješno uključiti u nastavu stranog jezika u svim fazama sata iu različitim aktivnostima učenja. Uspješnost korištenja neverbalnih metoda uvelike ovisi o učitelju.

Ključne riječi: neverbalna komunikacija, učitelj, govor tijela, nastava engleskog jezika, rano učenje stranog jezika

1. Uvod

Nastava stranog jezika sve se više širi u niže razrede osnovne škole, pa tako u Sloveniji imamo mogućnost poučavanja stranog jezika već u prvom razredu osnovne škole. Budući da se percepcija jezika kod starijih i mlađih učenika razlikuje, potrebno je tome prilagoditi nastavne metode. Za uspješan rad dostupni su različiti pristupi, metode i tehnike poučavanja, ali to samo po sebi ne jamči uspješan rad u razredu. Zadatak učitelja u nastavi je ostvarivanje ciljeva nastavnog plana i programa. Načini da se to postigne razlikuju se od učitelja do učitelja. Nijedan alat, koliko god bio dobar, ne može zamijeniti osnovni alat, a to je neverbalna komunikacija. Cilj ovog članka je prikazati snagu i učinke neverbalne komunikacije u procesu učenja stranog jezika za najmlađe učenike.

2. Značajke neverbalne komunikacije

Neverbalna komunikacija naziva se i komunikacija pokretom, a ponekad i govorom tijela. To uključuje sve vrste komunikacije u kojima ne koristimo govor ili riječi. Dakle, komuniciramo uz pomoć pokreta pojedinih dijelova tijela, posebno lica, ali i cijelog tijela, odnosno držanja. Neverbalna komunikacija može se koristiti samostalno ili kao dopuna verbalnoj komunikaciji. Neverbalnom komunikacijom prezentiramo vlastite kvalitete, izražavamo svoje osjećaje i stavove. Također često pratimo, podržavamo i nadopunjujemo verbalni govor. Neverbalna komunikacija uglavnom predstavlja odnos onoga tko šalje poruku drugim osobama, objektu poruke ili samom sebi, za razliku od verbalne komunikacije koja je uglavnom komunikacija o objektu. Neverbalno izražavanje manje je pod svjesnom kontrolom nego verbalno izražavanje i spontanije je te prikladno za prenošenje naših osjećaja, raspoloženja, emocija i odnosa. Teže je svjesno kontrolirati naše držanje, pokrete tijela, izraze, izraze lica nego naše riječi. Stoga možemo reći da pokreti tijela, izrazi lica, držanje tijela otkrivaju više o našim namjerama nego naše riječi. Ova vrsta komunikacije dijelom je naučena, dijelom urođena. Ne možemo povući preciznu granicu između onoga što je naučeno i onoga što je urođeno. Neizostavan je dio komunikacije i u principu je više povezan s našim osjećajima i emocijama. Neverbalna komunikacija:

- je prva komunikacija koja se razvija kod djeteta već u prvoj godini života,
- to su geste, izrazi lica, ton glasa itd.,
- je jasno vidljiva na predavanjima ili javnim nastupima, jer svi možemo naučiti (pošteno) kontrolirati verbalnu komunikaciju, ali neverbalna komunikacija nije uvijek pod kontrolom,
- teže je kontrolirati od verbalne komunikacije,
- vrlo je komunikativna (pokreti, geste, pokreti, izrazi lica i držanje tijela, brzina, način govora, naglasci),
- je prepoznatljiva (boja i ton glasa, oštar pogled),
- je također i šutnja.

Neverbalna komunikacija sastoji se od:

- ponašanje tijela (držanje, orijentacija i pokreti tijela pri sjedenju, stajanju, hodu i ležanju),
- izraza lica (čelo, obrazi, brada, obrve),
- kontakta očima (pogled, zjenice, očni mišići),
- govora (brzina, ritam, jačina i boja glasa, artikulacija, melodija, jasnoća, smijeh i sl.),
- gestikulacije (pokreti rukama, velike i male geste),
- dodiri,
- odjeća,
- ponašanje u prostoru,
- vanjski kontekst (vanjske okolnosti tijekom komunikacije).

2. 1. Glavne funkcije neverbalne komunikacije

Glavne funkcije neverbalne komunikacije su:

1. Izražavanje emocija (osobito su vidljive u ekspresivnosti lica, što znači u mimici, u usmjeravanju, zadržavanju i skretanju pogleda sugovornika te u mijenjanju i variranju glasova pri govoru).
2. Izražavanje međuljudskih stavova (sviđanje, nesviđanje).
3. Izraženost osobina ličnosti (introvertiranost, ekstravertiranost, neuroticizam).
4. Praćenje, nadopunjavate i podržavate verbalnoj komunikaciji.
5. Zamjena verbalne komunikacije (mimičke i simboličke geste).
6. Iskazivanje različitih vrsta društvenih aktivnosti (pozdrav ili opraštanje s nekim, čestitanje na uspjehu i sl.).

3. Verbalna i neverbalna komunikacija učitelja

Komunikacija igra važnu ulogu u svakodnevnom životu. Kada komuniciramo, izražavamo svoje osjećaje, ideje, emocije i znanje. Važno je shvatiti da komunikacija nije samo verbalna, već uglavnom neverbalna. Također je važno napomenuti činjenicu da komunikacija može biti namjerna i nenamjerna. Većina sudionika (govornik-slušatelj) te činjenice u većini slučajeva nije ni svjestan. Govornik uz pomoć neverbalnih metoda može pobuditi znatiželju, a u nastavku daje dodatnu potporu razumijevanju verbalne komunikacije. Upravo je zato od velike važnosti da učiteljeva neverbalna komunikacija bude „živa“, jer će tako više privući učenike i omogućiti im bolje razumijevanje, a ujedno i pamćenje. Autor Liu definira govor tijela kao važan medij putem kojeg ljudi komuniciraju jedni s drugima. Samo se to odnosi i na izraze lica i na geste kojima ljudi izražavaju emocije u procesu komunikacije. Korištenje neverbalnih metoda pomaže u razumijevanju apstraktnijih pojmova, povećava se kvaliteta poučavanja, poboljšava se odnos između nastavnika i učenika. [1] Budući da komunikacija nije samo riječi, važno je da učitelji budu svjesni kakve neverbalne poruke šalju i primaju u školskom prostoru. Potrebno je naglasiti važnost povratne informacije kroz promatranje izraza učenika u očima i licu, kroz promatranje njihovih pokreta, kako bi se prilagodio i organizirao učinkovit proces učenja. To je posebno vidljivo kod učenja stranog jezika. Zbog reforme obrazovanja i uvođenja stranog jezika već kod mlađih školaraca, a istovremeno i zahtjeva za što većim udjelom cjelovite komunikacije na stranom jeziku, bilo je potrebno napustiti stare metode poučavanja, pojednostaviti verbalno komunikaciju i dodati veliku količinu neverbalnih metoda.

Kao što kaže Tellier [2], moramo biti vrlo oprezni u prenošenju jasnih, nedvosmislenih poruka u neverbalnoj komunikaciji koja pojačava verbalni unos, posebno kada podučavamo mlađu djecu. Unatoč činjenici da se neverbalna komunikacija najčešće odvija potpuno spontano, u okruženju učenja u kojem sudionici nemaju istu razinu znanja (npr. jezika), ključ razumijevanja je ono što nam govore geste. U ovom slučaju, važno je da su toliko jasne da se razumiju i bez verbalne podrške. Geste i izrazi lica blagotvorno utječu ne samo na razumijevanje, već i na pamćenje. Dokazano je da učenici bolje i lakše pamte riječi ako ih izvode istovremeno s gestama. To bi od učenika trebalo zahtijevati veću pozornost i simultanu vizualizaciju svake riječi, a ujedno postaje aktivnije i ponavljanje riječi. Gestikulacija uvelike pridonosi ne samo kratkoročnom, već i dugoročnom pamćenju.

3. 1. Važnost gestikulacije u nastavi engleskog jezika

Motivacija učenika osnovnih i srednjih škola je nestabilna. Kada je način izvođenja zanimljiv, atraktivan, nov, drugačiji, učenici će pažljivo pratiti nastavu. Važno je da učitelj pobudi pozornost učenika jer se na taj način lakše ostvaruju ciljevi sata. Razumijevanje drugih zapravo je bit nastave engleskog jezika, stoga je rad nastavnika usmjeren i na obuku slušanja. U ovom slučaju, gestikulacija je stup potpore lekcije. Učitelji bilježe mnoge prednosti korištenja gestikulacije u nastavi. Među ostalim, spominju nesmetan tijek komunikacije, bolje prezentiranje složenih ideja, neverbalne znakove (kimanje glavom, kontakt očima...), nadopunjavanje izrečenog, poticanje interakcije, kao pomoć u prezentacijama, u dijagnosticiranju razreda (procjena situacije, potreba za individualizacijom). Neverbalni komunikaciji ne može se izbjeći kada postoji rupa u komunikaciji između nastavnika i učenika, niti kada je tema teška za razumijevanje ili kada same riječi nisu dovoljne da se izraze ideje. [3]

3. 2. Primjeri dobre prakse

Kako sam svjesna, da je neverbalna komunikacija iznimno važna u ranom procesu učenja stranog jezika, kako za uspješan tijek samog sata tako i za održavanje motivacije tijekom samog sata te za postizanje postavljenih ciljeva, uvijek je potrebno uspostaviti nastavnu rutinu učenika prve trijade. U početku oduzima dosta vremena, ali se isplati. Pri pjevanju pjesama uvijek se krećemo u skladu s onim o čemu trenutno pjevamo, što znači da učenici usvajaju nove pojmove i fraze, a ujedno je i zadovoljena njihova želja za kretanjem. Učenike treba navikavati na slušanje gledanjem, što je i jedan od ciljeva nastavnog plana i programa. Nakon što privučemo pozornost učenika, obično slijedi motivacija za dodatni rad. Razvijanje strategije pozornog slušanja i razumijevanja uputa također je cilj nastave stranog jezika. Obično je potrebno više puta ponoviti navedenu uputu i biti izuzetno strpljiv. Naravno, treba naglasiti da to ne ide uvijek glatko i ponekad moramo potrošiti dodatno vrijeme na pripremu za samo slušanje, opet gestama, mimikom i kontaktom očima. Dobra priprema temelj je za daljnji rad. Pri pričanju priča i bajke uvijek pazim na korištenje glasa i gestikulacije. Samo jedva osnovno pripovijedanje ne bi pobudilo zanimanje učenika, niti bi održalo njihovu pozornost tijekom trajanja priče. Zato svoj glas prilagođavam situaciji i likovima u priči, nastojim priču prikazati što slikovitije. Također uvijek pokazujem na sličice koje otkrivaju detalje u priči kako bih učenike motivirao za slušanje. Način na koji učenike navodim da govore je pokretom ruke iza uha i pogledom pun očekivanja, što je obično dovoljno. Ali ako vidim da je potrebna dodatna pomoć učenicima, naznačit ću o kojoj se riječi radi. Moja vodilja uvijek je djeci nastavu prezentirati na što pronicljiviji, razumljiviji i zanimljiviji način.

4. Zaključak

Pri podučavanju engleskog ili bilo kojeg drugog stranog jezika potrebno je biti svjestan da neverbalna komunikacija ima vrlo velik utjecaj na uspješnost nastave. To je osobito važno za mlađe učenike I. trijade koji se prvi put susreću s planiranom nastavom stranog jezika. Bez popratne neverbalne komunikacije učinci riječi mogu se brzo izgubiti. Geste, govor tijela i kontakt očima, te posljednje, ali ne manje važno, učinkovita upotreba glasa, povećavaju uspješnost učenja, razumijevanje i pamćenje. Potonje se uglavnom očituje opetovanim unosom i ponavljanjem istih pokreta/pogleda u određenim situacijama, koje učenici prepoznaju i prate. S tim u vezi ostvarujemo ciljeve učenja slušanja navedene u nastavnom planu i programu, a ujedno i ciljeve govorne komunikacije. Oboje je usko isprepletano i teško ih je postići bez uporabe neverbalne komunikacije. Neverbalna komunikacija sastavni je dio komunikacije nastavnika, kao i komunikacije učenika. Neverbalnom komunikacijom nastavnik čini korak bliže ciljevima istovremeno održavajući visoku razinu motivacije, dok je učenik uključen u učinkovito i integrirano usvajanje stranog jezika u inače ograničenom vremenskom okviru.

5. Literatura

- [1] Liu, M. (2019). The research on body language's role in English teaching. 4(4), 962–966.
- [2] Tellier, M. (2005). How do teacher's gestures help young children in second language acquisition? International Society of Gesture Studies.
- [3] Yang, X. (2017). The use of body language in English teaching.

Stručni rad

RAZVIJANJE FONOLOŠKE SVIJESTI POMOĆU RIMA

Melita Štangelj
Osnovna škola Stopiče

Sažetak

Sposobnost djece da prepoznaju rime važna je komponenta fonološke svijesti. Učenje engleskoga jezika pomoću rimovanih pričica, brojlica i pjesmica zabavan je, neusiljen, opušten i istovremeno nesvjestan način učenja jezika. Djeca pomoću rima uče intonaciju (izgovor jezika) i fonološke strukture (zvuk riječi). Zbog želje da se potakne razvoj fonološke svijesti učenika, u prvom razredu provela sam miniprojekt u kojem su upoznavali rime i igrali se njima na zabavan način. Učenici su poznatim vokabularom stvarali rime i pjesmice s rimom. Naučili su odabranu pjesmicu s rimom i na kraju je frontalno recitali.

Ključne riječi: engleski jezik, miniprojekt, pjesmice s rimom

1. Uvod

Prepoznavanje riječi koje se rimuju i stvaranje rima važne su fonološke sposobnosti u ranom učenju engleskog jezika. Dokazano je da se tijekom slušanja dječjih pjesmica s rimom učenici na opušten način upoznaju s melodijom jezika, ritmom i strukturom riječi i rečenica. Čak i ako na početku ne znaju neke riječi, recitiranjem, pjevanjem i ponavljanjem rimovanih fraza mogu ojačati fonološku svijest. Osviještenost o slogovima i rimovanim zvukovima kasnije im pomaže da lakše nauče čitati. U ovom članku predstaviti ću vam miniprojekt razreda koji smo nazvali *Let's rhyme and have a great time*. Provela sam ga u siječnju (6 sati) u prvom razredu. U prvoj polovici školske godine učenici su naučili i usvojili mnoge riječi odabranih tematskih sklopova – boje, brojevi do 10, jesen, zima, životinje, obitelj, kuća, odjeća i nekoliko prijedloga (u, na, pod). Dakle, skup je bio dovoljno širok da smo se mogli početi igrati rimama. U sljedećim koracima predstaviti ću aktivnosti kojima smo ostvarili zadane *ciljeve*.

Učenici:

- prepoznaju riječi koje se rimuju
- stvaraju nove rime
- stvaraju jednostavne pjesmice s rimom
- nauče rimovanu pjesmicu i individualno ju recitiraju
- ocjenjuju svoj napredak.

2. To već znamo

Pozvala sam učenike u krug. Prva aktivnost bila je usmjerena na prisjećanje već poznatog vokabulara. Upotrijebila sam slikovne kartice (*flashcards*) koje su učenici postupno izvlačili iz vrećice. Svaki je učenik izvukao jednu karticu, imenovao ju i zadržao ju kod sebe do sljedeće aktivnosti.

Set slikovnih kartica: *cat, hat, dad, sad, frog, dog, log, mouse, house, blouse, bear, chair, hair, three, tree, bee, box, socks, fox*, prijedlozi: *in, on, under*.

1. Pronađi svoju obitelj

U toj aktivnosti učenici su tražili zajedničku glasovnu osobinu među izdvojenim riječima. Dok su se kretali prostorijom, poticala sam ih da što češće izgovaraju svoju riječ, pažljivo slušaju riječi drugih i formiraju skupine. Već tijekom aktivnosti ustanovili su da neke njihove riječi zvuče slično, da se rimuju. Grupe su obrazlagale u kojim se glasovima njihove riječi rimuju. Zatim sam ih ponovno potaknula da potraže još neku poznatu riječ koju bi mogli uključiti u svoju obitelj riječi, odnosno skupinu.

2. Potraži svoj par

Željela sam ukratko provjeriti jesu li svi dobro razumjeli pojam rime. Pozvala sam učenike natrag u krug. Ponovno su izvukli jednu sliku (iz niza slikovnih riječi) i svaki svoju imenovali. Parovi koji su se rimovali ušli su zajedno i predstavili se svojom rimom od dviju riječi.

3. Stvarajmo rime i pjesmice s rimom (u skupinama, u parovima)

U toj aktivnosti učenici su sudjelovali u skupinama po troje. Svaka skupina dobila je jedan komplet slikovnog materijala. Uputa je bila ista za sve – upotrijebiti najmanje osam riječi i sastaviti rim. Isprva im je zadatak bio težak. Uz malo pomoći i uputa sastavili su zanimljive rime. Članovi skupine svoje su rime prezentirali frontalno.

Slika 1: Primjer stvorene rime.

Kasnije sam učenike podijelila u parove. Ovaj su put dobili konkretnije upute – sastaviti pjesmicu s rimom od šest riječi i tri prijedloga. Pokazala sam im svoj primjer. Tijekom samog rada nisu bile potrebne posebne upute. Svi su bili aktivni i vrlo kreativni. Nastale su fantastične rime.

Slika 2: Učiteljev primjer pjesmice s rimom.

Slika 3: Stvaranje rima u parovima.

4. Naučimo novu pjesmicu s rimom

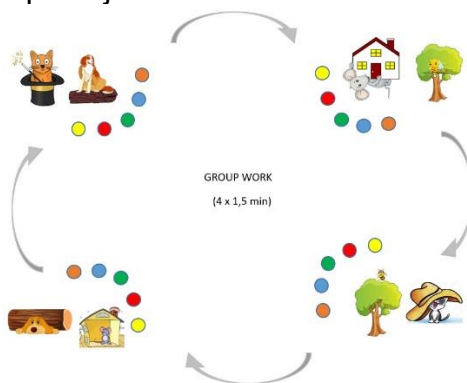
Engleske pjesmice s rimom izvrsne su za upoznavanje djece sa zvukom i ritmom engleskoga jezika. Odabrala sam jednostavnu pjesmicu s rimom koja lijepo sažima sve prethodne aktivnosti. U prezentaciju i učenje te pjesmice uključila sam prave predmete (realia) jer učenicima pružaju logičnije iskustvo učenja. Učenje pjesmice s rimom provedeno je prema metodi jeke (nastavnik kaže, učenici ponavljaju), a njezin se pojedini segment zbog konkretnog prikaza još bolje pamtio.

Slika 4: Predstavljanje nove rimovane pjesmice.

5. Utvrđujemo znanje o pjesmici s rimom

U prvom dijelu utvrđivanja pripremila sam radne postaje. Učenici su, podijeljeni u manje skupine, uglavnom (zbornu) ponavljali pojedine dijelove pjesmice koja se rimuje. Aktivnost se odvijala kružno (4 x 1,5 min), tako da je svaka skupina uspjela izvršiti zadatak na svakoj od četiri postaje.

Slika 5: Plan ponavljanja rimovanih pjesmica na postajama.

U drugom su dijelu utvrđivali znanje u parovima (ili po troje). Dobili su igru na ploči, dvije figure i kocku. Svaku slikovnu situaciju na kojoj su stali sa svojom figurom morali su imenovati nakon bacanja kocke.

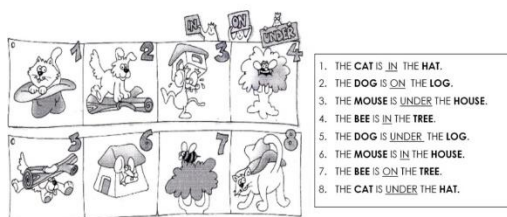

Slika 6: Igra na ploči.

Podijelila sam i slikovni tekst pjesmice s rimom za učenje i ponavljanje kod kuće. Dala sam upute kako će recitirati pjesmicu u školi i upoznala ih s kriterijima ocjenjivanja. Dodatno gradivo s konkretnim primjerom recitacije prenijela sam i na [internetsku ploču](#).

Kriteriji ocjenjivanja:

- Pravilnost imenovanja predmeta
- Pravilnost uporabe prijedloga
- Pravilnost izgovora

Slika 7: Pjesmica s rimom

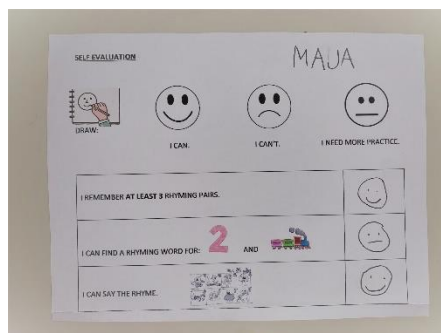
6. Predstavljanje i ocjenjivanje pjesmice s rimom

Nakon tjedan dana stanke rimovana pjesmica je predstavljena pojedinačno na satu uz slikovni tekst. Svako predstavljanje ocijenili smo zajedno prema kriterijima, a učenik je za svoje izlaganje dobio pečat »Excellent!«, »Good!« ili »Practice makes perfect!«

[Video](#) – Učenica recitira pjesmicu s rimom.

7. Na završetku projekta

Učenici su iznijeli svoje dojmove. Najviše im se sviđalo sastavljanje svojih pjesmica s rimom, a najmanje recitiranje pjesmica u školi. Glavni razlozi za onu šaćicu učenika koji su to istaknuli bili su strah od nastupa i trema. Na kraju su dobili listić za samoocjenjivanje. Pročitala sam im upute i tvrdnje, a učenici su ocjenjivali svoj napredak crtanjem znaka.

Slika 8: Listić za samoocjenjivanje.

3. Zaključak

Djecu je potrebno upoznati s jezikom na što maštovitiji i zabavniji način. Samo tako će ga zavoleti, prihvatiti i rado nadograđivati. Na temelju povratnih informacija mogu zaključiti da su se učenicima aktivnosti svidjele. Tijekom projekta svi su bili aktivni i motivirani za rad, a ujedno su se i zabavili. Pokazali su veliku razinu kreativnosti i prije svega dobar osjećaj za prepoznavanje rimovanih zvukova i slogova. Igra s rimama toliko ih je oduševila da se i tjednima nakon završetka projekta još uvijek rado sjećaju parova koji se rimuju i pjesmica s rimom koje su sastavili. Tijekom obrade novih sadržaja učenici samoinicijativno i potpuno bez napora novim tekstovima dodaju rime. Mislim da smo provedenim aktivnostima učinili korak u pravom smjeru razvoja vlastite fonološke svijesti. U budućnosti ću svakako posvetiti još više aktivnosti poticanju tog načina rada.

4.Literatura

- [1.] Classroom strategies. Rhyming games. Dostupno na mrežnoj adresi: https://www.readingrockets.org/strategies/rhyming_games, (8. 3. 2022.).
- [2.] Fonološko zavedanje – kaj je, zakaj je pomembno in kako ga lahko razvijamo. Dostupno na mrežnoj adresi: <https://www.center-motus.si/fonolosko-zavedanje-kako-ga-razvijati/>, (8. 3. 2022.).
- [3.] Helen Doron English. Naj se poletna angleška zabava začne! Dostupno na mrežnoj adresi: <https://helendoron.si/blog/2019/07/10/naj-se-poletna-angleska-zabava-zacne/>, (8. 3. 2022.).
- [4.] Recitirajmo rimo in se učimo. Dostupno na mrežnoj adresi: <https://www.anglescina.org/ucenje-otroci/rime/>, (3. 3. 2022.).
- [5.] Fotografije (osebna arhiva).

Stručni rad

NEMIRNO DIJETE »BISER«

Vesna Vesel,
Osnovna šola in vrtec Apače, Slovenija,

Sažetak

Prilikom ulaska u školu dijete upoznaje veliki broj vršnjaka, ulazi u kontakte ili prijateljstva. Osnovni problem za problematično dijete je taj što je zbog njihovog odaziva, ponašanja i specifičnosti učenja teško ispuniti disciplinske i radne zahtjeve. Dakle, postoji nepodudarnost između djetetove inteligencije-procjene bistrosti školskog uspjeha. U školi se takvom djetetu pruža odgovarajuća stručna pomoć, koja pomaže djetetu da odmah nauči reagirati, pronalazi način učenja i može se usredotočiti na suštinu. To djetetu olakšava praćenje standarda ovog društva, prihvaćanje tuđe diferencijacije i brže pronalaženje pravog puta do društvenog uspjeha i prihvaćanja. Često je slučaj da takvo dijete društvo tretira kao čudaka koji je dežurni krivac i dvorska luda u učionici. Imajući njegovanje temeljeno na snažnim načelima, prihvaćanju djeteta i na jasnim granicama, takvom je djetetu lakše zakoračiti u veliki svijet. Djeca s takvim poteškoćama, koja primaju odgovarajuću stručnu pomoć i nemaju drugih poremećaja, mogu postići iste ili čak bolje uspjehe u životu od drugih.

Ključne riječi: poremećaj pažnje, ponašanje, odgovor, pomoć u školi.

1.UVOD

Kao učiteljica razredne nastave u osnovnoj školi bavim se odgojem i obrazovanjem djece. Primjećujem da se s godinama povećava broj nemirne djece koja se sve teže snalaze u školskom sustavu. Ova su djeca poseban izazov za svakog učitelja, jer od učitelja zahtijevaju veliki angažman i primjereno odabran pristup. Život me nagradio i vlastitim djetetom koje je tijekom osnovnoškolskog obrazovanja bilo dosta nemirno i dijagnosticirano kao dijete s posebnim potrebama (poremećaj pažnje i hiperaktivnost). Dakle, svjestna sam da je za djetetov uspjeh tijekom osnovnoškolskog obrazovanja neophodna kvalitetna suradnja učitelja i roditelja, kako bi se dijete naučilo kako kontrolirati emocije i kako društveno prihvatljivo reagirati u različitim situacijama. Osobna iskustva ispreplela su se s profesionalnim i probudila u meni poseban smisao i znanje da na nemirnu djecu gledam kao na poseban dar, kao na biser koji mogu brusiti da zasja kao učiteljica. Učitelj je puno uspješniji ako ciljeve odgoja i obrazovanja stavi u prvi plan i oplemeni ih ciljevima odgoja i obrazovanja. Kao prioritet svih ciljeva dovođenja nemirnog djeteta do pravih vrijednosti postavljam srčanost, suosjećajnost, ustrajnost i dosljednost na području odgoja i obrazovanja.

2.ADHD

Djeca s poremećajem pažnje i hiperaktivnosti često se nađu u začaranom krugu. Imaju veliku želju steći prijatelje, za svaki kontakt s osobom treba uspostaviti odnos, koji ta djeca nisu u mogućnosti. Budući da imaju nedostatak empatije, često odbijaju kontaktirati osobu koju žele kontaktirati, kao rezultat nemogućnosti kontrole poremećaja [1]. Odbijanje prijateljstva sa strane sugovornika pokreće djetetov osjećaj usamljenosti, boli i posljedične agresije. Dakle, ovaj začarani krug ne završava sve dok takvo dijete ne nauči kroz pokušaje i pogreške, ili uz pomoć odrasle osobe koja ga vodi, kontrolirati svoj poremećaj i uložiti svoju energiju u rješavanje sukoba. Poremećaj pažnje i hiperaktivnosti nalaže ili ometa dijete da pokaže sve svoje sposobnosti u školi. Brzo razmatranje i odgovarajuća pomoć u radu u školi od ključne su važnosti. Škola nije po mjeri svakog djeteta. Nemirno dijete ili dijete s poremećajem hiperaktivnosti i pažnje nalazi se u dilemi. Ne razumije što učitelj želi od njega, zašto ga učitelj upozorava kako da stekne i zadrži svoje prijatelje. Takvo dijete izgleda zbunjeno, njegova se pažnja brzo pomiče, teže mirno sjedi, stalno nemiran, pokreti su glomazni. Dijete s poremećajem pažnje i hiperaktivnosti ima puno toga za naučiti, što je samorazumljivo i dano drugoj djeci. Stoga dijete treba obavijestiti o utjecaju njegovog ponašanja na drugu djecu. Moramo mu pomoći identificirati i prihvatiti određene situacije u kojima se nađe, objasniti mu i nejasno to raščistiti. Potičemo dijete da pronade što više rješenja problemu i da ih koristi.. Učimo ga da povezuje uzrok i posljedicu. Također ga treba naučiti vještinama slušanja drugih, vještinama upoznavanja novih ljudi, razumijevanju govora tijela i kako sudjelovati u igri. Ova djeca nemaju samo probleme i distrakcije koje su posvuda otežane. Također imaju mnoge pozitivne osobine kao što su kreativnost, inteligencija, znatiželja, mašta i osjetljivost. Potrebno je poticati pozitivne osobine i naučiti dijete da kontrolira svoje ponašanje i pokrete.

3.Škola

U razredu smo stavili problematično dijete u prvi red. Dinamičan učitelj koji mijenja aktivnosti vrlo je dobrodošao i tako povećava pozornost svojih učenika. Kako bi se olakšala sljedivost prolaska nastavnog gradiva, nastavnik naglašava bitne podatke, upute su kratke, jasne i nedvosmislene, složene, duže zadatke podijeli na kraće cjeline [1]. Učenje učenika s ADHD-om trebalo bi se kretati od osjetilnog, preko vizualnog do učenja kroz slušanje. Učitelj ne prekida nepotrebno rad djeteta. Učenika treba naučiti strategiji rada i samokontroli pokreta i govora. Što je najvažnije, učitelj može ohrabriti i pohvaliti dijete u pravom trenutku. Dakle, svojim pozitivnim primjerom i metodom poučavanja može steći djetetovo povjerenje i na temelju toga mu je mnogo lakše voditi dijete s nedostatkom pažnje i hiperaktivnošću u pravom smjeru. To je vrlo težak i dugotrajan proces, ali znati da možemo pomoći djetetu najveća je nagrada za učitelja. Učitelj, kao stručnjak, prepoznaje djetetove probleme, raspravlja o njima s djetetom i njegovim roditeljima. Oni imaju vrlo važnu ulogu u razvoju djeteta, pa se slažu s prijedlozima učitelja o tome kako, na koji način pomoći djetetu. Dijete od odrasle osobe upućeno je kako se nositi s problemima, koji nastaju kao posljedica hiperaktivnog poremećaja. Također je moguće da mu stručnjak pomogne pronaći rješenja za nastale probleme. Uz dobru suradnju svih, napredak ne može izostati.

4.Ponašanje

Znakovi reakcije nemirnog djeteta jasno su vidljivi i vrlo se razlikuju od onih druge djece.

To su agresivno ponašanje prema vršnjacima, slaba koncentracija za vrijeme nastave ili u dugotrajnoj aktivnosti, unutarjni i vanjski nemir u obliku hiperaktivnosti, impulzivno reagiranje. Svako dijete, međutim, ima osobnost za sebe i pokazuje svoje specifične znakove, koji se ne moraju nužno podudarati sa svim gore navedenim. Neka djeca s ADHD-om pretjerano razgovaraju i žele biti stalno u središtu pozornosti, što pokazuje da takva djeca trebaju puno pažnje. Ovdje postoje problemi, unatoč toleranciji, jer ovo dijete nije samo u učionici i učitelj se neprestano suočava s dilemom što učiniti, jer dijete postaje smetnja za vršnjake. Nakon razgovora s problematičnom djecom, saznajem da se žale da im je dosadno u školi, da ne vole ići u školu, da nemaju puno prijatelja, da ih nitko ne razumije, da su uvijek krivi i ne znaju zašto je to tako. Kao učiteljica primjećujem da ta djeca imaju lošiju sliku o sebi, često imaju poteškoća u učenju, ogorčena su, loše organizirana, imaju kratkotrajnu pažnju, nemirnu, ometajuću i impulzivnu. Neka djeca s pažnjom i poremećajem hiperaktivnosti su vrlo izbirljiva u hrani. Češće roditelji djece otkrivaju da djeca imaju poremećen san, što izaziva reakciju razdražljivosti.

5.Podignite vlastito dijete s dijagnozom ADHD-a

Odgajati vlastito dijete s ADHD-om svakako nije put posut cvijećem, već naporan rad koji uključuje puno truda i malih uspjeha. Roditelj kojeg je priroda obdarila takvim djetetom mora biti osobno jak, stabilan i siguran u odgoj koji provodi. Polaskom u

osnovnu školu moj sin je dobio rješenje o usmjeravanju djece s posebnim potrebama, dijagnosticiran mu je poremećaj pažnje i hiperaktivnosti. Prihvatiti ADHD poremećaj ne znači prepustiti uzde obrazovanja, već ih čvrsto uhvatiti i biti čvrsto odlučan i ustrajan u onome što radite. Za mene kao roditelja dijagnostika je predstavljala veliki izazov za osobni i karijerni rast jer su se osobna iskustva ispreplela s profesionalnim. Shvatila sam da su dosljednost i upornost bitni, jer samo tako dijete uči pravila i poštuje postavljena ograničenja. Mali koraci su uspješni, koje stalno usavršavam. Počela sam s konkretnim uzorcima i prešla na apstraktne. Nekoliko puta se dogodilo da su se neki pozitivni odrazi dječjeg ponašanja pridržavali samo kratko vrijeme ili samo u mojoj prisutnosti. Tada sam se vratila na prvi korak, stotinu puta sam rekla djetetu zašto ovakvo ponašanje nije prihvatljivo. Moje dijete i ja, vježbali smo strategije rješavanja sukoba i razgovarali o tome, kako izbjeći konfliktnu situaciju. Kako osvojiti i zadržati prijatelja, koje su to vrline koje prijatelj mora imati, kako prepoznati pozitivne, moralno neupitne osobe. Kako izbjeći zamke utjecaja negativnog društva. Gradili smo na ohrabrenju, pohvali, emotivnom zagrljaju. Prvo sam djetetu pokazala kako pripremiti školsku torbu, zatim kako pogledati gdje mu je zadaća, kako je označiti, kako se radi, napravili smo plan za izradu domaće zadaće i to uvijek u isto vrijeme, i na istom mjestu, šiljenje olovke, paziti na rukopis, potruditi se u izvršavanju zadatka. Kad je postupno savladao te tehnike, počeo je sam pripremati vrećicu (samo sam provjerila). Nakon ove faze, kada sam shvatila da dugo temeljito radi zadaću i priprema školsku torbu, počela sam mu vjerovati da će sve organizirati kako treba. Ako je faza povjerenja oskrnavljena, ponovno bi se vratila na provjeru. Ovaj način rada se pokazao učinkovitim. No, pokazalo se vrlo uspješnim ako se djetetu ponude dva zadatka (jednako vrednovana) i ono može izabrati i odlučiti koji zadatak želi raditi. Brojne su prepreke na obrazovnom putu kojim prolaze roditelji i djeca. Više puta smo kao obitelj bili izloženi raznim društvenim pritiscima, upiranju prstom i pljuvanju po „roditeljskom odgoju“. Unatoč dobroj informiranosti ljudi o poremećaju pažnje i hiperaktivnosti, obitelj nije prihvaćena u društvu na način na koji zaslužuje.

5.1 Kako je ponašanje djeteta povezano s atmosferom u obitelji?

U kratkotrajnim konfliktnim situacijama između dva roditelja, dijete se osjeća uznemireno i čas staje na stranu jednog, čas drugog roditelja. Učini to nekoliko puta s takvim obratom da stvari postanu smiješne te razrješenje sukoba pretvara u ironičnu priču i povezuje oba roditelja u pozitivnom smjeru. Ali prije nego što je sin usvojio ovu metodu, sa 6, 7 godina, koristio je metodu kojom je povrijedio oba roditelja tijekom sukoba. Uvijek je izmišljao nove konfliktnu situacije, iako stari sukob još nije bio riješen. Petljao se u stvari koje ga se nisu ticale. Pravila obiteljskog života moraju biti čvrsto definirana kako bi se dijete lakše snalazilo. Tako ima osjećaj sigurnosti i prihvaćenosti. Uz pomoć pravila dijete uči poštovati bližnje i funkcionirati u obitelji. Problemi sazrijevanja se smanjuju i više nisu toliko izraženi. Na taj način dijete proširuje svoj krug znanja i uči o sebi i okolini u kojoj se nalazi. Pravila se strogo provode, a tu slučaju kršenja slijede sankcije. One moraju biti unaprijed zacrtane kako bi ih dijete lakše prihvatilo i ispravilo svoje pogreške i nedostatke.

5.2 Roditeljska moć

Dijete vrlo brzo uoči roditeljsku nedosljednost, neupornost i pronađe rupu kroz koju može pobjeći. Roditelju nije lako pronaći pravu količinu snage, koja je potrebna za njegovo dijete. Djeca su drugačija pa tako i roditelji. Važno je, međutim, da smo jaki, čestiti, da stojimo iza svojih postupaka i obiteljskih pravila, da se predstavljamo pozitivnom slikom i da vlastite pogreške ne prikrivamo, već ih budemo svjesni i pokušavamo ih ispraviti. Tako dijete s nama uči da nije loše što ponekad učinimo nešto krivo, da je to ljudski. Ljudski je stajati iza toga i moći se ispričati za pogrešne-neprihvatljive postupke i pokušati ih otkloniti. O osobnim odnosima oba roditeljska spola ovisi i roditeljska snaga. Oni zajedno i složnije lakše i učinkovitije voze vlak odgoja djeteta jasno definiranim putem. No, roditelji uvijek moraju biti potpora jedni drugima i ne prezirati odgoj jedan drugog, jer tada dijete dobiva poruku da roditelji nisu složni i misli da je najbolje raditi po svom. Problemi proizlaze iz ovog "raditi na svoj način". Roditelji i učitelji su djeci uzori. Djeca su odraz našeg djelovanja. Budimo djeci svjetlo i svjetionik, za koji će se uhvatiti na njihovom širokom putu.

6.Završna obrada

Ako djeca s takvim poteškoćama dobiju odgovarajuću stručnu pomoć i nemaju drugih poremećaja, mogu postići iste ili čak bolje uspjehe u životu od drugih. U adolescenciji u većini slučajeva poremećaj se potpuno smanjuje ako su tretirani na odgovarajući način. Rijetkost je da ADHD poremećaj prati čovjeka do kraja života. Međutim, ako se hiperaktivnost ne otkrije, ili ispravi i ublaži probleme povezane s njom tijekom razdoblja odrastanja, u odrasloj dobi mogu se pojaviti teška depresija, razdražljivost, neprikladno ponašanje i problemi s pažnjom. Vlastita iskustva na polju roditeljstva i struke dovela su me do spoznaje da usmjeravanje naših „bisera“ u pravom smjeru rađa svijetlu budućnost. Ključ uspjeha je pratiti čvrsto definirane ciljeve, upornost i dosljednost.

7.Literatura

- [1.] Rotvejn Pajič, L. (2011). Hiperaktiven, nemiren ali samo živahen otrok? Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- [2.] Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami
- [3.] <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201158&stevilka=2714>
- [4.] Strong, J. Motnja pozornosti in hiperaktivnost za telebane. Ljubljana: Posadena, 2011.
- [5.] Hribar H. Spreminjanje motečega vedenja v razredu s kognitivno-vedenjskim pristopom: diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2007.
- [6.] Kesič Dimić, K. Adrenalinske deklice, hitri dečki: svet otroka z ADHD. Nova Gorica: EDUCA, Melior, 2009.

Stručni rad

(NE)ZAINTERESIRANOST ZA ČITANJE KNJIGA NA ENGLESKOM JEZIKU U OSNOVNOJ ŠKOLI

**Alenka Juršnik, prof.
OŠ Karla Destovnika-Kajuha Šoštanj**

Sažetak

U članku želim istaknuti pravi značaj čitanja. Vrlo je važna količina pročitane gradiva, kako kod mališana tako i kod starije djece. Pozitivan stav prema knjigama i čitanju u velikoj mjeri ovisi o odnosu cijele obitelji prema knjigama. U principu, djeca s dobro razvijenim strategijama čitanja imaju manje poteškoća u učenju. Međutim, moderna vremena nisu baš naklonjena knjizi. Umjesto posezanja za knjigama, mladi radije posvećuju svoje slobodno vrijeme aplikacijama na telefonu ili računalima. Škole na različite načine potiču čitanje knjiga na stranom jeziku. Neke od njih sudjeluju na već ustaljenim natjecanjima raznih nakladničkih kuća, a neke organiziraju vlastita školska natjecanja za čitateljsku značku. To se događa i kod nas zadnjih godina. Međutim, učiteljice nisu zadovoljne rezultatima, odnosno brojem učenika koji se natječu i s pravom su zabrinute, jer se zainteresiranost za čitanje na engleskom jeziku od 6. do 9. razreda u našoj školi naglo smanjuje odnosno pada.

Ključne riječi: čitanje, motivacija, engleska čitateljska značka

1. Uvod

Zašto čitati?

Čitanje nudi mnoge prednosti. Navest ću samo neke od njih: potiče razmišljanje, smanjuje stres, donosi znanje, proširuje vokabular (rječničko blago), potiče razvoj mašte, poboljšava pamćenje i vještinu pisanja itd. Brz tempo života i moderna tehnologija dva su vrlo jaka faktora koja utječu na pad odnosno smanjenje zainteresiranosti za čitanje. Djeca svoje slobodno vrijeme radije provode pred ekranima nego uz dobru knjigu. Posljedice su vidljive već pri čitanju uputa za rješavanje zadataka, jer ih neki uopće ne razumiju. Učiteljice i učitelji primjećuju da s godinama kod djece opada motivacija za čitanje, te gube volju i interes. Opisat ću kako se u našoj školi nosimo s padom broja čitatelja na nastavi engleskog jezika te kako učiteljice i učitelji potiču te motiviraju učenike da se izbere barem za englesku čitateljsku značku.

2. Teoretski dio

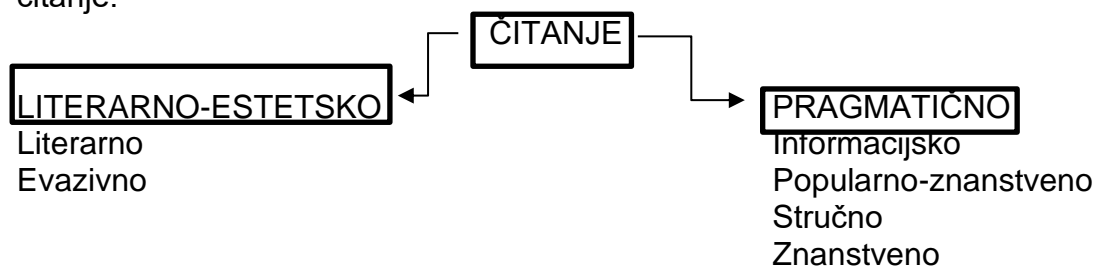
S čitanjem se susrećemo gotovo na svakom koraku: prilikom pregledavanja internetskih stranica, čitanja oglasa, letaka, pozivnica, adresa... Stručnjaci još nisu došli do jedinstvene definicije odnosno odgovora na pitanje »Što je čitanje?«.

Pod pojmom **čitanje (slov. branje)** u SSKJ-u [7] navedena su sljedeća objašnjenja: »1. glagolska imenica od glagola čitati: a) naučiti čitati i pisati; logično čitanje/vrednovanje čitanja; b) knjiga je vrijedna čitanja; sve je razumio već na prvo čitanje (tijekom prvog čitanja); c) čitanje zemljovida; č) otišao je kod susjeda čitati.«

Pod pojmom **čitati (slov. brati)** nalazimo sljedeća objašnjenja: »1. *Raspoznavati znakove za glasove i povezivati ih (spajati) u riječi//razumjeti sadržaj teksta: čitati naglas.* 2. *Razumjeti ustaljene, dogovorene znakove: čitati note.* 3. *Spoznavati misli i emocije prema vanjskim znakovima: čitati s lica.* 4. *Brati, čitati: brati jagode.*«

Engleska riječ »reading« (čitanje) dolazi od anglosaksonske riječi »readan«, što znači »poučiti se«. Zapravo je čitanje glavno sredstvo poučavanja, zahvaljujući kojem se informiramo i učimo nešto novo [5].

Ovisno o namjeni čitanja, poznajemo nekoliko vrsta ovog procesa. Uzimajući u obzir motivaciju, razlikujemo dvije osnovne vrste čitanja: pragmatično i literarno-estetsko čitanje.

Tablica 1: Vrste čitanja prema Metki Kordigel

Izvor: Kordigel, M. (1990): *Bralni razvoj, vrste branja in tipologija bralcev. Otrok in knjiga.* (29-31).

Paul Kropp u svojoj knjizi Odgajanje čitatelja [4] govori o tipovima čitatelja. On razlikuje pet tipova:

- čitatelj početnik (6-8 godina),
- srednje dobar čitatelj (8-10 godina),
- vješt čitatelj (8-12 godina),
- tinejdžerski čitatelj,
- odrasli čitatelj.

Knjigu danas sve više zamjenjuju drugi mediji, posebice online društvene mreže. Jelenkova [3] motivaciju za čitanje shvaća kao »proces poticanja svrhe čitanja, koji može biti potaknut vanjskim i unutarnjim motivatorima. Potonji uvode vrijednosno stajalište da čitanje donosi zadovoljstvo; pozitivna čitateljska iskustva utječu na povoljan stav prema čitanju, što pak utječe na namjeru ponovnog čitanja«. Pečjakova i Gradišarjeva [6] »motivaciju za čitanje shvaćaju kao hiperonim za različite čimbenike koji potiču ljude na čitanje, daju smisao procesu čitanja i na taj način pomažu pojedincu da ustraje do cilja i zaželi ponovno doživjeti iskustvo čitanja«. Iako škola igra važnu ulogu u razvoju motivacije za čitanje u slobodno vrijeme, tu ulogu dijeli i s roditeljima, knjižnicama i vršnjacima učenika. Brojna istraživanja pokazuju da su kućno okruženje i odnos roditelja prema knjigama presudni za kasniji razvoj djetetove sposobnosti čitanja te da je on izravno proporcionalan pozitivnom odnosu prema knjigama [2].

Tijekom stupanja u osnovnu školu, učenici su željni znanja. Prethodno, kada su im knjige čitali roditelji, odgajatelji ili starija braća i sestre, možda rođaci ili susjedi, uživali su slušajući zanimljive, nove sadržaje. Naravno, u školi se žele što prije osposobiti za samostalno čitanje. Istraživanja su pokazala da:

- djeca koja vole knjige i dobro, tečno čitaju dolaze iz obitelji u kojima i članovi obitelji vole čitati te potiču čitanje;
- za predanost čitanju važan je i osjećaj da ste sposobni i učinkoviti u čitanju;
- aktivnosti u vezi s čitanjem moraju biti optimalno izazovne, što znači da ne smiju biti previše lake ili obratno;
- autonomnost i sloboda pojedinca utječu na motivaciju za čitanje (za poticanje unutarnje motivacije važna je mogućnost odabira knjige) [1]

U čitanju su važne vanjska i unutarnja motivacija jer su čimbenici usko isprepleteni. Bucikova [1] navodi:

1. Unutarnja motivacija odnosi se na unutarnju želju i aktivnost pojedinca u čitanju. Tako će unutarnje (iznutra) motivirano dijete samo birati knjige i čitati ih u slobodno vrijeme kako u školi tako i kod kuće. Takvo dijete traži priliku za čitanje knjiga i često gubi pojam o vremenu jer je toliko zadubljeno u čitanje.
2. Vanjska motivacija odnosi se na situaciju kada pojedinac počinje čitati zbog vanjskog poticaja. Dijete koje čita da bi dobilo priznanje ili neku drugu nagradu motivirano je poticajem od strane učitelja, učiteljice ili nekog drugog.

Djeca postaju čitatelji za cijeli život samo ako su unutarnje motivirana.

Unutarnja motivacija	Vanjska motivacija
Čitatelj:	
»Izgubi se u čitanju (udubi se).«	Izbjegava čitanje i čita ono što mora.
Koristi složenije strategije razumijevanja i strategije učenja čitanja.	Izbjegava korištenje strategija.
Znatiželjan je i ima raznolike interese.	Susretljiv je.
Sam sebi postavlja (zadaje) ciljeve.	Ciljeve mu postavljaju drugi.
Usmjerava trud i svladava prepreke prema postavljenim ciljevima.	Traži najkraći put do cilja.
Svoja čitalačka iskustva voli podijeliti s drugarima iz razreda, pokazati što zna (samouvjeren je).	Izbjegava negativnu evaluaciju (samoobrana, anksioznost).
Nagradu predstavljaju novo znanje, zadovoljstvo.	Nagrada je ocjena, priznanje u socijalnom okruženju.
Cijeni svoje čitanje.	Nema dobro mišljenje o svom čitanju.
Ima pozitivan stav prema čitanju.	Ima manje pozitivan stav prema čitanju.
Za njega čitanje predstavlja izvor zadovoljstva i zadovoljenja znatiželje, ali i nagradu.	Za njega je čitanje sredstvo za postizanje drugih ciljeva; nagrada je ocjena ili priznanje u socijalnom okruženju.

Tablica 2: Unutarnja i vanjska motivacija (intrinzična i ekstrinzična)

Izvor: Gradišar, A. (2001): Motivacija za branje. *Otroci povabljani v knjižnico*. Strunjan: Delavnica Zavoda za odprto družbo in NUK.

3. Praktični dio

Razdoblje korone nije poštedjelo ni našu školu. Svakako ćemo sačuvati naša pozitivna iskustva, ali i dalje tražimo nove načine poticanja učenica i učenika, posebice od 6. razreda nadalje, kako bi s više entuzijazma čitali literaturu na engleskom jeziku. Svjesna sam da još uvijek nismo dosegli zelenu granu, jer i ove godine, unatoč tome što smo nastavu tijekom cijele školske godine izvodili isključivo u školi, broj učenika koji su se izborili za englesku čitateljsku značku ostaje približno isti kao u godinama odnosno razdoblju prije pandemije. Prije nekoliko godina sudjelovali smo na natjecanjima za obje čitateljske značke: EPI Reading Badge i Bookworm. Budući da su ova natjecanja i marketinški usmjerena, naša školska knjižnica prikupila je mnoštvo knjiga na engleskom jeziku. U suradnji s upravom škole, učiteljice su se nekoliko godina prije provedbe nastave na daljinu dogovorile da same pripreme popis prigodnih knjiga za svaku generaciju posebno. Budući da smo same morale izvesti mnogo toga, odnosno paziti na svaki detalj, cjelokupan posao i odgovornosti pali su na aktiv. Pripremale smo nastavne listiće, natjecateljske listove koje je potom trebalo ocijeniti, zatim dizajnirale i tiskale zlatna te srebrna priznanja, a u nižim razredima i priznanja za sudjelovanje. Priznajem, uloženo je mnogo truda i rada već u sklopu same pripreme natjecanja. Učenici 4. i 5. razreda čitaju knjige zajedno s učiteljicom. U 4. razredu pročitali smo tri knjige, a u 5. razredu

četiri. Nakon čitanja uslijedili su razgovor i objašnjenja eventualnih novih riječi. Učenici su dobili mogućnost ilustriranja svog omiljenog odlomka, a oni uspješni mogli su dodatno izraziti svoju kreativnost te nakon čitanja napisati svoj nastavak. Pri tome je svatko dobio nastavni listić koji mu je pomogao da se prisjeti bitnih stvari. Na dogovoreni dan učenici su riješili natjecateljske zadatke, a učiteljice su ih ubrzo izvijestile o rezultatima i uglavnom obradovale priznanjima. Na satima čitanja zapazila sam opuštenost i mogu reći da su se djeci ovi sati zaista svidjeli jer su rado sudjelovali; čak su i čitali naglas, te su se uživali i odglumili neke odlomke. Stariji učenici, od 6. razreda pa nadalje, posudili su knjige od svoje učiteljice (obavljale smo i dužnosti knjižničarki) i samostalno ih pročitali. Imali su priliku razgovarati o pročitanom, a zatim na određeni dan riješiti natjecateljske zadatke. Mogli su osvojiti zlatna ili srebrna priznanja. Prije razdoblja obrazovanja na daljinu učenici su zaista marljivo čitali. Međutim, nakon 2020. godine broj učenika koji su se borili za englesku čitateljsku značku naglo je pao. Podaci za ovu školsku godinu (2021./2022.) pokazuju sljedeće:

Broj učenika i broj osvojenih priznanja na natjecanju za englesku čitateljsku značku u:

- 4. razredu: 34 srebrnih i 19 zlatnih priznanja od ukupno 86 učenika (sudionika),
- 5. razredu: 46 srebrnih i 16 zlatnih priznanja od ukupno 93 učenika (sudionika),
- 6. razredu: sudjelovao je samo 21 učenik od ukupno 92 šestaša,
- 7. razredu: sudjelovalo je samo 16 od ukupno 86 sedmaša,
- 8. razredu: sudjelovalo je samo 10 od ukupno 97 osmaša,
- 9. razredu: sudjelovalo je samo 11 učenika od ukupno 74 devetaša.

Zaista mislim da su brojevi naših čitatelja alarmantni. U idućoj školskoj godini pozvat ćemo učenike koji su samostalno čitali da pogledaju kulturnu priredbu. Želja nam je da se na ovaj način poveća zainteresiranost za čitanje djela engleske književnosti. Ove školske godine djeci je ponuđen preporučeni popis knjiga, a čitatelji su mogli odabrati bilo koju knjigu na engleskom jeziku koja odgovara njihovoj dobi. Nakon čitanja došli su na „čitateljski sat razgovora“ s učiteljicom. Željeli smo pojednostaviti našu školsku englesku čitateljsku značku za učenike i približiti je Kajuhovoj čitateljskoj znački. Vjerujem da će učiteljice engleskog jezika u našoj školi biti prisiljene ponovno uvesti u budućnosti jedno od već ustaljenih natjecanja. Izdavačka kuća Mladinska knjiga u sklopu Oxford centra nudi natjecanje u čitanju Bookworm (Knjiški moljac). Natjecanje se odnosi na učenike od 2. do 9. razreda. Datum početka i završetka natjecanja naveden je u obavijesti o natječaju. Navedene su knjige. Za učenike od 2. do 5. razreda određene su po dvije knjige; a za učenike od 6. do 9. razreda po tri knjige. Učiteljice i učitelji svoje natjecatelje prijavljuju za natjecanje putem DMFA servera, gdje se sva natjecanja odvijaju u određenom vremenskom okviru, a ograničeno je i vrijeme rješavanja zadataka. Dostupna su dva načina elektroničkog sudjelovanja. Jedan je individualni, a drugi predstavlja natjecanje u sklopu škole. Natjecanje Bookworm održava se na pet različitih jezika: engleskom, njemačkom, talijanskom, francuskom i španjolskom u osnovnim i srednjim školama. Izdavačka (nakladnička) kuća DZS nudi EPI Reading Badge. Tijekom školske godine išla je u korak s vremenom, ponudivši također elektroničko rješavanje natjecateljskih

zadataka. Počeci ovog natjecanja sežu u 1996. godinu. S godinama su natjecanja privlačila sve više osnovnoškolaca, a kasnije i srednjoškolaca. Trenutno se održavaju na šest različitih stranih jezika: engleskom, njemačkom, španjolskom, francuskom, talijanskom i ruskom. Na web-stranici naveden je broj 373, kao broj osnovnih i srednjih škola koje sudjeluju na natjecanjima. Učenici koji sudjeluju također moraju biti prijavljeni za ovo natjecanje putem DMFA servera, gdje se i upisuju rezultati natjecanja. Natjecanje se može provoditi na dva načina, klasično i elektronički, što je potrebno označiti prilikom prijave natjecatelja. Za provedbu natjecanja određen je takozvani natjecateljski tjedan, kada prijavljeni učenici moraju rješavati natjecateljske zadatke. Ciljevi obaju natječaja su slični, a obuhvaćaju promicanje čitanja na stranom jeziku, te poticanje čitateljske pismenosti i kulture čitanja. Vjerujem da su učitelji koji su već sudjelovali na nekom od ovih natjecanja zadovoljni glede načina provedbe. Oba natječaja optimalno su prilagođena učiteljima, uzimajući u obzir unaprijed pripremljene zadatke i vrednovanja, ali i tiskane nagrade koje se šalju u školu pred kraj školske godine.

4. Zaključak

Činjenica je da čitanje ima veliki značaj u životu čovjeka. Roditelji su prve osobe koje svojoj djeci mogu usaditi ljubav prema čitanju. Čitajući mališanima naglas i održavajući večernju rutinu, djeci približavaju knjige odnosno razvijaju zainteresiranost za čitanje, a ujedno osiguravaju kvalitetno zajedničko druženje. Čak i kad dijete krene u školu, roditelji ne bi trebali prestati s čitanjem jer u tom razdoblju djeci treba mnogo poticaja, a povećava se i spektar drugih aktivnosti koje kasnije mogu zamijeniti čitanje. Ako dijete nema poticajno okruženje za čitanje, onda sigurno nikada neće voljeti čitanje odnosno izraziti interes ove vrste. Možda će imati poteškoća u učenju, jer će mu sve veća količina gradiva za učenje donositi sve veće probleme. Smatram da bi se učiteljice i učitelji trebali potruditi i što više poticati čitanje na stranom jeziku. Sjaj u očima i nasmijana dječja lica nadmašuju pripreme i cjelokupno vrijeme koje se uloži u pronalaženje novih materijala te ideja.

5. Literatura

- [1] Bucik, N. (2003): Motivacija za branje. *Beremo skupaj, priručnik za spodbujanje branja*. Mladinska knjiga.
- [2] Grosman, M. (1989): *Bralec in književnost*. Ljubljana: DZS.
- [3] Jelenko, T. (2000): Motivacija kot proces vzbujanja interesa za branje v srednji šoli ob upoštevanju recepcijskih interesov mladih bralcev. Ivšek, M. (ur.): *Bralna sposobnost ima neomejene možnosti razvoja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [4] Kropp, P. (2000): *Vzgajanje bralca*. Tržič: Učila.
- [5] Pečjak, S. (1993). *Kako do boljšega branja? Tehnike in metode za izboljšanje bralne učinkovitosti*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- [6] Pečjak, P.; Gradišar, A. (2002): *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [7] Slovar slovenskega knjižnega jezika 2005. Ljubljana: DZS.
- [8] Dostupno na: <https://www.mladinska-knjiga.si/sola/center-oxford/o-centru-oxford/bralna-tekmovanja> [Pristupljeno 18. 7. 2022.].
- [9] Dostupno na: <https://www.epibralneznacke.com/o-epi-bralnih-zna268kah.html> [Pristupljeno 18. 7. 2022.].

Stručni rad

RADOSTI RAZREDNIŠTVA

**Alenka Juršnik, prof.
OŠ Karla Destovnika-Kajuha Šoštanj**

Sažetak

Učitelji predmetne nastave prije ili kasnije susretnu se s ulogom razrednika. Ovo je odgovoran i zahtjevan posao. Škola nije samo obrazovna ustanova, već ima i odgojnu misiju. Naime, ona utječe na formiranje osobnosti učenika. Unatoč tome što razrednik već ima mnogo posla kao administrativni voditelj i organizator aktivnosti u odjelu, njegova glavna funkcija ostaje i uvijek mora biti funkcija pedagoga.

Ključne riječi: razrednik, razredništvo, sati razrednog odjela/odjelne zajednice

1. Uvod

Uloga razrednika vrlo je važna. Razrednik savjetuje, pomaže, informira učenike i roditelje te druge učitelje. Osim ove, razrednik ima mnoštvo drugih uloga i različitih zaduženja (npr. pregled izostanaka, prihvaćanje isprika, izvješćivanje roditelja, predlaganje pohvala, priznanja, ispitivanje okolnosti kršenja školskih pravila, obveze pri pokretanju postupka itd.). On usmjerava svoje učenike i pokušava im pomoći u rješavanju poteškoća u učenju i svladavanju osobnih problema. Predstavlja sponu među njima i ostalim učiteljima te roditeljima, tako da su sadržaji i područje njegovog djelovanja prilično široki.

2. Teoretski dio

Biti razrednik najsloženiji je zadatak svakog učitelja [1]. Razrednik „se rađa“ neposredno u praksi, u različitostima škola i sredina, uz različitosti učenika, ali i kolega razrednika [3]. Zorko [9] smatra da je zadaća razrednika zahtjevnija od zadaće učitelja, te uz to ističe činjenicu da su svi razrednici ujedno i učitelji, ali da obratno ne vrijedi. Štoviše, smatra da nisu svi učitelji podobni za ulogu razrednika. "Prıkladnost" ovisi uglavnom o karakteristikama ličnosti i snalažljivosti pojedinačnog učitelja koji preuzima tu ulogu. Prema članku 63. Zakona o organizaciji i financiranju odgoja i obrazovanja [7], razrednik je taj koji „vodi rad odjelnog učiteljskog vijeća, analizira odgojne i obrazovne rezultate odjela, brine o rješavanju odgojno-obrazovnih problema pojedinih učenika, vježbenika ili srednjoškolaca, surađuje s roditeljima i školskom savjetodavnom službom, odlučuje o odgojnim mjerama i obavlja druge poslove u skladu sa zakonom. Članak 19. Zakona o osnovnoj školi [8] propisuje da na satima razrednog odjela učenici zajedno s razrednikom raspravljaju o pitanjima koja se odnose na njihov rad i način života. Sukladno članku 51. ZOsn (ibid.), razrednik može predložiti oduzimanje statusa učenika koji ga inače ima u tom trenutku, odnosno statusa perspektivnog i vrhunskog sportaša ili perspektivnog i vrhunskog mladog umjetnika. Razrednik je ujedno osoba koja provjerava pismeni prijedlog za izricanje odgojne opomene. Tijekom samog postupka provjere, on obavlja razgovore s različitim osobama i nakon toga odlučuje je li situacija pogodna za izricanje opomene ili ne. Pravilnik o prikupljanju i zaštiti osobnih podataka u području osnovnog školstva [5] prema članku 6. daje pravo razredniku da se upozna s osobnim podacima pojedinačnog učenika u svojoj odjelnoj zajednici. Štoviše, razrednik također vodi dokumentaciju osobnih podataka i vrši sve promjene o kojima ga izvješćuju roditelji (ibid., članak 18.). Budući da dobrobit i atmosfera u odjelu uvjetuju rad u razredu, a time i uspješnost odjela, razrednik mora voditi računa i o primjerenosti socijalnoj klimi. Kunstelj [2] navodi da se učenik može razvijati i potvrđivati samo u kolektivu, koji mu pruža mogućnost učenja o odnosima i izražavanju svoje individualnosti. Dobrobit u razredu ovisi, između ostalog, i o načinu vođenja koji odabere razrednik. Iako Kunstelj [2] tvrdi da razrednik treba koristiti demokratski način vođenja, Nastran Ule [4] se s tim ne slaže. On navodi da se kombinacija načina pokazala boljom alternativom od prijelaza u krajnosti jednog ili drugog stila vođenja. Svakako je potrebno formirati kolektiv u kojem će učenici imati mogućnosti iznošenja svojih stavova i mišljenja. Razrednik treba u suradnji s učenicima pripremiti teme za sate odjelne zajednice. One bi morale pokrivati aktualna područja za učenike. Teme bi se trebale temeljiti na međusobnim odnosima,

odgojno-obrazovnoj problematici, pitanjima vezanim uz dob učenika (spolnost, droga, alkohol), odnosima prema odraslima, zdravlju itd.

Razrednik također surađuje s roditeljima. Osnovna svrha suradnje je da razrednik uz pomoć roditelja upozna njihovu djecu. Dakle, riječ je o aktivnom sudjelovanju u pedagoškom trokutu i svakako pozitivnom utjecaju. To se odražava u poboljšanju dobrobiti učenika u školi, povećanju školskog uspjeha, povećanju motivacije za školski rad, smanjenju disciplinskih problema... Suradnju roditelja sa školom djeca doživljavaju kao znak da roditelji cijene obrazovanje, da im nije svejedno i da žele znati kako se odvijaju aktivnosti u školi, odnosno da ih zanima njihov (učenički) rad [6].

3. Praktični dio

Sjećam se svog prvog razredništva. Priznajem, noć uoči prvog dana škole bila je besana. Misli i ideje sijevale su poput munje u olujnoj noći. Slično iskustvo imala sam i prije vođenja roditeljskog sastanka. Osjećala sam neugodnu tremu. Razred u kojem sam prvi put preuzela ulogu razrednice imao je određenu reputaciju. Smatrali su ga zahtjevnim i vrlo brojnim odjelom od 26 učenika. Moram priznati da sam i sama mnogo toga naučila te godine. Inače, vjerujem da proces učenja nikada ne prestaje. Budući da neprestano učimo nove stvari, moramo biti dovoljno otvoreni da prihvatimo nove sadržaje i situacije. Sati naše odjelne zajednice nisu imali najpovoljniji termin. Učenici od 6. do 9. razreda imali su ih na rasporedu u vrijeme 6. školskog sata, petkom. Bio je to njihov posljednji sat prije vikenda. Ovi sati bili su dinamični, glasni, puni smijeha i planova za nadolazeća dva slobodna dana. Nisam ih uvijek izvodila u razredu, već smo se ponekad igrali na školskom igralištu ili u sportskoj dvorani, a katkad smo ih provodili i u školskoj knjižnici. Zahvaljujući promjeni okruženja, povećala se i moć njihove percepcije. Nakon početne euforije lakše smo shvaćali odnosno spoznavali neke stvari, obrađivali manje zanimljive teme i bili produktivniji u kraćem vremenu.

Po mogućnosti smo osvježili učionicu novim plakatima koje su učenici sami izradili. Bilo ih je zanimljivo promatrati dok su stvarali u manjim skupinama ili u paru. U velikoj su mjeri naučili prihvaćati i nuditi pomoć, slušati jedni druge, biti tolerantni. Nastajao je spektar novih ideja. Naravno, bilo je i sati kada su naše glave bile umorne te smo obradili samo najnužnije teme (izostanci, roditelji, novosti), a preostatak vremena bio je posvećen razgovoru. Pomagali smo jedni drugima, iako učenici, pogotovo oni iz moje prve generacije, toga nisu ni bili svjesni. Nastojala sam istaknuti aktualne teme, posebice o sigurnom korištenju interneta i srodne pod teme o raznim aplikacijama koje mladi prečesto i bez zadržke koriste. Ako je bilo moguće, promijenili smo položaje klupa, a potom odredili što se još može promijeniti i tako zajedno kreirali raspored sjedenja. Dok sam tražila ideje i pravila planove za sate odjelne zajednice, postavljala sam si razna pitanja:

- U što vjerujem kao razrednica?
- Što učenici žele, trebaju?
- Što očekuju od mene?
- Kako ćemo postići ciljeve (prostor, način rada)?
- Kako ćemo podijeliti aktivnosti i odgovornost?
- Što me može omesti u vođenju odjela?

Odgovori su mi uvijek davali poticaj i usmjeravali me naprijed.

Kao učiteljici mi je lakše ako prije ljetnog raspusta saznam kojem ću odjelu predavati. Volim potražiti ideje na internetu, pronaći ideje za dekoriranje učionice, odabrati neke motivacijske citate, pripremiti kutijicu Volio bih da moja učitelj zna (I wish my teacher knew), napraviti simbolične darove za svoje buduće učenike. Ukratko, krajem kolovoza volim doći u svoju učionicu spremna za rad i što opuštenije započeti novu školsku godinu koja će me sigurno opet naučiti nečem novom.

Uvjerena sam da su neke osobine razrednika važnije od drugih. Smatram da su pravednost, jednakost prema svim učenicima i dosljednost među najvažnijim osobinama ličnosti. Točnost, snalažljivost, opća upućenost i razumijevanje situacije također su vrline dobrog razrednika.

4. Zaključak

Lik razrednika teško je definirati. Nerazumno bi bilo očekivati da razrednici moraju imati neke od navedenih osobina. Razrednik je osobnost sa svojim posebnostima i vlastitim načinom razmišljanja, koja ostavlja svoj osobni pečat, a to je čar ove uloge. Prije svega, razrednik treba biti osoba koja zna uspostaviti profesionalno prislan, srdačan odnos s učenicima, kao i postaviti određene granice. Sve učenike treba tretirati jednako jer je stvaranje razlika među učenicima nedopustivo. Razrednik bi si trebao postaviti cilj da ga učenici poštuju, cijene i doživljavaju kao svog pouzdanika.

5. Literatura

- [1] Kovačić, E. (2010): *Razrednik – ključ uspješne komunikacije. Pogled kroz prozor*. Dostupno na: <https://pogledkrozprozor.wordpress.com/2010/08/30/razrednik-%E2%80%93-ključ-uspješne-komunikacije/> [Pristupljeno 21.7.2022.].
- [2] Kunstelj, A. (2001): Naloge razrednika. V: Žagar, D. (Ur.), *Razrednik: Vloga, delo in odgovornost*. Ljubljana: Jutro, str. 113-129.
- [3] Marinček, A. (2003): *Humano razredništvo: razredniki za humano razredništvo*. Celje: Cilian.
- [4] Nastran Ule, M. (2000): *Temelji socialne psihologije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- [5] Pravilnik o zbiranju in varstvu osebnih podatkov na področju osnovnoškolskega izobraževanja. (2004):) *Uradni list Republike Slovenije*. 80. 23. VII. Dostupno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/50375> [Pristupljeno 21.7.2022.].
- [6] Pušnik, M. (2002): Vloga razrednika v našem šolskem sistemu. V: Pušnik, M. (Ur.), *Razrednik v osnovni šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 7-64.
- [7] Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja. (2007) *Uradni list Republike Slovenije*. 16, 23. II. Dostupno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445> [Pristupljeno 21.7.2022.].
- [8] Zakon o osnovni šoli (uradno prečiščeno besedilo) (ZOsni). (2006): *Uradni list Republike Slovenije*. 81. 31. VII. Dostupno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448> [Pristupljeno 21.7.2022.].
- [9] Zorko, S. (2005): *Sem razrednik!?*. Maribor: samozaložba.

Stručni rad

KOMUNIKACIJSKE VJEŠTINE I SURADNJA S ODRASLIMA

mag. Aleksandra Jagarinec
Center za sluh in govor Maribor

Sažetak

Ljudi komuniciraju od davnina. To nam je urođeno. Međutim, ispravnu komunikaciju treba naučiti. U današnjim školama nastojimo uspostaviti dobru komunikaciju između kuće i škole. Dobra komunikacija između nastavnika i roditelja doprinosi boljem školskom uspjehu učenika. Komunikacija se sastoji od slanja i primanja poruka. Obje vještine su vrlo važne.

Ključne riječi: Komunikacija, pričaonice, učitelji, roditelji, pravila dobre komunikacije

1. Uvod

Komunikacija s roditeljima učenika često je za nastavnike vrlo naporna i stresna. To sugerira da bismo se mi učitelji trebali bolje pripremiti za stresne situacije u komunikaciji s roditeljima, koje ćemo gotovo svi doživjeti. U učiteljskoj profesiji obično dolazi do teških razgovora kada su roditelji pozvani u školu na razgovor jer dijete ne ispunjava minimalne ciljeve. Razgovori o lošem ponašanju učenika također su obično vrlo teški. Smatram da nam je fakultet dao nedovoljno znanja o komunikaciji s roditeljima. Također, roditelje nitko nije naučio kako komunicirati s učiteljima. Mladim učiteljima, često u prvom poslu, uglavnom pomažu njihovi kolege, stariji učitelji. Njihov savjet je otprilike ovakav: „Prvo recite nešto pozitivno, naučite stvari koje ćete reći malo zamotati u „celofan“. Recite sve što trebate, zapišite što imate za reći na papir ili u bilježnicu prije razgovora. Prvo pitaj roditelje što oni misle o cijeloj situaciji. Recite da ih zovete na razgovor jer želite najbolje za njihovo dijete. Moraju imati osjećaj da niste usmjereni protiv njih, nego da ste svi na istoj strani“. Ovi savjeti su korisni i dobri. No, mislim da komunikaciji s roditeljima treba posvetiti više pažnje, udubiti se u nju i naučiti o takvoj vrsti komunikacije.

2. Teorijska polazišta dobre komunikacije između učitelja i roditelja

Komunikacija među ljudima iznimno je važna jer o uspješnoj komunikaciji ovisi velik dio našeg uspjeha u privatnoj i poslovnoj sferi. M. Ule [2] kaže da komunikacija uključuje procese između ljudi i unutar same osobe. M. Ule [2] kaže „Komunikacija je temeljna i ujedno univerzalna društvena aktivnost ljudi, koja nadilazi sve individualne definicije i teorijske pristupe, stoga se konceptualizacija komunikacije odvija u pluralizmu teorija, modela i istraživačkih paradigmi“ (str. 11).

2.1. Slanje poruka

Svakom komunikacijom šaljemo neke poruke. Komunikacija može biti uspješna ili neuspješna. Da bi bila uspješna, moramo poznavati njezine teorijske osnove. Vec definira tri osnovna uvjeta za uspješno slanje poruka: komunikator mora biti vrijedan povjerenja, poruke moraju biti formulirane na razumljiv način, komunikator mora dobiti povratnu informaciju od primatelja poruke, da je razumio što je priopćeno. [4]. Čak i učitelji moraju steći povjerenje roditelja, to nam se ne daje automatski samim time što smo učitelji. Također je povjerenje vrlo važno za razumljivu komunikaciju. U razgovoru s roditeljima razgovaramo na isti način kao i u razredu s učenicima. Smišljamo kraće rečenice, u hodu provjeravamo prate li roditelji, jesu li razumjeli poruku, kakav je odnos prema poruci itd. Koristimo prvo lice jednine, jer samo tako roditelji razumiju čije je to mišljenje. Prema Jensenu i Jensenu svaki razgovor, svaka suradnja s roditeljima mora imati uvod, srž i zaključak. [1]. Prvi susret učitelja i roditelja može se promatrati kao cjelina koja se dijeli na tri elementa. Ova distribucija pomaže u održavanju jasne strukture dijaloga i komunikacije. Individualni razgovor, odnosno susret s roditeljima, uvijek moramo promatrati kao zaokruženu cjelinu sa sva tri obavezna elementa. U uvodu prvo moramo stvoriti međusobni kontakt. Ali ne samo na prvom susretu, već i na svim sljedećima. U uvodu je i najava dnevnog reda,

odnosno pregled onoga što je već dogovoreno. Srž ili središnji dio sastanka zapravo je dijalog. Obje strane iznose svoja stajališta. Tijekom dijaloga obično svatko nauči nešto novo ili uči nove načine djelovanja. Posljednji dio sastanka namijenjen je zaključku razgovora. Počinjemo je s najavom da je kraj blizu. U završnoj fazi potrebno je posvetiti neko vrijeme evaluaciji razgovora i eventualnim dogovorima o daljnjem ponašanju i mjerama. Učitelj mora preuzeti ulogu domaćina i biti svjestan te uloge jer se jedino tako uspostavlja najbolje moguće raspoloženje i odnos. Svaki nastavnik mora stvoriti takav okvir koji mu omogućuje da bude prisutan uz najveću moguću autentičnost te osobni i profesionalni integritet [1]. Važno je da se učitelji pripreme za svaki susret s roditeljima i za svaki govorni sat. Zapisujemo smjernice razgovora, bitne stvari koje ne smijemo zaboraviti reći. Kao učitelji kažemo da svaki razgovor mora imati zajedničku nit. Roditelji često žele razgovor (posebno ako je neugodan) odvesti negdje drugdje, ali kao učitelji moramo slijediti smjernice koje smo si postavili i vratiti razgovor u kontekst. Osim pripreme za razgovor i aktivnog slušanja tijekom razgovora te davanja informacija na razumljiv način za roditelje, dobro je tijekom razgovora koristiti najrazličitije tehnike kojima se sugovornika potiče na poboljšanje kvalitete razgovora. Naša poruka treba obuhvatiti sve bitne stvari (koje prethodno zapišemo). Naši izrazi lica i tijela moraju biti u skladu s porukom, jer neverbalni oblici komunikacije ponekad govore više od verbalnih. Moramo reći bitne i važne stvari, ne smijemo govoriti previše i nevažne stvari, jer se može izgubiti smisao poruke i nevažne stvari prevagnuti nad važnima. Stalno provjeravamo učinkovitost našeg slanja poruka, je li nas primatelj poruke razumio, je li poruku dobro razumio, govorimo li prebrzo. Također moramo prilagoditi poruku primatelju. Ukoliko nas je primatelj poruke krivo razumio, ponovno mu objašnjavamo i provjeravamo točnost razumijevanja. Također možemo opisati svoje osjećaje u trenutnoj situaciji jer na taj način primatelj poruke može bolje razumjeti našu poruku. Kada opisujemo događaje, ne opisujemo svoje osjećaje, već činjenice i konkretan opis situacije. Mi ne ocjenjujemo događaje, već ih samo konstatiramo i ne objašnjavamo ponašanje drugih.

2.2. Zaprimanje poruka

Učitelji također moraju biti sposobni uspješno slušati i primiti poruke. Johnson i Johnson [4] naglašavaju da je razmjena poruka samo jedan dio uspješne komunikacije. Drugi je pravilan prijem poruka.

Vec [4] nabroja tehnike komunikacije i tehnike aktivnog slušanja na sljedeći način:

- ohrabrujući komentari,
- zrcaljenje,
- obrazloženje,
- parafraziranje/provjera,
- sažimanje,
- izražavanje podrške/empatije,
- postavljanje otvorenih pitanja,
- osobna poruka

- cijela poruka
- preoblikovanje u perspektivu moći.

Johnson i Johnson [4] daju neke konkretne strategije za bolji prijem poruka:

- Primatelj poruke parafrazira točno i bez vrednovanja sadržaja poruke i osjećaja pošiljalatelja.
- Prilikom parafraziranja, primatelj ponavlja poruku pošiljalatelja vlastitim riječima. Time potvrdi razumijevanje. Tek nakon što je primatelj provjerio razumijevanje, može dati svoje mišljenje.
- Primatelj opisuje percepciju sugovornikovih emocija.
- Kada je teško parafrazirati osjećaje sugovornika, primatelj mora porukama izraziti svoje razumijevanje osjećaja sugovornika ("Ako sam te dobro razumio, ..."). Pritom mora paziti da ne ocjenjuje emocije.
- Primatelj i pošiljalatelj moraju postići dogovor o značenju poruke (to se može postići uvjeravanjem ili pregovorima).

Svaki odnos i dijalog ima svoj sadržaj i razinu procesa. Sadržaj određuje što radimo, o čemu razgovaramo, a razina procesa kako to radimo. Na razini procesa nalazimo vrijednosti: otvorenost, poštovanje, povjerenje i jednakost [1]. Kada komuniciramo, moramo znati aktivno slušati. Kao slušatelji, moramo biti sposobni iskreno prihvatiti sugovornikove osjećaje. Moramo ih prihvatiti čak i kada se razlikuju od onih za koje sami mislimo da bi bile najprikladnije u datoj situaciji [4]. Važno je ne prekidati sugovornika dok slušamo, već mu dati vremena da dovrši poruku i tek onda izraziti svoje mišljenje.

3. Zaključak

Komunikacija među ljudima iznimno je važna. O vještini komunikacije velikim dijelom ovisi naš uspjeh u privatnoj i profesionalnoj sferi. Učitelji i roditelji moraju naučiti pravilno komunicirati. Kvaliteta obrazovanja djece često ovisi o načinu i sposobnosti komuniciranja učitelja i roditelja. U svakoj komunikaciji mora se znati slati poruke i slušati. Potrebno je steći povjerenje sugovornika, poruke moraju biti razumljive, razumijevanje poruka mora biti provjereno. Svaki razgovor treba imati uvod, srž i zaključak. Potrebno se pripremiti za razgovor i držati se crvene niti razgovora.

4. Literatura:

- [1.] Jensen, E. in Jensen, H. (2011). Dialog s starši. Ljubljana: Inštitut za sodobno družino Manami.
- [2.] Ule, M. (2005). *Psihologija komuniciranja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- [3.] Ule, M. (2009). *Psihologija komuniciranja in medosebnih odnosov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- [4.] Vec, T. (2005). *Komunikacija – umevanje sporazuma*. Ljubljana : Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.

Stručni rad

IZRADA DIDAKTIČKIH POMAGALA

Tatjana Alauf, prof. specialne i rehabilitacijske pedagogike
Osnovna škola dr. Slavka Gruma, Zagorje ob Savi

Sažetak

Tekstilna didaktička pomagala, koja sami izrađujemo, izvor su različitih stupnjeva težine stjecanja vještina i učenja. Didaktička pomagala šivana od tekstilnih materijala prilagođavamo i izrađujemo imajući u vidu mogućnosti i razvojne potrebe svakog učenika. Didaktička pomagala omogućuju ponovnu uporabu tekstilnih materijala i pribora koji biste inače bacili. Tekstilni materijali su ugodni na dodir i mogu se prati. Atraktivne boje i originalan dizajn motiviraju učenika da posegne za didaktičkim pomagalima kojima će ostvariti zadane ciljeve. Ponovom uporabom recikliramo tekstilne materijale i time im dajemo višu dodanu vrijednost. Odgajateljima izrada tekstilnih didaktičkih pomagala omogućuje kreativnost i originalnost u odgojno-obrazovnom radu.

Ključne riječi: tekstil, šivanje, recikliranje

1. Uvod

U nastavnoj praksi svoje pedagoško znanje, inovativnost, kreativnost i ručne vještine koristimo za izradu didaktičkih pomagala. Poznavanje vještine šivanja i korištenje tekstila omogućuje izradu različitih didaktičkih pomagala koja razvijaju različita razvojna područja učenika te im pomažu u razumijevanju i usvajanju sadržaja odgojno-obrazovnog procesa. Didaktička pomagala izrađena od tekstila ugodna su na dodir, pa motiviraju učenike da posegnu za njima. Tekstil je kao materijal izdržljiv, što znači da unatoč korištenju ne mijenja svoja bitna svojstva. Didaktička pomagala izrađena od odbačenih tekstilnih proizvoda ekološki su prihvatljiva jer omogućuju ponovnu upotrebu te time štede sirovine i manje utječu na okoliš. Prikazani su primjeri izrade tekstilnih didaktičkih pomagala koji daju ideje za izradu i razvoj različitih razvojnih područja učenika. Cilj izrade tekstilnih didaktičkih pomagala bio je razvijanje i jačanje fine motorike, razvoj i održavanje pažnje i koncentracije, vježbanje orijentacije, snage prstiju, razvijanje vokabulara, učenje i učvršćivanje matematičkih pojmova i numeričkih prikaza, vježbanje koordinacije oko-ruka, razvijanje opće pismenosti i neovisnost.

2. Recikliranje i viševrijednostno recikliranje

Recikliranje tekstilnih proizvoda sve je važniji čimbenik u današnjem svijetu. Mogućnost recikliranja tekstila utječe na smanjenje potrošnje vode, pesticida, gnojiva i emisija štetnih tvari u okoliš. Reciklirati znači preraditi otpad u nove korisne sirovine ili proizvode. Tvari koje se koriste u svakodnevnom životu nije potrebno baciti, već ih možemo uključiti u proces recikliranja. Time se izbjegava uporaba novih sirovina. Recikliranjem se štedi mnogo sirovina i energije [5]. U Tehničkom metalurškom rječniku može se pronaći pojam viševrijednog recikliranja, koje se definira kao "*1. izrada nečeg novog, korisnog od otpadnog materijala, npr. kipić od metalnog otpada, torbice od otpadne tkanine i sl., 2. ponovna uporaba djelomično dotrajalog proizvoda uz dodatnu doradu*" (eng. *upcycling*). U odgojno-obrazovnom procesu koristimo različite otpadne materijale kojima ponovnim korištenjem dajemo dodanu vrijednost. Tekstil i dodaci su prikladni materijali koji se mogu ponovno koristiti u izradi didaktičkih pomagala.

3. Motivacija i didaktički aspekt učenja

Marentič Požarnik [4] smatra da je za uspješno učenje i usvajanje ciljeva potrebna motivacija učenika. Važno je da učenik zna učiti i svoju motivaciju usmjeriti prema zacrtanim ciljevima i ustrajati pri tome. O njegovoj motivaciji ovisi hoće li stečeno znanje biti produbljeno i korisno. Upravo motivacija utječe na održivost znanja. Zajednički pojam motivacije za učenje obuhvaća sve ono što doprinosi učenju izvana i iznutra u situaciji učenja. Kramar [3] piše da su didaktički aspekti vrlo važni za kvalitetu obrazovnog procesa. Svojim djelovanjem, nastavnik stalno unapređuje didaktički koncept, strateška didaktička rješenja i neposredni rad na provedbenoj razini procesa. [3] smatra da odgojno-obrazovne ciljeve prilagođavamo sposobnostima učenika, prilagođavamo sadržaje kako bi bili što raznovrsniji i zanimljiviji, osiguravamo raznovrsne metode i oblike rada, racionaliziramo i prilagođavamo vrijeme pojedinim učenicima te prilagođavamo didaktičke alate za pomoć u razumijevanju određenih sadržaja. Obrazovno-odgojni proces učenja vodi

računa o motivaciji učenika, didaktičkim elementima, individualizaciji i diferencijaciji. U okviru diferencijacije nalaze se didaktička sredstva koja su važan element za usvajanje odgojno-obrazovnih ciljeva. Odgovarajućim didaktičkim pomagalicama motiviramo učenika da za njima posegne i pritom razvija pojedina područja i ostvaruje zadane ciljeve. Tekstilna didaktička pomagala, koja sami izrađujemo, svojim ugodnim opipom, bojama i primjerenom funkcijom motiviraju učenike u postizanju njihovih ciljeva.

4. Tekstilna didaktička pomagala

U nastavnom procesu učitelji trebaju konkretan materijal i didaktička pomagala. Djeca s posebnim potrebama, predškolska djeca i djeca I. trijade uspješnije uče i napreduju ako im se osigura znatno više konkretnijeg materijala i više didaktičkih pomagala. Didaktička pomagala su različita, ali u odgojno-obrazovnom procesu učenicima je često u određenom trenutku potrebno didaktičko pomagalo koje omogućuje diferencijaciju i individualizaciju. Kreativnost, inovativnost, motivacija, odgovarajuće znanje i materijali omogućuju nam da sami izrađujemo didaktička pomagala i prilagođavamo ih pojedinom djetetu. Kao specijalna i rehabilitacijska pedagoginja u svom radu koristim dosta konkretnog i didaktičkog materijala. Moje zanimanje uključuje rad u različitim školama i posljedično rad u dvije ili više institucija u jednom školskom danu. U radu mobilnog specijalnog pedagoga koristimo mnogo didaktičkog materijala koji prenosimo iz jedne škole u drugu. Želimo didaktički materijal koji je što lakši, zauzima malo prostora, ne oštećuje se prilikom prijenosa, a pritom razvija što više razvojnih područja. Tijekom godina profesorskog rada shvatila sam da za izradu didaktičkih materijala i pomagala mogu iskoristiti svoje vještine šivanja, kreativnost i inovativnost te sama izrađivati didaktičke materijale i pomagala. Za izradu su mi potrebne tkanine, pleteni materijali, filc, šivaća mašina te razni pribor i alati. Pri izradi didaktičkog materijala i pomagala vodim računa i o ekološkim i ekonomskim aspektima izrade. Koristim tekstilni materijal koji je već korišten ili tkanine i pletiva preostala od proizvodnje druge odjeće. Ukrasni dodaci koji se koriste također su uglavnom od proizvoda koji se više ne koriste.

5. Izrada i upotreba tekstilnih didaktičkih pomagala

Na izradu prvog tekstilnog didaktičkog pomagala potaknuo me problem dječaka u 2. razredu redovne osnovne škole koji je imao problema s pažnjom i koncentracijom, a posljedično i s niskim samopouzdanjem. S poteškoćama je obavljao kraće aktivnosti, pri tome je ustajao i trebalo mu je još više vremena za obavljanje aktivnosti. Trebao je didaktičko pomagalo koje bi reguliralo njegov vestibularni i proprioceptivni sustav. Prikladan bi bio prsluk s utezima koji tijekom korištenja vrši pritisak na tijelo i stimulira njegov senzorni sustav. Stimulacijom proprioceptivnog sustava tijelo se opušta, smiruje, povećava se svijest o tijelu, poboljšava fokus i koncentracija. Zato sam od tkanine napravila prsluk s patentnim zatvaračem. Prsluku sam napravila podstavu u koju sam ušila pregrade i u njih nasula i zašila dva kilograma riže. Dječak je obukao prsluk s utezima kada je morao ostati fokusiran na zadatak i ustrajati na njemu. Zamjetno je duže ustrajao na zadacima, a bilo je i manje ispada kada ne bi uspio. I sam je shvatio da u aktivnosti može ustrajati duže vremena i da je pri tome

uspješniji. Do kraja školske godine je polako odustao od prsluka s utezima. Nedostatak ovog didaktičkog sredstva je što zbog prirodnog punjenja nije perivo.

Slika 1 in 2: Prsluk s utezima
izvor: Vlastiti

Učiteljica koja je predavala u odjelu posebnog odgojno-obrazovnog programa (PPVI) tražila je didaktičko pomagalo koje bi utjecalo na poremećaje senzornog sustava kod učenika. Neki učenici su tijekom nastavnih aktivnosti ustajali i imali su poteškoća u održavanju pažnje i koncentracije. U dogovoru s učiteljicom sašila sam zmiju uteg dugu oko 1,3 m koja sadrži dva kilograma plastičnog granulata. Odluka za šivanje didaktičke zmije bila je u tome što omogućuje postavljanje didaktičke naprave s utezima na različite dijelove tijela. Zmiju uteg su učenici stavljali oko struka, oko vrata ili su ju stavili u krilo. Pri tome su se mogli duže koncentrirati na aktivnost. Prednost plastičnog punjenja je što je tekstilno didaktičko pomagalo također perivo.

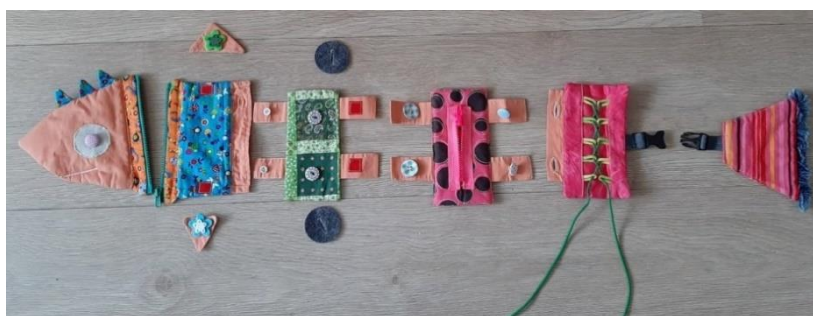
Slika 3: Zmija uteg
izvor: Vlastiti

U 1. trijadi, kao pružatelj dodatne stručne pomoći, često se susrećem s problemima orijentacije i fine motorike. Željela sam napraviti didaktičko sredstvo koje će jačati orijentaciju, finu motoriku i snagu prstiju. Napravila sam tekstilni labirint od stare košulje. U labirint sam ušila pikulu. Nacrtala sam početak i kraj. Učenik mora prstima gurati pikulu kroz labirint od početka do kraja. Prednost ovog tekstilnog didaktičkog pomagala je što je lagan, zauzima malo prostora i može se prati.

Slika 4: Tekstilni labirint
izvor: Vlastiti

Didaktičko pomagalo u obliku ribe izradila sam za vježbanje fine motorike, razvijanje numeričkih pojmova, razvijanje vokabulara, učenje koordinacije oko-ruka, razvijanje općeg znanja, razvijanje područja samostalnosti, orijentacije te pažnje i koncentracije. Kao didaktičko pomagalo koristila sam ostatke tkanine, staru košulju S koje sam koristila rupice za gumbe i gumbiće, dodatne gumbe, filc, zatezajuću traku, već korištenu plastičnu kopču, djeljiv i nedjeljiv patentni zatvarač, vezicu za cipele, ljepljivi međusloj i punjenje od poliesterske pjene. Didaktičko pomagalo je lagano i perivo. Didaktičko pomagalo je sašiveno od više dijelova koji se sklapaju u cjelinu. Svaki pojedini dio podučava određeno područje. U pojedinim dijelovima trenira se zakopčavanje patentnog zatvarača, pri čemu učenik mora umetnuti jedan dio patentnog zatvarača u drugi i zakopčati patentni zatvarač, otvoriti i zatvoriti nedjeljivi patentni zatvarač, zakopčati različite veličine gumba, zakačiti zatezajuću traku, provući i zavezati vezicu, a rep pričvrstiti plastičnom kopčom. Učenik mora smisleno sklopiti dijelove u cjelinu. Kada učenik sastavi dijelove u cjelinu, prepoznaje životinju koja nastaje sastavljanjem.

Slika 5: Tekstilna riba
izvor: Vlastiti

Slika 6: Tekstilna riba
izvor: Vlastiti

Tekstilni didaktički materijal za lovljenje riba izrađen je za razvoj koordinacije oko-ruka, vježbanje pažnje i koncentracije, učenje i učvršćivanje matematičkih pojmova i boja te razvijanje vokabulara. Od rabljenih traperica sašila sam ribnjak, a od filca na traperice zašila alge. Napravila sam drveni štap za pecanje sa strunom i magnetom. Sašila sam ribice od tekstila različitih boja i u njih umetnula metalnu spajalicu. Ribice sam napunila laganom perivom ispunom. Didaktičko pomagalo je lagano i perivo.

Slika 7: Tekstilne ribice
izvor: Vlastiti

Slika 8: Lovljenje ribica
izvor: Vlastiti

5. Zaključak

Didaktička načela koja učitelji i specijalni pedagozi uključuju u svoj rad omogućuju motivaciju učenika i postizanje odgojno-obrazovnih ciljeva. Zato se u radu moramo koristiti raznovrsnim didaktičkim materijalima i pomagalicama. Predstavljeni tekstilni didaktički materijal nastao je zbog potrebe za postizanjem specifičnih ciljeva, ali je prilagođen djeci i njihovim sposobnostima. Pokazalo se kao odgovarajući izbor jer je materijal ugodan na dodir te je svojim karakteristikama i primjerenim izazovom motivirao djecu. Korištene tkanine i pletivo, filc i razni tekstilni dodaci omogućuju široku primjenu u izradi didaktičkog materijala. A ponovnom upotrebom odbačenih materijala višestruko se reciklira. Pedagozi koji imaju kreativnu žicu i nešto znanja ručnog i strojnog šivanja mogu izraziti kreativnost i inovativnost pri izradi tekstilnog didaktičnog materijala.

6. Literatura

- [1.] Tehniški metalurški slovar. Pridobljeno s <https://www.termania.net/slovarji/tehniski-metalurski-slovar/8373282/vecvrednostni?Id=134&query=ve%c4%8dvrednostno+recikliranje&SearchIn=Linked>
- [2.] Kramar M (1999): *Didaktični vidiki učiteljevega vpliva na kvaliteto izobraževalno-vzgojnega procesa*. Pedagoška obzorja 3-4.
- [3.] Kramar M,(2004), *Didaktični vidiki diferenciacije pouka. Diferenciacija in nivojski pouk v prenovljeni šoli*. Ljubljana: Supra.
- [4.] Marentič Požarnik, B. (2000): *Psihologija učenja in pouka*.
- [5.] Tola J., Infiesta E., Naji M., Lah A., Lobnik F., et al (2005): *Šolski ekološki vodnik*. Ljubljana. Tehniška založba Slovenije.

Stručni rad

VAŽNOST KRETANJA ZA USPJEŠNO UČENJE

Mojca Kravcar, učiteljica razredne nastave
Osnovna škola Ferda Vesela Šentvid pri Stični, Slovenija

Sažetak

Dokazano je da kretanje uvelike povećava učinkovitost mozga. Tjelesna aktivnost poboljšava mentalne sposobnosti, utječe na dužu koncentraciju, a ujedno i produljuje pažnju učenika tijekom nastave. Današnja djeca ne mogu dugo sjediti mirno, sve je više hiperaktivnih a mnoga od njih imaju poremećaj pažnje. Budući da se svakodnevno susrećem s ovim problemima, počela sam razmišljati kako bih mogla pomoći učenicima da lakše prate nastavu i budu uspješniji. Potreba za tjelesnošću u velikoj se mjeri zadovoljava na satovima sporta, tijekom odmora za rekreaciju i minutama predviđenim za zdravlje tijekom nastave. Često se učenje odvija kroz kretanje, ali to nije uvijek izvedivo. Za još više kretanja u školi rodila se ideja o stazi za kretanje.

Ključne riječi: tjelesna aktivnost, učinkovitost mozga, staza za kretanje

1. Uvod

Već tijekom prošlogodišnjeg ljetnog raspusta počela sam razmišljati kako bih mogla olakšati i pomoći s koncentracijom, razredu, za koji sam znala da je jako težak za odgoj i da ću im u 2. razredu predavati, tijekom iduće školske godine. U kutu učionice postavila sam šator za učenike i napunila ga raznim rekvizitima. Učenici su se mogli popeti u njega kada im je trebao odmor, mir, opuštanje, kada su htjeli biti sami sa sobom, kada su ometali druge... ponekad sam ih u kut slala ja. Bio je to svojevrsni mali, multisenzorni kutak. U šatoru su djeci bili na raspolaganju jastuci, antistres loptice, plišane igračke, bočice s tekućinom koja se preljeva i knjige. Učenici su se osjećali kao da je kutak njihov. Tamo su rado odlazili, unutra su se igrali i u pauzama i u produženom boravku. No, ubrzo sam shvatila da je učenicima kretanje potrebnije čak i više od opuštanja. Tako sam došla na ideju da napravim stazu za kretanje.

2. Kretanje tijekom nastave i staza za kretanje

2. 1. Važnost kretanja

Neuroznanstvenici kažu da kretanje čini mozak puno učinkovitijim od mirnog sjedenja. Općenito, ono što je dobro za srce dobro je i za mozak. Kretanje ima vrlo pozitivan učinak na rad mozga, posebice dječjeg. Djeca su organiziranija, lakše uče i mogu dulje ostati usredotočeni. Zbog koordinacije i ravnoteže koju pokreti zahtijevaju, obje polovice mozga rade usklađeno. Kretanje utječe na aktivaciju većeg kapaciteta mozga, što povoljno utječe na sposobnost pamćenja, percepcije i koncentracije, a također pozitivno utječe na pamćenje i opću dobrobit. Osim toga, znamo da su fizički spretna djeca sposobna brzo i kvalitetno usvojiti nove, ponekad vrlo specifične vještine, koje također olakšavaju njihov kognitivni razvoj.

2. 2. Staza za kretanje u školskom hodniku

Na hodniku i u predvorju prvo sam postavila poligone za učenike, s rekvizitima iz sportske sale, ali budući da je za pripremu ovoga bilo potrebno dosta vremena i pospremanja kao i koordinacije s profesorom sporta od kojeg sam i uzela rekvizite, osmislila sam stazu za kretanje, koja je označena znakovima na podu i zidovima (završavam rutu, mijenjam pojedinačne zadatke, povećavam težinu). Djeca idu na stazu za kretanje tijekom individualnog rada na nastavi kada osjete potrebu za kretanjem. Za to vrijeme pregledavam zadatke koje su do tog trenutka obavili (umjesto da čekaju u redu, dovrše kretanje po stazi). Staza za kretanje je dostupna učenicima i za vrijeme odmora a također je dostupna i učenicima drugih odjela.

2. 3. Prednosti samostalno napravljene staze za kretanje

Na tržištu postoji dosta ponuđača koji nude trajne podne i zidne oznake, ali mislim da ta ideja nije baš korisna, jer djeci iste aktivnosti postanu dosadne, više im nisu izazovne, jer ih potpuno svladaju i razvijaju samo individualne vještine, sposobnosti i znanja. Izmjenom zadataka osiguravamo da učenici rade različite zadatke i time razvijaju različite sposobnosti i vještine, stječu različita znanja, ili prosto samo povećavaju razinu već poznatih znanja. Oznake „kućne“ izrade također su cjenovno pristupačnije.

2. 4. Pravila za učenike

Učenici su odmah na početku upoznati s općim pravilima korištenja staze za kretanje:

- možeš na stazu za kretanje kada si već obavio nekoliko zadataka (broj izvršenih zadataka je individualiziran),
- na stazi kretanja si tih i ne proizvodiš glasne zvukove kako ne bi ometao učenike drugih razreda (ako smetaš, taj dan više ne smiješ na stazu za kretanje),
- zadatke na stazi za kretanje obavljaš točno, pažljivo i sigurno,
- osiguravaš odgovarajući sigurnosni razmak.

2.5 Neki zadaci na stazi za kretanje

Slika 1: Znak s oblikom stopala

Zalijepila sam otiske stopala na pod uz zid. Učenik stane na njih i napravi pet čučnjeva. Pri tome pazi da mu noge cijelo vrijeme ostanu na znakovima.

Slika 2: Znak u obliku dlana

Zalijepila sam znak dlana na zid na visini od oko 1,6 m. Učenik skače i dlanom pokušava dodirnuti znak. Broji koliko je puta uspio.

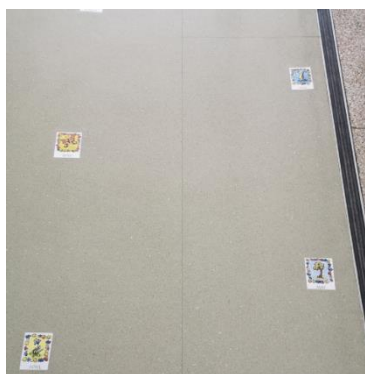
Slika 3: Znak u obliku dva dlana

Zalijepila sam znak dva dlana na zid na visini od oko 1,6 m. Učenik skače i pokušava s oba dlana dotaknuti znakove. Izvrši zadatak pet puta.

Slika 4: Znakovi s oblikom stopala

Zalijepila sam otiske stopala na podu u hodniku. Učenik hoda i skače po njima. Pazi da na njih stane desnom nogom.

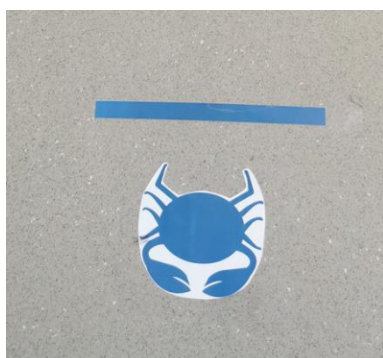
Slika 5: Sličice raznih predmeta

Na podu hodnika zalijepila sam sličice raznih predmeta na odgovarajućoj udaljenosti. Učenik staje na njih dok hoda ili skače naizmjenično lijevom i desnom nogom.

Slika 6: Znak za hodanje po stepenicama

Znak je zalijepljen uz stubište. Prilikom odabira ovog zadatka učenik silazi, a zatim se penje stepenicama.

Slika 7: Znak za oponašanje kretanja raka

Znak je zalijepljen na podu. Učenik oponaša kretanje raka.

Slika 8: Znakovi stopala i dlanova

Znakovi se lijepe na tlo na odgovarajućoj udaljenosti. Učenik se po njima kreće odgovarajućim dlanom ili stopalom.

Slike 9 i 10: Znakovi za putovanje s prstom

Na zidovima hodnika su zalijepljeni znakovi. Učenik prstom putuje po crtama.

3. Zaključak

Učenici su jako oduševljeni stazom za kretanje. Bez problema slijede upute, tako da mogu ići obavljati zadatke kada žele ili kada osjete potrebu za dodatnim kretanjem. Glavna smjernica bi trebala biti nastojati podučavati kroz pokrete što je više moguće. To je svakako pravi put, jer dječja svakodnevnica značajno se promijenila u odnosu na onu od prije tridesetak godina. U to vrijeme djeca su uglavnom slobodno vrijeme provodila vani, penjala se, trčala, lovila se... Danas je pak drugačije, znatno se manje kreću, čemu je dodatno pridonijela epidemija i obrazovanje na daljinu. Učenici bolje uče kada nisu potpuno mirni jer tjelesna aktivnost poboljšava mentalne sposobnosti pa se lakše nose s mentalnim izazovima. Kao rezultat toga, akademski su uspješniji. Kažu da je djeci kretanje potrebno kao zrak koji udišu. Ako učenicima u školi omogućimo kretanje tijekom intelektualne aktivnosti, oni više neće praviti nered, već će biti koncentriraniji, bolje pamtiti obrađeno gradivo i lakše se pripremati za daljnje učenje. Riječ je o rasterećenju, ne samo učenika, nego i nastavnika. Ako natjeramo učenike da se kreću, što je njihova prirodna potreba koja im nedostaje, nastavnicima će biti lakše raditi.

4. Literatura:

- [1.]Zurc, J. (2008). Biti najboljši: Pomen gibalne aktivnosti za otrokov razvoj in šolsko uspešnost. Radovljica. Didakta.
- [2.]Hočevar, G. (2013). Ustvarjen za gibanje. Mengeš. Ciceron.
- [3.]Retar, I. (2022). Zgodnje gibalno učenje in poučevanje. Koper. Založba Univerze na Primorskem.
- [4.]Rajović, R. (2015). Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka. Ljubljana. Mladinska knjiga.
- [5.]<https://triminute.si/pomen-gibanja-za-ucenje/>. (3. 8. 2022.)

Stručni rad

MEĐUSOBNO UČENJE I JAČANJE POZITIVNE ENERGIJE MEĐU DJELATNICIMA OSNOVNE ŠKOLE

Maja Šuštaršič
Osnovna škola Vič, Ljubljana

Sažetak

U Osnovnoj školi Vič promicanje zdravlja među zaposlenicima odvijalo se tri godine zaredom u obliku međusobnog učenja – kolega savjetuje kolegu. Nažalost, projekt je prekinula epidemija. Projekt je bio volonterskog karaktera i odvijao se po principima pozitivne psihologije u sklopu aktivnosti Školske savjetodavne službe i Zdrave škole. Zaposlenici škole na različite načine brinu o svom tjelesnom i duševnom zdravlju. Mnogi od njih kvalitetu svog života izražavaju dobrim zdravljem, unutarnjim mirom, osobnim zadovoljstvom i općim blagostanjem, dobrim međuljudskim odnosima, ali i radnim učinkom. U sklopu projekta pozvali smo sve zaposlenike da dobrovoljno prezentiraju zainteresiranim kolegama svoj primjer dobre prakse rada za bolje zdravlje. Zajedničko učenje među kolegama, u vidu prezentacije primjera dobre prakse, pokazalo se kao uspješno promicanje različitih pristupa za kvalitetniji život, potaknulo je i podržalo zaposlenike na djelovanje za vlastito tjelesno i duševno zdravlje, te također neformalno ojačalo društvene odnose među zaposlenicima.

Ključne riječi: Promicanje zdravlja, ulaganje u razvoj zaposlenika, međusobno učenje, pozitivna energija i psihologija.

1.Uvod

1.1 Životno učenje kroz međusobne odnose

Život svakoga od nas svakodnevno testira različitim zadacima, potičući nas na učenje i osobni rast. Život je učenje. Svi učimo, svatko na svoj način, svatko svojim tempom i tijekom života. Učimo i kroz međusobne odnose. Mnoge lekcije u životu ne mogu se naučiti drugačije nego kroz odnose s drugima.

1.2. Spoznaje o dobrom životu - cjeloživotno, integrirano i iskustveno učenje i djelovanje

Potencijalni stresori dio su naših života. Uspjeh u suočavanju sa stresom u jednom području utječe i na druga područja života. Također na učinak na poslu. Pedagoške profesije definirane su kao jedne od najstresnijih profesija [7]. Međutim, među zaposlenicima postoje razlike kako u proživljavanju stresnih situacija, tako i u uspješnosti suočavanja s njima. Neki zaposlenici u stresnim okolnostima iskazuju preopterećenost, umor i iscrpljenost, dok drugi, njihove kolege, u sličnim (ili identičnim) okolnostima zrače pozitivnim stavom, svladavaju probleme i rješavaju ih konstruktivno. No, koje je to znanje, životna mudrost ili možda vrlina koja nam omogućuje da se osjećamo sretno, zadovoljno i uspješno kao osoba – čak i na poslu? Ni Aristotel sreću nije povezivao sa stanjem bezbrižnosti, s osjećajima radosti ili veselja, već kao "stanje ispunjenja svrhe života, u onoj mjeri u kojoj svaki čovjek ima potencijala da je postigne[6]. Čak i utemeljitelj pozitivne psihologije Seligman [5] kaže da sreća nema veze s društvenim odnosima, novcem, luksuznim stvarima, a još manje sa "savršenom" slikom tijela. Prema Seligmanu, atribut sreće je osjećaj blagostanja. Seligman definira blagostanje kroz pet stupova koji čine PERMA model (ugodne emocije, angažiranost, međuodnosi, smisao i postignuća) i koji mogu pomoći ljudima da dožive i žive sretan, zadovoljan i svrhovit život. Životne vrline su dakle tajna osmišljenog života. Dakle, uspješne kolege nose se sa stresorima, ali se od ostalih kolega razlikuju po tome što se mogu i znaju uspješno pobrinuti za sebe u stresnim situacijama, prihvaćaju život onakav kakav jest – u dobru i zlu te u skladu sa svojim spoznajama o dobrom životu također djeluju.

1.3. Uzajamno učenje kao ulaganje u cjelovit razvoj i dobrobit zaposlenika

Uz spoznaju da je život "cjeloživotno učenje" i da je proces učenja "ravnoteža uma - srca - duha - tijela" [1], shvaćamo da za dobar život svaki pojedinac mora učiti cijeli život kako bi znao da radi i živi u zajednici, te kako bi znao znati živjeti sam sa sobom. Suvremeno shvaćanje čovjeka kao cjelovitog bića i nove spoznaje pozitivne psihologije o važnosti pozitivnih aspekata za kvalitetu života uzrokovale su promjene i na području psihologije rada koja se zanima za pozitivna područja zaposlenika i tretira svakog zaposlenik kao cjelovito ljudsko biće na radnom mjestu organizacije. Svaki pojedinac može postati osobno zadovoljniji, uspješniji u međuljudskim odnosima pa i na svom radnom mjestu uz pravilnu njegu i planski angažman jačanja, razvoja i učvršćivanja cjelovitog razvoja. Stoga je važno i potrebno da organizacije (menadžment) također ulažu u cjelovit razvoj zaposlenika [4]. Međutim, svaki bi zaposlenik trebao biti odgovoran za brigu o vlastitom (fizičkom i mentalnom) zdravlju, uz podršku i mogućnosti/programe za osobni i profesionalni razvoj koje nudi menadžment organizacije. Također kroz međusobno učenje, u međusobnim odnosima s kolegama, svaki zaposlenik može povećati dobrobit učeći od zadovoljnih i uspješnih kolega te sljedeći primjer njihove dobre prakse može mijenjati vlastito

ponašanje/učinak. Kada kolega podijeli s kolegom ono što ga čini sretnim te ono što zna (ne nužno vještine vezane uz posao), zaposlenici se međusobno povezuju i jačaju međusobno povjerenje [4]. Takve prilike za ugodne zajedničke aktivnosti u okviru posla (i izvan njega), dovoljno vremena i prilika za (stručne) debate, prilike za savjetovanje s kolegama i povoljna klima u organizaciji važni su zaštitni čimbenici za upravljanje stresom na radnom mjestu.

2. Razrada

Volonterski projekt Uzajamno učenje kao promicanje zdravlja među zaposlenicima Uzajamno učenje kao promicanje zdravlja među zaposlenicima u osnovnoj školi - kolega savjetuje kolegu, volonterski je projekt koji se od školske godine 2017./18. provodi u OŠ Vič u Ljubljani. Idejni plan, organizacija i koordinacija projekta temeljili su se na preliminarnim neformalnim razgovorima sa zaposlenicima (u vezi njihovih potreba i želja za dodatnim znanjima/iskustvima jačanja zdravog načina života) te nakon formalnog odobrenja ravnatelja škole, u sklopu aktivnost Zdrava škola, koju je osmislila i vodila školska psihologinja u okviru školskog savjetovališta. Glavna svrha projekta je podržati i potaknuti sve zaposlenike na samostalan rad te jačanje tjelesnog i mentalnog zdravlja kroz zajedničko učenje među kolegama, s naglaskom na kvalitetan život, osobni rast, uspješno suočavanje sa stresom i jačanje vještina potrebnih za kvalitetan život. Stresne situacije i (radna) opterećenja svaki zaposlenik škole osjeća, razumije, reagira na njih i s njima se nosi na svoj način. Neki se zaposlenici uspješnije nose sa stresom od drugih. Promicanjem suradnje i umrežavanja među zaposlenicima, kroz međusobno učenje, željeli smo osnažiti društvene mreže na radnom mjestu i razmijeniti iskustva dobre prakse (i neformalno i osobno) u brizi za vlastito zdravlje.

2.1. Tijek realizacije projekta - od ideje do realizacije

Nakon dobivene suglasnosti i potpore uprave u provedbi dobrovoljnog projekta Zajedničko učenje kao promicanje zdravlja djelatnika u osnovnoj školi, upoznali smo sve zaposlenike u školi s idejom planiranog projekta (pismeno, putem službenog e-maila). Dopisom (a i neformalno) pozvali smo zaposlenike na aktivno (dobrovoljno) sudjelovanje u vidu prezentacije svojih primjera dobre prakse u brizi o vlastitom zdravlju ili s prijedlozima o vanjskim stručnjacima/izvođačima (iz područja promicanje zdravlja), koje zaposlenici osobno poznaju i sudjeluju na njihovim tečajevima/radionicama i sl. u svoje slobodno vrijeme i za koje smatraju da bi bili voljni zaposlenicima škole dobrovoljno i informativno prezentirati svoje aktivnosti na području zdravog načina života. Pozivu za aktivno sudjelovanje u projektu u vidu prezentacije svoje dobre prakse odazvalo se šesnaest djelatnika (stručnih radnika škole). Sa zainteresiranim djelatnicima osmislili smo program koji smo nakon prezentacije konkretnog primjera dobre prakse dopunili prema novim prijedlozima zaposlenika. Prijedlog za provedbu svakog primjera dobre prakse sadržavao je: adresu i područje prezentiranja, ime i prezime izvođača, kratak sadržaj izlaganja, način i oblik rada, potrebnu tehničku opremu i predloženi prostor od strane izvođača, potrebnu opremu za sudionike, te očekivani datum izvedbe i vremensko trajanje. Datumski i vremenski raspon provedbe prilagodili smo kako samom izvođaču, tako i (na osnovu prethodnih prijava) zainteresiranim kolegama na određenom području. Ovisno o organizaciji rada u osnovnoj školi, sve aktivnosti odvijale su se uglavnom prije ili poslije radnog vremena zaposlenika (ujutro između sedam i osam sati,

popodne iza 14 sati, a neke i u ujutro između pola jedanaest i dvanaest sati). O početku provedbe projekta i sadržaju primjera dobre prakse obavijestili smo sve zaposlenike putem informativnog plakata na oglasnoj ploči u zbornici škole i letka kojeg smo poslali putem poslovne e-mail adrese. Pismo (e-mailom) pozvali smo sve djelatnike na (dobrovoljnu, izbornu i besplatnu) aktivnost na području promicanja (tjelesnog i duševnog) zdravlja, a obavijest sa svim podacima objavili smo i na oglasnoj ploči zbornice tjedan dana prije aktivnosti. Prikupili smo potvrde o sudjelovanju djelatnika do dana održavanja aktivnosti (osobno; potpisom na listi sudionika, koja je bila priložena na oglasnoj ploči zbornice škole; putem e-maila školskoj psihologinji).

2.2 Realizirane prezentacije primjera dobre prakse

- Mindfulness trening (M. Tepina, Otok Peska): Na prezentacijskoj radionici prikazane su osnove mindfulnessa koje pomažu u smanjenju stresa, tjeskobe i preopterećenja te formalne i neformalne vježbe koje su dio same tehnike.
- EFT tehnika (P. Rajnar, vanjski izvođač): Tehnikom postizanja emocionalne slobode se vršcima prstiju nježno lupka po meridijanima, pravilnom verbalnom komunikacijom identificira problem i otklanjaju negativne emocije i problemi. Zaposlenici su također obaviješteni o web adresi besplatnog EFT priručnika.
- Joga smijeha (M. Radič, vanjski izvođač): Na praktičnoj radionici demonstrirana je joga smijeha kao kombinacija pokretno-glasovnih vježbi, igre, disanja i dubokog opuštanja nakon 30-ak minuta intenzivnog smijeha s prekidima za disanje. Zaposlenici su dobili i link do zanimljivog videa o zaraznosti smijeha.
- Braingym (U. Flerin, OŠ Vič): Radionice BrainGyma održane su na razini razredne nastave u 2. i 4. razredu (zajedno za učitelje i učenike). Odabranim (jednostavnim i zabavnim) kretnim aktivnostima BrainGym potiče integraciju uma i tijela, čime utječe na bolje upravljanje stresom, emocionalnu ravnotežu, komunikaciju, koncentraciju i pamćenje, samopouzdanje, samopoštovanje i dr.
- Feldenkreis metoda (N. Romih, vanjska izvođačica): Ovo je poseban način učenja u kojem je predmet istraživanje i traženje novih sposobnosti tijela. Na praktično vođenoj radionici naučimo kako se nježnim, laganim pokretima i usmjerenom pažnjom može postići optimalan način kretanja i poboljšati tjelesne funkcije, što utječe i na promjenu duboko ukorijenjenih neprimjerenih obrazaca kretanja i ponašanja.
- Vježbe u školskom fitness centru (K. Pleteršek, OŠ Vič): Tijekom vođenog vježbanja učili smo o step aerobiku, vježbama snage za sve mišićne skupine (također na spravama u fitness centru), te vježbama istezanja i opuštanja s velikom loptom. Tjelesne aktivnosti imaju pozitivne učinke na tjelesno i duševno zdravlje kada se provode redovito, umjereno i prilagođeno svakom pojedincu.
- Njega glasa (N. Nahtigal, Glasovna akademija): Na praktičnoj prezentaciji naučili smo kako glas funkcionira, što na njega može utjecati te kako ga možemo istrenirati i održati zdravim. Vježbe sa slamkom pokazale su se jednim od najučinkovitijih treninga glasa i tretmana.
- Metoda fraktalnog crtanja (M. Šetinc, vanjski izvođač): Na praktičnoj radionici upoznali smo novu metodu likovne terapije uz pomoć koje kroz spontano crtanje i bojanje saznajemo podrijetlo i uzroke svojih uspona i padova, razumijemo svoje

emocionalno stanje, oslobađamo se stresa, kreativno rješavamo izazove, otkrivamo nove talente i razvijamo svoj puni potencijal.

- OM Chanting (R. Zupančič, OŠ Vič): Na praktičnoj prezentaciji upoznali smo jednostavnu drevnu tehniku, gdje pjevanjem i ponavljanjem zvuka OM smirujemo svoj um te učimo smiriti vlastite misli i spustiti pažnju unutar sebe.

- Projekt Mantra (R. Zupančič, OŠ Vič): Tijekom vođene mantra meditacije prezentirana je tehnika opuštanja usmjeravanjem pažnje na mantru.

- Samopregled dojki (S. Gorenc, ZD Ljubljana): Žena svoje dojke najbolje upoznaje kada ih redovito samopregleda i tada može otkriti kada promjene nisu normalne. Savjetovanje je uključivalo osnovna znanja o raku dojke, demonstraciju na modelu uz aktivno sudjelovanje te besplatne brošure ZA zdrave dojke.

- Učitelj u vrtlogu odnosa (I. Gašperlin, vanjski izvođač): Na edukaciji za nastavno osoblje škole naučili smo koliko je važno da učitelji, u mnoštvu svih odnosa u koje su uklopljeni, ne zaborave na važniji odnos – odnos prema sebi. Otvoreni razgovor obuhvatio je najvažnije teme kojih bi trebali biti svjesni kako bismo se lakše snalazili u odnosima i ne zaboravili na sebe.

- Svjestan sam - djelujem! – NE STRESIRAM SE - 1! (K. Božič, MZPM): Na edukaciji za nastavno osoblje uvidjeli smo koliko je važno naučiti nositi se i upravljati stresnim situacijama koje su dio života. Prije radionice svim djelatnicima poslali smo i adresu na online link za besplatnu knjigu Kad te uhvati stres (Institut za zaštitu zdravlja).

- S dodirima ljubavi do zdravlja tijela (H. A. Bizjak, vanjska izvođačica): Na predavanju s praktičnim vježbama zaposlenici su naučili da na stopalima i rukama postoje refleksne zone za cijelo tijelo - poput nevidljivog pisma zdravlja cijelog tijela. Uz nešto znanja o (refleksnoj) masaži možemo pomoći i sebi i drugima u svakodnevnim zdravstvenim problemima.

- Kako zauvijek otkloniti stres (P. Kunc, vanjski izvođač): Predavač je na predavanje pozvao i djelatnike naše škole (u prostor ljubljanske knjižnice). Predavač je predstavio kako nesvjesna uvjerenja utječu na naše misli, emocije i reakcije na situacije. Potom je govorio o ključnim elementima uspješnih metoda i tehnika te demonstracijama i vježbama pokazao kako prepoznati uzroke za neuspješno djelovanje i kako ih otkloniti.

- Abeceda zdravlja 1000 pokreta (M. Gregorič, vanjski izvođač): Na grupnoj vježbi koju je razvio dr. Nikolay Grishin, upoznali smo se s nizom vježbi za razgibavanje zglobova i usmjeravanje pažnje na osjete u tijelu. U mnogim mjestima u Sloveniji svakodnevno se organizira besplatno vježbanje na otvorenom u sklopu Škole zdravlja.

- Vježbe za jačanje mišića dna zdjelice (D. Šćepanović, KCLJ Ljubljana): Na praktičnoj radionici smo učili o važnosti mišića dna zdjelice te sami izvodili vježbe za njihovo jačanje.

- Pilates (M. Šuštaršič, OŠ Vič): Na praktičnoj radionici predstavljene su bile osnove vježbanja pilatesa. Pilates je sustav vježbi odnosno vježba nazvana po Josephu Hubertusu Pilatesu. U svakoj vježbi cijelo tijelo aktivno radi. Pruža pokretljivost, snagu i ravnotežu te ujedinjuje um, duh i tijelo. Pilates trening mijenja loše obrasce u kinetičkom pamćenju. Ispravljaju se izmijenjene krivine kralježnice koje su znak lošeg držanja.

2.3 Nove predložene prezentacije primjera dobre prakse u nastavku projekta

U nastavku provedbe projekta planiramo prezentirati primjere dobre prakse djelatnika OŠ Vič u sljedećim područjima: Pjevanje i tehnika pjevanja, Kreativno pisanje kao tehnika opuštanja, Nordijsko hodanje, Napustimo stresa, Kreativno slikanje kao tehnika opuštanja, Sviranje instrumenata kao tehnika opuštanja, Poslovno odijevanje i šminkanje na radnom mjestu, Prehrana na radnom mjestu, Bose noge - skinimo obuću se za bolje zdravlje.

2.4 Evaluacija projekta

Volonterski projekt Zajedničko učenje kao promicanje zdravlja među djelatnicima OŠ Vič neformalno je ocijenjen uspješnim, jer je svojim sadržajem izazvao interes djelatnika, ali i zadovoljavajuće sudjelovanje u prezentacijama. Sastancima je prisustvovalo 15% do 25% svih djelatnika (uglavnom stručnih djelatnika škole). Projekt ćemo nastaviti u školskoj godini 2022./2023., u nadi da će se situacija s covid mjerama smiriti.

3.Zaključak

Za uspješno ostvarenje vizije škole kao odgojno-obrazovne ustanove te uz svijest o odgovornosti i misiji koju nose i zaposlenici škole, važno je i potrebno ulaganje u cjelovit razvoj zaposlenika u školskom sustavu. Međusobno učenje među kolegama jedan je od načina na koji uz minimalna financijska ulaganja možemo potaknuti i podržati zaposlenike u jačanju i razvoju svih područja života: tjelesnog, emocionalnog, mentalnog i duhovnog. Međusobna suradnja zaposlenika također jača socijalnu (potpornu) mrežu u radnom kolektivu, (subjektivno) prepoznavanje svakog zaposlenika kao dijela kolektiva i svijest svih da je za postizanje najvećeg dobra svih potrebno da podržavamo jedni druge i prihvatimo jedni druge kao ljudska bića. U potrazi za putem do kvalitetnog života, projekt je donio i spoznaju među zaposlenicima da su naši veliki učitelji mnogo puta u životu upravo ljudi s kojima svakodnevno stupamo u različite međusobne odnose – a to su i naše kolege. Za uspješno ostvarenje vizije škole kao odgojno-obrazovne ustanove te uz svijest o odgovornosti i misiji koju nose i zaposlenici škole, važno je i potrebno ulaganje u cjelovit razvoj zaposlenika u školskom sustavu. Međusobno učenje među kolegama jedan je od načina na koji uz minimalna financijska ulaganja može potaknuti i podržati ono što smatramo kao nužnu uključenost, angažiranost i dobru suradnju, kako samih radnika, tako i predstavnika radnika i uprave. Dugoročni uspješni modeli promicanja zdravlja na radnom mjestu razvijaju se u smjeru planskog i sustavnog djelovanja također kroz Grupnu za promicanje zdravlja koja svojim inicijativama, prijedlozima i sudjelovanjem u aktivnostima promicanja zdravlja suobličava i redovito podupire napore za zdravije i sretnije zaposlenike.

4.Literatura

- [1.] Delors, J. (1996). Učenje: skriti zaklad: poročilo Mednarodne komisije o izobraževanju za enaindvajseto stoletje, pripravljeno za UNESCO. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- [2.] Musek Lešnik, K. (2019). Pozitivna psihologija in pozitivna edukacija. URL: <https://www.abced.si/blog-in-clanki>.
- [3.] Podjed, K., Bajt, M., Jeriček Klanšček, H. (2016). Promocija zdravja v žepu. Priročnik za sindikalne zaupnike. URL: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije/datoteke/promocija_zdravja_v_zepu_prirocnik_za_sindikalne_zaupnike.pdf
- [4.] Pro Acta. (2017). Koliko investirate v razvoj in dobrobit svojih zaposlenih. URL: <https://proacta.si/koliko-investirate-v-razvoj-in-dobrobit-svojih-zaposlenih/print/>.
- [5.] Seligman, M. (2011). Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-being. New York: Free Press.
- [6.] Štempihar, M. (2017). Skrb zase – meditacija, etika, kritična pedagogika. URL: <https://za-misli.si/teorija/besede/3463-skrb-zase-meditacija-etika-kriticna-pedagogika>.
- [7.] Youngs, B.B. (2001). Obvladovanje stresa za ravnatelje in druge vodstvene delavce v vzgoji in izobraževanju. Ljubljana: Educy.

Stručni rad

UČENJE I AUTOMATIZACIJA TABLICE MNOŽENJA (FAKTORI 1-10)

Adrijana Skok, mag. prof. spec. i reh. ped.
Osnovna škola Franceta Bevka Tolmin, Slovenija

Sažetak

Dobra automatizacija tablice množenja nužna je za nesmetano usvajanje složenijih matematičkih sadržaja tijekom cjelokupnog višegodišnjeg obrazovanja. S vještinom brzog prisjećanja odnosno prizivanja sjećanja o umnošcima susrećemo se i kasnije na svakom koraku. U ovom članku predstavljam primjer dobre prakse usvajanja i automatizacije tablice množenja kod učenika trećih razreda. U svrhu učenja i automatizacije tablice množenja pripremili smo niz zanimljivih aktivnosti i igara koje su učenici izvodili tijekom nastave, izvan nastave i u svom kućnom okruženju. Igre i aktivnosti koje su uključivale zanimljivo uvježbavanje tablice množenja uz istodobnu uporabu više osjetila značajno su pridonijele automatizaciji tablice množenja jer je većina uključenih učenika trećih razreda poboljšala razinu njene automatizacije.

Ključne riječi: Tablica množenja (faktori 1-10), učenici trećih razreda (trećaši), aktivnosti i didaktičke igre

1. Uvod

Nakon dugotrajnog zatvaranja škola zbog suzbijanja širenja zaraze koronavirusom, te njihovog ponovnog otvaranja i početka rada u učionicama, kod većine učenika trećih razreda uočili smo probleme sa sporijim usvajanjem tablice množenja i lošijom automatizacijom, što je potaknulo izradu plana za pomoć učenicima u usvajanju i razvijanju automatizacije tablice množenja. U tu svrhu u učionicama trećih razreda osmislili smo kutke za uvježbavanje tablice množenja, te su na ovaj način prostor dobile razne igre i didaktička pomagala za razvoj i automatizaciju tablice množenja. Neke igre i pomagala već smo imali u školi, a druge smo za ovu svrhu izradili zajedno s učenicima. Igre koje su korištene u okviru nastave i izvan nastavnih sati, tijekom jutarnjeg čuvanja i produženog boravka, učenici su mogli posuditi i odnijeti kućama. Poznato je da učenici često imaju problema s pamćenjem pri usvajanju tablice množenja. Budući da je samo uvježbavanje do razine automatizacije za mnoge učenike izuzetno dosadna aktivnost, dobro ga je učiniti zanimljivim i učinkovitim. Vježbanje i ponavljanje uz istovremeno uključivanje što većeg broja osjetilnih (senzornih) puteva omogućuju brže i trajnije pamćenje.

2. Tablica množenja (faktori 1-10)

Tablica množenja (faktori 1-10/ slo »poštevanka«) je vještina brzog prisjećanja (prizivanja sjećanja) umnožaka faktora u rasponu od 10×10 . S učenjem i upoznavanjem s elementima koji dovode do usvajanja tablice množenja učenici se susreću već pri upoznavanju s brojevima i njihovim odnosima, pri slaganju (uređivanju) u nizove, pri zbrajanju istih faktora te pri brojanju u sekvencama. U cilju lakšeg pamćenja tablice množenja i bržeg prisjećanja (prizivanja sjećanja) bitno je da učenici razumiju tablicu množenja i povežu je s praktičnim primjerima. Kada je riječ o učenju tablice množenja treba spomenuti još dva zakona, a to su zakon zamjene faktora i zakon udruživanja faktora pri množenju. Dobro poznavanje i uporaba obaju zakona učenicima olakšava put do automatizacije tablice množenja. Znanje tablice množenja pripada deklarativnim znanjima, čije postizanje zahtijeva automatizaciju aritmetičkih činjenica. Činjenice se pohranjuju u dugoročno pamćenje iz kojeg ih učenik mora brzo prizvati i iskoristiti u rješavanju složenijih matematičkih operacija [3]. Automatizacija tablice množenja jedna je od osnovnih vještina koju učenici moraju iskazati na kraju prvog trogodišnjeg obrazovnog razdoblja.

2.1. Automatizacija tablice množenja

U planu i programu za matematiku na kraju prvog trogodišta zapažamo da su ciljevi uvelike vezani uz automatizaciju tablice množenja. Učenici zbrajaju i oduzimaju u skupu prirodnih brojeva do 100, pismeno zbrajaju i oduzimaju prirodne brojeve do 1000, svladavaju produkte (umnoške) u rasponu od 10×10 (tablica množenja) do automatizma, upoznaju se s pojmovima višekratnika broja, kvocijenta (količnika), do automatizma svladavaju kvocijente koji su vezani za tablicu množenja (faktori 1-10), vrednuju rezultate zbrajanja, oduzimanja, množenja i dijeljenja, pronalaze broj koji nedostaje u skupu prirodnih brojeva do 100, spoznaju da su množenje i dijeljenje obrnute računске operacije, koriste računске zakone u zbrajanju i množenju, upoznaju se s ulogama brojeva 0 i 1 u množenju i dijeljenju, koriste računске operacije u rješavanju problema, procjenjuju i vješto računaju vrijednost brojevnog izraza uzimajući u obzir redoslijed aritmetičkih operacija [4]. Na kraju trećeg razreda

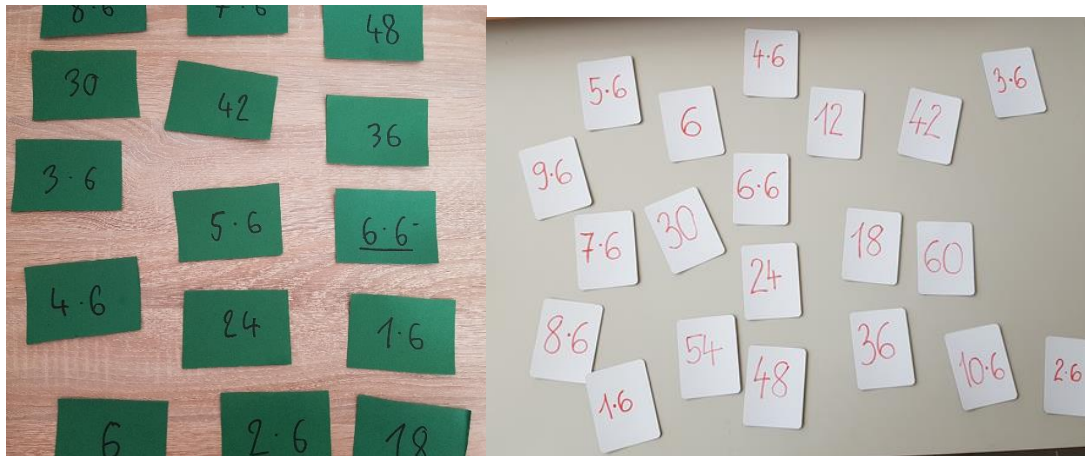
učenici automatiziraju tablicu množenja u rasponu od 10×10 , a već u četvrtom razredu potrebna im je nadogradnja znanja kako bi ga iskoristili u rješavanju zahtjevnijih matematičkih zadataka [4]. Goldfusova ističe da se zahvaljujući automatizaciji oslobađa prostor u radnoj memoriji, što utječe na učinkovitost u rješavanju složenijih računa. Tijekom njihovog rješavanja možemo se potpuno fokusirati na sam proces rješavanja [3].

2.2. Strategije za učenje tablice množenja

Za učenje tablice množenja koriste se različite strategije. Njihov izbor i uporaba utječu na brzinu računanja. Poznajemo materijalne strategije (računanje uz pomoć konkretnog materijala, kocki, predmeta, prstiju...), verbalne strategije (glasno ponavljanje višekratnika, glasno učenje) i mentalne/misaone strategije (prisjećanje umnožaka iz baze podataka) [1]. Pri učenju tablice množenja važno je kod pojedinačnog učenika uzeti u obzir strategije učenja vezane uz preferirani osjetilni kanal, koji se temelji na multisenzornom podučavanju. Osmišljavanjem multisenzornih aktivnosti uz uporabu zanimljivih didaktičkih pomagala i igara koje motiviraju i potiču učenike na višekratno ponavljanje, možemo razvijati matematičke vještine, poput tablice množenja, do razine automatizacije. Multisenzorno podučavanje uključuje učenje putem različitih senzornih kanala: učenje uz pomoć najčešće korištenih načina prenošenja nastavnog gradiva slušnim i vizualnim kanalima, učenje kroz pokret te učenje putem dodira, mirisa i okusa. Proces učenja je najučinkovitiji kada uključuje istodobnu aktivaciju nekoliko osjetilnih putova (npr. čitanje računa i rezultata naglas; ponavljanje višekratnika naglas i njihovo istovremeno zapisivanje u glinu/pijesak/kukuruzno brašno; ponavljanje tablice množenja naglas prilikom izvedbe poskoka itd.). Uvježbavanje i ponavljanje su neophodni za automatizaciju tablice množenja. Stoga bi ponavljanja trebala biti što učinkovitija i zanimljivija [2]. Odabir strategije usvajanja i automatizacije tablice množenja treba se temeljiti na nadogradnji predznanja učenika. Važno je da svako uvježbavanje omogući postizanje uspjeha i pozitivno iskustvo jer se jedino tako održava motivacija za višekratna ponavljanja.

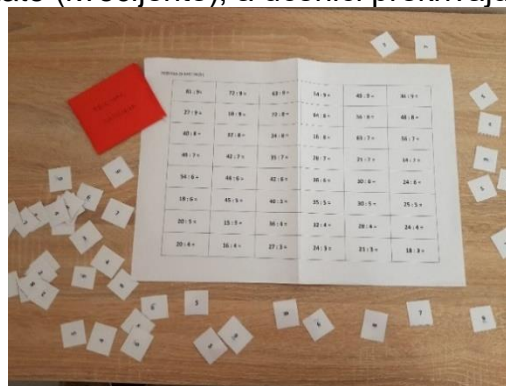
3. Didaktičke igre za učenje i automatizaciju tablice množenja

Budući da naša škola ima mnoštvo didaktičkih pomagala i igrica za učenje tablice množenja, u tu smo svrhu u učionicama trećih razreda uredili kutke posvećene uvježbavanju tablice množenja. Neka didaktička pomagala i igrice u svrhu učenja i automatizacije tablice množenja izradili smo sami. Ideje za izradu dobili smo i saželi iz stručne literature i raznih internetskih izvora. Didaktička pomagala i igre za učenje te razvijanje automatizacije tablice množenja predstavili smo svim učenicima trećih razreda i njihovim roditeljima. Učitelji su ih koristili u sklopu nastave, a učenike su poticali da ih koriste i izvan nastave, tijekom jutarnjeg čuvanja i produženog boravka. Učenici su igre posuđivali za potrebe uvježbavanja tablice množenja kod kuće. U nastavku donosimo neke primjere aktivnosti i didaktičkih igara koje smo koristili za učenje i razvijanje automatizacije tablice množenja kod učenika trećih razreda. **Pamćenje:** Pronalaženje parova - račun množenja i umnožak (višekratnik). Na kartice iste veličine napisali smo račune množenja i umnoške. Učenik traži parove. Aktivnost se može provoditi individualno, u paru ili u malim skupinama.

Slika 1: Pamćenje (osobna arhiva).

Prekrivanje računa karticama s količnicima (kvocijentima): Komplet za igru uključuje predložak s računima dijeljenja i kartice s kvocijentima. Učenik izračunava odnosno iskazuje račune dijeljenja što je prije moguće. Dobivene račune pokriva karticama s kvocijentima. Aktivnost se može provoditi individualno/u parovima/skupinama. Inačica igre: igra se može igrati i kao bingo. Učitelj nasumce imenuje odabrane rezultate (kvocijente), a učenici prekrivaju odgovarajuće račune.

Slika 2: Pokrivanje računa dijeljenja karticama s količnicima/kvocijentima (osobna arhiva).

Umnošci na štipaljka: Potrebne su nam drvene štipaljke s (višekratnicima) umnošcima i kartica s računima množenja. Učenik pričvršćuje štipaljke s višekratnicima na račun množenja. Inačica igre: razvrstavanje višekratnika po veličini od najmanjeg do najvećeg i obrnuto. **Rat kartama:** Trebaju nam karte koje su postavljene na hrpu licem prema dolje (poledine karata su vidljive). Svaki igrač uzima dvije karte s hrpe i brzo izgovara umnožak brojeva dviju karata. Onaj oko ima najveći umnožak skuplja karte od ostalih igrača. Igra završava pobjedom igrača koji je prikupio najviše karata.

Slika 3: Rat kartama (osobna arhiva).

Domino s tablicom množenja: Učenik nastoji pronaći rješenja (umnoške) i položiti ih uz odgovarajuće račune množenja. Račune i umnoške (višekratnike) izgovara naglas.

Krug i vuna: potrebni su nam krug sa deset tipli i vuna. Ispod svake tiplje napišite brojeve od 1 do 10 (vidi sliku). Kraj vunene niti pričvrsti se na tiplju, tj. na broj za koji vježbamo tablicu množenja (npr. broj 6) i zatim se vuna vodi do sljedeće tiplje te broja koji predstavlja jedinicu umnoška (npr. 6, 12 - omotamo vunu oko broja 2; 18 - vunu omotamo oko brojeva 8, 24, 30 itd.). Omatanjem vune oko tiplji stvaramo različite zvijezde.

Slika 4: Krug i vuna (osobna arhiva).

Sastavljanje trokuta: Na stranicama trokuta različitim bojama ispisani su računi i rezultati. Učenik odabere račune i odgovarajuće rezultate. Kontrola točnog rješavanja prikazana je kombinacijama boja. Učenik može zajedno sastaviti nekoliko trokuta.

Muffini množenja (množeci muffini): Učenik pokriva mjesta s računima odgovarajućim košaricama za muffine na kojima su ispisani rezultati. Računi koje učenici sporije automatiziraju posebno označimo naljepnicama, crtežima ili slikama.

Slika 5: Muffini množenja (množeći muffini) - iz osobne arhive.

Tko ima? Svaki učenik ima jednu ili više kartica s računom i rezultatom. Učenik koji započinje igru pročita rezultat, npr. „Tko ima 45?” Ostali traže odgovarajući račun na svojim karticama. Onaj tko ga pronađe brzo izgovori: „Imam 5 x 9”. Nastavlja igru tako da pročita rezultat sa svoje kartice, a ostali traže odgovarajući račun na svojim karticama.

Slika 6: Tko ima (osobna arhiva)?

Igra 5 x 5: Plave karte sadrže faktore (brojeve do 10), a žute karte sadrže umnoške (višekratnike). Svaki igrač uzima šest plavih karata. Prvi igrač uzima s hrpe žutu kartu s umnoškom. Ako ima odgovarajuće faktore među plavim kartama, može zadržati žutu kartu koja predstavlja osvojeni bod. Zatim vraća plave karte ispod plave hrpe karata, te uzima dvije nove karte s vrha hrpe plavih karata. Igra završava kada nestane žutih karata. Pobjednik je onaj koji ima najviše žutih karata, odnosno bodova.

Slika 7: Igra 5 x 5 (osobna arhiva).

Lončić sa štapićima: Igrači uzimaju iz lončića štapiće s računima i brzo ih rješavaju. Pobjeđuje igrač koji ispred sebe ima najviše štapića s računima.

Slika 8: Lončić sa štapićima (osobna arhiva).

Učionice smo opremili slikovnim potporama, plakatima s tablicom množenja i praktičnim prikazima tablice množenja, povezanim s primjerima iz prirode.

Slika 9: Slikovne potpore, povezane s primjerima iz životinjskog svijeta, pričvrstili smo na vrata učionice (osobna arhiva).

Pisanje umnožaka u palentu/pijesak: Potreban nam je poklopac od kartonske kutije u koji sipamo rastresiti materijal. To mogu biti palenta, pijesak ili nešto slično. Svaki učenik ima svoju kutiju s rastresitim materijalom. Uvježbavanje tablice množenja naglas možemo obogatiti zapisivanjem umnožaka u palentu/pijesak. Igranje **online interaktivnih igara** vrlo je zanimljivo učenicima pri uvježbavanju tablice množenja. Za ovu namjenu učenike smo upoznali s web-adresama raznih interaktivnih igara te im na nastavi demonstrirali ovakav način uvježbavanja tablice množenja. S obzirom na to da je tijekom nastave u školskim godinama 2020./2021. i 2021./2022. bio obilježen epidemijom bolesti COVID-19 i epidemiološkim mjerama za suzbijanje širenja zaraze koronavirusom te provedbom nastave na daljinu, aktivnosti za uvježbavanje tablice množenja izvodili smo uz uporabu alata za videokonferencije Zoom.

3. Zaključak

Djeca se s predmetom matematike susreću već u predškolskom razdoblju, kada kroz igru upoznaju različite predmatematičke vještine. U školskom razdoblju matematika predstavlja jedan od najvažnijih predmeta te joj se prema nastavnom planu i programu posvećuje najviše sati. Učenici se s tablicom množenja susreću u trećem razredu. Budući da je postizanje razine automatizacije tablice množenja (faktori 1-10) važna prekretnica u stjecanju matematičkih znanja, odlučili smo posebnu pozornost posvetiti uvježbavanju tablice množenja. Tablica množenja jedna je od matematičkih vještina na kojoj se temelji usavršavanje matematičkog znanja u svim godinama obrazovanja. U tu svrhu uredili smo posebne kutke u učionicama za njeno

uvježbavanje. Na police smo postavili razne igre i didaktička pomagala za učenje i razvijanje automatizacije tablice množenja. U izradi didaktičkih pomagala koristili smo više različitih materijala (raznih boja, tekstura, mirisa i oblika), uključujući kretanje i povezivanje s praktičnim iskustvima, jer smo željeli uključiti više senzornih kanala u učenje i vježbanje. Naime, poznato je da učenje u koje je uključeno više osjetilnih kanala omogućuje brže i trajnije pamćenje. Tablicu množenja trenirali smo za vrijeme i izvan nastave, kao i tijekom jutarnjeg čuvanja te produženog boravka. Učenici su igrice često posuđivali u svrhu uporabe kod kuće te su uvježbavali tablicu množenja uz pomoć roditelja. Možemo zaključiti da su zanimljive aktivnosti i didaktičke igre koje smo odabrali pozitivno pridonijele održavanju motivacije učenika za ponavljanje i uvježbavanje tablice množenja, jer je većina učenika trećih razreda napredovala u njenom svladavanju do razine automatizacije.

4. LITERATURA

- [1.]Kavkler, M. (2002). Kako otroci rešujejo osnovne aritmetične probleme? V N. Končnik - Goršič in M. Kavkler, (ur.). Specifične učne težave otrok in mladostnikov: prepoznavanje, razumevanje in pomoč. (str. 157-171). Ljubljana. Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- [2.]Kavkler, M. (2011). Obravnava učencev s težavami pri matematiki. V M. Košak Babuder in M. Velikonja, (ur.). Učenci z učnimi težavami. (str. 124 – 156). Ljubljana. Pedagoška fakulteta.
- [3.]Kavkler, M. in Košak Babuder, M. (ur.) (2015). Težave pri učenju matematike-strategije za izboljšanje razumevanja in učnih dosežkov učencev. Ljubljana. Društvo Bravo.
- [4.]ZRŠŠ (Zavod za šolstvo). (2018). Učni načrt za matematiko. Dostupno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_matematika.pdf [Pristupljeno 2.8.2022.].

Stručni rad

AKTIVNOSTI ZA RAZVIJANJE FINE MOTORIKE U PREDŠKOLSKOM RAZDOBLJU

Adrijana Skok, mag. prof. spec. i reh. ped.
Osnovna škola Franceta Bevka Tolmin, Slovenija

Sažetak

U predškolskom razdoblju kretanje ima ključni značaj za tjelesni i intelektualni razvoj djeteta. Različita iskustva kretanja određuju motorički razvoj, koji se najbrže odvija u ovom ranom razdoblju života. Razvoj obiju komponenti, grube i fine motorike, odvija se prirodnim slijedom faza odnosno razina. Savladavanje svake od njih i napredovanje na sljedeću razinu zahtijeva određenu zrelost središnjeg živčanog sustava, te različita iskustva i vježbe. Probleme u području motoričkog razvoja obično je moguće brzo prepoznati. Zahtijevaju rano tretiranje, te utječu na daljnji razvoj djeteta. Porast poteškoća u razvoju fine motorike i grafomotorike potaknuo nas je na pripremu raznih vježbi i igara u svrhu razvoja vještina fine motorike. Ove vještine pružaju djeci određeni stupanj samostalnosti u brizi o sebi, sudjelovanju u igri s vršnjacima, kreativnom izražavanju i stvaralaštvu te samostalnom hranjenju, a utječu i na razvoj grafomotorike te stvaranje pozitivne slike o sebi. Prilikom pripreme vježbi za razvoj fine motorike uzeli smo u obzir činjenicu da upravo roditelji mogu najviše doprinijeti razvoju ovih vještina u predškolskom razdoblju. Odabrane vježbe pripremljene su na način da se djetetu mogu prezentirati kao igre i po potrebi obogatiti, nadograditi te prilagoditi njegovim mogućnostima i sposobnostima. Moguće ih je izvoditi tijekom svakodnevnih aktivnosti u kućnom okruženju. Za izvedbu svega što smo pripremili potrebni su vam predmeti i pomagala koji se mogu naći u svakom domu.

Ključne riječi: predškolsko razdoblje, fina motorika, vježbe za razvijanje vještina fine motorike

1. Uvod

Kao mobilna specijalna pedagoginja često se u vrtiću susrećem s dječjim problemima iz raznih područja. U posljednje vrijeme primjećujemo porast poteškoća u području fine motorike i grafomotorike kod djece predškolske dobi. Za razvoj finih pokreta potrebno je djetetu osigurati dovoljno vježbanja, iskustva i poticaja u različitim okruženjima. Fina motorika definirana je preciznim, brzim i koordiniranim sitnim pokretima ručnog zgloba i prstiju. Riječju grafomotorika opisujemo pokrete čiji je razvoj djeci potreban za držanje olovke i vještinu ispisivanja grafičkih znakova, slova te rečenica na papiru. Fina motorika ključna je u razvoju djeteta jer mu omogućuje koordinaciju pokreta, a najvažnije razdoblje za njihov razvoj je predškolsko razdoblje. Vještine fine motorike djetetu pružaju mogućnost da postigne samostalnost i sposobnost brige o sebi, do neke mjere. Dakle, dijete se može igrati i učiti u isto vrijeme, te uz sve to razvijati pozitivnu sliku o sebi. Razvoj kontrole finih pokreta odvija se odozgo prema dolje i od središta tijela prema van. Beba će npr. najprije kontrolirati položaj glave, zatim pokretanje ruke pa tek onda pomicanje prstiju. Postupno uči držati predmet te usvaja načine rukovanja i pomicanja. Zatim slijede bacanje i podizanje predmeta te njihovo odlaganje. Nakon što savlada sve te osnovne vještine fine motorike, može ih koristiti u raznim aktivnostima. S obzirom na to da dijete u ranom životnom razdoblju većinu vremena provodi u kućnom okruženju, važnu ulogu u razvoju fine motorike imaju roditelji. Stoga u nastavku predstavljamo vježbe za razvoj fine motorike koje su prilagođene za izvođenje u kućnom okruženju. Za njihovu provedbu potrebni su nam predmeti i pomagala koje pruža svako kućanstvo. Pripremljene vježbe za razvoj vještina fine motorike mogu se provoditi i u vrtićkom okruženju.

2. Motorički razvoj (razvoj motoričkih sposobnosti)

Kretanje je jedna od važnih potreba djece jer kroz pokrete upoznaju okolinu i sebe. Budući da je motorički razvoj posebno izražen u prvim godinama djetetova života, tjelovježba je u tom ranom razdoblju neizmjerljivo važna. Dijete mora imati priliku stalno vježbati hvatanje, skakanje, hodanje, puzanje i bacanje, jer ono što propusti u ovom razdoblju kasnije će nadoknaditi mnogo teže, uz duži period svjesnog učenja [2]. Dijete čiji se motorički razvoj odvija brže ima veće mogućnosti komunikacije s okolinom, što pruža bolju osnovu za uspješan cjeloviti razvoj. Djeca s razvijenijim vještinama kretanja brže dolaze do veće količine informacija, što utječe na bolji intelektualni razvoj. Tjelesni razvoj odvija se u smjeru od glave prema stopalima (cefalokaudalni smjer) i od kralježnice prema ekstremitetima (proksimodistalni smjer), što znači da dijete kontrolira gornje dijelove tijela prije nego što se usredotoči na donje dijelove tijela. Dakle, dijete najprije postiže kontrolu gornjih dijelova ruku i nogu, koji su bliže kralježnici, a zatim se fokusira na prste na rukama i nogama. Motorički razvoj djece odvija se prirodnim slijedom. Redoslijed pojavljivanja sposobnosti i spremnosti za aktivnost isti je za svu djecu [3]. Odnosi se na dvije razine, razvoj kretanja cijelog tijela (gruba motorika) i razvoj pokreta ruku (fina motorika). Pod finom motorikom podrazumijevamo pokrete malih mišića i mišićnih skupina odnosno pokrete ruke, zapešća, prstiju, noge i lica. Počinje oko šestog mjeseca prenošenjem

predmeta iz ruke u ruku. Pojam grafomotorika odnosi se na motoričku sposobnost pisanja – oblikovanja slova i drugih pisanih znakova [4]

2. 1. Fina motorika

Fina motorika uključuje kretanje i korištenje malih mišića šake, prstiju i zapešća. Zajedno s mozgom, ovi mišići kontroliraju i koordiniraju pokrete dlana i prstiju koji se koriste u raznim aktivnostima (npr. pisanje, rezanje, sastavljanje kockica ili slagalica, šivanje itd.). Učinkovitost finih motoričkih pokreta značajno utječe na kvalitetu, točnost i brzinu obavljanja različitih zadataka, koji zahtijevaju korištenje šake i prstiju. Učinkovite vještine fine motorike zahtijevaju sazrijevanje mnogih komponenti koje pomažu u rukovanju predmetom ili izvršavanju zadatka. Uključuju koordinaciju impulsa između mozga i malih mišićnih skupina ruku, te su povezani s razvojem grube motorike [1]. Vještine fine motorike omogućuju djetetu određeni stupanj samostalnosti (npr. zakopčavanje gumba, vezanje vezica) i kreativno izražavanje, čime se povećavaju njegovo samopouzdanje i razvijaju socijalne vještine. Uvjet za povećanje kontrole finih pokreta je napredak u koordinaciji oko-ruka. Vježbama za razvoj vještina fine motorike potičemo razvoj određenih vještina pisanja. Osobito je važno pripremiti ruku za pravilan hvat olovke, razviti diferencijaciju prstiju te opušteno pomicanje ruke pri izvođenju niza znakova [1]. Pravilno razvijene vještine fine motorike preduvjet su za razvoj grafomotorike. Pojam grafomotorike sastoji se od dva dijela. Riječ graf potječe od starogrčke riječi graphos što znači pisati, a riječ motorika znači ravnomjerno, kontinuirano, ritmično kretanje. Dakle, grafomotorika predstavlja sposobnost i vještinu pisanja, tj. oblikovanja slova i drugih pisanih znakova, te ju smatramo posebnim dijelom opće motorike [5].

3. Vježbe za razvijanje fine motorike

U nastavku donosimo neke vježbe za razvoj fine motorike koje se mogu provoditi u kućnom okruženju, uz uporabu svakodnevnih predmeta, materijala i pomagala koje je moguće pronaći u svakom domu. Vježbe su namijenjene različitim dobnim skupinama djece. Pojedinačni zadaci mogu se prilagoditi djetetovim sposobnostima. Važno je da zadatak ne bude prelagan jer bi djetetu bio nezanimljiv za rješavanje. Ne smije biti ni pretežak jer mu mora pružiti osjećaj postizanja uspjeha. Zahtjevnost rješavanja zadatka možemo stupnjevati nuđenjem sve sitnijih i finijih materijala (manje kockice, grah, sitne perlice) ili dodavanjem pomagala koja bi dijete trebalo koristiti (npr. pinceta, žlica, zaimača, štapići). Zadaci se mogu nadograđivati uz poticanje djeteta da razvrstava materijal prema boji, veličini, obliku. Važno je da dijete doživi ove vježbe kao razigrane i zanimljive aktivnosti, a ne kao rad i obveze. Dijete najbolje i najlakše uči kroz igru. U predškolskom razdoblju igra bi trebala biti njegov „posao”. Radi lakše prezentacije i zornijeg prikaza pojedinih aktivnosti, uputama za izvođenje pojedinih vježbi dodali smo slikovne potpore. Ideje za vježbe i neke fotografije dobili smo zahvaljujući uporabi raznih knjiga i internetskih izvora. Nekoliko fotografija dobiveno je iz osobne arhive autorice.

- **SAMOSTALNO OBLAČENJE I SVLAČENJE.** Potaknite dijete da se samo oblači i svlači. Dajte mu dovoljno vremena da zakopča i otkopča svoje gumbе, patentne zatvarače, te zaveže i odveže vezice.

- **KORIŠTENJE PRIBORA ZA JELO.** Potaknite dijete da samostalno koristi pribor za jelo tijekom jela. Pomozite mu da bude uspješno prilikom obavljanja ove aktivnosti.
- **UPORABA ČETKICE ZA ZUBE.** Neka dijete samostalno nanese pastu za zube na četkicu i opere svoje zube.
- **UMETANJE SITNIH PREDMETA:** Potrebni su vam: plastična pinceta, cofovi/gumbi/grah/čačkalice/štapići. Dijete pincetom prebacuje sitne predmete iz posude u kutiju (od poklopca kutije za cipele izrežete kružiče i obrubite ih različitim bojama), kako bi ih moglo izbrojiti ili sortirati po bojama.

Slika 1: Ubacivanje cofa u kutiju (osobna arhiva).

- **NIZANJE PERLICA NA KONOPČIĆ (ŠPAGU):** Trebaju vam perlice i špaga. Neka dijete naniže perlice na špagu ili drveni štapić koji zabodete u spužvicu za ikebanu ili stiropor. Kada popuni cijeli drveni štapić, skida perlice sa štapića i stavlja ih u kutiju.

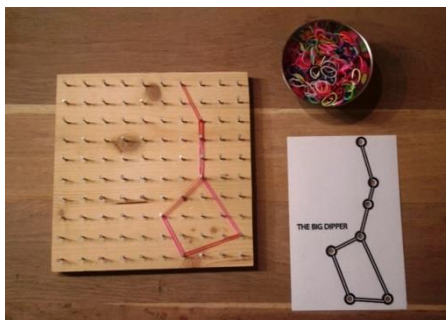
Slika 2: Nizanje perlica na drveni štapić (osobna arhiva).

- **POSTAVLJANJE (NAMJEŠTANJE) ŠTIPALJKI:** Zahvatanje štipaljki i postavljanje na kartonsku traku, drveni štapić, uzicu i sl. Na drvene štipaljke možete ispisivati brojeve kako bi dijete utvrdilo znanje o nizu brojeva i svladalo matematičke pojmove. Možete dodati kuglice u boji ili naljepnice te na taj način začiniti aktivnost.

Slika 3: Postavljanje (namještanje) štipaljki na drveni štapić (osobna arhiva).

- **NAMJEŠTANJE (STAVLJANJE) GUMICA ZA DOMAĆINSTVO/ELASTIKA NA BOJICE:** Potrebne su vam olovke ili bojice i kuhinjske gumice. Neka dijete stavi jednu ili više gumica različitih boja na svaku olovku/bojicu.
- **ČAVLI I ELASTIKE (GUMICE ZA DOMAĆINSTVO):** Potrebna vam je drvena ploča s čavlima i kuhinjske gumice. Dijete može namještati gumice na čavle, koji su zabijeni u drvenu ploču, stvarajući uzorak po vlastitom izboru.

Slika 4: Namještanje elastika (kuhinjskih gumica) na drvenu ploču s čavlima (internetski izvor).

- **ČARAPE:** Neka vam dijete pomogne u slaganju čarapa.
- **ODJEĆA:** Neka dijete pomogne u slaganju odjeće. Neka pospremi svoju pidžamu svaki dan.
- **RUBLJE NA UŽETU:** Neka vam dijete pomogne u vješanju rublja na užu ili stalak za sušenje.
- **GULJENJE, REZANJE POVRĆA I VOĆA:** Neka vam dijete pomogne guliti i rezati povrće i voće. Možete koristiti posebne oštrice prilagođene djeci.
- **KUĆANSKI POSLOVI:** Neka dijete prebire grah, guli mahune, ljušti kukuruz, pomaže u krcanju i čišćenju oraha, briše prašinu, mete, mijesi tijesto itd.
- **ŠILJENJE** bojica, olovaka.
- **REZANJE** po liniji (ravno, cik-cak, valovito, kružno, ...) škarama (može i plastičnim škarama, da spriječite ozljede).
PROVLAČENJE vunениh niti, užadi, plastičnih užadi, vezica kroz rupice i stvaranje različitih uzoraka (motiva).

Slika 5: Provlačenje vunениh niti (internetski izvor).

- **(PRI) ŠIVANJE** gumba, goblena, čestitki i izrada raznih motiva itd.

Slika 6: (Pri) šivanje gumba i čestitki (internetski izvor).

- Potičemo heklanje, pletenje, vezenje i šivanje, koji opuštaju zglob, treniraju točnost i preciznost pokreta te pospješuju vizualno-motoričku koordinaciju.
- NARUKVICE I LANČIĆI OD SLAMKI: Dijete treba narezati plastične slamčice i nanizati dijelove na uže.
- CRTANJE I PISANJE PO PJENI ZA BRIJANJE. Potrebni su nam pjena za brijanje i ravna površina (stol, staklo ili ogledalo). Nanesite pjenu za brijanje na plohu. Neka ju dijete raširi objema rukama na što većoj površini, a zatim može crtati ili pisati prstom.
- ZAVRTANJE/ODVRTANJE ČEPOVA NA BOCAMA. Trebate boce s čepovima. Neka ih dijete odvrne i zavrne.
- PRELIJEVANJE VODE. Trebate vrč vode i čaše/plastične posude. Potaknite dijete da sipa vodu iz vrča u čaše, iz čaša u vrč, te da prenosi pune čaše po sobi.
- GNJEČENJE PLASTELINA/ TIJESTA. Potrebni su vam plastelin ili slična masa (tijesto) te sitni predmeti. Neka dijete gnječi i oblikuje plastelin. U njega možete sakriti male predmete koje dijete potom mora pronaći.
- UMETANJE ŽICA U BOJI U CJEDILO. Potrebni su vam plastično cjedilo i malo čekinjaste žice (hurry wires) /plastične slamke, uže/vuna.
- GUŽVANJE PAPIRA JEDNOM RUKOM. Potrebni su vam komadi (novinskog) papira odgovarajuće veličine koje dijete samo jednom rukom oblikuje u grude. Zatim možete igrati razne igre: ciljati grudama "koševе" i natjecati se tko će više grudica "ubaciti" u koš. Možete imati veselo grudanje, pravu malu „bitku" u stanu. Postoji opcija da ih postavljate duž linije (ravna, zavojita, kružna,...) ili od grudica pravite snjegovića, životinje, ljude itd. Grudice možete obojiti različitim bojama i zatim ih razvrstavati.

4. Zaključak

U posljednje vrijeme primjećuje se da djeca predškolske dobi imaju mnoštvo problema s kontrolom fine motorike te slabije razvijenu grafomotoriku. Zapažamo da se susreću s različitim preprekama tijekom početnog opismenjavanja. Dobro razvijene vještine fine motorike utječu na razvoj grafomotorike, motoričke vještine koja je ključna za učenje pisanja. Osim zrelosti središnjeg živčanog sustava, za razvoj djeteta važni su i poticanje te podrška tijekom stjecanja primjerenih iskustava, uz zanimljivo gradivo i redovitu tjelovježbu. Zahvaljujući redovitom vježbanju, dijete postaje vještije, kompetentnije i samouvjerenije u radu. Predškolsko razdoblje

predstavlja osjetljivo razdoblje za poticanje kretanja, kao i za razvoj grube te učenje fine motorike. S obzirom na to da su upravo roditelji ti, koji u ovom razdoblju većinu vremena provode s djecom, preporučujemo što više različitih stimulacija fine motorike u kućnom okruženju. U tu smo svrhu prikupili nekoliko ideja i vježbi koje se mogu provesti u kućnom okruženju ili u okruženju vrtića. Vježbe i ideje primarno su prikupljene i prilagođene za provedbu tijekom jesensko-zimskog (od listopada 2020. do veljače 2021.) zatvaranja vrtića, odnosno u razdoblju epidemije bolesti COVID-19 i za vrijeme trajanja karantene. Aktivnosti i vježbe jako su dobro prihvaćene od strane roditelja i djece, pri čemu su posebno pohvalili ideje za aktivnosti koje se mogu izvoditi kao igre. To, naravno, dodatno motivira djecu za rad. Smatramo da spektar aktivnosti može značajno pridonijeti napretku djece u području fine motorike.

5. LITERATURA:

- [1.]Nemec, B., Krajnc, M. (2011): Razvoj in učenje predšolskega otroka. Ljubljana: Grafenauer založba.
- [2.]Pistotnik, B., Pinter. S. in Dolenc. M. (2002). Gibalna abeceda. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- [3.]Rajtmajer, D. (1997). Diagnostično-prognostična vloga norm nekaterih motoričnih sposobnosti pri mlajših otrocih: tretja faza informacijskega sistema za spremljanje in vrednotenje motoričnih sposobnosti mlajših otrok. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- [4.]Žerdin, T. (2000): Grafomotorika kot sestavni del pisanja. V: Križaj Ortar, M. et. al. Slovenščina v prvem triletju osnovne šole. Trzin: Izolit.
- [5.]Žerdin, T. (2011): Motnje v razvoju jezika, branja in pisanja. Ljubljana: Bravo, društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.

Stručni rad

KAKO PREPOZNATI ODNOS MEĐU UČENICIMA?

Vandy Šinigoj Franko
OŠ Raka

Sažetak

Svaki učitelj nastoji osigurati dobre odnosno kvalitetne međusobne odnose u razredu, a time i pozitivnu razrednu klimu. Dobri odnosi također utječu na postignuća učenika u učenju. Međutim, nije sve tako jednostavno kao što se čini. Što učiniti ako su učenici međusobno zavađeni, ne pomažu jedni drugima i ne prihvaćaju se međusobno? Za dobre odnose najprije moramo ispitati položaj svakog pojedinačnog učenika u razredu. Neki se odnosi mogu zapaziti bez mnogo truda, dok su drugi skriveni. Pri prepoznavanju odnosa možemo si pomoći sociometrijom, jednom od novijih tehnika prikupljanja podataka i istraživanja odnosa u skupini. Zahvaljujući ovoj tehnici utvrđujemo položaj pojedinačnog učenika u skupini (popularnost, isključenost, usamljenost) i povezanost (koheziju) cijele skupine. Srećom, odnosi među učenicima nisu nešto što ostaje trajno, jer se mijenjaju pod utjecajem mnogih čimbenika. O učitelju ovisi hoće li prepoznati odnose među učenicima, proniknuti u njih i značajno pomoći djeci u poboljšanju odnosa i povezivanju sa svojim prijateljima.

Ključne riječi: učenici, odnosi, sociometrija, popularnost (prihvaćenost od strane skupine), isključenost

1.Uvod

Dijete se rađa kao socijalno (društveno) biće. Od samog početka odaziva se emotivno i komunicira s okolinom. Učenici veći dio dana provedu u školi, tako da za njih ova ustanova predstavlja važan socijalni prostor u kojem se odvija socijalizacija. Vršnjačka skupina vrlo je važna za razvoj socijalnog identiteta, učenje normi društvenog ponašanja, uspostavljanje socijalnih struktura i treniranje odnosno razvijanje socijalnih vještina. [3] Istraživanja pokazuju da su popularna djeca, u usporedbi s ostalim učenicima, druželjubivija i spremnija na suradnju, da uspješnije rješavaju socijalne probleme te da iskazuju susretljivost i spremnost pružanja podrške svojim vršnjacima. Odbačena djeca predstavljaju rizičnu skupinu jer mogu biti kritičnija prema svojim vršnjacima, često reagiraju impulzivno, agresivno i nižeg su samopoštovanja odnosno imaju negativnu sliku o sebi. [4] Učitelj koji se usredotoči na odnose u razredu može i sam prepoznati odnosno procijeniti određene vrste odnosa. To posebno vrijedi za učitelje razredne nastave koji mnogo vremena provedu s učenicima. Unatoč svemu spomenutom, često su prisutne razlike između zapažanja učitelja i stvarnog stanja, budući da se ekstremni oblici odbijanja učenika javljaju kada učitelj nije prisutan. Kako prepoznati odnose među učenicima u razredu, ako smo svjesni da promatranje nije dovoljno? To ćemo najlakše učiniti uz pomoć sociometrijske tehnike koja nam pruža brži i bolji uvid u odnose među učenicima. [2]

2.Sociometrijska tehnika

Sociometrija ili sociometrijska tehnika predstavlja tehniku prikupljanja podataka i istraživanja odnosa unutar malih skupina u kojima se pojedinci dobro poznaju. Metoda je vrlo korisna u području pedagogije jer nam pomaže utvrditi kako su učenici u razredu povezani, odnosno pruža nam saznanja o načinu povezanosti (kohezije) cijelog razreda i samoj socijalnoj strukturi skupine. Pojam sociometrije povezujemo s latinskom riječi "sociabilis", što znači biti društven, prijateljski nastrojen, združiv u skupine. [1] Ovom tehnikom utvrđujemo položaj odnosno socijalnu prihvaćenost pojedinačnog učenika u skupini (popularnost, isključenost, usamljenost), povezanost između pojedinih učenika, ali i povezanost cijelog razreda (svih učenika). Sociometrija nam ne pruža odgovore na pitanja o tome zašto je neki učenik u skupini popularan ili odbačen. [6]

2.1.Sociometrijski postupci

Poznajemo nekoliko vrsta sociometrijskih postupaka. U školi su najkorisniji:

o Sociometrijski upitnik je anketni upitnik koji se koristi za ispitivanje članova skupine. Pitanja postavljamo tako da dobijemo informacije o odnosima između članova skupine koji nas zanimaju (npr. Kako se osjećaš u skupini? S kim se najradije družiš? Što ti smeta u skupini?).

Najkraći upitnik sadrži samo jedno pitanje, ali poznajemo i opširnije upitnike.

					
1. Ali si rad v tem razredu?	nikakor ne	ne	včasih	večinoma	vedno
2. Koliko učencev iz tega razreda med seboj dobro sodeluje?	nihče	malo	polovica	večina	vsi
3. Za koliko učencev iz tega razreda lahko rečeš, da si prijatelj z njimi?	z nikomer	le z nekaterimi	s polovico	z večino	z vsemi
4. Koliko učencev v tem razredu dobro poznaš?	nikogar	le nekatere	polovico	večino	vse

Slika 1: Sociometrijski upitnik

Sociometrijski test je vrsta testa koja uključuje odabir pratitelja za neku interakciju između osobe koja bira i osobe koja je odabrana. Sastoji se od pitanja: S kim bi volio sjediti u klupi? S kim bi se želio igrati? S kim bi volio sjediti u autobusu? i sl. Možemo postavljati i negativna pitanja: S kojim učenikom ne bi htio sjediti u klupi? i sl. Negativnim odabirima otkrivamo pojavu isključenja jednog ili više učenika od strane njegovih vršnjaka. Međutim, to se ne preporučuje na početku godine, jer saznanje može izazvati još veće sukobe među učenicima. Pri postavljanju pitanja odabir može biti ograničen na određeni broj školskih drugova iz razreda, a može biti i neograničen. Što se tiče davanja odgovora, uglavnom postoje dvije mogućnosti. Učenici mogu dobiti popis s kojeg biraju željene osobe ili ih mogu sami napisati na listove.[5]

Napiši 3 sošolce, s katerimi se najraje igraš.

1. _____
2. _____
3. _____

Slika 2: Sociometrijski test

2.2.Prikaz podataka

Podatke koje dobijemo sociometrijskim upitnikom ili testom najčešće prikazujemo sociometrijskim tablicama, sociometrijskim indeksima i sociogramima.

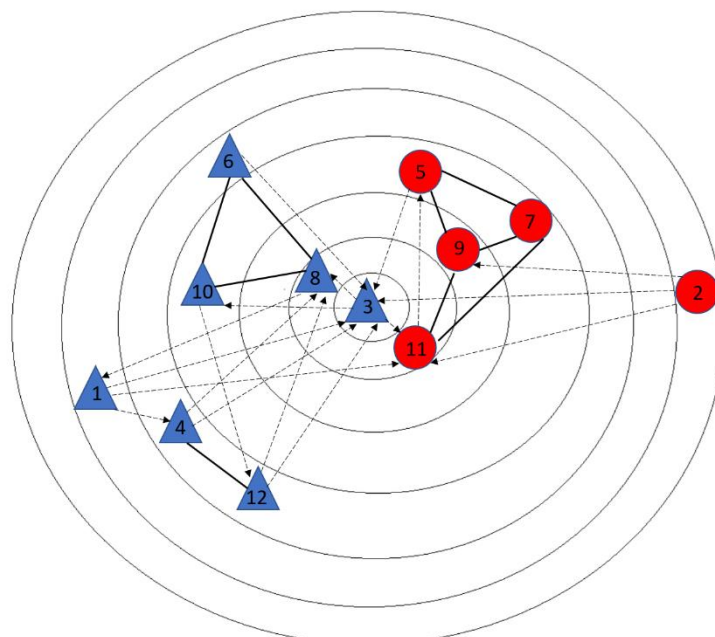
Sociometrijske tablice razlikuju se po odabiru, ograničenju i broju kriterija. Najprije nacrtamo tablicu i u nju vodoravno te okomito razvrstavamo učenike po abecedi. Zatim u tablicu vodoravno upisujemo odabire pojedinačnog učenika. Uzajamne odabire označimo drugom bojom ili ih zaokružimo. U donjoj tablici zbrajamo odabire, a možemo prikazati i broj uzajamnih odabira. [4]

	Ime in priimek	1. Nejc B.	2. Tia B.	3. Luka D.	4. Bor F.	5. Sara G.	6. Ivo H.	7. Nina M.	8. Taj M.	9. Ana P.	10. Miha T.	11. Zala T.	12. Alen Ž.
1.	Nejc B.			1	2							3	
2.	Tia B.			3						2		1	
3.	Luka D.								1		2	3	
4.	Bor F.			1					2				②
5.	Sara G.			3				②		①			
6.	Ivo H.			3					①		②		
7.	Nina M.					③				②		①	
8.	Taj M.	3					②				①		
9.	Ana P.					②		③				①	
10.	Miha T.						②		①				3
11.	Zala T.					2		③		①			
12.	Alen Ž.			2	①				3				
Vsota izbir		1	0	6	2	3	2	3	5	4	3	5	2
Vsota vzajemnih izbir		0	0	0	1	2	2	3	2	3	2	2	1

Slika 3: Ispunjena sociometrijska tablica

oSociometrijski indeks je mjera usmjerenosti učenika prema odjelu i odjela prema njemu. Indeks se izračunava tako da broj dobivenih odabira dijelimo s brojem učenika u razredu. Indeks je najveći, tj. iznosi 1 ako učenik dobije pozitivne odabire od svih svojih drugara, a najmanji indeks, tj. 0 javlja se ako učenik ne dobije nijedan pozitivan odabir. [5]

oSociogram predstavlja najvažniji oblik grafičkog prikaza sociometrijskih podataka. Podatke je moguće grafički prikazati za svakog pojedinačnog učenika te za cijeli odjel. Ne postoji obvezna shema za izradu sociograma, tako da sami odlučujete kako ćete predstaviti učenike. Za cijeli odjel preporučuje se uporaba sociograma s koncentričnim krugovima. Krug podijelite na dvije polovice, tako da s jedne strane upisujete dječake, a s druge djevojčice. Na ovaj način sociogram će biti pregledniji. Dječaci se mogu označiti npr. trokutima, a djevojke krugovima. Učenike s najvećim brojem dobivenih glasova ucrtavamo u središnji krug. U sljedeći krug unosimo učenike koji su dobili manje glasova, nastavljajući tako sve do zadnjeg kruga u koji ucrtavamo učenike bez dobivenih glasova. Pojedinačni odabiri mogu biti označeni isprekidanom linijom, a međusobni odabiri istaknutom (podebljanom) linijom. [5]

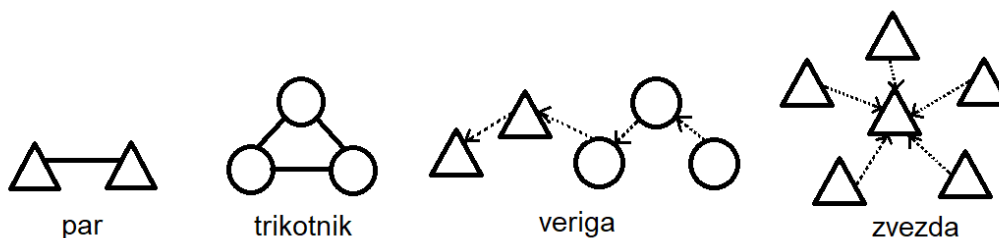

Slika 4: Sociogram

Učenici se međusobno mogu povezati u različite strukture:

- Par se pojavljuje kada se uzajamno odaberu dva učenika.
- Trokut označava međusobni odabir između triju učenika.
- Lanac je vrlo česta sociometrijska struktura u razredu.
- Zvijezda se pojavljuje kada veliki broj učenika odabere jednog, istog učenika.
- Usamljeni pojedinac je učenik bez zajedničkih, međusobnih odabira. Usamljene učenike obično je najlakše povezati s otvorenijim strukturama (npr. lanac ili zvijezda).

[4]

Slika 5: Različite strukture (par, trokut, lanac, zvijezda)

Na temelju broja odabira, iz sociograma možemo saznati tko su:

- popularni učenici (imaju mnogo pozitivnih i malo ili nijedan negativan odabir),
- odbačeni učenici (mnogo negativnih i malo ili nijedan pozitivan odabir),
- ignorirani učenici (malo ili nijedan odabir),
- kontroverzni učenici (mnogo pozitivnih i negativnih odabira),
- prosječni učenici (prosječan broj odabira). [2]

3. Zaključak

Kao i svaka tehnika, sociometrijska tehnika ima svoje prednosti i nedostatke. Prednosti sociometrijske tehnike su: jednostavnost provedbe, kraći vremenski period provedbe i mogućnost izvedbe brze analize. Odnosi među učenicima zapažaju se vrlo brzo, tako da možemo lakše i brže prepoznati pojedine učenike koji su na društvenoj margini i pomoći im da se integriraju. Nedostatak sociometrijske tehnike ogleda se u tome što ne otkriva razloge isključenosti pojedinih učenika. Osim toga, neki učenici ne odgovaraju iskreno, tj. pišu o svojim željama, a ne o stvarnom stanju. Stoga je dobro promatrati odnose među učenicima unatoč provedenoj sociometriji. Odnosi među mlađim učenicima brzo se mijenjaju, pa je ovu tehniku potrebno često koristiti ako želimo procijeniti pravo stanje. Razmislimo o tome koliko je teško ići u školu s osjećajem da vas nitko ne voli, da vas tjeraju odnosno odbacuju/ne prihvaćaju, te se nikada ili rijetko igrate s drugim učenicima. Provedba sociometrijske tehnike učitelju neće oduzeti mnogo vremena, ali itekako može promijeniti život usamljenog djeteta. Naravno, sama primjena sociograma nije dovoljna. Sociometrija predstavlja samo prvi korak, odnosno prepoznavanje stanja u razredu. Nakon njene provedbe potrebno je pomoći pojedinim učenicima da se integriraju u skupinu, tako da se osjete prihvaćenima od strane svojih školskih drugara.

4. Literatura

- [1] Kajtna, T. Sociometrična preizkušnja. URL: <https://www.os-vperka.si/upload/files/sociometrija-09.pdf> (5.6.2022).
- [2] Košir, K. (2013). Socialni odnosi v šoli. Maribor: Subkulturni azil, zavod za umetniško produkcijo in založništvo.
- [3] Marjanovič Umek, L. in Fekonja Peklaj, U. (2008). Možnosti za otrokov razvoj in zgodnje učenje. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- [4] Pečjak, S., Košir, K. (2008). Poglavlja iz pedagoške psihologije. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- [5] Sagadin, J. (1993). Poglavlja iz metodologije pedagoškega raziskovanja. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- [6] Spence, S. H. (2003). Social skills training with children and young people: Theory, evidence and practice. Child and Adolescent Mental Health.

Stručni rad

NOĆ KNJIGE U OSNOVNOJ ŠKOLI

Jožica Vršič Novoselnik
Osnovna škola Cerkevjak – Vitomarci, Slovenija

Sažetak

Na Svjetski dan knjige pridružujemo se međunarodnom projektu Noć knjige. U projektu su sudjelovali učenici od 1. do 9. razreda OŠ Cerkvjenjak – Vitomarci, POŠ Vitomarci, daroviti učenici te oni koji su čitali i pripovijedali knjige za Čitateljsku značku. Aktivnosti su počele u 18.00 sati, a završile u 22.00 sata. To večer su svi učenici bili oduševljeni aktivnostima. Čitali su i slušali bajke, pripovijetke, novele; pričali o njima i dočaravali ih, gledali kazališnu predstavu, neki od njih i nastupili u predstavi, gledali zvjezdano nebo kroz teleskop. Završni sat bio je posvećen aktivnom sudjelovanju u radionicama. Noć knjige postala je tradicionalna manifestacija čitanja i pripovijedanja priča u našoj školi. Svrha projekta je educirati mlade u školi da postanu čitatelji koji će čitati cijeli život. Potičemo njihovu kreativnost, nastupe u predstavama, sudjelovanje u događanjima. Postati čitatelj za cijeli život je vrijednost koju počinjemo razvijati u vrlo ranoj dobi. Važno je da u obrazovnom procesu nađemo vremena za kvalitetne i atraktivne knjige.

Ključne riječi: čitanje, čitatelji, noć knjige, pripovijedanje, stvaranje

1.Uvod

Učenici od 1. do 9. razreda (nadareni učenici i oni koji čitaju i pripovijedaju knjige za Čitalačku značku) uključeni su u projekt Noć knjige u Cerkvenjaku - OŠ Vitomarci i SŠ Vitomarci. Čitalačka priredba postala je tradicionalna u našoj školi. Svrha projekta je educirati mlade u školi da postanu čitatelji koji će čitati cijeli život. Potičemo njihovu kreativnost, nastupe u predstavama, sudjelovanje u događanjima. Postati čitatelj za cijeli život je vrijednost koju počinjemo razvijati u vrlo ranoj dobi. Važno je da u obrazovnom procesu nađemo vremena za kvalitetne i atraktivne knjige. Potičemo učenike da čitaju dobru literaturu, razgovaraju o pročitanoj, ocjenjuju pročitano, pišu o pročitanoj i rješavaju nove zadatke vezane uz problematiku pročitanoj.

2.Noć knjige

Noć knjige je međunarodna manifestacija koja se diljem Slovenije obilježava na Svjetski dan knjige, 23. travnja. Slovenija se 2014. godine prvi put pridružila međunarodnoj manifestaciji „Noć knjige“, kojom se obilježavanje knjige na Svjetski dan knjige 23. travnja u SAD-u, Njemačkoj, Velikoj Britaniji, Irskoj i Hrvatskoj tradicionalno proteže dugo u noć. U prvoj godini projektu se pridružilo 79 slovenskih mjesta, gdje se održalo više od 300 događaja usmjerenih na podizanje svijesti o važnosti čitanja [5]. Tijekom godina sudionici su organizirali događanja poput skupnih čitanja u školama i knjižnicama, okruglih stolova, kuharskih radionica, samostalnih nastupa, izložbi, filmskih projekcija i koncerata. U 18.00 sati otvaranje Noći knjige odvija se istovremeno u cijeloj Sloveniji i traje dugo u noć. Noć knjige obraća se čitateljima, promiče porast kulture čitanja i pismenosti te širi vrijednosti, maštu i znanje u društvu. Noć knjige vrlo je dobrodošla aktivnost koju ove godine u našoj školi provodimo već sedmu godinu.

2.1.Čitanje

„Če ne bomo brali nas bo pobralo.“/„Ako ne čitamo, bit ćemo odčitani.“, ovaj citat Tone Pavčeka misao je vodilja u mojem radu s mladim čitateljima. Paul Kropp u svojoj knjizi Odgajanje čitatelja piše da možemo samo poželjeti da naša djeca postanu čitatelji za cijeli život. Čitanje vrijedi, jer čitanje donosi radost, čistu radost, kada ulazimo u druge svjetove, u svijet mašte. Da biste njegovali čitatelje za cijeli život, morate se pridržavati tri temeljna pravila:

1. Čitajte svojoj djeci svaki dan.
2. Kupujte razne knjige i časopise za svoje dijete i sebe.
3. Razumno ograničite djeci TV, video i igranje videoigara na računaru [2].

Danas se trećem pravilu pridružuje razumno i ograničeno korištenje pametnih telefona. Motivacija za čitanje značajno opada u dobi od 13. do 16. godine. Čitanje je važno za naše društvo u cjelini i za našu djecu kao pojedince [2]. Adolescenti svoje slobodno vrijeme počinju trošiti na sebe, na svoj društveni život, sport, glazbu ili konzumerizam. Nemaju više vremena za čitanje. U ovom razdoblju uloga roditelja i škole u motiviranju mladih čitatelja iznimno je važna, ali i vrlo zahtjevna. Za tinejdžera koji gleda televiziju više od tri sata dnevno, postoji veći rizik da će imati probleme u školi, kod kuće i pri čitanju [2].

2.2.Pripovijedanje

Svako dijete u čitanju i pripovijedanju uživa. Pripovijedanje priča odraslih djeci bogato je iskustvo za dijete. To je aktivnost koja prati ljude tisućama godina. Medijska je agresivnost, s druge strane, je žestoka konkurencija pripovijedanju, ali i veliki izazov. U današnje vrijeme fascinantno je zadobiti punu pozornost slušatelja samom pričom, fascinantno je doživjeti snagu ljudske riječi koja lebdi prostorom i mir koji se oslobađa u prostoru i ljudima. Pripovijedanje privlači slušatelje svih dobi. Pripovijedanje nije samo pričanje, to je dublji odnos sa slušateljem. Pripovijedanjem priča jačamo djetetovu sposobnost slušanja i općenito koncentracije, proširujemo njegov svijet mašte i time stvaramo temelje za veću samostalnost i kreativnost u mišljenju [1]. Čitanjem i pripovijedanjem priča proširujemo djetetov vokabular i sposobnost izražavanja i pisanja. Pripovijedanje priča djeci također ima blagotvoran učinak na pripovjedača.

3.Svrha projekta Noć knjige

Svrha projekta je educirati mlade u školi da postanu čitatelji koji će čitati cijeli život. Projektom podižemo svijest o čitanju, potičemo duh i dajemo jasniji pogled na svijet [5]. Čitanje je svakodnevna zadaća, iznimno je važna za osobnost da se postane čitatelj za cijeli život. Čitanje potiče kognitivni i emocionalni razvoj djece i adolescenata. Neurolozi potvrđuju da čitanje utječe na razvoj moždanih stanica. Čitanje nas održava mentalno jakim i fleksibilnim tijekom cijelog života [2]. Važno je potaknuti mlade na čitanje na nenametljiv način. Potičemo i razvijamo djetetovu vještinu čitanja tako da u njemu probudimo čitateljsko zadovoljstvo. Čitateljska značka, projekti Rastem uz knjigu, Noć knjige i Nacionalni mjesec zajedničkog čitanja značajno utječu na razvoj cjeloživotnog čitanja. Razvoj kulture čitanja u školi je od suštinske važnosti. Slovenska književna didaktika čitanje shvaća ne samo kao intelektualnu vještinu, već i kao trajnu ljudsku vrijednost, te priliku za duhovno obogaćivanje i osobni rast... i potpunije razumijevanje svijeta i čovjeka [4].

Noć knjige 2015.

Manifestacija je bila posvećena piscu bajki Hansu C. Andersenu. Učenici su bili podijeljeni u šest grupa, te večeri okupilo se 44 učenika i 11 mentora, knjižničarka Jasmina Toš iz knjižnice Ivana Potrča Ptuj pripovijedala nam je Andersenove bajke. Pozdravio nas je podžupan, a u goste smo u pozvali kazališnu skupinu u kojoj nastupaju učenici iz područne škole POŠ Vitomarci. Večeru su nam pripremile učenice izbornog predmeta suvremena priprema hrane. Te su večeri talentirani učenici i čitatelji otputovali u imaginarne svjetove, razgovarali o pročitanom, domišljali ga i izrađivali označivače stranica od filca. Glumili su u predstavi na pozornici i kroz teleskop gledali Jupiter i njegove mjesece. Što je o događaju napisala učenica Veronika Podgoršek: „Kao i neke druge škole, i naša je osnovna škola 23. travnja 2015. imala Noć knjige. Puno toga smo doživjeli u četiri sata koliko smo imali na raspolaganju. Pripovjedačica nam je čitala, vodila s nama opušteni razgovor, a ponekad i nagradila nekoga za znanje. Pokazala nam je najmanju knjigu u Sloveniji. Za njezino čitanje vam stvarno treba povećalo! Vidjeli smo i predstavu u Domu kulture, Carevo novo ruho. Bila je zanimljiva i zabavna. I na kraju, meni najbolji dio večeri - večera! Članovi izbornog predmeta Suvremena priprema hrane pripremili su nam palačinke i kompot. Nakon večere udobno smo se smjestili u glazbenu učionicu i uživali uz svjetlost svijeća. Čitali smo novelu Nakit, pričali kako se život u trenu može

okrenuti naglavačke. Večer je proletjela. Na kraju večeri promatrali smo zvijezde i planete. Mislim da bi ovakve večeri trebalo češće organizirati, jer su svi bili oduševljeni i jako zadovoljni."Tijekom cijele godine manifestacija je učenicima motivacija za čitanje jer znaju da će u travnju, pred kraj čitateljske godine, moći doći na čitateljski susret.

Slika 1: Izrada označivača stranica

Noć knjige 2016.

Učenici su bili podijeljeni u tri grupe, 32 učenika (4., 6. i 9. razreda) i 10 mentora, koji su se te večeri okupili. Manifestacija je bila posvećena stripu, čitali smo stripove Hergéa, slavnog tvorca stripova o Tintinu. Stripove gutaju učenici četvrtih razreda, čitaju ih djevojčice i dječaci. U višim razredima mentori su čitali knjigu *Autobus Rose Parks*, o diskriminaciji crnaca u SAD-u. Tema je bila vrlo zanimljiva i poučna. Bilo je mnogo prilika za razgovor. Večer je obilježila procesija s lampionima i čitalačke čajanke uz stripove i prozu. Događaj je bio nešto kraći jer se poklopio s humanitarnim koncertom.

Noć knjige 2017.

Događaj je bio posvećen omiljenim knjigama po vlastitom izboru. Prilikom čitanja, uzeli smo u obzir deset prava čitatelja Daniela Pennaca. Čitanju se pridružila joga, opuštanje uz čitanje. Osim u čitanju, učenici su uživali u tehnikama opuštanja. Bili su podijeljeni u šest grupa (učenici od 4. do 9. razreda), te večeri družilo se 55 učenika i 13 mentora. Večeru su nam pripremile učenice izbornog predmeta *Suvremena priprema hrane*. Večer smo završili šetnjom po Cerkvjenjaku, zaustavljajući se na važnim lokalnim znamenitostima. Priredba je bila dobro posjećena, a učenici su kući otišli puni lijepih dojmova.

Noć knjige 2018.

U mjesecu travnju uključili smo se u projekt *Noć knjige 2018.* koji je bio posvećen Johnu Lennonu, miru, slobodi i Općoj deklaraciji o ljudskim pravima. Nastavili smo svoju misiju obrazovanja čitatelja za cijeli život. Čitaonici je prisustvovalo 10 učenika devetih razreda koji su pohađali izborni predmet *Kazališni klub*. Tu smo večer razgovarali o pročitanoj i družili se uz knjigu, čaj i kolačiće.

Noć knjige 2019.

Večer je bila u znaku gledanja kazališnih predstava, gledali smo tri (*Snjeguljica malo drugačija*, *Pet pepeljuša* i *Vodenjak*), nastupili su učenici dramske sekcije, kazališni

klub, a u goste nam je došla i kazališna skupina mladih KUD Vitomarci u kojoj igraju srednjoškolci. Nakon večere učenici su podijeljeni u grupe, gdje su uslijedile čitateljske čajanke i stvaralaštvo nakon čitanja. Prije odlaska kući, čitatelji su mogli zaviriti kroz teleskop u zvjezdano nebo. Na priredbi je sudjelovalo 40 učenika, 7 mentora i gostujuća grupa KUD-a Vitomarci.

Noć knjige 2020., 2021.

U 2020. i 2021. godini događaj čitanja seli se u domove učenika i njihovih obitelji, u virtualne svjetove. Manifestaciju smo nazvali Priče iz domaćeg naslonjača. Na čitanje su pozvani učenici, njihovi roditelji, bake i djedovi te djelatnici škole. Moglo se čitati bilo gdje i bilo kada. U tu svrhu poslala sam im prijedloge za čitanje preko Padleta, čitatelji su mi na e-mail poslali bilješke o svojim iskustvima i čitateljskim iskustvima te večeri. Događaju se odazvalo 11 učenika pismenim izvješćem putem e-maila.

Noć knjige 2022.

Uključili smo se u međunarodni projekt Noć knjige, ova večer bila je namijenjena učenicima 1., 2., 3. i 9. razreda. Večer je bila posvećena pričanju priča uz kamišibaj, a nakon priče uslijedile su kreativne radionice (izrada označivači stranica, podsjetnika za čitanje, čitanje starije djece mlađoj djeci). Na kraju smo se zasladili palačinkama. Događaju je prisustvovalo 61 dijete, 12 učitelja i tri gosta s kamišibajima.

Slika 2: Noć knjige 2022.

Slika 3: Čitanje i pripovijedanje

4. Zaključak

Nastavit ću misiju obrazovanja čitatelja za cijeli život. Krenut ćemo na čudesna putovanja i ploviti morem književnosti. Nadam se da će nakon završenog osnovnoškolskog obrazovanja učenici posegnuti za knjigama i da će čitanje biti za užitak, razonodu tijekom slobodnog vremena ili obrazovanje. Knjige možete posuđivati u knjižnici ili, unatoč visokoj cijeni, tu i tamo kupiti koju za svoju kućnu knjižnicu. Kako kaže Daniel Pennac; Živjela knjiga! Živjeli čitatelji!

5.Literatura

- [1] Grosman, M., Štefan, A., (2003.). Beremo skupaj, priručnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [2] Kropp, P. (2000.). Vzgajanje bralca. Tržič: Učila.
- [3] Pennac D. (1996.). Čudežno popotovanje. Ljubljana: Julija Pergar.
- [4] Saksida, I. (1994.). Izhodišča in modeli šolske interpretacije mladinske književnosti. Trzin: Založba Different.
- [5] Brošura Noč knjige. URL: <https://2022.nocknjige.si/> (31.7.2022.)

Stručni rad

ULOGA DOBI U UČENJU STRANOG JEZIKA

Olivera Glavaš

Libertas međunarodno sveučilište, Zagreb

Sažetak

Ovaj rad propituje postoji li optimalna dob za usvajanje stranog jezika. Da bi se to utvrdilo, opisane su odlike usvajanja jezika u ranoj i predškolskoj dobi i odrasloj dobi. Za svaku dob se navode prednosti i nedostaci, u smislu usvajanja stranog jezika. Nadalje, opisuju se teorije usvajanja jezika i proces usvajanja stranog jezika. Također se opisuje dobro poznata teorija kritičnog perioda u ranoj dobi za koju mnogi istraživači smatraju da je jedna od glavnih prednosti početka učenja stranog jezika u ranoj dobi. Opisuju se značajke usvajanja stranog jezika u ranoj i odrasloj dobi te se na osnovi usporedbe na kraju donosi zaključak o tome koja je dob optimalna za učenje stranog jezika.

Ključne riječi: jezik, optimalna dob, kritični period

1.Uvod

Djeca materinski jezik usvajaju brzo i bez velikih poteškoća. Međutim, s usvajanjem drugog, stranog jezika to nije uvijek slučaj. Prvi se jezik usvaja u ranoj dobi, dok se strani jezik može učiti u bilo kojoj dobi. U suvremenom svijetu je znanje stranog jezika od presudne važnosti te povećava mogućnost zapošljavanja, kako u vlastitoj, tako i u stranoj zemlji stoga je učenje stranog jezika unazad 20 godina obvezno već od prvog razreda osnovne škole. Često se raspravlja postoji li optimalni period za usvajanje stranog jezika. Je li ga lakše usvojiti u ranom djetinjstvu, adolescenciji ili odrasloj dobi?

2.Razrada

2.1.Teorije usvajanja jezika kod djece

Tri su glavna teoretska pravca koja objašnjavaju utjecaje na razvoj jezika, a to su: bihevizizam, inatizam i interakcionizam. Sve tri teorije govore o tome što djeca usvajaju ranim učenjem jezika te kako se ono događa, što je biološki predodređeno te na što utječe okolina [7]. Bihevizizam usvajanje jezika objašnjava kroz oponašanja, praksu, pozitivnu povratnu informaciju i stvaranje navika [7]. Bihevizizam je imao snažan utjecaj na usvajanje stranog jezika od 1940ih do 1970ih godina. Nelson Brooks i Robert Lado su bili njegovi glavni zagovornici. Njihov se utjecaj najviše osjetio u razvoju široko rasprostranjenih audiolingvalnih nastavnih materijala. Aktivnosti u razredu su se bazirale na oponašanju i memoriranju a učenici su učili dijaloge i rečenice napamet. Pošto se na usvajanje jezika gledalo kao na stvaranje navika, pretpostavljalo se da će osoba koja uči strani jezik krenuti sa navikama koje su već stvorene prilikom usvajanja materinskog jezika te da će se te navike ispreplitati sa onima koje su potrebne za usvajanje stranog jezika [7]. Bihevizizam se često povezivao sa hipotezom o kontrastivnoj analizi. Meutim, istraživači su ustanovili da se mnoge pogreške koje se javljaju prilikom usvajanja stranog jezika ne mogu predvidjeti, uspoređujući ih sa materinskim jezikom. Ovo je otkriće dovelo do odbacivanja bihevizizma i hipoteze o kontrastivnoj analizi te dovelo do razdoblja tijekom kojeg se uložilo u prvog jezika i uložilo u vježbe u usvajanju drugog jezika više nije pridodavalo toliko pažnje [7]. Do 1970ih, istraživači su bili uvjereni da su i bihevizizam i hipoteza o kontrastivnoj analizi bila neadekvatna objašnjenja za usvajanje stranog jezika. Teorija inatizma se povezuje s odbacivanjem teorije bihevizizma i hipotezom Chomskog koji kaže kako su svi jezici zasnovani na urođenim principima [7]. Chomsky tvrdi da svako dijete može naučiti jezik do svoje pete godine života, bez obzira na biološke i okolinske čimbenike. No, njegova je teorija nepotpuna jer u svoja istraživanja nije uključio spoznajni razvoj djeteta nego samo lingvistički [11]. Vygotsky svoju teoriju bazira na kognitivnom razvoju, uključujući jezični razvoj koji se događa kao rezultat socijalne interakcije. Sociokulturna teorija gleda na govor i mišljenje kao na usko isprepletene i povezane procese. Ljudi mogu steći kontrolu nad mentalnim procesima kao posljedicu usvajanja onoga što im drugi kažu i što su oni drugima rekli. Smatra se da ovaj proces nastaje kada osoba komunicira sa sugovornikom unutar svoje zone optimalnog razvoja, tj. u situacijama kada govornik može postići višu jezičnu razinu

zbog „potpore“ sugovornika [7]. Sociokulturna teorija Vygotskog se često uspoređuje sa interakcionističkom teorijom zbog uloge sugovornika kao pomagača u razumijevanju izrečenoga. Kod interakcionističke teorije, naglasak je na unutarnjem kognitivnom procesu osobe koja uči jezik. U teoriju Vygotskog, veća se važnost pridaje međusobnoj komunikaciji u kojoj se učenje događa kroz socijalnu interakciju. Mnogi se istraživači slažu se da je konverzacijska interakcija najvažniji uvjet za usvajanje stranog jezika. Istražuju se i proučavaju načini na koje govornici mijenjaju svoj govor i interakcijske obrasce kako bi pomogli učenicima da sudjeluju u razgovoru [7]. Long se slaže sa Krashenom da je razumljivi input neophodan za usvajanje stranog jezika. Smatra da je prilagođavanje u interakciji neophodni mehanizam za učiniti jezik razumljivim. Najvažnijim smatra stvoriti prilike učenicima da sudjeluju u interakciji sa ostalim govornicima stranog jezika. Kroz inetrakciju, sugovornici se prilagođavaju i razumiju što trebaju učiniti da bi održali interakciju i čine input razumljivim za manje vješte govornike [7]. Razvoj jezika kod djece treba promatrati kroz lingvističke, društvene i kognitivne procese te njihovo međusobno ispreplitanje [11]. Svako je dijete drugačije i zahtijeva drugačiji pristup i ne postoji pravilo za usvajanje jezika.

2.2.Usvajanje stranog jezika

Svi učimo na drugačiji način te to ovisi o strategijama učenja pojedinca. Djeca su sposobna bez većih poteškoća naučiti veliku količinu vokabulara u materinskom jeziku dok im to pri učenju stranog jezika predstavlja problem. Prvi korak pri učenju riječi je prepoznati ju kao riječ, drugi je korak doživjeti ju kao riječ tj. predmet time što ga vidimo, čujemo njegov naziv i razumijemo njegovu ulogu. Krashen 1989, prema [7] smatra kako je najbolji način učenja vokabulara stranog jezika čitanje koje pruža zadovoljstvo. U prilog njegovoj teoriji idu i istraživanja koja govore da se vokabular lakše uči kada nema kada nema uputa i objašnjenja, dok s druge strane Hulstijn i Laufer 2001 prema [7] pružaju dokaze koji idu u korist učenja vokabulara kroz što veću usmjernost pažnje na nove riječi i korištenje riječi u produktivnim zadacima [7]. Dijete usvaja jezik kroz četiri faze Tabors i Snow, 1994 prema [9]: korištenje materinskog jezika, tihi period, telegrafski govor i produktivno korištenje jezika. Kada se dijete prvi puta susretne sa stranim jezikom ono, u situacijama gdje se koristi strani jezik, i dalje koristi materinski jezik čak i kada ga ostali ne razumiju [9]. Do druge faze dolazi kada dijete shvaća da uporaba isključivo materinskog jezika u situacijama gdje se govori strani jezik neće dati rezultata. Djeca tada ulaze u fazu kada koriste strani jezik, ali neverbalno. Dijete je u ovoj fazi aktivno u smislu korištenja glasova, obilježja i riječi stranog jezika, ali na neverbalni način. Ovaj period može potrajati dugo, no isto tako vrlo kratko. Do treće faze dolazi kada su djeca spremna koristiti strani jezik i počinju generirati nove izjave s riječima koje su usvojili. Ovu fazu karakteriziraju korištenje formulaičnog govora tj. rutinskih fraza koje su ponavljanje onoga što dijete čuje te često ne razumije njihovo značenje, i telegrafskog govora koji podrazumijeva korištenje novih riječi bez funkcijskih riječi i morfoloških markera. Posljednja faza je faza produktivnog korištenja jezika kada je dijete sposobno koristiti dulje rečenice od telegrafskog govora i zapamćenih fraza. Dijete formulira nove izraze te s vremenom počinje razumjeti jezični sustav. Primjenjuju se novo usvojena sintaksna pravila kako bi razvili produktivnu kontrolu

nad jezikom [9]. Sve navedene faze se mogu mijenjati, preskakati, preklapati i vraćati se s kasnije na prethodnu fazu te nisu pravilo za usvajanje stranog jezika kod svakog djeteta.

2.3. Učenje stranog jezika u ranoj dobi

Danas se velika većina ljudi uz materinski jezik aktivno koristi još najmanje jednim stranim jezikom. Sve su veći zahtjevi za globalnom interakcijom na engleskom jeziku. Zbog toga je od velike važnosti poticati učenje stranog jezika od najranije dobi. U ranoj dobi djeca imaju sposobnost brzog učenja i specifičnog načina učenja Fisher, 2004, Thanasoulasu, 2004, prema [12]. Najvažnije prednosti učenja stranog jezika u ranoj dobi su poticanje kulturne osviještenosti, kognitivni razvoj djeteta, mogućnost pravilnog izgovora stranog jezika, razvijanje komunikacijskih sposobnosti i poticanje spoznajnog razvoja. Velika većina istraživača se slaže da ukoliko dijete počne učiti strani jezik ranije, povećavaju se šanse da će ga usvojiti s lakoćom. Usvajanje pravilne artikulacije glasova stranog jezika jedna je od ključnih prednosti početka učenja stranog jezika u ranoj dobi. Vilke 1991, prema [12] navodi kako usvajanje stranog jezika u ranoj dobi djeci omogućuje bolji izgovor. Prema najnovijim istraživanjima, djeca su do jedanaeste godine sposobna usvojiti i do šest stranih jezika bez većih poteškoća [12]. Važno je da se komunikacija odvija u okviru neke konkretne situacije, npr. različite osobe s kojima dijete komunicira i različite okolnosti u kojima se komunikacija odvija [12]. Lennenberg smatra da je usvajanje jezika poslije puberteta teže i manje uspješno te da se u kasnijoj dobi strani jezici uče svjesno i kroz veći napor, a strani naglasak se ne može lako usvojiti Lennenberg, prema [13]. Kako dijete raste tj. ulaskom u pubertet, opadaju njegove imitatorske sposobnosti i tečnost u govoru, a raste njegova kognitivna zrelost. Harmer [4] navodi slijedeće prednost djece mlađe dobi u učenju stranog jezika: reagiraju na značenje iako ne razumiju riječ zasebno; često uče indirektno što znači da upijaju informacije sa svih strana, učeći pritom iz svega što ih okružuje; njihovo razumijevanje jezika dolazi iz svega što čuju i vide a ne samo iz objašnjenja; apstraktni koncepti poput gramatičkih pravila su im zahtjevniji za razumjeti; izražavaju entuzijazam za učenje i pokazuju interes za i znatiželju za svijet oko sebe; imaju potrebu za individualnom pažnjom i odobravanjem od strane učitelja; pažnja im je ograničena ali ukoliko su aktivnosti usmjerene na njih reagiraju vrlo dobro. Djeca se prilikom učenja stranog jezika ne opterećuju sa krajnjim ishodom, učenje doživljavaju kroz igru. Nadalje, djeca su „manje nervozna“ u procesu učenja jezika te zbog toga imaju dobru osnovu da bolje „upiju“ jezik. Ukoliko se djeci omogući poticajno, zabavno i sigurno okruženje, ono će biti visoko motivirano za učenje stranog jezika. Motivaciju općenito dijelimo na intrinzičnu i ekstrinzičnu. Intrinzična dolazi iz unutarnjih potreba i želja čovjeka te na nju utječu sama osoba i njeni ciljevi, kod djece potiče asimilaciju, tečnost u govoru, spontanost izražavanja i interesa, a važna je i za dječji kognitivni i socijalni razvoj [2]. Kod djece nailazimo na unutrašnju, urođenu motivaciju, a ne nailazimo na instrumentalnu i integrativnu motivaciju koju susrećemo kod odraslih Nikolov, 1999 prema [6]. Prema svemu navedenom, s učenjem stranog jezika je najbolje početi što ranije kako bi se postigao što veći uspjeh. Kanadski neurokirurg Penfield smatra da su djeca uspješnija od odraslih u usvajanju stranog jezika. Također smatra da su djeca u razdoblju prije puberteta relativno kognitivno

nezrela te nisu sklona analiziranju jezika koji uče što im omogućava postizanje točnosti na razini izvornog govornika. Ovo je stajalište blisko onome Krashena, a to je da djeca jezik usvajaju nesvjesno, za razliku od odraslih koji ga usvajaju svjesno. Brzina usvajanja stranog jezika ovisi o samom djetetu ali i o okolini poticajnoj za učenje.

2.4. Teorija o kritičnom periodu

Šezdesetih godina 20. stoljeća javljaju se hipoteze koje se temelje na biološkoj osnovi. Ideju o kritičnom periodu uveli su Penfield i Roberts 1959. godine. Oni smatraju da je usvajanje jezika najefikasnije do devete godine pošto mozak u tom periodu posjeduje veliku plastičnost. Smatraju da ako dijete započne učiti jezik rano, prije puberteta, ima veće šanse usvojiti ga do razine izvornog govornika. Oni svoju teoriju zasnivaju na činjenici da je mozak djeteta u prvih nekoliko godina izrazito plastičan i da puno lakše prihvaća nova znanja i spoznaje, te da se u pubertetu događa promjena u kojoj se jezična sposobnost lokalizira u lijevoj hemisferi, te da brzi neurološki razvoj djeteta pospješuje učenje jezika. Različiti autori različito definiraju pojam kritičnog razdoblja, ali sve definicije u osnovi podrazumijevaju razdoblje u djetetovom životu kada dijete bez ikakvih poteškoća nauči drugi ili strani jezik te dosegne vrlo visoku razinu poznavanja jezika u sve četiri vještine skoro kao i izvorni govornik. Penfield i Roberts smatraju da je najoptimalniji period za učenje jezika prvih 10 godina života, dok mozak još uvijek ima karakteristiku plastičnosti tj. to je sposobnost mozga da se prilagodi novim iskustvima i situacijama. Pristalice hipoteze o kritičnom periodu tvrde da se usvajanje stranog jezika kod djece događa nesvjesno, poput usvajanja materinskog jezika. Krashenovi stavovi su slijedeći: proces usvajanja drugog jezika prije puberteta biti će sličan procesu usvajanja prvog (materinskog) jezika, ali učenje drugog jezika poslije puberteta neće biti slično kao u slučaju prvog jezika. Nadalje, drugi jezik koji se usvaja prije puberteta može se naučiti bez formalnog podučavanja, za razliku od drugog jezika koji se uči poslije puberteta te će zahitjevati formalno podučavanje. Krashen također tvrdi da se strani naglasak ne može lako izbjeći nakon puberteta te da se potpuna urođena sposobnost za sintaksu i semantiku može postići kod usvajanja drugog jezika prije puberteta, ali ne i kod usvajanja drugog jezika poslije puberteta [3].

2.5. Opovrgavanje teorije o kritičnom periodu

Postoje autori koji smatraju da je teorija o kritičnom periodu previše stroga i radikalna. Lamendella je pokazao da je Lennenbergov zaključak precijenjen i uveo je senzitivni period kako bi istaknuo da je usvajanje jezika efikasno u ranom djetinjstvu, ali da nije nemoguće ni u odrasloj dobi [8]. Autorica Marinova-Todd detaljnim ispitivanjem zaključuje da je svaki argument na kojem se zasniva hipoteza o kritičnom periodu rezultat tri pogreške: pogrešne interpretacije, pogrešnog pridavanja značaja određenim uzrocima i njihovog pogrešnog isticanja. Smatra da su odrasli puno brži u usvajanju stranog jezika i poziva se na istraživanje koje su proveli White i Genesee (1986). Oni su u svom istraživanju otkrili da većina ispitanika koji su bili izloženi jeziku a stariji su od 12 godina, uspjeli dosegnuti razinu izvornog govornika. Nekolicina znanstvenika tvrdi da postoje višestruki kritični periodi za usvajanje

stranog jezika. To objašnjavaju činjenicom lokalizacije naše jezične funkcije, što znači da se različiti aspekti jezika razvijaju neovisno jedan od drugoga i kao takvi se javljaju različitom brzinom. Postoje brojne studije koje idu u prilog učenju stranog jezika u odrasloj dobi te istraživači koji smatraju da teorija kritičnog perioda nije presudna za uspješno usvajanje stranog jezika. Wuijtswinkel je proučavao nizozemske izvorne govornike koji su živjeli u Nizozemskoj. Ispitanici su bili izloženi jeziku više od 12 godina. Rezultati istraživanja su pokazali da je 7 od 8 ispitanika u naprednijoj grupi došlo do razine usvojenosti jezika na razini izvornog govornika [1].

U literaturi nailazimo na pobornike i oponente teorije o kritičnom periodu pri usvajanju stranog jezika. Zbog često suprotstavljenih stavova, teško je doći do jedinstvenog odgovora.

2.6. Učenje stranog jezika u odrasloj dobi

U odrasloj dobi je moguće usvojiti strani jezik te ono ima svoje prednosti i nedostatke. Većina istraživača se slaže da je moguće postići tečnost govora na razini izvornog govornika ukoliko se jezik počinje učiti u odrasloj dobi u povoljnim uvjetima [5]. Seliger 1978, prema [5]; [10] smatra kako za učenje stranog jezika postoji više kritičnih razdoblja koja se razlikuju po utjecaju na drugačije lingvističke sposobnosti. Većina istraživača se usmjerava na prednosti učenja jezika u ranoj dobi, dok ih se vrlo malo usmjerava na odraslu dob. Iako se naglasak smatra jednim od ključnih uvjeta za početak učenja jezika u ranoj dobi, ipak postoje istraživanja koja dokazuju suprotno. Dugo vremena je, zbog varijacija u obrazovnim kontekstima, bilo vrlo teško usporediti mlađe od odraslih kada se radi o usvajanju stranog jezika. Od 1990tih, puno istraživanja omogućava da se to pitanje istraži detaljnije. U Španjolskoj, projekt koji je nazvan „Barcelona Age Factor“, istražuje učinke promjene početka učenja stranog jezika kod španjolskih dvojezičnih učenika. Kada je dob početka učenja stranog jezika spuštena, Carmon Munoz i suradnici su proveli istraživanje u kojem uspoređuju ciljeve učenja kod onih koji su sa učenjem krenuli ranije (u dobi od 8 godina) i onih koji su kasnije počeli s učenjem stranog jezika (u dobi od 11, 14 i 18 godina). Oni koji su kasnije počeli s učenjem jezika su ostvarili bolje rezultate u gotovo svakom aspektu od onih koji su počeli s učenjem jezika ranije, posebice kada je riječ o metalingvističkoj svijesti i analitičkim sposobnostima. Mlađi su učenici pokazali bolje rezultate u vještini slušanja s razumijevanjem. Munoz ovakve rezultate pripisuje tome što mlađi djeca koriste implicitni pristup učenju dok odrasli koriste eksplicitni pristup što je rezultat njihove kognitivne zrelosti. Velika prednost ovog istraživanja je ta što su istraživači bili u mogućnosti pratiti jezični napredak učenika koji su sudjelovali u istraživanju kontinuirano, kroz nekoliko godina. Zaključak je da su mlađi učenici došli do razine starijih, no stariji su istovremeno održali svoju razinu znanja jezika [7]. Harmer [4] navodi sljedeće prednosti kod učenja stranog jezika u odrasloj dobi: odrasli imaju sposobnost apstraktnog mišljenja što znači da se ne moraju nužno oslanjati na aktivnosti poput igara i pjesmica na stranom jeziku; imaju očekivanja od procesa učenja i već imaju izgrađene vlastite obrasce učenja; discipliniraniji su i spremni sudjelovati u procesu učenja unatoč dosadi; oni ulaze u učionicu sa određenim životnim iskustvom što učitelju omogućava široki raspon aktivnosti koje mogu koristiti; gotovo uvijek su svjesni zašto uče i imaju jasan cilj svog

učenja. Motivacija se vrlo često navodi kao jedan od ključnih faktora uspješnog učenja. Znajući što se učenjem želi postići i koji je krajnji cilj procesa učenja je važan dio tog procesa. Mnogi odrasli su sposobni održati razinu motivacije držeći se za krajnji cilj učenja, što je za djecu mlađeg uzrasta i adolescente vrlo teško. Zahvaljujući životnom iskustvu, odrasli su stekli određene prednosti: posjeduju više iskustva u održavanju konverzacije i drugih jezičnih aktivnosti te imaju stečen širok spektar strategija za učenje te jasnu sliku zašto uče. Prednost učenja stranog jezika u odrasloj dobi povezana je i sa stabilnom slikom o sebi koja je kod odraslih već izgrađena. Oni imaju jasne ciljeve o učenju koji su ukomponirani u sliku idealnog savladavanja jezika, a manje ovise o učitelju i iskustvima tijekom učenja. Za postizanje vještine znanja stranog jezika na visokoj razini potrebni su motivacija, sposobnost i odgovarajući uvjeti za učenje te se ne možemo oslanjati isključivo na dob kao kriterij za uspješno usvajanje jezika. Međutim, odrasli ipak imaju dosta odlika koje im ponekad mogu otežati proces učenja. Harmer [4] navodi kako ponekad mogu biti kritični prema metodama učenja. Njihova prijašnja iskustva u učenju ih mogu potaknuti da se čvrsto drže jednog metodičkog stila što im čini nelagodu pri susretu sa novim metodama. Harmer dalje navodi da su možda već iskusili poraz ili kritiziranje u školi što ih čini nervoznima i bez samopouzdanja za učenje jezika.

3.Zaključak

Prema svemu navedenom, strani jezik je najbolje početi učiti u ranoj dobi. Ukoliko se s učenjem jezika krene dovoljno rano, to pridonosi stvaranju pozitivnih stavova prema drugim kulturama i narodima. Također, rano učenje jezika pomaže pri stvaranju tolerancije i širenju vidika, te uz sve ostale prednosti, povoljno utječe na cjelokupni razvoj djeteta. Iako rano učenje jezika ima više prednosti od učenja u odrasloj dobi, ipak ga je i tada moguće naučiti. Razine usvojenosti jezika ovise o brojnim faktorima te dob nikako nije jedini kriterij koji utječe na kvalitetu usvojenosti jezika. Djeca i odrasli usvajaju jezik na drugačiji način, no i kod jednih i drugih je važno stvoriti motivaciju za učenjem i želju za napredovanjem.

4.Literatura:

- [1.]Birdsong, D. (2001). On the Evidence for Maturational Constraints in Second-Language Acquisition. *Journal of Memory and Language*. University of Texas at Austin.
- [2.]Brumen, M. (2011). The perception of and motivation for foreign language learning in pre-school. *Early childhood development and care*.
- [3.]Đurović, T. (1996). *Asimetrija mozga i učenje stranog jezika*. Beograd BMG
- [4.]Harmer, J. (2015). *The Practice of English Language Teaching* 4th edition. Pearson Longman.
- [5.]Homstad, A. (1987). Neurolinguistic and psycholinguistic research on learning modes of older language learners: classroom implications. *Hispania*, 70(2)
- [6.]Johnstone, B. (2002). *Discourse Analysis*. Malden Mass: Blackwell.
- [7.]Lightbown, P. M., & Spada, N. (2013). *How languages are learned* 4th edition-Oxford Handbooks for Language Teachers.Oxford University Press.
- [8.]Marinova-Todd, S. H., Marshall, D. B., & Snow, C. E., (2000). Three misconceptions about age and L2 learning. *TESOL quarterly* 34(1).
- [9.]McLaughlin, B. (1995). *Assessing Language Development in Bilingual Preschool Children*. NCBE Program Information Guide Series, 22.
- [10.] Piske, T., MacKay, I. R., & Flege, J. E. (2001). Factors affecting degree of foreign accent in an L2: A review. *Journal of phonetics*, 29(2).
- [11.] Prebeg-Vilke, M. (1991). *Vaše dijete i jezik: materinski, drugi i strani jezik*. Zagreb: Školska knjiga.
- [12.] Silić, A. (2007). *Prirodno učenje stranoga (engleskoga) jezika djece predškolske dobi*. Zagreb: Mali profesor.
- [13.] Singleton, D. (2004). *Language Acquisition: The Age Factor* 2nd edition. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.

Stručni rad

MOTIVACIJA ZA UČENJE FIZIKE

Tanja Jagarinec

Srednja elektro-računalniška šola Maribor

Sažetak

Motivacija za učenje ključ je uspješnog učenja nekog školskog predmeta. Prvo ćemo pogledati, kako je definirana motivacija za učenje i koje vrste motivacije za učenje znamo. Također ćemo pogledati, koji su resursi i poticaji motivacije za učenje. Zatim ćemo predstaviti specifičnosti motivacije za učenje fizike.

Ključne riječi: motivacija za učenje, izvori motivacije za učenje, učenje fizike

1.Uvod

Nedostatak motivacije za učenje sve je češći problem za učenike. Sve se više nastavnika žali, da učenici nemaju motivaciju za učenje. Nekim inače vrlo pametnim učenicima fizika je vrlo teška ili ju jednostavno mrze. Motivacija za učenje može se podijeliti na vanjsku i unutarnju. Osim toga, znamo i mnogo izvora i poticaja motivacije. Pogledat ćemo, kako se to odražava kod učenja fizike.

2.Motivacija za učenje

Motivacija za učenje definira se kao zajednički koncept za sve vrste motivacija u određenoj situaciji učenja. Obuhvaća sve što daje vanjsku ili unutarnju inicijativu za učenje, određuje intenzitet učenja i vodi ga te određuje trajanje i kvalitetu učenja. [1]

2.1.Vrste motivacije za učenje

Razlikujemo vanjsku i unutarnju motivaciju za učenje. O vanjskoj motivaciji za učenje govorimo, kada učimo zbog nekih vanjskih posljedica i ona obično nije trajna. Stoga su aspekti vanjske motivacije što jednostavnije i brže postizanje cilja uz uzimanje u obzir vanjskih kriterija uspješnosti. U unutarnji motivaciji za učenje, kad učimo zbog vlastitog izazova, vođeni smo interesom i znatiželjom i slijedimo unutarne kriterije uspješnosti. [1] Isključuju li se međusobno vanjska i unutarnja motivacija ili se popunjavaju? Istraživanja su pokazala, da vanjski poticaji mogu smanjiti interes djeteta, pogotovo ako je bilo visoko unutarnje motivirano. Istraživanja također pokazuju, da obje vrste motivacije mogu međusobno utjecati druga na drugu i međusobno se povezivati. U svakom slučaju, podjela na vanjsku i unutarnju motivaciju preuska je, da bi se objasnio tako složen koncept. [1] Također razlikujemo resurse i poticaje motivacije za učenje. Izvori unutarnje motivacije su, na primjer, znatiželja, interes, sklonost stvaranju i svladavanju određenih vještina i sklonost ostvarenju svojih potencijala. Poticaji su osjećaj autonomije i kontrole nad situacijom i povjerenja u svoje sposobnosti. Nastavnik može pomoći učenicima, da razvijaju svoju unutarnju motivaciju nadovezujući se na postojeće interese učenika, povećavajući utjecaj učenika u kontroli nad učenjem, dajući povratne informacije o učenju, pokazujući svoj osobni interes i izražavajući pozitivna očekivanja. [1] Prijelaz između unutarnje i vanjske motivacije naziva se motivacija produktivnosti. Ako je to na području, koje nas pretjerano ne zanima, motivacija produktivnosti je više vanjska. Inače, kada je riječ o dobrim ishodima učenja u području koje nas jako zanima, motivacija je unutarnja. Ipak, stariji učenici mogu povećati svoju motivaciju za učenje na vlastitu inicijativu samorefleksivnim učenjem. To ograničava vanjski utjecaj na navike učenja, učenik uči neovisnije i redovitije, bolje procjenjuje kvalitetu svog učenja i svoje sposobnosti, a također se zainteresira za područja, koja ga prije nisu zanimala. [1, 2]

2.2.Motivacija za učenje fizike

Učenje fizike na neki način testira naše poglede na pojave u prirodi. Napuštanje pogrešnih stavova u najmanju je ruku neugodno, jer se moramo složiti sa stavovima nekog drugog. Učenici se moraju svjesno potruditi da to učine. Učenici u školu donose svoje osobne stavove o konceptima u prirodi, a na satovima fizike te stavove moraju mijenjati prema uputama nastavnika i autora udžbenika. Pogotovo u klasičnoj

fizici, učenici imaju prilično solidan osobni pogled, jer je ovaj dio fizike najviše povezan sa svakodnevnim životom. Učenicima ne smeta, što su njihovi stavovi nedosljedni i mogu biti u suprotnosti sa zakonima fizike. Na satovima fizike učenici bi eksperimentima trebali odustati od svojih pogrešnih stavova. Očekujemo od njih, da stalno testiraju svoje pretpostavke i prilagođavaju ih sa stranim iskustvom. Na taj način mogu steći dojam, da ne mogu razmišljati vlastitom glavom, što ih može odvraćati od fizike, neki je čak i zamrže. Ako usporedimo osobne stavove učenika iz matematike i fizike, to je malo drugačije kod matematike. Matematika je apstraktnija, fizika je više povezana sa svakodnevnim životom. U matematici oni također imaju prihvatljivo uporište u logici. Logika je vrlo općenita i uglavnom se usvaja bez izazivanja nelagode kod učenika. [3] Neki su učenici znatiželjniji i spremniji detaljno razmišljati o prirodnim fenomenima i potruditi se. Oni također ne pokazuju nevoljkost da prihvate strana iskustva i mogu steći vlastito iskustvo prema uputama učitelja ili udžbenika. Oni su unutarne i vanjsko motivirani, spremni su promijeniti svoje stavove ako se na to pokaže rezultatima eksperimenata. Također žele uspješno završiti školovanje i zaposliti se u području znanosti ili inženjerstva. [3] Učenici, koji su samo izvana motivirani, samo žele završiti svoje obrazovanje i dobiti posao daleko od znanosti i tehnike. Često su nespremni promijeniti svoj osobni pogled na prirodne fenomene i samo naizgled prihvaćaju zakone fizike. Učitelj ne bi trebao previše nametati svoje mišljenje učenicima, ali s druge strane trebao bi ih uvjeriti, da se njegovo znanje temelji na iskustvu znanstvenika i da je to znanje korisno za svakog pojedinca. Na primjer, u poglavlju o kretanju spominjemo, da će se napomene poput brzine, ubrzanja i put kočenja morati znati žele li položiti vozački ispit. Utjecaj na motivaciju za učenje fizike također ima slika učenika o samom sebi. Mnogi čak i vrlo pametni učenici uvjereni su, da fizika nije za njih i vrlo ih je teško uvjeriti u suprotno. Oni mogu povećati svoju motivaciju samorefleksijom kod učenja. [1, 3]

3. Zaključak

Fizika je nekima laka, nekima teška. Neki studenti s užitkom uče fiziku, drugi s velikim otporom. Da je znanje fizike korisno za svakog pojedinca, također se slažu učenici, koji imaju otpor prema fizici. Učitelj može pomoći učenicima poboljšati svoju sliku o sebi u vezi s fizikom i možda usaditi znatiželju o razumijevanju prirodnih fenomena, kako bi učenici mogli promijeniti svoje osobne poglede na prirodne pojave. Samorefleksijom učenja i učenici sami mogu povećati svoju motivaciju za učenje fizike.

4. Literatura

- [1.] Marentič Požarnik, B. (2000). Psihologija učenja in pouka
- [2.] Keller, G., Binder, A., Thiel, R. D. (1999). Boljša motivacija – uspješnije učenje
- [3.] Strnad, J. (2006). O poučevanju fizike

Stručni rad

UTJECAJ KREATIVNOG PISANJA NA PREVENCIJU EMOCIONALNIH TEŠKOĆA KOD MLADIH

IVANA JAREBIĆ, mag.edu.philol.croat.
Osnovna škola Petra Berislavića Trogir

Sažetak

Cilj je rada dokazati hipotezu kako kreativno pisanje pomaže u prevenciji emocionalnih teškoća kod učenika srednjoškolske populacije. Nakon iznošenja teorijskih postavki o jezičnoj djelatnosti pisanja u srednjoškolskoj nastavi Hrvatskoga jezika, prikazani su rezultati istraživanja provedenog anketnim upitnikom na uzorku od 60 učenika drugog razreda trogirske Srednje škole Ivana Lucića (smjer opće gimnazije), a svrha je istraživanja utvrditi koliko učenici smatraju važnim kreativno pisanje u nastavi Hrvatskoga jezika, smatraju li napisane tekstove odrazom svojih emocionalnih stanja i može li im pisanje kao tehnika pomoći u nošenju s emocionalnim teškoćama. Rezultati istraživanja pokazali su kako su učenicima kreativnost i kreativno pisanje važni u srednjoškolskom obrazovanju, te kako im samostalno osmišljavanje tekstova pruža veću slobodu. Dokazana je hipoteza kako kreativno pisanje kao metoda može pomoći u prevenciji emocionalnih teškoća kod mladih te ju učitelji trebaju što više poticati u nastavi. Ovaj rad, osim što daje pregled jezične djelatnosti pisanja u srednjoškolskoj nastavi Hrvatskoga jezika, povezuje pedagogiju i psihologiju kao dvije znanosti od iznimne važnosti za rješavanje emocionalnih teškoća kod srednjoškolske populacije, donosi neke suvremene i kreativne spoznaje i metode kojima se poboljšava nastava Hrvatskoga jezika, ali i svih ostalih predmeta.

Ključne riječi: pisanje, mladi, kreativnost, emocionalne teškoće, biblioterapija

1.UVOD

Sintagma kreativno pisanje i stanje emocionalnih teškoća kod mladih povezane su. U ovom radu istražuje se isključivo terapijski potencijal kreativnog (spisateljskog) izražavanja kod mlađe srednjoškolske populacije i preveniranje određenih emocionalnih stanja. U tu svrhu provedeno je istraživanje na srednjoškolskoj populaciji u Trogiru, u tamošnjoj Srednjoj školi Ivana Lucića, a odabrali smo gimnazijalce drugog razreda. Proveli smo namjerno neprobabilističko uzorkovanje na šezdeset učenika (učenici i učenice; dalje ćemo rabiti isključivo muški rod, osim ako nije drugačije navedeno). Prije samih rezultata (instrument i rezultati), prikazana je metodologija i cilj ovog istraživanja. Stvaralačko pisanje započinje već kod učenika drugog razreda osnovne škole, a obuhvaća (od drugog do šestog razreda) izvješćivanje, dopisivanje, pisanje kraćih obavijesti, vijesti i izvješća, potom pisanje molbi i poslovno dopisivanje, pisanje čestitki, razglednica, pisama, pozivnica, ali i SMS poruka i elektroničke pošte [21.]. U kasnijim razredima osnovne škole, učenik bi trebao umjeti opisivati stvari oko sebe i u sebi: učenik će tako – bio pod režimom nastavnog sata ili posve slobodan u svojem domu – moći, željeti ili htjeti opisivati različite predmete iz svoje okoline, ili svoja osobna zapažanja o vanjskome svijetu. Naravno, može zapisivati i svoja unutarnja osjećanja o bićima, stvarima, pojavama. Prije srednje škole, učenici se okreću nešto složenijim spisateljskim vrstama prilagođenim njihovoj dobi i znanju, u prvom redu raspravljanju (problemski članak, osvrt, prikaz, kritika, komentar, ali i dnevnik, putopis i intervju). U srednjoj školi profesori Hrvatskoga jezika primjenjuju u jezičnoj djelatnosti pisanja složenije spisateljske vrste. U prvom redu to je esej. Osim toga, radi se na interpretaciji književnog i neknjiževnog teksta, recenziji, raspravi, te izradbi PowerPoint prezentacije. Pozornost se obraća kako na stilsku ujednačenost napisanog, tako i na pravopisnu i gramatičku ispravnost teksta. Valja naglasiti kako pisanje nije tako jednostavan proces kakvim se čini. Ono je posebna vještina koja proizlazi iz same naravi mišljenja. Naime, ako ne mislimo, ne možemo ni izgovarati riječi, ni pisati slova. Pisanje je, prema teoretičarima McLaneu i McNameeu, „upravljanje većim brojem vještina“ koje su različitog opsega i zahtjevnosti [20.]. Pisanje je, također, složenija aktivnost od čitanja ili govorenja. U prvoj se fazi razvija grafomotorička komponenta (proces niže razine, osnovna škola), a tek se potom javlja i motivacija za pisanjem kao stvaranim / stvorenim tekstom (proces više razine). No mentalne aktivnosti za napisati suvisao tekst nisu tek izabrane riječi za pojmove koje želimo opisati, ili gramatika kojom se služimo, ili pak pravilna interpunkcija i ortografija; kvalitetan tekst, kako nas podučava Nikčević-Milković[11.], rezultat je više verzija istog teksta koji je pak rezultat sustavnog i temeljitog ispravljanja, redigiranja i revizije („dubinska modifikacija“). Ipak, takva (možemo ju nazvati: gotovo profesionalna) vrsta pisanja namijenjena je isključivo autorima koji svoj tekst stvaraju za određenu publiku. Predmet je interesa ovog rada srednjoškolsko pisanje koje ima ulogu „razgovora sa samim sobom“ [11.], a koje je, ili bi trebalo biti, učinak jednog kvalitetnog socijalno-konstruktivističkog pristupa učenju. Kao što postoje učenici koji su talentiraniji za, primjerice, geografiju ili matematiku, tako postoje i oni koji se lakše pisano izražavaju. Jasno, kurikulum bi za sve učenike trebao biti isti (ovo se ne odnosi na posebne kurikulume za učenike s teškoćama ili za nadarene učenike), no ipak bi općenita zadaća poučavanja pisanja trebala uključivati različite strategije poučavanja kojima bi se svakom učeniku pristupilo individualno, koliko je to moguće.

Kada je to moguće, učenicima treba pružiti mogućnost da samostalno odaberu temu (njima zanimljive teme: društvo, sport, video igrice, film; ljubav) te odluče o tome žele li napisano podijeliti s vršnjacima. No postoje tekstovi učenika koji nisu isključivo „fakultativni“; to su eseji koji se na satu obvezno redovito pišu, ali i javno čitaju (prema slobodnom izboru ili prozivci nastavnika). Teme eseja mogu biti prema književnome predlošku, a mogu obrađivati i neku društvenu ili psihosocijalnu temu (tema po slobodnom izboru). Eseji trebaju biti pismeni, kreativni, stilistički raskošni i s digresijama [20.]. Svaki način pismenog izražavanja u nastavi ima svoju didaktičku i metodičku osnovu, no tema ovog rada nas upućuje na ispovjednu relaciju ovog odnosa (učenik-pisanje). Stvaralačko pismeno izražavanje trebalo bi se što više poticati u nastavi Hrvatskoga jezika kako bi se, mimo „službenog dijela“, zadovoljila i psihološko-emocionalna komponenta za kojom učenici vape u svojem odrastanju i sazrijevanju. Mlada terapijska znanost koja se bavi utjecajem kreativnog pisanja na prevenciju emocionalnih teškoća kod mladih (i odraslih) naziva se biblioterapija. Riječ je o metodi liječenja knjigom, ali i pisanjem, mentalnih, socijalnih, društvenih, emotivnih i drugih problema. U biblioterapiji, više je pažnje posvećeno metodi čitanja, nego metodi kreativnog pisanja. Postoje tri tipa biblioterapije, ako uzimamo u obzir klasifikaciju koja se odnosi na sudionike, ciljeve, programe i voditelje, a to su institucionalna biblioterapija, klinička biblioterapija i razvojna biblioterapija. Druga podjela može uključiti razvojnu interaktivnu biblioterapiju, kliničku interaktivnu biblioterapiju i kreativno pisanje [1.]. Fokus je ovog rada na posljednjem. To je specifična aktivnost „u kojoj je pogled na vlastiti kreativni rad usmjeren u pravcu samospoznaje. Različiti žanrovi (poezija, proza, drama) vode sudionika u otkrivanje različitih potreba“ [1.]. Neki znanstvenici navode dvije specifične tehnike poetske terapije kao fundamentalne u ovakvom obliku terapijskog pisanja: ekspresivno pisanje i dnevničko pisanje [17.]. Prva tehnika temelji se na ideji emotivnog oslobađanja kreativne energije, a druga je studiozniji čin zapisivanja misli i osjećaja koja za posljedicu ima dublje razumijevanje sebe i događaja u svojoj prošlosti. Poetska terapija u radu s adolescentima jedna je od najvažnijih, ali i najosjetljivijih, terapijskih postupaka. Prijelaz iz razigranog dječastva i djevojaštva u zreliju mladost (pubertet), pojačana kreativnost, buntovništvo, zbuđenost, prve ljubavi i, naravno, još veća razočarenja: sve to može biti poticaj nastavniku – „terapeutu“ da, razgovorom o poeziji i prozi, vođenjem spisateljskih radionica, prodre u osjećaje tih mladih ljudi. Krajnji je cilj da se učenici otvore za samostalno pisanje poezije, proze, eseja.

2. METODOLOGIJA I ISTRAŽIVANJA

U ovome radu, cilj istraživanja bio je ispitati, uz pomoć kratkog anketnog upitnika, smatraju li učenici važnim kreativno pisanje u nastavi Hrvatskoga jezika; potom utvrditi jesu li tekstovi onih učenika koji su skloni pisanju zapravo odraz njihovih emocionalnih stanja ili nisu. Upitnikom se željelo dobiti uvid može li kreativno pisanje pomoći učenicima u rješavanju njihovih emocionalnih teškoća, utvrditi stvaraju li učenici samostalne tekstove i kakvog su tipa ti tekstovi. Na kraju, intencija rada je dokazati hipotezu kako terapijsko pisanje treba poticati u nastavi Hrvatskoga jezika jer ono blagotvorno djeluje na većinu učenika. pa je Jedan je od ciljeva bio i dokazati hipotezu kako kreativno pisanje pomaže ne samo u rješavanju emocionalnih

problema, već pridonosi jačanju empatije i jezično-komunikacijskih kompetencija kod učenika. Metoda je istraživanja kombinirani postupak statističkog istraživanja i nepotpune generalizirajuće indukcije kojom se, na uzorku od 60 učenika drugog razreda gimnazijskog smjera jedne srednje škole, nastoji dokazati teza o kreativnom pisanju kao potrebnoj terapijskoj metodi, kojom se preveniraju određene emocionalne teškoće, te potiče učenike na otvoreniji pristup govorenju o osobnim problemima i teškoćama s kojima se susreću u odrastanju.

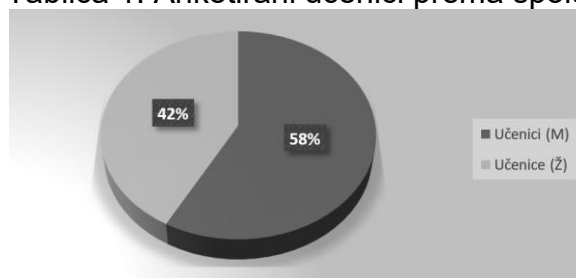
2.1. INSTRUMENT I REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Za potrebe ovog istraživanja, proveli smo anketni upitnik (namjerno neprobabilističko uzorkovanje) na uzorku od 60 učenika II. razreda Srednje škole Ivana Lucića (smjer opće gimnazije) u Trogiru. Za potrebe ovog istraživanja profesorica Hrvatskoga jezika osmislila je anketni upitnik koji je sadržavao sljedeća pitanja:

1. Koliko smatraš važnim kreativno pisanje u nastavi, ali i izvan nje?
2. Koji ti oblici kreativnoga pisanja omogućuju veću slobodu: pisanje po uzoru na određeni predložak ili samostalno osmišljavanje tekstova?
3. Smatraš li tekstove koje sam/a stvaraš odrazom svojih emocionalnih stanja?
4. Smatraš li vlastite kreativne tekstove jednim od načina iskazivanja svojih emocionalnih problema?
5. Što bi učinio/la kada bi pročitao/la tekst svojega kolege ili prijatelja iz kojeg je vidljivo da ga muče određeni emocionalni problemi?
6. Stvaraš li kreativne tekstove u slobodno vrijeme i dopuštaš li drugima da ih čitaju?
7. Je li ti se lakše izražavati kreativnim pisanjem kada imaš određeni problem ili se radije usmeno obratiš onima koji ti mogu pomoći?

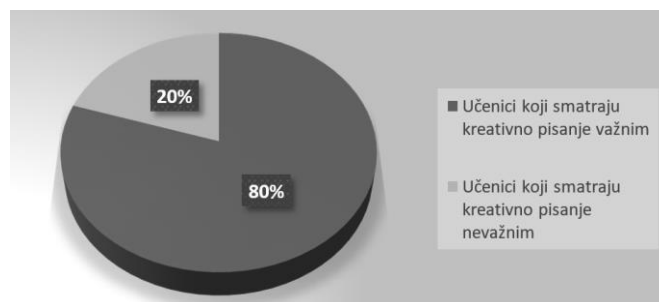
Od anketiranih 60 učenika drugog razreda opće gimnazije u Trogiru (N = 60), njih 25 je muškog roda, a 35 ženskog roda.

Tablica 1. Anketirani učenici prema spolu

Na prvo postavljeno pitanje („Koliko smatraš važnim kreativno pisanje u nastavi, ali i izvan nje?“), od anketiranih učenika (60), njih 48 (80%) smatra kreativno pisanje u nastavi važnim, a svega 12 (20%) ga smatra suvišnim.

Tablica 2. Omjer učenika koji kreativno pisanje u nastavi smatraju važnim ili nevažnim

Od učenika koji su odgovorili da im je kreativno pisanje u obrazovnom procesu, ali i izvan obrazovnog procesa, važno (48 učenika), njih 18 je muškog roda, a 30 ženskog roda. S druge strane, od učenika koji su odgovorili da im kreativno pisanje u obrazovnom procesu, ali i izvan obrazovnog procesa, uopće nije važno (12 učenika), 7 je muškog roda, a 5 ženskog roda. Na drugo postavljeno pitanje („Koji ti oblici kreativnoga pisanja omogućuju veću slobodu: pisanje po uzoru na određeni predložak ili samostalno osmišljavanje tekstova?“), svi su ispitanici zaokružili da u nastavi Hrvatskoga jezika vole samostalno osmišljavati tekstove (100%). Na treće pitanje („Smatraš li tekstove koje sam/a stvaram odrazom svojih emocionalnih stanja?“), 39 od 60 učenika je zaokružilo da su tekstovi odraz njihovih emocionalnih stanja. Od njih 39, 10 je dječaka, a 29 djevojčica.

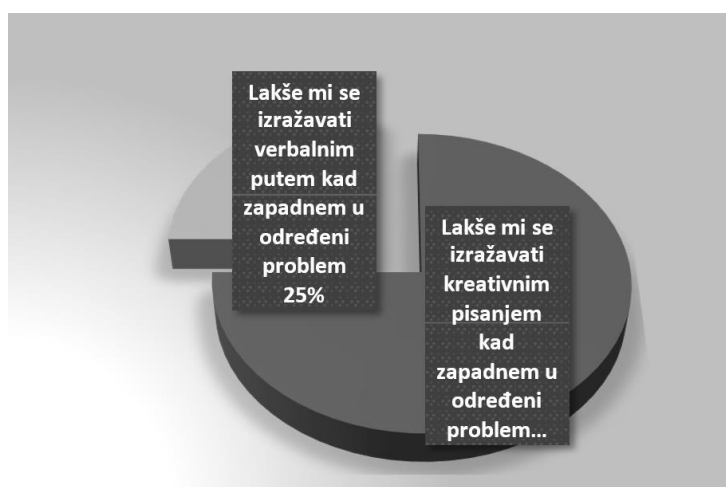
Tablica 3. Omjer učenika koji tekstove koje pišu smatraju ili ne smatraju odrazom svojih emocija

Na četvrto pitanje („Smatraš li vlastite kreativne tekstove jednim od načina iskazivanja svojih emocionalnih problema?“), njih 24 (40%) odgovorilo je da samostalno stvara tekstove i da im tekstovi služe za iskazivanje emocionalnih problema. Zanimljivo je da su to sve djevojčice. Navele su također, u neobaveznoj rubrici ispod pitanja, da pišu priče, pjesme ili dnevničke zapise. Peto pitanje („Što bi učinio/la kada bi pročitao/la tekst svojega kolege ili prijatelja iz kojeg je vidljivo da ga muče određeni emocionalni problemi?“) iznjedrilo je stopostotni odgovor kako bi svi

ispitanici (svih 60) pomogli prijatelju kada bi pročitali neki tekst iz kojeg je vidljivo da ga muči određeni problem. Šesto pitanje („Stvaraš li kreativne tekstove u slobodno vrijeme i dopuštaš li drugima da ih čitaju?“) se veže na četvrto: Od učenica koje su odgovorile da pišu vlastite tekstove (24 učenice), njih deset bi dopustilo drugima čitanje svojih tekstova (dnevničkih zapisa, pjesama, eseja, priča). To je svega 16,6 posto od cjelokupnog uzorka. Naposljetku, na sedmo postavljeno pitanje učenicima drugog razreda gimnazijskog smjera trogirske Srednje škole Ivana Lucića („Je li ti se lakše izražavati kreativnim pisanjem kada imaš određeni problem ili se radije usmeno obratiš onima koji ti mogu pomoći?“), njih 45 (ili 75%) navelo je da im je lakše napisati kada imaju neki problem, dok je njih 15 (ili 25%) navelo da ipak više vole usmeno iskazati problem.

Tablica 4. Omjer učenika kojima se jednostavnije izražavati pismenim ili verbalnim putem u situaciji kad zapadnu u određeni emocionalni problem

Svi ispitanici koji vole više usmeno izražavati svoje probleme su muškog spola; s druge strane, od njih 45 koji vole više pisano izražavanje svojih problema, svega je 10 muškog spola, a ostalo (njih 35) su djevojčice.

3.RASPRAVA

Hipoteza da učenici kreativno pisanje u nastavi smatraju važnim oblikom (samo)prevencije emocionalnih teškoća, nakon anketnog ispitivanja, dokazana je. Većina učenika (80%) smatra kreativno pisanje u nastavi i izvan nastave važnim oblikom stvaralaštva. Indikativno je da svi ispitanici smatraju slobodan izbor pisanja prihvatljivijim od pisanja prema književnome predlošku. Gotovo isti postotak ispitanica (29 učenica ili 65%) smatra tekstove koje same stvaraju odrazom svojih emocionalnih stanja. Tom broju treba pribrojati i 10 učenika koji također smatraju sadržaj svojih tekstova odrazom emocija. Tako dolazimo do ukupnog broja od 39 učenika, dok 21 učenik ne smatra tekstove koje sami stvaraju odrazom svojih duševnih stanja. U daljnjem ispitivanju, 40% ispitanika (sve djevojčice) priznalo je da – pišući pjesme, eseje, priče – iskazuju svoju tugu, razočaranje, bijes, frustraciju. Znakovito je da niti jedan muški ispitanik nije potvrdno odgovorio na ovo pitanje. Najvjerojatnije je razlog tome osjećaj stida i kultura jačega [19.], nego uistinu emocionalna čvrstoća i stabilnost.

Svi su ispitanici odgovorili potvrdno na pitanje bi li pomogli vršnjaku kad bi pročitali u njegovom tekstu da ga muče određeni emocionalni problemi. To je pohvalan dokaz međusobnog pomaganja, razumijevanja i uvažavanja tuđih emocija u jednoj srednjoškolskoj generaciji. Svega 10 učenika (samo djevojčice) pristalo bi svoje tekstove izložiti javnosti, odnosno javnom čitanju ili objavljivanju na nekom od medija. Ovako malen broj učenika u raskoraku je sa sedmim pitanjem prema kojem je čak 45 učenika navelo da im je lakše svoje probleme napisati, nego izreći. Dakle, potrebno je samo ohrabrivati učenike, osmisliti spisateljske i čitateljske klubove, te priređivati redovito radionice kreativnog pisanja (ali i čitanja), kako bi se učenici, s jedne strane, naučili razumjeti svoje emocije, a s vremenom prestati se bojati javnog nastupa. Učenici zahtijevaju slobodu izražavanja, ali i inovativniji pristup lektiri [4.]. Samostalne tekstove više stvaraju djevojčice, nego dječaci, prema provedenom istraživanju. Forme koje rabe su dnevници, pisma, pjesme i kraće priče. Medij na kojem se izražavaju može biti i elektronički. Kreativnim se pisanjem, kao jednom od metoda, može prevenirati emocionalni stres, anksioznost, poremećaji prehrane, traume prouzročene vršnjačkim nasiljem... Pisanje je učinkovit terapijski postupak koji nastavnici trebaju što više poticati u nastavi.

4.ZAKLJUČAK

Kreativno pisanje, osim što može emocionalno rasterećivati, može imati i značajne društvene i kognitivne reperkusije (druženje, socijalizacija, bolje pamćenje i koncentracija). Tom se metodom mogu prevenirati različiti problemi, poput obiteljskih nesuglasica, vršnjačkog nasilja, problemi s (lošim) društvom, problem samopoštovanja, poremećaj prehrane, anksioznost i depresija, problemi na emotivnom planu. Navedeno, a i rezultati istraživanja, ukazuju na to da bi kreativno biblioterapijsko pisanje (i čitanje) trebalo postati nezaobilazna stavka u budućim kurikulumima Hrvatskoga jezika i srodnih predmeta. Radi se o interdisciplinarnom području koje uključuje spoznaje iz psihologije, biologije, pedagogije...U međuvremenu, nastavnici koji bi željeli raditi s djecom na kreativnom pisanju, ostavljeni su u međuprostoru u kojem posve samostalno osmišljavaju nastavnu jedinicu, ili ovakvu vrstu radionice pripremaju mimo nastavnog plana, uz pomoć knjiga i mrežnih stranica koje ih mogu uputiti i pripremiti za održavanje radionica kreativnog pisanja. Nažalost, u Republici Hrvatskoj premali je broj onih koji se aktivno bave i provode metodu terapijskog pisanja. Još je manji broj onih koji se na stručan i ozbiljan način bave terapijskim kreativnim pisanjem u srednjoškolskoj populaciji. Nadamo se da će rezultat ovog istraživanja potaknuti druge kolege na djelatnost terapijskog pisanja u svojim školama, kao i na daljnja – sveobuhvatnija ispitivanja utjecaja kreativnog pisanja na prevenciju emocionalnih problema kod srednjoškolske populacije. Ovaj rad neka bude skroman poticaj tome.

5.LITERATURA

- [1.] Bašić, I. (2021). Biblioterapija i poetska terapija: priručnik za početnike. Zagreb: Školska knjiga.
- [2.] Bolton, G. (2008). "Writing is a way of saying things I can't say" – therapeutic creative writing: a qualitative study of its value to people with cancer cared for in cancer and palliative healthcare. *Medical Humanities* 34 (1):40-46. doi: <http://dx.doi.org/10.1136/jmh.2007.000255> (25.1.2022.)
- [3.] Bracanović, T. (2005). O nekim konceptualnim i eksplanatornim poteškoćama evolucijske etike. *Prolegomena*, 4 (1), 49-70. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/166> (25.1.2022.)
- [4.] Bušljeta, R. i Piskač, D. (2018). Literarna biblioterapija u nastavi književnosti: sveučilišni priručnik za nastavnike. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
- [5.] Heidegger, M. (1996). Kraj filozofije i zadaća mišljenja. Zagreb: Naklada Naprijed.
- [6.] Jolly, M. (2011). What I Never Wanted to Tell You: Therapeutic Letter Writing in Cultural Context. *J Med Humanit* 32, 47–59 (2011). doi: <https://doi.org/10.1007/s10912-010-9127-z> (20.1.2022.)
- [7.] Kovačević, M. (2000). Stvaralačko pisanje. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.
- [8.] McChord Crothers, S. A. *Literary Clinic*. The Atlantic. Dostupno na: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1916/09/literary-clinic/609754/> (20.1.2022.)
- [9.] National Association for Poetry Therapy. Dostupno na: <https://poetrytherapy.org> (25.1.2022.)
- [10.] Neuman, W. L. (2006). *Qualitative and Quantitative Sampling*. U: *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches* (6th ed.). Upper Saddle River: Pearson.
- [11.] Nikčević-Milković, A. (2016). Psihologija pisanja – određenje područja, motivacija, samoregulacija, poučavanje, metode istraživanja, esejsko ispitivanje. *Napredak*, 157 (1-2), 125-144. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177227> (10.1.2022.)
- [12.] Novaković, G. i Medić, I. (2011). Lektira u srednjoškolskoj nastavi hrvatskoga jezika. *Hrvatski*, 9 (2), 71-91. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/157987> (18.1.2022.)
- [13.] Piskač, D. (2016). Biblioterapija i psihoanalitička kritika u kontekstu teorije sustava. *Kroatologija*, 7 (2), 60-81. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/200452> (15.1.2022.)
- [14.] Rudež, J. (2004). Biblioterapija. Magistarski rad. Zagreb: Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- [15.] Siegel, D. J. (2017). Oluja u mozgu: snaga i svrha tinejdžerskog mozga. [vodič kroz adolescentski mozak u nastajanju, pogled iznutra prema van, dob 12-24 godine]. Zagreb: Harfa.
- [16.] Skopljak, K., Stamenković, K. i Tomac, A. (2018). Emocionalni problemi i problemi ponašanja među adolescentima upućenih u službe za zaštitu mentalnog zdravlja djece i adolescenata u Hrvatskoj. *Hrana u zdravlju i bolesti*, Specijalno izdanje (10. Štamparovi dani), 5-6. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/218585> (24.1.2022.)
- [17.] Škrbina, D. (2013). ART terapija i kreativnost: [multidimenzionalni pristup u odgoju, obrazovanju, dijagnostici i terapiji]. Zagreb: Veble commerce.

- [18.] Težak, S. (1996). Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1. Zagreb: Školska knjiga.
- [19.] Tognacci, S. (2016). Psihologija srama: glavni psihologijski i kulturološki vidovi. Crkva u svijetu, 51 (3), 426-452. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/168110> (25.1.2022.)
- [20.] Visinko, K. (2010). Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika: pisanje. Zagreb: Školska knjiga i Grafički zavod Hrvatske.

6. POPIS SLIKA

Tablica 1. Anketirani učenici prema spolu

Tablica 2. Omjer učenika koji kreativno pisanje u nastavi smatraju važnim ili nevažnim

Tablica 3. Omjer učenika koji tekstove koje pišu smatraju ili ne smatraju odrazom svojih emocija

Tablica 4. Omjer učenika kojima se jednostavnije izražavati pismenim ili verbalnim putem u situaciji kad zapadnu u određeni emocionalni problem

